

Narodowy
Instytut
Dziedzictwa

60
LAT MISJI

**OPIS ZREALIZOWANYCH ZADAŃ
JEDNOSTKI W OKRESIE
SPRAWOZDAWCZYM –
2023 ROK**

Warszawa
1.02.2024

SPIS TREŚCI

1. PODSUMOWANIE DZIAŁALNOŚCI	5
1.1. KALENDARIUM NAJWAŻNIEJSZYCH WYDARZEŃ NID 2023.....	7
2. REALIZACJA CELÓW STATUTOWYCH.....	15
3. STATYSTYKA.....	111
4. PROJEKTY INTERDYSCYPLINARNE.....	113
4.1. PROJEKTY TEMATYCZNE.....	113
4.2. PORTALE INTERNETOWE.....	151
4.3. PROGRAMY DOTACYJNE	155
5. PROJEKTY W UKŁADZIE DZIEDZINOWYM	175
5.1. PROJEKTY Z ZAKRESU NOWYCH TECHNOLOGII	175
5.2. PROJEKTY Z ZAKRESU ZMIAN KLIMATU	180
5.3. PROJEKTY Z ZAKRESU OCHRONY ARCHITEKTURY DREWNIANEJ	186
5.4. POZOSTAŁE WYBRANE PROJEKTY.....	198
5.5. PROJEKTY Z ZAKRESU GROMADZENIA DANYCH O ZABYTKACH.....	210
5.6. PROJEKTY Z ZAKRESU DZIEDZICTWA ARCHEOLOGICZNEGO	221
5.7. PROJEKTY ZWIĄZANE ZE WZMACNIANIEM KOMPETENCJI W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW	225
6. POZOSTAŁE PROJEKTY.....	229
6.1. DZIAŁALNOŚĆ CENTRUM KOMPETENCJI DS. DIGITALIZACJI	229
6.1. PUBLIKACJE.....	238
6.1. ZARZĄDZANIE WIEDZĄ – ANALIZY I STRATEGIE	255
7. DZIAŁANIA KOMUNIKACYJNE I PROMOCYJNE PROJEKTÓW	257
7.1. DZIAŁANIA KOMUNIKACYJNE.....	257
7.2. KONFERENCJE, BRIEFINGI.....	260
7.3. WIZYTY STUDYJNE.....	269
8. WSPÓŁPRACA W RAMACH POROZUMIEŃ	274
8.1. WSPÓŁPRACA W RAMACH POROZUMIENIA Z GDDKIA	274
8.2. WSPÓŁPRACA W RAMACH POROZUMIENIA Z ANTYKWARIUSZAMI.....	275
8.3. WSPÓŁPRACA W RAMACH POROZUMIENIA Z POLICJĄ, STRAŻĄ GRANICZNĄ I KRAJOWĄ ADMINISTRACJĄ SKARBOWĄ.....	275

9.	DZIAŁANIA ODDZIAŁÓW TERENOWYCH/PRACOWNI TERENOWYCH	279
9.1.	ODDZIAŁ TERENOWY W BIAŁYMSTOKU	279
9.2.	ODDZIAŁ TERENOWY W GDAŃSKU.....	281
9.3.	ODDZIAŁ TERENOWY W KATOWICACH.....	282
9.4.	ODDZIAŁ TERENOWY W KIELCACH.....	285
9.5.	ODDZIAŁ TERENOWY W KRAKOWIE.....	289
9.6.	ODDZIAŁ TERENOWY W LUBLINIE	291
9.7.	ODDZIAŁ TERENOWY W ŁODZI.....	291
9.8.	ODDZIAŁ TERENOWY W OLSZTYNIE.....	296
9.9.	ODDZIAŁ TERENOWY W OPOLU	299
9.10.	ODDZIAŁ TERENOWY W POZNANIU	301
9.11.	ODDZIAŁ TERENOWY W RZESZOWIE.....	302
9.12.	ODDZIAŁ TERENOWY W SZCZECINIE.....	305
9.13.	ODDZIAŁ TERENOWY W TORUNIU.....	307
9.14.	ODDZIAŁ TERENOWY W WARSZAWIE	308
9.15.	ODDZIAŁ TERENOWY WE WROCŁAWIU.....	309
9.16.	ODDZIAŁ TERENOWY W ZIELONEJ GÓRZE.....	310
9.17.	PRACOWNIA TERENOWA „PARK MUŻAKOWSKI” W ŁĘKNICY	311
9.18.	PRACOWNIA TERENOWA W TRZEBINACH	312
9.19.	PRACOWNIA TERENOWA CENTRUM ARCHITEKTURY DREWNAJ W ZAKOPANEM 313	
10.	UDZIAŁ DYREKTORA/WICEDYREKTORÓW W KONFERENCJACH, DEBATACH ORAZ WYKŁADY NA UCZELNIACH	316
10.1.	DR HAB. KATARZYNA ZALASIŃSKA – DYREKTOR.....	316
10.2.	DR HAB. MONIKA BOGDANOWSKA – ZASTĘPCA DYREKTORA.....	319
10.3.	DR ANNA CZERWIŃSKA-WALCZAK – ZASTĘPCA DYREKTORA	321
10.4.	ELŻBIETA OFAT – ZASTĘPCA DYREKTORA.....	321
10.5.	DR RENATA STACHAŃCZYK – KIEROWNIK DZIAŁU KRAJOBRAZU KULTUROWEGO, ZIELENI ZABYTKOWEJ I CMENTARZY	322
10.6.	ZESPÓŁ DS. MIĘDZYNARODOWYCH.....	323
10.7.	ZESPÓŁ DS. DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO	325
10.8.	DZIAŁ DZIEDZICTWA ARCHEOLOGICZNEGO.....	326
10.9.	DZIAŁ ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM I ANALIZ WPŁYWU ZMIAN KLIMATU NA DZIEDZICTWO	328

10.10.	DZIAŁ ROZLICZANIA PROGRAMÓW.....	329
10.11.	DZIAŁ DIGITALIZACJI.....	330
10.12.	DZIAŁ MIEJSC ŚWIATOWEGO DZIEDZICTWA	331
10.13.	DZIAŁ BEZPIECZEŃSTWA ZABYTKÓW.....	334
10.14.	MEC. JACEK BRUDNICKI – KIEROWNIK DZIAŁU PRAWNEGO.....	337
10.15.	MIROSŁAW TROJACKI – GŁÓWNY SPECJALISTA, SAMODZIELNE STANOWISKO DS. KOORDYNACJI I ROZWOJU PROJEKTÓW CYFROWYCH	337
10.16.	GRZEGORZ URBAŃSKI, KIEROWNIK DZIAŁU DANYCH CYFROWYCH	338
11.	ZADANIA ZLECONE PRZEZ MKIDN.....	338
11.1.	WYKAZ PRZYZNANYCH DOTACJI CELOWYCH/ ZWIĘKSZENIA BUDŻETOWE	338
11.2.	WYKAZ ZADAŃ ZREALIZOWANYCH W RAMACH DOTACJI PODMIOTOWYCH/ZWIĘKSZENIA BUDŻETOWE.....	398
12.	WYKAZY OPINII, DECYZJI I DZIAŁAŃ.....	443
12.1.	WYKAZ OPINII.....	443
12.2.	WYKAZ OPINII NA RZECZ GDDKIA	464
12.3.	WYKAZ PROJEKTÓW DECYZJI/DZIAŁAŃ W RAMACH POWIERZEŃ	472

1. PODSUMOWANIE DZIAŁALNOŚCI

Misja NID

Misją NID jest tworzenie podstaw dla zrównoważonej ochrony dziedzictwa kulturowego w celu jego zachowania dla przyszłych pokoleń przez wyznaczanie i upowszechnianie standardów ochrony oraz konserwacji zabytków, kształtowanie świadomości społecznej w zakresie wartości i zachowania dziedzictwa kulturowego, a także gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie. Instytut, realizując swoje zadania statutowe, uznaje, że zarówno zabytki, jak i niematerialny dorobek kulturowy poprzednich pokoleń są świadectwem naszej przeszłości i jako ważna część naszego dziedzictwa mogą stanowić trwałą fundament wspólnej przyszłości i zrównoważonego rozwoju naszej Ojczyzny.

Opis instytutu

Narodowy Instytut Dziedzictwa jest prawnym następcą Ośrodka Dokumentacji Zabytków, utworzonego w 1962 roku w celu „usprawnienia inwentaryzacji zabytków dla racjonalnego planowania ich odbudowy i konserwacji”. W 2002 roku przez połączenie Ośrodka Dokumentacji Zabytków i Ośrodka Ochrony Zabytkowego Krajobrazu powstał Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków (KOBiDZ). 1 stycznia 2007 roku, na mocy zarządzenia ministra kultury i dziedzictwa narodowego, do KOBiDZ przyłączono Ośrodek Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego, co oznaczało pozostanie przy poprzedniej nazwie instytucji kultury. 1 stycznia 2011 roku KOBiDZ zmienił nazwę na Narodowy Instytut Dziedzictwa. Instytucja z nową nazwą i zmienionym statutem, dostosowanym do ówczesnych wyzwań stojących przed systemem ochrony zabytków, kontynuowała idee ochrony i udostępniania dziedzictwa kulturowego szerokiej grupie odbiorców.

Kolejne zmiany w Instytucie nastąpiły w 2014 roku i polegały na aktualizacji statutu i regulaminu organizacyjnego NID.

31 stycznia 2020 roku minister kultury i dziedzictwa narodowego po raz kolejny nadał nowy statut dostosowany do aktualnych potrzeb związanych z ochroną zabytków i opieką nad nimi, czego konsekwencją było wdrożenie 1 lipca 2020 roku nowej struktury organizacyjnej instytutu w celu bardziej efektywnego realizowania misji NID.

Ramy prawne funkcjonowania NID

Narodowy Instytut Dziedzictwa jest państwową instytucją kultury, która działa na podstawie następujących aktów prawnych:

- ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2018 r. poz. 1983 oraz z 2019 r. poz. 115, 730, 1696 i 2020),
- ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2018 r. poz. 2067 i 2245 oraz z 2019 r. poz. 730 i 1696),

- statutu stanowiącego załącznik do zarządzenia ministra kultury i dziedzictwa narodowego z dnia 30 stycznia 2020 r. (poz. 5).

Zadania statutowe NID

Do zadań statutowych Narodowego Instytutu Dziedzictwa należy w szczególności:

1. tworzenie i upowszechnianie standardów dokumentacji, badania, konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych, nieruchomych i archeologicznych,
2. włączenie się na wniosek ministra lub generalnego konserwatora zabytków w proces ewaluacji i doskonalenia systemu ochrony zabytków i opieki nad nimi oraz w proces ochrony dziedzictwa niematerialnego,
3. wydawanie opinii i ekspertyz dotyczących działań przy zabytkach na rzecz organów administracji publicznej,
4. monitorowanie i analizowanie zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego oraz wypracowywanie metod przeciwdziałania tym zagrożeniom, w tym w szczególności dla obiektów z Listy światowego dziedzictwa UNESCO i uznanych za pomniki historii,
5. publikowanie i upowszechnianie wydawnictw z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad nim,
6. realizacja specjalistycznych programów szkoleniowych i informacyjnych na rzecz służb konserwatorskich i środowisk związanych z opieką nad zabytkami,
7. podejmowanie współpracy z właścicielami i zarządcami zabytków na rzecz właściwego zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego oraz promowanie zasad opieki nad zabytkami,
8. realizacja programów i kampanii społecznych w zakresie promowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także idei ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
9. realizacja programów edukacyjnych i podejmowanie współpracy w zakresie edukacji społecznej na rzecz ochrony i opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym,
10. podejmowanie współpracy na rzecz wzrostu społecznego zaangażowania w system identyfikacji i ochrony dziedzictwa kulturowego,
11. gromadzenie, opracowywanie, archiwizowanie i udostępnianie wiedzy o stanie zachowania i wartościach zasobu dziedzictwa kulturowego, w tym także zbiorów naukowych związanych z ochroną tego dziedzictwa,
12. gromadzenie i zarządzanie zasobem dokumentacji rejestru zabytków i Krajowej ewidencji zabytków, a także ewidencjonowanie badań archeologicznych prowadzonych na terenie kraju,
13. prowadzenie i rozwój ogólnopolskiego cyfrowego systemu gromadzenia i udostępniania danych o dziedzictwie kulturowym, w tym danych geolokalizacyjnych,
14. koordynowanie realizacji procedury występowania z wnioskiem do ministra o uznanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zabytku nieruchomego za pomnik historii;

15. realizacja w zakresie powierzonym przez ministra zadań wynikających z porozumień, konwencji i innych dokumentów ratyfikowanych przez Polskę, związanych z opieką nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym i ich ochroną,
16. prowadzenie w porozumieniu z ministrem współpracy międzynarodowej w zakresie opieki nad dziedzictwem kulturowym i jego ochrony,
17. organizowanie i prowadzenie innych prac związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na zlecenie ministra lub generalnego konserwatora zabytków.

Instytut realizuje swoje zadania, współpracując ze służbami konserwatorskimi oraz innymi jednostkami organizacyjnymi wyspecjalizowanymi w ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w tym ze szkołami wyższymi, instytucjami naukowymi, instytucjami kultury, muzeami, kościołami i związkami wyznaniowymi, a także administracją rządową i samorządową oraz organizacjami pozarządowymi.

1.1. KALENDARIUM NAJWAŻNIEJSZYCH WYDARZEŃ NID 2023

STYCZEŃ

17.01 – premiera filmu Wymazać naród

17 stycznia w kinie Kultura w Warszawie został po raz pierwszy zaprezentowany film *Erase the Nation* (*Wymazać Naród*) w reżyserii Tomasza Grzywaczewskiego. Dokument, pokazujący zniszczenia dokonane przez wojska Federacji Rosyjskiej od 24 lutego 2022 roku na dziedzictwie kulturowym Ukrainy, został zrealizowany na zlecenie Narodowego Instytutu Dziedzictwa w ramach działań Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie.

18–20.01 – sesja warsztatowa UNESCO nt. nielegalnego handlu i przemytu dóbr kultury z terenów Ukrainy

Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z UNESCO zorganizował warsztaty pod nazwą „Fighting the illicit trafficking of Ukrainian cultural property: capacity-building training for law enforcement” (pol. „Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania”).

Wzięli w nich udział urzędnicy, funkcjonariusze straży granicznej oraz służb celnych państw graniczących z Ukrainą – Polski, Słowacji, Węgier, Rumunii i Mołdawii, ukraińscy specjaliści oraz przedstawiciele polskich instytucji zwalczających nielegalny obrót dziełami sztuki. W roli prelegentów wystąpili ukraińscy specjaliści – historycy sztuki i archeolodzy, a ponadto przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa, prokuratury, Policji, Straży Granicznej, Krajowej Administracji Skarbowej. W warsztatach uczestniczyli przedstawiciele Interpolu, UNESCO, WCO (World Custom Organisation) oraz ICOM (International Council of Museums).

LUTY

2.02 – premiera książki *Jak działała Stocznia Gdańska*

W historycznej sali BHP odbyło się spotkanie autorskie połączone z promocją książki *Jak działała Stocznia Gdańska* autorstwa Andrzeja Trzeciaka i Andrzeja Nawrockiego. Publikacja została wydana przez Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz Instytut Dziedzictwa Solidarności.

3.02 – uroczystość wpisania nowych dziewięciu obiektów na listę pomników historii

Podczas uroczystości w pałacu prezydenckim prezydent RP Andrzej Duda wręczył dokumenty rozporządzeń opiekunom i zarządcom dziewięciu obiektów, które zostały wpisane na listę pomników historii:

- Stoczek Klasztorny – Sanktuarium Matki Pokoju,
- Tum – zespół archikolegiaty pw. Najświętszej Marii Panny i św. Aleksego,
- Radom – zespół klasztorny Bernardynów,
- Warszawa – gmach dawnego Ministerstwa Wyznań religijnych i Oświecenia Publicznego,
- Małujowice – kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła,
- Kraków – zespół architektoniczny i urbanistyczny dzielnicy Nowa Huta,
- Opatów – zespół kolegiaty pod wezwaniem św. Marcina Biskupa,
- Jabłeczna – prawosławny Klasztor Świętego Onufrego,
- Supraśl – klasztor męski Zwiastowania Najświętszej Marii Panny.

8–9.02 – Międzynarodowe Forum Bezpieczeństwa Dziedzictwa Kulturowego

W celu wzmocnienia działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego Ukrainy i wzmocnienia współpracy międzynarodowej w tym zakresie w dniach 8–9 lutego odbyło się Międzynarodowe Forum Bezpieczeństwa Dziedzictwa Kulturowego. Uczestnicząca w spotkaniu dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, dr hab. Katarzyna Zalasieńska, przedstawiła zaangażowanie Polski w pomoc dla kultury na Ukrainie.

MARZEC

7.03 – spotkanie z korpusem dyplomatycznym, poświęcone pierwszej rocznicy pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę

W Centrum Sztuki Współczesnej – Zamku Ujazdowskim w Warszawie odbyło się spotkanie dla Szefów Misji Dyplomatycznych w Polsce. Dyplomaci reprezentujący 50 państw obejrżeli film *Erase the Nation* (pol. *Wymazać Naród*) w reż. Tomasza Grzywaczewskiego oraz zwiedzili wystawę „Ukraina. Pod innym niebem” prezentującą ponad dwieście prac ukraińskich artystów, będących reakcją na rosyjską agresję.

16.03 – nowe wpisy na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego (21 wpisów w całym 2023 roku)

Na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego w ciągu całego 2023 roku zostało wpisanych aż 21 nowych zwyczajów. Pierwsze z nich zostały wpisane w marcu, a były to koszyk wikowy – tradycja wyplatania w gminie Ciężkowice, wyplatanie z korzeni świerkowych w Beskidzie Śląskim, tradycje Barbórkowe oraz kult św. Kingi wśród górników solnych kopalni w Bochni i Wieliczce.

KWIECIEŃ

18–19.04 – Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków

Inauguracja jubileuszu 20-lecia wpisu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO drewnianych kościołów Południowej Małopolski oraz 10-lecia wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat.

Główne obchody MDOZ odbyły się w Łańcucie i towarzyszył im wernisaż wystawy „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO”, przygotowanej z okazji jubileuszu 20-lecia wpisu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO drewnianych kościołów Południowej Małopolski oraz 10-lecia wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat.

W 2023 roku spotkania odbyły się w siedmiu miejscach Polski: Gdańsku, Olsztynie, Krakowie, Opatowie, Bolesławcu i Chorzowie.

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków został ustanowiony w 1983 roku przez Międzynarodową Radę Ochrony Zabytków (ICOMOS).

18.04 – oznakowanie cmentarza żydowskiego w Łańcucie

W przeddzień 80. rocznicy wybuchu powstania w getcie warszawskim odbyła się w Łańcucie ceremonia prezentacji oznakowania cmentarza żydowskiego, które powstało w ramach programu oznakowania cmentarzy żydowskich na terenie RP, realizowanego przez NID.

24–25.04 konferencja „System ochrony zabytków w Polsce – dorobek, problemy, wyzwania”

Podczas konferencji zorganizowanej w Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie jej uczestnicy dyskutowali nad skutecznością ochrony zabytków w kontekście jakości systemu ochrony zabytków. Wydarzenie zostało zorganizowane przez Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS przy współudziale Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

29.04 – inauguracja jubileuszu dziedzictwa niematerialnego: otwarcie wystawy plenerowej „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”

W Międzynarodowym Dniu Tańca na dziedzińcu Ogólnokształcącej Szkoły Baletowej im. Olgi Sławskiej-Lipczyńskiej w Poznaniu Narodowy Instytut Dziedzictwa otworzył

wystawę plenerową „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”. Ekspozycja w kolejnych miesiącach była prezentowana także w Poznaniu, Sandomierzu, Łodzi, Katowicach, Niemodlinie i Ostrołęce.

MAJ

24.05 – XVI Ogólnopolska konferencja #BGKdlaJST

Podczas wydarzenia zorganizowanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego samorządowcy wraz z ekspertami z różnych dziedzin dyskutowali o sprawach najistotniejszych dla funkcjonowania i rozwoju samorządów. Narodowy Instytut Dziedzictwa, bardzo aktywny w swoich działaniach w regionach poprzez placówki terenowe, wspiera i współpracuje z jednostkami samorządu terytorialnego na wielu płaszczyznach – m.in. w zakresie rewitalizacji i budowania kapitału społecznego.

CZERWIEC

16–18.06 – Europejskie Dni Archeologii

Podczas EDA, koordynowanego w Polsce przez NID, odbyły się liczne warsztaty, prezentacje, pokazy i wykłady, dzięki którym każdy mógł zapoznać się z pracą archeologów oraz wziąć udział w odkrywaniu tajemnic przeszłości.

Święto archeologii i dziedzictwa archeologicznego zostało zainaugurowane kilka dni wcześniej, 14 czerwca w Muzeum Archeologicznym i Rezerwacie Krzemionki – największym na świecie kompleksie kopalni krzemienia pasiastego, wpisanego na Listę światowego dziedzictwa UNESCO.

17.06 – Święto Parku Mużakowskiego

Coroczne Święto Parku Mużakowskiego, jednego z najrozleglejszych historycznych założeń parkowych w Europie, przyciągnęło zarówno miłośników historii, jak i przyrody i oferowało bogaty program atrakcji. Park Mużakowski od 2004 roku znajduje się na Liście światowego dziedzictwa kultury UNESCO.

18–24.06 i 25.05–1.07 – szkoła letnia „Tłoka ciesielska”

W ramach trzeciej edycji szkoły letniej przeprowadzono translukację spichlerza, co wymagało m.in. wykonania szeregu prac przedprojektowych, badań architektonicznych, oceny stanu technicznego i inwentaryzacji. W zajęciach udział wzięli konserwatorzy, architekci, pracownicy branży budowlanej, cieśle, studenci, pracownicy WUOZ, pracownicy muzeów oraz pasjonaci drewnianego budownictwa.

20.06 – gala Konkursu Zabytek Zadbany

W Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego odbyło się uroczyste ogłoszenie zwycięzców konkursu ministra kultury i dziedzictwa narodowego oraz generalnego

konserwatora zabytków Zabytek Zadbany. W ramach konkursu co roku doceniane są najbardziej godne uznania projekty z dziedziny konserwacji zabytków.

LIPIEC

3–4.07 – Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Architektura wyzwań. Odbudowa Ukrainy”

Podczas dwudniowej konferencji jej uczestnicy dyskutowali na temat kluczowych aspektów odbudowy Ukrainy – architektury, infrastruktury oraz rozwoju miast, miasteczek i wsi.

5.07 – ogłoszenie wyników konkursu „Niematerialne – przekaz dalej”

Z okazji dwóch ważnych jubileuszy: 20. rocznicy przyjęcia konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz 10. rocznicy Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego Narodowy Instytut Dziedzictwa uruchomił nowy program dotacyjny „Niematerialne – przekaz dalej”. Wsparcie otrzymało 11 projektów dotyczących zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

SIERPIEŃ

26.08 – Dzień Architektury Drewnianej

26 sierpnia po raz pierwszy Centrum Architektury Drewnianej Narodowego Instytutu Dziedzictwa, przy współpracy Muzeum Tatrzańskiego im. dr Tytusa Chałubińskiego, właścicieli i opiekunów zabytkowych obiektów drewnianych, zorganizowało Dzień Architektury Drewnianej. Dzięki temu miłośnicy drewnianej architektury mogli nie tylko obejrzeć wspaniałe zabytki, ale także bezpłatnie spędzić czas w ich wnętrzach – często na co dzień niedostępnych dla zwiedzających (np. prywatne domy i zagrody). W pierwszej edycji wydarzenia udostępnionych zostało 20 obiektów.

WRZESIEŃ

6–8.09 – międzynarodowa konferencja „Archeologia ogrodów historycznych”

Międzynarodowa konferencja „Archeologia ogrodów historycznych”, zorganizowana na zamku Krzyżtopór w Ujeździe, zgromadziła wybitnych specjalistów z dziedziny archeologii ogrodów, m.in. z Francji, Włoch, Portugalii, Belgii, Holandii, Szwecji, Czech oraz Polski. Celem konferencji, której organizatorami były Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz Stowarzyszenie Zamku Krzyżtopór w Ujeździe, było stworzenie przestrzeni do wymiany wiedzy i doświadczeń w dziedzinie archeologii ogrodowej.

12–13.09 – 8. Forum Dziedzictwa Kulturowego Regionu Morza Bałtyckiego „Dziedzictwo kulturowe a kryzys”

W trakcie dwudniowej konferencji, która odbyła się w spichlerzach na Ołowiance – siedzibie Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku – poruszono takie tematy, jak m.in. ochrona dziedzictwa podwodnego, praktyczne zastosowanie konwencji haskiej, wpływ dziedzictwa kulturowego na odporność społeczeństw w czasie kryzysu czy skutki inwazji na Ukrainę w obszarze ochrony dziedzictwa.

9–10.09 i 16–17.09 – Europejskie Dni Dziedzictwa

W ramach 31. edycji Europejskich Dni Dziedzictwa w całym kraju zorganizowano niemal 1500 wydarzeń, w których uczestniczyło blisko 300 tys. osób. Dzięki zaangażowaniu setek organizatorów – zarówno dużych muzeów, lokalnych ośrodków kultury, organizacji pozarządowych, jak i małych gminnych bibliotek czy osób prywatnych – zostały otwarte bramy kulturowego dziedzictwa Polski.

20–22.09 – 12. Doroczne Forum Doradcze Szlaków Kulturowych Rady Europy w Łodzi

W międzynarodowym wydarzeniu pod hasłem „Szlaki Kulturowe: społeczny i kreatywny wymiar dziedzictwa kulturowego w kontekście postindustrialnym” wzięli udział przedstawiciele szlaków kulturowych z niemal wszystkich państw europejskich. Głównym celem było omówienie roli dziedzictwa kulturowego w budowaniu pokojowego i demokratycznego społeczeństwa w społeczeństwach postindustrialnych oraz analiza sposobów, jakimi można je połączyć ze współczesnymi wyzwaniami, takimi jak konflikty, klęski żywiołowe i zmiany klimatyczne.

21–22.09 – Międzynarodowe seminarium i warsztaty „Historyczne stolarki okienne”

Podczas wydarzenia odbywającego się w Krakowie uczestnicy mogli zgłębić wiedzę na temat technik i materiałów używanych w przeszłości do konserwacji okien mających wartość nie tylko artystyczną, ale także historyczną.

26–28.09 – Konferencja EHHF „Heritage living being oraz Protecting intangible heritage in armed conflicts” (Sevilla, Hiszpania)

Dyrektor NID dr hab. Katarzyna Zalasińska przejęła od Alexa Patersona (Historic Environment Scotland) oraz Isaaca Sastre de Diego (dyrektora generalnego ds. dziedzictwa kulturowego i sztuk pięknych z Ministerstwa Kultury i Sportu) przewodnictwo w European Heritage Head Forum. Narodowy Instytut Dziedzictwa jest jego aktywnym członkiem od momentu powstania w roku 2006.

Tegoroczne spotkanie EHHF zostało poświęcone problematyce ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, jego związków ze zmianami klimatycznymi, a także wyzwaniami związanymi z jego przekazaniem przyszłym pokoleniom jako elementu krajobrazu kulturowego.

26–28.09 – SKZ Europejska Konferencja „Ochrona i konserwacja zabytków sakralnych”

PAŹDZIERNIK

6.10 – gala jubileuszowa niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Depozytariusze 34 elementów niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz czterech praktyk na rzecz ochrony tego dziedzictwa otrzymali decyzje ministra kultury i dziedzictwa narodowego o wpisie na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz do Krajowego rejestru dobrych praktyk na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Wręczenie decyzji oraz okolicznościowych tablic odbyło się w Zakopanem, podczas jubileuszowej gali niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

12–14.10 – międzynarodowa konferencja naukowa „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej”

Konferencja stanowiła podsumowanie obchodów jubileuszy dwóch wpisów na Listę światowego dziedzictwa UNESCO – 20 lat wpisu drewnianych kościołów Południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat. Konferencji towarzyszył wernisaż wystawy plenerowej „Sekrety drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO” w Krakowie.

18.10 – cykl wykładów na 20-lecie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

18 października wykładem dr Aleksandra Jakubowskiego z Uniwersytetu Warszawskiego został zainaugurowany cykl otwartych wykładów online „Zabytki i prawo” z udziałem czołowych polskich prawników specjalizujących się w ochronie zabytków.

20–21.10 – warsztaty poświęcone konserwacji zabytkowych parków „II seminarium parkowe w Łęknicy”

W trakcie seminarium parkowego w Łęknicy można było zapoznać się z technikami bieżącej konserwacji zieleni zarówno w teorii, jak i w praktyce. Była to nie tylko okazja do zdobycia nowych umiejętności i poznania parku Mużakowskiego, lecz także możliwość aktywnego spędzenia czasu i działań na rzecz wspólnej przestrzeni.

LISTOPAD

9.11 – Międzynarodowa Konferencja ETHER – Eternal Heritage / Wieczne Dziedzictwo

Podczas spotkania zaprezentowane zostały najciekawsze projekty naukowe wykorzystujące techniki dokumentacyjne modelowania trójwymiarowego w architekturze zabytkowej, badaniach archeologicznych oraz analizach zabytków muzealnictwa, a także te związane z przemysłami kreatywnymi: przemysłem filmowym, przemysłem gier, wzornictwem przemysłowym oraz technologiami wizualizacyjnymi.

15.11 – konferencja naukowa „Rzeźba plenerowa w Polsce – zjawisko artystyczne lat 60. i 70. XX wieku oraz problematyka ochrony”

Konferencja była wyjątkową okazją do zapoznania się ze zjawiskiem społeczno-artystycznym, jakim jest rzeźba plenerowa, oraz zdefiniowania możliwości jego ochrony.

16–17.11 – międzynarodowa konferencja naukowa „Dziedzictwo przemysłowe w sercu Zielonej Europy”

Zmniejszenie śladu węglowego poprzez ochronę i ponowne użytkowanie historycznych obiektów przemysłowych było głównym tematem wymiany doświadczeń ekspertów z całej Europy.

17.11 – powstanie Centrum Badań nad Prawem Ochrony Dziedzictwa Kultury

W związku z 20-leciem wejścia w życie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także potrzebą podjęcia pogłębionych studiów nad obowiązującymi przepisami oraz wskazania kierunków ich ewolucji, z inicjatywy dr hab. Katarzyny Zalasińskiej, dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa, a także adiunkta w Katedrze Prawa i Postępowania Administracyjnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, powołane zostało Centrum Badań nad Prawem Ochrony Dziedzictwa Kultury, które działa w strukturze Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

28–29.11 – III Konferencja Naukowa „Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatu”

Trzecia już edycja konferencji naukowej z zakresu wpływu zmian klimatu na zabytki, poświęcona była kwestiom zagrożeń związanych z wpływem dużych inwestycji na sytuację hydrologiczną na obszarach podlegających ochronie konserwatorskiej.

GRUDZIEŃ

1–3.12 – konferencja naukowa „Wokół zagadnień badań, konserwacji, restauracji i rekonstrukcji historycznych organów”

Konferencja skierowana była do organistów, organologów i organmistrzów, naukowców i służb konserwatorskich. Jej celem było propagowanie wiedzy na temat sztuki organowej, przedstawienie informacji na temat prac badawczych w służbie praktyki organmistrzowsko-konserwatorskiej, popularyzacja dobrych praktyk w konserwacji i restauratorstwie historycznych organów oraz wypracowanie wytycznych do przygotowania projektu wytycznych generalnego konserwatora zabytków dotyczących konserwacji i restauracji organów historycznych.

4–5.12 – konferencja „Społeczna opieka nad zabytkami – doświadczenia, zadania, możliwości”

W Zamku Królewskim w Warszawie odbyła się jesienna konferencja PKN ICOMOS, poświęcona formom, dobrym praktykom i potrzebom społecznej opieki nad zabytkami.

Podczas dwóch dni spotkań zaprezentowano dziewięć referatów oraz wręczono nagrodę im. prof. Jana Zachwatowicza. Spotkanie było okazją do wymiany doświadczeń oraz dyskusji nad rozwojem społecznej opieki nad zabytkami w Polsce. Narodowy Instytut Dziedzictwa był współorganizatorem konferencji.

5.12 – polonez na liście UNESCO

Międzyrządowy Komitet ds. Ochrony Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO zaakceptował wniosek Polski o wpisanie poloneza na Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO. Decyzja zapadła podczas odbywającej się w Kasane (Botswana) 18. sesji komitetu.

11–12.12 – konferencja naukowa „Kolekcje królów polskich”

Konferencja naukowa została zorganizowana w ramach obchodów jubileuszu 50-lecia odbudowy Zamku Królewskiego w Warszawie. Jej partnerem był Narodowy Instytut Dziedzictwa.

14.12 – „Wojna w Ukrainie a obrót zabytkami. Przepisy, ryzyka, wpływ na dziedzictwo kulturowe”

Ekspertsi Narodowego Instytutu Dziedzictwa przygotowali szkolenie dla uczestników rynku sztuki: antykwariuszy, marchandów, kolekcjonerów, domów aukcyjnych oraz pracowników muzeów. Szkolenie było bezpłatne i otwarte dla wszystkich chętnych.

15.12 – uroczystości w Stoczni Gdańskiej

W Stoczni Gdańskiej – pomniku historii i ważnym miejscu pamięci – odbyły się obchody rocznicy wydarzeń grudniowych i związane z nimi uroczystości upamiętnienia poległych stoczniowców w 1970 roku na wybrzeżu.

2. REALIZACJA CELÓW STATUTOWYCH

I. Priorytet – wyznaczanie i upowszechnianie standardów ochrony oraz konserwacji zabytków

1. Tworzenie i upowszechnianie standardów dokumentacji, badania, konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych, nieruchomych i archeologicznych

1.1. Opracowywanie dokumentów standaryzujących (wytyczne, standardy, rekomendacje, poradniki – także w wersji filmowej)

NID w ramach tworzenia i upowszechniania standardów dokumentacji, badań i konserwacji poszczególnych kategorii zabytków opracował w okresie sprawozdawczym:

1. Wytyczne GKZ w przedmiocie ustalenia pozwoleń na umieszczanie instalacji fotowoltaicznych w obiektach zabytkowych lub w ich otoczeniu, przyjęte przez GKZ jako obowiązujące;
2. Wytyczne GKZ w zakresie postępowania wojewódzkich konserwatorów zabytków w związku z działalnością amerykańskiej agencji rządowej Defense POW/MIA Accounting Agency (DPAA) na terenie naszego kraju – uzupełnienie wcześniejszego opracowania, przyjęte przez GKZ jako obowiązujące;
3. Wytyczne GKZ w sprawie przeciwdziałania zawilgoceniom budowli zabytkowych, przyjęte przez GKZ jako obowiązujące;
4. Wytyczne GKZ dotyczące historycznych cmentarzy, przyjęte przez GKZ jako obowiązujące;
5. Wytyczne GKZ dotyczące ochrony zabytków drewnianych i konstrukcji drewnianych w obiektach zabytkowych, przyjęte przez GKZ jako obowiązujące, w tym:
  - Zalecenia do sporządzania opracowania mikologicznego zabytku nieruchomego wykonanego w konstrukcji drewnianej, oprac. Dominik Mączyński;
  - Standardy prowadzenia i opracowywania wyników badań architektonicznych budowli drewnianych, oprac. Ulrich Schaff, Maciej Prarat;
  - Poradnik translokacji zabytkowych budynków drewnianych, oprac. Jan Święch, Anna Maślak, Edwin Wibik.
6. Standardy wykonywania inwentaryzacji zabytku nieruchomego, przyjęte przez GKZ jako obowiązujące;
7. Instrukcję opracowywania kart ewidencyjnych – zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków, oprac. NID (uzupełnione), przyjęte przez GKZ jako obowiązujące;
8. Standardy postępowania konserwatorskich wobec obowiązku zapewnienia dostępności obiektów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami;
9. Rekomendacje dotyczące postępowania z historycznymi nawierzchniami na obszarach podlegających ochronie konserwatorskiej, oprac. NID (materiał poszerzony o aspekty prawne i techniczne);
10. Rekomendacje dotyczące oceny i profilaktyki zagrożeń hydrologicznych dla obiektów oraz zespołów zabytkowych w aspekcie negatywnego wpływu zmian klimatycznych i antropresji;
11. Poradnik opiekuna cmentarza historycznego, oprac. NID;
12. Opracowano poradniki dot. remontów obiektów drewnianych:
  - a) „Standardy remontu domu drewnianego” – rozpoczęto prace nad większym opracowaniem; współpraca: OT Łódź, OT Kraków, OT Opole, OT Poznań, PT Katowice, PT Szczecin, PT Lublin;
  - b) *Poradnik remontu i utrzymania domu drewnianego* (seria „Najkrótsza Instrukcja Obsługi”. Zespół autorski w składzie: Monika Bogdanowska, Anna Maria Cymborowska-Waluś, Piotr Horodyski, Agnieszka Lorenc-Karczewska, Grzegorz Naumowicz, Agnieszka Olczyk, Natalia Skiepmo, Bożena Stanek-Lebioda, Waldemar Witek, Włodzimierz Witkowski;

- c) *Poradnik remontu i konserwacji historycznej stolarki okiennej*. Zespół autorski w składzie: Monika Bogdanowska, Anna Maria Cymborowska-Waluś, Kazimierz Czepiel, Witold Górny, Daria Jagiełło, Andrzej Laskowski, Beata Piaskowska, Natalia Skiepmo.

1.2. Wydarzenia upowszechniające standardy ochrony i opieki nad zabytkami (konferencje, webinara, seminaria, warsztaty i in.)

13.03.2023 odbyło się webinarium „Dziedzictwo kulturowe i rozwój” z dr Anną Góral, dr Jarosławem Klasiem i dr Katarzyną Kopeć – spotkanie poświęcone było kwestii monitorowania i ewaluacji wpływu dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno-gospodarczy. Wybór tematu wpisuje się w widoczny od kilku lat trend systematyzowania badań nad statystyką kultury, w ramach którego dziedzictwo kulturowe staje się ważnym elementem rezonującym na otoczenie społeczno-gospodarcze. Celem webinaru było przedstawienie wskaźników statystycznych wykorzystywanych w badaniu oddziaływania dziedzictwa na rozwój społeczno-gospodarczy w wybranych krajach (Australia, Islandia, Niemcy, Stany Zjednoczone, Szwajcaria i Wielka Brytania) oraz omówienie propozycji wskaźników statystycznych do pomiaru społeczno-gospodarczego oddziaływania dziedzictwa.

3.04.2023 odbyło się spotkanie w kontekście ochrony zabytków w ramach prac zespołu roboczego NID ds. szczątków ludzkich. ICOMOS International Scientific Committee on Legal, Administrative and Financial Issues (ICLAFI) zorganizowano seminarium „A legal status of human remains as an issue of the culture heritage law”, które odbyło się 22–23 maja w Warszawie. W seminarium uczestniczyli przedstawiciele ICLAFI ze Stanów Zjednoczonych, Irlandii, Holandii, Belgii, Norwegii, Szwecji, Finlandii, Estonii, Słowenii, Turcji, Izraela, Singapuru oraz Polski. Tematem sympozjum była kwestia statusu prawnego szczątków ludzkich wydobywanych jako ewentualne zabytki archeologiczne, a także inne związane z tym zagadnienia. Referaty na ten temat, w kontekście prawa krajowego, wygłosili przedstawiciele ww. krajów. Drugiego dnia po południu odbyło się posiedzenie statutowe ICLAFI. Po obradach seminarium jego uczestnicy udali się na zorganizowany przez NID wyjazd studyjny do Torunia, Malborka, Elbląga oraz Fromborka – hasłem przewodnim były miejsca wpisane na Listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz związane z życiem i działalnością Mikołaja Kopernika (w związku z obchodami Roku Mikołaja Kopernika).

24.05.2023 w ośrodku szkoleniowym GDDKiA w Józefowie odbyło się szkolenie „Dziedzictwo kulturowe – ważny aspekt inwestycji GDDKiA”. W szkoleniu jako prelegent udział wziął przedstawiciel NID. Przedstawił on praktyczne możliwości wykorzystania cyfrowych zasobów NID, które stają się bardzo przydatne w codziennej pracy GDDKiA. Szczególnie dotyczy to oceny oddziaływania przyszłej inwestycji na dziedzictwo narodowe. Udział w szkoleniu jest efektem wieloletniej współpracy, jaką NID prowadzi z GDDKiA na mocy porozumienia z dnia 22 sierpnia 2018 r., kontynuującego ustalenia podpisane przez instytucje, z których połączenia powstał dzisiejszy Narodowy Instytut Dziedzictwa (OODA, KOBiDZ).

16.06.2023 w Muzeum Miejskim Wrocławia – Muzeum Archeologicznym odbyła się współorganizowana przez NID konferencja i wystawa „Archeologia pól bitewnych”. Zaproszeni goście przedstawili wyniki swych badań archeologicznych prowadzonych na polach bitew z okresu średniowiecza, nowożytności i czasów najnowszych. Po zakończeniu konferencji została otwarta wystawa, na której zaprezentowano zabytki pochodzące z tychże badań. Wśród nich znalazły się elementy uzbrojenia z wczesnej epoki żelaza, XVIII-wiecznych starć wojny siedmioletniej, okresu I wojny światowej czy też fragmenty amerykańskich bombowców zestrzelonych w czasie II wojny światowej.

18–24.06.2023 oraz **25.06–01.07.2023** w Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu odbyły się warsztaty „Tłoka ciesielska” (III edycja) współorganizowane przez NID. Program warsztatów obejmował translokację wybranych obiektów wraz ze wszelkimi niezbędnymi pracami towarzyszącymi. Warsztatom towarzyszyły wykłady dotyczące m.in. dokumentowania budynku, procesu przenoszenia oraz zagadnień związanych z grzybami i szkodnikami drewna.

26.08.2023 w Zakopanem odbyła się pierwsza edycja Dnia Architektury Drewnianej zorganizowany przez Centrum Architektury Drewnianej. Podczas pierwszej edycji otwartych zostało 17 obiektów. Udział w wydarzeniu był bezpłatny, uczestniczyło w nim ponad 1500 osób. W piątek, 25 sierpnia, w Wilii „Koliba” – Muzeum Stylu Zakopiańskiego, filii Muzeum Tatrzańskim im. dra Tytusa Chałbińskiego – odbyła się inauguracja pierwszego Dnia Architektury Drewnianej, w której wzięli udział przedstawiciele urzędów oraz instytucji kultury oraz opiekunowie i właściciele udostępnionych obiektów.

7.09.2023 w Bibliotece Publicznej im. Wojciecha Woźniaka w Kadzidle zorganizowano spotkanie samorządowych opiekunów zabytkowych cmentarzy wojennych. Podczas spotkania omówiono szereg zagadnień związanych z ochroną i rozpoznaniem zasobu cmentarzy wojennych z okresu I wojny światowej z terenu północnego Mazowsza. Przedstawiciel NID omówił przykłady badań nieistniejących cmentarzy wojennych odnajdywanych w trakcie realizacji inwestycji drogowych.

12–13.09.2023 odbyła się we Wrocławiu konferencja „Archeologia pól bitewnych” współorganizowana przez NID, Departament Edukacji, Kultury i Dziedzictwa (Ministerstwa Obrony Narodowej), Międzynarodowy Ośrodek Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu, Akademię Sztuki Wojennej oraz Katedrę Historii Architektury, Sztuki i Techniki Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej. Podczas dwudniowych obrad referenci zgrupowani w sześciu panelach tematycznych przedstawili szereg wystąpień dotyczących metodologii badań pól bitewnych, konkretnych wyników przeprowadzonych prac, a także innych zagadnień dotyczących historii wojskowości i jej promocji czy też problematyki konserwatorskiej i prawnej. Na spotkaniu poruszono też tematy związane z nowoczesnymi technikami dokumentacji cyfrowej. Szczególnie ciekawe okazały się wystąpienia gości z Ukrainy, z których dwoje z nich przybyło do Wrocławia osobiście. Bogdan Makogin, dyrektor Muzeum Historyczno-Krajoznawczego Bitwy pod Zborowem, przedstawił wyniki przeprowadzonych dotychczas badań archeologicznych pola bitwy z 1649 r., a Wasyl Ilchyszyn, dyrektor Muzeum

Krajoznawczego w Załóżcach, i Wasyl Kovbasa omówili rezultaty badań reliktywów działań wojennych z okresu I wojny światowej. Z kolei Yevheniia Shcherbina z Państwowego Rezerwatu Historyczno-Kulturowego „Pole bitwy Połtawskiej” omówiła wyniki badań oraz perspektywy badawcze pola bitwy pod Połtawą z 1709 roku.

14–15.09.2023 NID zorganizował w Zamościu coroczne spotkanie szkoleniowe dla inspektorów ds. archeologii z wojewódzkich urzędów ochrony zabytków. Poruszono na nim zagadnienia związane z problematyką zabytkowych fortyfikacji stałych i polowych oraz nielegalnego obrotu zabytków.

18.09.2023 odbyło się dwuczęściowe webinarium poświęcone termomodernizacji budynków zabytkowych z dr Tomaszem Jeleńskim. Część pierwsza dotyczyła tematyki izolacji i docieplania, natomiast część druga (10.10.2023) – problematyce wentylacji, energii i ogrzewania. Webinarium skierowane było do służb konserwatorskich, inwestorów publicznych i prywatnych, a także pracowników jednostek samorządu terytorialnego, którzy planują prace termomodernizacyjne na dużą skalę. Ponadto do szerokiego grona odbiorców, którzy poszukują wskazówek: Jak poprawić warunki higieniczne, dobrostan i jakość życia w starych budynkach, Jak odpowiednio wentylować wnętrza, unikać zawilgoceń, zmniejszać ryzyko podtopień, a równocześnie ograniczać koszty ogrzewania, zanieczyszczenia pyłowe i emisję gazów cieplarnianych oraz jak przy tym nie narażać historycznych obiektów na utratę wartości estetycznych lub zabytkowych oraz zapewnić im – jako cennych elementów środowiska kulturowego – trwanie dla kolejnych pokoleń.

21–22.09.2023 w Krakowie miały miejsce międzynarodowe seminarium oraz warsztaty rzemieślnicze i demonstracyjne „Historyczne stolarki okienne”. Organizatorem było Centrum Architektury Drewnianej przy wsparciu pracowników OT Kraków. Wydarzenie składało się z trzech elementów: seminarium naukowego, warsztatów praktycznych oraz spaceru architektonicznego, a wzięło w nim udział ok. 200 osób.

26.09.2023 pracownik NID, dr Renata Stachańczyk, wzięła udział w webinarze dla pracowników miast „Zieleń na terenach zabytkowych”, zorganizowanym przez MKiŚ, gdzie poprowadziła wykład „Standardy postępowania konserwatorskiego w odniesieniu do zabytkowych parków, ogrodów i innych form zaprojektowanej zieleni”.

26–28.09.2023 w Malborku odbyła się konferencja „Ochrona i konserwacja zabytkowych obiektów sakralnych”, której organizatorami były NID i SKZ.

6–8.10.2023 w zamku Krzyżtopór w Ujeździe odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Archeologia ogrodów historycznych” (European Conference on Archeology of Historic Gardens) zorganizowana wspólnie ze Stowarzyszeniem Zamek Krzyżtopór w Ujeździe. Celem konferencji było stworzenie platformy wymiany poglądów i doświadczeń w zakresie archeologicznych metod badawczych wspomagających procesy konserwatorskie związane z działaniami w ogrodach zabytkowych. Na konferencji wygłoszonych zostało 28 referatów przez wybitnych praktyków w dziedzinie archeologii ogrodowej z niemal całej Europy. Dwa referaty wygłosili pracownicy NID: „Archeologia

ogrodowa jako źródło wiedzy o ogrodach historycznych” – dr Dorota Sikora oraz „Badania archeologiczne jako element procesu konserwatorskiego w parku zabytkowym – przykład parku Mużakowskiego” – dr Renata Stachańczyk. Podczas konferencji uczestnicy mieli okazję zapoznać się z zagadnieniami związanymi z historią, badaniami i planowaną przyszłością dawnych ogrodów zamku Krzyżtopór. Dodatkową atrakcją była wystawa wybranych materiałów ze zbioru prof. Gerarda Ciołka, które są w dyspozycji NID. Wśród nich ponad 21 tysięcy dokumentów dotyczących ogrodów rezydencjonalnych zostało zdigitalizowanych i są ogólnodostępne na platformach NID. W konferencji wzięło udział ok. 80 osób. Konferencja została zarejestrowana w celu rozpowszechnienia problematyki archeologii ogrodowej w mediach internetowych (w języku polskim i angielskim). Zebrano teksty autorskie do planowanej w 2024 r. publikacji pokonferencyjnej.

9.10.2023 specjalistki z NID, Katarzyna Balik i Magdalena Lisowska, wzięły udział w seminarium „Zabytkowy zespół solankowo-uzdrowiskowy w Ciechocinku na Liście światowego dziedzictwa UNESCO. Szansa czy zagrożenie dla rozwoju miasta?” (Ciechocinek, 5–7.10.2023), na którym wygłosiły referat „Zabytkowy zespół solankowo-uzdrowiskowy w Ciechocinku na Liście światowego dziedzictwa”, popularyzujący wyniki opracowanego wcześniej studium zieleni dla Ciechocinka, powstałego na potrzeby studium ochrony wartości kulturowych miasta.

Artykuł: Katarzyna Balik, Magdalena Lisowska, *Historyczny system publicznych terenów zieleni - niewykorzystany potencjał miast - na przykładzie Ciechocinka* [w:] *Ochrona i przekształcenia przestrzeni publicznych w zespołach historycznych*, cz. 1, Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, Politechnika Lubelska, „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego” 2023, nr 15.

13.10.2023 specjalistka NID, dr Renata Stachańczyk, wzięła udział w debacie „Turystyka zrównoważona w praktyce opiekunów i zarządców dziedzictwa”, prowadzonej przez p. Aleksandrę Chabierę, na której odpowiadała na pytania dotyczące zarządzania parkiem Mużakowskim. Wydarzenie było częścią konferencji „Interpretacja dla ochrony dziedzictwa. Turystyka zrównoważona”, która odbyła się w siedzibie Poznańskiego Centrum Dziedzictwa w dniach 12–13 października.

22.11.2023 – webinarium „Nowe podejście do dziedzictwa? Dyskusja wokół książki *Krytyczne studia nad dziedzictwem*” z dr Moniką Stobiecką i Aleksandrą Brodowską, kierownikiem zespołu ds. międzynarodowych. W dyskusji próbowano znaleźć odpowiedź na pytanie, czy jesteśmy gotowi i otwarci na zmiany w podejściu do dziedzictwa i czy w rzeczywistości istnieje taka potrzeba, a także na ile nowe perspektywy teoretyczne w duchu krytycznych studiów nad dziedzictwem mogą obrócić się w innowacyjne praktyki. Podczas rozmowy można było zapoznać się z następującymi tematami: przyszłość ochrony dziedzictwa kulturowego, eliminacja dziedzictwa kulturowego wedle jego wartościowania na negatywne i pozytywne, nakłady na zabytki i miejsca pamięci, podporządkowanie świata natury. Webinarium było adresowane w szczególności do:

- osób zainteresowanych nowymi i nieszablonowymi podejściami do dziedzictwa,
- pracowników instytucji kultury i dziedzictwa,

- studentów i miłośników dziedzictwa.

23.11.2023 w ośrodku szkoleniowym GDDKiA w Józefowie odbyło się szkolenie na temat ochrony dziedzictwa kulturowego – archeologii drogowej. Przedstawiciel NID wygłosił referat „Badania archeologiczne reliktyw fortyfikacji polowych z XX wieku na inwestycjach drogowych”.

28–29.11.2023 w Warszawie odbyła się III konferencja naukowa „Dziedzictwo wobec zmian klimatu. Wpływ dużych inwestycji na sytuację hydrologiczną na obszarach podlegających ochronie konserwatorskiej”, organizowana przez NID we współpracy merytorycznej z SGGW i magazynem „Ecohydrology&Hydrobiology”.

8.12.2023 specjalistka NID, dr Renata Stachańczyk, wygłosiła wykład przybliżający historię i konserwację parku Mużakowskiego – jednego z najwybitniejszych XIX-wiecznych dzieł sztuki ogrodowej w Europie, wpisanego na Listę światowego dziedzictwa UNESCO – zarządzanego przez NID. Wykład odbył się w Łazienkach Królewskich w ramach cyklu „Świat ogrodów Longina Majdeckiego. Realizacje – inspiracje – fascynacje”, przybliżającego historyczne założenia, którymi fascynował się prof. Longin Majdecki, organizowanego przez Muzeum Łazienki Królewskie i Oddział Warszawski Stowarzyszenia Naukowo-Technicznego Inżynierów i Techników Ogrodnictwa.

15.12.2023 podczas szkolenia „Ochrona zabytków na terenach Lasów Państwowych” zorganizowanego przez DOZ MKiDN przedstawiciele NID wygłosili referaty na temat procedur dotyczących odnalezienia zabytków, badań archeologicznych oraz poszukiwań zabytków.

1.3. Współpraca z GDDKiA w ramach porozumienia z dnia 22.08.2018 r. i udział w programie ratowniczych badań archeologicznych na trasach budowy dróg krajowych

W okresie sprawozdawczym przedstawiciele NID uczestniczyli w 135 odbiorach badań archeologicznych prowadzonych w związku z budową dróg krajowych i autostrad.

2. Włączanie się na wniosek ministra lub generalnego konserwatora zabytków w proces ewaluacji i doskonalenia systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz w proces ochrony dziedzictwa niematerialnego

2.1. Formułowanie uwag do projektów aktów prawnych lub innych dokumentów strategicznych związanych z systemem ochrony zabytków

W okresie sprawozdawczym do NID nie skierowano do zaopiniowania projektów aktów prawnych lub innych dokumentów strategicznych związanych z systemem ochrony zabytków.

Dnia 10 lipca 2023 r. NID wydał oświadczenie, w którym wyraził szczególną troskę i zaniepokojenie proponowanymi zmianami w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w zakresie dotyczącym prowadzenia poszukiwań zabytków. Zwrócono uwagę, że proponowane w projekcie nowelizacji ustawy obszary

zakazu prowadzenia poszukiwań zabytków, które będą musiały być uwidocznione w aplikacji, będą obejmowały przeszło 800 tysięcy lokalizacji o zróżnicowanych, często niedookreślonych granicach, a w części wypadków dane te będą wymagały dopiero ich zgromadzenia. Jednocześnie wskazano, że w administrowanym przez NID portalu mapy.zabytek.gov.pl znajduje się zastrzeżenie, iż zgodnie z obowiązującym prawem prezentowane na nim dane mają charakter poglądowy i nie mogą być podstawą jakichkolwiek czynności administracyjnych czy urzędowych, a „każdorazowe rozstrzygnięcie dotyczące zabytku musi być konsultowane z właściwym dla położenia obiektu wojewódzkim konserwatorem zabytków”. W oświadczeniu podkreślono także wieloletnie zaangażowanie NID w działania i projekty mające na celu stworzenie warunków do rozpoczęcia procesu transformacji cyfrowej w ochronie zabytków, w tym m.in. proces digitalizacji zasobów Instytutu, konsekwentnie wspierany przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego oraz generalnego konserwatora zabytków, oraz rozwijanie aplikacji Scan Manager, do wspomagania procesu skanowania dokumentacji, usprawniającej pracę organów ochrony zabytków. NID zgłosił gotowość wsparcia właściwych organów legislacyjnych w zakresie doradztwa w obszarze ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, a także podkreślił, że dziedzictwo kulturowe jest wspólnym skarbem, o które powinniśmy dbać odpowiedzialnie.

3. Wydawanie opinii i ekspertyz dotyczących działań przy zabytkach na rzecz organów administracji publicznej

3.1. Przygotowywanie opinii, ekspertyz, opracowań studialnych i monograficznych, a także innych podobnych na rzecz organów administracji publicznej oraz GDDKiA

W okresie od stycznia do września 2023 r. opracowano łącznie w NID 535 opinii. Było wśród nich:

- 16 opinii dla ministra kultury i dziedzictwa narodowego w ramach prowadzonych przez ten organ postępowań odwoławczych,
- 97 opinii dla MKiDN dotyczących postępowań o skreślenie zabytku z rejestru,
- 220 opinii dla wojewódzkich konserwatorów zabytków w sprawach oceny wartości zabytkowych obiektów, prowadzonych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach, nowych inwestycji w obszarach zabytkowych i innych sprawach,
- 43 opinie dla samorządowych organów konserwatorskich oraz innych podmiotów, w tym sądów, policji i prokuratury,
- 100 opinii w ramach realizacji porozumienia z dnia 22.08.2018 r. zawartego pomiędzy NID a GDDKiA, dotyczących opracowań wyników badań archeologicznych realizowanych w związku z budową dróg i autostrad,
- 42 opinie w sprawach ocen przeprowadzonych prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zgłoszonych do Konkursu Zabytek Zadbany,
- 17 opinii opracowanych w trakcie prowadzonej procedury uznania zabytku za pomnik historii,

- 10 opinii i ekspertyz zleconych specjalistom zewnętrznym, których tematyka wykraczała poza kompetencje pracowników instytutu.

Ponadto wykonano 9 opracowań o charakterze studialnym lub monograficznym:

- Rybnik Śródmieście – studium ochrony wartości kulturowych,
- Zagórz – studium ochrony wartości kulturowych,
- Zwierzyniec – ocena aktualnych wartości zabytkowych wraz z wytycznymi konserwatorskimi do obszaru wpisanego do rejestru zabytków,
- Zespół cerkiewny w Radrużu – zalecenia dotyczące zagospodarowania przestrzeni,
- Cedynia – studium ochrony wartości kulturowych,
- Opole, Cementownia „Odra” – opracowanie monograficzno-konserwatorskie,
- Warszawa, Muranów – opracowanie dotyczące oceny wartości zabytkowych układu urbanistycznego oraz zespołu zabudowy,
- Stalowa Wola, Rozwadowie – opracowanie dotyczące określenia historycznych granic cmentarza żydowskiego,
- Rzeszów, ul. Rejtana – opracowanie dotyczące cmentarza żydowskiego.

4. Monitorowanie i analizowanie zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego oraz wypracowywanie metod przeciwdziałania tym zagrożeniom, w tym w szczególności obiektów z Listy światowego dziedzictwa UNESCO

4.1. Konwencja UNESCO w sprawie światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego – monitorowanie i analizowanie zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego oraz wypracowywanie metod przeciwdziałania tym zagrożeniom, w tym w szczególności obiektów z Listy światowego dziedzictwa UNESCO

4.1.1. Koordynowanie działań związanych z wdrażaniem Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego w zakresie powierzonym Instytutowi przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego

W okresie sprawozdawczym zrealizowano szeroki zakres zadań związanych z trzecim cyklem raportu okresowego dotyczącego stanu realizacji wdrażania konwencji światowego dziedzictwa UNESCO:

1. Zorganizowano i przeprowadzono w trybie online cztery spotkania szkoleniowe dla przedstawicieli miejsc odpowiedzialnych za przygotowanie raportu, dotyczące merytorycznych i technicznych zasad pracy nad kwestionariuszem oraz udzielono szeregu konsultacji indywidualnych;
2. Opracowano projekt opisu atrybutów (nośników wartości) dla wszystkich miejsc kulturowych) i przekazano je jako wsparcie dla zarządców;
3. Zebrano niezbędne informacje dot. polskiej części parku Mużakowskiego, a następnie we współpracy ze stroną niemiecką wypracowano ostateczną wersję raportu;
4. We współpracy z partnerami z Ukrainy opracowano raport dla drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat;

5. Na wniosek Centrum Światowego Dziedzictwa, w ramach realizacji projektu Retrospective Inventory, opracowano aktualizację map z granicami oraz dane geoprzestrzenne dla siedmiu miejsc światowego dziedzictwa i ich stref buforowych;
6. Przedstawicielka NID wzięła udział w zorganizowanych przez Centrum Światowego Dziedzictwa warsztatach dotyczących opracowania *Planu Działania dla Regionu Europy i Ameryki Pn.* – dokumentu, który po przyjęciu przyszłoroczną decyzją Komitetu Światowego Dziedzictwa będzie wskazywał cele strategiczne, oczekiwane rezultaty, działania oraz wskaźniki ich realizacji, opracowane na podstawie rezultatów trzeciego cyklu raportu okresowego, które powinny być zrealizowane do czasu kolejnego cyklu raportu.

W ramach przenoszenia na grunt krajowy wiedzy i doświadczenia organizacji doradczych Komitetu Światowego Dziedzictwa opracowano polską wersję językową publikacji z serii „Podręczników Światowego Dziedzictwa” – *Wytyczne i zestaw narzędzi do ocen oddziaływania w kontekście światowego dziedzictwa.*

W okresie sprawozdawczym opracowano 17 opinii specjalistycznych dotyczących miejsc światowego dziedzictwa: miasto średniowieczne w Toruniu, Hala Stulecia we Wrocławiu, historyczne centrum Warszawy, Stare Miasto w Zamościu.

Przedstawiciele NID w dniach 24–25.01.2023 r wzięli udział online w nadzwyczajnej sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa, a także uczestniczyli osobiście w 45. Rozszerzonej Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa, która odbyła się 10–25 września w Rijadzie w Arabii Saudyjskiej.

W okresie sprawozdawczym dwukrotnie opracowano uwagi i propozycje zmian zapisów w przesłanych kolejnych projektach roboczych wniosku o wpis wczesnomodernistycznego centrum Gdyni na Listę światowego dziedzictwa UNESCO, a także przeprowadzono weryfikację wniosku nominacyjnego na podstawie Wytycznych operacyjnych do realizacji konwencji światowego dziedzictwa.

W 2023 r. także:

- podjęto współpracę z Polskim Komitetem ds. UNESCO w sprawie aktualizacji opisu procedowania nowych kandydatur do wpisu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO na stronie internetowej PK ds. UNESCO;
- przedstawicielka NID uczestniczyła w posiedzeniu Komitetu ds. Światowego Dziedzictwa Kulturowego w Polsce w dniu 13.01.2023 r., a także w pracach komitetu sterującego projektem „Plan zarządzania polską częścią Puszczy Białowieskiej”;
- przygotowano części dot. polskich miejsc światowego dziedzictwa UNESCO do raportu GUS – *Ochrona zabytków i dziedzictwo kulturowe za rok 2022*;
- przeprowadzono szkolenie dla GDDKiA z tematyki dot. światowego dziedzictwa;
- prowadzono dwa wykłady w cyklu webinarium organizowanych przez Polski Komitet ds. UNESCO dla nauczycieli i uczniów polskiej sieci Szkół Stowarzyszonych UNESCO.

4.1.2. Monitorowanie stanu zachowania i sposobu zarządzania obiektami z Listy światowego dziedzictwa UNESCO

Narodowy Instytut Dziedzictwa uczestniczy w systemie monitorowania zabytków, w tym miejsc światowego dziedzictwa.

Zakończono rozpoczętą w roku poprzednim lustrację miejsc kulturowych światowego dziedzictwa w Polsce. Zadanie to, prowadzone we współpracy z zarządcami miejsc oraz służbami konserwatorskimi, objęło w 2023 r. trzy miejsca: historyczne centrum Krakowa, miasto średniowieczne w Toruniu oraz – będące wpisem seryjnym, składającym się z trzech komponentów – królewskie kopalnie soli w Wieliczce i Bochni.

Na podstawie wyników z poszczególnych lustracji opracowano raport podsumowujący to zadanie, w którym sformułowano listę najistotniejszych i najczęściej występujących problemów konserwatorskich i zarządczych, który następnie został przekazany generalnemu konserwatorowi zabytków.

Równolegle prowadzony jest bieżący monitoring informacji spływających od wojewódzkich konserwatorów zabytków na specjalnie do tego celu utworzony adres mailowy. W 2023 r. na temat miejsc światowego dziedzictwa spłynęło 15 informacji.

Na podstawie informacji o planowanych inwestycjach oraz zmianach dokumentów planistycznych pozyskanych z zewnętrznych źródeł podjęto interwencję w sześciu sprawach.

4.1.3. Podejmowanie współpracy z właścicielami i zarządcami obiektów z Listy światowego dziedzictwa na rzecz właściwej opieki i zarządzania dobrami

W okresie sprawozdawczym prowadzona była bieżąca współpraca z zarządcami miejsc światowego dziedzictwa i służbami konserwatorskimi dotycząca aktualnych problemów ochrony i zarządzania, w tym w szczególności w zakresie wsparcia zarządców w realizacji raportu okresowego UNESCO.

Odbyły się spotkania z zarządcami trzech polskich miejsc w ramach prowadzonych lustracji stanu zachowania i ochrony miejsc światowego dziedzictwa.

Dnia 11 października w Krakowie odbyło się kolejne spotkanie z cyklu spotkań opiekunów miejsc światowego dziedzictwa w Polsce, pełniącego od lat funkcję forum wymiany informacji, doświadczeń oraz promowania dobrych praktyk pomiędzy uczestniczącymi w nich zarządcami miejsc, przedstawicielami służb konserwatorskich i władz lokalnych. Tegoroczne spotkanie poświęcone było podsumowaniu trzeciego cyklu raportu okresowego UNESCO. Na spotkaniu tym zaprezentowano także polską wersję językową publikacji z serii „Podręczników Światowego Dziedzictwa” – Wytyczne i zestaw narzędzi do ocen oddziaływania w kontekście światowego dziedzictwa oraz przedstawiono sprawozdanie z 45. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa, w kontekście spraw istotnych dla ochrony miejsc światowego dziedzictwa w Polsce.

W tym samym dniu w Krakowie zorganizowano i przygotowano merytorycznie posiedzenie Międzynarodowej Rady Konserwatorskiej na temat miejsca światowego dziedzictwa UNESCO – drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat, w której wzięli udział jej członkowie z Polski i Ukrainy. W trakcie obrad zaprezentowano komunikat dot. działań Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie powołane przy Narodowym Instytucie Dziedzictwa, które jest głównym koordynatorem rządowej pomocy dla sektora kultury na Ukrainie. Główna część posiedzenia poświęcona była prezentacji obecnej sytuacji panującej w miejscu światowego dziedzictwa, w tym omówieniu stanu zachowania poszczególnych cerkwi oraz wniosków płynących z zakończonego trzeciego cyklu raportu okresowego UNESCO.

W 2023 r. także:

- w ramach wsparcia merytorycznego i współpracy z zarządcami i służbami konserwatorskimi pracownicy NID uczestniczyli w cyklu warsztatów Charette dotyczących koncepcji rewitalizacji urbanistycznej placu Teatralnego, placu Bankowego oraz placu Żelaznej Bramy w Warszawie, znajdujących się w strefie buforowej miejsca światowego dziedzictwa;
- przygotowano skrót Strategii konserwatorskiej dla miejsca światowego dziedzictwa Auschwitz-Birkenau, Część III – Krajobraz i przekazano ją generalnemu konserwatorowi zabytków oraz DOZ i małopolskiemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

4.2. Monitorowanie i przeciwdziałanie przestępczości przeciwko dziedzictwu archeologicznemu

NID współpracuje z Policją, Strażą Graniczną, Krajową Administracją Skarbową, prokuraturą oraz wojewódzkimi konserwatorami zabytków w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości przeciwko dziedzictwu, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa archeologicznego. Dzięki prowadzonemu monitoringowi portali aukcyjnych i serwisów społecznościowych oraz dzięki informacjom uzyskiwanym ze środowiska naukowego oraz od pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków przypadki naruszeń są identyfikowane, a następnie zgłaszane policji. W 2023 roku zgłoszono sześć przypadków przestępstw przeciwko dziedzictwu archeologicznemu, a pracownicy NID składali zeznania w tych sprawach. Konsultowano w trybie roboczym na prośbę koordynatorów ds. zabytków w KAS i na policji kilkanaście spraw w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa. Konsultacji udzielono też w kilku przypadkach pracownikom wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

W 2023 roku specjaliści NID uczestniczyli w spotkaniu zespołu koordynacyjnego ds. przestępczości przeciwko zabytkom w MKiDN. Ponadto przedstawiciel NID wziął udział w międzynarodowej konferencji „The Nicosia Convention: a criminal justice response to offences relating to cultural property”, która odbyła się 14–17 czerwca 2023 r. w Rydze.

4.3. Analizowanie zagrożeń związanych ze zmianami klimatu, wskazywanie metod mitygacji i ograniczania negatywnego wpływu tych zmian na dziedzictwo

We wrześniu 2023 zostały zlecone badania „Dziedzictwo kulturowe w antropocenie”, których celem jest poznanie doświadczeń, wiedzy i potrzeb związanych z wpływem czynników klimatycznych na obiekty/obszary z Listy światowego dziedzictwa. Badania przeprowadza Instytut Badań Organizacji Kultury – IBOK.

4.4. Współpraca z instytucjami w zakresie bieżącego monitorowania aktów prawnych i dokumentów mogących mieć wpływ na ochronę dziedzictwa w aspekcie zmian klimatu

W okresie sprawozdawczym do NID nie skierowano do zaopiniowania projektów aktów prawnych i dokumentów mogących mieć wpływ na ochronę dziedzictwa w aspekcie zmian klimatu.

5. Koordynowanie realizacji procedury występowania z wnioskiem do ministra o uznanie przez prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zabytku nieruchomego za pomnik historii. Monitorowanie, analizowanie zagrożeń dla pomników historii oraz wypracowywanie metod przeciwdziałania tym zagrożeniom

5.1. Monitoring stanu zachowania pomników historii

Narodowy Instytut Dziedzictwa uczestniczy w systemie monitorowania Pomników Historii. W związku z napływającymi do NID, bądź wyłanianymi z monitoringu mediów informacjami na temat budzącego obawy stanu zachowania Pomników Historii lub sposobu prowadzenia prac konserwatorskich, czy też planowanych inwestycji w ich obszarze, pracownicy NID przeprowadzali monitoring w terenie zakończony sporządzeniem notatek służbowych i dokumentacji fotograficznej lub wystosowaniem pism do WKZ i DOZ MKiDN. Monitoring prowadzono w siedmiu pomnikach historii:

1. Zespół dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą,
2. Tykocin – historyczny zespół miasta,
3. Wiślica – zespół kolegiaty pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Maryi Panny wraz z relikami kościoła pod wezwaniem św. Mikołaja oraz grodzisko,
4. Kanał Augustowski,
5. Warszawa – zespół zabytkowych cmentarzy wyznaniowych na Powązkach,
6. Tum – zespół archikolegiaty pw. Najświętszej Maryi Panny i św. Aleksego,
7. Gdańsk – Stocznia Gdańska, miejsce narodzin Solidarności.

Równolegle w NID prowadzony jest bieżący monitoring informacji wpływających od wojewódzkich konserwatorów zabytków na specjalnie do tego celu utworzony adres mailowy. Na temat pomników historii spłynęło 112 informacji. Prowadzony jest także monitoring mediów (zarchiwizowano 180 artykułów prasowych).

5.2. Przeprowadzenie lustracji terenowych obiektów pretendujących do uznania za pomnik historii

W okresie sprawozdawczym w ramach procedury przeprowadzono lustracje terenowe 15 obiektów pretendujących do uznania za pomnik historii (poniżej wymieniono tytuły wniosków) z udziałem pracowników NID z Działu Pomników Historii, ośrodków terenowych oraz gospodarzy obiektów:

1. Zamek królewski w Chęcinach,
2. Sztandarowe dzieła stylu zakopiańskiego, pierwszego polskiego stylu narodowego,
3. Zespół pałacowo-parkowy w Pawłowicach,
4. Zespół kościelno-klasztorny oo. Bernardynów w Kole,
5. Katolicka Szkoła Elementarna Dzieci Wrzesińskich (Katolicka Szkoła Ludowa),
6. Nowy Sącz – historyczny zespół urbanistyczny miasta lokacyjnego,
7. Biecz – zabytkowy układ urbanistyczny / miasto na szlaku węgierskim,
8. Zespół zamkowo-parkowy w Baranowie Sandomierskim,
9. Zespoły poklasztorne: poddominikański w Sejnach i pokamedulski w Wigrach (Sejny),
10. Zespoły poklasztorne: poddominikański w Sejnach i pokamedulski w Wigrach (Wigry),
11. Chwarszczany – kościół filialny pw. św. Stanisława Kostki – dawna kaplica zakonna templariuszy i joannitów,
12. Szczecin – Cmentarz Centralny,
13. Budynek administracyjno-socjalno-produkcyjny wraz z dawną świetlicą Stoczni Szczecińskiej w Szczecinie,
14. Bazylika pw. św. Jana Chrzciciela w Brochowie,
15. Twierdza Modlin.

5.3. Przygotowanie dokumentacji do zaopiniowania przez członków Rady Ochrony Zabytków przy ministrze kultury i dziedzictwa narodowego

W okresie sprawozdawczym przygotowano 17 opracowań dla zabytków pretendujących do uznania za pomnik historii:

1. Zamek królewski w Chęcinach (oprac. OT NID Kielce),
2. Kościół pw. św. Jerzego w Ziębicach (oprac. OT NID Wrocław) ,
3. Kościół pw. Świętej Trójcy wraz z dziełem budownictwa obronnego zlokalizowanego w miejscowości Żórawina (oprac. OT NID Wrocław),
4. Częstochowska Fabryka Zapątek (oprac. OT NID Wrocław),
5. Wczesnośredniowieczne grodzisko w Santoku (oprac. NID DSK),
6. Sanktuarium pw. Matki Bożej Rokitniańskiej w Rokitnie (oprac. PT NID Zielona Góra),
7. Sanatorium składające się z zespołu budynków sanatoryjnych wraz z wystrojem ich wnętrza projektu Henry'ego van de Velde'a oraz parkiem sanatoryjnym Domu Pomocy Społecznej w Trzebiechowie (oprac. NID DPH),
8. Zespół zamkowo-muzealny w Międzyrzeczu (oprac. PT NID Zielona Góra),

9. Zespół pałacowo-parkowy w Pawłowicach (oprac. OT NID Poznań),
10. Zespół zamkowo-parkowy w Baranowie Sandomierskim (oprac. OT NID Rzeszów),
11. Biecz – zabytkowy układ urbanistyczny / miasto na szlaku węgierskim” (oprac. OT NID Kraków),
12. Kościół ewangelicko-augsburski św. Trójcy w Warszawie wraz z terenem nieruchomości” (oprac. NID DPH),
13. Kościół farny św. Trójcy w Gubinie (oprac. OT NID Zielona Góra),
14. Zespół poklasztorny poddominikański w Sejnach (oprac. OT NID Białystok),
15. Zespół poklasztorny pokamedulski w Wigrach (oprac. OT NID Białystok),
16. Katolicka Szkoła Elementarna Dzieci Wrzesińskich (Katolicka Szkoła Ludowa) (oprac. NID DPH),
17. Architektoniczno-krajobrazowe założenie rezydencjonalne „Książ” w Wałbrzychu i Świebodzicach (oprac. OT NID Wrocław).

Jednocześnie wygłoszono 11 wystąpień prezentujących pretendujące zabytki podczas posiedzeń Rady Ochrony Zabytków przy ministrze kultury i dziedzictwa narodowego (prelegentami byli autorzy opinii).

5.4. Opracowanie projektów rozporządzeń prezydenta RP w sprawie uznania za pomnik historii

W okresie sprawozdawczym opracowywano 10 projektów rozporządzeń wraz z załącznikami mapowymi powstałymi przy udziale Działu Danych Cyfrowych NID.

1. Supraśl – klasztor męski Zwiastowania Najświętszej Marii Panny,
2. Jabłeczna – prawosławny klasztor Świętego Onufrego,
3. Kraków – opactwo Cystersów w Mogile,
4. Kraków – zespół architektoniczny i urbanistyczny dzielnicy Nowa Huta,
5. Opatów – zespół kolegiaty pw. św. Marcina Biskupa,
6. Olsztyn – zamek kapituły warmińskiej,
7. Lubostroń – zespół pałacowo-parkowy,
8. Kamieniec Ząbkowicki – zespół architektoniczno-krajobrazowy,
9. Ziębice – kościół pw. św. Jerzego,
10. Żórawina – kościół pw. Świętej Trójcy wraz z dziełem budownictwa obronnego.

5.5. Gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o pomnikach historii i inne działania związane z pomnikami historii

1. Współpraca z instytucjami w sprawach dotyczących ustanawiania, a następnie zarządzania pomnikami historii (DOZ MKiDN, Biuro Kultury i Dziedzictwa Narodowego Kancelarii Prezydenta, Biuro Prawa i Ustroju Kancelarii Prezydenta);
2. Opracowanie not dotyczących pomników historii wraz z doborem i opisem zdjęć na stronie NID (nid.pl, zabytek.pl) oraz Kancelarii Prezydenta (prezydent.pl) dla ogłoszonych w 2023 r. siedmiu pomników historii:
  - Supraśl – klasztor męski Zwiastowania NMP (26.01.2023),
  - Jabłeczna – prawosławny Klasztor Świętego Onufrego (26.01.2023),

- Kraków – zespół architektoniczny i urbanistyczny dzielnicy Nowa Huta (30.01.2023),
  - Opatów – zespół kolegiaty pod wezwaniem św. Marcina Biskupa (2.02.2023),
  - Kraków – zespół opactwa cystersów w Mogile (5.09.2023),
  - Olsztyn – zamek kapituły warmińskiej (22.09.2023),
  - Lubostroń – zespół pałacowo-parkowy (20.11.2023);
3. Ujednolicanie zawartości haseł do PH na stronie zabytek.pl oraz aktualizacja zamieszczonych tam zdjęć pod kątem doboru zdjęć wyłącznie ze zbiorów NID (prace w toku);
  4. Uczestnictwo w planowaniu i koordynacja sesji zdjęciowych w ramach aktualizacji zasobu fototeki pomników historii (przeгляд ok. 5000 zdjęć i wybór od F11 Studio – zakupu dokonał Dział Wydawnictw);
  5. Uczestnictwo w planowaniu obchodów jubileuszu 30. rocznicy ustanowienia pierwszych pomników historii;
  6. Współpraca z Biurem Kultury i Dziedzictwa Narodowego Kancelarii Prezydenta przy organizacji w Pałacu Prezydenckim uroczystej gali wręczenia rozporządzeń o uznaniu za PH (3.02.2023);
  7. Przygotowanie odpowiedzi na zapytania posłów oraz zapytania obywatelskie;
  8. Raport dla GUS w części dotyczącej pomników historii – aktualizacja danych za rok 2022;
  9. Opracowanie koncepcji zmian w przebiegu procedury dotyczącej uznawania za PH w celu usprawnienia procedowania;
  10. Wygłoszenie 29.09.2023 w Żaganiu referatu „Pomniki Historii na ziemi lubuskiej” w ramach obchodów siedemdziesięciolecia służb konserwatorskich na ziemi lubuskiej przez Karolinę Idryjan (OT NID Zielona Góra);
  11. Udzielenie wywiadu przez Łukasza Młynarskiego (OT NID Kielce) dla Radia Opatów w dniu 3.05.2023 – „Historia przemian treściowych w dobie nowożytnej kolegiaty opatowskiej i prawne aspekty instytucji pomnika historii”;
  12. Udzielenie wywiadu przez Włodzimierza Pedrycza dla Radia Opatów w dniu 3.05.2023 – „Pomniki Historii w województwie świętokrzyskim” (OT NID Kielce);
  13. Wykonanie przez Dział Digitalizacji NID dokumentacji fotogrametrycznej i modeli 3D dla następujących obiektów wpisanych na listę PH:
    - Płock – katedra, drzwi płockie,
    - Sulejów – kościół,
    - Strzelno – rotunda p.w. św. Prokopa, kolumny, elementy detalu rzeźbiarskiego,
    - Włocławek – tumba Piotra z Bnina, epitafium Sławińskiego,
    - Czerwińsk – kościół, detal kamienny.
  14. Wykonanie dokumentacji fotogrametrycznej na potrzeby budowy modeli 3D kolegiaty w Opatowie, detalu kamiennego, nagrobków Krzysztofa Szydłowieckiego, Elżbiety Szydłowieckiej oraz Marii Sobkowej – na potrzeby projektu TWIN IT!, realizowanego w ramach belgijskiej prezydencji programu promocji zabytków architektury z terenu krajów członkowskich EU (Dział Dokumentacji NID).

6. Podejmowanie współpracy z właścicielami i zarządcami zabytków na rzecz właściwego zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego oraz promowanie zasad opieki nad zabytkami

6.1. Działalność Centrum Architektury Drewnianej

1. Wydarzenia:

18–24.06.2023 oraz **25.06–01.07.2023** w Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu odbyły się warsztaty „Tłoka ciesielska” (III edycja) współorganizowana przez CAD. W pierwszym turnusie wzięło udział ośmiu kursantów, w drugim – 13. Program warsztatów obejmował translokację wybranych obiektów wraz ze wszelkimi niezbędnymi pracami towarzyszącymi. Warsztatom towarzyszyły wykłady dotyczące m.in. dokumentowaniu budynku, procesu przenoszenia oraz zagadnień związanych z grzybami i szkodnikami drewna.

17–20.08.2023 pracownicy Centrum Architektury Drewnianej wzięli udział w 6. edycji Międzynarodowych Targów Cieśli „Ciesielskie Śpasy” 2023, które odbyły się w Chochołowie. Zespół CAD promował wydawnictwa NID dotyczące architektury drewnianej, udzielał informacji o swojej działalności oraz zapraszał do udziału w swoim pierwszym wydarzeniu, jakim miał być Dzień Architektury Drewnianej.

26.08.2023 w Zakopanem odbył się po raz pierwszy Dzień Architektury Drewnianej zorganizowany przez Centrum Architektury Drewnianej. Podczas pierwszej edycji otwartych zostało 17 obiektów. Były to prywatne domy (zamieszkałe i takie, w których właściciele prowadzą galerie sztuki, czy prywatne muzea), jeden kościół, trzy restauracje oraz trzy obiekty Muzeum Tatrzańskiego. Udział w wydarzeniu był bezpłatny, uczestniczyło w nim ponad 1500 osób. W piątek, 25 sierpnia, odbyła się inauguracja pierwszego Dnia Architektury Drewnianej, w której wzięli udział przedstawiciele urzędów oraz instytucji kultury, opiekunowie i właściciele udostępnionych obiektów. Tego dnia po południu w siedzibie CAD odbyło się spotkanie właścicieli zabytkowych budynków drewnianych, podczas którego wicedyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa dr hab. Monika Bogdanowska zaprezentowała *Raport dotyczący stanu architektury drewnianej w Polsce*. Zaproszony ekspert Piotr Horodyski opowiedział o dobrych praktykach, jakie warto stosować podczas remontu drewnianych zabytkowych domów, na spotkaniu omówiono także dostępne źródła finansowania prac konserwatorskich wg prezentacji przygotowanej przez Natalię Skiepmo i Monikę Sablajak. Dla najmłodszych zorganizowano warsztaty, podczas których mieli okazję poznać tajniki architektury podhalańskiej. Warsztaty przygotowała i prowadziła Anna Dzwolak.

21-22.09.2023 w Krakowie miało miejsce międzynarodowe seminarium oraz warsztaty rzemieślnicze i demonstracyjne „Historyczne stolarki okienne”. Organizatorem było Centrum Architektury Drewnianej przy wsparciu pracowników OT w Krakowie. Wydarzenie składało się z trzech elementów: seminarium naukowego, warsztatów praktycznych oraz spaceru architektonicznego, a wzięło w nim udział ok. 200 osób.

6–7.10.2023 zorganizowana została Gala Dziedzictwa Niematerialnego, w ramach którego przygotowano dwie trasy spacerów tematycznych prezentujących najciekawsze obiekty regionalnej architektury drewnianej.

2. Wydawnictwa (udział w zespołach autorskich, artykuły w wydawnictwach):
  - a. *Remont i utrzymanie domu drewnianego*, seria „Najkrótsza Instrukcja Obsługi”. Zespół autorski w składzie: Monika Bogdanowska, Anna Maria Cymborowska-Waluś, Piotr Horodyski, Agnieszka Lorenc-Karczewska, Grzegorz Naumowicz, Agnieszka Olczyk, Natalia Skiepmo, Bożena Stanek-Lebioda, Waldemar Witek, Włodzimierz Witkowski;
  - b. *Poradnik remontu i konserwacji historycznej stolarki okiennej*. Zespół autorski w składzie: Monika Bogdanowska, Anna Maria Cymborowska-Waluś, Kazimierz Czepiel, Witold Górny, Daria Jagiełło, Andrzej Laskowski, Beata Piaskowska, Natalia Skiepmo;
  - c. Natalia Skiepmo, *Ciesiołka i modernizm. Wokół architektury drewnianej Franciszka Kopkowicza*, „Ochrona Zabytków” 2023, nr 2.
3. Wygłoszone referaty:
  - a. „Dotacje na zabytki – finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich w obiektach zabytkowych”, oprac. Monika Sablajak, Natalia Skiepmo (Dzień Architektury Drewnianej, 25.08.2023);
  - b. „Historyczna stolarka okienna jako odpowiedź na wyzwania współczesności”, oprac. Natalia Skiepmo, Anna Maria Cymborowska-Waluś (Międzynarodowe Seminarium „Historyczne stolarki okienne”, 21.09.2023);
  - c. „Najdawniejsza, najpierwotniejsza i najpiękniejsza – sztuka ciesielska – misja i działalność Centrum Architektury drewnianej Narodowego Instytutu Dziedzictwa”, oprac. Monika Bogdanowska, Natalia Skiepmo (20. Polsko-Niemiecka Konferencja i Podróż Studyjna „Architektura ryglowa – wspólne dziedzictwo ANTIKON 2023”, 26.09.2023);
  - d. „Drewno drewnem – historyczne techniki i technologie w kontekście współczesnych praktyk budowlanych”, oprac. Natalia Skiepmo (Międzynarodowa konferencja naukowa „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej. 20 lat wpisu Drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu Drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Listę światowego dziedzictwa UNESCO”, 12–13.12.2023);
  - e. Wsparcie merytoryczne w ramach organizacji 10. Sesji Konserwatorskiej „Na ratunek drewnu – konserwacja budowli drewnianych” organizowanej przez Muzeum Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie (20–21.11.2023).
4. Bieżąca działalność CAD:
  - a. Monitorowanie spraw związanych z remontem konserwatorskim willi „U Dziadka” w Otwocku; koordynator inwestycji: Katarzyna Sawczuk;
  - b. Realizacja zadań w ramach zespołu ds. architektury drewnianej;

- c. Wsparcie merytoryczne właścicieli zabytkowych obiektów drewnianych, rozpowszechnianie dobrych praktyk;
  - d. Agregacja danych dot. zawodu cieśli i architektury drewnianej, tworzenie bibliograficznej bazy danych;
  - e. Udzielanie informacji o działalności CAD, rozpowszechnianie wydawnictw NID.
5. Filmy instruktażowe/edukacyjne:
- a. Zakup ośmiu filmów oraz 51 fotografii prezentujących proces montażu drewnianych okien wykonanych na wzór historycznych w Domu Młynarza w Mogile. Na podstawie tych materiałów zostanie zmontowany materiał edukacyjny w postaci filmu;
  - b. Realizacja filmu instruktażowego *Remont i konserwacja historycznej stolarki okiennej – najkrótsza instrukcja obsługi* na podstawie materiału nagranych podczas warsztatów rzemieślniczych „Historyczne stolarki okienne” w Krakowie;
  - c. Realizacja filmu promocyjnego z wydarzenia *Historyczne stolarki okienne – seminarium i warsztaty rzemieślnicze*.
  - d. Zarejestrowanie prelekcji wygłoszonych podczas seminarium „Historyczne stolarki okienne” i ich publikacja na kanale NID na YouTube.

6.2. Prowadzenie programu oznakowania cmentarzy żydowskich na terenie Polski

Program Oznakowanie Cmentarzy Żydowskich na terenie RP 2018-2023 to projekt mający na celu zidentyfikowanie i oznaczenie cmentarzy żydowskich w Polsce prowadzony przez Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz partnerów: Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Żydowski Instytut Historyczny, Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w RP, Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego i Fundację Dziedzictwa Kulturowego.

Cmentarze żydowskie to zabytki wymagające ochrony, stanowiące świadectwo losów diaspory żydowskiej zamieszkującej niegdyś wszystkie zakątki Rzeczypospolitej. Zlokalizowanie ich granic, porządkowanie i oznaczanie składają się na proces przywracania pamięci o tej części dziedzictwa kulturowego wśród lokalnych społeczności. Czasem jest to proces szczególnie wymagający, ponieważ niektóre cmentarze nie posiadają już żadnych śladów powierzchniowych. Niezbędna jest również współpraca z właścicielami terenów, na których cmentarze są zlokalizowane, w tym z Fundacją Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, Związkiem Gmin Wyznaniowych Żydowskich, Lasami Państwowymi i władzami samorządowymi.

Program miał również na celu zaangażowanie lokalnych społeczności – oznakowanie cmentarzy połączono z uroczystym odsłonięciem tablicy oraz zajęciami edukacyjnymi w szkołach, realizowanymi przez POLIN. Dzięki tym działaniom wzrasta świadomość dotycząca historii danego regionu, w tym historii polskich Żydów – szczególnie istotna dla

żyjących do dziś potomków społeczności żydowskich – możliwe są także dalsze prace porządkowe i upamiętniające zapomniane do tej pory nekropolie.

Przykładem takiej inicjatywy jest działanie lokalnych władz w Serocku, gdzie urząd miasta i gminy wykorzystał własne środki finansowe na zrealizowanie imponujących prac porządkowych i konserwatorskich. Ten wyjątkowy wysiłek pozwolił na wzorcowe przywrócenie oraz prezentację oryginalnych macew, które zostały zrabowane przez niemieckich okupantów i wykorzystane w latach 40. do prac budowlanych. W 2023 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa przeprowadził inwentaryzację 73 macew z nowego lapidarium na serockim cmentarzu. Nagrobki opracowywano przez tworzenie metryczek zawierających personalia osób pochowanych oraz odpis inskrypcji hebrajskiej wraz z jej przekładem filologicznym.

6.2.1. Zrealizowane cele projektu

Program Oznakowanie Cmentarzy Żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w 2023 r. objął następujące działania:

1. Opracowano raport na temat stanu zachowania cmentarzy żydowskich w Polsce – oddziały terenowe NID opracowały komplet raportów wojewódzkich, które zawierają zbiorczą diagnozę stanu zachowania zasobu, jego analizę statystyczną oraz wykaz źródeł archiwalnych i bibliografię obiektów;
2. Oznakowano – wraz z przygotowaniem organizacyjnymi i pracami porządkowymi – 16 wybranych cmentarzy we współpracy z lokalnymi partnerami: władzami samorządowymi Proszowic, Pisz, Kalisza, Dąbrowy Tarnowskiej, Serocka, Trzemeszna, Fundacją Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, Gminą Wyznaniową Żydowską w Krakowie, Gminą Wyznaniową Żydowską we Wrocławiu oraz lokalnymi stowarzyszeniami i niestowarzyszonymi inicjatorami działań;
3. Na wybranych 10 cmentarzach zorganizowano uroczystości prezentacji oznakowania i zajęcia edukacyjne dot. problemu ochrony dziedzictwa żydowskiego przygotowane przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN oraz władze samorządowe we współpracy z NID;
4. Równolegle aktualizowana jest prowadzona przez NID baza cmentarzy żydowskich na podstawie danych nadsyłanych przez oddziały terenowe NID, wojewódzkie urzędy ochrony zabytków, Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, Komisję Rabiniczną ds. Cmentarzy;
5. Ponadto przygotowywane są rozpoznania cmentarzy pretendujące do udziału w programie.

Cmentarze żydowskie oznakowane w 2023:

- Lubiechnia Wielka (określany jako cmentarz w Rzepinie),
- Zasięki,
- Dąbrowa Tarnowska,
- Proszowice,
- Przysucha,
- Serock,
- Łańcut (stary cmentarz),

- Olsztyn,
- Chojnice (stary cmentarz),
- Chojnice – (nowy cmentarz),
- Pisz,
- Węgorzewo,
- Zieleń (określany jako cmentarz w Trzemesznie),
- Raciborz,
- Kalisz (stary cmentarz),
- Gniewkowo.

Efektom działania projektu jest wzbudzenie zainteresowania problemem ochrony i upamiętnienia cmentarzy i żydowskiego dziedzictwa kulturowego wśród lokalnych społeczności i władz samorządowych. Przyczyniła się do tego także promocja programu prowadzonej przez Komisję Rabiniczną ds. Cmentarzy, Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego oraz Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN.

Wymiernym efektem działań w latach 2018–2023 są nowe napływające z całej Polski zgłoszenia do programu, przede wszystkim ze strony władz samorządowych i lokalnych stowarzyszeń.

6.3. Prowadzenie Konkursu Zabytek Zadbany

Zabytek Zadbany to ogólnopolski konkurs, którego celem jest promocja opieki nad zabytkami poprzez popularyzowanie najlepszych wzorów konserwacji, utrzymania i zagospodarowania zabytków. Procedurę konkursową prowadzi Narodowy Instytut Dziedzictwa, oceny merytorycznej dokonują eksperci NID. Jury konkursu kadencji 2022–2026 to: dr hab. Monika Bogdanowska, dr hab. Piotr Gerber, dr Małgorzata Gwiazdowska, dr Adam Jankiewicz (przewodniczący), prof. dr hab. Jakub Lewicki, dr Katarzyna Pałubska, dr hab. Miron Urbaniak (wiceprzewodniczący). W dniu 27 kwietnia 2023 r. odbyło się posiedzenie jury konkursu. Do oceny jury przedstawiono 42 wnioski formalne (do konkursu zgłoszono 55 wniosków, 13 z nich nie spełniło kryteriów formalnych). Przed obradami sekretariat przesłał jurorom na nośnikach elektronicznych materiały dotyczące zgłoszonych obiektów, w tym opinie sporządzone przez pracowników oddziałów i pracowni terenowych NID, oraz serwis zdjęciowy pokazujący stan zabytków przed, w trakcie i po wykonaniu prac. Przyznano nagrody w sześciu kategoriach konkursowych. Tytuł laureata otrzymało sześć obiektów, wyróżniono 13, a więc nagrodzono razem 21 zabytków. Wszyscy otrzymali dyplomy, laureaci brązowe tablice, a wyróżnieni – emaliowane. W dniu 20 czerwca tego roku w Warszawie, w siedzibie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, odbyło się uroczyste wręczenie nagród, w którym udział wzięli dr Jarosław Sellin – Generalny Konserwator Zabytków, dr hab. Katarzyna Zalasńska – dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz nagrodzeni. Opracowano i wydano drukiem w nakładzie 700 egzemplarzy publikację prezentującą obiekty nagrodzone w tegorocznej edycji konkursu Zabytek Zadbany A.D. 2023. Obiekty nagrodzone w roku 2023 stały się motywami przewodnimi kalendarza Narodowego Instytutu Dziedzictwa na rok 2024.

Przygotowano też zmiany i korektę regulaminu konkursu związane z dodaniem nowej kategorii „Zabytek dostępny” przewidzianej dla zabytków, w których zastosowano właściwe rozwiązania pod kątem konserwatorskim dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz zajęto się kwestiami organizacyjno-proceduralnymi.

6.4. Organizacja jubileuszów 20 lat wpisu drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Listę światowego dziedzictwa UNESCO

W 2023 roku obchodziliśmy jubileusz dwóch wpisów na Listę światowego dziedzictwa UNESCO: 20-lecie wpisu drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10-lecie wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat. Z tej okazji Narodowy Instytut Dziedzictwa przygotował wystawę plenerową „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO” oraz konferencję naukową „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej. 20 lat wpisu drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Listę światowego dziedzictwa UNESCO”, która odbyła się w październiku w Krakowie.

6.4.1. „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO”

Plenerowa wystawa prezentuje fotografie kościołów i cerkwi – fenomenowi ich architektury, usytuowania w krajobrazie oraz bogactwa wystroju wnętrza i wyposażenia, wzbogacone krótkimi informacjami historycznymi.

Sześć kościołów w miejscowościach: Blizne, Binarowa, Dębno, Haczów, Lipnica Murowana i Sękowa znajduje się na terenie województwa małopolskiego oraz podkarpackiego. Świątynie te są wybitnymi przykładami gotyckiej, sakralnej architektury drewnianej. Budowle wyróżnia też wysokiej klasy ciesielski detal architektoniczny. Wyjątkowo cenne wyposażenie i wystrój prezentują różnorodność technik i stylów, bogactwo programów ikonograficznych oraz wybitne wartości artystyczne. Szesnaście drewnianych cerkwi zlokalizowanych w polskim i ukraińskim regionie Karpat przedstawiają charakterystyczne typy drewnianej architektury cerkiewnej: huculski – w południowo-wschodnim ukraińskim regionie Karpat (Jasina); halicki – w północnej części Karpat, po obu stronach polsko-ukraińskiej granicy (Chotyń, Drohobycz, Potylicz, Radruż, Rohatyn, Żółkiew); bojkowski – w pobliżu granicy ze Słowacją (Matków, Smolnik, Użok) oraz łemkowski – w polskich Karpatach Zachodnich (Brunary Wyżne, Owczary, Kwiaton, Powroźnik, Turzańsk).

Wernisaż wystawy odbył się 18 kwietnia 2023 r. w Łańcucie w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, następnie była ona prezentowana w Rzeszowie, Sanoku, Kwiatoniu, Szymbarku koło Gorlic, Binarowej. W Krakowie można było ją oglądać na placu Szczepańskim od 12 października do 6 listopada 2023 roku.

6.4.2. Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej. 20 lat wpisu drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Listę światowego dziedzictwa UNESCO”

W dniach 12–14.10.2023 r. w Krakowie odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej. 20 lat wpisu drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Listę światowego dziedzictwa UNESCO”. Partnerami konferencji są Instytut Kultury Willa Decjusza w Krakowie oraz Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie. Wydarzenie miało formułę hybrydową. Obrady stacjonarne odbyły się w kamienicy „Pod Krukami” przy krakowskim Rynku Głównym. Deklarację uczestnictwa (w formie stacjonarnej lub zdalnej) złożyło przeszło 200 osób.

Konferencja była przestrzenią do teoretycznego (15 wystąpień eksperckich) oraz praktycznego (wyjazd studyjny do Lipnicy Murowanej i wycieczki tematyczne po Krakowie) zgłębienia problematyki ochrony sakralnej (choć nie tylko) architektury drewnianej. Do jubileuszu 20 lat wpisu drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Listę światowego dziedzictwa UNESCO wprost nawiązuje również wyeksponowana na placu Szczepańskim w Krakowie (współpraca z miastem Krakowem) wystawa „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO”, której uroczyste otwarcie zaplanowane zostało na pierwszy dzień konferencji.

Tłumaczone na trzy języki (polski, angielski i ukraiński) obrady zostały utrwalone w sposób pozwalający na udostępnianie ich w formie retransmisji na platformach komunikacyjnych NID.

6.5. Organizacja konferencji, seminariów, wyjazdów studyjnych w ramach Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków

6.5.1. Organizacja obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków

W 2023 roku już po raz 40. obchodzony był Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, ustanowiony przez Komitet Wykonawczy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS. Z okazji jubileuszu Narodowy Instytut Dziedzictwa po raz pierwszy zorganizował obchody w całej Polsce, we współpracy z instytucjami kultury, samorządami oraz wojewódzkimi konserwatorami zabytków. W ramach MDOZ odbyły się konferencje, spotkania, sesje oraz wystawy poświęcone najważniejszym tematom z zakresu ochrony zabytków. Wydarzenia zostały zarejestrowane i są dostępne na kanale TV NID na YouTube.

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków został zorganizowany w sześciu województwach: pomorskim, małopolskim, podkarpackim, świętokrzyskim, śląskim i łódzkim. W obchodach MDOZ 2023 uczestniczyły setki osób. Organizatorami spotkań były

placówki terenowe NID we współpracy z lokalnymi instytucjami kultury, urzędami samorządowymi oraz wojewódzkimi konserwatorami zabytków. To wielkie „święto zabytków” odbyło się w Zamku w Łańcucie, Auli Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego, Zespole Cerkiewnym w Radrużu, Muzeum Kresów w Lubaczowie, Domu Mendelsoina w Olsztynie, Górnośląskim Parku Etnograficznym w Chorzowie, Opatowskim Ośrodku Kultury oraz Domu Kultury w Bolesławcu. Współorganizatorami MDOZ 2023 byli również: Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, Fundacja Borussia Olsztyn, parafia rzymskokatolicka pw. św. Marcina Biskupa w Opatowie, miasto Opatów, gmina Bolesławiec, jak również wojewódzcy konserwatorzy zabytków: warmińsko-mazurski, łódzki, pomorski, podkarpacki, małopolski, śląski oraz świętokrzyski.

Relacja filmowa z jubileuszowych obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w Polsce jest dostępna na kanale TV NID na YouTube.

Tegoroczny Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków przypomniał o ważnych jubileuszach: 20-leciu obowiązywania ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, 20-leciu konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, 10-leciu Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a przede wszystkim jubileuszach wpisów na Listę światowego dziedzictwa UNESCO: 20-leciu wpisu drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10-leciu wpisu drewnianych cerkwi z terenu Polski i Ukrainy. Te wszystkie tematy, jak i wiele innych, były przedmiotem dyskusji podczas obchodów MDOZ w całej Polsce.

Wydarzenia w ramach obchodów MDOZ 2023:

- 13 kwietnia – obchody w województwie warmińsko-mazurskim i konferencja „Społeczny wymiar ochrony zabytków. Potencjał i uwarunkowania”;
- 14 kwietnia – obchody w województwie pomorskim, sesja „Społeczna opieka jako ważne wsparcie systemu ochrony zabytków”;
- 17 kwietnia – obchody w województwie małopolskim, sesja naukowa „Ewolucja form działania administracji publicznej w obszarze ochrony zabytków”;
- 18–19 kwietnia – wernisaż wystawy plenerowej „Sekrety drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO”;
- 25 kwietnia – obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie śląskim, sesja „Między niematerialnym a materialnym dziedzictwem kulturowym”;
- 27 kwietnia – obchody w województwie świętokrzyskim, konferencja naukowa „Kolegiata Opatowska – dziesiąty pomnik historii w województwie świętokrzyskim. Historia miejsca, miejsce historii”;
- 12 maja – obchody w województwie łódzkim, sesja „Krajobraz kulturowy jako przedmiot ochrony – na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”;

Wydarzenia towarzyszące obchodom Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, współorganizowane przez NID:

- 22–23 kwietnia – obchody w województwie opolskim. Wydarzenie „Weekend z zabytkami”, organizator: Fundacja na Rzecz Zamku Książęcego Niemodlin 1313, współorganizatorzy: NID i opolski wojewódzki konserwator zabytków.
- 24–25 kwietnia – konferencja „System ochrony zabytków w Polsce – dorobek, problemy, wyzwania”, organizator: PKM ICOMOS, współorganizator: NID.
- 04–05 grudnia – konferencja „Społeczna opieka nad zabytkami w Polsce – doświadczenia, zadania, możliwości”, organizator: PKM ICOMOS, współorganizator: NID.

7. Realizacja w zakresie powierzonym przez ministra zadań wynikających z porozumień, konwencji i innych dokumentów ratyfikowanych przez Polskę, związanych z ochroną i opieką nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym

7.1. Realizacja konwencji o ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego

W 2023 roku minęło 20 lat od przyjęcia konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Był to również rok jubileuszu 10-lecia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W związku z tym przygotowano wkład do formularzy Sekretariatu Konwencji UNESCO 2003 w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, dotyczący planowanych obchodów 20-lecia konwencji UNESCO 2003. Narodowy Instytut Dziedzictwa postanowił obchodzić obie rocznice w Polsce i przygotowano program Jubileuszu niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W sześciu miastach Polski, przygotowano sesje i specjalną wystawę „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”, która była prezentowana w Poznaniu (kwiecień), Sandomierzu (maj), Łodzi (czerwiec), Katowicach (lipiec), Niemodlinie (sierpień) i Ostrołęce (wrzesień). Prace nad wystawą obejmowały między innymi przygotowanie tekstów oraz wybór zdjęć, druk wystawy, jej transport, opracowanie, druk i wysyłkę zaproszeń. Wystawie towarzyszyły sesje i konferencje z prelekcjami pracowników NID oraz depozytariuszy. W październiku zorganizowana została uroczysta gala wręczenia wpisów na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz do rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, która odbyła się w Zakopanem w Teatrze Witkacego. Gali towarzyszył panel dyskusyjny prowadzony przez kierownika zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

W ciągu całego okresu sprawozdawczego NID Zespół ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego prowadzi współpracę z depozytariuszami, organizuje spotkania i wspiera w zakresie przygotowywanych wniosków do wpisu na Krajową listę i do rejestru dobrych praktyk.

Pracownicy Zespołu ds. NDK brali udział w pięciu posiedzeniach Rady ds. NDK – w związku z tym została przygotowana analiza i konsultacja dotycząca 24 wniosków, które wpłynęły do Narodowego Instytutu Dziedzictwa, oraz przygotowane i rozesłane zostały materiały na każde z posiedzeń Rady ds. NDK.

A. Wnioski wpisane na Krajową listę w 2023 roku:

1. Koszyk wikowy – tradycja wyplatania w gminie Ciężkowice;
2. Wyplatanie z korzeni świerkowych w Beskidzie Śląskim;
3. Tradycje Barbórkowe oraz kult Św. Kingi wśród górników solnych kopalni w Bochni i Wieliczce;
4. Zwyczaje związane z kultem św. Barbary oraz tradycje górników kruszcowych na ziemi tarnogórskiej;
5. Tradycje kulturowe górniczych orkiestr dętych z Górnego Śląska;
6. Bobowska koronka klockowa;
7. Plecionkarstwo na Śląsku Opolskim;
8. Zielarstwo i ziołolecznictwo na Śląsku Opolskim;
9. Tradycje hafciarskie w Dobrzeniu Wielkim;
10. Tradycja wykonywania, ubierania i noszenia żywieckiego stroju mieszczańskiego;
11. Tradycje flisackie na Dunajcu w Pieninach;
12. Tradycje rzeźbiarskie ośrodka w Kutnie;
13. Hafciarstwo kurpiowskie z Puszczy Zielonej;
14. Garncarstwo w Medyni Głogowskiej, Medyni Łańcuckiej, Pogwizdowie i Zalesiu;
15. Barabanienie wielkanocne w Łży;
16. Hafciarstwo kaszubskie;
17. Wawrzyńcowe hudy;
18. Wyplatanie koron żniwnych w Gogolinie;
19. Cymbały – umiejętność budowania i praktyka gry w Polsce południowo-wschodniej;
20. Tkactwo dwuosnowowe powiatu węgrowskiego;
21. Tradycyjna hodowla i loty gołębi pocztowych.

B. Okresowy monitoring zjawisk wpisanych na Krajową listę:

1. Tradycje wytwarzania koronki koniakowskiej;
2. Procesja Bożego Ciała z tradycją kwiatnych dywanów w Spycimierzu. Wyjazd terenowy do Spycimierza oraz przekazanie materiałów do opracowania.

C. Organizacja szkoleń i warsztatów

Warsztaty „Zapis tradycji” w województwie wielkopolskim 23–24 listopada 2023 r. w Poznaniu (3. edycja) zorganizowane we współpracy z Centrum Archiwistyki Społecznej oraz Poznańskim Centrum Dziedzictwa. Głównym zadaniem projektu było zachowanie oraz zabezpieczenie unikatowych zapisów fotograficznych, filmowych oraz audio (z reguły nigdzie niepublikowanych), o znaczących wartościach naukowych, historycznych, społecznych i artystycznych. Projekt zakłada współpracę z depozytariuszami, lokalnymi społecznościami, grupami, a także z pojedynczymi osobami, które przechowują pamięć o niematerialnym dziedzictwie kulturowym w archiwach rodzinnych, prywatnych, miejskich, czy parafialnych. Miał on na celu zachowanie oraz promocję niematerialnego dziedzictwa kulturowego między innymi przez stworzenie bazy i udostępnienie materiałów archiwalnych oraz materiałów współczesnych, w początkowej fazie projektu dokumentujących elementy wpisane na Krajową listę NDK. Podczas szkoleń pracowaliśmy

na skanerach i sprzęcie udostępnianym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, który następnie placówki kultury mogą wypożyczyć na określony czas. Docelowo sprzęt pozostaje w Oddziałach Terenowych NID.

Wszyscy pracownicy zespołu ds. NDK brali czynny udział w organizacji sześciu sesji konferencyjnych towarzyszących wystawie o niematerialnym dziedzictwie kulturowym.

D. Przygotowanie materiałów na stronę nid.pl na temat:

- tradycji zaduszkowych w Polsce;
- tradycji barbórkowych;
- tradycji mikołajkowych;
- wpisu „Polonez – tradycyjny taniec polski” na Listę reprezentatywną dziedzictwa kulturowego ludzkości UNESCO;
- św. Łucji w polskiej tradycji;
- Wigilii;
- Bożego Narodzenia;
- tradycji związanych z okresem od 26 grudnia do 6 stycznia;
- tradycji polskich związanych ze świętem Trzech Króli;
- tradycji i zwyczajów karnawałowych wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Został również przygotowany i opracowany materiał do nowego, rozszerzonego wydania broszury *Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego i Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie NDK*, wydanie 8.

E. Udział w konferencjach, debatach

1. Uczestnictwo (wystąpienie) w konferencji „Niematerialne dziedzictwo kulturowe obszarów nadbużańskich w kreatywnych przestrzeniach miejsko-wiejskich”, Białą Podlaska, 20 lutego;
2. Szkoła Rzemiosł w Cieszynie jako platforma do przekazu wiedzy i umiejętności związanych z tradycyjnym rzemiosłem. Otwarcie Szkoły Rzemiosł, Cieszyn, 3 marca;
3. Spotkanie w OT Wrocław ze studentami etnologii – wykład o niematerialnym dziedzictwie kulturowym, Wrocław, 28 marzec;
4. Referat „Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego – od idei po działanie. Obecny kształt oraz perspektywa rozbudowy inwentarza w województwie śląskim”. Konferencja „Śląskie zwyczaje wpisane na Krajową listę dziedzictwa niematerialnego kulturowego”, Muzeum w Raciborzu, 14 kwietnia;
5. Referat „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”. Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, Kraków, 17 kwietnia;
6. Referat „Dziedzictwo jako zasób który łączy materię z tradycją – studium przypadków”. Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, Chorzów, 25 kwietnia;
7. Referat „Jak rozpoznawaliśmy krajobraz kulturowy gminy Bolesławiec – prezentacja Studium Ochrony Wartości Kulturowych dla gminy Bolesławiec”. Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, Bolesławiec, 12 maja;

8. Prelekcja dot. NDK dla studentów katedry społeczeństwa i kulturowego dziedzictwa Europy: licencjat „Dziedzictwo kulturowe Europy i jego ochrona”. Kurs magisterski "Ochrona dóbr kultury" w Krakowie, 26 maja;
9. Udział w VII Ogólnopolskiej Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowej „Tworzywo żywe – dziedzictwo jako nieprzerwana opowieść o nas samych”, organizowanej przez Suchedniowski Ośrodek Kultury „Kuźnica” z referatem „Niematerialne dziedzictwo kulturowe województwa świętokrzyskiego i jego ochrona w świetle konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 17 października 2003 roku”, 9 września;
10. Wykład inauguracyjny na Kujawskim Uniwersytecie Trzeciego Wieku i Akademii Sztuk Wszelakich – tematyka związana z jubileuszami NDK i wpisami na KL NDK z regionu, Bydgoszcz, 27 września;
11. Referat „Niematerialne dziedzictwo kulturowe – czym jest i co stanowi o jego trwałości?” IX konferencja naukowo-dydaktyczna, szkolenie branżowe „W poszukiwaniu tradycji – dziedzictwo niematerialne w turystyce”, Uniejów, 25 października;
12. Reprezentowanie NID na spotkaniu dot. „etnoskarbów” Muzeum im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy – najciekawszych muzealiów z kolekcji pracowni etnografii tej instytucji, Bydgoszcz, 3 listopada;
13. Prowadzenie debaty podsumowującej 20 lat konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego i 10 lat Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego podczas gali NDK 6 listopada;
14. Udział w 45. Zjeździe Twórców Ludowych Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Muzeum Etnograficznym w Toruniu, Toruń, 28 listopada.

F. Współpraca z depozytariuszami, regionalnymi instytucjami i urzędami – wyjazdy terenowe, konsultacje społeczne

1. Spotkanie w pracowni twórczyni ludowej w ramach działań mających na celu informowanie potencjalnych depozytariuszy o Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz procedurze wpisu – 1 lutego, Majdan Kozłowiecki;
2. Udział w XXXII Korowodzie Grup Zapustnych ulicami Włocławka organizowany przez Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku – 19 lutego;
3. Spotkanie z członkami Klubu Twórców Ludowych w Puławach – 17 marca;
4. Spotkanie z przedstawicielami zjawiska bębnienia – 30 marzec, Zakrzówek;
5. Spotkanie z Włodzimierzem Ciszkiem, zabawkarzem z Ostojowa – 31 marca, Ostojów;
6. Dokumentacja fotograficzna i filmowa przywołówek dyngusowych w Szymborzu (dwudniowego zwyczaju zw. z obchodami Wielkanocy, wpisanego na KL NDK w 2016 r.) – Niedziela Wielkanocna, 9 kwietnia, Inowrocław;
7. Spotkanie w OT z Jerzym Starzyńskim („Kyczera”) w sprawie wpisu na Krajową listę – 6 kwietnia;
8. Udział w wydarzeniu „Palenie żuru” oraz warsztatach poświęconych dudziarstwu wielkopolskiemu – kultura Hazów w Wielki Czwartek (6 kwietnia) w Zielonej Wsi (UMiG Rawicz, Muzeum Ziemi Rawickiej, Fundacja Dudziarz.eu, Koło Gospodyń Wiejskich i parafia w Zielonej Wsi);

9. Spotkanie ze Stowarzyszeniem Kobiety Europy w Legnicy w sprawie wpisu do rejestru dobrych praktyk zwyczaju legnickiej jałmużny „chleb, śledź i grosz” – 7 kwietnia;
10. Konsultacje z przedstawicielkami Koła Gospodyń Wiejskich w Łapiczach „Łapiczanki” (woj. podlaskie) dot. wpisu na Krajową listę umiejętności wytwarzania koronki siatkowej metodą iglicy w powiecie sokólskim – 22 kwietnia;
11. Spotkanie z paniami ze Stowarzyszenia Świętokrzyskie Tkaczki) – 7 czerwca, Ściegnia;
12. Udział w IV Festiwalu Kultury Ludowej „Ignysiowy Laur” w Nietążkowie, Morownicy, Bronikowie i Śmiglu. Warsztaty muzyczne, konkurs gry na instrumentów ludowych, panel dyskusyjny – 17–18 czerwca;
13. Spotkanie z panią Beatą Syzdół ze stowarzyszenia Świętokrzyskie Tkaczki oraz z dyrektorem Biblioteki i Centrum Kultury w Bodzentynie, panem Marcinem Sikorskim) – 20 czerwca, Ściegnia;
14. Udział w sobótce w Jastarni (potencjalny wpis na KL NDK) – 23 czerwca;
15. Udział w Morskiej Pielgrzymce Rybackiej na wodach Zatoki Puckiej (potencjalny wpis na KL NDK) – 24 czerwca;
16. Wizyta w Ośrodku Kultury i Sportu w Żukowie (siedzibie depozytariuszy wpisu na KL NDK hafciarstwa kaszubskiego szkoły żukowskiej – 27 lipca;
17. Spotkanie z pracownikami warzelnii soli w Ciechocinku (potencjalny wpis na KL NDK) – 15 września, Ciechocinek;
18. Spotkanie z Lucyną Kozłowską, wycinankarką – 26 września, Skarżysko-Kamienna;
19. Spotkanie „powidłowe” z sadownikami z Doliny Dolnej Wisły, którzy w Strzelcach Dolnych zajmują się smażeniem powideł metodą tradycyjną (potencjalny wpis na KL NDK) – 30 września, Toruń;
20. Spotkanie w pracowni garncarskiej Adama Żelaski w Łązku Garncarskim w sprawie wpisu na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego – 4 października;
21. Spotkanie z Marcinem Sikorskim, dyrektorem Biblioteki i Centrum Kultury w Bodzentynie, i Mileną Gudmińską, pracownikiem tej instytucji) – 12 października, Kielce;
22. Spotkanie w pracowni zabawkarskiej w Brzózce Stadnickiej w sprawie wpisu na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego – 17 października;
23. Spotkanie ze Stowarzyszeniem Świętokrzyskie Tkaczki oraz dyrektorem Biblioteki i Centrum Kultury w Bodzentynie w celu ustalenia zasad przeprowadzenia konsultacji społecznych – tkactwo) – 7 listopada, Bodzentyn;
24. Spotkanie z dr Katarzyną Jedynek, koordynatorem EDD i kierownikiem Oddziału Kultury w Departamencie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach – 8 listopada, Kielce;
25. Spotkanie z Kazimierzem Kopciem, rzeźbiarzem ludowym – 23 listopada, Starachowice;
26. Reprezentowanie NID na konferencji podsumowującej projekt „Tradycja pokłonu feretronów podczas pielgrzymek na Kalwarię Wejherowską jako niematerialne dziedzictwo kulturowe Kaszub” – 20 listopada, Wejherowo;

27. Udział w Świątecznym Festiwalu Toruńskiej Katarzynki, w którego programie znalazło się spotkanie depozytariuszy rozpoczynające starania o wpis toruńskiej kultury piernika na KL NDK – 24–25 listopada, Toruń;
28. Spotkanie z Andrzejem Karpińskim, dyrektorem SOK „Kuźnica”, oraz Włodzimierzem Ciszkiem – podpisanie wniosku o zabawkarstwo – 8 grudnia;
29. Nawiązanie kontaktów z twórcami ludowymi z regionu podczas kiermaszu wielkanocnego oraz kiermaszu świątecznego w Muzeum Etnograficznym w Toruniu;
30. Spotkanie w Gminnym Ośrodku Kultury w Biłgoraju w sprawie ewentualnego wpisu sitarstwa na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
31. Spotkanie w Klubie „Ziemianek” w Nałęczowie (planowany wpis do Krajowego rejestru dobrych praktyk);
32. Stała współpraca z depozytariuszami z woj. opolskiego. Liczne kontakty telefoniczne i osobiste, wsparcie merytoryczne i medialne. Angażowanie depozytariuszy w liczne działania NID (jak MDOZ, EtnoFestiwal, EDD). Organizacja i prowadzenie konsultacji społecznych w Gogolinie, Dobrzenu Wielkim, Cisku i Rozmierzy;
33. Dwudniowy objazd po depozytariuszach lubuskich: winiarze (spotkanie z depozytariuszami, omówienie problemów związanych z korektą złożonego wniosku), Watra (wykonanie dokumentacji fotograficznej dokumentów i artefaktów do wniosku o wpis wesela bukowińskiego);
34. Spotkanie (konsultacje społeczne) z Góralami Czadeckimi w Piławie Dolnej w sprawie wpisu tradycji Górali Czadeckich na Krajową listę;
35. Udział wydarzeniu „Podkoziółek” oraz warsztatach poświęconych dudziarstwu wielkopolskiemu na Biskupinie (Gminne Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi w Krobi, Biskupiański Zespół Folklorystyczny z Domachowa i okolic);
36. Pracownicy zespołu ds. NDK uczestniczyli również w monitoringu projektów realizowanych w ramach programu dotacyjnego NID „Niematerialne – przekaz dalej!”.

7.2. Program własny NID – „Niematerialne – przekaz dalej”

Narodowy Instytut Dziedzictwa w 2023 r. po raz pierwszy ogłosił program dotacyjny „Niematerialne – przekaz dalej” skierowany do organizacji pozarządowych będących lub współpracujących z depozytariuszami zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Głównymi celami programu są wspieranie przekazu pokoleniowego, ochrona i popularyzacja zjawisk wpisanych na Krajową listę, a sam program był zainicjowany i procedowany w związku z jubileuszem 10-lecia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Tabela 1. Program dotacyjny NID „Niematerialne – przekaz dalej”

Lp.	Nazwa miernika	Wartość
1	Budżet dotacji na 2023 r. do rozdysponowania na projekty	300 000 zł
2	Liczba projektów zgłoszonych do naboru w 2023 r.	50
3	Liczba projektów poprawnych formalnie	43
4	Liczba projektów dofinansowanych	11

Regulamin programu i skład zespołu sterującego zostały zatwierdzone w MKiDN na końcu marca 2023 r., równoległe został wybrany dostawca systemu elektronicznego do obsługi programu i wykonano prace nad formularzem wniosku. Nabór wniosków został ogłoszony 14 kwietnia 2023 r., które można było składać do 16 maja i do tego czasu wpłynęło ich 50.

W wyniku oceny formalnej wniosków, wykonanej do końca maja, 7 wniosków zostało odrzuconych z powodu błędów formalnych. Pozostałe 43 wnioski okazały się poprawne pod względem formalnym i przeszły pełen proces oceny pod kątem merytorycznym, organizacyjnym i strategicznym. Ocenę wniosków pod kątem merytorycznym wykonał 4-osobowy zespół sterujący, zatwierdzony w marcu 2023 r. przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego. Posiedzenie zespołu poświęcone omówieniu złożonych wniosków oraz ich ocenie odbyło się 27 czerwca 2023 roku. Ocena pod kątem organizacyjnym i strategicznym została wykonana przez Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Finalnie 16 projektów uzyskało ocenę powyżej 70 punktów (wymagany w regulaminie limit uprawniający do otrzymania dofinansowania), jednak środki nie pozwalały na dofinansowanie wszystkich tych projektów w wysokości umożliwiającej realizację zadań i osiągnięcie założonych rezultatów. W tej sytuacji, zgodnie z § 10 ust. 16 regulaminu programu, limit uprawniający do dofinansowania został podniesiony do poziomu 74 punktów. Dofinansowania zostały przyznane na realizację 11 zadań, budżet programu w wys. 300 tys. zł został rozdysponowany w całości. Wyniki naboru wniosków zostały opublikowane 5 lipca 2023 roku.

Wszyscy beneficjenci (11 organizacji pozarządowych) podjęli się wykonania wyłonionych w naborze zadań, umowy dotyczące dofinansowania zostały zawarte do końca sierpnia 2023 r., a ich realizacja trwała do końca października.

Do końca 2023 r. zostało złożonych 10 raportów z wykonania dofinansowanych zadań (ostatni raport złożony został w pierwszych dniach stycznia 2024 r.), a cztery z nich zostały przyjęte. Pozostałe raporty są w trakcie uzupełniania, rozliczenie powinno nastąpić do końca stycznia 2024 roku.

Informacje o programie były publikowane na stronie i w mediach społecznościowych NID, były też przekazywane podczas wystaw i spotkań realizowanych w ramach obchodów 10-lecia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W ramach działań upowszechniających program została przygotowana i wydana rozszerzona wersja publikacji *Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego*. Rozszerzona wersja

zawiera podstawowe informacje o programie „Niematuralne – przekaż dalej” oraz opisy zjawisk i praktyk, które zostały wpisane odpowiednio na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz do Rejestru dobrych praktyk w 2022 i 2023 roku.

W ostatnim kwartale 2023 r. były prowadzone w NID prace nad regulaminem programu na 2024 r., w uzgodnieniu z Departamentem Ochrony Zabytków MKiDN wprowadzono do regulaminu zmiany rozszerzające zakres rzeczowy programu o praktyki wpisane do Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

7.3. Realizacja konwencji UNESCO z 1970 r. dotyczącej środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywózowi, wywózowi i przenoszeniu własności dóbr kultury (Dz. U. z 1974 r. poz. 106)

W dniach 30–31 maja przedstawiciele NID wzięli udział w 7. Spotkaniu Zgromadzenia Państw Stron Konwencji 1970 r., a w dniach 1–2 czerwca w 11. Sesji Komitetu Pomocniczego Zgromadzenia Państw Stron Konwencji. W czasie 7. Spotkania Zgromadzenia Państw Stron oraz 11. Sesji Komitetu Pomocniczego Zgromadzenia Państw Stron Konwencji UNESCO dotyczącej środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywózowi, wywózowi i przenoszeniu własności dóbr kultury zostały m.in. przedstawione działania UNESCO oraz państw stron związane ze zwalczaniem przemytu i nielegalnego obrotu dobrami kultury. Wśród tych działań zaprezentowano warsztaty „Fighting the illicit trafficking of Ukrainian cultural property: capacity-building training for law enforcement”, zorganizowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z UNESCO, które miały miejsce w dniach 18–20 stycznia w Warszawie.

W związku z wygaśnięciem kadencji członkostwa niektórych państw w Komitecie Pomocniczym odbyły się wybory. Dotyczyły one jedynie 3. grupy elektorckiej, w której nie osiągnięto porozumienia co do obsadzenia wakującego miejsca. Na wakujące miejsca spośród kandydatów – Azerbejdżanu, Federacji Rosyjskiej i Litwy – wybrano dwóch nowych członków – Azerbejdżan i Litwę. Miało to wartość zarówno symboliczną, jak i praktyczną, biorąc pod uwagę starania, aby komitet w możliwie spójny sposób odnosił się do obecnej sytuacji w Ukrainie. W czasie spotkania przedstawicielka Holandii przeczytała w imieniu 39 Państw Stron, w tym Polski, oświadczenie dotyczące wojny w Ukrainie. W oświadczeniu potępiono działania Rosji, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych oraz kolekcji, a w konsekwencji narażają dobra kultury na grabież. W sposób szczególny zwrócono w nim uwagę na znaczenie takich inicjatyw, jak wspomniany już wcześniej warsztat dla funkcjonariuszy organów ścigania zorganizowany w Warszawie przez UNESCO i NID. Warsztat został szerzej opisany w punkcie 13.2. dot. szkoleń dla Policji i innych służb.

Narodowy Instytut Dziedzictwa działał również na rzecz promowania aktywności w obszarze konwencji m.in. we współpracy ze Stowarzyszeniem Antykwaryuszy i Marszandów Polskich. W dniu 14 grudnia 2023 r. zostało zorganizowane szkolenie online „Wojna w Ukrainie a obrót zabytkami. Przepisy, ryzyka, wpływ na dziedzictwo kulturowe”.

Było skierowane do uczestników rynku sztuki i przedstawicieli służb konserwatorskich. W czasie szkolenia zostały omówione ukraińskie i polskie przepisy regulujące wywóz zabytków za granicę, zasady przywozu zabytków na teren UE, najbardziej charakterystyczne typy zabytków, które są zagrożone nielegalnym wywozem z Ukrainy – ikony oraz zabytki archeologiczne, działania Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie na rzecz zabezpieczenia zabytków i instytucji kultury.

7.4. Realizacja Konwencji UNESCO w sprawie światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego

Opis zrealizowanych zadań zawarto w punkcie 4. niniejszego sprawozdania.

7.5. Realizacja rozporządzeń

Realizacja rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 2019/880 z dnia 17 kwietnia 2019 w sprawie wprowadzania i przywozu dóbr kultury. Realizacja rozporządzenia Rady (WE) nr 116/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie wywozu dóbr kultury oraz rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 1081/2012 z dnia 9 listopada 2012 r. do celów rozporządzenia Rady (WE) nr 116/2009 w sprawie wywozu dóbr kultury (Dz. Urz. UE L 151 z 07.06.2019 r., s. 1). Uczestnictwo w pracach Dyrekcji Generalnej ds. podatków i Unii Celnej przy Komisji Europejskiej (TAXUD) oraz Komitetu do spraw wywozu oraz przywozu dóbr kultury działającego przy Komisji Europejskiej.

W ramach zadań związanych z realizacją rozporządzeń nr 2019/880 oraz nr 116/2009 (z czym wiąże się udział w pracach grup eksperckich działających w ramach TAXUD, przedstawiciele NID monitorują prace nad wprowadzeniem systemu ICG (Import of Cultural Goods), służącego do wydawania pozwoleń na wywóz zabytków na teren UE oraz prace nad zmianą rozporządzenia 116/2009, czego skutkiem w przyszłości będzie zbudowanie analogicznego systemu dla wydawania pozwoleń na wywóz (ECG – Export of Cultural Goods).

W związku z prowadzonymi pracami przedstawicielki NID wzięły udział w 12. spotkaniu grupy eksperckiej do spraw celnych związanych z dobrami kultury. W czasie spotkania przedstawiono aktualny stan prac nad rozporządzeniem przywozowym, a uczestnicy mogli zapoznać się z działaniem systemu ICG.

II. Priorytet – kształtowanie świadomości społecznej w zakresie wartości i zachowania dziedzictwa kulturowego

8. Realizacja programów i kampanii społecznych w zakresie promowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także idei ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

8.1. Prowadzenie profili społecznościowych NID i stron internetowych NID, w tym stron poświęconych określonym tematom, np. konserwacji

Strony internetowe stanowią istotny element komunikacji i promocji instytutu, ponieważ zapewniają dostęp do informacji i kontakt z jego działalnością.

W okresie od 1 lipca do 31 grudnia 2023 r. prowadzenie stron internetowych instytutu wymagało regularnej aktualizacji treści. Na bieżąco dodawano ogłoszenia, zapowiedzi wydarzeń, informacje o konferencjach, wykładach, webinarach i szkoleniach, artykuły z zakresu zarządzania i ochrony dziedzictwa, danych o zabytkach i dziedzictwie niematerialnym oraz publikacjach i wydawnictwach instytutu.

W okresie sprawozdawczym do 31 grudnia 2023 r. zanotowano następujące statystyki ruchu na stronach internetowych instytutu:

- **nid.pl:** 203 353 użytkowników, 562 647 odsłon;
- **ksiegarnia.nid.pl:** 7155 użytkowników, 23 071 odsłon (dane od lipca 2023);
- **niematerialne.nid.pl:** 1030 użytkowników, 2597 odsłon;
- **edu.nid.pl:** 4804 użytkowników, 10362 odsłon;
- **samorzad.nid.pl:** 48 655 użytkowników, 83 269 odsłon;
- **ukraina.nid.pl:** 21 155 użytkowników, 28 584 odsłon;
- **parkmuzakowski.nid.pl:** 21 864 użytkowników, 61 020 odsłon;
- **ochronazabytkow.nid.pl:** 6945 użytkowników, 19 583 odsłon;
- **raportarcheologiczny.nid.pl:** 2217 użytkowników, 4049 odsłon;
- **edd.nid.pl:** 1704 użytkowników, 2744 odsłon (dane od grudnia 2023);
- **konservator.nid.pl:** 1038 użytkowników, 3415 odsłon (dane od października 2023);
- **zabytek.pl:** 1 012 031 użytkowników, 7 118 517 odsłon;
- **mapy.zabytek.gov.pl:** 1 002 885 odsłon.

Podsumowując, prowadzenie stron internetowych NID w badanym okresie przebiegało zgodnie z planem. Zarządzanie treściami, strategia marketingowa oraz statystyki ruchu wskazują na efektywność działań. Nadal istnieje potencjał do dalszego rozwoju, zwłaszcza przez rozbudowę treści edukacyjnych, promocję badań naukowych i usprawnienie funkcjonalności strony.

8.2. Współpraca z mediami w zakresie ochrony zabytków

Działania popularyzujące ochronę dziedzictwa kulturowego podejmowane są zarówno przez NID za pośrednictwem mediów zewnętrznych, jak i przez własne kanały mediów internetowych.

Współpraca redakcyjna z mediami, w tym przez organizację konferencji oraz spotkań prasowych, regularną wysyłkę materiałów prasowych oraz publikację informacji na własnych stronach internetowych oraz mediach społecznościowych, zapewnia dostęp do szerokiej i bardzo zróżnicowanej grupy odbiorców.

Współpraca redakcyjna z mediami:

- a. konferencje i spotkania prasowe w okresie sprawozdawczym (14),
- b. wysłanie informacji prasowych (30),

- c. publikacje w mediach hasła „Narodowy Instytut Dziedzictwa” (13 566, w tym 352 publikacji w prasie, 484 w telewizji, 282 w radiu, 5662 na portalach internetowych – o zasięgu 70 036 320 osób),
- d. publikacje na głównych kanałach mediów społecznościowych:
  - Zabytek na Facebooku – ponad 500 wpisów, o zasięgu 1 348 933 użytkowników,
  - TV NID na YouTubie –123 opublikowanych materiałów filmowych, 3 900 000 wyświetleń – łączny czas oglądania 59 000 godzin.

Kanały NID w mediach społecznościowych:

- fanpage Narodowy Instytut Dziedzictwa na Facebooku ma 39 017 obserwujących,
- fanpage EDD na Facebooku ma ponad 7000 obserwujących,
- fanpage Centrum Pomocy w Ukrainie na Facebooku ma 838 obserwujących,
- grupa na Facebooku „Wspólnie dla Dziedzictwa” ma 706 członków,
- grupa na Facebooku „Ochrona zabytków archeologicznych” ma 953 członków,
- grupa „Dziedzictwo w rewitalizacji” ma 1007 członków,
- grupa „Centrum Architektury Drewnianej” ma 2943 członków,
- kanał YouTubie TV NID ma 11 100 obserwujących,
- konto NID na Instagramie ma 6429 obserwujących,
- X (dawniej: Twitter) NID ma 261 obserwujących,
- LinkedIn NID ma 981 obserwujących.

9. Realizacja programów edukacyjnych i podejmowanie współpracy na polu edukacji społecznej na rzecz ochrony i opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym

9.1. Internetowa baza wiedzy z zakresu zarządzania dziedzictwem dla jednostek samorządu terytorialnego

We wrześniu 2023 roku zlecono napisanie dwóch artykułów przez dr Tomasza Jeleńskiego, przeznaczonych do publikacji na portalu samorząd.nid.pl z zakresu rewaloryzacji i modernizacji budynków historycznych w dobie kryzysu klimatycznego i poświęconych następującym zagadnieniom szczegółowym: przegrodom zewnętrznym, materiałom renowacyjnym, integracji z zielenią.

Zlecono także napisanie dwóch artykułów przez Rajmunda Rysia dot. narzędzi specjalnych w rewitalizacji – w formie elektronicznej wraz ze zdjęciami, wykresami lub tabelami, aby można je było opublikować na portalu internetowym samorząd.nid.pl.

9.2. Rozwijanie internetowej bazy wiedzy z zakresu edukacji o dziedzictwie edu.nid.pl

W związku z przebudową strony edu.nid.pl został przeprowadzony audyt treści zamieszczonych na portalu. Analizie zostały poddane treści zawarte w poszczególnych zakładkach. Została zlecona i sporządzona recenzja portalu edu.nid.pl oraz zostały

poddane analizie poszczególne scenariusze lekcji. Powstały rekomendacje, dzięki którym, implementacja treści do nowego portalu dotyczącego edukacji w NID przebieganie sprawniej i efektywniej.

9.3. Inne projekty, np. wykłady, spotkania

9.3.1. Spotkanie edukacyjne skierowane do właścicieli drewnianych obiektów, realizacja: Centrum Architektury Drewnianej

Spotkanie właścicieli drewnianych obiektów w CAD z okazji Dnia Architektury Drewnianej zorganizowane 25.08.2023 roku. Podczas spotkania wicedyrektor NID dr hab. Monika Bogdanowska zaprezentowała Raport dotyczący stanu architektury drewnianej w Polsce, Piotr Horodyski opowiedział o dobrych praktykach, jakie warto stosować podczas remontu drewnianych zabytkowych domów oraz przedstawiono dostępne źródła finansowania prac konserwatorskich (prezentacja: Natalia Skiepmo i Monika Sablajak).

9.3.2. Warsztaty dla dzieci, realizacja: Centrum Architektury Drewnianej

Warsztaty dla dzieci zorganizowane 25.08.2023 r. w trakcie spotkania właścicieli drewnianych obiektów w CAD z okazji Dnia Architektury Drewnianej. Tematyką warsztatów była tradycyjna architektura drewniana Podhala, przybliżono dzieciom jej specyfikę, wyjaśniono, co to jest detal i pokazano jego najciekawsze regionalne przykłady. Dzieci wykonały drewniane domki z patyczków. Ilość uczestników: 15 osób, prowadząca: Anna Dzwolak.

9.3.3. Opieka merytoryczna nad praktykami studenckimi, realizacja: OT w Olsztynie

Praktyka studencka na drugim roku studiów pierwszego stopnia na kierunku dziedzictwo kultury materialnej – ochrona, promocja, gospodarowanie na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Organizacja praktyk i opieka merytoryczna nad dwiema studentkami ww. studiów. Praktyki trwały miesiąc. Studentki zostały zapoznane z organizacją i działalnością NID, specyfiką obszaru ochrony zabytków, brały udział w wyjazdach terenowych, sporządziły e-noty pod opieką pracownika NID OT w Olsztynie.

9.3.4. Prowadzenie praktyk uczniowskich, realizacja: PT Park Mużakowski w Łęknicy

Opieka merytoryczna nad praktykami uczniowskimi (2 osoby – kwiecień 2023), zapoznanie ze specyfiką działalności NID, w tym – oddziału terenowego.

9.3.5. Lekcje nt. dziedzictwa kulturowego regionu Łódzkiego, realizacja: OT w Łodzi

Odbyły się dwa spotkania z uczniami szkół ponadpodstawowych i studentami:

- 26 maja 2023 r. – lekcja „Rozwój przestrzenny Łodzi – miasta Fabrycznego” dla uczniów klas geodezyjnych oraz leśniczych Technikum nr 13; Zespół Szkół Geodezyjno-Technicznych w Łodzi im. Sybiraków, prowadząca: M. Dankowska;
- 14 czerwca 2023 r. – wykład „Historia rozwoju przestrzennego Łodzi zapisana na kartach Atlasu historycznego miasta Łodzi” dla studentów kierunku planowanie przestrzenne na Wydziale Budownictw, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej, prowadząca: M. Dankowska.

9.3.6. Opracowanie scenariusza warsztatów dla nauczycieli, realizacja: OT w Łodzi, współpraca: UŁ Instytut Historii Sztuki

Przygotowanie i koordynacja projektu edukacyjnego – opracowanie scenariusza warsztatów dla nauczycieli. Tematem była wizyta studyjna na terenie Manufaktury w Łodzi (dawnych zakładów przemysłowych I.K. Poznańskiego), opracowanie przygotowane przez studentów pierwszego roku drugiego stopnia kierunku historia sztuki na Uniwersytecie Łódzkim w ramach zajęć „Popularyzacja dziedzictwa kulturowego we współczesnych mediach – formy, metody, praktyka”, pod opieką dr Darii Rutkowskiej-Siudy. Koordynacja NID: M. Dankowska, A. Lorenc-Karczewska.

9.3.7. Zajęcia edukacyjne, realizacja: OT NID w Zielonej Górze

24.02.2023 – lekcja edukacyjna dotycząca ochrony zabytków i działalności NID (Klasa III, Chrześcijańska Szkoła Podstawowa „Salomon” w Zielonej Górze);

5.04.2023 – spotkanie ze studentami UZ w Broniszowie w ramach projektu „Edukacja mobilna”.

9.3.8. Cykl wykładów w szkole średniej, realizacja: OT Kraków

Oddział terenowy NID w Krakowie podjął w ostatnich miesiącach stałą współpracę z XXVII Liceum Ogólnokształcącym w Krakowie. W ramach projektu o nazwie NID4Tens pracownicy OTKR w roku szkolnym 2023/24 raz w miesiącu (dziewięć spotkań w terminach ustalonych uprzednio z dyrekcją szkoły) prowadzili zajęcia poświęcone dziedzictwu kulturowemu dla uczniów pierwszej klasy liceum, o profilu humanistycznym. Uzgodniona z dyrekcją szkoły tematyka poszczególnych spotkań nawiązuje do działalności i misji Narodowego Instytutu Dziedzictwa, co łączy ją z programem przedmiotów humanistycznych (język polski, historia, filozofia) dla pierwszej klasy liceum oraz z wątkami poświęconymi dziedzictwu lokalnemu Krakowa. Stąd każde spotkanie (na które dyrekcja placówki przeznaczają jeden pełny dzień zajęciowy) składać się będzie z dwóch części: przedpołudniowych zajęć teoretycznych w szkole oraz wczesnopopołudniowej wycieczki po Krakowie (jeden raz do Lipnicy Murowanej), której temat korespondował będzie z tematyką przedpołudniowych zajęć. Zajęcia prowadzone będą przez pracowników OTKR.

W ramach projektu NID4Teens podjęto współpracę z Muzeum Kraków oraz Muzeum Narodowym w Krakowie, aby umożliwić nieodpłatne/preferencyjne korzystanie ze zbiorów ww. instytucji przez uczestniczącą w projekcie młodzież.

W najbliższych miesiącach planowana dywersyfikacja ww. projektu poprzez cykl skierowany do dzieci w wieku przedszkolnym (NID4Kids). Nawiązano już w tym zakresie kontakt z dyrekcją jednej z krakowskich placówek.

9.3.10. Zajęcia dla studentów, realizacja: OT Toruń

W kwietniu 2023 r. przeprowadzono zajęcia dla studentów dwóch kierunków Uniwersytetu Mikołaja Kopernika: ochrona dóbr kultury (specjalizacja zabytkoznawstwo – drugi stopień, pierwszy rok) oraz historia sztuki (specjalizacja ochrona zabytków).

9.3.11 Współpraca z uczelniami w zakresie rewitalizacji i dziedzictwa kulturowego

27.03.2023 – konwersatorium ze studentami planowania przestrzennego na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego.

4.04.2023 – „Administracyjne aspekty ochrony zabytków”, wykład dla studentów Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP w Krakowie.

30.05.2023 wizyta studyjna dot. rewitalizacji i dziedzictwa kulturowego Żyrardowa dla studentów Wydziału Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej.

9.3.12. Współpraca z instytucjami na szczeblu krajowym i lokalnym

Coroczny cykl wykładów w języku polskim i angielskim o ochronie dziedzictwa archeologicznego dla studentów kierunku budownictwo lądowe na Politechnice Warszawskiej, realizacja: Dział Dziedzictwa Archeologicznego NID.

Na zaproszenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, we współpracy ze Związkiem Miast Polskich, w ramach Programu Rozwój Lokalny na letnich warsztatach sieciujących dla 29 miast uczestniczących w projekcie, które odbyły się w Warszawie w dniach 13–14 czerwca 2023, Maria Badeńska-Stapp wygłosiła prelekcję „Rola dziedzictwa niematerialnego w budowaniu potencjału rozwojowego”.

Na zaproszenie Stowarzyszenia Urbaniści Polscy w Krakowie 13 października 2023 roku przeprowadzono szkolenie obejmujące dwa główne tematy: „Wartości zabytkowe obszarów i obiektów w kontekście planistycznym doświadczenia miejskiego konserwatora zabytków” oraz „Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatu, odnawialne źródła energii, zielen zabytkowa i współczesna”, prowadzący: Maria Badeńska-Stapp.

9.3.13. Przygotowanie programu studiów podyplomowych Dziedzictwo kulturowe i rewitalizacja

Przygotowano program studiów podyplomowych prowadzonych pod egidą NID. Rozważani są potencjalni partnerzy i źródło finansowania. Uruchomienie studiów podyplomowych umożliwi wykształcenie ekspertów posiadających specjalistyczną wiedzę w zakresie zagadnień związanych z rewitalizacją i dziedzictwem kulturowym. Potencjalni partnerzy: IRMIR, miasta, gminy liderzy rewitalizacji, urzędy marszałkowskie, Program Regiony Rewitalizacji, eksperci zajmujący się rewitalizacją.

10. Podejmowanie współpracy na rzecz wzrostu społecznego zaangażowania w system identyfikacji i ochrony dziedzictwa kulturowego

10.1. Społeczni opiekunowie zabytków

1. W ramach działania prowadzono prace nad przygotowaniem do publikacji w wersji elektronicznej raportu końcowego z *Badania liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków (SOZ) oraz zakresu realizacji zadania własnego starostów powiatowych polegającego na ustanawianiu społecznych opiekunów zabytków*, zrealizowanego w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022. Ponadto przygotowano wstępny projekt, powiązany z raportem i płynącymi z niego wnioskami, wydarzenia adresowanego do społecznych opiekunów zabytków, którego realizacja była planowana w ostatnim kwartale 2023 roku.
  - 17 lutego – „Rewitalizacja małych miejscowości. Z doświadczeń NID” – wykład podczas spotkania „Było sobie miasteczko”, Urząd Gminy Wolbrom.
  - 13 kwietnia – „Organizacje społeczne w systemie ochrony zabytków” – seminarium w ramach MDOZ, Olsztyn.
2. Warsztaty dla społecznych opiekunów zabytków i przedstawicieli organizacji pozarządowych 29 września 2023 w Olsztynie. Uczestnicy: przedstawiciele społeczności lokalnych oraz organizacji pozarządowych, m.in. Fundacji „Borussia”, Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Oddziału w Olsztynie, Fundacji „Dziedzictwo nasze” z Węgorzewa, Towarzystwa Miłośników Olsztyna, Stowarzyszenia Ochrony Przyrody i Dziedzictwa Kulturowego z Łąkorza, Towarzystwa Naukowego PRUTHENIA z Olsztyna (razem 15 osób). Pytania, na które próbowano znaleźć odpowiedź: Jak działać, aby poprawiać społeczną odpowiedzialność za stan dziedzictwa kulturowego w Polsce? Jaka jest w tym rola społecznych opiekunów zabytków, jaka organizacji pozarządowych, a jaka nigdzie nie zrzeszonych społeczników? Czym jest społeczna opieka nad zabytkami i jakie formy działania obejmuje? Jakie są możliwości, a jakie ograniczenia w tej działalności? Efektem warsztatów są rekomendacje dla dalszego działania i rozwoju społecznej opieki nad zabytkami.
3. Przygotowano do publikacji (redakcja, korekta, skład graficzny) i opublikowano w wersji elektronicznej na stronie ksiegarnia.nid.pl raport końcowy z *Badania liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków (SOZ) oraz zakresu realizacji zadania własnego starostów powiatowych polegającego na ustanawianiu społecznych opiekunów zabytków* (Wojciech Onysków, dr Marcin Pierzchała, dr Roksana Ulatowska), zrealizowanego w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022.
4. Zorganizowano webinarium „Społeczni opiekunowie zabytków – wyzwania i kierunki rozwoju. Dyskusja wokół raportu z badania liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków” (13.12.2023), poświęcone wynikom badania liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków (SOZ) oraz zakresu realizacji zadania własnego starostów powiatowych polegającego na ustanawianiu społecznych opiekunów zabytków, zrealizowanego w ramach

Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022. Prelegentami byli: Marcin Dawidowicz (Kierownik OT w Warszawie) oraz współautorzy badania: dr Marcin Pierzchała i dr Roksana Ulatowska. W webinarium udział wzięło 67 osób.

5. Przygotowano ankietę online dotyczącą rozpoznania potrzeb szkoleniowych społecznych opiekunów zabytków, powiązaną z webinarium „Społeczni opiekunowie zabytków – wyzwania i kierunki rozwoju. Dyskusja wokół raportu z badania liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków”. Ankiety opracowali i zredagowali: dr Iwona Liżewska, Maria Badeńska-Stapp, Marcin Dawidowicz, Anna Dyszkant, dr Karolina Grabowska-Garczyńska. Ankiety wypełniło w sumie 30 osób (stan na 3.01.2024 r.) Wyniki ankiety mają posłużyć do przygotowania programu szkoleń dla społecznych opiekunów zabytków.

10.2. Program własny NID – „Wspólnie dla dziedzictwa”

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi program dotacyjny „Wspólnie dla dziedzictwa” (WDD), służący dofinansowaniu projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, których celem jest identyfikacja, dokumentacja i/lub upowszechnianie dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także sprzyjanie społecznemu zaangażowaniu w ochronę i opiekę nad dziedzictwem.

Tabela 2. Program dotacyjny NID „Wspólnie dla dziedzictwa”

L p.	Nazwa miernika	Wartość
1	Budżet dotacji na 2023 r. do rozdysonowania na projekty	1 220 000 zł
2	Liczba projektów zgłoszonych do naboru w 2023 r.	152
3	Liczba projektów poprawnych formalnie	116
4	Liczba projektów dofinansowanych	29
5	Liczba zakończonych w 2023 i rozliczonych w 2023 r. projektów (edycja 2023)	29 zakończonych (7 rozliczonych projektów)

W okresie sprawozdawczym rozliczono dotację celową przyznaną na realizację programu w 2022 roku. W ramach edycji 2022 przyznano 55 dofinansowań, w pierwszym półroczu 2023 r. rozliczono 54 projekty, a w sprawie ostatniego beneficjenta zostało wysłane pismo wzywające do zwrotu przekazanego dofinansowania w całości i z odsetkami.

Działania niezbędne do uruchomienia nowej edycji programu na rok 2023 zostały rozpoczęte w 2022 roku. Skład zespołu sterującego został zatwierdzony w kwietniu 2023 r., a regulamin programu w marcu. Nabór wniosków przez system Witkac.pl ogłoszono 14 kwietnia 2023 r. i w terminie składania wniosków do 16 maja 2023 r. wpłynęły 152 wnioski, z czego 36 było błędnych pod względem formalnym. Pozostałe 116 wniosków spełniało wymogi i zostały poddane ocenie organizacyjnej, merytorycznej i strategicznej.

Po podsumowaniu ocen stwierdzono, że 40 zadań otrzymało łączną ocenę co najmniej 70 punktów, która zgodnie z warunkami regulaminu programu jest minimalną oceną uprawniającą do dofinansowania. Budżet programu nie pozwalał jednak na dofinansowanie wszystkich tych wniosków w wysokości umożliwiającej osiągnięcie założonych efektów. W związku z tym, na podstawie § 10 ust. 16 regulaminu programu, dyrektor NID podjęła decyzję o podniesieniu limitu do poziomu 77 punktów. Powyżej tej granicy znalazło się 29 projektów, których łączna kwota dofinansowania, zgodnie z zatwierdzonym schematem podziału środków, wyniosła 1 220 000 zł. Wyniki naboru zostały ogłoszone 6 lipca 2023 r. na stronie internetowej NID (w tym na stronie BIP).

Po przesłaniu beneficjentom informacji o przyznanej dofinansowaniu do NID rozpoczęto przygotowywanie umów dotyczących dofinansowania. Umowy ze wszystkimi 29 beneficjentami zostały podpisane w III kwartale 2023 roku. Wtedy także zostały przekazane Beneficjentom przyznane na realizację zadań środki w wysokości 1 220 000 zł łącznie.

Realizacja zadań zakończyła się 31 października (w kilku przypadkach beneficjent ustalił wcześniejszy termin zakończenia). Do 30 listopada beneficjenci mieli czas na przystanie sprawozdań końcowych. Kilka sprawozdań wpłynęło po terminie, w związku z tym po rozliczeniu zadania naliczone zostały kary umowne za opóźnienie. Dwie organizacje pozarządowe nie złożyły sprawozdań z realizacji zadania. Do 31 grudnia w ramach WDD 2023 rozliczono siedem projektów, a 20 projektów było w trakcie rozliczania.

W okresie sprawozdawczym na bieżąco śledzono postępy realizacji zadań przez kontakt telefoniczny, e-mailowy, a także przez monitorowanie działań na stronach internetowych i profilach w mediach społecznościowych. Ponadto na bieżąco kontaktowano się z przedstawicielem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (z Centrum Informacyjnym) w zakresie akceptacji oznaczeń logotypu MKiDN na materiałach informacyjnych i promocyjnych beneficjentów, wynikających z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 maja 2021 r. w sprawie określenia działań informacyjnych.

Zrealizowany przez NID w 2022 r. w ramach środków finansowych z Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 film dokumentalny, dotyczący działalności organizacji pozarządowych i wolontariuszy w programie „Wspólnie dla dziedzictwa”, *Sztuka pamiętania* i został zgłoszony w I półroczu 2023 r. do 10 festiwali filmowych w Polsce. Niestety nie został zakwalifikowany na żaden z nich. Film był promowany podczas spotkań i wydarzeń NID, a także w mediach społecznościowych, ponadto został wpisany do bazy polskiej kinematografii Filmpolski.pl, prowadzonej przez Państwową Wyższą Szkołę Filmową, Telewizyjną i Teatralną im. Leona Schillera w Łodzi (<https://www.filmpolski.pl/fp/index.php?film=1262784>).

W ramach działań promocyjnych dotyczących programu „Wspólnie dla dziedzictwa” oraz filmu *Sztuka pamiętania* w IV kwartale 2023 r. zamieszczono artykuły i reklamy na portalu kultura.onet.pl, noizz.pl i businessinsider.com.pl, w których przybliżono cele i efekty programu, rolę wolontariatu w opiece nad zabytkami oraz wybrane – zrealizowane w

obszarze opieki nad dziedzictwem kulturowym – projekty uczestników programu, czyli organizacji pozarządowych z udziałem wolontariuszy. Ponadto wśród materiałów promocyjnych dot. programu WDD wyprodukowano ulotki, torby materiałowe i notesy książkowe.

Podczas trwającej konferencji Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS „Społeczna opieka nad zabytkami - doświadczenia, zadania, możliwości” 4–5 grudnia 2023 r. w Arkadach Kubickiego na Zamku Królewskim w Warszawie koordynatorka programu „Wspólnie dla dziedzictwa” z NID w 3. sekcji przedstawiła prezentację „Wolontariat dla dziedzictwa na przykładzie programu dotacyjnego Narodowego Instytutu Dziedzictwa pn. Wspólnie dla dziedzictwa”. Na stronach facebookowych PKN ICOMOS zamieszczono posty promujące wydawnictwo NID Coś bierzemy coś dajemy – reportaże o wolontariacie dla dziedzictwa i film Sztuka pamiętania. Ponadto w biuletynie informacyjnym PKN ICOMOS „CoMiesięcznik” zawarto wzmiankę o filmie wraz linkiem do strony TV NID na YouTube, gdzie jest zamieszczony (1,4 tys. wyświetleń).

Na bieżąco prowadzono grupę Wspólnie dla Dziedzictwa na Facebooku, która na koniec okresu sprawozdawczego posiada 705 członków, a w tym czasie NID opublikował 55 postów.

W II półroczu 2023 r. zostały rozpoczęte prace nad przygotowaniem naboru do kolejnej edycji programu. Regulamin edycji 2024 roku oraz propozycja składu zespołu wysłane zostały do zatwierdzenia przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego w IV kwartale 2023 r.

11. Organizowanie i prowadzenie innych prac związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na zlecenie ministra lub generalnego konserwatora zabytków

11.1. Ogólnopolska koordynacja Europejskich Dni Dziedzictwa oraz bieżąca współpraca z Radą Europy

Ubiegłoroczna, 31. edycja Europejskich Dni Dziedzictwa odbyła się pod hasłem „Żywe dziedzictwo – tradycje od pokoleń”. Temat EDD jest powiązany z jubileuszem 20-lecia uchwalenia konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a także 10-leciem Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W lutym, w ramach realizacji zadania, w Muzeum Zamkowym w Malborku odbyło się spotkanie koordynatorów regionalnych Europejskich Dni Dziedzictwa. Dwudniowa sesja była okazją do omówienia planów dotyczących organizacji tegorocznej edycji EDD oraz nakreślenia głównych potrzeb i kierunków działań. Była to także doskonała okazja do wymiany doświadczeń z ubiegłorocznej edycji projektu i podsumowania wydarzeń w całej Polsce. Na spotkanie zaproszono również koordynatorów niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a także przedstawicieli ośrodków terenowych NID, którzy przedstawili kluczowe zagadnienia dotyczące dziedzictwa niematerialnego w każdym z województw. Wzajemne wsparcie i wymiana doświadczeń zaowocowała szerszą współpracą z

organizatorami wydarzeń, jak również pozwoliła na nawiązanie relacji i dalszych wspólnych działań koordynatorów EDD i oddziałów terenowych NID.

Kolejnym zadaniem było zorganizowanie webinarium dla regionalnych koordynatorów, podczas którego zaprezentowano zaawansowanie prac w regionach, omówiono dotychczas prowadzone działania w mediach społecznościowych, jak również, dzięki udziałowi w spotkaniu przedstawiciela Rady Europy, przedstawiono założenia projektu Młodzi Twórcy Dziedzictwa Europejskiego (Young European Heritage Makers).

W ramach działań zmierzających do zwiększenia liczby organizatorów EDD zaproszono do współpracy właścicieli i zarządców pomników historii z poszczególnych województw. Wystosowano również pismo zapraszające do projektu Centrum Archiwistyki Społecznej.

Tegoroczne obchody rozpoczęło dziewięć konferencji prasowych w: Kołobrzegu, Kielcach, Krakowie, Kaliszu, Dobrzenu, Pszczynie, Bydgoszczy, Warszawie i Malborku. Spotkania te gromadziły zarówno dziennikarzy, jak i ekspertów, którzy omawiali różnorodne aspekty ochrony dziedzictwa, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa niematerialnego. Przedstawiono program obchodów w poszczególnych województwach oraz przybliżono założenia hasła.

Bogata oferta przygotowana przez muzea, teatry, biblioteki, uczelnie, lokalne samorządy, organizacje pozarządowe, jak również osoby prywatne, przełożyła się na setki warsztatów, spotkań, wystaw, koncertów, pokazów, festynów i wiele innych atrakcji, które pozwoliły głębiej poznać historię i kulturę lokalną, regionalną i narodową. Tradycyjnie też uczestnicy mieli okazję zwiedzić miejsca, które zwykle nie są dostępne dla zwiedzających, nie zabrakło również fascynujących spotkań z depozytariuszami dziedzictwa kulturowego.

Edycja EDD 2023 to prawie 1500 wydarzeń, w których wzięło udział ponad 218 tys. uczestników. W dniach 28–29 marca Narodowy Instytut Dziedzictwa, jako Krajowy Koordynator Europejskich Dni Dziedzictwa, był aktywnym uczestnikiem spotkania organizowanego przez Radę Europy w Wiedniu. W wydarzeniu wzięło udział ponad 50 uczestników reprezentujących 33 państwa, a także przedstawiciele austriackich władz odpowiedzialnych za dziedzictwo (Bundesdenkmalamt i Burghauptmannschaft). W trakcie sesji poświęconych przygotowaniom do bieżącej edycji EDD, tematyce kolejnych odsłon święta oraz problematyce dziedzictwa osieroconego, w formie prezentacji przedstawiono polskie doświadczenia oraz dobre praktyki wykorzystywane w trakcie Europejskich Dni Dziedzictwa.

Na zaproszenie menadżera programowego Europejskich Dni Dziedzictwa Polska wraz z przedstawicielami Gruzji, Holandii oraz Wielkiej Brytanii uczestniczyły w pracach grupy roboczej poświęconej założeniom programowym kolejnych edycji Europejskich Dni Dziedzictwa. W trakcie majowego spotkania w Londynie zgodnie z agendą omówiono hasło 32. edycji – „Szlaki. Sieci. Połączenia” oraz wypracowano wspólne zalecenia dot. broszury informacyjnej oraz współpracy międzynarodowej (funkcję facylitatora spotkania pełnił prof. Mike Robinson z Uniwersytetu w Birmingham).

W ramach współpracy na bieżąco aktualizowane są treści na portalu internetowym europeanheritagedays.com, a na prośbę koordynatorów z Litwy oraz Ukrainy nagrano również krótkie pozdrowienia z Polski, wyświetlone w trakcie krajowych inauguracyj święta w Wilnie oraz Lwowie. Bieżący kontakt z sekretariatem w Strasburgu zapewnił dostarczenie materiałów promocyjnych, rozesłanych do koordynatorów regionalnych w Polsce (16 województw).

2023 rok to również moment włączenia się w projekt Rady Europy #HeritageMakers. W trzecim kwartale przygotowano tłumaczenie ulotki dot. Młodych Europejskich Twórców Dziedzictwa oraz materiałów informacyjnych na media społecznościowe. W ramach spotkania koordynatorów regionalnych w Polsce przedstawiono założenia konkursu, a także zaproszono do dyskusji przedstawiciela Rady Europy. Zgłoszenia do bieżącej edycji będą przyjmowane do końca lutego 2024 roku. Projekt realizowany jest równolegle w Wielkiej Brytanii, Finlandii, Włoszech, Montenegro, Północnej Macedonii, Słowenii, Hiszpani oraz w Ukrainie.

W ramach realizacji zadania zorganizowano w listopadzie, w siedzibie Rady Europy w Strasburgu, spotkanie koordynatorów krajowych Europejskich Dni Dziedzictwa. Dwudniowa konferencja była okazją do podsumowania dotychczasowych osiągnięć. Agata Mucha z Narodowego Instytutu Dziedzictwa przedstawiła, jak ważną rolę w kultywowaniu tradycji i dziedzictwa regionalnego odgrywają depozytariusze. Omówiła również najważniejsze wydarzenia, sposób ich promocji oraz środki komunikacji z wykorzystaniem hasztagu #EDD. Poza prelegentką z Polski swoje prezentacje wygłosili przedstawiciele Armenii, Belgii, Niemiec, Hiszpanii, Grecji, Irlandii, Rumunii i Słowenii. W dalszej części spotkania omówiono plany na 2024 rok, przybliżono zagadnienia związane m.in. z projektem Szlaki Kulturowe Rady Europy, projektem „Szlakiem cesarza Karola V” oraz Europejską Fundacją Młodych. Przedstawiono także projekt #HeritageMakers, w który Polska angażuje się po raz pierwszy. Drugiego dnia miało miejsce podsumowanie i ewaluacja programów realizowanych przez Radę Europy w ramach EDD. Omówiono wyniki programów Historie Europejskich Dni Dziedzictwa oraz Młodzi Twórcy Dziedzictwa Europejskiego. W ramach dyskusji poruszono również kwestie promocji Europejskich Dni Dziedzictwa w mediach społecznościowych. Na zakończenie spotkania odbyły się wybory do rady programu EDD przy Radzie Europy. Agata Mucha z Narodowego Instytutu Dziedzictwa objęła funkcję wiceprzewodniczącej rady programu, wspólnie z koordynatorami z Wielkiej Brytanii i Belgii. Przewodniczącą została Salome Jamburia z Gruzji. Wszystkie informacje o konferencji zostały zamieszczone w mediach społecznościowych oraz na stronie internetowej EDD.

Kolejnym zadaniem było zorganizowanie spotkania koordynatorów regionalnych, które odbyło się w grudniu w Kujawsko-Pomorskim Centrum Kultury w Bydgoszczy. Pierwszego dnia spotkania koordynatorzy regionalni wspólnie podsumowali edycję EDD 2023. Następnie odbyły się warsztaty pod kierunkiem Doroty Anny Wróblewskiej, mentora marki. Poruszono zagadnienia dotyczące obecnej i docelowej marki EDD oraz jej wpływu na promocję i komunikację wydarzeń. Drugiego dnia koordynatorzy omówili wstępną

koncepcję Europejskich Dni Dziedzictwa 2024 pod hasłem „Szlaki. Sieci. Połączenia”. W ramach spotkania złożono również wizyty w instytucjach kultury, które brały udział w EDD w latach 2022–2023. Podczas konferencji zrealizowano także materiały promocyjne, m.in. nagrania z podziękowaniami dla organizatorów wydarzeń oraz podsumowanie spotkania w Bydgoszczy. Sukcesywnie zamieszczano je w mediach społecznościowych oraz na stronie internetowej EDD. Podjęte działania promocyjne pozwoliły na budowanie większej sieci kontaktów i odbiorców.

W mediach społecznościowych oraz na stronie internetowej EDD udostępniono informacje na temat Konkursu Młodzi Europejscy Twórcy Dziedzictwa #HeritageMakers. Jednym z głównych celów inicjatywy jest zbieranie doświadczeń i opowieści o tym, jak dzieci i młodzież rozumieją europejski wymiar ich lokalnego dziedzictwa. Projekt może obejmować dziedzictwo materialne, takie jak pomniki i budynki, dziedzictwo przyrodnicze lub dziedzictwo niematerialne wspólne dla wybranych społeczności, m.in. taniec, śpiew lub lokalne tradycje kulturowe. Do konkursu należy złożyć materiały foto i/lub wideo dokumentujące projekty zrealizowane z dziećmi lub młodzieżą w oparciu o lokalne dziedzictwo kulturowe. Działania te powinny odbyć się w okresie od 1 września 2023 do 28 lutego 2024 roku.

11.2. Ogólnopolska koordynacja Europejskich Dni Archeologii

Europejskie Dni Archeologii (EDA) odbywają się od 2019 roku w jeden z czwarcowych weekendów jako kontynuacja cyklicznej imprezy zainicjowanej we Francji w 2010 przez Narodowy Instytut Archeologicznych Badań Ratowniczych (Inrap).

Celem EDA jest przybliżanie archeologii i dziedzictwa archeologicznego różnym grupom odbiorców. Dzięki warsztatom, wystawom, grom terenowym, rajdom rowerowym, prelekcjom, sesjom naukowym, a także drzwiom otwartym wielu instytucji archeologicznych, dzieci, młodzież i dorośli w różnym wieku mają możliwość zrozumienia bogactwa zainteresowań i metod współczesnej archeologii. Goście mają okazję zobaczyć, jak wygląda obecnie cały łańcuch działań archeologicznych „od badań do muzeum”, odwiedzić najbardziej znane lub – wręcz przeciwnie – zupełnie nieznane lokalne zabytki archeologiczne, aby poznać ich tajemnice. Dzięki temu mogą zrozumieć wartość dziedzictwa archeologicznego i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń. Archeolodzy zaś – naukowcy, muzealnicy i edukatorzy – zyskują kolejną możliwość przyciągnięcia nowych odbiorców i przedstawienia im swojej pracy.

Narodowy Instytut Dziedzictwa jest od 2020 roku krajowym koordynatorem Europejskich Dni Archeologii. Dzięki naszym staraniom EDA w Polsce stale się rozwijają. W 2023 roku patronatem honorowym objął je sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalny Konserwator Zabytków, dr Jarosław Sellin, patronatem medialnym zaś – Polskie Radio S.A. i czasopismo „Archeologia Żywa”.

Podczas trzydniowego archeologicznego święta, odbywającego się w 53 miejscach w całej Polsce, w dniach 16–18 czerwca odwiedzający mieli okazję uczestniczyć w 115 wydarzeniach – organizowanych i współorganizowanych przez ponad 50 instytucji –

warsztatach, wykładach, pokazach tematycznych, spacerach i piknikach. Zainteresowani mogli również samodzielnie wziąć udział w wykopaliskach, by doświadczyć prawdziwego życia archeologa i uczestniczyć w wyjaśnianiu zagadek przeszłości. Była to największa z dotychczasowych polskich i europejskich edycji EDA. W 33 państwach (30 w 2022 r.), w 1920 lokalizacjach związanych z archeologią (1496 w 2022 r.) odbyło się łącznie 3750 wydarzeń (3080 w 2022 r.)!

W ramach koordynacji pracownicy NID w styczniu wzięli udział w Europejskim Forum Dni Archeologii w Paryżu oraz pozostawali w kontakcie z organizatorami w całej Polsce, a także francuskim instytutem Inrap. Przygotowali także dwa wydarzenia dla organizatorów.

17 maja 2023 odbyło się otwarte webinarium „Europejskie Dni Archeologii 2023 w Polsce. Promocja dziedzictwa archeologicznego i archeologii”. Przedstawiono na nim dokładniej ideę EDA, mówiono o popularyzacji archeologii oraz działaniach komunikacyjnych NID. Organizatorom przekazano także informacje na temat rejestracji wydarzeń i dalszych działań.

Z kolei 14 czerwca, w Muzeum Archeologicznym i Rezerwacie Krzemionki, NID wraz z Muzeum Historyczno-Archeologicznym w Ostrowcu Świętokrzyskim zorganizowali drugą ogólnopolską inaugurację EDA. W tym uroczystym wydarzeniu wzięli udział między innymi: Pascal Ratier, europejski koordynator EDA z Narodowego Instytutu Archeologicznych Badań Ratowniczych (Inrap), Marcin Bęben, dyrektor generalny Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego, Joanna Modras, świętokrzyski Wojewódzki Konserwator Zabytków, Marzena Dębniak, starosta powiatu ostrowieckiego, Andrzej Jabłoński, wicestarosta powiatu ostrowieckiego, dr Henryk Kowalczyk, kierownik oddziału Wczesnopiastowska Rezydencja na Ostrowie Lednickim, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, dr hab. Marek Górski, dyrektor Muzeum Archeologicznego w Krakowie, prof. dr hab. Robert Kotowski, dyrektor Muzeum Narodowego w Kielcach, dr hab. Mikołaj Getka-Kenig, dyrektor Muzeum Zamkowego w Sandomierzu, Kinga Kędziora, zastępca dyrektora Muzeum Zamkowego w Sandomierzu, ks. Andrzej Rusak, dyrektor Muzeum Diecezjalnego w Sandomierzu, dr Andrzej Przychodni, dyrektor Muzeum Historyczno-Archeologicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim oraz dr hab. Katarzyna Zalaśńska, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Goście mówili o znaczeniu dziedzictwa archeologicznego oraz współpracy różnych instytucji i organów władzy na rzecz jego promocji i ochrony. Częścią inauguracji była sesja naukowa poświęcona popularyzacji archeologii. Dr Agnieszka Oniszcuk i dr Nina Glińska z Narodowego Instytutu Dziedzictwa przedstawiły badania społeczne dotyczące wiedzy i świadomości społeczeństwa na temat dziedzictwa archeologicznego. Zaprezentowano również innowacyjny Program AZP+ „Nieinwazyjne wsparcie zarządzania dziedzictwem archeologicznym”, który wykorzystuje nieinwazyjne metody badań archeologicznych, co umożliwia odkrywanie tajemnic przeszłości bez naruszania zabytków. Omówiono także temat archeologii wspólnotowej w społecznościach lokalnych na przykładzie wsi Góry Wysokie oraz działania związane z

promocją najważniejszych elementów dziedzictwa archeologicznego rejonu Świętokrzyskiego.

Równolegle do współpracy z organizatorami prowadzono akcję promocyjną w mediach. 13 czerwca w Zamku Królewskim w Warszawie, na zaproszenie NID, odbyło się spotkanie prasowe z udziałem warszawskich środowisk archeologicznych. Wystąpienia otwierające wygłosili: Ziemowit Koźmiński, zastępca dyrektora Zamku Królewskiego w Warszawie, dr hab. Katarzyna Zalasńska, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Pascal Ratier, międzynarodowy koordynator EDA z Narodowego Instytutu Archeologicznych Badań Ratowniczych (Inrap) w Paryżu, oraz organizatorzy Europejskich Dni Archeologii w Warszawie.

W ramach współpracy Europae Archaeologiae Consilium (EAC) z Komitetem Sterującym RE ds. Kultury, Dziedzictwa i Krajobrazu (CDCPP) dr Agnieszka Oniszczyk, wiceprzewodnicząca EAC, dołączyła do nowo utworzonej grupy roboczej ds. uzupełnienia standardów Rady Europy w dziedzinie, kultury, twórczości i dziedzictwa kulturowego (ang. Working Group on Guidelines to complement Council of Europe standards in the fields of culture, creativity and cultural heritage). Opracowywane przez grupę wytyczne dotyczyć będą wykorzystywania sztucznej inteligencji i uczenia maszynowego z podkreśleniem fundamentalnej roli wiarygodnych danych cyfrowych przechowywanych i udostępnianych przez instytucje publiczne. W okresie sprawozdawczym odbyły się trzy spotkania grupy.

W 2023 r. do EDA dołączył także NID jako organizator. Dnia 16 czerwca w Arsenale Miejskim we Wrocławiu odbyła się konferencja „Archeologia pól bitewnych” organizowana przez NID oraz Muzeum Archeologiczne we Wrocławiu. Wydarzenie to przyciągnęło szerokie grono entuzjastów archeologii, badaczy i miłośników historii zainteresowanych odkrywaniem tajemnic przeszłości. Podczas konferencji prelegenci, reprezentujący różne instytucje naukowe i muzealne, przedstawili wyniki badań prowadzonych na polach bitewnych z różnych okresów historycznych. Omawiali m.in. tematy związane z wyzwaniem prawno-konserwatorskimi w archeologii pól bitewnych, archeologią konfliktów zbrojnych, a także prezentowali badania dotyczące obłęgów zamków czy mniej znanych bitew. Wieczorem odbyło się oficjalne otwarcie wystawy poświęconej „Archeologii pól bitewnych”, prezentującej efekty badań oraz odnalezione artefakty.

Ponadto pracownicy NID, tym razem w roli fotoreporterów, wzięli udział w wybranych wydarzeniach. Ich relacje, a także materiały nadsyłane przez organizatorów publikowane były na bieżąco w mediach społecznościowych instytutu.

Zakończenie działań w okresie sprawozdawczym zorganizowano 17 października w postaci webinarium dla organizatorów, podsumowujące ubiegłą edycję EDA. Jego uczestnicy wymienili się dotychczasowymi doświadczeniami, rozmawiali o promocji i planach na przyszłość. Najważniejszy wniosek płynący ze spotkania to potrzeba dalszej integracji polskiej sieci organizatorów EDA.

11.3. Dostępność zabytków i dziedzictwa dla osób ze szczególnymi potrzebami

Zespół w składzie: Maria Badeńska-Stapp, Marta Majewska, dr Anna Fogel, dr Karolina Grabowska-Garczyńska przygotowuje wniosek o dotację zewnętrzną z Europejskiego Funduszu Społecznego – projekt „Systemowa poprawa dostępności architektoniczna architektonicznej obiektów i obszarów zabytkowych dla osób ze specjalnymi potrzebami – badanie w celu wypracowania rekomendacji zmian prawnych i promowania dobrych praktyk”. Projekt będzie potencjalnie przeprowadzony we współpracy z Izbą Architektów Rzeczypospolitej Polskiej i Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Celem projektu jest zidentyfikowanie i zmniejszenie barier prawnych i proceduralnych oraz ograniczenie braków w zakresie podstaw metodologicznych i wiedzy, utrudniających udostępnianie obiektów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami, przez wypracowanie rekomendacji w zakresie dobrych praktyk i modelowych rozwiązań w działaniach administracji i interesariuszy oraz ewentualnie zmian prawnych tym zakresie. Dotychczasowe prace w tym zakresie, prowadzone w formie edukacyjnej, patronackiej i wstępnego rozeznania przez zewnętrznych ekspertów, dowiodły konieczności zgromadzenia, zbadania, przekazania i wdrożenia wiedzy na temat dostępności architektonicznej w obiektach zabytkowych w szczególności wśród służb konserwatorskich.

W ramach projektu zbadane zostanie, czy rzeczywiście występują braki w wiedzy co do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami i czy istnieją możliwości wypracowania skutecznych rozwiązań zapewniania dostępności zabytków wśród pracowników urzędów ochrony zabytków. W razie potwierdzenia tego zjawiska zbadane zostaną przyczyny i zakres tego problemu. Równolegle zbadane zostaną potrzeby osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności obiektów zabytkowych. Z uwagi na specyfikę tych obiektów badanie takie pozwoli lepiej dobrać opracowane w dalszych etapach rekomendacje i wytyczne.

Następnie przeanalizowane zostaną procedury i stan prawny odnoszące się do procesu zapewniania dostępności zabytków w Polsce oraz w wybranych krajach z zagranicy. Na podstawie tych badań przygotowany zostanie katalog dobrych praktyk mający służyć jako wsparcie procesu projektowego i decyzyjnego. Jeżeli zidentyfikowane zostaną takie potrzeby, wskazane zostaną również rekomendacje do zmian prawa w analizowanym obszarze.

Efektem projektu będą również rekomendacje do wytycznych generalnego konserwatora zabytków oraz działania edukacyjne i promocyjne w zakresie zapewniania dostępności obiektów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Fiszka projektu została wysłana pod koniec grudnia do Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej. Wedle wcześniejszych założeń ma być przedstawiona Komitetowi Monitorującemu na pierwszym spotkaniu w 2024 roku.

III. Priorytet – gromadzenie i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowy

12. Publikowanie i upowszechnianie wydawnictw z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad nim

12.1. Wydawnictwa książkowe

1. Metody teledetekcyjne dla archeologów. Poradnik, część 1 (wersja online);
2. Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji. Praktyczny poradnik (wersja drukowana);
3. Ocena i profilaktyka zagrożeń hydrologicznych dla obiektów oraz zespołów zabytkowych w aspekcie ograniczania negatywnego wpływu zmian klimatycznych i antropopresji (wersja online i drukowana);
4. Assessment and prevention of hydrological hazards to historic buildings and compounds with the view of limiting the negative impact of climate change and anthropopressure (wersja online i drukowana);
5. Raport o stanie architektury drewnianej w Polsce (online i wersja papierowa);
6. Poradnik remontu i konserwacji historycznej stolarki okiennej, praca zbiorowa (wersja online i drukowana);
7. Remont i utrzymanie domu drewnianego, seria „Najkrótsza Instrukcja Obsługi”, praca zbiorowa (wersja online i drukowana);
8. Karnoprawna ochrona dziedzictwa kultury w Hiszpanii. Studium prawnoporównawcze, (we współpracy z Wydawnictwem Uniwersytetu Gdańskiego);
9. Własność powiernicza dóbr kultury jako element nowego modelu zarządzania dziedzictwem kultury, (we współpracy z Wydawnictwem Uniwersytetu Gdańskiego);
10. Zabytki nieruchome w rękach prywatnych. Historia, ochrona i konserwacja na przykładach obiektów wpisanych do rejestru zabytków w Łodzi (we współpracy z Wydawnictwem Uniwersytetu Gdańskiego);
11. Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego (wydanie siódme, wersja online i drukowana);
12. Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego (wydanie ósme, wersja online i drukowana).
13. Zwyczaj wysiewania serc i krzyży na polach w okolicy Strzelec Opolskich;
14. Zwyczaj skubania pierza na Śląsku Opolskim;
15. Zabytek Zadbany A.D. 2023;
16. Badanie liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków (SOZ) oraz zakresu realizacji zadania własnego starostów powiatowych polegającego na ustanawianiu społecznych opiekunów zabytków (wersja online)
17. Ocalić dziedzictwo Ukrainy. Raport Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie 2023 (wersja online i drukowana)
18. Drzwi i bramy w architekturze świeckiej miasta Jarosławia od końca wieku XVIII do roku 1939 (wersja drukowana);

19. Wytyczne i zestaw narzędzi do ocen oddziaływania w kontekście światowego dziedzictwa (wersja online i drukowana);
20. „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego” nr 15 (wersje online);
21. „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego” nr 16 (wersje online);
22. Wersja angielska publikacji *Jak działała Stocznia Gdańska. Zachowane elementy dziedzictwa przemysłowego Stoczni Gdańskiej oraz ich funkcja produkcyjna w latach 70. i 80. XX w.* (we współpracy z Instytutem Dziedzictwa Solidarności).

Ponadto wykonano dodruki publikacji: *Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego* oraz *Saving Ukraine's culture. Activity report February 2022 – December 2022*.

Trwają prace nad publikacjami:

1. Dziedzictwo kulturowe i odnawialne źródła energii. Hiszpański przewodnik dobrych praktyk;
2. Szkice o ogrodnictwie krajobrazowym wraz z opisem praktycznych zastosowań w Mużakowie, Hermann von Pückler-Muskau (tłum. z niem.);
3. Wywiad rzeka z prof. Wojciechem Kowalskim;
4. Publikacja pokonferencyjna *Archeologia ogrodów historycznych*;
5. Jubileuszowy album o pomnikach historii;
6. Raport końcowy. *Badanie przedsiębiorstw ekonomii społecznej (PES) wykorzystujących zasoby dziedzictwa w swojej działalności*.

12.2. Wydawanie czasopisma „Ochrona Zabytków”

Opublikowano trzy numery czasopisma: 2/2022, 1/2023 oraz 2/2023.

12.3. Wydawanie serii naukowej MONUMENT

Krajobraz folwarczny ziemi średzkiej w środkowej Wielkopolsce. Analiza i ocena zmienności krajobrazu w kontekście roli i znaczenia dawnych majątków ziemskich autorstwa Daniela Mikulskiego.

12.4. Wydawanie „Kuriera Konserwatorskiego”

Opublikowano nr 22 czasopisma. Dział Zarządzania Dziedzictwa przygotował merytoryczną zawartość czasopisma w zakresie Rekomendacje dotyczące modelu systematycznego i elastycznego gromadzenia oraz analizowania danych – przede wszystkim statystycznych – z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami oraz powiązania tej dziedziny z jak najszerszym kontekstem ekonomiczno-społecznym.

12.5. Wydawanie „Raportu Archeologicznego”

Opublikowano nr 17 czasopisma.

12.6. Broszury, ulotki, foldery

1. Nowoczesne technologie w dokumentacji zabytków. Spójny system zbierania, opracowania i prezentacji danych jako podstawa działań konserwatorskich (wersja online i drukowana);
2. Skąd czerpać dane statystyczne o dziedzictwie? Biuletyn dla naukowców (wersja online);
3. Projekt oznakowania cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej (wydanie trzecie, wersja drukowana);
4. Ulotka programu „Wspólnie dla dziedzictwa”.

Ponadto zorganizowano spotkania promocyjne książek:

- *Jak działała Stocznia Gdańska. Zachowane elementy dziedzictwa przemysłowego Stoczni Gdańskiej oraz ich funkcja produkcyjna w latach 70. i 80. XX w.* autorstwa A. Trzeciaka i A. Nawrockiego (2.02.2023 r. w historycznym budynku sali BHP dawnej Stoczni Gdańskiej);
- *Optymalizacja metod konserwacji. Zagadnienie nierównowagi wilgotnościowej w obiektach zabytkowych* pod red. Bogumiła Rouby (16.05.2023 r. w Pawilonie „Zodiak” w Warszawie).

13. Realizacja specjalistycznych programów szkoleniowych i informacyjnych na rzecz służb konserwatorskich i środowisk związanych z opieką nad zabytkami

13.1. Szkolenia dla samorządów itp.

28.02.2023 – warsztaty przeprowadzone przez Aleksandrę Chabierę „Dziedzictwo w planowaniu strategicznym gminy” dla wójtów, burmistrzów, starostów, uczestniczących w partnerstwie terytorialnym Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego, w tym z obszaru Kanału Augustowskiego.

Na II Kongresie Aglomeracji w Kaliszu 5–6 czerwca 2023 r. Maria Badeńska-Stapp była prelegentką w panelu „Uchwały krajobrazowe – jak walczyć z chaosem reklamowym”. Podczas dyskusji dzieliła się doświadczeniami z pracy w samorządzie gminnym, współpracy z samorządami gminnymi i wojewódzkimi oraz z innymi interesariuszami. Opowiadała także o kampanii społecznej „Krajobraz mojego miasta”.

Szkolenia i inne działania skierowane do samorządów i innych interesariuszy zostały też opisane w części sprawozdania zawierającej opis działań dot. rewitalizacji i wpływu skutków zmian klimatycznych na dziedzictwo.

13.2. Szkolenia dla policji i innych służb

13.2.1. Warsztat „Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania” 18–20 stycznia 2023, Warszawa (współorganizowany z UNESCO)

W dniach 18–20 stycznia 2023 roku w siedzibie Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie odbyły się warsztaty „Fighting the illicit trafficking of Ukrainian cultural property: capacity-building training for law enforcement” (pol. „Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania”) zorganizowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z UNESCO. Celem warsztatów była wymiana doświadczeń służb granicznych, celników, przedstawicieli organów i instytucji państwowych oraz przedstawicieli organizacji międzynarodowych w zakresie zwalczania nielegalnego wywozu, przywozu i przenoszenia własności dóbr kultury w związku z trwającą wojną w Ukrainie.

Warsztat otworzył prof. Piotr Gliński, wiceprezes Rady Ministrów, minister kultury i dziedzictwa narodowego. Następnie przemawiała Krista Pikkat, przedstawicielka UNESCO, dyrektor Jednostki ds. Kultury i Sytuacji Kryzysowych, oraz dr hab. Katarzyna Zalańska, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

W szkoleniu wzięło udział 56 osób, w tym urzędnicy, 19 przedstawicieli polskich służb i instytucji, przedstawiciele instytucji związanych z ochroną zabytków, służb celnych, straży granicznej i policji z państw graniczących z Ukrainą – 19 Polski, pięć ze Słowacji, trzy z Węgier, cztery z Rumunii oraz cztery z Mołdawii.

Szczególnie cenna okazała się obecność uczestników z Ukrainy: prokuratora Departamentu Nadzoru nad Egzekwowaniem Prawa przez Organy Bezpieczeństwa Urzędu Prokuratora Generalnego Ukrainy, zastępcy dyrektora Departamentu Dziedzictwa Kulturowego Ministerstwa Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy, a także przedstawicieli policji i straży granicznej, którzy w sesji Q&A zorganizowanej w czasie warsztatu odpowiedzieli na pytania pozostałych uczestników warsztatów, dotyczące szczegółowych zasad i procedur obowiązujących na Ukrainie związanych z przeciwdziałaniem przemytowi dóbr kultury.

Prelekcje, rozłożone na trzy dni warsztatów, wygłosili przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa, prokuratury, Ministerstwa Finansów, Policji, Straży Granicznej oraz Krajowej Administracji Skarbowej, a także przedstawiciele Interpolu, UNESCO, WCO (World Custom Organisation), ICOM (International Council of Museums) oraz Carabinieri, dowództwa ds. ochrony dziedzictwa kulturowego. Ponadto w czasie wykładów wygłoszonych przez specjalistów z Ukrainy uczestnikom warsztatu zostały przedstawione najbardziej charakterystyczne dla dziedzictwa Ukrainy dobra kulturowe, które w sposób szczególny są obecnie narażone na niebezpieczeństwo grabieży i przemytu.

Doświadczenia polskich służb wskazują, że dobra kultury pochodzenia ukraińskiego, które były zatrzymywane na granicy państwa oraz te, które są identyfikowane na czarnym rynku w zdecydowanej większości i należą do jednego z typów zabytków: numizmatów, ikon i znalezisk archeologicznych. Z tego powodu drugi dzień warsztatów był w całości poświęcony prezentacji Czerwonej Listy ICOM ukraińskich dóbr kultury w zagrożeniu (specjaliści NID brali udział w przygotowaniu tej listy) oraz trzem wykładom specjalistów z Ukrainy, którzy omówili najbardziej charakterystyczne dla Ukrainy typy zabytków (monety, ikony oraz zabytki archeologiczne), które w sposób szczególny są teraz zagrożone grabieżą i przemytem.

13.2.2. Szkolenie „Zwalczanie przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom” Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej 24–28 kwietnia 2023, Koszalin (organizator: Straż Graniczna)

W szkoleniu dla strażników granicznych – koordynatorów terenowych ds. dóbr kultury, wzięli udział przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Komendy Głównej Policji, Krajowej Administracji Skarbowej i Straży Granicznej. Celem szkolenia było omówienie przepisów w zakresie wywozu zabytków i archiwaliów za granicę oraz wymiana dobrych praktyk w zakresie zwalczania przestępstw związanych z nielegalnym obrotem i wywozem zabytków za granicę.

13.2.3. Konferencja „Praktyczne aspekty zwalczania zagrożeń przeciwko dziedzictwu kulturowemu na tle lokalnych uwarunkowań archeologiczno-sakralnych – Małe Ojczyzny” 7–8 września 2023, Łódź

Konferencja organizowana przez Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z Komendą Powiatową Policji w Słupcy odbyła się w Salezjańskim Zespole Klasztornym w Łódzkiej w powiecie słupeckim. W konferencji wzięli udział jako słuchacze policjanci – koordynatorzy komend powiatowych i miejskich województwa wielkopolskiego. Jako prelegenci wystąpili eksperci z Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji w Warszawie, Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa, a także prokuratorzy, archeolodzy i przedstawiciele lokalnych instytucji kultury. Celem konferencji była wymiana doświadczeń między naukowcami, policją i prokuraturą w zakresie zapobiegania, wykrywania i zwalczania przestępstw skierowanych przeciwko dziedzictwu kulturowemu.

13.2.4. Konferencja „Policja przedwojenna w oczach współczesnej pamięci społecznej: perspektywy i wyzwania” 13 września 2023, Poznań (współorganizowana z Komendą Wojewódzką Policji w Poznaniu)

Celem konferencji było przybliżenie uczestnikom dziedzictwa przedwojennej policji na terenie dzisiejszego województwa wielkopolskiego. Prelegentami w panelu dyskusyjnym, który stanowił główną część konferencji, byli dr hab. Maksymilian Stanulewicz, prof. UAM, asp. sztab. Agnieszka Zaworska, policjantka z Komendy Powiatowej Policji w Jarocinie

(autorka książki *Z szacunku dla przeszłości. Policja Państwowa w powiecie jarocińskim 1920–1939*), asp. sztab. Mariusz Sołtysiak, policjant z Komendy Powiatowej Policji w Szamotułach (autor książki *Granatowy porządek. Policja Państwowa w powiecie szamotulskim 1919–1939*) oraz asp. Tomasz Węgrzak z Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu (autor licznych publikacji o Policji Państwowej w powiecie obornickim, publikowanych w „Obornickich Zeszytach Historyczno-Kulturalnych”).

13.2.5. Warsztaty KAS, Policji i Straży Granicznej dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego – Archiwalia, 27–30 listopada 2023, Białystok (organizator: Ministerstwo Finansów, Krajowa Administracja Skarbowa)

Warsztaty miały na celu zapoznanie koordynatorów ds. zabytków z problematyką zagrożeń dla materiałów archiwalnych i zasobu bibliotecznego oraz specyfiką tego rodzaju dziedzictwa. W warsztatach uczestniczyli przedstawiciele Instytutu Pamięci Narodowej w Białymstoku, Archiwów Państwowych (z naczelnym dyrektorem), Książnicy Podlaskiej i Muzeum Historycznego w Białymstoku, którzy udostępnili swoje placówki do wykładów studyjnych. Prezentacje dotyczące problematyki ochrony dziedzictwa wygłosili m.in. przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Departamentu Ochrony Zabytków MKiDN oraz Departamentu Restytucji Dóbr Kultury MKiDN.

13.2.6. Konferencja “Działania służb kryminalnych i prewencyjnych w odzyskiwaniu zabytków sakralnych i archeologicznych”, 5–7 grudnia 2023, Pęzino (organizatorzy: Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie, Narodowy Instytut Konserwacji Zabytków)

Konferencja poświęcona była problematyce przestępczości kryminalnej przeciwko zabytkom, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa sakralnego, badań proweniencyjnych, prewencji kryminalnej, militariów i podwodnych poszukiwań zabytków. Prelegentami byli policjanci, muzealnicy, eksperci z zakresu badań proweniencyjnych oraz przedstawiciele służb konserwatorskich. Wystąpienia wygłosili także przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz Departamentu Restytucji Dóbr Kultury MKiDN. Zaprezentowano zrealizowany na zlecenie NID film Tomasza Grzywaczewskiego *Wymazać naród* przedstawiający zniszczenia wojenne dziedzictwa Ukrainy. Uczestnicy wizytowali Muzeum Narodowe w Szczecinie, cerkiew św. Mikołaja w Szczecinie oraz Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu.

13.3. Platforma edukacyjna i działania edukacyjne

13.3.1. Współorganizacja międzynarodowej konferencji „Architektura wyzwania. Odbudowa Ukrainy” wraz z Wydziałem Architektury Politechniki Warszawskiej

Konferencja odbyła się 3–4 lipca 2023 r. w Muzeum Łazienki Królewskie. Na tematy związane z procesem odbudowy licznych wyzwań dyskutowali eksperci i naukowcy. Celem konferencji było zgromadzenie wspólnoty akademickiej oraz elit kulturalnych, naukowych, technicznych, gospodarczych, samorządowych, rządowych i innych zaangażowanych w odbudowę Ukrainy. Tematem wspólnej dyskusji stały się następujące wyzwania: wymiary wojny i kierunki odbudowy Ukrainy, dziedzictwo architektoniczne i

jego ochrona w kontekście odbudowy Ukrainy, zasady zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do procesu odbudowy Ukrainy, architektura w odpowiedzi na kryzys uchodźczy i inne skutki wojny w Ukrainie, urbanistyka służąca rewitalizacji obszarów zniszczeń wojennych. Wystąpienia w czasie konferencji pracowników NID: dr hab. Katarzyna Zalasieńska (dyrektor NID) – „Warszawska rekomendacja w odzyskiwaniu i odbudowie dziedzictwa kulturowego – wyzwania dla Ukrainy” oraz dr hab. Monika Bogdanowska (wicedyrektor NID) – „Zrównoważona powojenna odbudowa w Ukrainie: Wyzwania i strategię łagodzenia skutków”.

13.3.2. Cykl wykładów na 20-lecie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

„Zabytki i prawo” to cykl wykładów online, który został zorganizowany z okazji jubileuszu 20-lecia ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wykłady odbywały się w terminie od 18 października do 6 grudnia. Jako prelegenci zostali zaproszeni czołowi polscy prawnicy specjalizujący się w temacie ochrony zabytków. Cykl wykładów "Zabytki i prawo" udostępniany był na platformie internetowej – możliwość udziału w nich miała każda osoba zainteresowana tematyką dziedzictwa kulturowego, ochrony zabytków i prawa. W ramach cyklu odbyło się siedem spotkań: „Co dalej z gminną ewidencją zabytków?” (dr Aleksander Jakubowski, Uniwersytet Warszawski), „Problemy ze stosowaniem przepisów karnych w zakresie ochrony dziedzictwa kultury” (prof. dr hab. Maciej Trzciniński, Uniwersytet Wrocławski), „Pranie pieniędzy na rynku dzieł sztuki” (dr Katarzyna Lenczowska-Soboń, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), „Nowy level regulacji obrotu dobrami kultury” (dr hab. Wojciech Szafranski, prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), „(Nie)typowe dziedzictwo” (dr Alicja Jagielska-Burduk, Uniwersytet Opolski), „System prawa ochrony zabytków i prawa kształtowania i ochrony dziedzictwa kulturowego w kontekście niematerialnego dziedzictwa kulturowego” (prof. dr hab. Piotr Dobosz, Uniwersytet Jagielloński), „Początek końca czy koniec początku zmian systemowych w ochronie zabytków” (dr hab. Katarzyna Zalasieńska, Uniwersytet Warszawski, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa). Uczestnicy spotkań po danym wykładzie mieli możliwość zadawania pytań prowadzącemu. Wszystkie wykłady były nagrywane i są dostępne są na kanale NID na YouTube.

13.3.3. Systemowa edukacja o dziedzictwie

W ramach zespołu ds. edukacji w NID zostały opracowane wstępne założenia działań na rzecz systemowej edukacji o dziedzictwie. Dotyczą one zarówno szkół podstawowych, jak i ponadpodstawowych. W ramach działania zespołu dokonywana jest analiza podstawy programowej SP i SPP. Celem głównym zespołu jest włączenie edukacji o dziedzictwie (materialnym, w tym archeologicznym i niematerialnym) i jego ochronie jako element kompleksowego nauczania w szkołach. Etapem osiągnięcia tego celu będzie stworzenie sieci szkół patronackich, w których zostaną przeprowadzone pilotażowe lekcje na podstawie przygotowanych wcześniej programów nauczania (opracowanych w ramach zespołu oraz we współpracy z ekspertami zewnętrznymi). Istotnym elementem osiągnięcia zamierzonego celu będzie włączenie kadry nauczycielskiej w proces

nauczania o dziedzictwie. W ramach działania zespołu została przeprowadzona diagnoza potrzeb poszczególnych grup docelowych. Odbyły się także 2-dniowe warsztaty i została nawiązana współpraca z Muzeum Akademii Sztuk Pięknych, która zapoczątkowuje proces sieciowania poszczególnych instytucji zajmujących się dziedzictwem i architekturą.

13.3.4. Udział jako partner w Konferencji z okazji 70-lecia Sieci Szkół Stowarzyszonych UNESCO, 25–26 maja 2023 r., wygłoszenie referatu „Jak rozmawiać o dziedzictwie kultury - zadania z zakresu promocji i upowszechniania w działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa”, dr hab. Katarzyna Zalasńska, dyrektor NID.

13.3.5. Wystąpienie szkoleniowe w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków (we współpracy z SHS) „Optymalizacja metod konserwacji. Zagadnienie nierównowagi wilgotnościowej w obiektach zabytkowych”, Włodzimierz Pedrycz, realizacja: OT w Kielcach.

13.3.6. Współpraca z Katedrą Teorii, Projektowania i Historii Architektury na Politechnice Śląskiej w ramach realizacji projektu związanego z adaptacją zabytku, realizacja: OT w Katowicach Projekt dotyczy historycznego zespołu Fabryki Drutu w Gliwicach. W ramach współpracy została przeprowadzona kwerenda materiałów archiwalnych wraz z ilustracjami dot. ww. obiektu (historia, opis, materiały ilustracyjne i kartograficzne – na bazie przygotowanej przez NID w 2023 r. opinii dla WKZ), celem ich wykorzystania przez uczelnię jako pomoc dydaktyczna w ramach zajęć projektowych z przedmiotu projektowanie konserwatorskie. Efektem współpracy jest wypracowanie przez PŚ koncepcji adaptacji zabytkowego założenia do nowych celów i optymalne wykorzystanie zabytku w przyszłości.

13.06.2023 – w ramach współpracy z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej Maria Badeńska-Stapp wygłosiła referat „Rola dziedzictwa niematerialnego w budowaniu potencjału rozwojowego” do przedstawicieli samorządów gminnych uczestniczących w Programie Rozwój Regionalny.

13.3.7. Działalność Centrów Kompetencji ds. Rewitalizacji przekształconych w zespół zadaniowy

W Narodowym Instytucie Dziedzictwa działa osiem centrów kompetencji ds. rewitalizacji. W 2023 roku centra kontynuowały działania podjęte w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022, polegające na udzielaniu wsparcia merytorycznego gminom opracowującym, aktualizującym i wdrażającym gminne programy rewitalizacji uwzględniające ochronę i wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego. W I półroczu 2023 r. została wydana w wersji elektronicznej i drukowanej publikacja *Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji. Praktyczny poradnik*, pod red. Anna Kozioł-Słupskiej, Maria Badeńskiej-Stapp i Anna Fogel, która jest narzędziem wspierającym samorządy w prowadzeniu procesów rewitalizacji. Poradnik powstał we współpracy z Instytutem Rozwoju Miast i Regionów i przy zaangażowaniu koordynatorów

centrów kompetencji ds. rewitalizacji: Marii Badeńskiej-Stapp, Anny Dyszkant, Doroty Hryszkiewicz-Kahlau, Ewy Krasińskiej, Agnieszki Lorenc-Karczewskiej, Grzegorza Młynarczyka, Bogny Oszczanowskiej i Adama Sapety.

Ponadto we współpracy z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej podjęto prace nad projektem „Centra kompetencji ds. rewitalizacji w Narodowym Instytucie Dziedzictwa”, którego celem jest kontynuacja dotychczasowej współpracy i wsparcia merytorycznego samorządów we wdrażaniu gminnych programów rewitalizacji uwzględniających dziedzictwo kulturowe. Partnerami centrów kompetencji ds. rewitalizacji w tym projekcie są zespoły ds. rewitalizacji w urzędach marszałkowskich. Zespół koordynatorów centrów kompetencji ds. rewitalizacji odbył trzy spotkania robocze poświęcone bieżącym i planowanym działaniom. Koordynatorzy centrów kompetencji pozostają w bieżącym kontakcie z gminami objętymi wsparciem merytorycznym oraz z zespołami ds. rewitalizacji w urzędach marszałkowskich.

W lutym 2023 Maria Badeńska-Stapp przeprowadziła w ramach współpracy z Narodowym Instytutem Samorządu Terytorialnego szkolenie w formie webinarium „Rola dziedzictwa kulturowego w rewitalizacji” dla samorządów.

23–24 maja 2023 r. w Toruniu, w ramach konferencji „Czas na Region” Maria Badeńska-Stapp uczestniczyła w panelu dyskusyjnym dot. rewitalizacji i wygłosiła referat „Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji”.

We wrześniu 2023 roku, w związku z konferencją Stowarzyszenia Muzealników w Łodzi, Maria Badeńska-Stapp napisała artykuł *Rewitalizacja a dziedzictwo. Rola muzeów w procesie sanacji obszarów zdegradowanych* do wydawnictwa pokonferencyjnego.

14. Gromadzenie, opracowywanie, archiwizowanie i udostępnianie wiedzy o stanie zachowania i wartościach zasobu dziedzictwa kulturowego, w tym także zbiorów naukowych związanych z ochroną tego dziedzictwa

14.1. Badania dotyczące dziedzictwa kulturowego

14.1.1. Badania wpływu skutków zmian klimatycznych na dziedzictwo

We wrześniu 2023 r. zostały zlecone badania „Dziedzictwo kulturowe w antropocenie”, których celem jest poznanie doświadczeń, wiedzy i potrzeb związanych z wpływem czynników klimatycznych na obiekty/obszary z Listy światowego dziedzictwa. Badania przeprowadza Instytut Badań Organizacji Kultury – IBOK.

14.2. Badanie jednostek samorządu terytorialnego z wypełniania zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami (współpraca z GUS)

Luty–wrzesień 2023 r. – przygotowanie zeszytu metodologicznego „Zabytki”, w którym omówione zostały podstawowe informacje o zabytkach, ich ochronie oraz gromadzeniu danych zgodnie z programem badań statystycznych statystyki publicznej. Badanie to, realizowane co roku począwszy od 2024 r. ma służyć przede wszystkim pozyskiwaniu, opracowaniu i analizie informacji o liczbie i stanie zabytków nieruchomych, ruchomych i

archeologicznych oraz ich cechach. Zeszyt metodologiczny omawia dostępne źródła danych na temat zabytków oraz wskazuje te, z których możliwe będzie pozyskanie wiarygodnych i kompletnych danych. Za podstawowe źródło danych przyjęto rejestr zabytków.

Luty 2023 – przygotowanie formularza badań KK2 – sprawozdania o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w samorządzie gminnym.

Aktualizacja „Kultura i dziedzictwo narodowe w 2022 r. – współpraca z GUS.

14.3. Badanie parków kulturowych

Badanie parków kulturowych zostało przeprowadzone od września do grudnia 2023 roku. Celem badania było przygotowanie wykazu obowiązujących uchwał w sprawie utworzenia parków kulturowych. Przygotowano raport dot. liczebności parków kulturowych.

14.4. Badanie zmian w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Analiza zmian w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Jej celem było przygotowanie analizy zmian w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, które weszły w życie w 2023 roku, w kontekście ochrony zabytków. Ponadto przeprowadzenie dwóch webinarium (wewnętrznego dla pracowników NID i otwartego dla wszystkich chętnych) oraz przygotowanie artykułów dot. przedmiotowego tematu. Zrealizowane cele projektu: dwa webinaria, dwa artykuły.

14.5. Prowadzenie Biblioteki NID

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi bibliotekę specjalistyczną w Warszawie oraz biblioteki w oddziałach terenowych na terenie całej Polski. Zadaniem bibliotek NID jest gromadzenie i udostępnianie publikacji specjalistycznych dotyczących zabytków w Polsce oraz ochrony, konserwacji i zarządzania dziedzictwem kulturowym.

Tabela 3. Działalność Biblioteki NID

Lp.	Nazwa miernika	Biblioteka centralna NID	Biblioteki regionalne NID
1	Liczba pozyskanych woluminów w okresie sprawozdawczym	981	1462
2	Liczba woluminów będących na stanie biblioteki NID	55 580	68 900
3	Liczba osób, które skorzystały z biblioteki NID w okresie sprawozdawczym	1111	175
4	Liczba publikacji wypożyczonych w okresie sprawozdawczym	1090	248
5	Liczba publikacji, z których skorzystano w czytelni NID	1103	351
6	Liczba rekordów wprowadzonych do katalogu biblioteki	4496	325
7	Liczba osób, które skorzystały z katalogu bibliotecznego online	11 941	-

Informacja o księgozborze Biblioteki NID jest udostępniana online dzięki systemowi bibliotecznemu PROLIB. Biblioteka umożliwia również zdalny dostęp do zeskanowanych katalogów kartkowych.

15. Gromadzenie i zarządzanie zasobem dokumentacji rejestru zabytków i Krajowej ewidencji zabytków, a także ewidencjonowanie badań archeologicznych prowadzonych na terenie kraju

15.1. Gromadzenie i udostępnianie dokumentacji rejestru i ewidencji zabytków w wersji cyfrowej i analogowej

W Narodowym Instytucie Dziedzictwa jest gromadzona i opracowywana dokumentacja rejestru oraz ewidencji zabytków. W skład dokumentacji rejestrowej wchodzi decyzje administracyjne wydawane przez wojewódzkich konserwatorów zabytków, wpisujące zabytki do rejestru i stanowiące o ich ochronie prawnej. Są to także decyzje zmieniające i wyjaśniające wpisy do rejestru, sprostowania oraz zmiany numerów rejestru, a także decyzje wydawane przez ministra kultury dziedzictwa narodowego dotyczące skreśleń lub odmowy skreślenia zabytku z rejestru.

Na Krajową ewidencję zabytków składają się karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa, cmentarzy, parków, ruchomych zabytków techniki oraz dzieł sztuki i rzemiosła artystycznego, a także dokumentację stanowisk archeologicznych AZP. Wszystkie te materiały są opracowywane, wpisywane do bazy danych, sukcesywnie digitalizowane i udostępniane.

Tabela 4. Gromadzenie dokumentacji rejestru i ewidencji zabytków

Lp.	Nazwa miernika	Dokumentacja rejestru zabytków	Krajowa ewidencja zabytków
1	Liczba przyjętych i opracowanych dokumentów w okresie sprawozdawczym	963	14 527
2	Stan zbioru dokumentów	79 660	1 201 444
3	Liczba udostępnionych dokumentów w okresie sprawozdawczym	0	4800 j.a.

Dla ewidencji zabytków nieruchomych, ruchomych i zabytków ruchomych techniki prowadzona jest baza danych w programie Multiarch. W 2023 r. do powyżej wymienionych baz zabytków ewidencyjnych wprowadzono 145 229 rekordów, zatem bazy ewidencyjne obejmują łącznie 685 946 rekordów. Dodatkowo w programie Multiarch wprowadzane są dane dla rejestru zabytków ruchomych i zabytków ruchomych techniki. W roku 2023 wprowadzono do bazy łącznie 4582 zabytki, dzięki czemu osiągnięto stan 170 604 zabytków ruchomych wpisanych do rejestru, wprowadzonych do bazy danych.

15.2. Prowadzenie statystyk dla pozwoleń na badania archeologiczne

W 2023 r. do Narodowego Instytutu Dziedzictwa wpłynęło ok. 9500 decyzji o pozwoleniu na prowadzenie badań archeologicznych. Do bazy danych (Access) wprowadzono informacje z 6200 dokumentów.

15.3. Ewidencjonowanie badań archeologicznych realizowanych na terenie kraju

NID przyjmuje opracowania wyników badań archeologicznych realizowanych w związku z budową dróg krajowych i autostrad. W okresie sprawozdawczym wpłynęło 65 nowych opracowań (2 m.b.). Łączny zasób opracowań wyników badań archeologicznych przekazanych do NID stanowi 2966 opracowań (100,7 m.b.).

15.4. Prowadzenie i rozwijanie archiwum zakładowego w NID

Archiwum NID istnieje od 1962 roku. Zasób archiwalny archiwum zakładowego NID oraz jego poprzedników obejmuje 10 488 j.a. dokumentacji zarchiwizowanej kat. A lub kat. B, ok. 250 m.b. dokumentacji nieuporządkowanej, ok. 279 807 negatywów i ok. 311 180 pozytywów. W okresie sprawozdawczym zewidencjonowano, opracowano lub zarchiwizowano 1654 j.a. w ramach archiwum zakładowego. Ponadto wymieniono 35 teczek i przeniesiono 55 m.b. dokumentacji na nowe regały.

15.5. Archiwizacja oraz przechowywanie dokumentacji PP PKZ w NID

Na polecenie ministra kultury i sztuki w latach 1995–2001 Ośrodek Dokumentacji Zabytków przejął na terenie całego kraju w użyczenie materiały archiwalne dawnych jednostek organizacyjnych Przedsiębiorstwa Państwowego Pracowni Konserwacji Zabytków. Najnowszą umowę użyczenia zawarto 24 czerwca 2016 roku pomiędzy Polskimi Pracowniami Konserwacji Zabytków S.A. a Narodowym Instytutem Dziedzictwa. Przyjęte materiały pochodzą z lat 1948–2002 i obejmują teren całego kraju. W ramach tego zasobu NID przechowuje ok. 8842,09 m.b. dokumentacji aktowej, ok. 745 567 negatywów, ok. 53 598 pozytywów, ok. 25 580 wglądówek i ok. 57 939 j.a. dokumentacji projektowej. W okresie sprawozdawczym zewidencjonowano, opracowano lub zarchiwizowano 14 324 j.a. dokumentacji.

15.6. Przyjęcia, porządkowanie oraz przechowywanie spuścizn naukowych w NID

Spuścizny naukowe to najczęściej zbiory prywatne po wybitnych badaczach uzyskane w wyniku użyczenia, zakupu, przekazania lub daru. Pierwsza spuścizna trafiła do Ośrodka Dokumentacji Zabytków w czasie jego tworzenia w 1962 roku. W okresie sprawozdawczym zewidencjonowano, opracowano lub zarchiwizowano 15 340 j.a. w ramach spuścizn naukowych.

15.7. Udostępnianie zasobu archiwum

Archiwum NID na bieżąco udostępnia bezpłatnie swoje zasoby wszystkim zainteresowanym osobom. W okresie sprawozdawczym udostępniono 1236 j.a. 427 osobom.

15.8. Utworzenie w NID i działalność Zespołu ds. Organów Historycznych

1. Zespół ds. Organów Historycznych w NID powstał w odpowiedzi na ponad 30-letnie zaniechanie podejmowania specjalistycznej problematyki postępowania z organami historycznymi wspomagającego działania służb ochrony zabytków. Głównym celem powołania zespołu jest oszacowanie zasobu historycznych instrumentów organowych w Polsce, opracowywanie dokumentacji tego zasobu oraz podejmowanie działań wspomagających służby konserwatorskie w zakresie programowania i oceny prac organmistrzowsko-konserwatorskich prowadzonych przy organach historycznych. W 2023 roku ZOH został utworzony i miał do dyspozycji zaledwie 33 dni działalności. W tym czasie wstępnie zweryfikował 300 organowych kart ewidencyjnych, wstępnie rozpoznał niejednorodny sposób wpisów do rejestru zabytków w zakresie tych obiektów, a także wyodrębnił spośród nich instrumenty szczególnie wartościowe, co dało początek ogólnopolskiej liście obiektów wymagających szczególnej ochrony. Głównym zadaniem zrealizowanym przez ZOH było przygotowanie projektu Wytycznych GKZ dotyczących konserwacji i restauracji organów historycznych na podstawie wniosków z konferencji pn. „Wokół zagadnień badań, konserwacji, restauracji i rekonstrukcji historycznych organów. Wokół wartości zamarskich organów” zorganizowanej przez NID oraz Klasztor Karmelitów w Zamartem w dniach 1-3 grudnia 2023 w Bydgoszczy i Zamartem. Konferencja zgromadziła 64 osoby ze środowiska organmistrzów, organistów organologów działających w dziedzinie badań i prac konserwatorskich przy historycznych instrumentach organowych. Komponentem konferencji były wizyty studyjne w Zamartem w celu zwiedzenia zamarskiego instrumentu i omówienia jego problematyki konserwatorskiej, co było połączone z prezentacjami koncertowymi i przedstawieniem tych zagadnień szerokiej publiczności.

15.9. Prace merytoryczne nad utrzymaniem i rozwojem systemu EZD

W ramach utrzymania systemu EZD przygotowano i wgrano nową strukturę organizacyjną i przygotowano nowe skróty komórek organizacyjnych. Ponadto w okresie sprawozdawczym przeszkolono 25 nowych pracowników z prowadzenia spraw w systemie EZD i w wersji papierowej oraz 126 pracowników NID przeszło ponowne szkolenie z systemu EZD, 82 pracowników przeszkolono z archiwizacji oraz 21 pracowników z prowadzenia kancelarii. Na bieżąco pomagamy również pracownikom w zakładaniu spraw i ich prowadzeniu.

16. Prowadzenie i rozwój ogólnopolskiego, cyfrowego systemu gromadzenia i udostępniania danych o dziedzictwie kulturowym, w tym danych geolokalizacyjnych

16.1. Realizacja projektów digitalizacji i inwentaryzacji zabytków i archiwaliów metodami cyfrowymi, w tym struktur architektonicznych, elementów wyposażenia zabytków oraz archiwaliów i ich udostępnianie

W okresie sprawozdawczym pracownicy Działu Digitalizacji, odpowiadający za inwentaryzację terenowe i digitalizację trójwymiarową, wykonali:

1. Wyjazdy dokumentacyjne do kościoła w Graboszewie, kościoła w Rogach i ruin kościoła pojezuickiego w Chodlu, podczas których wykonano pełne inwentaryzacje obiektów, w tym skanowanie laserowe, komplet dokumentacji (fotogrametryczne modele 3D bryły zewnętrznej, panoramy 360 st., pomiar geodezyjny). Rozpoczęto prace dokumentacyjne w klasztorze w Czerwińsku, obejmujące obiekt z zewnątrz oraz cały korpus wieżowy w części zachodniej. Zgromadzony materiał jest na bieżąco opracowywany, a dane źródłowe umieszczane w repozytorium.

2. Dokumentacje fotograficzne dwóch obiektów z listy pomników historii: kościoła w Klępsku oraz pocysterskiego zespołu klasztornego w Gościkowie-Paradyżu, obejmującą zdjęcia lotnicze, zdjęcia naziemne (wnętrz, zewnątrz, detalu).
3. Wyjazdy inwentaryzacyjne do pięciu obiektów z listy pomników historii: klasztoru w Strzelnie, Sulejowie, kolegiaty w Opatowie, katedry we Włocławku oraz katedry w Płocku, oraz jednego zabytku będącego w rejestrze – klasztoru w Zagórzcu, podczas których wykonano pełną dokumentację fotograficzną (zdjęcia lotnicze, zdjęcia naziemne – zewnątrz, wewnątrz, detal) oraz trójwymiarowe modele fotogrametryczne bryły zewnętrznej oraz detalu i wyposażenia.

W okresie sprawozdawczym część Działu Digitalizacji odpowiadająca za digitalizację dwuwymiarową – czyli skanowanie archiwaliów i umieszczanie ich w repozytorium – pracowali nad następującymi zbiorami archiwalnymi:

- teki Ciołka „Ogrody rezydencjonalne” – kontynuacja prac z roku 2022,
- teki Ciołka „Plany” – kontynuacja prac z 2022 r.,
- teki Ciołka „Ogrody klasztorne”,
- teki Ciołka „Słownik ogrodników i twórców ogrodów”,
- teki Ciołka „Słownik sztuki ogrodowej”,
- fototeka lotnicza, negatywy kolorowe,
- fototeka naziemna ODZ,
- karty ewidencyjne zabytków nieruchomości i archeologicznych – stały wpływ.

W ramach tych prac:

- zeskanowano i wprowadzono 21527 rekordów do Centralnej Bazy Danych,
- zeskanowano i wprowadzono 9362 rekordów z grupy kart ewidencji zabytków nieruchomości i archeologicznych,
- zeskanowano 3800 zdjęć z fototeki naziemnej oraz 1930 oczekuje na wprowadzenie do Centralnej Bazy Danych.

Jednocześnie pracownicy w okresie sprawozdawczym wykonywali zdjęcia na potrzeby innych komórek organizacyjnych NID, w tym m.in. sesje fotograficzne rewaloryzowanych rynków miast województw mazowieckiego i świętokrzyskiego, a także brali czynny udział w pracach przygotowawczych związanych z projektem inwentaryzacji dziedzictwa na Ukrainie w ramach działań Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie.

W danym okresie pracownicy Działu Digitalizacji brali również udział w pracach na rzecz opracowania digitalizacyjnego standardu dokumentacyjnego dla obiektów architektury zabytkowej oraz dla elementów wyposażenia. Powstały wydane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa publikacje Karola Czajkowskiego, przetłumaczona również na język ukraiński, *Nowoczesne technologie w dokumentacji zabytków. Spójny system zbierania, opracowania i prezentacji danych jako podstawa działań konserwatorskich* oraz dr Klary Kantorowicz *Inwentaryzacja zabytków drewnianego budownictwa przemysłowego – przeszłość, teraźniejszość i postulaty na przyszłość*.

W ramach działań promujących standardy prac digitalizacyjnych Dział Digitalizacji prowadził w okresie sprawozdawczym szereg czynności popularyzatorskich. Do takich działań możemy zaliczyć:

1. **24.02.2023** Ryszard Zimek, pracownik działu, poprowadził całodienne szkolenie dla pracowników NID „Warsztat fotografii dokumentacyjnej”;
2. **13.10.2023** w Krakowie, w ramach międzynarodowej konferencji „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej. 20 lat wpisu drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Listę światowego dziedzictwa UNESCO”, dr Klara Kantorowicz, główny specjalista Działu Digitalizacji, zaprezentowała wykład „Kompleksowe podejście w dokumentacji architektonicznej zabytkowych budynków drewnianych”;
3. **09.11.2023** – Konferencja ETHER: Eternal Heritage / Wieczne Dziedzictwo w Warszawie, gdzie troje pracowników Działu Digitalizacji – dr Klara Kantorowicz, Tomasz Żebrowski i Ryszard Zimek – przedstawiło swoje referaty, Karol Czajkowski zaś był kuratorem konferencji.
4. **23.11.2023** Karol Czajkowski wziął udział w organizowanym w Warszawie przez Narodowy Instytut Muzeów panelu dyskusyjnym „Digitalizacja w muzeach – forum dyskusyjne”.
5. **12.12.2023** w Kielcach, w siedzibie WKZ Kielce, w ramach spotkań Świętokrzyskiej Akademii Dziedzictwa, Karol Czajkowski, kierownik Działu Digitalizacji, poprowadził wykład „Opisanie Zabytków. Techniki wspomagające procesy dokumentacji i badania dziedzictwa” dla pracowników WKZ Kielce i delegatury w Sandomierzu, a także zaproszonych pracowników naukowych Politechniki Kieleckiej.

16.2. Prowadzenie prac i koordynacja działalności Centrum Kompetencji ds. Digitalizacji Zabytków

Do zadań Centrum Kompetencji ds. Digitalizacji Zabytków należy przede wszystkim koordynacja i wdrażanie zmian technologicznych dotyczących digitalizacji i przechowywania danych cyfrowych oraz koordynacja w zakresie ich gromadzenia, przechowywania i udostępniania. Zadaniem centrum jest wyznaczanie standardów, ich udostępnianie oraz popularyzacja, w tym edukacja kadr instytucji kultury w zakresie digitalizacji obiektów nieruchomych oraz promocja zasobów cyfrowych.

W ramach prowadzonych działań Centrum opracowuje zestawy dobrych praktyk i zaleceń dotyczących inwentaryzacji architektonicznych wykonywanych metodami cyfrowymi. Realizuje również, w ramach prac Działu Digitalizacji cyfrową inwentaryzację zabytków o strategicznym znaczeniu dla zachowania dziedzictwa kulturowego. W zakresie prowadzonych prac powstaje zarówno dokumentacja techniczna, jak i materiał wizualny do wykorzystania w popularyzacji i promocji zabytku. Poza ściśle konserwatorskim zastosowaniem, wytworzone materiały publikowane są na portalu zabytek.pl.

Centrum Kompetencji odpowiada również za współpracę z Departamentem Mediów i Sektorów Kreatywnych na polu koordynacji Programu Kultura Cyfrowa ministra kultury i dziedzictwa narodowego. Do tych działań należą przede wszystkim ocena merytoryczna wniosków składanych w ramach naborów, merytoryczna walidacja wykonania projektów a także coroczna aktualizacja dokumentu dotycząca sposobów digitalizacji i parametrów odwzorowania, którego stosowanie jest dla beneficjentów obligatoryjne.

W ramach realizacji zadań centrum kompetencyjnego w dziedzinie digitalizacji zabytków w okresie sprawozdawczym wykonano następujące działania:

1. Przeprowadzono oceny wniosków w Programie Kultura Cyfrowa MKDiN nabór 2022;
2. Przeprowadzono walidację kopii wzorcowych do realizacji projektów z Programu Kultura Cyfrowa – nabór 2021;
3. Rozpoczęto walidację kopii wzorcowych Programu Kultura Cyfrowa – nabór 2022;
4. Zespół pracowników CK wziął udział w spotkaniach dotyczących zmian w regulaminie Programu Kultura Cyfrowa oraz opracował propozycje zmian w regulaminie;
5. Koordynator CK przeprowadził szkolenie (webinar) dla partnerów z Ukrainy dot. digitalizacji obiektów architektury metodami skaningu laserowego;
6. Koordynator CK przeprowadził szkolenie ze skanowania laserowego i digitalizacji architektury w warunkach wojennych dla branży konserwatorskiej na Ukrainie;
7. Koordynator CK wziął udział w seminarium organizowanym przez NIMOZ dot. opracowań i standardu wykonania dokumentacji cyfrowej;
8. Pracownicy CK stale pracują nad wdrożeniem standardu dotyczącego rejestracji cyfrowej obiektów będących wyposażeniem wewnątrz zabytkowych oraz obiektów architektury zabytkowej. Dokument został opracowany przez Karola

- Czajkowskiego, Klarę Kantorowicz i Ryszarda Zimka, przekazany do DMISK i umieszczony na stronie internetowej instytutu;
9. Zespół pracowników CK w okresie sprawozdawczym realizował zakupy związane z przyznaną dotacją na działalność centrum kompetencji, w tym przeprowadzenie szkoleń dla pracowników oraz zakupy wsparcia oprogramowania na potrzeby infrastruktury informatycznej;
  10. Pracownicy centrum kompetencji wzięli udział w organizowanej przez Centrum Projektów Polska Cyfrowa konferencji „Art.-Data”, gdzie wygłoszony został referat podsumowujący projekt digitalizacyjny realizowany w latach ubiegłych, finansowany z funduszu Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Wraz z innymi przedstawicielami centrów kompetencji wzięliśmy również czynny udział w dyskusji panelowej „Quo Vadis Digitalizacja”;
  11. Centrum kompetencji przygotowało i zorganizowało w dniu 09.11.2023 w Warszawie konferencję ETHER: Eternal Heritage / Wieczne Dziedzictwo. ETHER to międzynarodowa konferencja, która była pierwszą próbą integracji środowisk naukowych – archeologii, architektury, historii sztuki i konserwacji, muzealników z szeroko rozumianymi sektorami kreatywnymi. Podczas jednodniowego spotkania zaprezentowanych zostało 11 najciekawszych projektów naukowych, wykorzystujących techniki dokumentacyjne modelowania trójwymiarowego w architekturze zabytkowej, badaniach archeologicznych oraz analizach zabytków muzealnictwa, oraz te związane z przemysłami kreatywnymi: przemysłem filmowym, przemysłem gier, wzornictwem przemysłowym oraz technologiami wizualizacyjnymi;
  12. Pracownicy centrum kompetencji przygotowali webinar w dniu 28.12.2023. Dr Klara Kantorowicz w ramach cyklu szkoleń prowadzonych przez CK NID, poprowadziła webinarium dotyczący technik dokumentacji cyfrowej i rekonstrukcji na przykładzie zrujnowanej synagogi w Tarłowie, „Utracone Dziedzictwo? Cyfrowa rekonstrukcja synagogi w Tarłowie”;
  13. Karol Argasiński 29 grudnia 2023 w internecie, w ramach cyklu szkoleń prowadzonych przez Centrum Kompetencji ds. Digitalizacji Zabytków, poprowadził webinarium „Heritage BIM – wprowadzenie do cyfrowej reprezentacji obiektów dziedzictwa kulturowego”.

16.3. Prowadzenie elektronicznego systemu danych o zabytkach, w tym uczestnictwo w infrastrukturze informacji przestrzennej / udostępnianie materiałów oraz dokumentów dla służb konserwatorskich, specjalistów za pomocą ScanManager

W okresie sprawozdawczym Narodowy Instytut Dziedzictwa aktualizował dane przestrzenne na platformie publikacyjnej dostępnej dla każdego użytkownika Internetu – portalu mapowym mapy.zabytek.gov.pl. Kontynuowano prace nad repozytorium skanowanej dokumentacji rejestrowej i ewidencyjnej, na podstawie której zaktualizowano bazy danych geoprzestrzennych o zabytkach. Dostęp do cyfrowego repozytorium cyfrowego dokumentacji jest możliwy dla zautoryzowanych użytkowników – pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa, wojewódzkich urzędów ochrony

zabytków, Departamentu Ochrony Zabytków MKiDN, Departamentu Funduszy i Spraw Europejskich, funkcjonariuszy policji zajmujących się ochroną zabytków archeologicznych, funkcjonariuszy Straży Granicznej i Krajowej Administracji Skarbowej w zakresie pozwoleń na wywóz zabytków za granicę, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, powiatowych i miejskich konserwatorów zabytków oraz wyznaczonych przedstawicieli urzędów wojewódzkich zajmujących się tematyką grobów i cmentarzy wojennych. Łącznie na koniec 2023 r. dostęp do repozytorium miało 739 użytkowników. W okresie od lutego do kwietnia dla pracowników WUOZ i MKiDN zostało przeprowadzonych pięć szkoleń online z obsługi aplikacji ScanManager. Przeszkolone zostały 132 osoby.

W okresie sprawozdawczym w ramach utrzymania i rozwoju bazy prowadzono ciągłą digitalizację obiektów. Proces digitalizacji realizowany w NID polega na skanowaniu analogowych kopii dokumentacji, a następnie na podstawie interpretacji treści dokumentów tworzenie wektorowych, cyfrowych obiektów przestrzennych reprezentujących zabytki w bazie danych GIS.

Tworzona w NID Centralna Baza Danych o Zabytkach zawiera informacje o obiektach wpisanych do rejestru zabytków, obiektach skreślonych z rejestru zabytków, obiektach znajdujących się w krajowej ewidencji zabytków, ewidencji grobów i cmentarzy wojennych, a także obiektach uznanych za pomniki historii i miejscach światowego dziedzictwa.

Tabela 5. Prowadzenie elektronicznego systemu danych o zabytkach

Lp.	Nazwa miernika	Miejsca Światowego Dziedzictwa	Pomniki Historii	Rejestr zabytków	Krajowa ewidencja zabytków	Ewidencja grobów i cmentarzy wojennych	Razem
1	Liczba zeskanowanych i wprowadzonych do bazy dokumentów w okresie sprawozdawczym	0	7	874	11 477	197	12 555
2	Liczba zeskanowanych dokumentów zgromadzonych w bazie danych, w tym:	17	130	116 241	765 704	12 536	894 628
	zabytki nieruchome	-	-	80 521	230 391	-	310 912
	zabytki ruchome	-	-	23 650	0	-	23 650
	zabytki nieruchome archeologiczne	-	-	12 070	535 313	-	547 383
3	Liczba obiektów przestrzennych reprezentujących zabytki dodanych do bazy GIS w okresie sprawozdawczym	0	6	609	71	2	688
4	Liczba obiektów przestrzennych reprezentujących zabytki w bazie GIS, w tym:	40	173	102 165	680 046	9844	792 268

	zabytki nieruchome	-	-	94 302	193 572		287 874
	zabytki nieruchome archeologiczne	-	-	7 863	486 474		494 337

W okresie do 29.09.2023 do 22.12.2023 NID realizował projekt porównania zasobów dokumentacji ewidencji zabytków archeologicznych w woj. pomorskim z zasobami znajdującymi się w Krajowej ewidencji zabytków. W ramach zadania wykonano następujące prace:

- porównano 25 111 dokumentów,
- zanonimizowano 388 dokumentów ,
- wprowadzono 7065 uwag do istniejących rekordów (metadane w ScanManager),
- wprowadzono 2244 nowych plików (brakujących dokumentów w zasobie KEZ),
- wykonano 2244 kopii dokumentów i przekazano WKZ do potwierdzenia za zgodność z oryginałem,
- odnotowano jeden obiekt jako wyłączony z ewidencji,
- 40 dokumentów o niewyjaśnionym statucie, przekazano do rozstrzygnięcia pracownikom WUOZ.

Inne zadania realizowane przez pracowników Działu Danych o Zabytkach w okresie sprawozdawczym:

- wygłoszenie referatu Dane przestrzenne o zabytkach na konferencji Retro GIS Day organizowanej przez WODGiK w Katowicach,
- prezentacja Systemu Danych o Zabytkach funkcjonującego w NID podczas wizyty studyjnej przedstawicieli Ministerstwa Kultury republiki Litewskiej.

16.4. Udostępnianie danych przestrzennych o zabytkach zgromadzonych w bazach danych NID

Dane cyfrowe o zabytkach są udostępniane na portalu mapowym NID za pomocą usług danych przestrzennych WMS i WFS, usługi REST API, na portalu Otwarte Dane oraz w postaci danych wektorowych dla uprawnionych podmiotów.

W okresie sprawozdawczym na portalu mapowym NID zostało opublikowanych 757 340 obiektów z Centralnej Bazy Danych o Zabytkach. Na geoportalu nie są publikowane informacje o obiektach skreślonych z rejestru oraz o tych, dla których decyzje o wpisie do rejestru zostały uchylone, a także obiektach wyłączonych z ewidencji zabytków. W okresie sprawozdawczym portal mapowy wraz z usługami przestrzennymi był odwiedzany ponad 1 mln razy.

Aktualizowane co pół roku dane w postaci zestawień statystycznych oraz wykazów zabytków wpisanych do rejestru i ewidencji od grudnia 2016 r. są udostępniane również na portalu dane.gov.pl/institution/64,narodowy-instytut-dziedzictwa. Obecnie na portalu publikowanych jest 11 zbiorów danych.

Dane zgromadzone w Centralnej Bazie Danych o Zabytkach w postaci wektorowej są udostępniane do celów naukowych oraz podmiotom publicznym na podstawie art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1382) i na warunkach określonych w art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 700 z późn. zm.). W okresie sprawozdawczym do Narodowego Instytutu Dziedzictwa wpłynęło 99 wniosków o bezpłatne udostępnienie danych przestrzennych zgromadzonych w CBD o Z.

16.5. Prowadzenie portalu internetowego zabytek.pl promującego zabytki i ich wartości

Zabytek.pl to serwis, który w nowoczesny sposób udostępnia informacje o polskich zabytkach wraz z ich opisami i multimedialnymi treściami: archiwalnymi i aktualnymi zdjęciami, skanami dokumentacji z krajowej ewidencji zabytków, modelami 3D obiektów, chmurami punktów, zdjęciami panoramicznymi, filmami dokumentalnymi oraz lokalizacją obiektów.

Tabela 6. Portal internetowy zabytek.pl w liczbach

Lp.	Nazwa miernika	Zabytki wpisane do rejestru	Zabytki ujęte w ewidencji zabytków	Zabytki w ewidencji grobów i cmentarzy wojennych	Zabytki uznane za Pomniki Historii	Miejsca Światowego Dziedzictwa
1	Liczba zabytków, dla których reprezentacja na zabytek.pl została dodana w okresie sprawozdawczym	261	1388	246	7	0
2	Liczba zabytków mających swoją reprezentację na zabytek.pl	85 896	598 332	9685	126	17
3	Liczba zdjęć dodanych do zabytek.pl w okresie sprawozdawczym	21 270				
4	Liczba zdjęć opublikowanych na zabytek.pl	111 471				
5	Liczba zobrazowań 3D (cumulus/modele) dodanych do zabytek.pl w okresie sprawozdawczym	84				
6	Liczba zobrazowań 3D (cumulus/modele) opublikowanych na zabytek.pl	200				
7	Liczba udostępnionych dokumentów	1 440 145				
8	Liczba wprowadzonych/zmoderowanych not użytkowników	9817				

9	Liczba wprowadzonych not pracowników NID	6745
10	Liczba użytkowników odwiedzających zabytek.pl w okresie sprawozdawczym	1 012 031

Z ponad 1,44 mln udostępnionych dokumentów ponad 745 tys. są to karty ewidencji zabytków oraz ewidencji grobów i cmentarzy wojennych, 659 tys. fiszek adresowych, 29 tys. materiałów prof. Gerarda Ciołka i 6 tys. zdjęć lotniczych.

W galerii portalu umieszczone są także obiekty 3D w postaci siatkowych modeli MESH lub zarejestrowanych w wyniku skanowania laserowego chmur punktów. Model MESH pokazuje uproszczoną bryłę budynku i fotorealistyczną teksturę powierzchni zewnętrznych, natomiast chmura punktów jest wynikiem rejestrowania przestrzeni z rozdzielczością do 5 mm, co daje precyzyjny, złożony z miliardów punktów, wirtualny model obiektu.

W okresie sprawozdawczym na portalu zabytek.pl zostało wprowadzonych 213 not przygotowanych przez pracowników NID oraz zostało zmoderowanych 4957 zdjęć/opisów przesłanych przez użytkowników.

17. Prowadzenie w porozumieniu z ministrem współpracy międzynarodowej w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym;

17.1. Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie

17.1.1. Organizacja transportów humanitarnych dla ukraińskich instytucji kultury

W 2023 roku NID przekazał pomoc w formie rzeczowej o łącznej masie ponad 160 ton. Na dostawy przeznaczono ponad 4 miliony złotych ze środków ministra kultury i dziedzictwa narodowego. Materiały trafiły do przeszło 60 instytucji, w tym do instytucji centralnych, skąd były przekazywane do kilkudziesięciu kolejnych placówek. Pomoc trafiła do placówek kulturalnych w licznych ukraińskich ośrodkach miejskich: Baturyn, Charków, Chmielnicki, Czerkasy, Czernihów, Dniepr, Drohobycz, Jasina, Kamieńskie, Lwów, Mikołajów, Niżyn, Odessa, Sumy, Użhorod, Zaporozże, Zbaraż, Żytomierz.

Transporty dostarczały materiały niezbędne do zabezpieczenia cennych zbiorów – folię ochronną, osuszacze powietrza, tkaninę z włókien krzemowych (odporną na wysokie temperatury), pojemniki plastikowe EURO, piankę poliuretanową i polietylenową, żel krzemionkowy, drabiny, wózki transportowe, trudnopalne worki ewakuacyjne, regały magazynowe, nagrzewnice elektryczne, płyty OSB, gaśnice, bibułę japońską, koce filcowe, skrzynie drewniane, pokrowce na kostiumy teatralne, przenośne stacje ładujące i folię zapobiegającą tłuczeniu się szyb.

Lista produktów została ustalona na podstawie analizy zgłoszeń otrzymywanych ze strony ukraińskich instytucji. Ich dostawy realizuje Rządowa Agencja Rezerw

Strategicznych (RARS) i są organizowane we współpracy z ukraińską administracją i instytucjami kultury.

17.1.2. Polsko-ukraińskie projekty o charakterze eksperckim, specjalistycznym oraz badawczym, w tym inwentaryzacja strat dziedzictwa kulturowego Ukrainy

17.1.2.1. Memorandum o współpracy w zakresie inwentaryzacji strat obiektów architektury i archeologii

Memorandum o współpracy w zakresie inwentaryzacji strat obiektów architektury i archeologii zostało zawarte w dniu 27.03.2023 i podpisane przez Ministra Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy (MKIP), Oleksandra Tkaczenkę, oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKIDN), prof. Piotra Glińskiego. Memorandum powstało na kanwie polsko-ukraińskiej umowy międzyrządowej o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty z 20 maja 1997 r., współpracy w ramach działalności Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie (CPKU) oraz wymiany pism pomiędzy Ministrami z dnia 20 września 2023 r. oraz 18 października 2023 roku. Memorandum zakładało realizację projektu do 31 grudnia 2023 z możliwością przedłużenia za zgodą obu stron. Zgodnie z § 3. pkt realizację niniejszego memorandum ze strony MKIDN powierzono dyrektorowi Narodowego Instytut Dziedzictwa (NID).

Zgodnie z § 1. memorandum celem projektu jest wsparcie działań ratowniczych i konserwatorskich na rzecz zagrożonego zniszczeniem lub uszkodzeniem dziedzictwa kulturowego Ukrainy. Z uwagi na uznanie dokumentacji za podstawowy element ochrony dziedzictwa inwentaryzacja zniszczeń jest centralnym obszarem polsko-ukraińskiej aktywności.

Podjęto decyzję o objęciu pilotażowymi pracami inwentaryzacyjnymi dwóch obwodów:

- czernichowskiego, gdzie prowadzone są pełnowymiarowe prace mające na celu udokumentowanie wszystkich incydentów z okresu luty–kwiecień 2022,
- chersońskiego, gdzie stosowana jest metodyka dostosowana do zmiennej sytuacji militarnej, a prace inwentaryzacyjne kontynuowane będą stopniowo wraz z przejmowaniem kontroli nad poszczególnymi rejonami przez Siły Zbrojne Ukrainy.

Dane pozyskane dotąd z obwodu czernichowskiego wskazują, iż realna liczba zniszczonych lub uszkodzonych na skutek inwazji rosyjskiej dóbr kultury będzie znacznie wyższa, niż wskazywały dotąd wstępne statystyki. Jak dotąd zarejestrowano już ponad 80 obiektów, podczas gdy estymacje zakładały 38 obiektów.

W okresie przygotowawczym nawiązano także współpracę z przedstawicielami ukraińskich instytucji, które biorą udział w pracach związanych z projektem (Institute of Archaeology of the Ukrainian National Academy of Sciences in Kyiv, Department of Culture in Chernihiv, Regional Inspectorate for the Protection of Historical and Cultural Sites Kherson, De of Art Heritage Studies, National Kiev-Pechersk Historical and Cultural

Preserve of Ukraine, Rescue Archaeological Service of the Ukrainian National Academy of Sciences in Lviv, Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise).

Wraz z podpisaniem oficjalnego memorandum o współpracy ukraińsko-polski projekt inwentaryzacyjny wkroczył w nową fazę. Od czerwca prowadzone są już regularne prace dokumentacyjne w terenie (w chwili obecnej wykonano pierwszy etap dokumentacji dwóch zabytków architektury w obwodzie czernihowskim, na lipiec zaplanowano kolejnych 14). W kolejnych miesiącach w kilku lokalizacjach zespół zatrudniony przez NID przeprowadził nieinwazyjną dokumentację cyfrową zniszczonych obiektów architektonicznych i stanowisk archeologicznych (skanowanie laserowe i fotogrametria). Ponadto w początku lipca zespół specjalistów projektu udał się na tygodniowy wyjazd w rejon Chersonia, gdzie kontynuowana jest wstępna prospekcja zniszczeń i weryfikacja danych pozyskanych przez struktury lokalnej administracji, która powinna uzupełnić informacje, jakimi dysponuje obecnie MKPI. W przypadku kilku stanowisk archeologicznych zniszczonych na skutek powodzi spowodowanej wysadzeniem tamy w Nowej Kachowce przewidziane zostało także interwencyjne zarejestrowanie bieżących zniszczeń. Ponadto prowadzone są działania digitalizacyjne, jak również współpraca w celu pozyskania wysokiej jakości zdjęć satelitarnych wybranych miejsc. Materiały te wykorzystane zostaną do analiz geoprzestrzennych zniszczonych budynków.

Dodatkowym przedsięwzięciem prowadzonym obok inwentaryzacji zniszczeń jest skanowanie 3D budynku szkoły w Jahidnem w obwodzie czernihowskim, gdzie byli przetrzymywani mieszkańcy w czasie okupacji przez wojska rosyjskie. Wykonana została wstępna inwentaryzacja fotograficzna wewnątrz w ramach przygotowań do digitalizacji.

17.1.2.2. Ochrona dziedzictwa polsko-ukraińskie projekty o charakterze eksperckim

Kolejnym obszarem działania centrum są polsko-ukraińskie projekty o charakterze eksperckim, specjalistycznym oraz badawczym, przygotowywane w ścisłej współpracy z Ministerstwem Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy. W ich ramach powstają publikacje, organizowane są szkolenia, konferencje i wizyty studyjne. Realizowane jest wsparcie w wielu dziedzinach – od wytycznych, przez ewidencjonowanie i zabezpieczania, digitalizację, nielegalny obrót dziełami sztuki, po inwentaryzację strat.

Od początku konfliktu podejmowane są działania z zakresu gromadzenia informacji na temat zniszczeń ukraińskiego dziedzictwa kulturowego oraz poniesionych strat. CPKU na bieżąco analizuje źródła międzynarodowe i tworzy bazę wiedzy o rosyjskich działaniach wymierzonych w dziedzictwo materialne i niematerialne Ukrainy. Narodowy Instytut Dziedzictwa upowszechnia wiedzę na temat skali zniszczeń i zbrodni wojennych dokonywanych na kulturze, również na forum międzynarodowym. Centrum inicjuje i bierze udział w wydarzeniach krajowych i zagranicznych – zwraca uwagę na metodyczne niszczenie ukraińskiego dziedzictwa kulturowego, niszczenie stanowisk archeologicznych, grabież eksponatów i handel tymi dobrami. Ważnym elementem działalności centrum jest

również przygotowywanie specjalistów do procesu identyfikacji strat i odbudowy ukraińskiego dziedzictwa kulturowego.

Polsko-ukraińskie projekty o charakterze eksperckim zrealizowane w 2023 roku:

1. Warsztaty UNESCO „Fighting the illicit trafficking of Ukrainian cultural property: capacity-building training for law enforcement” (18–20 stycznia 2023);
2. Cykl wykładów online skierowanych do wyspecjalizowanych muzealników ukraińskich (18, 25 i 26 maja 2023);
3. Międzynarodowa Konferencja „Architektura wyzwań. Odbudowa Ukrainy” (3–4 lipca 2023);
4. Inicjatywy na forum międzynarodowym oraz działania informacyjne w zakresie polskiego zaangażowania w pomoc sektorowi kultury Ukrainy. Przygotowane materiały i publikacje;
5. Rekomendacja Warszawska w sprawie odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego (ang. *Warsaw Recommendation on Recovery and Reconstruction of Cultural Heritage*), która została przyjęta w formie zalecenia przez Komitet Światowego Dziedzictwa podczas 42. sesji w 2018 roku. Pozycja przetłumaczona na język ukraiński (ukr. *Варшавська рекомендація щодо відновлення та реконструкції культурної спадщини*) dostępna jest w formie cyfrowej i książkowej;
6. Raport poświęcony problematyce ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Polsce społeczności ukraińskich uchodźców przed wojną;
7. Wybór ukraińskich przepisów wywozowych i tłumaczenie ich na język polski;
8. Tłumaczenie na język ukraiński *Zestawienia wytycznych i dobrych praktyk digitalizacyjnych dla wykonawców dokumentacji zabytków architektury, detalu architektonicznego i wyposażenia, metodami skanowania i modelowania trójwymiarowego*, przygotowanych przez Centrum Kompetencji ds. Digitalizacji Zabytków;
9. Poradnik *Nowoczesne technologie w inwentaryzacji zabytków architektury. Spójny system zbierania, opracowania i prezentacji danych cyfrowych jako podstawa działań konserwatorskich na terenach zagrożonych wojną*;
10. Kolportaż i promocja Raportu z działalności Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie *Saving Ukraine's culture. Polish Support Center for Culture i Ukraine. Activity report February 2022 – December 2022* (pol. *Zachować dziedzictwo Ukrainy. Polskie Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainy. Raport z działalności od lutego 2022 do grudnia 2022*);
11. Reportaż i film dokumentalny *Wymazać naród*, które zostały wyprodukowane na zlecenie Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Materiały ukazują zniszczenia ukraińskiego dziedzictwa kulturowego dokonane w trakcie rosyjskiej inwazji;
12. Kampania informacyjna w mediach społecznościowych informująca o działaniach polskich instytucji kultury na rzecz wspierania i ratowania kultury Ukrainy, skierowana do odbiorców na terenie Niemiec, Francji i Ukrainy;
13. Wydanie raportu podsumowującego działania pomocowe według stanu na listopad 2023. *Ocalić dziedzictwo Ukrainy. Raport Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie 2023 z tłumaczeniem na język angielski i ukraiński.*

17.1.3. Działalność centrum na forum organizacji międzynarodowych oraz działania informacyjne w zakresie polskiego zaangażowania w pomoc sektorowi kultury Ukrainy

Udział w wydarzeniach międzynarodowych w 2023 roku:

1. Międzynarodowa Konferencja Russia's War of Aggression Against Ukraine w Berlinie (1–3 lutego);
2. Międzynarodowe Forum Bezpieczeństwa Dziedzictwa Kulturowego (8–9 lutego);
3. Konferencja „Cultural Crime in Wartime and beyond – best practices on investigation and prevention of crimes against cultural heritage” we Lwowie (18–19 maja);
4. Seminarium w Wilnie organizowane przez Ministerstwo Kultury Litwy „Optymalizacja projektów ochrony dziedzictwa kulturowego i ulepszenie funkcjonalności rejestru wartości kulturowych w celu usprawnienia usług publicznych – trening dla pracowników” (26 maja);
5. XV Konferencja Naukowa Międzynarodowego Prawa Humanitarnego „Nowe technologie na współczesnym polu walki” (XV MPH) (30 maja);
6. Zgromadzenie Państw Stron konwencji z 1970 roku (30–31 maja) oraz posiedzenie Komitetu Pomocniczego Zgromadzenia Państw Stron konwencji z 1970 roku (1–2 czerwca).
7. Spotkanie podgrupy roboczej 25 ekspertów zaproszonych do udziału w pracach międzynarodowego zespołu ds. ochrony dziedzictwa kulturowego w Ukrainie powołanego przez Komisję Europejską / European Commission, z udziałem dyrektora Katarzyny Zalańskiej (12 czerwca);
8. Konferencja „Ochrona dziedzictwa archeologicznego Ukrainy” organizowana we współpracy z Instytutem Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (16 czerwca);
9. Obrady Komisji Ogólnej ds. Kultury Wymiaru Parlamentarnego Inicjatywy Środkowoeuropejskiej w Łańcucie (3–4 lipca);
10. Konferencja „The Nicosia Convention: a criminal justice response to offences relating to cultural property” zorganizowana pod auspicjami Komisji Europejskiej (14–17 lipca);
11. Konferencja państw rejonu Morza Bałtyckiego poświęcona tematyce zagrożonego dziedzictwa. Komitet Dziedzictwa Regionu Bałtyckiego – Baltic Region Heritage Committee (BRHC) (11–13 września);
12. Szkolenie na temat ochrony dziedzictwa niematerialnego w czasie konfliktów zbrojnych i w okresie po konflikcie, organizowanym przez European Security and Defence College, Ministerstwo Obrony Narodowej Cypru oraz Akademię Marynarki Wojennej w Gdyni (19–22 września);
13. XII Doroczne Forum Doradcze Szlaków Kulturowych Rady Europy „Szlaki kulturowe: społeczny i kreatywny wymiar dziedzictwa kulturowego w kontekście post-industrialnym”. Jednym z głównych założeń forum było omówienie roli dziedzictwa w budowaniu pokojowych i demokratycznych społeczeństw (20–22 września);

14. Doroczne spotkanie European Heritage Heads Forum (EHHF) w Seville (27–29 września);
15. Pokaz filmu *Wymazać naród* i wygłoszenie wstępu w kinie Cinema w Norrköping (Szwecja) – mieście kreatywnym UNESCO (13–15 października);
16. Panel dyskusyjny na temat roli sztuki w czasie wojny organizowanym w ramach formatu Trójkąta Weimarskiego przez Fundację Genshagen, Berlin (23 listopada).
17. Konferencja w Neapolu (27–29 listopada).

17.1.3.1. Wsparcie Narodowego Instytutu Dziedzictwa w obszarze kultury – opis wybranych projektów

W dniach 18–20 stycznia 2023 roku w siedzibie Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie odbyły się warsztaty pod nazwą „Fighting the illicit trafficking of Ukrainian cultural property: capacity-building training for law enforcement” (pol. „Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania”) zorganizowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z UNESCO. Celem warsztatów była wymiana doświadczeń służb granicznych, celników, przedstawicieli organów i instytucji państwowych oraz przedstawicieli organizacji międzynarodowych w zakresie zwalczania nielegalnego wywozu, przywozu i przenoszeniu własności dóbr kultury w związku z trwającą wojną w Ukrainie.

W szkoleniu wzięło udział 56 osób, w tym urzędnicy, przedstawiciele organów ścigania oraz instytucji związanych z ochroną zabytków – służb celnych, straży granicznej i policji z państw graniczących z Ukrainą – z Mołdawii, Polski, Rumunii, Słowacji oraz Węgier.

Wśród przedstawicieli Ukrainy znaleźli się: prokurator Departamentu Nadzoru nad Egzekwowaniem Prawa przez Organy Bezpieczeństwa Urzędu Prokuratora Generalnego Ukrainy, zastępca dyrektora Departamentu Dziedzictwa Kulturowego Ministerstwa Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy oraz przedstawiciele policji i straży granicznej, którzy w zorganizowanej w czasie warsztatu sesji Q&A, odpowiedzieli na pytania pozostałych uczestników warsztatów, dotyczące zasad i procedur związanych z przeciwdziałaniem przemytowi dóbr kultury obowiązujących na Ukrainie.

W ciągu trzech dni warsztatów prelekcje wygłosili przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa, prokuratury, Ministerstwa Finansów, Policji, Straży Granicznej oraz Krajowej Administracji Skarbowej, a także przedstawiciele Interpolu, UNESCO, WCO (World Custom Organisation), ICOM (International Council of Museums) oraz Carabinieri, Dowództwa ds. ochrony dziedzictwa kulturowego.

Na początku lutego 2023 roku w berlińskim oddziale Instytutu Pileckiego odbyła się – zorganizowana wspólnie z Centrum Liberale Moderne – trzydniowa międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona rosyjskiej agresji w Ukrainie, w której wzięli udział przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Dyskusja dotyczyła między innymi odpowiedzialności za zbrodnie wojenne przeciwko kulturze. W trakcie konferencji zaprezentowano nagrania, dokumenty i wypowiedzi zebrane przez Centrum Dokumentowania Zbrodni Wojennych w Ukrainie im. Rafała Lemkina. Kilka dni później

podobną problematykę prezentowano w trakcie Międzynarodowego Forum Bezpieczeństwa Dziedzictwa Kulturowego, zorganizowanego przez Ministerstwo Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy, Instytut Badawczy Szkolnictwa Wyższego (ang. Higher Education Research Institute – HERI) oraz Muzeum Majdanu w Kijowie. W trakcie tego wydarzenia podsumowano działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego w trakcie inwazji rosyjskiej na Ukrainę oraz ochrony dziedzictwa kulturowego.

W marcu 2023 roku Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Ministerstwo Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy podpisały memorandum o współpracy w zakresie inwentaryzacji strat obiektów architektury i archeologii. Dokument powstał na podstawie polsko-ukraińskiej umowy międzyrządowej o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty z 1997 roku oraz w wyniku dotychczasowej działalności Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie. Realizację zadań zapisanych w memorandum – głównie w zakresie wsparcia prac ratowniczych i konserwatorskich na rzecz zagrożonego zniszczeniem lub uszkodzeniem dziedzictwa kulturowego Ukrainy – ze strony MKiDN powierzono dyrektorowi Narodowego Instytut Dziedzictwa. Punktem wyjścia do realizacji tego celu jest inwentaryzacja zniszczeń dokonanych przez Rosjan. Prace w tym zakresie prowadzone są na terenie Ukrainy – dotychczas miało miejsce kilka wyjazdów studyjnych mających na celu dokumentowanie zniszczonych, uszkodzonych i ograbionych zbiorów i instytucji kultury. Tylko dane pozyskane w obwodzie czernihowskim wskazują, iż realna liczba strat dóbr kultury wynikających z inwazji rosyjskiej będzie znacznie wyższa, niż wskazywały dotąd wstępne statystyki. Realizację zadań zapisanych w memorandum wspierają liczne instytucje ukraińskie, m.in. Instytut Archeologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie, Departament Kultury w Czernihowie, Regionalny Inspektorat Ochrony Miejsc Historycznych i Kulturowych Chersonia, Departament Studiów nad Dziedzictwem Sztuki, Narodowy Kijowsko-Peczerski Rezerwat Historyczno-Kulturowy, Ratownicza Służba Archeologiczna Ukraińskiej Narodowej Akademii Nauk we Lwowie, Kijowski Instytut Badawczy Ekspertyz Kryminalnych. Zespół odpowiedzialny za realizację zadań celowych wykona również nieinwazyjną dokumentację cyfrową zniszczonych obiektów architektonicznych i stanowisk archeologicznych (skanowanie laserowe i fotogrametria).

W dniach 18, 25 i 26 maja 2023 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa zorganizował cykl wykładów online, skierowany do pracowników ukraińskich muzeów. Projekt został zrealizowany w ramach działań Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie w porozumieniu z Narodowym Instytutem Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, w odpowiedzi na potrzeby osób odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i ewakuację zbiorów w sytuacjach kryzysowych. W wykładach uczestniczyło kilkadziesiąt przedstawicieli instytucji muzealnych, konserwatorskich i akademickich z całej Ukrainy, między innymi Muzeum Sztuki im. Chanenków w Kijowie, Muzeum Historycznego Kijowa, Lwowskiego Muzeum Historycznego, Muzeum Etnografii i Przemysłu Artystycznego we Lwowie, Narodowego Naukowo-Badawczego Centrum Restauratorskiego Ukrainy oraz jego filii we Lwowie i Odessie, Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu im. Tarasa Szewczenki, Państwowego Politechnicznego Instytutu im. Borysa Patona w Kijowie, Muzeum Historii Kijowa, muzeów

regionu charkowskiego, kirowogradzkiego, Baturyna oraz Inicjatywy Ratowania Dziedzictwa HERI.

W dniach 18–19 maja 2023 roku we Lwowie odbyła się konferencja „Cultural heritage crime: in wartime and beyond” (pol. „Przestępczość kulturowa w czasie wojny i poza nią”). Jej organizatorem była Misja Doradcza Unii Europejskiej w Kijowie. Uczestnikami spotkania byli pracownicy ukraińskiego wymiaru sprawiedliwości oraz przedstawiciele środowiska ochrony zabytków. Przedstawiciel Narodowego Instytutu Dziedzictwa – prof. Wojciech Kowalski – wygłosił referat na temat zniszczeń kulturalnych powstałych w wyniku wojny. W dyskusji nad tym problemem wzięli również udział przedstawiciele Eurojust, Interpolu, Blueshield International, a także krajowych służb z Włoch i Austrii. Wiceminister kultury Ukrainy – Kateryna Czujewa – wspomniała o polskiej pomocy dla sektora kultury i podziękowała za okazane wsparcie.

Przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa uczestniczyli 26 maja 2023 roku w zorganizowanym w Wilnie seminarium „Optymalizacja projektów ochrony dziedzictwa kulturowego i ulepszenie funkcjonalności rejestru wartości kulturowych w celu usprawnienia usług publicznych – trening dla pracowników”. Spotkanie to, zainicjowane przez Ministerstwo Kultury Litwy, dotyczyło zagadnień z zakresu ochrony zabytków nieruchomych, problematyki wartościowania oraz funkcjonowania rejestrów. W trakcie seminarium zaprezentowano system ochrony zabytków w Polsce, działalność Narodowego Instytutu Dziedzictwa i efekty pracy Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie.

W trakcie 11. Sesji Komitetu Pomocniczego Zgromadzenia Państw Stron Konwencji UNESCO, która odbyła się 30–31 maja w Paryżu, omówiono problematykę podjęcia działań zakazujących nielegalnego handlu dobrami kultury i zapobiegających mu. Eksperti biorący udział w dyskusjach odnieśli się w tej kwestii do problemów ukraińskiego dziedzictwa. W trakcie spotkania przygotowano oświadczenie potępiające działania Rosji, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych oraz kolekcji zgromadzonych w ukraińskich instytucjach kultury.

30 maja 2023 roku odbyła się XV Konferencja Naukowa Międzynarodowego Prawa Humanitarnego „Nowe technologie na współczesnym polu walki” (XV MPH). Aleksandra Brodowska z Narodowego Instytutu Dziedzictwa wygłosiła referat „Nowa czy stara wojna?”, którego tezy dotyczyły zniszczeń dóbr kultury w Ukrainie, możliwości zastosowania nowych technologii w ocenie zniszczeń oraz dochodzeniu odpowiedzialności z punktu widzenia prawa międzynarodowego. W trakcie spotkania zaprezentowano również dwa raporty przygotowane przez Polskę w tym zakresie – *Saving Ukraine’s culture* oraz *Special report on intangible cultural heritage of displaced Ukrainian communities*.

30–31 maja 2023 roku odbyło się Zgromadzenie Państw Stron Konwencji z 1970 roku oraz 1–2 czerwca – Posiedzenie Komitetu Pomocniczego Zgromadzenia Państw Stron Konwencji z 1970 roku. W czasie 7. spotkania zgromadzenia państw stron oraz 11. sesji

Komitetu Pomocniczego Zgromadzenia Państw Stron Konwencji UNESCO zostały przedstawione między innymi działania UNESCO oraz państw stron związane ze zwalczaniem przemytu i nielegalnego obrotu dobrami kultury. Wśród tych działań zaprezentowano warsztaty zorganizowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z UNESCO – „Fighting the illicit trafficking...” – które przeprowadzono w dniach 18–20 stycznia w Warszawie. W związku z wygaśnięciem kadencji członkostwa niektórych państw w Komitecie Pomocniczym odbyły się wybory.

12 czerwca 2023 roku odbyło się online pierwsze spotkanie grupy 25 ekspertów współpracujących z Komisją Europejską w zakresie ochrony ukraińskiego dziedzictwa kulturowego. Jednym z członków wybranych w otwartym naborze była dr hab. Katarzyna Zalasńska, dyrektor NID. Dyskusja dotyczyła wymiany doświadczeń w obszarze ochrony zabytków zagrożonych konfliktem zbrojnym oraz omówienia procesu przygotowań do odbudowy Ukrainy ze środków unijnych.

16 czerwca 2023 roku w Muzeum Dialogu Kultur w Kielcach, pod patronatem Ambasadora Ukrainy Wasyla Zwarycza, odbyła się konferencja naukowa „Ochrona dziedzictwa archeologicznego Ukrainy”. W trakcie spotkania przedstawiono skalę zniszczeń dokonanych przez Rosjan oraz efekty działań podjętych przez Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie. W trakcie obrad prelegenci z Polski i Ukrainy poruszyli istotne kwestie dotyczące różnych aspektów ratowania dziedzictwa archeologicznego oraz ewidencjonowania strat wojennych. Istotnym punktem konferencji było również omówienie polsko-ukraińskich projektów ukierunkowanych na ochronę dóbr kultury, sposobów zabezpieczania zabytków ruchomych i nieruchomych oraz stanu kolekcji muzealnych na terenach zajętych wcześniej przez wojska rosyjskie.

W dniach 3–6 lipca 2023 roku w Warszawie odbyła się konferencja, której organizatorem była Fundacja Obmin, zrzeszająca przedstawicieli muzeów na Ukrainie. Gośćmi byli między innymi wiceminister kultury Ukrainy Anastasia Bondar, dyrektor generalny Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego Jarosław Czuba, dyrektorzy Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, a także przedstawiciele ambasady Ukrainy i Niemiec. W wydarzeniu uczestniczyły delegacje z prawie 50 ukraińskich muzeów zrzeszonych przez Obmin – niektóre placówki i zbiory znajdują się na terenie okupowanym, a inne zostały ewakuowane w bezpieczne miejsca. Konferencja była okazją do przedstawienia działań Polski w zakresie wsparcia dla sektora kultury w Ukrainie i nawiązania nowych kontaktów.

W dniach 3–4 lipca 2023 roku w Warszawie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa organizowana przez Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej, Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie. Jej celem było podjęcie dyskusji na temat wyzwań, przed jakimi stoi Ukraina oraz społeczność międzynarodowa w kontekście odbudowy kraju. W spotkaniu wzięło udział ponad 20 różnych instytucji akademickich, kulturalnych i gospodarczych, w tym wielu przedstawicieli środowiska ukraińskich architektów. Była to okazja do nawiązania relacji stanowiących fundament partnerstwa Polski i Ukrainy.

W dniach 3–4 lipca 2023 roku odbyło się też posiedzenie komisji ds. kultury wymiaru parlamentarnego inicjatywy środkowoeuropejskiej w Łańcucie. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele Polski, Albanii, Mołdawii, Rumunii, Ukrainy, Węgier i Włoch. Głównym tematem dyskusji były wyzwania związane z ochroną i odbudową ukraińskiego dziedzictwa kulturowego, które uległo zniszczeniu w wyniku rosyjskiej agresji. Uczestnicy spotkania byli zgodni, że współpraca powinna obejmować nie tylko wsparcie finansowe, materialne oraz wymianę doświadczeń z Ukrainą, lecz także informowanie społeczeństwa państw demokratycznych o rozmiarach zniszczeń dokonywanych przez rosyjskiego agresora. W trakcie rozmów przedstawiono działania podjęte przez Polskę na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego Ukrainy – jako przykład podano aktywność Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie – oraz zaprezentowano fragmenty filmu *Wymazać naród*, powstałego na zlecenie Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

W dniach 11–13 września 2023 roku w Gdańsku odbyła się – współorganizowana przez Narodowy Instytut Dziedzictwa i Narodowe Muzeum Morskie – konferencja państw rejonu Morza Bałtyckiego poświęcona tematyce dziedzictwa w zagrożeniu. Komitet Dziedzictwa Regionu Bałtyckiego – Baltic Region Heritage Committee (BRHC) – powstał w wyniku wieloletniej współpracy instytucji zajmujących się ochroną dziedzictwa. Służy wymianie doświadczeń i wiedzy, szczególnie w obliczu wyzwań o charakterze transgranicznym. W 2023 roku, z okazji jubileuszu 20. lat działalności komitetu, z inicjatywy Polski zorganizowano dwudniową konferencję pod tytułem „Heritage & crisis”. W jej trakcie przedstawiciele Danii, Estonii, Finlandii, Litwy, Łotwy, Norwegii, Polski, Szwecji, a także zaproszonych ekspertów z Holandii i Ukrainy, wymienili się spostrzeżeniami na temat między innymi implementacji i funkcjonowania konwencji haskiej z 1954 roku o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, tożsamości i roli dziedzictwa w budowaniu społeczeństw odpornych na kryzys, roli nowych technologii w ochronie i rekonstrukcji dziedzictwa.

W dniach 20–22 września 2023 roku w Łodzi odbyło się Doroczne Forum Doradcze Szlaków Kulturowych Rady Europy. Wydarzenie odbyło się pod hasłem „Szlaki kulturowe: społeczny i kreatywny wymiar dziedzictwa kulturowego w kontekście post-industrialnym”. Jednym z głównych założeń forum było omówienie roli dziedzictwa w budowaniu pokojowych i demokratycznych społeczeństw. Z tego względu wydarzenie nie mogło odbyć się bez odniesienia do sytuacji w Ukrainie, a w szczególności do wyzwań związanych z odbudową dziedzictwa. Drugiego dnia forum zorganizowano panel dyskusyjny, prowadzony przez dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa, dr hab. Katarzynę Zalasińską, który koncentrował się na pytaniu: Czy istniejące już narzędzia i instrumenty Rady Europy, jak szlaki kulturowe, dają podstawę do wzmocnienia bezpieczeństwa dziedzictwa? W dyskusji wzięli udział między innymi prof. Wojciech Fałkowski – dyrektor Zamku Królewskiego w Warszawie, Krzysztof Zyman – sekretarz wykonawczy porozumienia w sprawie poważnych zagrożeń w Europie i regionie Morza Śródziemnego Rady Europy (ang. EUR-OPA Major Hazard Agreement), Meltem Önhon – ekspert Ministerstwa Kultury i Turystyki Turcji, Iryna Denysko – wiceprzewodnicząca Rady Zarządzającej EPA (tj. poszerzonego porozumienia częściowego Rady Europy w sprawie

szlaków kulturowych), pracowniczka naukowa Narodowego Parku Dendrologicznego „Zofiówka”, a także Olga Mezeridou – doradca ds. relacji międzynarodowych Fundacji Szlaku Drzew Oliwnych i Europejskiego Szlaku Kulturowego.

W dniach 27–29 września 2023 roku w Seville odbyło się doroczne spotkanie European Heritage Heads Forum (EHHF) – organizacji zrzeszającej instytucje zajmujące się ochroną dziedzictwa w Europie. Motywem przewodnim stała się dyskusja o strategiach ochrony dziedzictwa niematerialnego i wdrażaniu konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, która w 2023 roku obchodziła jubileusz dwudziestolecia. Forum zgromadziło liderów i ekspertów do spraw dziedzictwa kulturowego z różnych krajów europejskich, co sprzyjało współpracy i wymianie dobrych praktyk. W czasie dyskusji podjęta została kwestia współpracy na rzecz pomocy dla dziedzictwa Ukrainy, niezbędna dla zachowania różnorodności i bogactwa dziedzictwa Europy, a także wyzwania, przed jakimi stoją instytucje w Europie w obliczu rosnącej liczby zagrożeń dla zachowania dziedzictwa. Kolejne spotkanie EHHF w 2024 roku odbędzie się w Polsce i ma stać się ważnym forum dla rozmów o przyszłości systemów zarządzania dziedzictwem w Europie.

14 grudnia zostało przeprowadzone szkolenie online „Wojna w Ukrainie a obrót zabytkami. Przepisy, ryzyka, wpływ na dziedzictwo kulturowe”. Tym razem eksperci Narodowego Instytutu Dziedzictwa przygotowali szkolenie podejmujące temat nielegalnego obrotu zabytkami dla uczestników rynku sztuki: antykwariuszy, marchandów, kolekcjonerów, domów aukcyjnych oraz pracowników muzeów.

17.1.3.2. Film *Wymazać naród* oraz raport *Saving Ukraine's culture*

Wymazać naród (ang. *Erase the Nation*), w reżyserii Tomasza Grzywaczewskiego, to reportaż oraz film dokumentalny, które zostały wyprodukowane na zlecenie Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Materiały ukazują zniszczenia ukraińskiego dziedzictwa kulturowego dokonane w trakcie rosyjskiej inwazji. Przedstawiono w nim straty, jakie poniosły placówki w różnych częściach Ukrainy oraz relacje pracowników ukraińskich instytucji kultury. Zebrane materiały dowodzą celowej walki rosyjskiego agresora z ukraińską tożsamością narodową. Premiera filmu – z udziałem Wasyla Zwarycza, Ambasadora Ukrainy w Polsce – miała miejsce 17 stycznia 2023 roku w warszawskim kinie Kultura. W marcu film obejrzało również 50 szefów zagranicznych misji dyplomatycznych w Polsce – w trakcie spotkania w Centrum Sztuki Współczesnej – Zamku Ujazdowskim.

W promocję filmu *Wymazać naród* włączyło się 55 polskich placówek dyplomatycznych na całym świecie. Oprócz pokazów specjalnych prawa do emisji dokumentu przekazano mediom publicznym, dzięki czemu film można było obejrzeć w Austrii, Bułgarii, Cyprze, Finlandii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Indiach, Indonezji, Kanadzie, Litwie, Łotwie, Macedonii, Malezji, Maroku, Niemczech, Pakistanie, RPA, Rumunii, Serbii, Słowacji, Słowenii, Szwecji, Tunezji, Ukrainie, Węgrzech i we Włoszech. Seanse produkcji *Wymazać naród* odbywały się również na uczelniach, w szkołach, muzeach, siedzibach stowarzyszeń i instytucji

kulturalnych. W wielu krajach film udostępniono także na stronach internetowych, m.in. w Belgii, Brazylii, Egipcie, Etiopii, Japonii, Jordanii, Korei Południowej, Kuwejcie, Kolumbii, na Malcie, Mołdawii, Szwajcarii, Tajlandii, Wenezueli i Wietnamie. Pokazom towarzyszyła intensywna kampania informacyjna w mediach społecznościowych z wykorzystaniem raportu *Saving Ukraine's culture*.

Stałe Przedstawicielstwo RP przy Radzie Europy w Strasburgu wspólnie ze Stałym Przedstawicielstwem Ukrainy zorganizowało 25 września 2023 roku pokaz filmu *Wymazać naród* dla około 60 osób. Wśród uczestników tego wydarzenia byli stali przedstawiciele większości krajów Unii Europejskiej. Po projekcji podjęto dyskusję na temat zbrodni wojennych dokonywanych przez Rosję na kulturze europejskiej. Podobne spotkania odbywały się również w przestrzeniach innych organizacji międzynarodowych, tj. w siedzibie Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie w Wiedniu, w siedzibie Delegatury Unii Europejskiej w Skopje i European Union House w Rydze.

Dzięki współpracy Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Narodowego Instytutu Dziedzictwa dokument przedstawiający skalę zbrodni popełnianych przez Rosjan na dziedzictwie kulturowym Ukrainy dotarł do liczego grona odbiorców na całym świecie. Film w dalszym ciągu jest dostępny na YouTube Narodowego Instytutu Dziedzictwa – można go obejrzeć z napisami w 12 językach (polskim, angielskim, ukraińskim, francuskim, hiszpańskim, portugalskim, arabskim, perskim, rumuńskim, włoskim, słoweńskim i japońskim).

17.2. Współpraca międzynarodowa

17.2.1. Udział dr Renaty Stachańczyk (28.06–1.07.2023) w dorocznym spotkaniu Koła Roboczego „Historyczne Stosowanie Roślin” Niemieckiego Stowarzyszenia Sztuki Ogrodowej i Krajobrazu (DGGL)

Spotkanie jest płaszczyzną bezpośredniej wymiany wiedzy teoretycznej i praktycznej, służy dokształcaniu się w zakresie zagadnień szczegółowych związanych z konserwacją ogrodów zabytkowych. Tematem przewodnim w bieżącym roku było stosowanie roślin w okresie 1900–1945 problemy konserwatorskie obiektów wczesnego modernizmu. Oprócz kilku wykładów odbyły się wizytacje w obiektach zabytkowych reprezentatywnych dla twórczości znanych planistów niemieckich tego okresu mających wpływ na projektowanie zieleni w tym okresie w całej Europie oraz dyskusje nad problemami na miejscu. Uwzględniono postępowanie z obiektami, dla których nie ma przekazów o historycznym doborze roślinnym, postępowanie z nasadzeniami w kontekście zmian klimatycznych, przedstawiono problematykę pielęgnacji tych obiektów. Udział wzięło ok. 30 osób z Niemiec, Szwajcarii, Holandii, Litwy, Czech, Austrii i Polski.

17.2.2. Udział w projekcie „TRIQUETRA Toolbox for assessing and mitigating Climate Change risks and natural hazards threatening cultural heritage” (Dział Dziedzictwa Archeologicznego)

Celem projektu jest wypracowanie narzędzi do oceny i łagodzenia skutków zagrożeń związanych ze zmianami klimatycznymi i innymi czynnikami naturalnymi, takimi jak

powodzie, ulewne deszcze, okresy suszy, zmiany chemiczne gleby i wody, zmiany poziomu wód gruntowych oraz erozja wybrzeży, mogącymi mieć negatywny wpływ na dziedzictwo kulturowe.

Oprócz NID w projekcie uczestniczy 20 instytucji europejskich: Ethnicon Metsovion Polytechnion (NTUA), Deutsches Archäologisches Institut (DAI), Hellenic Ministry of Culture and Sports (HMCS), Ministerio della Cultura (MIC), Bayerisches Landesamt für Denkmalpflege (BLFD), Ministry of Transport, Communications and Works (MTCW), Università degli Studi di Roma La Sapienza (SUR), Deutsches Zentrum für Luft – und Raumfahrt EV (DLR), Eratosthenes Centre of Excellence (ECoE), Paris-Lodron-Universität Salzburg (PLUS), Geosystems Hellas IT Kai Efarmogesgeoplirorforiakon Systematon Anonimietaireia (GSH), University of Cyprus (UCY), Aristotelio Panepistimio Thessalonikis (AUTH), Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (AMU), Engineering Materials for Construction Idiotiki Kefalaioouchiki Etaireia (EM4C), Nanophos Commercial Société Anonyme of Services and Development (NPHOS), Universität Ulm (UULM), Office du patrimoine et de l'archéologie du canton de Neuchâtel, section archéologie (OPAN), Centre Suisse d'électronique et de microtechnique SA – recherche et développement (CSEM), ALPES Lasers SA (ALPES).

Jednym z planowanych rozwiązań jest budowa platformy – Systemu Wspomagania Decyzji – umożliwiającej ocenę wpływu różnego rodzaju zagrożeń na zabytki. Systemowe podejście do identyfikacji zagrożeń będzie możliwe między innymi dzięki wprowadzeniu i testowaniu innowacyjnych technologii do ich oceny, m.in. Flash Lidar do mapowania 3D reliktywów podwodnych i próby monitorowania erozji czy czujnika spektroskopowego do monitorowania jakości wody. Jednocześnie prowadzone będą prace nad nowymi technikami teledetekcji, dzięki którym możliwe będzie wykrywanie czynników ryzyka dla zabytkowych struktur.

Prace pilotażowe projektu TRIQUETRA prowadzone będą na terenie ośmiu kompleksów archeologicznych w różnych częściach Europy. Dobrano je w taki sposób, aby możliwe było zetknięcie z różnymi rodzajami zagrożeń w różnych uwarunkowaniach klimatycznych. W Polsce narzędzia TRIQUETRA testowane będą na pozostałościach osady obronnej ludności kultury łużyckiej w Smuszewie (woj. wielkopolskie) – osady typu biskupińskiego. Jej delikatne drewniane konstrukcje, zachowane pod ziemią i pod wodą, są zagrożone ze względu na gospodarkę rolną (m.in. zmiany chemiczne gleby i wody), wahania poziomu i wzrost temperatury wody, zakwitanie glonów czy lokalne podtopienia spowodowane intensywnymi opadami deszczu.

W okresie sprawozdawczym działania Działu Dziedzictwa Archeologicznego (A. Oniszczyk, A. Byszewska-Łasińska, A. Makowska) w projekcie polegały na: udziale w ponad 30 międzynarodowych i krajowych spotkaniach online dot. poszczególnych pakietów pracy (w tym w spotkaniu rozpoczynającym projekt w Atenach), kwerendzie literatury przedmiotu dotyczącej zmian klimatu w Polsce i na świecie oraz ich wpływu na dziedzictwo kulturowe, przygotowaniu i udostępnieniu danych z rejestru i krajowej ewidencji zabytków dotyczących osady w Smuszewie i jej okolic, udział w tworzeniu

Systemu Wspomagania Decyzji i platformy bazy wiedzy z perspektywy użytkownika końcowego.

17.2.3. Członkostwo NID w Europae Archaeologiae Consilium

W okresie sprawozdawczym NID reprezentowały dwie przedstawicielki Działu Dziedzictwa Archeologicznego: dr A. Oniszczyk (wiceprzewodnicząca EAC) i A. Mokowska. Ich działania obejmowały:

1. Udział w spotkaniach Zarządu EAC (22.03.2023, Bonn i 9–10.06.2023, Tallinn) oraz w jego bieżącej działalności (A. Oniszczyk);
2. Udział w spotkaniach i pracy bieżącej grupy roboczej Archaeological Archives (A. Oniszczyk – współprzewodnicząca grupy);
3. Współautorstwo publikacji: D. Novák, A. Oniszczyk, B. Gumbert, *Digital Archaeological Archiving Policies and Practice in Europe: the EAC call for action*, 2023, *Internet Archaeology* 63, <https://doi.org/10.11141/ia.63.7>;
4. Udział w spotkaniach i pracy bieżącej grup roboczych: *Remote Sensing i Articulating Significance of Archaeological Sites* (A. Makowska);
5. W marcu 2023 r. obydwie przedstawicielki NID uczestniczyły w EAC General Assembly and Heritage Management Symposium „New Challenges – Archaeological Heritage Management and the Archaeology of the 18th to 20th centuries” w Bonn. W ramach sympozjum dr A. Oniszczyk wygłosiła referat (autorstwa A. Oniszczyk i J. Wrzoska) „Finding the wrong people – challenges of contemporary archaeology in Poland”;
6. W okresie sprawozdawczym NID zgłosił chęć organizacji walnego zgromadzenia i sympozjum EAC w 2025 r. w Gdańsku. Po akceptacji przez Zarząd EAC rozpoczęto rozmowy z potencjalnymi współorganizatorami;
7. 24 października 2023 przedstawicielka NID, dr Renata Stachańczyk, wzięła udział w spotkaniu Polsko-niemieckiej grupy ekspertów w dziedzinie ochrony zabytków „Krajobrazy rezydencjonalne w obszarze przygranicznym Polski i Niemiec” w Schwerinie (Niemcy).

Grupa jest platformą współpracy merytorycznej w zakresie problematyki ochrony i opieki nad zabytkami, w szczególności dot. zespołów rezydencjonalnych, istotnej dla obszaru przygranicznego po obu stronach granicy polsko-niemieckiej. Jej stałymi uczestnikami są: Narodowy Instytut Dziedzictwa, konserwatorzy wojewódzcy (lubuski, zachodniopomorski, dolnośląski) i konserwatorzy krajów związkowych (Brandenburgia, Saksonia, Meklemburgia-Pomorze Przednie) położonych wzdłuż granicy Polski i Niemiec, przedstawiciele administracji państwowej Niemiec, Europejski Uniwersytet Viadrina, organizacje pozarządowe. Spotkania grupy zainicjowane w 2014 r. zaowocowały realizacją wspólnego projektu – wystawy „Krajobrazy rezydencjonalne na pograniczu Polski i Niemiec” oraz publikacji pod tym samym tytułem – zaprezentowanego na Targach Konserwacji i Renowacji Zabytków w Lipsku w 2016 r., gdzie projekt ten został nagrodzony złotym medalem.

Spotkania odbywają się cyklicznie, ostatnie miało na celu omówienie planu działań na kolejne lata, w szczególności na 2024 r., w związku z 10. rocznicą zawiązania się współpracy.

18. Organizowanie i prowadzenie innych prac związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na zlecenie Ministra lub Generalnego Konserwatora Zabytków

18.1. Prowadzenie Programu rządowego ogłaszanego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona zabytków archeologicznych”

Ogłaszany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego program rządowy „Ochrona zabytków archeologicznych” ma na celu wspieranie zadań służących lepszemu rozpoznaniu, analizie i dokumentacji zabytków archeologicznych oraz opracowaniu i upowszechnieniu wyników badań archeologicznych. Zgłaszane projekty są rozpatrywane w trybie konkursowym, a Narodowy Instytut Dziedzictwa jako instytucja zarządzająca sprawuje pieczę nad przebiegiem procedury konkursowej oraz prawidłową realizacją dofinansowanych zadań.

Strategicznym celem programu „Ochrona zabytków archeologicznych” jest świadoma i zrównoważona ochrona dziedzictwa archeologicznego *in situ*, zgodna z normami międzynarodowymi.

Tabela 7. Program dotacyjny MKiDN „Ochrona zabytków archeologicznych”

Lp.	Nazwa miernika	Wartość
1	Budżet dotacji do wydatkowania w 2023 r. (razem ze środkami przyznanymi w procedurze odwoławczej), rozdysponowany na projekty w naborze 2023 r. oraz na projekty 2-letnie z 2022 r.	2 298 000 zł
2	Liczba projektów zgłoszonych do naboru na 2023 r.	56
3	Liczba projektów poprawnych formalnie	49
4	Liczba projektów dofinansowanych	32
5	Liczba projektów zakończonych do 31.12.2022 r. i rozliczonych w 2023 r.	30
6	Liczba projektów w trakcie realizacji (w tym 14 zadań 2-letnich z 2022 r.)	46

Nabór wniosków do edycji 2023 był prowadzony do 30 listopada 2022 r., ocenę wniosków pod kątem merytorycznym, organizacyjnym i strategicznym wykonano w ciągu stycznia 2023 r., zgodnie z procedurami zapisanymi w regulaminie programu. Wyniki naboru konkursowego zostały opublikowane 8 lutego 2023 r. (dofinansowanie zostało przyznane na realizację 23 projektów), a w wyniku procedury odwoławczej 20 kwietnia 2023 r. dofinansowanie otrzymało dodatkowe dziewięć zadań.

Beneficjenci wszystkich 32 projektów zadeklarowali przystąpienie do ich realizacji, 8 z nich zakończy się do 31 grudnia 2023 r., a 14 jest realizowanych w trybie dwuletnim (do 31

grudnia 2024 r.), do końca sierpnia 2023 r. zostały zawarte wszystkie umowy, a do końca III kwartału uruchomiono większość środków.

Rozliczenia zadań dofinansowanych w latach 2021–2022 były składane do NID od końca stycznia 2023 r. i dotyczyły łącznie 52 projektów, z tego:

- 21 zadań dwuletnich rozpoczętych w 2021 r. i zakończonych do 31 grudnia 2022 r. – rozliczenia 19 zadań przyjęte do 30 czerwca 2022 r. (w tym jedno związane z rozwiązaniem umowy i częściowym rozliczeniem projektu było procedowane w grudniu 2022 r.), rozliczenia pozostałych dwóch zadań zakończyły się do września 2023 r.;
- 10 zadań zakończonych w 2022 r. (jednoroczne) – zostały rozliczone do 8 maja 2023 r.;
- 14 zadań dwuletnich, gdzie do końca 2022 r. został wykonany pierwszy etap, a projekty kończą się do 31.12.2023 – zostały rozliczone do połowy kwietnia 2023 r. i sukcesywnie (stosownie do harmonogramu) uruchamiane były środki na realizację drugiego etapu zadań.

Podstawowe informacje o programie są na bieżąco publikowane na stronie internetowej NID. Ponadto działania programu są promowane na uruchomionej w 2021 r. grupie NID na Facebooku – „Ochrona Zabytków Archeologicznych”. W grupie udostępniane są posty i informacje ze stron beneficjentów o aktualnie realizowanych i już zakończonych projektach dofinansowanych w ramach programu, a także aktualności związane z archeologią (współpraca z EAC, informacje o Europejskich Dniach Archeologii, informacje o konferencjach itd.). W okresie sprawozdawczym NID zamieścił 24 posty, grupa zaś liczy 952 członków.

Od czerwca 2023 r. były prowadzone prace (koordynowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego) nad programami rządowymi z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego na 2024 rok, w tym nad programem „Ochrona zabytków archeologicznych”. Narodowy Instytut Dziedzictwa zgłosił konieczne zmiany do treści specyfikacji programu.

Ogłoszenie naboru do programu na 2024 r. nastąpiło 24 października 2023 r. W terminie do 30 listopada 2023 r. zostało złożonych 61 wniosków o dofinansowanie, od grudnia trwa proces ich oceny pod kątem zgodności z warunkami określonymi w regulaminie programu. Publikacja wyników naboru jest planowana na początek lutego 2024 r.

18.2. Przygotowanie i prowadzenie zadań NID w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

W pierwszym kwartale 2023 r. zadania NID dotyczyły Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2019–2022, który został przyjęty uchwałą Rady Ministrów 13 sierpnia 2019 r., a następnie ogłoszony w Monitorze Polskim 11 września 2019 r. (MP z 2019 r. poz. 808).

Program ma na celu realizację przepisu art. 84 w związku z art. 86 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2018 r. poz. 2067 z późn.

zm.) i jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także zapewnia środki służące do realizacji wyznaczonych celów. 8 października 2019 r. minister kultury i dziedzictwa narodowego powołał dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa na koordynatora programu (Dz.Urz. MKiDN z 2019 r. poz. 98).

W styczniu 2023 zostało przygotowane sprawozdanie merytoryczne z realizacji w 2022 r. KPOZiOnZ (wysłane do DOZ MKiDN 10 stycznia 2023 r.) oraz wkład opisowy do sprawozdań finansowych (złożone 31 stycznia). Dodatkowe wyjaśnienia do sprawozdania były składane w kwietniu. Informacja o rozliczeniu finansowym środków przekazanych na realizację KPOZiOnZ w 2022 r. otrzymaliśmy 3 kwietnia 2023 roku.

Równoległe od października 2022 r. prowadzone były w NID prace nad zadaniami planowanymi do zgłoszenia do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023–2026. Zgodnie z założeniami przedstawionymi przez dyrektora Departamentu Ochrony Zabytków MKiDN, celem głównym programu będzie zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce. Według pierwszego projektu programu Narodowy Instytut Dziedzictwa ma realizować 18 zadań, przypisanych do trzech celów szczegółowych:

1. weryfikację zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości,
2. wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków,
3. podkreślenie roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Przygotowane karty 18 zadań zostały przekazane do DOZ MKiDN w końcu listopada 2022 roku. Od połowy sierpnia 2023 r. kontynuowano prace nad kartami zadań, w tym weryfikowano zakres rzeczowy zgłoszonych działań pod kątem możliwości realizacji w ramach założonego harmonogramu, a także możliwości osiągnięcia zaplanowanych wskaźników i efektów zadań. Materiał został przekazany do Departamentu Ochrony Zabytków MKiDN 9 października 2023 roku. W ciągu tego miesiąca prowadzona była korespondencja dotycząca kształtu zadań NID w ramach programu.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023–2026 został przyjęty uchwałą nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r., opublikowano go w Monitorze Polskim (Dz.U. z 2023 r. poz. 1470) w dniu 28 grudnia 2023 r., a wszedł w życie w dniu następnym.

18.3. Prowadzenie postępowań administracyjnych wszczynanych z urzędu w przedmiocie skreślenia z rejestru zabytków obiektów nieistniejących oraz obszarowych zabytków nieruchomości stanowiących historyczne układy urbanistyczne i historyczne układy ruralistyczne

W okresie sprawozdawczym utworzono w strukturze NID zespół ds. postępowań administracyjnych do obsługi zadań powierzonych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na podstawie pisma z dnia 30 września 2022 r. zn. DOZ.0102.12.2022.MK –

utworzono stanowiska pracy oraz zapewniono ich obsadę kadrową. Przeprowadzono ponadto niezbędne szkolenia w zakresie obsługi oprogramowania do tworzenia załączników kartograficznych do decyzji administracyjnych. W tym czasie do NID przekazano 16 spraw o skreślenie z rejestru zabytków obszarowych zabytków nieruchomości stanowiących historyczne układy urbanistyczne i historyczne układy ruralistyczne oraz 67 spraw obiektów nieistniejących. Akta spraw zostały zarejestrowane i przeanalizowane pod kątem braków uniemożliwiających przeprowadzenie postępowania. Zwrócono się do właściwych podmiotów, w tym wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz organów prowadzących ewidencję gruntów i budynków o przesłanie niezbędnej dokumentacji. W 12 sprawach zwrócono się do Oddziałów Terenowych NID celem sporządzenia opinii specjalistycznych na okoliczność zaistnienia przesłanek skreślenia zabytku z rejestru zabytków. W 7 sprawach wszczęte zostało postępowanie administracyjne a w 3 poinformowano podmiot wnioskujący o odmowie wszczęcia postępowania z urzędu.

18.4. Prowadzenie postępowań administracyjnych w sprawie jednorazowych pozwoleń na stały wywóz zabytków za granicę na stałe

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi postępowania w sprawach o wywóz zabytków za granicę na stałe od 1 lipca 2022 roku. W 2023 r. do Narodowego Instytutu Dziedzictwa przekazano 84 wnioski.

Tabela 8. Liczba wniosków o wywóz zabytków z poszczególnych kategorii, z podziałem na miesiące

art. 51 ust. 1*	pkt 1	pkt 2	pkt 3	pkt 4	pkt 5	pkt 6	pkt 7	pkt 8	pkt 12	pkt 13	pkt 14	pkt 15	bez kategorii**
01/2023			2								6	1	
02/2023			1								6	3	
03/2023			1			2					4		1
04/2023				2							2	5	
05/2023											4	2	
06/2023			1								3		
07/2023											3	1	1
08/2023			1	1							12		
09/2023				1							2	1	5
10/2023													
11/2023											2		
12/2023			2								2	3	1
SUMA	0	0	8	4	0	2	0	0	0	0	46	16	8

*Kategorie zabytków według art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (u.o.z). W statystyce nie uwzględniono kategorii z pkt. 9–11, w sprawie których pozwolenia wydaje dyrektor Biblioteki Narodowej.

** Obiekty, których nie można było zaliczyć do żadnej z kategorii z art. 51 ust. 1 u.o.z. ponieważ nie spełniały one kryterium wieku lub wartości.

Do stosunkowo licznej kategorii z art. ust. 1 pkt 15 u.o.z. (inne kategorie, niewymienione w pkt. 1–14, obejmujące zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 16 tys. zł) zaliczono wnioski dotyczące zabytków, takich jak pojedyncze numizmaty, tkaninę artystyczną, instrumenty muzyczne, meble, rzemiosło artystyczne.

Do 31 grudnia 2023 r. zakończono 103 postępowania w sprawach o wywóz zabytków za granicę. W tej liczbie zawierają się postępowania zakończone wydaniem pozwolenia na wywóz (87), odmową wydania pozwolenia (2), umorzeniem – ze względu na wycofanie wniosku przez stronę lub gdy postępowanie było bezprzedmiotowe, ponieważ zabytek nie spełniał kryterium wieku lub kryterium wartości wymienionych w art. 51 ust. 1 u.o.z. (7) oraz wnioski pozostawione bez rozpoznania wskutek niezuzpełnienia przez wnioskodawcę braków formalnych (7).

W związku z prowadzonymi postępowaniami, w okresie sprawozdawczym, w ramach zadań związanych z postępowaniami wywozowymi, do zadań pracowników NID należało:

- przyjmowanie wniosków,
- prowadzenie postępowania wyjaśniającego,
- prowadzenie korespondencji ze stronami postępowania,
- przygotowywanie projektów rozstrzygnięć,
- prowadzenie rejestru postępowań,
- aktualizowanie systemu Vinci II o nowe wydane decyzje,
- przygotowywanie opinii będących wkładem do uzasadnienia decyzji,
- organizowanie i przeprowadzanie oględzin zabytków,
- prowadzenie kwerend w bibliotekach, archiwach, muzeach i innych instytucjach kultury oraz konsultacje ze specjalistami i ekspertami w celu sporządzenia opinii,
- czuwanie nad merytoryczną jakością opinii sporządzanych przez zewnętrznych ekspertów, w sytuacjach gdy nie było możliwe przygotowanie opinii przez pracownika NID.

IV. Priorytetowe zadania Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Zadanie 1. Zarządzanie miejscem światowego dziedzictwa UNESCO – Park Mużakowski

Prace pielęgnacyjne

W 2023 roku przeprowadzono następujące prace związane z rewaloryzacją i pielęgnacją parku: odnowienie zniszczonych fragmentów nawierzchni alejek parkowych (ok. 2000 m²), bieżąca pielęgnacja i naprawa lub wymiana drobnej infrastruktury na ścieżkach parkowych, wymiana tablic informacyjnych z mapą parku (2 szt.), koszenia łąk i terenów otwartych – ok. 150 ha (część trzykrotnie), pielęgnacja nowych nasadzeń drzew owocowych (ok. 400 drzew) – podlewanie, bielenie pni, pielienie.

Prace konserwatorskie

Na przełomie lutego i marca 2023 r. – podobnie jak w latach poprzednich – wystąpiły na terenie parku duże szkody w starodrzewiu spowodowane gwałtownymi wiatrami. Została sporządzona inwentaryzacja, przygotowane wnioski i uzyskano od LWKZ decyzje na usunięcie 42 drzew. Ponadto na ok. 50 drzewach wystąpiły straty, na których w ramach własnych działań została przeprowadzona bieżąca pielęgnacja i uporządkowano teren. Do końca września 2023 r. zrealizowano 15 zeszłorocznych decyzji LWKZ i rozpoczęto realizację tegorocznych (usunięto 30 z 42 niebezpiecznych drzew).

Działania dokumentacyjne

1. Opracowano roczny program pielęgnacji parku;
2. Opracowano wspólnie z NID: raport okresowy UNESCO dla parku Mużakowskiego, uwagi w ramach konsultacji społecznych projektu planu ochrony Parku Krajobrazowego Łuk Mużakowa;
3. Pozyskano finansowanie na działania programowo-rewitalizacyjne w parku na lata 2024–2025 w ramach Programu Współpracy INTERREG Polska–Saksonia 2021–2027 „Park Mużakowski – zwiększenie atrakcyjności turystycznej i dostępności obiektu światowego dziedzictwa UNESCO” w kwocie 4 845 096,37 zł, opracowano i rozpoczęto realizację (firma zewnętrzna) aktualizacji inwentaryzacji fragmentów parku w pobliżu obiektów architektonicznych, łącznie z badaniem stanu drzew (witalnego, zdrowotnego i mechanicznego) i programem prac pielęgnacyjnych.

Działania edukacyjne i promocyjne

1. Opracowano artykuł na temat parku do wrześniowego wydania kwartalnika „Renowacje i Zabytki” 3/2023 poświęconego zabytkom woj. lubuskiego (Barbara Iwlew, *Park Mużakowski – marzenia i rzeczywistość*);
2. Prowadzenie praktyk uczniowskich (dwie osoby – kwiecień 2023);
3. Udział w konferencji lubuskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków, zorganizowanej w ramach obchodów 70-lecia służb konserwatorskich na Ziemi Lubuskiej – prezentacja Barbara Iwlew „Park Mużakowski – historia i rewaloryzacja” (28–29.09.2023).
4. Organizacja seminarium wolontariackiego w parku wraz z wykładem terenowym 20–21.10.2023, ok. 100 uczestników.
5. Udział w projekcie Gminy Łęknica „Promocja gospodarcza województwa lubuskiego poprzez kampanię promocyjną z wykorzystaniem potencjału turystycznego i gospodarczego światowego geoparku UNESCO Łuk Mużakowa oraz parku Mużakowskiego” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020, w tym:
  - udział w konferencji prasowej otwierającej projekt – prezentacja Barbara Iwlew (17.05.2023),
  - pomoc techniczna i merytoryczna w realizacji nagrań (6–7.06.2023) do programu telewizyjnego z bezpośrednią transmisją z parku Mużakowskiego w formacie telewizji śniadaniowej 7.06.2023 r.,

- współorganizacja Święta Parku Mużakowskiego wraz z koncertem Janusza Radka z zespołem – wydarzenie odbyło się w 17.06.2023 r., szacunkowa frekwencja wyniosła łącznie ok. 2000 uczestników w ciągu całego dnia, natomiast na samym koncercie publiczność liczyła ok. 800–900 osób.

Współpraca międzynarodowa

- Udział w dyrektor dr hab. Katarzyny Zalasińskiej w 56 posiedzeniu Rady Fundacji Pucklera w Bad Muskau 6 lipca 2023 roku.
- Przygotowanie z Fundacją Pucklera wspólnego wniosku dotacyjnego w programie INTERREG Polska-Saksonia: “Park Mużakowski - zwiększenie atrakcyjności turystycznej i dostępności obiektu światowego dziedzictwa UNESCO” (PLSN.02.02-IP.01-0004/23).

Zadanie 2. Remont i konserwacja Willi u Dziadka na potrzeby Centrum Architektury Drewnianej

Remont i konserwacja willi „U Dziadka” na potrzeby Centrum Architektury Drewnianej prowadzony jest w roku 2023 jako etap III finansowanej z budżetu państwa inwestycji „Remont konserwatorski, przebudowa i adaptacja budynku willa U Dziadka w Otwocku na Centrum Architektury Drewnianej” w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022.

Inwestycja realizowana jest przy ul. Mickiewicza 43/47 w Otwocku, na terenie dz. nr ewid. 13/12, 13/13, obręb 0005 Otwock, jedn. ewidencyjna 141702_1, na podstawie ostatecznej decyzji Prezydenta Miasta Otwocka nr 1847/2021 z 26.11.2021 r. o pozwoleniu na budowę oraz decyzji o jej zmianie nr 1316/2022 z 29.11.2022 r. (głównym powodem zmiany było pozyskanie dodatkowej działki, a tym samym poszerzenie terenu inwestycji), według projektu zamiennego architektoniczno-budowlanego remontu konserwatorskiego, przebudowy i zmiany sposobu użytkowania budynku mieszkalnego willi „U Dziadka” w Otwocku na potrzeby usług kultury, tj. Centrum Architektury Drewnianej, wraz z budową budynku zaplecza technicznego, remontem piwnicy ziemnej i zmianą zagospodarowania terenu oraz sporządzonego na jego podstawie zamiennego projektu wykonawczego.

W roku 2023, w ramach etapu III inwestycji, jak w nazwie zadania, przygotowany został przetarg na roboty budowlane. Był on ogłaszany dwukrotnie, gdyż pierwszy został unieważniony z przyczyn technicznych (jedna z zainteresowanych firm nie mogła złożyć oferty z powodu awarii internetowej platformy przetargowej). W wyniku drugiego przetargu wyłoniono wykonawcę (Andrzej Babula Zakład Budowlano-Stolarsko-Remontowy) i zawarto z nim umowę o roboty budowlane poprzedzające roboty instalacyjne – etap robót budowlanych, pozwalający na późniejsze wykonanie robót instalacyjnych bez ich niszczenia oraz końcowych robót budowlanych i wykończeniowych.

Etap ten okazał się znacznie tańszy niż planowano ze względu na przeszacowany kosztorys inwestorski, uzyskanie w przetargu korzystnej rynkowej oferty na wykonawstwo, ograniczenie wycinek i ich przeprowadzenie w wyjątkowo korzystnej cenie. Niezależnie od tego nie było możliwe wykonanie większej ilości robót i zadań w

przyznanej kwocie dotacji. Ich zakres ograniczony został w taki sposób, żeby pozostawienie wstrzymanej budowy na okres kilku miesięcy do rozstrzygnięcia przetargu w kolejnym roku nie skutkowało ich zniszczeniem, a przyszłoroczny wykonawca nie zakwestionował prawidłowości ich wykonania (zminimalizowano ryzyko konieczności wykonywania ich drugi raz oraz dokonywania poprawek).

W ww. zakresie przeprowadzony został remont konserwatorski i przebudowa willi, remont zachowawczy piwnicy ziemnej i budowa nowego budynku zaplecza technicznego. Rozebrano istniejący budynek gospodarczy i nieczynną stację TRAFO. Podczas prowadzenia robót budowlanych prowadzony był nadzór inwestorski (w tym konserwatorski) oraz autorski – cykliczne spotkania komisji konserwatorskiej z udziałem przedstawicieli MWKZ zakończone odbiorem tego etapu prac konserwatorskich.

Podczas robót budowlanych prowadzony był nadzór inwestorski (realizował go inż. Lech Borkowski, działający pod firmą Biuro Obsługi Budownictwa) oraz autorski (EMGIEPROJEKT sp. z o.o.). Komisja konserwatorska z udziałem przedstawicieli MWKZ cyklicznie spotyka się na placu budowy. Także regularnie przeprowadzane są koordynacje budowy.

Jeszcze przed wprowadzeniem na plac budowy wyłonionego w przetargu nieograniczonym wykonawcy konieczna była wycinka drzew i krzewów kolidujących z inwestycją. Prezydent Otwocka nie wydał zgody na wycinkę drzew kolidujących z zagospodarowaniem terenu i projektem zieleni. Wycinki zostały ograniczone do niezbędnych – wyłącznie bezpośrednio kolidujących z robotami budowlanymi i tylko takie zrealizowano na podstawie prawomocnej decyzji.

Wykonano także nasadzenia zastępcze na terenie Otwocka wymagane ww. decyzją oraz na terenie przynależnym do willi – zgodnie z decyzją zezwalającą na wycinkę sosny zagrażającej bezpieczeństwu ludzi i mienia wyciętej w grudniu 2022.

Sztuczny – wymuszony ograniczeniami finansowymi, oraz udzielaniem dotacji celowej wyłącznie na okres mieszczący się w jednym roku kalendarzowym – podział inwestycji na etapy oraz braki projektowe ujawnione na budowie poskutkowały robotami dodatkowymi, których zakres był jednakże tak niewielki, że tylko nieznacznie zwiększył nakłady inwestycyjne, ale nie przekroczono 15% wartości pierwotnej umowy. Podpisano więc z wykonawcą robót budowlanych stosowny aneks.

Projekt zieleni ze względu na ograniczone wycinki nie będzie mógł być zrealizowany w pierwotnej formie. Także z tego powodu konieczne są nieistotne z punktu widzenia prawa budowlanego zmiany zagospodarowania terenu, obejmujące sieci uzbrojenia oraz projektowane parkingi. Przy okazji wprowadzania tych zmian pojawiła się możliwość optymalizacji procesu realizacji inwestycji oraz ograniczenie jej kosztów, gdyż pozwoliły one wyeliminować kolizję słupa elektroenergetycznego. Usunięcie tej kolizji okazało się zadaniem formalnie bardzo skomplikowanym, które byłoby także trudne logistycznie i rozciągnięte w czasie, a więc generowałoby dalsze koszty. Zawarto więc umowę z firmą EMGIEPROJEKT sp. z o.o., będącą autorem całej dokumentacji projektowej dla tej

inwestycji, na dodatkowe prace projektowe – przygotowanie projektu zamiennego zagospodarowania terenu (PZT – etap I) łącznie z wystąpieniem do PGE o nowe techniczne warunki przyłączenia (TWP) do sieci elektroenergetycznej (wydane w roku 2021 utraciły swoją ważność ze względu na przystąpienie do robót budowlanych dopiero w roku 2023 i PGE odmówiło ich aktualizacji) i wykonaniem zamiennych projektów instalacji elektrycznych. Oba te zadania są wzajemnie powiązane, gdyż od technicznych warunków przyłączenia uzależnione są także rozwiązania dotyczące sieci (stąd podział wykonania zadania na dwa etapy – drugi w 2024 roku po uzyskaniu TWP i podpisaniu przez NID nowej umowy przyłączeniowej do sieci elektroenergetycznej).

Celem oszacowania wartości robót pozostałych do zakończenia inwestycji i przygotowania kolejnego przetargu na roboty budowlane/generalne wykonawstwo, wykonano aktualizację kosztorysu inwestorskiego oraz przedmiaru w ww. zakresie.

Opierając się na tych materiałach oraz dokumentacjach projektowych z uwzględnieniem poprawek (w ramach zmian nieistotnych z punktu widzenia Prawa budowlanego, a więc nie wymagających zmiany pozwolenia na budowę) oraz zleconych w ostatnim kwartale roku opracowań zamiennych, rozpoczęto przygotowywanie materiałów przetargowych na roboty zaplanowane do realizacji w roku 2024.

W związku z wynikającym z Prawa budowlanego spoczywającym na inwestorze obowiązkiem zapewnienia kierownika budowy także podczas przerw w robotach budowlanych, kierownika budowy zatrudnionego dotychczas przez wykonawcę zatrudniono po stronie NID z zamiarem przedłużenia tej współpracy w ramach odrębnych umów, także podczas realizacji kolejnych etapów inwestycji aż do jej zakończenia.

Dla płynności realizacji inwestycji realizowanej – na podstawie finansowań rocznych dotacjami celowymi – wykonania dokumentacji powykonawczej kolejnych jej etapów, spójnej z dokumentacją powykonawczą robót budowlanych wykonanych w roku 2024, oraz zapewnienia możliwie bezproblemowego przebiegu czynności odbioru końcowego po realizacji wszystkich robót objętych pozwoleniem na budowę rekomendowane jest zatrudnienie zarówno dotychczasowego kierownika budowy, jak i inspektora nadzoru inwestorskiego oraz kierownika prac konserwatorskich przez NID.

Do zakończenia inwestycji pozostają do wykonania roboty instalacyjne wewnętrzne i zewnętrzne, roboty budowlane – etap II wraz z aranżacją wnętrza, a także roboty związane z zagospodarowaniem terenu i budową wiaty szkoleniowej, która jest zadaniem wymagającym sporządzenia odrębnych opracowań projektowych, uzyskania kolejnej zmiany pozwolenia na budowę i prawdopodobnie także przeprowadzenia odrębnych postępowań przetargowych. Biorąc pod uwagę wszystkie realne uwarunkowania, a więc z przyczyn logistyczno-technologicznych oraz proceduralnych (uzyskanie zamiennego pozwolenia na budowę, a przede wszystkim przeprowadzenie skomplikowanych i długotrwałych procedur odbioru końcowego, niezbędnych do uzyskania pozwolenia na użytkowanie dla budynku użyteczności publicznej, jakim ma się stać willa „U Dziadka”),

przy rocznym finansowaniu inwestycji, jej zakończenie przewidywane jest nie wcześniej jak na drugą połowę 2025 roku.

Zadanie 3. Programowa działalność zespołów zadaniowych NID

Zespół ds. zmian klimatu

Zespół ds. zmian klimatu został powołany 13 marca 2023 roku. Zadania zespołu:

1. Prowadzenie prac związanych z analizą dokumentów strategicznych, w tym wytycznych Unii Europejskiej, ICOMOS, UNESCO, Polskiego Planu Adaptacji 2020 oraz Miejskich Planów Adaptacji do Zmian Klimatu;
2. Wypracowanie i wdrożenie metod monitorowania skutków zmian klimatycznych na obiektach dziedzictwa, w tym rejestracja postępujących zmian i monitorowanie zagrożeń;
3. Opracowanie karty zagrożeń klimatycznych dla poszczególnych typów dziedzictwa;
4. Analiza i krytyczna ocena dostępnych rozwiązań ochronnych stosowanych w Polsce i na świecie;
5. Wdrożenie rekomendowanych sposobów ochrony obiektów zabytkowych przed skutkami zmian klimatycznych;
6. Wypracowanie dobrych praktyk sposobów mitygacji zmian klimatycznych w obiektach zabytkowych;
7. Działalność popularyzatorska i edukacyjna w zakresie zmian klimatu i ich skutków dla obiektów zabytkowych.

W przedmiotowym okresie wykonano analizę szeregu dokumentów strategicznych. Ponadto zespół został podzielony na cztery grupy robocze zajmujące się zabytkami archeologicznymi, zielenią zabytkową, przestrzenią publiczną i budynkami. Każda z grup wypracowała postulaty dot. koniecznych zmian w aktach normatywnych i praktyce konserwatorsko-budowlanej mających na celu ochronę wartości zabytkowych w kontekście zagrożeń klimatycznych. Cały zespół i podzespoły pracują nad kartami monitorowania zagrożeń klimatycznych dla cztery typów zabytków, przygotowanymi przez Dział Zarządzania Dziedzictwem i Analiz Wpływu Zmian Klimatu na Dziedzictwo. Projekty kart mają być przygotowane do końca bieżącego roku. Członkowie zespołu pogłębiają swoją wiedzę dot. skutków zmian klimatycznych, adaptacji i mitygacji, nie tylko przez prace gabinetowe, ale także przez uczestnictwo w szkoleniach i konferencjach, takich jak Polski Kongres Klimatyczny, szkolenia dot. zieleni zabytkowej w kontekście kryzysu klimatycznego, ekosystemów dolin rzecznych itp.

Zespół współpracuje z Działem Zarządzania Dziedzictwem i Analiz Wpływu Zmian Klimatu na Dziedzictwo. W ramach wspólnych działań współpracujemy z:

- Ministerstwem Klimatu i Środowiska: dr Renata Stachańczyk i Maria Badeńska-Stapp referowały zagadnienia dot. dziedzictwa kulturowego w ramach spotkań „Koniec z betonem w centrach miast”. Dnia 27 września 2023 r. opublikowano odcinek podcastu Urbcast „Jak wygląda adaptacja miast do zmian klimatu w kontekście ochrony dziedzictwa” – rozmowa z Marią Badeńską-Stapp;

- Krajową Agencją Poszanowania Energii – „Czy można termomodernizować zabytki. Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatycznych”, 10 października 2023 r.

Pracujemy też z innymi partnerami: Narodowym Centrum Badań i Rozwoju, szczególnie w zakresie energii odnawialnej jako źródła ciepła dla zabytków oraz architektury drewnianej, a także Polskim Kongresem Klimatycznym, w zakresie poszerzenia tego wydarzenia o panele dot. dziedzictwa kulturowego. Stopniowo zawiązujemy formalne relacje z tymi instytucjami.

Dr Karolina Grabowska-Garczyńska uczestniczyła w pracach nad przygotowaniem konferencji „Dziedzictwo przemysłowe w sercu zielonej Europy” (organizatorzy: Polski Komitet Dziedzictwa Przemysłowego TICCIH, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Fundacja Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Górnego Śląska; Katowice, 16–17.11.2023).

Jako wydział zajmowaliśmy się także przygotowaniem III Konferencja „Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatu” pt. „Wpływ dużych inwestycji na sytuację hydrologiczną na obszarach podlegających ochronie konserwatorskiej” we współpracy ze Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego oraz „Ecology&Hydrology”. Konferencja odbyła się w ostatnich dniach listopada 2023 roku.

Zespół ds. architektury drewnianej

Zespół ds. architektury drewnianej został formalnie powołany zarządzeniem dyrektora NID z dnia 8 maja 2023 r., tym niemniej jego prace trwały już w ostatnich miesiącach 2022 roku. W skład zespołu wchodzi 10 osób z siedmiu ośrodków i CAD (w ostatnim czasie akces do zespołu zgłosiły dwie osoby). Początkowo funkcję przewodniczącej zespołu pełniła Natalia Skiepmo z OT w Krakowie, jednak po objęciu przez nią posady kierownika CAD rolę tę w połowie stycznia przejął Grzegorz Naumowicz z OT w Opolu. Nadzór nad działalnością zespołu sprawuje zastępca dyrektora dr hab. Monika Bogdanowska, która czynnie włącza się w jego prace.

W pierwszym okresie działalności zespołu został wypracowany harmonogram na rok 2023 r., który zawierał następujące zadania:

- poradnik – standardy prac przy zabytkowych stolarkach okiennych,
- poradnik – standardy prac dla remontów domu drewnianego (w trakcie prac zdecydowano o zmianie formuły z poradnika na broszurę),
- opracowanie bazy bibliograficznej,
- wskazanie i oznaczenie obiektów i typów architektonicznych zagrożonych całkowitą eliminacją z krajobrazu kulturowego,
- rozpoznanie zasobu.

W kolejnych miesiącach trwały prace przy realizacji poszczególnych zadań, w które włączali się poszczególni członkowie zespołu. Regularnie odbywały się spotkania całego zespołu na platformie Teams, jak również liczne spotkania robocze zespołów zadaniowych. Realizacja dwóch pierwszych zadań, koordynowanych przez członków zespołu z OT Kraków i OT Łódź, dobiegła końca. Zarówno poradnik, jak i broszura zostały

wydane w formie drukowanej i online. Zadanie trzecie obliczone jest na realizację w dłuższej perspektywie czasowej. Efektem prac ma być utworzenie przez CAD ogólnej dostępnej bazy bibliograficznej. Kolejne z zaplanowanych zadań obliczone jest na pozyskanie wiedzy nt. krytycznie zagrożonych rodzajów i typów architektury drewnianej. Członkowie zespołu dotychczas sporządzili pięć takich ankiet, a kolejne są w opracowaniu. Ostatnim zadaniem, również obliczonym na realizację w dłuższej perspektywie czasowej, jest rozpoznanie zasobu architektury drewnianej. Zadanie to realizowane jest pilotażowo w województwach małopolskim, opolskim i śląskim. Członkowie zespołu realizujący te prace prowadzą przede wszystkim kwerendy w zbiorach Wojewódzkich Ewidencji Zabytków i Gminnych Ewidencjach Zabytków, mające na celu wyłowienie z ogólnej liczby obiektów figurujących w ewidencjach zabytków architektury drewnianej.

W okresie sprawozdawczym członkowie zespołu brali udział w konferencjach organizowanych czy współorganizowanych zarówno przez NID, jak również przez inne instytucje. Wśród nich należy wymienić Święto Rzemiosła i konferencję Wood Designe Festival w Zgierzu organizowaną przez Urząd Miasta Zgierza i Park Kulturowy Miasto Tkaczy oraz międzynarodowe seminarium i warsztaty „Historyczne stolarki okienne”. Ponadto Natalia Skiepmo i Grzegorz Naumowicz zostali desygnowani do współpracy z Muzeum Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie, m.in. w kontekście planowanej konferencji naukowej „Na ratunek drewnu – konserwacja budowli drewnianych”.

Zespół ds. dziedzictwa techniki

W maju 2023 r. nastąpiło formalne powołanie zespołu zadaniowego ds. dziedzictwa techniki. Wcześniej już opracowano zakres przedmiotowy zadań zespołu. Określono wstępne kierunki samokształcenia jego członków. Zgodnie z ustaleniami wewnętrznymi prowadzony jest monitoring obiektów Staropolskiego Okręgu Przemysłowego, w tym odbyły się spotkania z dyrekcją muzeów w Małeńcu i Starachowicach, dotyczące działalności instytucji (monitoruje Włodzimierz Pedrycz). R. Kola wziął udział w Forum Dziedzictwa Kultury Przemysłowej organizowanym przez Instytut im. Wojciecha Korfańskiego w Katowicach w dniach 22–23.09. 2023 (referat: „Problem wyboru celu konserwacji i restauracji dawnych urządzeń technicznych”). Dnia 26 października 2023 roku R. Kola na zaproszenie Kujawsko-Pomorskiego Centrum Dziedzictwa wziął czynny udział w debacie „Dziedzictwo postindustrialne Kujaw i Pomorza”. Członkowie zespołu współuczestniczyli w pracach nad przygotowaniem konferencji „Dziedzictwo przemysłowe w sercu zielonej Europy” (organizatorzy: Polski Komitet Dziedzictwa Przemysłowego TICCIH, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Fundacja Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Górnego Śląska, Katowice, 16–17.11.2023), jak również brali w niej udział.

Zespół ds. dóbr kultury współczesnej

Zespół ds. dóbr kultury współczesnej (DKW) został formalnie powołany zarządzeniem dyrektora NID z dnia 30 maja 2023 r., ale jego prace rozpoczęły się od końca listopada 2022 roku. W skład zespołu weszło 13 z 10 ośrodków (jedna osoba zrezygnowała z pracy w

NID). Obecnie zespół liczy 12 osób z dziewięciu ośrodków. Nadzór merytoryczny nad pracami zespołu sprawuje dyrektor dr hab. Katarzyna Zalasieńska, a także od lipca 2023 r. zespół wspiera merytorycznie zastępca dyrektora dr hab. Monika Bogdanowska.

Na początku działania zespół opracował cele działania oraz zadania:

- **Cel 1** – określenie aktualnej „sytuacji wyjściowej” dotyczącej dóbr kultury współczesnej w zakresie stopnia rozpoznania zasobu, stopnia udokumentowania, literatury przedmiotu, stanu zachowania, stopnia ochrony;
- **Cel 2** – opracowanie analizy potencjałów i zagrożeń zasobu wraz ze zdefiniowaniem potrzeb i możliwości jego ochrony oraz uwarunkowań do zachowania obiektów współczesnych;
- **Cel 3** – próby określenia zasad i rekomendacji (wytycznych) dotyczących zasadności oraz możliwości (w tym narzędzi i metod) ochrony dóbr kultury współczesnej;
- **Cel dodatkowy** (do realizacji bieżącej) – popularyzacja wiedzy o DKW wraz z działaniami edukacyjnymi, szkoleniowymi i naukowymi.

Zespół działa i spotyka się przede wszystkim w formule online, ale także odbyły się dwa bezpośrednie, osobiste spotkania. Jedno z nich – inauguracyjne prace zespołu w listopadzie 2022 r. w Warszawie, drugie we wrześniu w ramach uczestnictwa przedstawicieli zespołu w konferencji „Modernizm w Europie modernizm w Gdyni” (cykl spotkań i dyskusji w poszczególnych dniach konferencji 21–23 września 2023). Spotkania robocze online (jedenaście spotkań w 2023 r.: 13 stycznia, 14 lutego, 15 marca, 12 kwietnia, 17 maja, 13 czerwca, 28 czerwca, 26 lipca, 6 i 13 września, 18 października 2023 r.) oraz bieżąca współpraca w mniejszych podgrupach zadaniowych i tematycznych.

W ramach pracy zespołu miało miejsce szereg prezentacji wybranych zagadnień dot. DKW:

- omówienie kryteriów wartościowania architektury współczesnej będących wynikiem prac zespołu NID ds. architektury współczesnej (zespół NID działający w latach 2011–2013) – Tomasz Błyskosz i Ewa Popławska-Bukała;
- szkicowe określenie dotychczasowych rekomendacji i prac SARP w tym dot. ujednoczenia kryteriów wyboru DKW oraz prezentacja metodologii wyboru DKW w Łodzi oraz prób definiowania zasad ich ochrony – Maria Dankowska;
- prezentacja dot. najmłodszych zabytków Warszawy wraz z określeniem okoliczności wpisów do rejestru, ale także tego co dzieje się z obiektami już po ich wpisaniu do rejestru – Marcin Dawidowicz;
- omówienie instrukcji dot. wspólnego repozytorium fotograficznego zespołu – opracował i omówił Piotr Roczek;
- tworzenie bibliografii obszaru badawczego DKW – wytyczne opracowała Marta Liszewska przy współpracy z Ewą Popławską-Bukałą;
- prezentacja dot. współczesnych rzeźb plenerowych ze szczególnym uwzględnieniem Zielonej Góry – Marta Kłaczkowska;
- problematyka dóbr kultury współczesnej w Białymstoku – Iwona Górską, Katarzyna Niedźwiecka; informacja oraz opracowanie wykazów obiektów współczesnych

uznanych przez żyjące pokolenie, na podstawie diariuszy Przemysława Szafera – opracował i omówił Włodzimierz Pedrycz;

- dyskusja nt. opinii realizowanych w NID, a dotyczących obiektów współczesnych (w tym z list DKW) na przykładzie Łodzi (budynek uzupełniający zespół SDH CENTRAL – wprowadzenie do zagadnienia Maria Dankowska.

Wokół prezentowanych tematów toczyły się dyskusje merytoryczne zespołu oraz wytyczne do kierunków dalszego działania zespołu, a także wnioski na ich temat, w tym dotyczące metodologii postępowania, kryteriów wyboru wraz z osobną dyskusją na temat cezury czasowej DKW. Jedną z rekomendacji zespołu, która będzie wymagała dalszego uzasadnienia i rozwinięcia, jest oficjalne uznanie modernizmu, socrealizmu oraz postmodernizmu za epoki minione, będące działalnością poprzednich pokoleń.

W wyniku dyskusji określono zadania zespołu ds. DKW, tj. zakres bieżących prac oraz etapy badawcze zmierzające do opracowania „raportu na temat stanu zachowania, ochrony i opieki dóbr kultury współczesnej”. Równolegle rozpoczęto prace zmierzające do usystematyzowania pojęć, metodologii działania, opracowania wewnętrznych standardów NID dot. postępowania przy opiniowaniu, waloryzacji i ocenie DKW oraz raportowania zagadnień dot. DKW.

Członkowie zespołu włączyli się dodatkowo w wypełnienie badań ankietowych na temat obiektów socmodernizmu w poszczególnych regionach Polski (projekt realizowany m.in. przez Uniwersytet Łódzki).

Realizacja zadań odpowiadających celom działania zespołu, tj.:

1. Rozpoczęto badania ankietowe, opracowano wzorce ankiet nt. DKW (zrealizowano pierwszy etap badań ankietowych na poziomie wojewódzkim, trwa uzupełnianie uzyskanych danych oraz rozpoczęto prace dot. opracowania wniosków), w przygotowaniu badanie ankietowe na poziomie lokalnym – gminnym;
2. Realizowane jest opracowanie wykazów dóbr kultury współczesnej uznanych w oficjalnych dokumentach i opracowaniach planistycznych w podziale na poszczególne regiony Polski;
3. Podjęto działania zmierzające do przygotowania wykazu i przeglądu literatury na temat dóbr kultury współczesnej w Polsce, oraz repozytorium fotograficznego;
4. Rozpoczęto opracowanie wybranych zagadnień szczegółowych (tematycznych) – jako pierwsze zagadnienie opracowywany jest temat rzeźb plenerowych w Polsce. Zadanie realizowane jest w partnerstwie z Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, Wydziałem Sztuk Plastycznych UMK w Toruniu, Narodowym Instytutem Architektury i Urbanistyki.
  - a. Przygotowana została konferencja „Rzeźba plenerowa w Polsce – zjawisko artystyczne lat 60. i 70. XX wieku oraz problematyka ochrony” (online, 15 listopada 2023 r.) oraz planowana jest publikacja pokonferencyjna jako numer tematyczny „Ochrony Zabytków”;

- b. W ramach współpracy partnerskiej przedstawicielka zespołu – Marta Kłaczkowska – wzięła aktywny udział w kongresie „Rzeźba wszędzie?” w CRP w Orońsku (10–12 października 2023);
5. Planowana jest wewnętrzna konferencja/seminarium NID w 2024 r. w celu rozszerzenia dyskusji oraz zebrania opinii i poglądów na temat DKW. W trakcie wydarzenia przedstawiciele zespołu zaprezentują dotychczasowe wnioski. Jako rezultat spotkania planowane jest wspólne wypracowanie standardów i rekomendacji wewnętrznych NID na temat ochrony i opieki nad DKW.

Działalność pozostałych zespołów została omówiona w sprawozdaniach z realizacji działań priorytetowych.

3. STATYSTYKA

Jesteśmy potrzebni (NID w liczbach)

Liczba wydanych opinii specjalistycznych	535
Liczba standardów, wytycznych, zaleceń opracowanych przez NID	16
Liczba oględzin zabytków zgłoszonych do uznania za pomnik historii	15
Liczba zaopiniowanych wniosków o uznanie zabytku za pomnik historii	17
Liczba przygotowanych projektów rozporządzeń Prezydenta RP w sprawie uznania zabytku za pomnik historii	10
Liczba oględzin pomników historii w terenie w ramach monitoringu pomników historii	7
Liczba projektów decyzji w postępowaniach dotyczących wydawania jednorazowych pozwoleń na wywóz zabytków za granicę na stałe	101
Liczba przekazanych do NID postępowań administracyjnych dot. skreślenia obiektu	83
Liczba prowadzonych projektów międzynarodowych (EDD, EDA, TRIQETRA)	3
Udział NID w organizacjach międzynarodowych (EHHF, EAA, EAC, BRHC)	4
Liczba miejsc światowego dziedzictwa UNESCO zarządzanych przez NID	1
Liczba programów dotacyjnych prowadzonych przez NID	3
Liczba wniosków złożonych do programu rządowego „Ochrona zabytków archeologicznych” 2023	56
Liczba projektów dofinansowanych w 2023 r. w ramach programu „Ochrona zabytków archeologicznych”	32
Liczba wniosków złożonych do programu „Wspólnie dla dziedzictwa” 2023	152
Liczba projektów dofinansowanych w 2023 r. w ramach programu „Wspólnie dla dziedzictwa”	29
Liczba wniosków złożonych do programu „Niematerialne – przekaz dalej” 2023	50
Liczba projektów dofinansowanych w 2023 r. w ramach programu „Niematerialne – przekaz dalej”	11
Liczba publikacji wydanych przez NID	31
Liczba wystąpień pracowników NID na konferencjach krajowych	36
Liczba użytkowników, którzy odwiedzili bazę wiedzy samorząd.nid.pl w okresie sprawozdawczym	62578
Liczba użytkowników odwiedzających zabytek.pl w 2023	1 012 031
Liczba zabytków mających swój opis na zabytek.pl	694 056

Liczba wprowadzonych/uzupełnionych not użytkowników na zabytek.pl	9817
Liczba zdjęć opublikowanych na zabytek.pl	111 471
Liczba zobrazowań 3D (cumulus/modele) opublikowanych na zabytek.pl	200
Liczba filmów opublikowanych na zabytek.pl	82
Liczba aktywnych użytkowników aplikacji ScanManager	739
Stan zbioru dokumentów rejestru i ewidencji zabytków zgromadzonych w NID	1 233 760
Liczba zeskanowanych dokumentów zgromadzonych w bazie danych	894 628
Liczba rekordów opisujących dokumenty rejestru i ewidencji zabytków w bazie danych	894 628
Liczba obiektów przestrzennych reprezentujących zabytki w bazie GIS	792 268
Liczba obiektów przestrzennych opublikowanych na portalu mapowym NID	757 340
Liczba udostępnionych dokumentów rejestru i ewidencji zabytków, fiszek adresowych i spuścizn w okresie sprawozdawczym	1 440 145
Liczba rozpatrzonych wniosków o dostęp do danych przestrzennych	99
Liczba jednostek archiwalnych dokumentacji PP PKZ przechowywanej w NID	1 020 031
Liczba jednostek archiwalnych dokumentacji zgromadzonej w archiwum zakładowym	601 475
Liczba metrów bieżących dokumentacji kategorii A i kategorii B przyjętej w okresie sprawozdawczym	23
Liczba jednostek archiwalnych zinwentaryzowanych w okresie sprawozdawczym	31 318
Liczba woluminów będących na stanie biblioteki NID	124 480
Liczba osób, które skorzystały z biblioteki NID w okresie sprawozdawczym	1111
Liczba osób, które skorzystały z katalogu bibliotecznego online	11 941
Liczba nowych elementów, które zostały wpisane na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego w okresie sprawozdawczym	21
Liczba Krajowej Ewidencji Zabytków, która wpłynęła w 2023	14 527
Stan Krajowej Ewidencji zabytków archeologicznych, nieruchomych i ruchomych	1 201 444
Liczba dokumentów dot. Rejestru zabytków jaka wpłynęła w 2023	963
Stan dokumentacji rejestrowej	79 660
Liczba kwerendzistów korzystających z kartoteki dokumentacji ewidencyjnej	315
Liczba rekordów dla rejestru zabytków ruchomych w programie Multiarch	170 604
Liczba rekordów dla ewidencji zabytków w programie Multiarch	685 946
Liczba dokumentów zweryfikowanych dla WEZ-KEZ zabytków archeologicznych w woj. pomorskim	25 111
Liczba Krajowej Ewidencji Zabytków, która wpłynęła w 2023	14 527
Stan Krajowej Ewidencji zabytków archeologicznych, nieruchomych i ruchomych	1 201 444
Liczba dokumentów dot. Rejestru zabytków jaka wpłynęła w 2023	963
Stan dokumentacji rejestrowej	79 660
Liczba kwerendzistów korzystających z kartoteki dokumentacji ewidencyjnej	315
Liczba rekordów dla rejestru zabytków ruchomych w programie Multiarch	170 604
Liczba rekordów dla ewidencji zabytków w programie Multiarch	685 946
Liczba dokumentów zweryfikowanych dla WEZ-KEZ zabytków archeologicznych w woj. pomorskim	25 111
Liczba uczestników konferencji, webinarów i wykładów	7082
Liczba odtworzeń transmisji konferencji, webinarów i wykładów opublikowanych na kanale YouTube	12642
Liczba użytkowników, którzy odwiedzili strony internetowe NID w okresie sprawozdawczym	1 333 309
Liczba odsłon stron internetowych NID w okresie sprawozdawczym	8 924 992

Liczba dotarcia (zasięg) kanałów mediów społecznościowych NID w okresie sprawozdawczym	
„Program oznakowania cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej” – liczba oznakowanych cmentarzy	16
„Program oznakowania cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej” Liczba cmentarzy żydowskich, dla których wykonano analizę naukową LIDAR	60

4. PROJEKTY INTERDYSCYPLINARNE

4.1. PROJEKTY TEMATYCZNE

4.1.1. Konkurs Zabytek Zadbany (ewentualna kontynuacja w 2024 r.)

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Czas trwania: 1.01.2023 – 31.12.2023

Grupa docelowa: właściciele, posiadacze i zarządcy zabytków, a także Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków lub konserwatorzy samorządowi oraz kierownicy delegatur Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków.

Partnerzy/współorganizatorzy: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, generalny konserwator zabytków

Opis:

Konkurs Zabytek Zadbany ma na celu promocję właściwej opieki nad zabytkami – prowadzonych wzorowo prac badawczych, konserwatorskich, rewaloryzacyjnych i adaptacyjnych, a także systematycznych działań na rzecz właściwego utrzymania zabytków.

W imieniu ministra kultury i dziedzictwa narodowego nadzór nad konkursem sprawuje generalny konserwator zabytków, a za ich realizację odpowiada Narodowy Instytut Dziedzictwa. Oceny konkursowych zgłoszeń dokonuje jury konkursowe, które jest powoływane przez generalnego konserwatora zabytków. W składzie jury konkursu kadencji 2022–2026 są: dr hab. Monika Bogdanowska, dr hab. Piotr Gerber, dr Małgorzata Gwiazdowska, dr Adam Jankiewicz (przewodniczący), prof. dr hab. Jakub Lewicki, dr Katarzyna Pałubska, dr hab. Miron Urbaniak (wiceprzewodniczący).

Konkurs ma charakter otwarty i nieodpłatny. Zgłoszeń obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości mogą dokonywać ich właściciele, posiadacze i zarządcy, a także wojewódzcy konserwatorzy zabytków lub konserwatorzy samorządowi oraz kierownicy delegatur wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zgłoszenia do Konkursu Zabytek Zadbany można składać w następujących kategoriach:

- A. Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- B. Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);

- C. Adaptacja obiektów zabytkowych;
- D. Architektura i budownictwo drewniane;
- E. Zabytki techniki (w tym budownictwo przemysłowe i inżynierskie);
- F. Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

W kategoriach A–E oceniane są prace ukończone w okresie pięciu lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

W kategorii specjalnej F ocenie podlegają długotrwałe (co najmniej dziesięcioletnie) działania, w których szczególną uwagę zwraca systematyczność i stałe zaangażowanie w opiece nad zabytkiem.

Jury konkursu w każdej z kategorii nominuje cztery obiekty (lub mniej), spośród których jeden uzyskuje tytuł laureata, trzy pozostałe – wyróżnienia.

W kategorii specjalnej właściwego użytkowania i stałej opieki nad zabytkiem wskazuje się jeden lub dwa (ex aequo) obiekty otrzymujące tytuł laureata (bez wyróżnień).

Laureaci i wyróżnieni otrzymują dyplomy generalnego konserwatora zabytków i tablice Zabytku Zadbanego do oznakowania obiektów. Zabytki są prezentowane w dedykowanych wyników konkursu wydawnictwach Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

W edycji 2023 zgłoszenia przyjmowane były do 31.01.2023 roku. Wyniki pierwszego etapu, czyli oceny formalnej wniosków, ogłoszono 06.03.2023 roku, a nominacje 19.05.2023 roku. Uroczyste ogłoszenie zwycięzców odbyło się 20.06.2023 roku w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Frekwencja:

Do oceny jury przedstawiono 42 wnioski formalne (do konkursu zgłoszono 55 wniosków, 13 z nich nie spełniło kryteriów formalnych). Przed obradami sekretariat przesłał jurorom na nośnikach elektronicznych materiały dotyczące zgłoszonych obiektów, w tym opinie sporządzone przez pracowników oddziałów i pracowni terenowych NID oraz serwis zdjęciowy pokazujący stan zabytków przed, w trakcie i po wykonaniu prac. Przyznano nagrody w sześciu kategoriach konkursowych. Tytuł laureata otrzymało sześć obiektów, wyróżniono 13 obiektów, razem 21 zabytków.

Efekt merytoryczny:

Opracowano i wydano drukiem w nakładzie 700 egzemplarzy publikację prezentującą obiekty nagrodzone w tej edycji Konkursu Zabytek Zadbane A.D. 2023. Obiekty nagrodzone w roku 2023 stały się motywami przewodnimi kalendarza Narodowego Instytutu Dziedzictwa na rok 2024. Zdjęcia nagrodzonych obiektów były również wykorzystywane do promocji dobrych praktyk w konserwacji zabytków zarówno w mediach tradycyjnych, jak i internetowych.

Przygotowano też zmiany i korekty do regulaminu konkursu związane z dodaniem nowej kategorii "Zabytek Dostępny" przewidzianej dla zabytków, w których zastosowano właściwe rozwiązania pod kątem konserwatorskim dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz kwestiami organizacyjno-proceduralnymi.

Efekt medialny:

Statystyki głównej strony konkursu: nid.pl/konkursy/zabytek-zadbany/.

Odwiedziny: 2147

Odsłony: 3688

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,72

Średni czas trwania odwiedzin: 1 min 0 s

902 (~42%) nowych i 1245 (~58%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Wielka Brytania, Niemcy, Stany Zjednoczone, Francja, Indonezja, Irlandia, Włochy, Holandia, Szwecja.

Na stronie nid.pl opublikowano sześć komunikatów zapraszających do uczestnictwa w konkursie i relacjonujących jego przebieg. Na Facebooku NID opublikowano 15 postów promujących konkurs oraz prezentujących laureatów konkursu, informacje były również publikowane na pozostałych kanałach mediów społecznościowych NID. Informacje na temat konkursu zostały także opublikowane na stronie konserwator.nid.pl/.

Przygotowane i rozesłane zostały cztery informacje prasowe. 20 czerwca 2023 roku w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego odbyło się spotkanie dla mediów z udziałem mediów ogólnopolskich.

Wzmianki o konkursie, a także o laureatach konkursu, pojawiły się w największych polskich mediach – na portalach onet.pl, tvn24.p, w magazynie „Frobes” oraz na wielu portalach lokalnych. Jednym z artykułów promujący konkurs był wywiad z dyrektorem NID, dr hab. Katarzyną Zalasieńską. Wywiad został opublikowany na pięciu portalach internetowych, w tym dzieje.pl, łącznie uzyskał zasięg 34 471 osób. O Zabytku Zadbany mówiono również w lokalnych programach telewizyjnych i radiowych.

Według posiadanych danych wzmianka o Konkursie Zabytek Zadbany pojawiła się 483 razy, dzięki czemu osiągnął łącznie zasięg 2 840 985 osób w prasie, radiu, telewizji oraz na portalach internetowych i w mediach społecznościowych.

Planowany zakres rzeczowy (zgodny z umową dotacyjną):

Konkurs Zabytek Zadbany jest realizowany w ramach dotacji podmiotowej NID. Koszty realizacji konkursu rosną, a środki, jakimi dysponuje obecnie NID, wystarczają tylko na pokrycie części kosztów delegacji i ograniczony druk publikacji. NID nie posiada wystarczających środków na organizację konkursu, koszty delegacji czy koniecznego spotkania z uczestnikami konkursu, czy też na uroczystość rozdania nagród. W celu właściwej realizacji konkursu w kolejnych latach konieczne jest przyznanie dotacji

podmiotowej dla NID na realizację tego konkursu (stosowny wniosek został złożony do MKiDN).

Zrealizowane cele projektu:

Nagrodzono laureatów w każdej z kategorii, a w kategorii specjalnej, za właściwe użytkowanie i stałą opiekę nad zabytkiem, tytuł laureata otrzymały ex aequo dwa obiekty.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

Promocja dobrych praktyk w konserwacji zabytków. Przygotowano zmiany i korekty do regulaminu konkursu związane z dodaniem nowej kategorii „Zabytek Dostępny” przewidzianej dla zabytków, w których zastosowano właściwe rozwiązania pod kątem konserwatorskim dla osób ze szczególnymi potrzebami oraz kwestiami organizacyjno-proceduralnymi.

Nakłady finansowe poniesione przez Instytucję: 76.364,12 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

Materiał ilustracyjny (zdjęcia, program, zaproszenie, okładka publikacji itp. – linki)

[Materiał ilustracyjny – link](#)

Wybrane publikacje na stronie nid.pl:

- [Rusza kolejna edycja konkursu „Zabytek Zadbany” – NID](#)
- [Trwa nabór wniosków do kolejnej edycji konkursu „Zabytek Zadbany” – NID](#)
- [Zabytek Zadbany 2023 wyniki pierwszego etapu konkursu – NID](#)
- [Zabytek Zadbany 2023 – Znamy obiekty nominowane w konkursie oraz laureatów w kategorii specjalnej! – NID](#)
- [Rozstrzygnięcie konkursu Zabytek Zadbany 2023 – NID](#)
- [Znamy laureatów konkursu Zabytek Zadbany 2023! – NID](#)
- [Zabytek-Zadbany-2023.pdf \(nid.pl\)](#)

4.1.2. Obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, w tym wydarzenia organizowane przez oddziały terenowe NID

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Czas trwania: 13.04.2023 – 05.12.2023

Grupa docelowa: społeczeństwo

Partnerzy/współorganizatorzy: Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, Fundacja Borussia Olsztyn, Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie, parafia rzymskokatolicka pw. św. Marcina Biskupa w Opatowie, miasto Opatów, gmina Bolesławiec, jak również wojewódzcy konserwatorzy zabytków: warmińsko-mazurski,

łódzki, pomorski, podkarpacki, małopolski, śląski oraz świętokrzyski, Muzeum – Zamek w Łańcucie, Muzeum Kresów w Lubaczowie, Opatowski Ośrodek Kultury oraz Domu Kultury w Bolesławcu.

Opis:

W tym roku obchodzony był 40. Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, ustanowiony przez Komitet Wykonawczy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS. Z okazji jubileuszu Narodowy Instytut Dziedzictwa po raz pierwszy zorganizował obchody w całej Polsce, we współpracy z instytucjami kultury, samorządami oraz wojewódzkimi konserwatorami zabytków.

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków 2023 został zorganizowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w sześciu województwach: pomorskim, małopolskim, podkarpackim, świętokrzyskim, śląskim i łódzkim. W obchodach MDOZ 2023 uczestniczyło ponad 800 osób, kolejne 4749 użytkowników uczestniczyło online lub oglądało nagrane konferencje na kanale na YouTube. Organizatorami spotkań były placówki terenowe NID we współpracy z lokalnymi instytucjami kultury, urzędami samorządowymi oraz wojewódzkimi konserwatorami zabytków. To wielkie „święto zabytków” odbyło się w Muzeum – Zamku w Łańcucie, Auli Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego, Zespole Cerkiewnym w Radrużu, Muzeum Kresów w Lubaczowie, Domu Mendelсона w Olsztynie, Górnośląskim Parku Etnograficznym w Chorzowie, Opatowskim Ośrodku Kultury oraz Domu Kultury w Bolesławcu. Współorganizatorami MDOZ 2023 byli również: Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, Fundacja Borussia Olsztyn, parafia rzymskokatolicka pw. św. Marcina Biskupa w Opatowie, miasto Opatów, gmina Bolesławiec, jak również wojewódzcy konserwatorzy zabytków: warmińsko-mazurski, łódzki, pomorski, podkarpacki, małopolski, śląski oraz świętokrzyski.

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków 2023 przypomniał o ważnych jubileuszach: 20-leciu obowiązywania ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, 20-leciu konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, 10-leciu Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a przede wszystkim jubileuszach wpisów na Listę światowego dziedzictwa UNESCO: 20-leciu wpisu drewnianych kościołów Południowej Małopolski oraz 10-leciu wpisu drewnianych cerkwi z terenu Polski i Ukrainy na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Te wszystkie tematy, jak i wiele innych, były przedmiotem dyskusji podczas obchodów MDOZ w całej Polsce.

W Łańcucie w ramach Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków odbył się wernisaż wystawy „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO”. Wystawa została przygotowana przez Narodowy Instytut Dziedzictwa z okazji jubileuszu wpisów na Listę światowego dziedzictwa UNESCO: 20-lecia wpisu drewnianych kościołów Południowej Małopolski oraz 10-lecia wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat. Wystawę można było oglądać na dziedzińcu Zamku w Łańcucie do 10 czerwca 2023, następnie była

prezentowana w Rzeszowie, Sanoku, Kwiatoniu, Szymbarku, Binarowej i Krakowie. Wersja online wystawy jest dostępna na stronie nid.pl.

Wydarzenia w ramach obchodów MDOZ 2023

18–19 kwietnia – Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków

W ramach wydarzenia przygotowanego z okazji Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków odbył się panel dyskusyjny na temat aktualnych wyzwań ochrony obiektów architektury drewnianej wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Tematyka panelu oraz miejsce organizacji wydarzenia były podyktowane jubileuszami wpisów na Listę zabytków architektury drewnianej, w tym wpisu transgranicznego polsko-ukraińskiego. Z tego względu łańcut został wybrany na wspólne polsko-ukraińskie obchody międzynarodowego święta zabytków, a gośćmi MDOZ byli również przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy oraz opiekunowie zabytkowych cerkwi wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO z Ukrainy. Przygotowanie wspólnego, polsko-ukraińskiego wpisu było wyjątkowo skomplikowanym procesem, który udało się przeprowadzić dzięki wieloletniej współpracy polskich i ukraińskich specjalistów, realizowanej przez NID (wcześniej KOBiDZ). Wyniki wspólnych działań, pokazane zostały na wystawie o drewnianej architekturze sakralnej „Sekrety drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO”, której wernisaż towarzyszył wydarzeniu. Jak co roku obchody „święta zabytków” były okazją do uhonorowania osób zasłużonych dla ochrony zabytków. Uroczystego aktu dekoracji Medalami Stulecia Odzyskanej Niepodległości w imieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, dokonał sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, generalny konserwator zabytków, dr Jarosław Sellin. Podczas gali przyznano również odznaki „Za opiekę nad zabytkami”, które są nadawane jako zaszczytne wyróżnienie osobom zasłużonym w społecznej opiece nad dobrami kultury lub w działalności konserwatorskiej. Odznakę nadaje minister kultury i dziedzictwa narodowego.

Drugi dzień Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków został zaplanowany w Zespole Cerkiewnym w Radrużu. Jego głównym elementem jest cerkiew obrządku wschodniego pod wezwaniem św. Paraskewy, objęta wpisem drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat. Cerkiew została wzniesiona około 1583 roku. Zespół uzupełnia XVI wieczna drewniana dzwonnica oraz kamienny mur z bramami i kostnicą. Podsumowanie obchodów odbyło się w budynku muzealnym oddziału Muzeum Kresów w Lubaczowie.

Wydarzenia terenowe w ramach obchodów MDOZ 2023

13 kwietnia – obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie warmińsko-mazurskim, konferencja „Społeczny wymiar ochrony zabytków. Potencjał i uwarunkowania”

Konferencja odbyła się w Olsztynie w Domu Mendelsohna – zabytku, który został przywrócony do życia i odzyskany w pamięci lokalnej społeczności dzięki działaniom osób związanych ze środowiskiem Borussii. Od ponad 30 lat Borussia dba o dziedzictwo i krajobraz kulturowy Warmii i Mazur, sukcesywnie od pierwszych projektów porządkowania opuszczonych cmentarzy – przez edukację po remont dawnego domu przedpogrzebowego przy cmentarzu żydowskim, dzisiaj zwanego Domem Mendelsohna.

Współorganizator: Fundacja Borussia Olsztyn, warmińsko-mazurski wojewódzki konserwator zabytków.

Relacja z wydarzenia dostępna jest na kanale TV NID na YouTube.

14 kwietnia – obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie pomorskim, sesja „Społeczna opieka jako ważne wsparcie systemu ochrony zabytków”

Podczas spotkania został zaprezentowany wiatrak typu paltrak w Mokrym Dworze jako przykład społecznego zaangażowania w ochronę zabytków. Swoim doświadczeniem podzielił się sołtys Mokrego Dworu, Wiesław Zbroiński, który własnymi siłami „dał drugie życie” wiatrakowi sprowadzonemu z Wyszogrodu (powiat płocki, województwo mazowieckie). Po uzyskaniu niezbędnej zgody konserwatora zabytków niszczący, ponad 100-letni wiatrak w 2016 roku został rozebrany, przeniesiony i odtworzony z maksymalnym poszanowaniem zachowanej zabytkowej substancji w Mokrym Dworze na Żuławach Gdańskich.

Relacja z wydarzenia, dostępna jest na kanale TV NID na YouTube.

17 kwietnia – obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie małopolskim, sesja naukowa „Ewolucja form działania administracji publicznej w obszarze ochrony zabytków”

Obchody MDOZ 2023 w województwie małopolskim odbyły się w wyjątkowym miejscu – w Auli Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego, która usytuowana jest w najstarszej części tego zabytkowego obiektu. Pierwsze zapisy na temat Collegium Maius pojawiły się w 1400 roku, kiedy to reaktywowana została uczelnia nosząca wtedy nazwę Akademii Krakowskiej. W Krakowie dyskutowano na temat „Ewolucji form działania administracji publicznej w obszarze ochrony zabytków”.

Współorganizatorzy: Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa oraz Uniwersytet Jagielloński.

Relacja z wydarzenia dostępna jest na kanale TV NID na YouTube.

25 kwietnia – obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie śląskim, sesja „Między niematerialnym, a materialnym dziedzictwem kulturowym”

Punktem wyjścia dla tematyki obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie śląskim był jubileusz 20-lecia konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego i 10-lecia prowadzenia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Polsce. Wydarzenie koncentrowało się na tematyce związków niematerialnego dziedzictwa kulturowego z dziedzictwem materialnym – krajobrazem kulturowym, architekturą, tradycyjnym budownictwem czy rzemiosłem. Spotkanie odbyło się w Muzeum Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie, a więc w miejscu stworzonym do badania i prezentowania materialnych i niematerialnych przejawów dziedzictwa, stanowiącym naturalną przestrzeń do dyskusji zaplanowanej w ramach MDOZ.

Współorganizator: Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie.

Relacja z wydarzenia dostępna jest na kanale TV NID na YouTube.

27 kwietnia – obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie świętokrzyskim, konferencja naukowa „Kolegiata Opatowska – dziesiąty pomnik historii w województwie świętokrzyskim. Historia miejsca, miejsce historii”

Kolegiata Opatowska i pomniki historii były tematem konferencji naukowej oraz obchodów MDOZ w województwie świętokrzyskim. W jej trakcie zostały przedstawione wszystkie świętokrzyskie pomniki historii, prowadzone przy nich w ostatnich latach prace budowlane, konserwatorskie i restauratorskie.

Współorganizatorzy: parafia rzymskokatolicka pw. św. Marcina Biskupa w Opatowie, miasto Opatów, Opatowski Ośrodek Kultury.

Wydarzenie było transmitowane w online.

12 maja – obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie łódzkim, sesja „Krajobraz kulturowy, jako przedmiot ochrony – na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”

Tematem obchodów MDOZ w woj. łódzkim był krajobraz kulturowy, czyli postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.

Gmina Bolesławiec, w której odbyła się wojewódzka sesja „święta zabytków”, jest jedną z 24 gmin w Polsce, w której Narodowy Instytut Dziedzictwa zrealizował program wsparcia „Wzorcową rewitalizacją”. Jego celem było merytoryczne wsparcie w planowaniu i wdrażaniu procesów rewitalizacji oraz zaplanowanie właściwego wykorzystania dziedzictwa kulturowego w procesach rozwoju gminy. W ramach zadania

ekspersi Narodowego Instytutu Dziedzictwa przygotowali dla gminy Studium Ochrony Wartości Kulturowych, w którym zasadniczym elementem wskazanym do ochrony są wspomniane krajobrazy kulturowe. Przedstawienie wyników badań było częścią konferencji „Krajobraz kulturowy jako przedmiot ochrony – na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”.

Współorganizator: gmina Bolesławiec.

Wydarzenia towarzyszące obchodom Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, współorganizowane przez NID:

- 22–23 kwietnia, obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie opolskim:

Podczas dwudniowego wydarzenia w Niemodlinie można było posłuchać i porozmawiać o opolskich przykładach niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Spotkanie było również okazją do zobaczenia i dotknięcia przedmiotów wykonanych przez lokalnych rękodzielników. Zostały także wręczone odznaki „Za opiekę nad zabytkami” zasłużonym opolanom. Wyróżnienia przyznawane są przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego.

„Weekend z zabytkami” – organizator: Fundacja na Rzecz Zamku Książęcego Niemodlin 1313. Współorganizatorzy: NID, opolski wojewódzki konserwator zabytków.

- 24–25 kwietnia, konferencja „System ochrony zabytków w Polsce – dorobek, problemy, wyzwania” – organizator: PKM ICOMOS. Współorganizator: NID.
- 4–5 grudnia, konferencja „Społeczna opieka nad zabytkami w Polsce – doświadczenia, zadania, możliwości” – organizator: PKM ICOMOS. Współorganizator: NID.

Frekwencja:

W obchodach organizowanych w poszczególnych województwach wzięło udział ponad 800 osób, uczestników systemu opieki nad zabytkami. Nagrania video z wydarzeń zostały opublikowane na kanale TV NID na YouTube, w sumie obejrzało je 4749 osób.

Efekt merytoryczny:

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków w 2023 roku przypomniał o ważnych jubileuszach: 20-leciu obowiązywania ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, 20-leciu konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, 10-leciu Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a przede wszystkim jubileuszach wpisów na Listę światowego dziedzictwa UNESCO: 20-leciu wpisu drewnianych kościołów Południowej Małopolski oraz 10-leciu wpisu drewnianych cerkwi z terenu Polski i Ukrainy na Listę światowego dziedzictwa UNESCO. Była to okazja do zwrócenia uwagi na sposób dbałości o zabytki, prace konserwatorskie a także szeroki

zakres opieki na dziedzictwem kulturowym, w którego istotnym elementem jest niematerialne dziedzictwo.

Efekt medialny:

Statystyki głównej strony wydarzenia: nid.pl/miedzynarodowy-dzien-ochrony-zabytkow/.

Odwiedziny: 935

Odsłony: 1239

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,33

Średni czas trwania odwiedzin: 46 s

616 (~66%) nowych i 319 (~34%) powracający

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Wielka Brytania, Niemcy, Litwa, Francja, Włochy, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Białoruś, Belgia, Stany Zjednoczone.

Na stronie nid.pl opublikowanych zostało 13 artykułów promujących i relacjonujących przebieg Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w poszczególnych województwach. Na Facebooku NID założono dziewięć wydarzeń, na bieżąco publikowane były informacje w mediach społecznościowych NID (łącznie zasięg ponad 20 000 użytkowników). Transmisje z wydarzeń zostały opublikowane na kanale TV NID na YouTube, część była dostępna online w czasie rzeczywistym.

Przygotowanych i rozesłanych zostało siedem informacji prasowych.

W Muzeum Zamek w Łańcucie odbyła się konferencja prasowa, w której uczestniczył dr Jarosław Sellin, sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, generalny konserwator zabytków, prof. Bogumiła Rouba, przewodnicząca Rady Ochrony Zabytków przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dr Włodzimierz Gerycz, Rezerwat Państwowego Historyczno-Architektonicznego Rezerwatu w Żółkwi, Beata Kot, Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków, dr hab. Katarzyna Zalaśńska, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Piotr Zubowski, dyrektor Muzeów Kresów w Lubaczowie, Krzysztof Żaba, p.o. dyrektora Muzeum Zamek w Łańcucie. W konferencji uczestniczyły media ogólnopolskie i regionalne.

Spotkania dla mediów lokalnych i ogólnopolskich odbywały się przy okazji wszystkich wydarzeń związanych z Międzynarodowym Dniem Ochrony Zabytków.

Według posiadanych danych Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków został wspomniany w mediach (social media, portale internetowe, prasa, radio, telewizja) co najmniej 275 razy, dzięki czemu osiągnął łącznie zasięg 2 007 072 użytkowników.

Planowany zakres rzeczowy (zgodny z umową dotacyjną):

Obchody MDOZ zostały sfinansowane w części z dotacji podmiotowej NID oraz z dotacji celowej otrzymanej przez NID na zadanie „Organizacja jubileuszu wpisu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO drewnianych kościołów w południowej Małopolsce

(20-lecie) oraz drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat (10-lecie)”. Umowa nr 98/DF-VII/2023. Częścią obchodów MDOZ była inauguracja Jubileuszu.

W zakresie MDOZ zrealizowano wszystkie zadania dot. organizacji jubileuszu, m.in. odbyło się otwarcie wystawy „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO” oraz wyjazd studyjny do cerkwi w Radrużu.

Zrealizowane cele projektu:

Zwrócenie uwagi społeczeństwa na zasób dziedzictwa materialnego – zabytków i na sposób dbałości o zabytki ze szczególnym uwzględnieniem 20-lecia obowiązywania ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, 20-lecia konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, 10-lecia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego, 20-lecia wpisu drewnianych kościołów Południowej Małopolski oraz 10-lecia wpisu drewnianych cerkwi z terenu Polski i Ukrainy na Listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- świadomość dziedzictwa kulturowego i konieczność jego ochrony,
- dziedzictwo kulturowe jako ważny czynnik rozwoju regionu,
- pozyskane kontakty i partnerstwa do promocji i komunikacji idei ochrony zabytków,
- możliwość wykorzystania wystawy “Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO” do dalszych ekspozycji w 2024 roku.

Nakłady finansowe poniesione przez Instytucję: 275 257,06 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

Materiał ilustracyjny (zdjęcia, program, zaproszenie, okładka publikacji itp. – linki)

[Materiał ilustracyjny – link](#)

Publikacje na stronie nid.pl:

- nid.pl/miedzynarodowy-dzien-ochrony-zabytkow/
- [Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków 2023 – NID](#)
- [Centralne obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków 2023 – NID](#)
- [Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków w Niemodlinie \(woj. opolskie\) – NID](#)
- [Dzień otwarty w Pracowni Terenowej NID w Toruniu dla studentów UMK – NID](#)
- [Obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie łódzkim – NID](#)
- [Dziękujemy za udział w obchodach Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków 2023! – NID](#)
- [MDOZ w Olsztynie – transmisja na żywo! – NID](#)
- [MDOZ w Gdańsku – transmisja na żywo! – NID](#)

- [MDOZ w Krakowie – transmisja online! – NID](#)
- [MDOZ w Chorzowie – transmisja online! – NID](#)
- [MDOZ w Opatowie – transmisja online! – NID](#)
- [MDOZ w Bolesławcu – NID](#)

4.1.3. Obchody jubileuszu „Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO”

Miejsce: Kraków (konferencja i wystawa), Łańcut, Rzeszów, Sanok, Kwiatów, Szymbark koło Gorlic, Binarowa.

Czas trwania: 16.12.2022 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: krajowe i zagraniczne (w szczególności Ukraina) środowisko naukowe oraz praktycy zajmujący się konserwacją architektury drewnianej, pracownicy służb konserwatorskich oraz instytucji kultury, amatorzy pasjonaci architektury drewnianej, lokalna i pozalokalna (turystyczna) szeroka publiczność (wystawa miała charakter plenerowy), publiczność (w szczególności obchodów MDOZ 2023, młodzież licealna uczestnicząca w wydarzeniach towarzyszących otwarciu wystawy), mieszkańcy i turyści miejscowości w których była prezentowana wystawa.

Partnerzy/współorganizatorzy: Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie, Instytut Kultury Willa Decjusza w Krakowie, gmina Lipnica Murowana, parafia w Lipnicy Murowanej, stosowne do miejsc prezentacji wystawy samorządy oraz instytucje kultury (m.in. Muzeum – Zamek w Łańcucie, zespół cerkiewny w Radrużu – oddział Muzeum Kresów w Lubaczowie; Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach, miasto Kraków).

Opis:

W ramach obchodów jubileuszu wpisu drewnianych kościołów i cerkwi na Listę światowego dziedzictwa UNESCO, Narodowy Instytut Dziedzictwa przygotował wystawę plenerową „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO”, opisującą historię obiektów i ich znaczenie dla dziedzictwa światowego oraz międzynarodową konferencję naukową „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej”. Obchody były doskonałą okazją do zaprezentowania szerszej publiczności wyjątkowości małopolskich drewnianych kościołów i cerkwi w regionie Karpat oraz polskich osiągnięć w zakresie zarządzania dobrami seryjnymi i transgranicznymi, a przede wszystkim zaprezentowania efektów wieloletniej polsko-ukraińskiej współpracy i partnerstwa, szczególnie ważnego w okresie wojny na Ukrainie.

Wystawa plenerowa „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO” była prezentowana od 1 kwietnia do 6 listopada w następujących lokalizacjach: Łańcut, Rzeszów, Sanok, Kwiatów, Szymbark koło Gorlic,

Binarowa oraz Kraków. Wystawa prezentowała fotografie kościołów (Blizne, Binarowa, Dębno, Haczów, Lipnica Murowana i Sękowa) położonych na terenie województwa podkarpackiego i małopolskiego oraz cerkwi (typ huculski – w południowo-wschodnim ukraińskim regionie Karpat [Jasina]; typ halicki – w północnej części Karpat, po obu stronach polsko-ukraińskiej granicy [Chotyniec, Drohobycz, Potylicz, Radruż, Rohatyn, Żółkiew]; typ bojkowski – w pobliżu granicy ze Słowacją [Matków, Smolnik, Użok] oraz typ łemkowski – w polskich Karpatach Zachodnich [Brunary Wyżne, Owczary, Kwiatów, Powroźnik, Turzańsk]). Wystawa prezentowała fenomen architektury, usytuowania w krajobrazie oraz bogactwa wystroju wnętrza i wyposażenia, wzbogaconą krótkimi informacjami historycznymi (wraz z kodami QR odsyłającymi do tłumaczeń na język ukraiński i angielski).

Konferencja:

Międzynarodowa konferencja naukowa „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej” 12–14 października 2023 w Krakowie. Celem konferencji było stworzenie platformy do wymiany wiedzy na temat najnowszych osiągnięć w dziedzinie konserwacji, a także polityki i zarządzania zabytkowymi obiektami architektury drewnianej. Podczas konferencji wynikami swoich badań oraz wieloletnimi doświadczeniami podzielili się zarówno naukowcy, jak i specjaliści oraz zarządcy zabytkowej architektury drewnianej. Konferencja odbywała się w językach polskim, ukraińskim, angielskim i była transmitowana online na kanale TV NID na YouTube.

Frekwencja:

Konferencja: około 100 uczestników stacjonarnych, przeszło 150 (liczba zmieniająca się w trakcie trwania wydarzenia) uczestników zdalnych (przez platformę komunikacji na odległość). Retransmisje z konferencji opublikowane na kanale TV NID na YouTube uzyskały 700 wyświetleń. Wystawa: zwiedzających 100 tysięcy osób.

Efekt merytoryczny:

- Stworzenie platformy do wymiany wiedzy na temat najnowszych osiągnięć w dziedzinie konserwacji, a także polityki i zarządzania zabytkowymi obiektami architektury drewnianej;
- Zapis konferencji jest na kanale TV NID na YouTube;
- Możliwość wykorzystania wystawy „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO” do dalszych ekspozycji w 2024 roku;
- Wystawa opublikowana została na stronie nid.pl w języku polskim, angielskim i ukraińskim i dostępna jest do pobrania, co daje możliwość nieograniczonego wykorzystywania.

Efekt medialny:

Statystyki strony: nid.pl/skarby-drewnianej-architektury-sakralnej-kościoly-i-cerkwie-na-liście-swiatowego-dziedzictwa-unesco/.

Odwiedziny: 670

Odsłony: 903

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,35

Średni czas trwania odwiedzin: 54 s

378 (~56%) nowych i 292 (~44%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Niemcy, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone, Holandia, Francja, Węgry, Kanada, Chiny, Finlandia.

Konferencja: na stronie nid.pl opublikowano cztery artykuły z zaproszeniem oraz relacjami z konferencji, a na Facebooku NID cztery posty (łącznie zasięg 7669). Wzmianki o wydarzeniu pojawiły się co najmniej 10 razy w mediach i łącznie osiągnęły zasięg 11 846 osób.

Wystawa: na stronie nid.pl opublikowano pięć artykułów poświęconych wystawie oraz została stworzona strona poświęcona jubileuszom, na której umieszczono wystawę w wersji online oraz publikowano aktualne informacje na temat projektu.

Informacje na temat jubileuszy, w tym wystawy oraz konferencji były regularnie publikowane na mediach społecznościowych NID.

Przygotowano i rozesłano cztery informacje prasowe. 12 października 2023 w Krakowie odbył się briefing prasowy z udziałem mediów ogólnopolskich i regionalnych.

Wernisaż wystawy połączony z obchodami Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków wzmiankowany był w mediach (social media, portale internetowe, radio) 48 razy i osiągnął łączny zasięg 143 595 osób. Z kolei informacja o wystawie pokazywanej na placu Szczepańskim w Krakowie pojawiła się w kilku stacjach radiowych – PR Kraków, Radio Vox FM, Radio Eska Kraków, Radio Plus Warszawa oraz Radio Tok FM, dzięki czemu osiągnęła zasięg 586 000.

W sumie można szacować, że ukazało się co najmniej 126 wzmianek medialnych o jubileuszu wpisu drewnianych kościołów i cerkwi na Listę światowego dziedzictwa UNESCO, o łącznym zasięgu 1 019 500.

Planowany zakres rzeczowy (zgodny z umową dotacyjną):

Zakres rzeczowy jest zgodny z umową dotacyjną. Zrealizowano i eksponowano w Polsce wystawę „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO” oraz odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej” 12–14 października 2023 w Krakowie.

Zrealizowane cele projektu:

Konferencja:

- prezentacja najnowszych wyników badań w zakresie ochrony i konserwacji architektury drewnianej,
- stworzenie międzynarodowej płaszczyzny do wymiany doświadczeń w dziedzinie konserwacji, a także polityki i zarządzania zabytkowymi obiektami architektury drewnianej,
- prezentacja materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionów Podkarpacia i Małopolski,
- promocja dziedzictwa kulturowego Małopolski (w szczególności Kraków i Lipnica Murowana),
- nawiązanie lub kontynuacja owocnej, w założeniu długofalowej współpracy instytucjonalnej z krajowymi i zagranicznymi instytucjami kultury.

Wystawa:

- upowszechnienie świadomości mieszkańców Podkarpacia i Małopolski, a także odwiedzających te rejony krajowych i zagranicznych turystów nt. ich lokalnego dziedzictwa docenianego na arenie globalnej – kościołów i cerkwi na Liście światowego dziedzictwa UNESCO,
- prezentacja założeń Listy światowego dziedzictwa UNESCO oraz znaczenia wpisu obiektów zabytkowych na tą listę,
- edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego dokonywana w trakcie towarzyszących wystawie wydarzeń naukowo-popularyzatorskich kierowanych do ekspertów (m.in. MDOZ 2023) lub młodzieży (m.in. wernisaż w Szymbarku koło Gorlic).

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

Konferencja:

- wiedza, kompetencje i umiejętności zdobyte przez stacjonarnych i zdalnych uczestników konferencji,
- utrwalony na nośnikach cyfrowych przebieg poszczególnych merytorycznych fragmentów konferencji,
- wewnątrz krajowe i międzynarodowe relacje międzyinstytucjonalne (oraz międzyludzkie) umożliwiające kontynuację działań w zakresie poprawy standardów ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej.

Wystawa:

- wzrost świadomości mieszkańców Podkarpacia i Małopolski nt. kościołów i cerkwi na Liście światowego dziedzictwa UNESCO. Zasadne dalsze pobudzenie potencjału w tym zakresie,
- tablice wystawowe nadające się do dalszego wykorzystywania (planowana jest kontynuacja wystawy w innych lokalizacjach w 2024 roku),
- wewnątrz krajowe i międzynarodowe relacje międzyinstytucjonalne (oraz międzyludzkie) umożliwiające kontynuację podobnych projektów w przyszłości (np. Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach).

Nakłady finansowe poniesione przez Instytucję: 367 127,26 zł w ramach dotacji MKiDN. Nazwa zadania: „Organizacja jubileuszu wpisu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO drewnianych kościołów w południowej Małopolsce (20-lecie) oraz drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat (10-lecie)”. Umowa nr 98/DF-VII/2023.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

Materiał ilustracyjny (zdjęcia, program, zaproszenie, okładka publikacji itp. – linki):

[Materiał ilustracyjny – link](#)

Publikacje na stronie nid.pl:

- nid.pl/skarby-drewnianej-architektury-sakralnej-kościoly-i-cerkwie-na-liscie-swiatowego-dziedzictwa-unesco/
- [Międzynarodowa konferencja naukowa „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej” – NID](#)
- [12 – 14 października: Międzynarodowa konferencja naukowa „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej”, Kraków – NID](#)
- [Za nami pierwszy dzień Konferencji „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej” – NID](#)
- [Relacja z międzynarodowej konferencji naukowej „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej \(...\)”, Kraków, 12-14 października 2023 r. – NID](#)
- [Wystawa o skarbach drewnianej architektury sakralnej od 16 czerwca w Rzeszowie! – NID](#)
- [Wystawa „Skarby architektury drewnianej” w Sanoku – NID](#)
- [Wystawa „Skarby drewnianej architektury sakralnej” odwiedza Małopolskę – NID](#)
- [Otwarcie wystawy „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO” w Krakowie – NID](#)

4.1.4. Europejskie Dni Archeologii

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Czas trwania: 1.01.2023 – 31.12.2023

Grupa docelowa: społeczeństwo

Partnerzy/współorganizatorzy: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, generalny konserwator zabytków

Opis:

Europejskie Dni Archeologii (EDA) odbywają się od 2019 roku w jeden z czerwcowych weekendów jako kontynuacja cyklicznej imprezy zainicjowanej we Francji w 2010 przez Narodowy Instytut Archeologicznych Badań Ratowniczych (Inrap).

Europejskie Dni Archeologii (EDA) odbywają się od 2019 roku w jeden z czerwcowych weekendów jako kontynuacja cyklicznej imprezy zainicjowanej we Francji w 2010 przez Narodowy Instytut Archeologicznych Badań Ratowniczych (Inrap).

Celem EDA jest przybliżanie archeologii i dziedzictwa archeologicznego różnym grupom odbiorców. Dzięki warsztatom, wystawom, grom terenowym, rajdom rowerowym, prelekcjom, sesjom naukowym, a także drzwiom otwartym wielu instytucji archeologicznych, dzieci, młodzież i dorośli w różnym wieku mają możliwość zrozumienia bogactwa zainteresowań i metod współczesnej archeologii. Goście mają okazję zobaczyć, jak wygląda obecnie cały łańcuch działań archeologicznych „od badań do muzeum”, odwiedzić najbardziej znane lub – wręcz przeciwnie – zupełnie nieznanne lokalne zabytki archeologiczne, aby poznać ich tajemnice. Dzięki temu mogą zrozumieć wartość dziedzictwa archeologicznego i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń. Archeolodzy zaś – naukowcy, muzealnicy i edukatorzy – zyskują kolejną możliwość przyciągnięcia nowych odbiorców i przedstawienia im swojej pracy.

Narodowy Instytut Dziedzictwa jest od 2020 roku krajowym koordynatorem Europejskich Dni Archeologii. Dzięki naszym staraniom EDA w Polsce stale się rozwijają. W 2023 roku patronatem honorowym objął je sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalny Konserwator Zabytków, dr Jarosław Sellin, patronatem medialnym zaś – Polskie Radio S.A. i czasopismo „Archeologia Żywa”.

Podczas trzydniowego archeologicznego święta, odbywającego się w 53 miejscach w całej Polsce, w dniach 16–18 czerwca odwiedzający mieli okazję uczestniczyć w 115 wydarzeniach – organizowanych i współorganizowanych przez ponad 50 instytucji – warsztatach, wykładach, pokazach tematycznych, spacerach i piknikach. Zainteresowani mogli również samodzielnie wziąć udział w wykopaliskach, by doświadczyć prawdziwego życia archeologa i uczestniczyć w wyjaśnianiu zagadek przeszłości. Była to największa z dotychczasowych polskich i europejskich edycji EDA.

14 czerwca 2023, w Muzeum Archeologicznym i Rezerwacie Krzemionki, NID wraz z Muzeum Historyczno-Archeologicznym w Ostrowcu Świętokrzyskim zorganizowali drugą ogólnopolską inaugurację EDA. Goście mówili o znaczeniu dziedzictwa archeologicznego

oraz współpracy różnych instytucji i organów władzy na rzecz jego promocji i ochrony. Częścią inauguracji była sesja naukowa poświęcona popularyzacji archeologii.

W 2023 r. NID dołączył do EDA także jako organizator. Dnia 16 czerwca w Arsenale Miejskim we Wrocławiu odbyła się konferencja „Archeologia pól bitewnych” organizowana przez NID oraz Muzeum Archeologiczne we Wrocławiu. Wydarzenie to przyciągnęło szerokie grono entuzjastów archeologii, badaczy i miłośników historii zainteresowanych odkrywaniem tajemnic przeszłości. Podczas konferencji prelegenci, reprezentujący różne instytucje naukowe i muzealne, przedstawili wyniki badań prowadzonych na polach bitewnych z różnych okresów historycznych. Omawiali m.in. tematy związane z wyzwaniem prawno-konserwatorskimi w archeologii pól bitewnych, archeologią konfliktów zbrojnych, a także prezentowali badania dotyczące oblężeń zamków czy mniej znanych bitew. Wieczorem odbyło się oficjalne otwarcie wystawy poświęconej „Archeologii pól bitewnych”, prezentującej efekty badań oraz odnalezione artefakty.

W ramach wsparcia merytorycznego dla organizatorów odbyły się webinaria, podczas których pracownicy NID oraz zaproszeni eksperci dzielili się swoją wiedzą i doświadczeniem w zakresie promocji dziedzictwa archeologicznego i komunikacji na jego temat, przedstawiali również dostępne w tym zakresie badania oraz doświadczenia organizatorów EDA z innych państw.

17 maja 2023 odbyło się otwarte webinarium „Europejskie Dni Archeologii 2023 w Polsce. Promocja dziedzictwa archeologicznego i archeologii” dla wszystkich zainteresowanych zorganizowaniem wydarzenia promującego dziedzictwo archeologiczne w ramach Europejskich Dni Archeologii.

17 października 2023 odbyło się webinarium podsumowujące edycję EDA 2023. Jego uczestnicy wymienili się dotychczasowymi doświadczeniami, rozmawiali o promocji i planach na przyszłość.

Frekwencja:

EDA odbyło się w 53 miejscach w całej Polsce, odwiedzający mieli okazję uczestniczyć w 115 wydarzeniach, organizowanych i współorganizowanych przez ponad 50 instytucji: warsztatach, wykładach, pokazach tematycznych spacerach i piknikach. Zainteresowani mogli również samodzielnie wziąć udział w wykopaliskach, doświadczając prawdziwego życia archeologa i uczestnicząc w odkrywaniu niewyjaśnionych zagadek przeszłości.

Efekt merytoryczny:

Promocja dziedzictwa archeologicznego i budowanie świadomości jego ochrony.

Stworzenie platformy współpracy i wymiany wiedzy pomiędzy instytucjami zajmującymi się dziedzictwem archeologicznym. Popularyzacja działalności oraz oferty instytucji

uczestniczących w EDA. Podnoszenie jakości zajęć i wydarzeń w zakresie edukacji i promocji dziedzictwa archeologicznego.

Efekt medialny:

Statystyki strony: nid.pl/dzialalnosc/europejskie-dni-archeologii/.

Odwiedziny: 1224

Odsłony: 2219

Średnia przejrzanych stron na odwiedzinie: 1,81

Średni czas trwania odwiedzin: 1 min 6 s

772 (~63%) nowych i 452 (~37%) powracających.

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Wielka Brytania, Niemcy, Francja, Stany Zjednoczone, Irlandia, Litwa, Belgia, Czechy, Holandia.

Przygotowano i rozesłano do mediów trzy informacje prasowe. 13 czerwca 2023 w Zamku Królewskim w Warszawie, na zaproszenie NID, odbyło się spotkanie prasowe z udziałem warszawskich środowisk archeologicznych. Wystąpienia otwierające wygłosili: Ziemowit Koźmiński, zastępca dyrektora Zamku Królewskiego w Warszawie, dr hab. Katarzyna Zalasieńska, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Pascal Ratier, międzynarodowy koordynator EDA z Narodowego Instytutu Archeologicznych Badań Ratowniczych (Inrap) w Paryżu, oraz organizatorzy Europejskich Dni Archeologii w Warszawie.

Media uczestniczyły również w inauguracji EDA, 14 czerwca 2023 roku, w Muzeum Archeologicznym i Rezerwacie Krzemionki.

Na stronie nid.pl opublikowano 14 tekstów poświęconych Europejskim Dniom Archeologii oraz wykorzystano spot promocyjny na kanał TV NID na YouTube, który wyświetlono 215 razy.

Informacje na temat EDA oraz promocji dziedzictwa archeologicznego były regularnie publikowane na mediach społecznościowych NID. Stworzona została specjalna seria artykułów i postów „ciekawostki archeologiczne”, w 2023 roku dotyczyły one zabytków archeologicznych uznanych za pomniki historii.

Istotne wzmianki medialne na temat wydarzenia pojawiły się w TVP Info, TVP Kultura, Polskim Radiu, Radiu RDC, Radiu Nowy Świat i na portalach archeologia.com.pl, rp.pl, cozadzien.pl. W sumie Europejskie Dni Archeologii zostały wspomniane w mediach co najmniej 194 razy, dzięki czemu łącznie osiągnęły zasięg 778 046.

Zrealizowane cele projektu: promocja dziedzictwa archeologicznego i budowanie świadomości jego ochrony.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

Tworzenie standardów i podnoszenie kompetencji w zakresie edukacji i promocji dziedzictwa archeologicznego. Integracja i budowanie platformy współpracy instytucji

zajmujących się dziedzictwem archeologicznym. Popularyzacja działalności instytucji uczestniczących w EDA, w szczególności w środowisku szkolnym oraz rodzin.

Zakończenie działań w okresie sprawozdawczym stanowiło zorganizowane 17 października 2023 webinarium dla organizatorów, podsumowujące tegoroczną edycję EDA. Jego uczestnicy wymienili się dotychczasowymi doświadczeniami, rozmawiali o promocji i planach na przyszłość. Najważniejszy wniosek płynący ze spotkania to potrzeba dalszej integracji polskiej sieci organizatorów EDA oraz wspierania kompetencji w zakresie komunikacji, promocji i edukacji o dziedzictwie archeologicznym.

Nakłady finansowe poniesione przez Instytucję: 19 087 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

Materiał ilustracyjny (zdjęcia, program, zaproszenie, okładka publikacji itp. – linki)

[Materiał ilustracyjny – link](#)

Publikacje na stronie nid.pl:

- [Europejskie Dni Archeologii 2023 – spotkanie koordynatorów krajowych – NID](#)
- [Europejskie Dni Archeologii – dołącz do grona organizatorów! – NID](#)
- [Europejskie Dni Archeologii: Zapraszamy na otwarte webinarium! – NID](#)
- [Inauguracja Europejskich Dni Archeologii 2023](#)
- [Europejskie Dni Archeologii 2023 – Weź udział w żywej lekcji historii! – NID](#)
- [Europejskie Dni Archeologii: Spotkanie prasowe promujące dziedzictwo archeologiczne – NID](#)
- [Inauguracja Europejskich Dni Archeologii 2023 w Polsce – Muzeum Archeologiczne i Rezerwat Krzemionki](#)
- [Europejskie Dni Archeologii – polecane wydarzenia – NID](#)
- [#EDA: Konferencja naukowa „Archeologia pól bitewnych”](#)
- [Europejskie Dni Archeologii 2023 za nami. Do zobaczenia za rok! – NID](#)
- [Czego o Biskupinie nie mówią w szkole – ciekawostki archeologiczne](#)
- [Co kryje jedyny polski archeologiczny zabytek na liście UNESCO – Krzemionki?](#)
- [Ostrów Lednicki – dlaczego przypuszczamy, że to właśnie tu odbył się chrzest księcia Mieszka I?](#)
- [Europejskie Dni Archeologii 2023 – YouTube](#)

4.1.5. Jubileusz niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Miejsce: Poznań, Sandomierz, Łódź, Katowice, Niemodlin, Ostrołęka, Zakopane

Czas trwania: 16.02.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: depozytariusze niematerialnego dziedzictwa kulturowego, instytucje kultury, muzea, NGO, jednostki samorządu terytorialnego, m.in. urzędy marszałkowskie, władze gmin, powiatów, społeczności miast, w których była prezentowana wystawa.

Partnerzy/współorganizatorzy: Centrum Archiwistyki Społecznej, Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa im. Olgi Sławskiej-Lipczyńskiej w Poznaniu, Muzeum Zamkowe w Sandomierzu, urząd marszałkowski woj. łódzkiego, Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Śląskie w Katowicach, Zamek w Niemodlinie, Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce, Urząd Miasta w Ostrołęce, Teatr Witkacego w Zakopanem.

Opis:

Od 2013 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa, w imieniu ministra kultury i dziedzictwa narodowego, prowadzi Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Lista została utworzona w wyniku ratyfikacji przez polską konwencję UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. NID zarządza Listą, oceniając spływające wnioski, organizując warsztaty i konferencje poświęcone wpisom oraz prowadzi działania edukacyjne i promocyjne.

W 2023 roku minęło 20 lat od przyjęcia konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. To również rok jubileuszu 10-lecia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego, dlatego też Narodowy Instytut Dziedzictwa postanowił wykorzystać obie rocznice do promocji niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności w regionach. W ramach wydarzeń zaplanowano organizację spotkań z depozytariuszami, prezentacje żywego dziedzictwa i prelekcje.

Przygotowano specjalną wystawę „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”, która towarzyszyła konferencjom oraz prezentacjom wybranych zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Spotkania organizowane były we współpracy z oddziałami terenowymi NID. Wydarzenia odbyły się w sześciu miastach Polski.

Miejsca organizacji wydarzeń i prezentacji wystawy:

- Poznań – od 29 kwietnia do 17 maja 2023, dziedziniec Ogólnokształcącej Szkoły Baletowej im. Olgi Sławskiej-Lipczyńskiej w Poznaniu. Otwarcie wystawy towarzyszyło konferencji oraz prezentacji wybranych zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego z województw: wielkopolskiego, zachodniopomorskiego oraz lubuskiego;
- Sandomierz – 19 maja do 3 czerwca 2023, dziedziniec Muzeum Zamkowego w Sandomierzu. Otwarcie wystawy towarzyszyło konferencji oraz prezentacji wybranych zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego z województw: świętokrzyskiego, lubelskiego i podkarpackiego;
- Łódź – 5 czerwca do 17 lipca 2023, Muzeum Sztuki/ms2. Otwarcie wystawy towarzyszyło konferencji oraz prezentacji wybranych zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego z województw: łódzkiego, pomorskiego i kujawsko-pomorskiego;

- Katowice – 22 lipca do 10 sierpnia 2023, teren Muzeum Śląskiego. Otwarcie wystawy towarzyszyło konferencji oraz prezentacji wybranych zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego z województw: dolnośląskiego, śląskiego i małopolskiego;
- Niemodlin – 15 sierpnia do 19 września 2023, Zamek w Niemodlinie. Wystawa została otwarta podczas II Opolskiego EtnoFestiwalu. W tym dniu depozytariusze z województwa opolskiego zaprezentowali bogactwo niematerialnego dziedzictwa kulturowego swojego regionu;
- Ostrołęka – 21 września do 21 października 2023, Muzeum Kultury Kurpiowskiej. Otwarcie wystawy towarzyszyło konferencji oraz prezentacji wybranych zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego z województw: mazowieckiego, warmińsko-mazurskiego i podlaskiego.

Na zakończenie jubileuszu, 6 października 2023, zorganizowano uroczystą galę w teatrze im. Stanisława Witkiewicza w Zakopanem, na której wręczone zostały najnowsze decyzje ministra kultury i dziedzictwa narodowego o wpisie na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Odbył się również panel dyskusyjny podsumowujący 10 lat istnienia Krajowej listy i 20 lat trwania konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Frekwencja: ok. 100 000 na wystawach + 200 osób uczestniczących w Gali w Zakopanem.

Efekt merytoryczny:

- promocja dziedzictwa niematerialnego i budowanie świadomości jego ochrony,
- stworzenie platformy współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy depozytariuszami niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz wsparcie merytoryczne depozytariuszy obecnych i przyszłych,
- podnoszenie jakości promocji niematerialnego dziedzictwa w Polsce, w szczególności w środowisku lokalnym,
- wystawa opublikowana została na stronie nid.pl, dostępna jest do pobrania.

Efekt medialny:

Statystyka strony: nid.pl/tradycje-od-pokolen-niematerialne-dziedzictwo-kulturowe-w-polsce/.

Odwiedziny: 559

Odsłony: 816

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,46

Średni czas trwania odwiedzin: 1 min 11 s

239 (~43%) nowych i 320 (~57%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone, Niemcy, Holandia, Czechy, Francja, Turcja, Belgia, Chorwacja.

Przygotowano i rozesłano do mediów 10 informacji prasowych na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Briefingi prasowe odbywały się na wszystkich siedmiu wydarzeniach, z udziałem mediów ogólnopolskich i lokalnych.

Niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu poświęcona była również konferencja prasowa 7 września 2023, która odbyła się w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa.

Na stronie nid.pl opublikowano 11 artykułów poświęconych wydarzeniom związanym z jubileuszami niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym o wystawie "Tradycje od pokoleń".

Informacje na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego, związanych z nimi jubileuszy oraz towarzyszącym im wydarzeń, były regularnie publikowane na mediach społecznościowych NID. Stworzona została seria materiałów wideo i postów z depozytariuszami niematerialnego dziedzictwa.

Wzmianki na temat wydarzeń oraz wystawy pojawiły się co najmniej 168 razy w mediach (social media, portale, prasa, radio, tv), dzięki czemu osiągnęły łączny zasięg 419 076.

Zrealizowane cele projektu:

- docenienie i uhonorowanie depozytariuszy,
- upowszechnienie wiedzy o dziedzictwie niematerialnym,
- edukacja,
- promocja Krajowej listy NDK,
- produkcja i prezentacja wystawy plenerowej w 6 miastach w Polsce,
- nawiązanie współpracy z muzeami, urzędami, instytucjami kultury czy jednostkami samorządu terytorialnego.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa niematerialnego,
- pozyskanie nowych depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- kolejne wpisy na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- wyprodukowanie wystawy – możliwość jej prezentacji w innych miejscach w kraju i za granicą,
- nawiązana współpraca z podmiotami współpracującymi może zaowocować w przyszłości kolejnymi wspólnymi projektami w zakresie promocji dziedzictwa kulturowego i jego ochrony.

Nakłady finansowe poniesione przez Instytucję: 450 000 zł w ramach dotacji MKiDN. „Organizacja jubileuszu 10 lat Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego”. Umowa nr 147 /DF-VII/2023.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów:

Partnerzy programu działają na zasadach współpracy, ich wkład rzeczowy i organizacyjny jest zróżnicowany:

- Centrum Archiwistyki Społecznej – poprowadzenie spotkania dla gości Gali NDK w Zakopanem dotyczącego archiwistyki społecznej,
- Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa im. Olgi Sławskiej-Lipczyńskiej w Poznaniu – użyczenie dziedzińca oraz sal szkoły na potrzeby spotkania towarzyszącego otwarciu wystawy,
- Muzeum Zamkowe w Sandomierzu – udostępnienie dziedzińca oraz sal muzeum na potrzeby spotkania towarzyszącego otwarciu wystawy,
- Urząd Marszałkowski woj. łódzkiego oraz Muzeum Sztuki w Łodzi – współpraca przy tworzeniu zaproszenia oraz udostępnienie sal muzeum na potrzeby spotkania towarzyszącego otwarciu wystawy,
- Muzeum Śląskie w Katowicach – udostępnienie dziedzińca oraz sal muzeum na potrzeby spotkania towarzyszącego otwarciu wystawy,
- Zamek w Niemodlinie – udostępnienie dziedzińca na potrzeby prezentacji wystawy oraz organizacji spotkania towarzyszącego otwarciu wystawy,
- Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce – udostępnienie sal muzeum na potrzeby spotkania towarzyszącego otwarciu wystawy,
- Urząd Miasta w Ostrołęce – udostępnienie terenu na potrzeby prezentacji wystawy.

Materiał ilustracyjny (zdjęcia, program, zaproszenie, okładka publikacji itp. – linki)

[Materiał ilustracyjny – link](#)

Publikacje na stronie nid.pl:

- nid.pl/tradycje-od-pokolen-niematerialne-dziedzictwo-kulturowe-w-polsce/
- [Uroczyste otwarcie wystawy plenerowej „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” – NID](#)
- [„Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” w Poznaniu – NID](#)
- [Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce – otwarcie wystawy w Sandomierzu – NID](#)
- [Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce – otwarcie wystawy w Muzeum Zamkowym w Sandomierzu – NID](#)
- [Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce – otwarcie wystawy w Łodzi już 5 czerwca! – NID](#)
- [Tradycje od pokoleń. Żywe dziedzictwo województwa łódzkiego, pomorskiego i kujawsko-pomorskiego! – NID](#)
- [Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce – otwarcie wystawy w Katowicach – NID](#)

- [W Katowicach otwarto wystawę „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” – NID](#)
- [II Opolski Etnofestiwal oraz otwarcie wystawy „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” w Niemodlinie – NID](#)
- [Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce – otwarcie wystawy w Ostrołęce już 21 września! – NID](#)
- [Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce – otwarcie wystawy w Ostrołęce – NID](#)

Wystawa do pobrania:

[Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce – NID](#)

4.1.6. Dzień Architektury Drewnianej

Miejsce: Zakopane

Czas trwania: 25.06.2023 – 26.08.2023 r.

Grupa docelowa: właściciele i zarządcy zabytków architektury drewnianej, pracownicy urzędów i instytucji kultury, samorządowcy, konserwatorzy drewna, pasjonaci architektury drewnianej, mieszkańcy Zakopanego i odwiedzający to miejsce turyści.

Partnerzy/współorganizatorzy: Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego

Opis:

Dzień Architektury Drewnianej to inicjatywa Pracowni Terenowej NID Centrum Architektury Drewnianej, której celem jest promocja architektury drewnianej oraz merytoryczne wsparcie dla jej właścicieli, użytkowników, oraz wszystkich osób uczestniczących w procesach sprzyjających jej ochronie.

26 sierpnia 2023 w Zakopanem odbył się po raz pierwszy Dzień Architektury Drewnianej zorganizowany przez Centrum Architektury Drewnianej. Podczas pierwszej edycji otwartych zostało 20 obiektów. Były to prywatne domy (zamieszkałe i takie, w których właściciele prowadzą galerie sztuki, czy prywatne muzea), jeden kościół, trzy restauracje oraz trzy obiekty Muzeum Tatrzańskiego.

Lista obiektów udostępnionych dla zwiedzających podczas Dnia Architektury Drewnianej, 26 sierpnia 2023 roku:

- Muzeum Stylu Zakopiańskiego w willi „Koliba”, filia Muzeum Tatrzańskiego, ul. Kościeliska 18,
- Chałupa Gąsieniców-Sobczaków, filia Muzeum Tatrzańskiego, ul. Droga do Rojów 6,
- Willa Maliniakówka, obecnie Galeria Antoniego Kenara, ul. Sobczakówka 9,
- Willa Cicha, ul. Kościeliska 42,

- Chałupa Sabały, ul. Stare Krzeptówki 17,
- Willa Harenda, obecnie Muzeum Jana Kasprowicza, ul. Harenda 12A,
- Kościół pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty na Harendzie, ul. Harenda 14A,
- Galeria Sztuki w willi Oksza, filia Muzeum Tatrzańskiego, ul. Hr. Władysława Zamoyskiego 25,
- Dom pod Jedlami, ul. Droga na Kozieniec 1,
- Willa Koszysta, ul. Józefa Piłsudskiego 69,
- Willa Grabówka, ul. Henryka Sienkiewicza 31,
- Willa Elżbiecina, Dom Wojciecha Korfantego, ul. Hr. Władysława Zamoyskiego 30,
- Willa Jadwiniówka, dom córki dra Tytusa Chałubińskiego, ul. Hr. Władysława Zamoyskiego 32,
- Dom Doktora, ul. Stanisława Witkiewicza 19,
- Muzeum Stylu Zakopiańskiego w willi Koliba, filia Muzeum Tatrzańskiego, ul. Kościeliska 18,
- Chałupa Gąsieniców-Sobczaków, filia Muzeum Tatrzańskiego, ul. Droga do Rojów 6,
- Restauracja regionalna Sopa i Lis, restauracja w dawnej sopie, ul. Kościeliska 52,
- Willa Konstantynówka, obecnie Restauracja Zakopiańska, ul. Jagiellońska 18,
- Dawna leśniczówka, obecnie restauracja Leśniczówka Resto Bar, ul. Kuźnice 15,
- Galeria Sztuki w willi Oksza, filia Muzeum Tatrzańskiego, ul. Hr. Władysława Zamoyskiego 25.

Frekwencja: w zwiedzaniu udostępnionych obiektów wzięło udział ok. 1500 osób.

Efekt merytoryczny: promocja i budowanie świadomości ochrony architektury drewnianej.

Wykaz materiałów będących do wykorzystania po zakończeniu zadania:

Wnioski płynące z debaty i spotkań w właścicielami obiektów drewnianych.

Efekt medialny:

Statystyki strony: nid.pl/2023/08/25/26-sierpnia-dzien-architektury-drewnianej-w-zakopaniem-zapraszamy/.

Odwiedziny: 404

Odsłony: 648

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,6

Średni czas trwania odwiedzin: 1 min 20 s

222 (~55%) nowych i 182 (~45%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Stany Zjednoczone, Słowacja, Szwecja, Niemcy, Holandia, Austria, Belgia, Chorwacja, Irlandia.

Przygotowano i rozesłano do mediów 1 informację prasową. Spotkanie dla prasy odbyło się w dniu 25 czerwca podczas inauguracji Dnia Architektury Drewnianej z udziałem

mediów ogólnopolskich i lokalnych. Dziennikarze uczestniczyli również w wydarzeniach 26 czerwca.

Na stronie nid.pl Dzień Architektury Drewnianej promowany był w trzech tekstach.

Informacje na temat Dnia Architektury Drewnianej zostały opublikowane na mediach społecznościowych NID.

Materiał o Dniu Architektury Drewnianej pojawił się w Teleexpresie, w TVP Info i w stacjach lokalnych TVP. Informacja pojawiła się również w Radiu Vox FM, Polskim Radiu i Radiu Plus.

W sumie Dzień Architektury Drewnianej pojawił się w mediach (social media, portale internetowe, prasa, radio, tv) 93 razy, wszystkie wzmianki osiągnęły łącznie zasięg 3 046 177.

Planowany zakres rzeczowy:

Zadanie finansowane z dotacji podmiotowej w zakresie zgodnym z przyjętymi założeniami, m.in. zaangażowano właścicieli obiektów architektury drewnianej, poniesiono poziom wiedzy i konieczności ochrony.

Zrealizowane cele projektu:

- Pokazanie wartości zasobu architektury drewnianej,
- Uwrażliwienie na konieczność ochrony i profesjonalnego wsparcia właścicieli obiektów.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- Promocja i budowanie świadomości ochrony architektury drewnianej,
- Wnioski płynące z debaty i spotkań w właścicielami obiektów drewnianych,
- Przetestowany scenariusz i założenie wydarzenia do realizacji w całej Polsce.

Nakłady finansowe poniesione przez Instytucję: działalność Centrum Architektury Drewnianej i organizacja Dnia Architektury Drewnianej: 166 118,77 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

Materiał ilustracyjny (zdjęcia, program, zaproszenie, okładka publikacji itp. – linki)

[Materiał ilustracyjny – link](#)

Publikacje na stronie nid.pl:

- [26 sierpnia – Dzień Architektury Drewnianej w Zakopanem. Zapraszamy! – NID](#)
- [25 sierpnia: Spotkanie dla właścicieli obiektów architektury drewnianej w Zakopanem – NID](#)

- [Dziękujemy właścicielom obiektów i zwiedzającym za udział w Dniu Architektury Drewnianej – NID](#)

4.1.7. Europejskie Dni Dziedzictwa

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Czas trwania: cały rok 2023

Grupa docelowa: społeczeństwo

Partnerzy/współorganizatorzy: 16 koordynatorów regionalnych i ponad 1000 instytucji organizujących wydarzenia

Opis:

31. edycja Europejskich Dni Dziedzictwa odbyła się pod hasłem „Żywe dziedzictwo – tradycje od pokoleń”. Temat EDD jest powiązany z jubileuszem 20-lecia uchwalenia konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a także 10-leciem Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

W lutym, w ramach realizacji zadania, w Muzeum Zamkowym w Malborku odbyło się spotkanie koordynatorów regionalnych Europejskich Dni Dziedzictwa. Dwudniowa sesja była okazją do omówienia planów dotyczących organizacji tegorocznej edycji EDD oraz nakreślenia głównych potrzeb i kierunków działań. Była to także doskonała okazja do wymiany doświadczeń z ubiegłorocznej edycji projektu i podsumowania wydarzeń w całej Polsce. Na spotkanie zaproszono również koordynatorów niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a także przedstawicieli ośrodków terenowych NID, którzy przedstawili kluczowe zagadnienia dotyczące dziedzictwa niematerialnego w każdym z województw. Wzajemne wsparcie i wymiana doświadczeń zaowocowała szerszą współpracą z organizatorami wydarzeń, jak również pozwoliła na nawiązanie relacji i dalszych wspólnych działań koordynatorów EDD i oddziałów terenowych NID.

Kolejnym zadaniem było zorganizowanie webinarium dla regionalnych koordynatorów, podczas którego zaprezentowano zaawansowanie prac w regionach, omówiono dotychczas prowadzone działania w mediach społecznościowych, jak również, dzięki udziałowi w spotkaniu przedstawiciela Rady Europy, przedstawiono założenia projektu Młodzi Twórcy Dziedzictwa Europejskiego (ang. Young European Heritage Makers).

W ramach działań zmierzających do zwiększenia liczby organizatorów EDD zaproszono do współpracy właścicieli i zarządców pomników historii z poszczególnych województw. Wystosowano również pismo zapraszające do projektu Centrum Archiwistyki Społecznej.

W ramach działań zmierzających do zwiększenia liczby organizatorów EDD, zaproszono do współpracy właścicieli i zarządców pomników historii w poszczególnych województwach. Wystosowano również pismo zapraszające projektu Centrum Archiwistyki Społecznej.

W dniach 28–29 marca Narodowy Instytut Dziedzictwa, jako krajowy koordynator Europejskich Dni Dziedzictwa, był aktywnym uczestnikiem spotkania organizowanego przez Radę Europy w Wiedniu. W wydarzeniu wzięło udział ponad 50 uczestników reprezentujących 33 państwa, a także przedstawiciele austriackich władz odpowiedzialnych za dziedzictwo (Bundesdenkmalamt i Burghauptmannschaft). W trakcie sesji poświęconych przygotowaniom do bieżącej edycji EDD, tematyce kolejnych odsłon święta oraz problematyce dziedzictwa osieroconego, w formie prezentacji przedstawiono polskie doświadczenia oraz dobre praktyki wykorzystywane w trakcie Europejskich Dni Dziedzictwa.

W ramach współpracy na bieżąco aktualizowane są treści na portalu internetowym www.europeanheritagedays.com/, na prośbę koordynatorów z Litwy oraz Ukrainy nagrano również krótkie pozdrowienia z Polski, wyświetlone w trakcie krajowych inauguracyjnych świąt w Wilnie oraz Lwowie. Bieżący kontakt z sekretariatem w Strasburgu zapewnił dostarczenie materiałów promocyjnych, rozestanych do koordynatorów regionalnych w Polsce (16 województw).

Bogata oferta przygotowana przez muzea, teatry, biblioteki, uczelnie, lokalne samorządy, organizacje pozarządowe, jak również osoby prywatne, przełożyła się na setki warsztatów, spotkań, wystaw, koncertów, pokazów, festynów i wiele innych atrakcji, które pozwoliły głębiej poznać historię i kulturę lokalną, regionalną i narodową. Tradycyjnie też uczestnicy mieli okazję zwiedzić miejsca, które zwykle nie są dostępne dla zwiedzających, nie zabrakło również fascynujących spotkań z depozytariuszami dziedzictwa kulturowego.

W ramach Europejskich Dni Dziedzictwa zorganizowano 1500 wydarzeń, w których wzięło udział około 300 tys. uczestników.

W ramach realizacji zadania zorganizowano w listopadzie, w siedzibie Rady Europy w Strasburgu, spotkanie koordynatorów krajowych Europejskich Dni Dziedzictwa. Dwudniowa konferencja była okazją do podsumowania dotychczasowych osiągnięć. Agata Mucha z Narodowego Instytutu Dziedzictwa przedstawiła, jak ważną rolę w kultywowaniu tradycji i dziedzictwa regionalnego odgrywają depozytariusze. Omówiła również najważniejsze wydarzenia, sposób ich promocji oraz środki komunikacji z wykorzystaniem hashtagu #EDD. Poza prelegentką z Polski swoje prezentacje wygłosili przedstawiciele Armenii, Belgii, Niemiec, Hiszpanii, Grecji, Irlandii, Rumunii i Słowenii. W dalszej części spotkania omówiono plany na 2024 rok, przybliżono zagadnienia związane m.in. z projektem Szlaki Kulturowe Rady Europy, projektem „Szlakiem cesarza Karola V” oraz Europejską Fundacją Młodych. Przedstawiono także projekt #HeritageMakers, w który Polska angażuje się po raz pierwszy. Drugiego dnia miało miejsce podsumowanie i ewaluacja programów realizowanych przez Radę Europy w ramach EDD. Omówiono wyniki programów Historie Europejskich Dni Dziedzictwa oraz Młodzi Twórcy Dziedzictwa Europejskiego. W ramach dyskusji poruszono również kwestie promocji Europejskich Dni Dziedzictwa w mediach społecznościowych. Na zakończenie spotkania odbyły się wybory

do rady programu EDD przy Radzie Europy. Agata Mucha z Narodowego Instytutu Dziedzictwa objęła funkcję wiceprzewodniczącej rady programu, wspólnie z koordynatorami z Wielkiej Brytanii i Belgii. Przewodniczącą została Salome Jamburia z Gruzji.

Kolejnym zadaniem było zorganizowanie spotkania koordynatorów regionalnych, które odbyło się w grudniu w Kujawsko-Pomorskim Centrum Kultury w Bydgoszczy. Pierwszego dnia spotkania koordynatorzy regionalni wspólnie podsumowali edycję EDD 2023. Następnie odbyły się warsztaty pod kierunkiem Doroty Anny Wróblewskiej, mentora marki. Poruszono zagadnienia dotyczące obecnej i docelowej marki EDD oraz jej wpływu na promocję i komunikację wydarzeń. Drugiego dnia koordynatorzy omówili wstępną koncepcję Europejskich Dni Dziedzictwa 2024 pod hasłem „Szlaki. Sieci. Połączenia”. W ramach spotkania złożono również wizyty w instytucjach kultury, które brały udział w EDD w latach 2022–2023. Podczas konferencji zrealizowano także materiały promocyjne, m.in. nagrania z podziękowaniami dla organizatorów wydarzeń oraz podsumowanie spotkania w Bydgoszczy. Sukcesywnie zamieszczano je w mediach społecznościowych oraz na stronie internetowej EDD. Podjęte działania promocyjne pozwoliły na budowanie większej sieci kontaktów i odbiorców.

W mediach społecznościowych oraz na stronie internetowej EDD udostępniono informacje na temat Konkursu Młodzi Europejscy Twórcy Dziedzictwa #HeritageMakers. Jednym z głównych celów inicjatywy jest zbieranie doświadczeń i opowieści o tym, jak dzieci i młodzież rozumieją europejski wymiar ich lokalnego dziedzictwa. Projekt może obejmować dziedzictwo materialne, takie jak pomniki i budynki, dziedzictwo przyrodnicze lub dziedzictwo niematerialne wspólne dla wybranych społeczności, m.in. taniec, śpiew lub lokalne tradycje kulturowe. Do konkursu należy złożyć materiały foto i/lub wideo dokumentujące projekty zrealizowane z dziećmi lub młodzieżą w oparciu o lokalne dziedzictwo kulturowe. Działania te powinny odbyć się w okresie od 1 września 2023 do 28 lutego 2024 roku.

Frekwencja:

W całej Polsce pod szyldem Europejskich Dni Dziedzictwa odbyło się niemal 1500 wydarzeń, w których uczestniczyło około 300 tys. osób.

Efekt merytoryczny:

Promocja polskiego dziedzictwa kulturowego, w tym niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz konieczności jego ochrony.

Efekt medialny:

Informacje dotyczące Europejskich Dni Dziedzictwa były publikowane zarówno na stronie internetowej nid.pl jak i na portalu dedykowanym projektowi EDD – edd.nid.pl.

Na stronie nid.pl zostało opublikowanych 14 tekstów promujących EDD, natomiast na stronie edd.nid.pl ukazało się 26 tekstów.

Informacje na temat EDD były publikowane na bieżąco w mediach społecznościowych NID, w tym na kanałach EDD na Facebooku i Instagramie.

Statystyki na stronie edd.nid.pl/.

Odwiedziny: 3 162

Odsłony: 4 993

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,68

Średni czas trwania odwiedzin: 34 s

2934 (~92%) nowych i 228 (~8%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Wielka Brytania, Niemcy, Stany Zjednoczone, Szwecja, Irlandia, Holandia, Indonezja, Francja, Ukraina.

Statystyki na stronie nid.pl/europejskie-dni-dziedzictwa/

Odwiedziny: 362

Odsłony: 516

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,43

Średni czas trwania odwiedzin: 46 s

66 (~18%) nowych i 296 (~82%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Wielka Brytania, Litwa, Bośnia i Hercegowina, Chile, Francja, Węgry, Indie, Włochy, Luksemburg.

Efekt medialny strony internetowej edd.nid.pl opierał się przede wszystkim na zwiększeniu zasięgów, przyciągnięciu większej ilości odwiedzających w przedziale wiekowym 18–25, ale także dostarczeniu informacji oraz treści związanych z realizacją projektu. Zamieszczane artykuły stały się miejscem interakcji z użytkownikami, co przyczyniło się do zwiększenia zaangażowania ze strony odbiorców.

Efekt medialny na Facebooku oraz Instagramie przyczynił się do interakcji użytkowników z treściami oraz wzmocnienia samej marki EDD. Wszystko odbyło się przez udostępnianie postów przez innych odbiorców, komunikację w komentarzach oraz wykorzystanie narzędzi reklamowych. Zrealizowano posty, które prezentowały edycję Europejskich Dni Dziedzictwa. W ramach podziękowań dla organizatorów oraz wszystkich zaangażowanych w projekt, udostępniono na mediach społecznościowych m.in. filmiki z podziękowaniami, ale także posty tematyczne. W celu promocji i zwiększenia zasięgów założono konto na TikToku, na którym zamieszczane są materiały z realizacji projektu.

Przygotowano i rozesłano do mediów 12 informacji prasowych na temat Europejskich Dni Dziedzictwa oraz niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

W 2023 roku regionalne inauguracje EDD odbyły się w ośmiu miejscach: Kołobrzegu, Kielcach, Krakowie, Kaliszu, Dobrzenu, Pszczynie, Bydgoszczy i Malborku, wszystkim

towarzyszyły konferencje prasowe. Spotkania te gromadziły zarówno dziennikarzy, jak i ekspertów, którzy omawiali różnorodne aspekty ochrony dziedzictwa, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa niematerialnego. Przedstawiono program obchodów w poszczególnych województwach oraz przybliżono założenia tegorocznego hasła.

Ogólnopolska Inauguracja #EDD połączona z konferencją prasową odbyła się 7 września 2023 w Warszawie. Dziennikarze uczestniczyli również w wydarzeniach EDD w całej Polsce.

Informacje o EDD pojawiły się w Polskim Radiu, TVP, Dzienniku Zachodnim, rmf24.pl, rp.pl oraz w setkach lokalnych portali. W sumie, Europejskie Dni Dziedzictwa wzmiankowane były w mediach (social media, portale, prasa, radio, tv) co najmniej 700 razy – łączny zasięg 3 196 183.

Planowany zakres rzeczowy (zgodny z umową dotacyjną):

Zadanie finansowane z dotacji podmiotowej, zakres zgodny z przejętymi założeniami, czyli promocja dziedzictwa kulturowego.

Zrealizowane cele projektu:

- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego, w tym niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz konieczności jego ochrony,
- popularyzacja działalności instytucji uczestniczących w EDD.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- promocja dziedzictwa kulturowego,
- stworzenie platformy współpracy i wymiany wiedzy pomiędzy instytucjami zajmującymi się promocją dziedzictwa. Popularyzacja działalności oraz ofert instytucji uczestniczących w EDD,
- podnoszenie jakości zajęć i wydarzeń w zakresie edukacji i promocji dziedzictwa kulturowego poprzez promowanie wzorcowych wydarzeń,
- doświadczenie organizatorów wydarzeń.

Nakłady finansowe poniesione przez Instytucję: 433 817,44 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

Materiał ilustracyjny (zdjęcia, program, zaproszenie, okładka publikacji itp. – linki)

Materiały promocyjne EDD 2023: [Materiały promocyjne EDD 2023 – Europejskie Dni Dziedzictwa](#)

Publikacje na stronie nid.pl i edd.nid.pl.

4.1.8. Program oznakowania cmentarzy żydowskich

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Czas trwania: 3.02.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: społeczność i władze samorządowe z miejscowości zakwalifikowanych do programu, społeczność żydowska w Polsce i potomkowie żydowskich społeczności zamieszkali za granicą

Partnerzy/współorganizatorzy:

- Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN,
- Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego,
- Komisja Rabiniczna ds. Cmentarzy,
- Żydowski Instytut Historyczny,
- Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w RP,
- Fundacja Dziedzictwa Kulturowego,
- Lasy Państwowe,
- władze i samorządy lokalne,
- organizacje pozarządowe.

Opis:

Program Oznakowanie Cmentarzy Żydowskich na terenie RP 2018–2023 to projekt mający na celu zidentyfikowanie i oznaczenie cmentarzy żydowskich w Polsce prowadzony przez Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz partnerów.

Cmentarze żydowskie to zabytki wymagające ochrony, stanowiące świadectwo losów diaspory żydowskiej zamieszkującej niegdyś wszystkie zakątki Rzeczypospolitej. Zlokalizowanie ich granic, porządkowanie i oznaczanie składają się na proces przywracania pamięci o tej części dziedzictwa kulturowego wśród lokalnych społeczności. Czasem jest to proces szczególnie wymagający, ponieważ niektóre cmentarze nie posiadają już żadnych śladów powierzchniowych. Niezbędna jest również współpraca z właścicielami terenów, na których cmentarze są zlokalizowane, w tym z Fundacją Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, Związkiem Gmin Wyznaniowych Żydowskich, Lasami Państwowymi i władzami samorządowymi.

Program miał również na celu zaangażowanie lokalnych społeczności – oznakowanie cmentarzy połączono z uroczystym odsłonięciem tablicy oraz zajęciami edukacyjnymi w szkołach, realizowanymi przez POLIN. Dzięki tym działaniom wzrasta świadomość dotycząca historii danego regionu, w tym historii polskich Żydów – szczególnie istotna dla żyjących do dziś potomków społeczności żydowskich – możliwe są także dalsze prace porządkowe i upamiętniające zapomniane do tej pory nekropolie.

Przykładem takiej inicjatywy jest działanie lokalnych władz w Serocku, gdzie urząd miasta i gminy wykorzystał własne środki finansowe na zrealizowanie imponujących prac porządkowych i konserwatorskich. Ten wyjątkowy wysiłek pozwolił na wzorcowe przywrócenie oraz prezentację oryginalnych macew, które zostały zrabowane przez niemieckich okupantów i wykorzystane w latach 40. do prac budowlanych. W 2023 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa przeprowadził inwentaryzację 73 macew z nowego lapidarium na serockim cmentarzu. Nagrobki opracowywano przez tworzenie metryczek zawierających personalia osób pochowanych oraz odpis inskrypcji hebrajskiej wraz z jej przekładem filologicznym.

Program „Oznakowanie Cmentarzy Żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej” edycja 2023 objął następujące działania:

1. Opracowano raport na temat stanu zachowania Cmentarzy Żydowskich w Polsce – oddziały terenowe NID opracowały komplet raportów wojewódzkich, które zawierają zbiorczą diagnozę stanu zachowania zasobu, analizę statystyczną zasobu oraz wykaz źródeł archiwalnych i bibliografię obiektów;
2. Oznakowano wraz z przygotowaniem organizacyjnym i pracami porządkowymi 16 wybranych cmentarzy we współpracy z lokalnymi partnerami – władzami samorządowymi miasta Proszowic, miasta Pizsa, miasta Kalisza, miasta Dąbrowa Tarnowska, miasta Serocka, miasta Trzemeszna, Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Krakowie, Gminy Wyznaniowej Żydowskiej we Wrocławiu oraz lokalnymi stowarzyszeniami i niestowarzyszonymi inicjatorami działań.

Cmentarze Żydowskie oznakowane w 2023:

- Lubiechnia Wielka (określany jako cmentarz w Rzepinie),
- Zasieki,
- Dąbrowa Tarnowska,
- Proszowice,
- Przysucha,
- Serock,
- Łańcut (stary cmentarz),
- Olsztyn,
- Chojnice (stary cmentarz),
- Chojnice (nowy cmentarz),
- Pisz,
- Węgorzewo,
- Zieleń (określany jako cmentarz w Trzemesznie),
- Raciborz,
- Kalisz (stary cmentarz),
- Gniewkowo.

3. Na 10 cmentarzach w miejscowości Lubiechnia Wielka (cmentarz w Rzepinie), Dąbrowa Tarnowska, Proszkowice, Przysucha, Serock, Łańcut, Olsztyn, Pisz, Zieleń (cmentarz w Trzemesznie) Racibórz, oznakowaniu towarzyszyły uroczystości prezentacji oznakowania oraz zajęcia edukacyjne dot. problemu ochrony dziedzictwa żydowskiego przygotowane przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN oraz władze samorządowe we współpracy z NID;
4. Równolegle aktualizowana jest prowadzona przez NID baza cmentarzy żydowskich na podstawie danych nadsyłanych przez oddziały terenowe NID, wojewódzkie urzędy ochrony zabytków, Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, Komisję rabiniczną ds. Cmentarzy;
5. Przygotowywano rozpoznania cmentarzy wnioskujących o udział w programie.

Frekwencja:

Frekwencja w odniesieniu do zorganizowanych uroczystości oznakowanych cmentarzy. Zorganizowano 10 uroczystości prezentacji oznakowania które gromadziły średnio od 40 do 100 uczestników, co było zależne od skali zaangażowania lokalnych władz.

Nie należy także pominąć uczestników zajęć edukacyjnych prowadzonych na terenie szkół organizowanych przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, związanych z programem działań edukacyjnych promujących żydowskie dziedzictwo.

Efekt merytoryczny:

Inwentaryzacja i opracowanie 73 macew z nowego lapidarium na serockim cmentarzu, zawierająca personalia osoby pochowanej oraz odpis inskrypcji hebrajskiej wraz z jej przekładem filologicznym.

Efekt medialny:

Statystyki strony nid.pl/program-identyfikacji-i-oznakowania-cmentarzy-zydowskich-na-terenie-rp/.

Odwiedziny: 410

Odsłony: 582

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,42

Średni czas trwania odwiedzin: 1 min 1 s

242 (~59%) nowych i 168 (~41%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Niemcy, Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Izrael, Belgia, Irlandia, Turcja, Ukraina

O programie i uroczystościach z nim związanych pojawiały się regularnie artykuły na portalu sztetl.org.pl oraz w mediach ogólnopolskich i lokalnych. Na temat programu wywiadu udzieliła zastępca dyrektora, dr Anna Czerwińska-Walczak, wywiad został opublikowany w piśmie „Skarpa Warszawska” – łączny zasięg 12 tys. osób.

Informacje o wydarzeniach publikowane są na stronie nid.pl, w 2023 roku było to osiem tekstów. Na Facebooku NID pojawiło się 10 postów o łącznym zasięgu 8696. Informacje o poszczególnych cmentarzach są udostępniane na portalu zabytek.pl.

W sumie program oznakowania cmentarzy żydowskich oraz towarzyszące mu wydarzenia wzmiankowane były w mediach (social media, portale, prasa, radio, tv) co najmniej 556 razy, dzięki czemu osiągnęły łączny zasięg 1 917 087 osób.

Planowany zakres rzeczowy (zgodny z umową dotacyjną): umowa dotacyjna „Oznakowanie cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej”. Umowa nr 154/DF-VII/2023. Zakres: oznaczenie cmentarzy żydowskich w Polsce oraz przygotowanie raportu.

Zrealizowane cele projektu:

- zidentyfikowanie i oznaczenie cmentarzy żydowskich w Polsce,
- przywracanie/rozpowszechnianie pamięci o losach diaspory żydowskiej zamieszkującej niegdyś wszystkie zakątki Rzeczypospolitej (zlokalizowanie granic, porządkowanie i oznaczanie są procesem przywracania pamięci o tej części dziedzictwa kulturowego wśród lokalnych społeczności),
- zaangażowanie lokalnych społeczności, dzięki działaniom polegającym na oznakowaniu cmentarzy wraz z uroczystym odsłonięciem tablicy oraz zajęciami edukacyjnymi w szkołach wzrasta świadomość dotycząca historii danego regionu, w tym historii Żydów polskich, szczególnie istotna dla żyjących do dziś potomków społeczności żydowskich,
- przywrócenie oraz prezentacja oryginalnych macew. NID przeprowadził inwentaryzację 73 macew z nowego lapidarium na serockim cmentarzu.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: pobudzenie zainteresowania problemem ochrony i upamiętnienia cmentarzy i żydowskiego dziedzictwa kulturowego wśród lokalnych społeczności i władz samorządowych jest efektem działań NID w terenie – siła przykładu, a także promocji programu prowadzonej przez Komisję Rabiniczną ds. Cmentarzy, Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego oraz Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN.

Wymiernym efektem działań w latach 2018–2023 są nowe napływające z terenu całej Polski zgłoszenia do programu przede wszystkim ze strony władz samorządowych i lokalnych stowarzyszeń.

Nakłady finansowe poniesione przez instytucję: 145 076,29 zł w ramach dotacji MKiDN. Umowa dotacyjna „Oznakowanie cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej”. Umowa nr 154/DF-VII/2023.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: partnerzy programu działają na zasadach współpracy, ich wkład rzeczowy i organizacyjny jest zróżnicowany: od prac porządkowych i finansowania osadzenia elementów kamiennych stanowiących nośniki

pamiątkowych tablic do kompleksowych prac obejmujących prace ogrodnicze, konserwację historycznych nagrobków i ich reliktyw oraz budowę lapidariów, np. prowadzone przez miasto Serock na cmentarzu w Serocku (wydatkowane przez miasto środki to ponad 300 tys. złotych), prace lokalnych stowarzyszeń na cmentarzu w Piszcu, prowadzone przez miasto Trzemeszno i lokalne stowarzyszenia prace na cmentarzu w Zieleni.

Nie można także nie docenić wkładu pracy licznych wolontariuszy poświęcających swój czas, a czasem i swoje środki finansowe, na porządkowanie zniszczonych cmentarzy.

Materiał ilustracyjny (zdjęcia, program, zaproszenie, okładka publikacji itp. – linki)

[Materiał ilustracyjny – link](#)

Publikacje na stronie nid.pl:

- [Prezentacja oznaczenia cmentarza żydowskiego w Olsztynie – NID](#)
- [Prezentacja oznaczenia cmentarza żydowskiego w Łańcucie – NID](#)
- [Prezentacja oznaczenia cmentarza żydowskiego w Przysusze – NID](#)
- [Prezentacja oznakowania cmentarza żydowskiego w Proszowicach – NID](#)
- [Prezentacja oznaczenia cmentarza żydowskiego w Serocku – NID](#)
- [Prezentacja oznaczenia cmentarza żydowskiego w Trzemesznie – NID](#)
- [Prezentacja oznaczenia cmentarza żydowskiego w Iwaniskach – NID](#)
- [5 lat programu „Oznakowanie Cmentarzy Żydowskich na terenie RP 2018-2023” realizowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa – NID](#)

4.1.9. Cykl wykładów z okazji jubileuszu 20-lecia ustawy o ochronie zabytków

Miejsce: online

Czas trwania: 18.10.2023 – 06.12.2023 r.

Grupa docelowa: służby konserwatorskie, urzędnicy samorządowi, pracownicy instytucji kultury, studenci, wszyscy zainteresowani problematyką ochrony dziedzictwa

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

„Zabytki i prawo” to cykl wykładów online, który został zorganizowany z okazji jubileuszu 20-lecia ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wykłady odbywały się w terminie od 18 października do 6 grudnia. Jako prelegenci zostali zaproszeni czołowi polscy prawnicy specjalizujący się w temacie ochrony zabytków. Cykl wykładów „Zabytki i prawo” udostępniany był na platformie internetowej – możliwość udziału w nich miała każda osoba zainteresowana tematyką dziedzictwa kulturowego, ochrony zabytków i prawa. W ramach cyklu odbyło się siedem spotkań: „Co dalej z gminną ewidencją

zabytków?” (dr Aleksander Jakubowski, Uniwersytet Warszawski), „Problemy ze stosowaniem przepisów karnych w zakresie ochrony dziedzictwa kultury” (prof. dr hab. Maciej Trzcicki, Uniwersytet Wrocławski), „Pranie pieniędzy na rynku dzieł sztuki” (dr Katarzyna Lenczowska-Soboń, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), „Nowy level regulacji obrotu dobrami kultury” (dr hab. Wojciech Szafranski, prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), „(Nie)typowe dziedzictwo” (dr Alicja Jagielska-Burduk, Uniwersytet Opolski), „System prawa ochrony zabytków i prawa kształtowania i ochrony dziedzictwa kulturowego w kontekście niematerialnego dziedzictwa kulturowego” (prof. dr hab. Piotr Dobosz, Uniwersytet Jagielloński), „Początek końca czy koniec początku zmian systemowych w ochronie zabytków” (dr hab. Katarzyna Żalasińska, Uniwersytet Warszawski, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa). Uczestnicy spotkań po danym wykładzie mieli możliwość zadawania pytań prowadzącemu.

Frekwencja:

W siedmiu wykładach online wzięło udział w sumie 791 osób. Kolejnych 2251 osób obejrzało retransmisje wykładów na NID TV na YouTube.

Efekt merytoryczny:

- zbudowanie platformy wymiany wiedzy i doświadczeń w zakresie systemu prawnego ochrony zabytków,
- wszystkie wykłady były nagrywane i są dostępne są na kanale NID TV na YouTube.

Efekt medialny:

Statystyki strony nid.pl/2023/10/19/zabytki-i-prawo-cykl-wykladow-online-na-20-lecie-ustawy-o-ochronie-zabytkow-i-opiece-nad-zabytkami/.

Odwiedziny: 191

Odsłony: 308

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,61

Średni czas trwania odwiedzin: 44 s

94 (~49%) nowych i 97 (~51%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Niemcy, Irlandia, Wielka Brytania, Dania, Francja, Szwecja, Wielka Brytania.

Wykłady opublikowane na kanale YouTube NID osiągnęły łącznie 2251 wyświetleń. Cykl „Zabytki i prawo” promowany był na stronie nid.pl, gdzie stworzona została dedykowana strona cyklu i opublikowano pięć tekstów w aktualnościach. Informacje na temat wykładów były publikowane na bieżąco w mediach społecznościowych NID.

Planowany zakres rzeczowy (zgodny z umową dotacyjną):

- podniesienie świadomości na temat ochrony zabytków, w tym regulacji prawnych,

- wsparcie merytoryczne uczestników systemu ochrony zabytków, w szczególności konserwatorów, urzędników oraz właścicieli zabytków.

Zrealizowane cele projektu: wzrost świadomości na temat ochrony zabytków, w tym regulacji prawnych.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- doświadczenie ze sposobu przygotowania i prowadzenia spotkań online dla środowisk konserwatorskich i społeczeństwa,
- baza wiedzy dla osób związanych z opieką nad zabytkami,
- budowanie platformy wymiany wiedzy w systemie ochrony i opieki nad zabytkami.

Nakłady finansowe poniesione przez Instytucję: zadanie zrealizowane w ramach pracy etatowej osób zatrudnionych w NID oraz bieżących kosztów działalności (koszty trudne do wyodrębnienia).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

Materiał ilustracyjny (zdjęcia, program, zaproszenie, okładka publikacji itp. – linki)

[Materiał ilustracyjny – link](#)

Publikacje na stronie nid.pl:

- [„Zabytki i prawo”: Cykl wykładów online na 20-lecie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – NID](#)
- [„Zabytki i prawo”: Cykl wykładów online na 20-lecie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – NID](#)
- [6 grudnia wykład online: „Początek końca czy koniec początku zmian systemowych w ochronie zabytków?” – NID](#)
- [25 października: Wykład online. Problemy ze stosowaniem przepisów karnych w zakresie ochrony dziedzictwa kultury – NID](#)
- [18 października: Wykład online. Co dalej z gminną ewidencją zabytków? Stan po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 11.05.2023 r. – NID](#)

4.2. PORTALE INTERNETOWE

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi w ramach swojej działalności 13 portali internetowych na których publikowane są informacje oraz dane wynikające z realizacji powierzonych mu zadań. Łączny zasięg portali internetowych NID wynosi: 1 333 309 użytkowników i 8 924 992 odsłon. Dodatkowo można wyróżnić strony projektowe dedykowane poszczególnym kampaniom społecznym. Do opisanych serwisów należą:

- **nid.pl:** 203 353 użytkowników, 562 647 odsłon;
- **zabytek.pl:** 1 012 031 użytkowników, 7 118 517 odsłon;
- **mapy.zabytek.gov.pl:** 1 002 885 odsłon;

- **samorzad.nid.pl**: 48 655 użytkowników, 83 269 odsłon;
- **konserwator.nid.pl**: 1038 użytkowników, 3415 odsłon (dane za grudzień 2023 r.)
- **ksiegarnia.nid.pl**: 7 155 użytkowników, 23 071 odsłon;
- **ochronazabytkow.nid.pl**: 6 945 użytkowników, 19 583 odsłon;
- **raportarcheologiczny.nid.pl**: 2 217 użytkowników, 4049 odsłon;
- **niematerialne.nid.pl**: 1030 użytkowników, 2.597 odsłon;
- **edu.nid.pl**: 4804 użytkowników, 10362 odsłon;
- **edd.nid.pl**: 3162 użytkowników, 4993 odsłon;
- **ukraina.nid.pl**: 21 155 użytkowników, 28 584 odsłon;
- **parkmuzakowski.nid.pl**: 21 864 użytkowników, 61 020 odsłon.

4.2.1. Nid.pl

Główna strona internetowa instytutu pełni funkcję portalu, na którym publikowane są wszystkie informacje dotyczące działalności statutowej NID oraz powierzonych mu zadań.

Strona jest zarówno informatorem o aktualnych działaniach NID, jak również bazą wiedzy na tematy związane z systemem ochrony zabytków. Za pośrednictwem strony nid.pl można również dotrzeć do wszystkich danych gromadzonych i przetwarzanych przez instytut.

Na stronie publikowane są dane będące pierwotnymi źródłami informacji w systemie ochrony zabytków, między innymi w zakresie podstaw prawnych dotyczących jego funkcjonowania, w tym wytycznych generalnego konserwatora zabytków i wprowadzonych standardów w zakresie ochrony zabytków. Poprzez stronę możliwy jest również dostęp do dokumentów znajdujących się w dyspozycji oraz archiwum NID. Na stronie Instytutu znajdują się także obowiązujące rejestry i wykazy dziedzictwa kulturowego o specjalnym znaczeniu, w tym rejestr oraz ewidencji zabytków w Polsce, rejestr zabytków wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO, wykaz zabytków uznanych za pomniki historii, Lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz Rejestr dobrych praktyk.

W 2023 roku został przeprowadzony audyt serwisów internetowych zarządzanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Aktualnie jest prowadzonych kilkanaście stron dotyczących działalności Instytutu, co powoduje rozproszenie treści jak i utrudnia możliwość pozycjonowania na pożądanym poziomie. Rekomenduje się uszczuplenie zbioru serwisów NID do pięciu podstawowych: nid.pl / zabytek.pl / mapy.zabytek.gov.pl / konserwator.nid.pl / parkmuzakowski.nid.pl. Dzięki temu możliwe będzie właściwe zarządzanie treścią i łatwiejszy dostęp.

Statystyki:

- w 2023 roku na stronie zostało opublikowanych 228 artykułów,
- strona posiada 156 opublikowanych aktywnych stron,
- liczba użytkowników strony: 203 353, liczba odsłon: 562 647.

4.2.2. [Mapy.zabytek.gov.pl](http://mapy.zabytek.gov.pl):

Elektroniczny system danych o zabytkach, udostępniający materiały oraz dokumenty dla służb konserwatorskich, specjalistów za pomocą ScanManager. W okresie sprawozdawczym Narodowy Instytut Dziedzictwa aktualizował dane przestrzenne na platformie publikacyjnej dostępnej dla każdego użytkownika Internetu – portalu mapowym mapy.zabytek.gov.pl.

Statystyki:

Statystyki strony mapy.zabytek.gov.pl

Odsłony: 1 008 544

Statystyki strony archiwum.zabytek.pl

Odwiedziny: 2 087, odsłony: 57 032

Statystyki aplikacji ScanManager dokument.zabytek.gov.pl

Odsłony: 41 888

Liczba zarejestrowanych użytkowników: 739

Więcej informacji oraz szczegółowe dane znajdują się w sprawozdaniu w części dotyczącej realizacji zadań statutowych.

4.2.3. [Zabytek.pl](http://zabytek.pl)

Zabytek.pl to serwis, który w nowoczesny sposób udostępnia informacje o polskich zabytkach wraz z ich opisami i multimedialnymi treściami: archiwalnymi i aktualnymi zdjęciami, skanami dokumentacji z krajowej ewidencji zabytków, modelami 3D obiektów, chmurami punktów, zdjęciami panoramicznymi, filmami dokumentalnymi oraz lokalizacją obiektów. Serwis zawiera 1,44 mln udostępnionych dokumentów.

Więcej informacji oraz szczegółowe dane znajdują się w sprawozdaniu w części dotyczącej realizacji zadań statutowych.

Statystyki: zabytek.pl – liczba użytkowników strony: 1 012 031, liczba odsłon: 7 118 517.

4.2.4. [Samorzad.nid.pl](http://samorzad.nid.pl)

Samorzad.nid.pl jest portalem poświęconym samorządom terytorialnym oraz innym instytucjom administracyjnym zarówno na poziomie regionalnym, jak i ogólnopolskim, właścicielom i użytkownikom oraz wszystkim podmiotom oraz osobom uczestniczącym w procesie ochrony zabytków na poziomie lokalnym. Portal jest podstawowym kanałem informacji dotyczącym rewitalizacji oraz współczesnych zagrożeń, jak zmiany klimatu.

Zadaniem i celem portalu jest gromadzenie informacji oraz zapewnienie dostępu do wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego, w szczególności jego ochrony oraz rozwoju poprzez wykorzystanie posiadanego potencjału.

Portal samorzad.nid.pl jest rozpoznawalny w środowisku, do którego jest kierowany. Materiały na portalu są promowane na kanałach mediów społecznościowych NID oraz za

pośrednictwem partnerów instytutu, w tym urzędy wojewódzkich konserwatorów zabytków.

Statystyki strony:

Liczba użytkowników strony: 48 655, liczba odsłon: 83 269.

4.2.5. Konserwator.nid.pl

Portal przeznaczony dla konserwatorów, architektów, urbanistów, właścicieli i posiadaczy zabytków oraz innych profesjonalistów, będący bazą wiedzy zawierającą dostęp do wszelkich dokumentów oraz wytycznych stanowiących źródła prawa oraz dobrych praktyk w systemie ochrony zabytków.

Statystyki strony:

Liczba użytkowników strony: 1038, liczba odsłon: 3414 (dane za grudzień 2023 r.).

4.2.6. Portale wydawnicze: ksiegarnia.nid.pl, ochronazabytkow.nid.pl, raportarcheologiczny.nid.pl

Portale wydawnictwa Narodowego Instytutu Dziedzictwa służą do publikacji oraz popularyzowania wydawnictw wydawanych przez instytut, a tym samym wartości merytorycznych zawartych w tych publikacjach.

- ksiegarnia.nid.pl – jest portalem na którym znajdują się publikacje NID w wersji elektronicznej, informacje o wersjach papierowych wydawnictwa oraz dostęp do wydawnictw archiwalnych,
- ochronazabytkow.nid.pl – jest portalem, na którym udostępniane jest czasopismo „Ochrona Zabytków” oraz wszystkie wydania archiwalne,
- raportarcheologiczny.nid.pl – jest portalem, na którym udostępniane jest czasopismo „Raport Archeologiczne” oraz wszystkie wydania archiwalne.

Statystyki strony:

- ksiegarnia.nid.pl: 7155 użytkowników, 23 071 odsłon,
- ochronazabytkow.nid.pl: 6945 użytkowników, 19 583 odsłon,
- raportarcheologiczny.nid.pl: 2217 użytkowników, 4049 odsłon.

4.2.7. Niematerialne.nid.pl

Tymczasowa strona internetowa zawierająca bazę wiedzy na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz wszelkie związane z nim rejestry. Strona oczekuje na przekształcenie w ramach nowego portalu nid.pl.

Statystyki strony:

Liczba użytkowników strony: 1030, liczba odsłon: 2597.

4.2.8. Parkmuzakowski.nid.pl

Strona poświęcona parkowi Mużakowskiemu, obiektowi wpisanemu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO, pomnikowi historii, który jest zarządzany przez Specjalistyczną Pracownię Terenową Park Mużakowski w Łęknicy podlegającą instytutowi. Strona ma charakter promocyjno-informacyjny.

Statystyki strony:

Liczba użytkowników strony: 21 864 liczba odsłon: 61 020.

4.2.9. Edu.nid.pl

Portal zawierający materiały edukacyjne dla dzieci i młodzieży, dostosowany do wykorzystywania w procesie edukacji.

Statystyki strony:

Liczba użytkowników strony: 4804, liczba odsłon: 10 362.

4.2.10. Edd.nid.pl

Portal internetowy poświęcony projektowi Europejskich Dni Dziedzictwa.

Statystyki strony:

Liczba użytkowników strony: 3162, liczba odsłon: 4993.

4.2.11. Ukraina.nid.pl

Strona poświęcona polskiej pomocy dla Ukrainy w zakresie kultury, w ramach działania Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie.

Statystyki strony:

Liczba użytkowników strony: 21 155, liczba odsłon: 28 584.

4.2.12. Strony projektowe

Ponadto NID posiada strony wykonane w ramach realizowanych kampanii społeczno-promocyjnych: twojdomdialogztradycja.nid.pl/, krajobrazmojegomiasta.pl/, zabytki-reaguj.nid.pl/.

4.3. PROGRAMY DOTACYJNE

4.3.1. Program rządowy z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego „Ochrona zabytków archeologicznych”

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Czas trwania: 1.01.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie, podmioty prowadzące działalność gospodarczą wpisane do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej lub do Krajowego Rejestru Sądowego.

Partnerzy/współorganizatorzy: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Opis:

Program rządowy z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego „Ochrona zabytków archeologicznych” to dotacyjny Program ministra kultury i dziedzictwa narodowego, którego strategicznym celem jest ochrona dziedzictwa archeologicznego w Polsce, zgodnie z zasadami konserwatorskimi opartymi na zapisanej w art. 5 Konstytucji RP zasadzie zrównoważonego rozwoju oraz na ratyfikowanych przez Polskę normach międzynarodowych. Cel ten jest realizowany przez wspieranie zadań polegających na rozpoznaniu i dokumentowaniu zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz publikowaniu wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. W programie zostały określone dwa rodzaje kwalifikujących się zadań:

- weryfikacja terenowa zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (przede wszystkim tych nieposiadających własnej formy terenowej), w przypadku których ustalenia co do lokalizacji, zasięgu, chronologii i/lub funkcji nie mają wystarczających podstaw naukowych, w przypadku zabytków archeologicznych wpisanych wyłącznie do rejestru zabytków nieruchomych, celem weryfikacji powinno być przygotowanie dokumentacji dającej podstawy do wpisania zabytku do rejestru zabytków archeologicznych,
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych (przede wszystkim tych zakończonych przed 2000 r.).

Wymienione rodzaje zadań mogą być realizowane na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w trybie jednorocznym lub dwuletnim.

Instytucją zarządzającą programem jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

W 2023 r. realizowane były następujące działania NID związane z realizacją programu: przeprowadzenie oceny wniosków i podpisanie umów w naborze do edycji 2023 r., rozliczenie środków przekazanych w 2022 r. na zadania dofinansowane w ramach programu w edycjach 2021 i 2022, przygotowanie i przeprowadzenie naboru do edycji 2024.

Program w liczbach

Edycja 2023:

- Wnioski złożone do naboru programu: 56
- Wnioski błędne formalnie: 7
- Wnioski nierozpatrzone z powodu niezłożenia wymaganych dokumentów: nie dotyczy
- Wnioski rozpatrzone pozytywnie: 23
- Wnioski rozpatrzone negatywnie: 26
- Wnioski złożone w trybie odwoławczym: 19
- Wnioski, które w trybie odwoławczym uzyskały dotację: 9
- Kwota, o którą ubiegali się wnioskodawcy we wnioskach poprawnych formalnie: 3 110 779,20 zł na 2023 r. i 2 055 031 zł na 2024 r.
- Kwota przyznanej dotacji: 1 584 000 zł na 2023 r. oraz 857 000 zł na 2024 r.
- Kwota dotacji po zmianach na liście decyzji Ministra KiDN: nie dotyczy
- Kwota dotacji wypłaconej w 2023 roku: 1 584 000 zł (+714 000 zł na zadania dwuletnie z 2022 r.)
- Kwota niewykorzystanej dotacji w 2023 roku: będzie określona ostatecznie po przyjęciu rozliczeń dotacji, sprawozdania będą składane do 30.01.2024 r.
- Kwota zwrotów dotacji niewykorzystanej: 72 119,74 zł – stan na 31.12.2023 r.
- Kwota zwrotów dotacji po odzyskaniu podatku VAT: nie odnotowano
- Kwota kar umownych naliczonych w 2023 roku w związku niedotrzymaniem zapisów umów: będzie określona ostatecznie po przyjęciu rozliczeń dotacji
- Kwota zwrotów RAZEM: 72 119,74 zł – stan na 31.12.2023 r.

Tabela 10. Kwoty przekazanych dotacji w 2023 roku dla projektów z edycji 2023 z podziałem na kategorie

Kategorie	Kwota
Weryfikacja terenowa zabytków – 1 zadanie dwuletnie z 2022 (II etap)	43 000
Opracowanie i publikacja wyników badań – 13 zadań dwuletnich z 2022 (II etap)	671 000
Weryfikacja terenowa zabytków – 6 zadań jednorocznych 2023	273 000

Opracowanie i publikacja wyników badań – 12 zadań jednorocznych 2023	589 800
Opracowanie i publikacja wyników badań – 14 zadań dwuletnich 2023 (I etap)	721 200
SUMA	2 298 000

Podpisano 32 umowy (oraz realizowano 14 umów zawartych w 2022 r.). W trakcie realizacji programu beneficjenci zrezygnowali z realizacji jednego projektu.

Liczba podpisanych aneksów: sześć (dodatkowo dwa są jeszcze procedowane, gdyż wymagają zgody MKiDN).

Rozliczenie środków przekazanych w 2022 r. na zadania z edycji 2021 i 2022:

- Kwota przyznanej dotacji: 2 144 880 zł
- Kwota dotacji po zmianach na liście decyzji ministra MKiDN: nie dotyczy
- Kwota dotacji wypłaconej w 2022 roku: 2 086 880 zł (nie wypłacono dotacji w wys. 58 000 zł, rezygnacja Beneficjenta przed zawarciem umowy)
- Kwota niewykorzystanej dotacji w 2022 roku: 44 587,42 zł
- Kwota zwrotów dotacji niewykorzystanej: 44 587,42 zł
- Kwota odsetek od zwrotów niewykorzystanych środków po terminie: 1 174,95 zł
- Kwota zwrotów dotacji po odzyskaniu podatku VAT: nie odnotowano
- Kwota kar umownych naliczonych w 2023 roku w związku niedotrzymaniem zapisów umów: 902,88 zł
- Kwota zwrotów RAZEM: 46 665,25 zł

Tabela 11. Kwoty przekazanych dotacji w 2022 roku na realizację dla projektów z edycji z lat 2021 i 2022 z podziałem na kategorie

Kategorie	Kwota
Weryfikacja terenowa zabytków – 2 zadania dwuletnie z 2021 (II etap)	96 900
Opracowanie i publikacja wyników badań – 19 zadań dwuletnich z 2022 (II etap)	794 100

Weryfikacja terenowa zabytków – 4 zadań jednorocznych z 2022	198 460
Opracowanie i publikacja wyników badań – 6 zadań jednorocznych	318 720
Weryfikacja terenowa zabytków – 1 zadanie dwuletnie z 2022 (I etap)	74 000
Opracowanie i publikacja wyników badań – 13 zadań dwuletnich z 2022 (I etap)	604 700
SUMA	2 086 880

Realizowano rozliczenie 45 umów (21 umów z 2021 r. i 24 umowy z 2022 r.). W trakcie realizacji programu beneficjenci zrezygnowali z realizacji jednego projektu (przed zawarciem umowy).

Liczba podpisanych aneksów: nie dotyczy

Edycja 2024:

Wnioski złożone do naboru programu: 61.

Efekt medialny:

Statystyki strony: nid.pl/dotacje/ochrona-zabytkow-archeologicznych/.

Odwiedziny: 1176

Odśrody: 1953

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,66

Średni czas trwania odwiedzin: 47 s

338 (~29%) nowych i 838 (~71%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Wielka Brytania, Niemcy, Austria, Francja, Chiny, Egipt, Grecja, Indonezja, Włochy.

Podstawowe informacje o programie są publikowane na stronie MKiDN (terminy, warunki i wyniki naboru). Na stronie NID została stworzona zakładka o programie (nid.pl/dotacje/ochrona-zabytkow-archeologicznych/), gdzie dane o naborach są aktualizowane. Ponadto na stronie NID jest wyodrębnione miejsce, gdzie są publikowane w otwartym dostępie wersje PDF publikacji książkowych wydanych w ramach programu „Ochrona zabytków archeologicznych” (nid.pl/zasoby/biblioteka/publikacje-do-pobrania/).

Promocji programu służy także otwarta grupa na Facebooku, która liczy 952 członków. W roku 2023 NID zamieścił w grupie 24 posty.

Program „Ochrona Zabytków Archeologicznych” wzmiankowany był w mediach (social media i portale internetowe) 57 razy, dzięki czemu osiągnął łączny zasięg 109 848.

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: Działania zrealizowane w ciągu 2023 r. służyły realizacji strategicznego celu programu „Ochrona zabytków archeologicznych”, jakim jest świadoma i zrównoważona ochrona dziedzictwa archeologicznego *in situ*, zgodna z normami międzynarodowymi, określonymi w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (konwencja maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska).

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: efekty edycji 2021 (zadania dwuletnie) i 2022 (zadania jednoroczne), tj. 24 publikacje książkowe, zawierające opracowania wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, oraz wykonana dokumentacja z badań weryfikacyjnych 12 stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Nakłady finansowe poniesione przez instytucję w 2023 roku: 0 zł – środki na dofinansowania są wypłacane przez MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

4.3.2. Sfinansowanie kosztów obsługi programu rządowego z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego „Ochrona zabytków archeologicznych”

Miejsce: Warszawa, siedziba Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Czas trwania: 16.12.2022 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie w ramach programu, czyli samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie, podmioty prowadzące działalność gospodarczą wpisane do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej lub do Krajowego Rejestru Sądowego, beneficjenci programu.

Partnerzy/współorganizatorzy: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Opis:

Program rządowy z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego „Ochrona zabytków archeologicznych” to dotacyjny program ministra kultury i dziedzictwa

narodowego, którego strategicznym celem jest ochrona dziedzictwa archeologicznego w Polsce. Narodowy Instytut Dziedzictwa jest instytucją zarządzającą programem.

Obsługa programu rządowego „Ochrona zabytków archeologicznych” obejmuje (w kolejności chronologicznej realizacji jednej edycji programu):

- przygotowanie projektu specyfikacji programu oraz propozycji składu zespołu sterującego,
- po ogłoszeniu naboru wniosków – udzielanie informacji zainteresowanym w zakresie zasad i warunków programu,
- rejestrację złożonych w ramach naboru wniosków w Systemie Zarządzania Programami Ministra,
- weryfikację poprawności formalnej wniosków,
- wykonanie oceny wniosków pod kątem organizacyjnym oraz od strony zgodności ze strategicznymi celami programu,
- organizacja prac zespołu sterującego zatwierdzonego przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego, czyli zawarcie umów z członkami zespołu, przekazanie im do oceny wniosków oraz zebranie ocen, organizacja posiedzenia zespołu sterującego,
- przygotowanie wyników oceny złożonych wniosków oraz przekazanie do rozpatrzenia przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego,
- w ramach trybu odwoławczego – zebranie danych o złożonych odwołaniach i przekazanie do rozpatrzenia przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego,
- przekazanie wnioskodawcom informacji o sposobie rozpatrzenia wniosków,
- dla wniosków rozpatrzonych pozytywnie – zgromadzenie i sprawdzenie wymaganych dokumentów niezbędnych do zawarcia umów dotyczących dofinansowania oraz przygotowanie i zawarcie tych umów (dyrektor NID podpisuje umowy dotyczące dofinansowania na mocy pełnomocnictwa udzielonego przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego),
- po zawarciu umów – organizacja uruchomienia przez MKiDN przyznaných dofinansowań,
- monitorowanie realizacji zawartych umów, ocena prawidłowości i zasadności wniosków o aneksowanie, przygotowywanie aneksów do umów,
- ocena prawidłowości realizacji zadań na podstawie składanych przez beneficjentów raportów częściowych i końcowych z realizacji zadań,
- na każdym etapie realizacji obsługi – przygotowywanie okresowych sprawozdań, informacji na strony internetowe oraz do mediów społecznościowych, odpowiedzi na pytania kierowane do NID w związku z programem czy realizacją konkretnych zadań.

Obsługę programu „Ochrona zabytków archeologicznych” prowadzi Dział Rozliczania Programów (wcześniej zespół ds. koordynacji i rozliczania programów), przy pomocy Działu Dziedzictwa Archeologicznego (wcześniej zespół ds. dziedzictwa archeologicznego).

Dofinansowania udzielane w ramach programu są wypłacane bezpośrednio z MKiDN.

Zgodnie z przyjętym harmonogramem realizacji programu w ciągu 2023 r. były realizowane następujące procesy:

- rozpatrzenie wniosków złożonych w naborze na 2023 roku, prowadzonym do 30.11.2022 roku, w których zostało złożonych 56 wniosków (w tym 49 poprawnych pod względem formalnym); wyniki trybu konkursowego ogłoszone zostały 8.02.2023 roku, a trybu odwoławczego – 20.04.2023 r.,
- rozliczenie środków przekazanych w 2022 roku na realizację dofinansowanych zadań, co dotyczyło łącznie 45 umów,
- realizacja dofinansowań przyznanych w ramach programu w 2023 roku: minister kultury i dziedzictwa narodowego przyznał dofinansowanie na realizację 32 zadań, w tym 18 zadań jednorocznych i 14 zadań dwuletnich, a po przyznaniu dofinansowań zostały zawarte umowy dotyczące dofinansowania i przekazano do MKiDN wnioski o uruchomienie środków, ostatnie transze przekazane były na początku października,
- uruchomienie naboru wniosków na 2024 rok, który został ogłoszony 24.10.2023 roku, do zamknięcia w dniu 30.11.2023 roku zostało złożonych 61 wniosków o dofinansowanie, które do końca 2023 roku zostały zarejestrowane i wstępnie sprawdzone od strony formalnej – dalsze procedowanie obywać się będzie w 2024 roku.

Środki przyznane na obsługę programu „Ochrona zabytków archeologicznych” były przeznaczone na dwa działania:

1. Wynagrodzenia zespołu sterującego ds. ochrony zabytków archeologicznych

Członkowie zespołu sterującego ds. ochrony zabytków archeologicznych przeprowadzili ocenę merytoryczną 49 wniosków, które przeszły pozytywnie ocenę formalną, oraz wzięli udział w posiedzeniu zespołu sterującego, które odbyło się 18.01.2023 roku w siedzibie NID. Ocena została wykonana zgodnie z warunkami określonymi w umowach wymogami. Zawarto umowy z pięcioma osobami – ekspertami zatwierdzonymi przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego. Po ogłoszeniu wyników naboru wniosków członkowie zespołu wystawili rachunki i zostały wypłacone ich wynagrodzenia.

2. Wydatki związane z obsługą realizacji programu

W ramach obsługi realizacji programu środki zostały przeznaczone na pokrycie kosztów organizacji posiedzenia zespołu sterującego w dniu 18.01.2023 roku, kosztów wysyłki korespondencji związanej z programem, zakup materiałów biurowych niezbędnych do prowadzenia dokumentacji programu, kosztów delegacji koordynatora programu związanych z inauguracją Europejskich Dni Archeologii (działanie związane z promocją programu) oraz kontrolą realizacji trzech zadań dofinansowanych w ramach programu.

Efekt medialny: opisany w punkcie 4.3.1.

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: sprawna obsługa programu rządowego „Ochrona zabytków archeologicznych”.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nie dotyczy

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 12 881,02 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

4.3.3. Program własny NID „Wspólnie dla dziedzictwa”

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Czas trwania: 01.01.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: organizacje pozarządowe będące podmiotami prawa polskiego

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Program „Wspólnie dla dziedzictwa” (WDD) w 2023 roku służy dofinansowaniu projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, których celem jest identyfikacja, dokumentacja i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego materialnego, a także sprzyjanie społecznemu zaangażowaniu w opiekę nad dziedzictwem materialnym i jego ochronę. W programie mogą być dofinansowane projekty mające na celu prace porządkowe przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnych ewidencjach zabytków; działania mające na celu wzmocnienie tradycji rękodzielniczych i tradycyjnych technik budowlanych; działania edukacyjne i popularyzujące wiedzę na temat wartości dziedzictwa materialnego oraz promocję dobrych praktyk w zakresie poszukiwania zabytków zgodnie z obowiązującymi procedurami i zasadami ochrony dziedzictwa archeologicznego.

W 2023 roku realizowane były następujące działania NID związane z realizacją programu: przeprowadzenie naboru wniosków i podpisanie umów w naborze do edycji 2023 r., rozliczenie zadań z edycji 2022 r. oraz przygotowanie regulaminu edycji 2024.

Program w liczbach:

Edycja 2023:

- Wnioski złożone do naboru programu: 152
- Wnioski błędne formalnie: 36
- Wnioski nierozpatrzone z powodu niezłożenia wymaganych dokumentów: nie dotyczy
- Wnioski rozpatrzone pozytywnie: 116

- Wnioski rozpatrzone negatywnie: nie dotyczy
- Wnioski złożone w trybie odwoławczym: nie dotyczy
- Wnioski, które w trybie odwoławczym uzyskały dotację: nie dotyczy
- Kwota, o którą ubiegali się wnioskodawcy we wnioskach poprawnych formalnie: 6 063 825,60 zł
- Kwota przyznanej dotacji: 1 220 000 zł
- Kwota dotacji wypłaconej w 2023 roku: 1 220 000 zł
- Kwota niewykorzystanej dotacji w 2023 roku: 4310,71 zł
- Kwota zwrotów dotacji niewykorzystanej: 847,29 zł
- Kwota zwrotów dotacji po odzyskaniu podatku VAT: 0 (stan na 31.12.2023 r.)
- Kwota kar umownych naliczonych w 2023 roku w związku niedotrzymaniem zapisów umów: trwa rozliczanie umów beneficjentów. Ostateczna kwota odsetek za nieterminowy zwrot dotacji i kar za opóźnienie w złożeniu raportów zostanie wygenerowana po zakończeniu rozliczania wszystkich umów
- Kwota zwrotów RAZEM: 4310,71 zł (zwroty niewykorzystanej dotacji od beneficjentów w tym 847,29 zł przekazano do MKiDN) (stan na 31.12.2023 r.)
- Podpisano 29 umów
- Liczba podpisanych aneksów: 5
- Realizowano rozliczenie 54 umów. Jedna z umów została rozwiązana, a sprawa przekazana do MKiDN
- Liczba podpisanych aneksów: 5

Efekt medialny:

Statystyki strony: nid.pl/dotacje/wspolnie-dla-dziedzictwa/.

Odwiedziny: 4413

Odsłony: 8032

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,82

Średni czas trwania odwiedzin: 1 min 20 s

1771 (~40%) nowych i 2642 (~60%) powracających

Portal odwiedziły użytkownicy z państw: Polska, Niemcy, Wielka Brytania, Chiny, Stany Zjednoczone, Francja, Czechy, Węgry, Hiszpania, Ukraina.

W ramach działań promocyjnych dotyczących programu Wspólnie dla dziedzictwa na bieżąco zamieszczano informacje na stronach internetowych NID (np. informacje o naborze, wynikach naboru nid.pl/bip-ogloszenia/) oraz posty na stronie NID na Facebooku (14 postów). Na bieżąco prowadzono specjalną grupę na Facebooku: „Wspólnie dla Dziedzictwa”, która na koniec okresu sprawozdawczego posiada 705 członków, w tym czasie NID opublikował 55 postów. Wśród członków grupy są uczestnicy (organizacje pozarządowe i wolontariusze) różnych edycji programu Wspólnie dla dziedzictwa oraz inne osoby zainteresowane tematyką dziedzictwa i opieki nad zabytkami.

Ponadto w IV kwartale 2023 roku zamieszczono artykuły i reklamy na portalach kultura.onet.pl, noizz.pl i businessInsider.com.pl, w których przybliżono cele i efekty

programu, rolę wolontariatu w opiece nad zabytkami oraz wybrane zrealizowane w obszarze opieki nad dziedzictwem kulturowym projekty uczestników programu, czyli organizacji pozarządowych z udziałem wolontariuszy.

Zasięg artykułu *Pięć zabytków uratowanych dzięki zaangażowaniu zwykłych Polek i Polaków* opublikowanego na portalu Noizz.pl to 15 613 unikalnych użytkowników. Artykuł *Spółeczni opiekunowie zabytków, czyli jak wolontariat przyczynia się do ochrony dziedzictwa narodowego* na portalu onet.kultura.pl zgromadził 14 191 unikalnych użytkowników. Dodatkowo promocja obydwu tekstów objęła publikacje postów na Facebooku i Instagramie Noizz, gdzie osiągnęła łączny zasięg 14 191 osób.

Podczas realizacji programu na bieżąco śledzono postępy realizacji zadań przez kontakt telefoniczny, e-mailowy, a także przez monitorowanie działań na stronach internetowych i profilach w social mediach. Ponadto na bieżąco kontaktowano się z przedstawicielem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (z Centrum Informacyjnego) w zakresie akceptacji oznaczeń logotypu MKiDN na materiałach informacyjnych i promocyjnych beneficjentów – wynikających z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 maja 2021 r. w sprawie określenia działań informacyjnych.

Zrealizowany przez NID w 2022 roku w ramach środków finansowych z Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 film dokumentalny był promowany podczas spotkań i wydarzeń NID, a także w mediach społecznościowych i w audycjach radiowych (w sierpniu 2023 roku w Radiu dla Ciebie, w grudniu 2023 roku – Trzecim Programie Polskiego Radia-Trójce. Ponadto został wpisany do bazy polskiej kinematografii filmpolski.pl/fp/index.php?film=1262784.

Na stronach PKN ICOMOS na Facebooku zamieszczono posty promujące wydawnictwo NID *Coś bierzemy coś dajemy. Reportaże o wolontariacie dla dziedzictwa i film Sztuka pamiętania*. Ponadto w biuletynie informacyjnym PKN ICOMOS „CoMiesięcznik” zawarto wzmiankę o filmie wraz linkiem do strony NID TV na YouTube (1,4 tys. wyświetleń).

Ponadto wśród materiałów promocyjnych dot. programu WDD wyprodukowano ulotki, torby materiałowe i notesy książkowe.

Podczas trwającej w dniach 4–5.12.2023 r. w Arkadach Kubickiego na Zamku Królewskim w Warszawie konferencji Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS „Społeczna opieka nad zabytkami – doświadczenia, zadania, możliwości”, koordynatorka programu „Wspólnie dla dziedzictwa” z NID przedstawiła w sesji 3. „Wsparcie systemu ochrony zabytków dla społecznej opieki nad zabytkami” prezentację „Wolontariat dla dziedzictwa na przykładzie programu dotacyjnego Narodowego Instytutu Dziedzictwa *Wspólnie dla dziedzictwa*”.

Na bieżąco prowadzono także zakładkę na stronie NID nid.pl/dotacje/wspolnie-dla-dziedzictwa/ dotyczącą programu „Wspólnie dla dziedzictwa”, gdzie gromadzone są dane dotyczące wszystkich edycji programu od 2016 roku oraz aktualnie trwającej edycji wraz z niezbędnymi dokumentami programowymi, wynikami naborów oraz informacjami promocyjnymi i fotogalerią z realizacji przykładowych dofinansowanych projektów. Statystyki tej strony podane są powyżej.

W sumie program „Wspólnie dla dziedzictwa” wzmiankowany był w mediach 208 razy, dzięki czemu osiągnął zasięg 477 148.

Frekwencja: 552 wolontariuszy uczestniczyło w realizacji projektów, ponad 130 tys. aktywnych i biernych odbiorców projektów.

Zrealizowane cele projektu: działania zrealizowane w ciągu 2023 roku służyły realizacji głównego celu programu „Wspólnie dla dziedzictwa”, jakim jest tworzenie warunków do zrównoważonej ochrony dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego wartości dla rozwoju społecznego obecnych i przyszłych pokoleń Polaków.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: powstałe w ramach programu efekty i produkty (w formie umożliwiającej ich publikację w Internecie) – zamieszczane są przez beneficjentów na ich stronach internetowych dla szerokiej publiczności oraz popularyzowane przez NID we własnych portalach/kontaktach społecznościowych. Są to m.in. powstałe opracowania dokumentujące dziedzictwo, w tym m.in. inwentaryzacje (55), bazy danych dot. dziedzictwa kulturowego (22), publikacje i foldery dot. dziedzictwa kulturowego (58), ścieżki edukacyjne (9), podcasty tematyczne, filmy edukacyjne i instruktażowe.

Nakłady finansowe poniesione przez instytucję w 2023 roku: 1 220 000 zł – kwota przekazanej i rozdysponowanej dotacji

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

4.3.4. Sfinansowanie kosztów obsługi programu „Wspólnie dla dziedzictwa” realizowanego jako program własny

Miejsce: Warszawa, siedziba Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Czas trwania: 16.12.2022–31.12.2023 r.

Grupa docelowa: podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie w ramach programu, czyli organizacje pozarządowe, beneficjenci programu.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: program dotacyjny Narodowego Instytutu Dziedzictwa „Wspólnie dla dziedzictwa” służy dofinansowaniu projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, których celem jest identyfikacja, dokumentacja i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego

materialnego, a także pobudzanie społecznego zaangażowania w ochronę i opiekę nad dziedzictwem materialnym. Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadził w 2023 r. ósmą edycję programu.

Obsługa programu własnego „Wspólnie dla dziedzictwa” obejmuje (w kolejności chronologicznej realizacji jednej edycji programu):

- przygotowanie projektu regulaminu programu oraz propozycji składu zespołu sterującego,
- zapewnienie i przygotowanie elektronicznego systemu do obsługi naboru wniosków,
- po ogłoszeniu naboru wniosków – udzielanie informacji zainteresowanym w zakresie zasad i warunków programu,
- weryfikację poprawności formalnej wniosków,
- wykonanie oceny wniosków pod kątem organizacyjnym oraz od strony zgodności ze strategicznymi celami programu,
- organizacja prac zespołu sterującego zatwierdzonego przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego, czyli zawarcie umów z członkami zespołu, przekazanie im do oceny wniosków oraz zebranie ocen, organizacja posiedzenia Zespołu sterującego,
- przygotowanie i publikacja wyników naboru wniosków,
- przekazanie wnioskodawcom informacji o sposobie rozpatrzenia wniosków,
- dla wniosków rozpatrzonych pozytywnie – zgromadzenie i sprawdzenie wymaganych dokumentów niezbędnych do zawarcia umów dotyczących dofinansowania oraz przygotowanie i zawarcie tych umów,
- po zawarciu umów – uruchomienie przyznanych dofinansowań,
- monitorowanie realizacji zawartych umów, ocena prawidłowości i zasadności wniosków o aneksowanie, przygotowywanie aneksów do umów,
- ocena prawidłowości realizacji zadań na podstawie składanych przez beneficjentów sprawozdań z wykonania zadań,
- na każdym etapie realizacji obsługi – przygotowywanie okresowych sprawozdań, informacji na strony internetowe oraz do mediów społecznościowych, odpowiedzi na pytania kierowane do NID w związku z programem czy realizacją konkretnych zadań.

Obsługę programu „Wspólnie dla dziedzictwa” prowadzi Dział Rozliczania Programów.

Zgodnie z przyjętym harmonogramem realizacji programu, w ciągu 2023 roku były realizowane następujące procesy:

- rozpatrzenie wniosków złożonych w naborze na 2023 roku, prowadzonym do 16.05.2023 roku, w których zostały złożone 152 wnioski (w tym 116 poprawnych pod względem formalnym); wyniki trybu konkursowego ogłoszone zostały 6.07.2023 roku,

- rozliczenie środków przekazanych w 2022 roku na realizację dofinansowanych zadań, co dotyczyło łącznie 54 umów,
- realizacja dofinansowań przyznanych w ramach programu w 2023 roku dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa przyznał dofinansowanie na realizację 29 zadań, po przyznaniu dofinansowań zostały zawarte umowy dotyczące dofinansowania i wypłacone środki na ich realizację,
- rozliczenie środków przekazanych w 2023 roku na realizację dofinansowanych zadań – 7 rozliczonych umów,
- przygotowanie naboru wniosków na 2024 roku – do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego przesłano propozycję regulaminu programu i skład zespołu sterującego.

Środki przyznane na obsługę programu „Wspólnie dla dziedzictwa” były przeznaczone na pokrycie koniecznych wydatków, służących przygotowaniu i przeprowadzeniu naboru wniosków do programu, a także organizacji i promocji tego zadania. Pozycje kosztowe ujęte w umowie:

1. Wynagrodzenia z tytułu umowy zlecenie (zespół sterujący)

Umowy zlecenia z sześcioma członkami zespołu sterującego zostały przygotowane i zawarte. Posiedzenie Zespołu sterującego odbyło się 26.06.2023 roku w siedzibie NID. Członkowie zespołu po posiedzeniu złożyli kompletne arkusze ocen oraz rachunki, wyniki naboru wniosków zostały opublikowane 6.07.2023 roku. Wynagrodzenia zespołu wypłacono.

2. Obsługa informatyczna programu

Zakupiono roczny abonament za korzystanie z systemu witkac.pl oraz usługę dotyczącą obsługi zadań/wniosków o dofinansowanie wprowadzonych do systemu w ramach konkursu „Wspólnie dla dziedzictwa”, przeprowadzono prace wdrożeniowe w systemie witkac.pl dotyczące nowego wzoru umowy dofinansowania, aneksu i formularza wniosku o wypłatę dofinansowania, a także nowego wzoru sprawozdania końcowego dostosowanego do wymogów edycji programu. Zlecono opracowanie raportów dot. naboru wniosków, zbiorczych danych finansowych i dot. rezultatów zadań.

3. Koszty obsługi organizacyjnej, promocyjnej i kontrolnej

Poniesiono wydatki, takie jak materiały biurowe (w tym m.in. papier ksero), usługi pocztowe/kurierskie, koszty telekomunikacyjne; koszty związane z wyjazdami pracownika NID w celu realizacji wizyt monitorujących projekty (m.in. koszty delegacji, biletów PKP i PKS). Ponadto poniesiono koszty związane z organizacją 26.06.2023 roku w siedzibie NID posiedzenia zespołu sterującego wraz z dyrektorem NID i przedstawicielami NID dot. omówienia wniosków w programie „Wspólnie dla dziedzictwa” (koszty noclegu osoby spoza Warszawy, cateringu i dojazdu). W ramach działań obsługi promocyjnej poniesiono koszty produkcji materiałów promocyjnych i informacyjnych (roll-upy – 2 szt., torby

materiałowe – 1000 szt., notesy książkowe z wklejką informacyjną nt. programu WDD – 500 szt., ulotki – 3000 szt.). Ponadto w IV kwartale 2023 roku zamieszczono artykuły i reklamy na portalach kultura.onet.pl, noizz.pl i businessInsider.com.pl.

Efekt medialny: patrz pkt 4.3.3.

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: Sprawna obsługa programu „Wspólnie dla dziedzictwa”. Rozdysponowanie dotacji w wysokości 1 220 000 zł.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Prowadzenie technicznej i administracyjnej obsługi programu w systemie witkac.pl stwarza możliwość generowania raportów i statystyk przez NID dot. przeprowadzonego naboru i dofinansowanych wniosków. Wyprodukowane materiały promocyjne (roll-upy – 2 szt., torby materiałowe – 1000 szt., notesy książkowe z wklejką informacyjną nt. programu WDD – 500 szt., ulotki – 3000 szt.) – do wykorzystania i dystrybucji w latach kolejnych.

Nakłady finansowe poniesione przez instytucję: 136 434,71 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

4.3.5. Program własny NID „Niematerialne – przekaz dalej”

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Czas trwania: 03.07.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: organizacje pozarządowe będące podmiotami prawa polskiego

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Program dotacyjny Narodowego Instytutu Dziedzictwa „Niematerialne – przekaz dalej” został po raz pierwszy ogłoszony w 2023 roku. Program służy dofinansowaniu projektów ściśle związanych ze zjawiskami wpisanymi na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, realizowanych przez organizacje pozarządowe współpracujące z depozytariuszami tych zjawisk. Dofinansowane projekty mają zwiększać wiedzę społeczeństwa na temat roli tego dziedzictwa w kulturze lokalnej i ogólnopolskiej, aktywizować społeczności lokalne i budować sieci współpracy w zakresie poznawania, ochrony i opieki nad dziedzictwem niematerialnym. W programie zostały określone trzy rodzaje kwalifikowanych działań:

- działania związane z dokumentowaniem elementów niematerialnego dziedzictwa prowadzące do ich głębszego utrwalenia, zachowania dla kolejnych pokoleń oraz popularyzujące lokalne niematerialne dziedzictwo,

- projekty wspierające międzypokoleniowy przekaz wiedzy i umiejętności, prowadzące do nabycia nowych kompetencji we wszystkich dziedzinach związanych z danym zjawiskiem,
- działania edukacyjne prowadzące do wzmocnienia świadomości społecznej, szczególnie wśród młodego pokolenia, na temat roli dziedzictwa niematerialnego w kulturze lokalnej i ogólnopolskiej.

Budżet na dofinansowania wynosił 300 000 zł.

Nabór do edycji 2023 ogłoszono 14.04.2023 roku i prowadzony był w okresie od 14.04 do 16.05.2023 roku. Wyniki naboru zostały ogłoszone 5.07.2023 roku.

Realizacja zadań zakończyła się 31.10.2023 roku. Do końca listopada beneficjenci zobowiązani byli złożyć raporty z wykonania zadań (dotrzymanie terminu określane na podstawie daty stempla pocztowego nadawczego). W określonym umowami terminie zostało złożonych osiem raportów, kolejne dwa złożone zostały w grudniu, a ostatni w styczniu 2024 r.

Do końca grudnia 2023 roku zostały przyjęte i rozliczone raporty z wykonania czterech zadań. Pozostałe są w trakcie uzupełniania i weryfikacji.

Program w liczbach:

- Wnioski złożone do naboru programu: 50
- Wnioski błędne formalnie: 7
- Wnioski nierozpatrzone z powodu niezłożenia wymaganych dokumentów: nie dotyczy
- Wnioski ocenione przez ekspertów pozytywnie: 43 (wnioski ocenione przez ekspertów)
- Wnioski ocenione przez ekspertów negatywnie: nie dotyczy
- Wnioski złożone w trybie odwoławczym: nie dotyczy
- Wnioski, które w trybie odwoławczym uzyskały dotację: nie dotyczy
- Kwota, o którą ubiegali się wnioskodawcy we wnioskach poprawnych formalnie: 1 537 099,80 zł
- Kwota przyznanej dotacji: 300 000 zł
- Kwota dotacji wypłaconej w 2023 roku: 300 000 zł
- Kwota niewykorzystanej dotacji w 2023 roku: 704,81 zł ostateczna kwota niewykorzystanej dotacji będzie określona po przyjęciu raportów rozliczeniowych, które są procedowane
- Kwota zwrotów dotacji niewykorzystanej: 4,81 zł stan na 31.12.2023 r.
- Kwota zwrotów dotacji po odzyskaniu podatku VAT: nie odnotowano
- Kwota kar umownych naliczonych w 2023 roku w związku niedotrzymaniem zapisów umów: będą naliczone dla co najmniej dwóch zadań, ich kwota będzie ostatecznie określona po przyjęciu wszystkich raportów, na dzień 31.12.2023 r. nie zostały jeszcze naliczone

- Kwota zwrotów RAZEM: 704,81 zł stan na 31.12.2023 r., w tym 4,80 przekazano do MKiDN
- Podpisano 11 umów
- Liczba podpisanych aneksów: 4

Efekt medialny:

Statystyki strony: nid.pl/dotacje/niematerialne-przekaz-dalej/.

Odwiedziny: 1409

Odsłony: 2271

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,61

Średni czas trwania odwiedzin: 56 s

449 (~32%) nowych i 960 (~68%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Wielka Brytania, Niemcy, Węgry, Stany Zjednoczone, Włochy, Brazylia, Chiny, Francja.

Podstawowe informacje o programie są publikowane na stronie NID, gdzie została stworzona zakładka o programie (nid.pl/dotacje/niematerialne-przekaz-dalej/). Na stronie oraz na mediach społecznościowych NID były także regularnie publikowane informacje o wydarzeniach związanych z niematerialnym dziedzictwem kulturowym oraz o programie „Niematerialne – przekaz dalej”, publikowane w związku obchodzonymi w 2023 roku 20. rocznicą powstania konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz 10. rocznicą Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego (organizacja rocznic była przedmiotem odrębnego zadania). Na stronie NID na Facebooku opublikowano pięć postów o łącznym zasięgu 7950.

Materiał na temat programu pojawił się między innymi w Polskim Radiu. W sumie, w mediach (social media, portale, radio, tv) program „Niematerialne – przekaz dalej” wzmiankowany był co najmniej 63 razy, dzięki czemu osiągnął łączny zasięg 178 872.

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: działania zrealizowane w ciągu 2023 roku służyły realizacji głównego celu programu „Niematerialne – przekaz dalej”, jakim jest wspieranie przekazu pokoleniowego, ochrony i popularyzacji zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: podstawowym efektem pierwszej edycji programu jest jego zaistnienie w świadomości społecznej, przede wszystkim w świadomości Depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Działania NID w zakresie upowszechniania programu będą kontynuowane od początku 2024 r., w tym poprzez realizację kolejnej edycji programu.

Nakłady finansowe poniesione przez instytucję w 2023 roku: 300 000 zł – kwota przekazanej i rozdysponowanej dotacji.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów nie dotyczy

4.3.6. Sfinansowanie kosztów obsługi programu „Niematerialne – przekaz dalej”

Miejsce: Warszawa, siedziba Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Czas trwania: 16.12.2022 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie w ramach programu, czyli organizacje pozarządowe które są depozytariuszami zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego lub współpracujące z depozytariuszami, beneficjenci programu.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Program dotacyjny Narodowego Instytutu Dziedzictwa „Niematerialne – przekaz dalej” został po raz pierwszy ogłoszony w 2023 r. program służy dofinansowaniu projektów ściśle związanych ze zjawiskami wpisanymi na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, realizowanych przez organizacje pozarządowe współpracujące z depozytariuszami tych zjawisk. Dofinansowane projekty mają zwiększać wiedzę społeczeństwa na temat roli tego dziedzictwa w kulturze lokalnej i ogólnopolskiej, aktywizować społeczności lokalne i budować sieci współpracy w zakresie poznawania, ochrony i opieki nad dziedzictwem niematerialnym.

Obsługa programu „Niematerialne – przekaz dalej” obejmuje (w kolejności chronologicznej realizacji jednej edycji programu):

- przygotowanie projektu regulaminu programu oraz propozycji składu zespołu sterującego,
- zapewnienie i przygotowanie elektronicznego systemu do obsługi naboru wniosków,
- po ogłoszeniu naboru wniosków – udzielanie informacji zainteresowanym w zakresie zasad i warunków programu,
- weryfikację poprawności formalnej wniosków,
- wykonanie oceny wniosków pod kątem organizacyjnym oraz od strony zgodności ze strategicznymi celami programu,
- organizacja prac zespołu sterującego zatwierdzonego przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego, czyli zawarcie umów z członkami zespołu, przekazanie im do oceny wniosków oraz zebranie ocen, organizacja posiedzenia zespołu sterującego,
- przygotowanie i publikacja wyników naboru wniosków,
- przekazanie wnioskodawcom informacji o sposobie rozpatrzenia wniosków,

- dla wniosków rozpatrzonych pozytywnie – zgromadzenie i sprawdzenie wymaganych dokumentów niezbędnych do zawarcia umów dotyczących dofinansowania oraz przygotowanie i zawarcie tych umów,
- po zawarciu umów – uruchomienie przyznanych dofinansowań,
- monitorowanie realizacji zawartych umów, ocena prawidłowości i zasadności wniosków o aneksowanie, przygotowywanie aneksów do umów,
- ocena prawidłowości realizacji zadań na podstawie składanych przez beneficjentów sprawozdań z wykonania zadań,
- na każdym etapie realizacji obsługi – przygotowywanie okresowych sprawozdań, informacji na strony internetowe oraz do mediów społecznościowych, odpowiedzi na pytania kierowane do NID w związku z programem czy realizacją konkretnych zadań.

Obsługę programu „Niematerialne – przekaz dalej” prowadzi Dział Rozliczania Programów (wcześniejsza nazwa komórki to zespół ds. koordynacji i rozliczania programów), przy pomocy zespołu ds. dziedzictwa niematerialnego oraz koordynatorów regionalnych niematerialnego dziedzictwa kulturowego w NID.

Zgodnie z przyjętym harmonogramem realizacji programu, w ciągu 2023 r. były realizowane następujące procesy:

- rozpatrzenie wniosków złożonych w naborze na 2023 roku, prowadzonym do 16.05.2023 roku, w których zostało złożonych 50 wniosków (w tym 43 poprawnych pod względem formalnym); wyniki trybu konkursowego ogłoszone zostały 5.07.2023 roku,
- realizacja dofinansowań przyznanych w ramach programu w 2023 roku: dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa przyznał dofinansowanie na realizację 11 zadań; po przyznaniu dofinansowań zostały zawarte umowy dotyczące dofinansowania i wypłacone środki na ich realizację,
- przygotowanie naboru wniosków na 2024 roku – do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego przesłano propozycję regulaminu programu i skład zespołu sterującego.

Środki przyznane na obsługę programu „Niematerialne – przekaz dalej” były przeznaczone na pokrycie koniecznych wydatków, służących przygotowaniu i przeprowadzeniu naboru wniosków do programu, a także organizacji i promocji tego zadania. Pozycje kosztowe ujęte w umowie:

1. Wynagrodzenia z tytułu umowy zlecenia (zespół sterujący)

Umowy zlecenia z trzema członkiniami zespołu sterującego zostały przygotowane i zawarte na początku maja 2023 roku, z czwartą członkinią zespołu, zatrudnioną w DOZ MKiDN, zostało zawarte porozumienie dotyczące warunków wykonania oceny wniosków. Posiedzenie zespołu sterującego odbyło się 27.06.2023 roku w siedzibie NID, zespół sterujący zgromadził się w pełnym składzie. Członkowie zespołu po posiedzeniu złożyli

kompletne arkusze ocen oraz rachunki, wyniki naboru wniosków zostały opublikowane 5.07.2023 r. Wynagrodzenia zespołu wypłacono.

2. Obsługa informatyczna programu

Zakupiono roczny abonament za korzystanie z systemu witkac.pl oraz usługę dotyczącą obsługi zadań/wniosków o dofinansowanie wprowadzonych do systemu w ramach konkursu Wspólnie dla dziedzictwa, przeprowadzono prace wdrożeniowe w systemie witkac.pl dotyczące nowego wzoru umowy dofinansowania, aneksu i formularza wniosku o wypłatę dofinansowania, a także nowego wzoru sprawozdania końcowego dostosowanego do wymogów edycji programu

3. Koszty obsługi organizacyjnej, promocyjnej i kontrolnej

Zostało zorganizowane posiedzenie zespołu sterującego, które odbyło się 27.06.2023 roku w siedzibie NID. W ramach monitorowania realizacji dofinansowanych zadań koordynatorzy regionalni niematerialnego dziedzictwa kulturowego złożyli wizyty podczas wydarzeń organizowanych przez beneficjentów. Większość wydarzeń była realizowana w październiku (czyli ostatni miesiąc realizacji projektów) i w tym miesiącu zostało przeprowadzonych osiem wizyt monitoringowych. W ramach wydatków promocyjnych i upowszechniających, zostały zakupione cztery standy tekstylne z logotypem Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego (jest ono używane także jako logotyp programu) oraz logotypami MKiDN i NID, przeznaczone do użycia przy wydarzeniach dotyczących programu, realizowanych w siedzibie NID i w terenie.

W ramach działań upowszechniających program została przygotowana i wydana rozszerzona wersja publikacji *Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego*. Rozszerzona wersja zawiera podstawowe informacje o programie „Niematerialne – przekaz dalej” oraz opisy zjawisk i praktyk, które zostały wpisane odpowiednio na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz do Rejestru dobrych praktyk w latach 2022 i 2023. Ponadto środki zostały wydatkowane na koszty wysyłki korespondencji dotyczącej realizacji programu oraz zakup niezbędnych materiałów biurowych.

Efekt medialny: patrz pkt 4.3.4.

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: sprawna obsługa programu „Niematerialne – przekaz dalej”. Rozdysponowanie dotacji w wysokości 300 000 zł.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: realizacja projektu służyła zapewnieniu warunków do przeprowadzenia pierwszej edycji programu „Niematerialne – przekaz dalej”. Wypracowane w trakcie realizacji procedury (oparte na stosowanych w ramach programu NID „Wspólnie dla dziedzictwa”), dostosowane do charakteru zadania, będą służyły podczas realizacji kolejnej edycji programu. Publikacja *Krajowa lista*

niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego – dystrybucja przewidziana na rok 2024.

Nakłady finansowe poniesione przez instytucję: 68.273,42 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

5. PROJEKTY W UKŁADZIE DZIEDZINOWYM

5.1. PROJEKTY Z ZAKRESU NOWYCH TECHNOLOGII

Narodowy Instytut Dziedzictwa specjalizuje się w opracowaniu i wdrażaniu najnowszych technologii w systemie ochrony zabytków. Jako pierwsza instytucja w Polsce zajęła się digitalizacją danych związanych z tym obszarem i udostępnianiu ich w formie elektronicznej przez zaawansowane systemy bazodanowe, zwane Centralną Bazą Danych o Zabytkach (patrz pkt 5.5), oraz specjalne serwisy internetowe. Instytut prowadzi także działania w zakresie wdrażania najnowszych technologii w archeologii dzięki programowi AZP+.

Instytut od 15 lat realizuje powierzoną mu funkcję Centrum Kompetencji w obszarze digitalizacji zabytków, do zadań którego należy przede wszystkim koordynacja i wdrażanie zmian technologicznych dotyczących procesów digitalizacji i dokumentacji obiektów zabytkowych oraz koordynacja w zakresie gromadzenia, przechowywania i udostępniania danych cyfrowych.

Zadaniem centrum jest wyznaczanie standardów, ich aktualizacja oraz popularyzacja, a także wsparcie działań digitalizacyjnych w procesach konserwacji zabytków, edukacja kadr instytucji kultury w zakresie digitalizacji obiektów nieruchomych oraz promocja zasobów cyfrowych.

Program AZP+ – nieinwazyjne wsparcie zarządzania dziedzictwem archeologicznym – to propozycja ogólnopolskiej strategii rozpoznawania dziedzictwa archeologicznego metodami nieinwazyjnymi, która uwzględnia również zapewnienie narzędzi do efektywniejszego zarządzania dziedzictwem, podnoszenie kwalifikacji służb konserwatorskich i badaczy, a także popularyzację wiedzy związanej z archeologią i współpracę ze społeczeństwem. Założenia programu powstały dzięki współpracy Narodowego Instytutu Dziedzictwa z uznanymi specjalistami, reprezentującymi ośrodki naukowe w całej Polsce i różne specjalizacje związane z wykorzystywaniem metod nieinwazyjnych w archeologii, a także inne dziedziny nauki.

Nadrzędnym celem Programu AZP+ jest ochrona reliktywów archeologicznych *in situ*, w miejscu ich położenia, zgodnie z postanowieniami Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (konwencji maltańskiej), ratyfikowanej przez Polskę w 1995 roku. Dotychczasowe zadania poświęcone AZP+ realizowane były w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022.

5.1.1. Prowadzenie szkoleń, warsztatów, konferencji z zakresu digitalizacji (organizacja szkoleń, filmów instruktażowych oraz konferencji upowszechniającej działania Centrum Kompetencji na rzecz standaryzacji w dziedzinie digitalizacji)

Miejsce: Warszawa, terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Internet – bez ograniczeń

Czas trwania: 1.01.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: architekci i projektanci, konserwatorzy zabytków, historycy sztuki, studenci architektury i dziedzin pokrewnych, wszyscy zainteresowani technologią cyfrową w ochronie dziedzictwa, filmowcy, projektanci form przemysłowych, specjaliści od programowania AI.

Partnerzy/współorganizatorzy: Centrum Rozwoju Przemysłów Kreatywnych, FilMOTEKA Narodowa, Instytut Wzornictwa Przemysłowego, Agencja Rozwoju Przemysłu.

Opis:

W ramach zadania zorganizowano jedno duże wydarzenie w formie międzynarodowej konferencji przeprowadzonej stacjonarnie oraz dwa webinary – szkolenia internetowe.

Narodowy Instytut Dziedzictwa zorganizował w dniu 09.11.2023 w Warszawie Konferencję ETHER: Eternal Heritage / Wieczne Dziedzictwo. ETHER to międzynarodowa konferencja, która była pierwszą próbą integracji środowisk naukowych – archeologii, architektury, historii sztuki i konserwacji, muzealnictwa z szeroko rozumianymi sektorami kreatywnymi. Podczas jednodniowego spotkania zaprezentowane zostało 11 najciekawszych projektów naukowych wykorzystujących techniki dokumentacyjne modelowania trójwymiarowego w architekturze zabytkowej, badaniach archeologicznych oraz analizach zabytków muzealnictwa oraz te związane z przemysłami kreatywnymi: przemysłem filmowym, przemysłem gier, wzornictwem przemysłowym oraz technologiami wizualizacyjnymi. Konferencja odbyła się w siedzibie FINA – jednym z centrów kompetencji. Konferencja budowała pomosty naukowe pomiędzy jednostkami z różnych krajów realizującymi działania digitalizacyjne na przeróżnych obszarach.

Ponadto w ramach zadania pracownicy Centrum Kompetencji przygotowali dwa webinaria: w dniu 28.12.2023, podczas którego dr Klara Kantorowicz w ramach cyklu szkoleń prowadzonych przez CK NID przedstawiła referat-szkolenie dotyczące technik dokumentacji cyfrowej i rekonstrukcji na przykładzie zrujnowanej synagogi w Tarłowie „Utracone dziedzictwo? Cyfrowa rekonstrukcja synagogi w Tarłowie”, natomiast 29.12.2023 Karol Argasiński, w ramach cyklu szkoleń prowadzonych przez Centrum Kompetencji ds. Digitalizacji Zabytków NID, poprowadził webinarium „Heritage BIM – wprowadzenie do cyfrowej reprezentacji obiektów dziedzictwa kulturowego”.

Efekt medialny: konferencji ETHER poświęcone były trzy teksty opublikowane na stronie nid.pl. Na social mediach NID pojawiło się pięć postów o łącznym zasięgu 5342 osób,

informacje były również publikowane na kanałach wszystkich mediów społecznościowych NID. Relację z konferencji opublikował Super Express 21.11.2023 roku, zasięg publikacji wyniósł 164 035. Retransmisja z czterech paneli jest dostępna na kanale NID TV na YouTube, łączna ilość wyświetleń filmów to 309. Powstał również dwuminutowy film relacjonujący konferencję opublikowany w poście na Facebooku, który osiągnął zasięg 4 211.

Webinaria zostały opublikowane na kanale NID TV na YouTube: *Utracone dziedzictwo? – cyfrowa rekonstrukcja synagogi w Tarłowie* wyświetlono 68 razy, a *Heritage BIM – wprowadzenie do cyfrowej reprezentacji obiektów dziedzictwa kulturowego* 86 razy.

Frekwencja: w międzynarodowej konferencji uczestniczyło ponad 400 osób (stacjonarnie oraz online).

Zrealizowane cele projektu: realizacja zadania miała na celu promocję działań digitalizacyjnych Centrum Kompetencji NID oraz zestawienie jakości naszych działań na tle projektów europejskich.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: impakt konferencji oraz zarejestrowane wideo materiały będą długo służyły jako materiał szkoleniowy i promocyjny dla instytutu, osób zainteresowanych. W konferencji wzięli udział najwięksi uznani specjaliści z branż filmowej, muzealnej, naukowej. Marka instytutu stała się rozpoznawalna w środowiskach realizujących projekty digitalizacyjne, niezwiązane z konserwacją i restauracją zabytków.

Nakłady finansowe poniesione przez NID 175 000 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.1.2. Wspieranie podmiotów gromadzących zasoby dziedzictwa w zakresie digitalizacji (szkolenia pracowników podnoszące ich kompetencje)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 31.05.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: pracownicy Narodowego Instytutu Dziedzictwa, zasoby ludzkie Centrum Kompetencji ds. Digitalizacji Architektury

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: W ramach zadania zrealizowano usługi szkoleniowe podnoszące kompetencje digitalizacyjne pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Szkolenia odbyły się w czterech blokach:

- szkolenia z modelowania trójwymiarowego,
- szkolenia z pilotażu bezzałogowymi statkami powietrznymi,
- szkolenia z oprogramowania do obróbki grafiki rastrowej i wektorowej.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: zakładane cele projektu – przeszkolenie z oprogramowania wykorzystywanego w digitalizacji pracowników Działu Digitalizacji oraz Działu Danych Cyfrowych zostało zrealizowane ponad zakładane wskaźniki. Liczba ogółem przeszkolonych osób wyniosła 16.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: zakładane efekty zadania w postaci podniesienia poziomu kompetencji pracowników dwóch działów instytutu, odpowiedzialnych za wdrażanie metod digitalizacji zostały osiągnięte. Pracownicy działów zajmujących się szeroko rozumianą digitalizacją – w tym pracą z danymi wektorowymi w repozytorium, z obróbką bitmap ze skaningu 2D, pozyskiwaniem danych dronami oraz modelowaniem siatek mesh rozwinęli swoje umiejętności, które stosują w codziennej pracy instytutu.

5.1.3. Publikacja podręcznika w zakresie programu AZP+ (archeologiczne zdjęcie Polski+) – Metody teledetekcyjne dla archeologów. Poradnik, część 1, red. Agnieszka Makowska i Włodzimierz Rączkowski (wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: archeolodzy, pracownicy służb konserwatorskich, badacze chcący uzyskać/ugruntować wiedzę na temat nieinwazyjnych metod badawczych

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: poradnik na temat metod teledetekcyjnych dla archeologów. Publikacja przedstawia program AZP+, który jest propozycją ogólnopolskiej strategii rozpoznawania dziedzictwa archeologicznego metodami nieinwazyjnymi.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i standardów

Nakłady finansowe poniesione przez NID: w ramach zadań własnych NID

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

Efekt medialny:

Statystyki strony nid.pl/centrum-kompetencji-ds-digitalizacji-zabytkow/

Odwiedziny: 217

Odsłony: 340

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,57

Średni czas trwania odwiedzin: 53 s

78 (~36%) nowych i 139 (~64%) powracających
Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Litwa, Wielka Brytania, Ukraina, Brazylia, Czechy, Izrael, Hiszpania.

5.1.4. Zabytek.pl

Efekt medialny:

Statystyki strony zabytek.pl

Odwiedziny: 1 012 031

Odsłony: 7 093 723

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 3,52

Średni czas trwania odwiedzin: 2 min 44 s

932 031 (~92%) nowych i 80 000 (~8%) powracających

Portal był odwiedzany przez użytkowników z 47 krajów. Najwięcej użytkowników odwiedziło stronę z: Polski, Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Niderlandów, Francji, Czech i Szwecji.

5.1.5. Archiwum.zabytek.pl

Efekt medialny:

Statystyki strony archiwum.zabytek.pl

Odwiedziny: 2 087

Odsłony: 57 032

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 6,14

Średni czas trwania odwiedzin: 8 min 43 s

1 856 (~89%) nowych i 231 (~11%) powracających

Portal był odwiedzany przez użytkowników z 26 krajów. Najwięcej użytkowników odwiedziło stronę z: Polski, Chin, Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Ukrainy, Czech, Irlandii, Francji, Wielkiej Brytanii i Australii.

5.1.6. Mapy.zabytek.gov.pl

Efekt medialny:

Statystyki strony mapy.zabytek.gov.pl

Odsłony: 1 008 544

5.1.7. Dokument.zabytek.gov.pl

Efekt medialny:

Statystyki aplikacji ScanManager dokument.zabytek.gov.pl

Odsłony: 41 888

Liczba zarejestrowanych użytkowników: 739

5.2. PROJEKTY Z ZAKRESU ZMIAN KLIMATU

5.2.1. III Konferencja „Dziedzictwo wobec zmian klimatu” – „Wpływ dużych inwestycji na sytuację hydrologiczną na obszarach podlegających ochronie konserwatorskiej”

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 28–29 listopada 2023

Grupa docelowa: naukowcy, architekci, hydrolodzy, przedstawiciele innych branż, osoby związane z ochroną dziedzictwa

Partnerzy/współorganizatorzy: Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Opis:

Na III Konferencji „Dziedzictwo wobec zmian klimatu” – „Wpływ dużych inwestycji na sytuację hydrologiczną na obszarach podlegających ochronie konserwatorskiej” przyjrano się problemom sytuacji hydrologicznej, skali zagrożenia, konsekwencjom dla obiektów i obszarów podlegających ochronie konserwatorskiej, na podstawie zaprezentowanych przykładów z całego kraju. Pragnąc poprzez właściwe rozpoznanie zagrożeń, wypracować podstawę do pojęcia działań ograniczających negatywne skutki wynikające z inwestycji zakłócających układ hydrologiczny na obszarze podlegającym ochronie konserwatorskiej.

Zrealizowane cele projektu: Przygotowanie i przeprowadzenie konferencji naukowej, promocja publikacji NID „„Ocena i profilaktyka zagrożeń hydrologicznych dla obiektów oraz zespołów zabytkowych w aspekcie ograniczania negatywnego wpływu zmian klimatycznych i antropopresji” oraz jej przekład na angielski oraz publikacja “An Assessment of Hydrological Risks to Historic Buildings and Compounds with a view to their Prevention and Limiting the Negative Impacts of Climate Change and Anthropopressure”

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Nagranie konferencji na TV NID, zebranie nowej wiedzy i kontaktów w środowisku naukowym i branżowym. Propozycje nowych tematów do poruszenia na IV konferencji.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: nie dotyczy

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.2.2. Międzynarodowa konferencja naukowa „Dziedzictwo przemysłowe w sercu Zielonej Europy”

Miejsce: Katowice

Czas trwania: 16–17 listopada 2023

Grupa docelowa: naukowcy, media/dziennikarze, osoby związane z ochroną dziedzictwa, służby konserwatorskie, muzealnicy, przedstawiciele JST, przedstawiciele innych branż.

Partnerzy/współorganizatorzy: Polski Komitet Dziedzictwa Przemysłowego TICCIH, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Fundacja Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Górnego Śląska

Opis:

Celem konferencji było przedstawienie rozwiązań mających na celu wsparcie ochrony dziedzictwa przemysłowego w Europie, a także wpływ tych rozwiązań na ochronę środowiska naturalnego. W oparciu o prowadzone badania oraz zrealizowane projekty przedyskutowane zostały dobre praktyki adaptacji zabytków techniki do nowych funkcji, które prowadzą do ograniczenia śladu węglowego. Dyskusji poddano także sposoby wykorzystania paliw kopalnianych do eksploatacji ruchomych zabytków techniki. Możliwości ponownego użytkowania obiektów dziedzictwa przemysłowego zostały omówione między innymi na przykładzie prac zmierzających do zachowania obiektów Stoczni Gdańskiej. W osobnym panelu dyskusyjnym omówiono doświadczenia związane z współpracą z mediami w procesie zachowania dziedzictwa przemysłowego.

Częścią konferencji była prezentacja założeń do powstania nowej organizacji mającej aktywnie wspierać ochronę i badania nad dziedzictwem przemysłowym – TICCIH Europa. Zagadnienia omówione: prezentacja wiedzy na temat współczesnych metod ochrony i wykorzystania dziedzictwa przemysłowego, w tym interpretacji dawnych technologii, ocena stanu badań nad wykorzystaniem dziedzictwa przemysłowego w redukcji CO₂, międzynarodowa promocja wartości dziedzictwa przemysłowego Stoczni Gdańskiej, promocja powołania TICCIH Europe, organizacji wspierającej badania i ochronę dziedzictwa przemysłowego w Europie, wykorzystanie dziedzictwa przemysłowego w integracji społeczności lokalnych, wykorzystanie paliw kopalnych (węgiel, ropa naftowa) będących podstawą rozwoju gospodarczego na przestrzeni ostatnich stuleci, do prezentacji ruchomych zabytków techniki.

Zrealizowane cele projektu: przygotowanie i przeprowadzenie konferencji naukowej, wypracowanie Recommendations from the Conference Industrial Heritage in the Heart of Green Europe.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nagranie konferencji na TV NID, zebranie nowej wiedzy i kontaktów w środowisku naukowym i branżowym, wdrożenie Recommendations from the Conference Industrial Heritage in the Heart of Green Europe.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 60 000 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

5.2.3. Webinaria „Algorytmy optymalnego zakresu renowacji energetycznej”

Miejsce: online

Czas trwania: 18.09.2023 (część 1); 10.10.2023 (część 2)

Grupa docelowa: webinarium skierowane było do służb konserwatorskich, inwestorów publicznych i prywatnych, a także pracowników jednostek samorządu terytorialnego, którzy planują prace termomodernizacyjne na dużą skalę. Ponadto szerokie grono odbiorców, którzy poszukują wskazówek: jak poprawić warunki higieniczne, dobrostan i jakość życia w starych budynkach? jak odpowiednio wentylować wnętrza, unikać zawilgoceń, zmniejszać ryzyko podtopień, równocześnie ograniczając koszty ogrzewania, zanieczyszczenia pyłowe i emisję gazów cieplarnianych? jak nie narażać przy tym historycznych obiektów na utratę wartości estetycznych lub zabytkowych, ale zapewnić im trwanie, dla kolejnych pokoleń, jako cennych elementów środowiska kulturowego?

Partnerzy/współorganizatorzy: prowadzący dr Tomasz Jeleński

Opis: część 1 – dotyczyła tematyki izolacji i docieplania, natomiast część 2 – problematyce wentylacji, energii i ogrzewania.

Zrealizowane cele projektu: przygotowano prezentację i przeprowadzono wykład dot. renowacji energetycznej w obiektach zabytkowych

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Nagranie wykładów na YT NID.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 1842 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: 0

5.2.4. Artykuły: Rewaloryzacja i modernizacja budynków historycznych w dobie kryzysu klimatycznego; Cz. 1. Renowacja przegród zewnętrznych i dobór materiałów renowacyjnych Cz. 2. Integracja budynku z zielenią

Miejsce: online

Czas trwania: listopad–grudzień 2023

Grupa docelowa: artykuły adresowane są do szerokiego grona odbiorców, w tym: pracowników instytucji kultury i dziedzictwa, przedstawicieli organizacji pozarządowych, lokalnych grup działania.

Partnerzy/współorganizatorzy: autor: dr Tomasz Jeleński.

Opis: artykuły z zakresu rewaloryzacji i modernizacji budynków historycznych w dobie kryzysu klimatycznego, poświęconych następującym zagadnieniom szczegółowym: przegrodom zewnętrznym, materiałom renowacyjnym, integracji z zielenią.

Zrealizowane cele projektu: przygotowany tekst artykułu.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: zwiększenie wiedzy na ww. tematy wśród przedstawicieli JST, NGO, lokalnych grup działania.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 2128 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: 0

5.2.5. Webinarium „Czy dziedzictwo zależy od pogody? Wpływ zmian klimatu na lokalne praktyki wobec dziedzictwa na przykładzie zjawisk z Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego”

Miejsce: online

Czas trwania: 24.10.2023 r.

Grupa docelowa: Webinarium było adresowane do szerokiego grona odbiorców, w tym: pracowników instytucji kultury i dziedzictwa, przedstawicieli organizacji pozarządowych, lokalnych grup działania, studentów i studentki nauk humanistycznych, depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Partnerzy/współorganizatorzy: prowadząca dr Karolina Dziubata-Smykowska z Instytutu Antropologii i Etnologii UAM.

Opis:

Spotkanie było poświęcone interdyscyplinarnej perspektywie interpretowania wpływu zmian klimatu na dziedzictwo, na przykładzie wybranych elementów wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Uczestnicy mieli okazję zapoznać się z wynikami pilotażowych badań terenowych, które ukazują wpływ zmian klimatu na lokalne praktyki związane z dziedzictwem kulturowym. Prelegentka pochyliła się nad zagadnieniami, które dotyczą roli niematerialnego dziedzictwa kulturowego w zrównoważonym rozwoju oraz jego wpływu na nasze relacje ze środowiskiem. Webinarium miało także na celu wyjaśnienie zróżnicowanego podejścia do zmian klimatycznych.

Zrealizowane cele projektu: Przygotowano prezentację i przeprowadzono wykład dot. wpływu zmian klimatu na dziedzictwo niematerialne

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nagranie wykładów na YT NID.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 692 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.2.6. Działalność zespołu ds. zmian klimatu

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 23.03.2023 r.

Grupa docelowa: wewnętrzne badanie rozpoznawcze NID

Partnerzy/współorganizatorzy: brak

Opis:

W ramach pracy zespołu zajęto się gromadzeniem i analizą dostępnych informacji, konwencji i rekomendacji w celu zbudowania odpowiedniej podstawy merytorycznej do prowadzenia dalszych badań, określenia potencjalnych luk badawczych oraz nawiązania współpracy z innymi jednostkami zajmującymi się tematem. W ramach spotkań stworzono listę potencjalnych postulatów badawczych oraz opracowano projekt kart monitoringu zagrożeń dla zabytków. W wyniku prac Działu Zarządzania Dziedzictwem i Analizy Wpływu Zmian Klimatu na Dziedzictwo podpisano również listy intencyjne dotyczące dalszej współpracy z Narodowym Centrum Badań i Rozwoju oraz Ministerstwem Klimatu i Środowiska.

Zrealizowane cele projektu: przygotowanie postulatów badawczych oraz projektu kart zagrożeń dla zabytku architektonicznego, przestrzennego, archeologicznego i zieleni zorganizowanej.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: dalsza praca badawcza oraz przeprowadzenie próbnej ankiety z wykorzystaniem kart monitoringu przy udziale OT NID.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: praca wykonana przez pracowników NID, w ramach etatów

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.2.7. Webinarium „Koniec z betonem w centrach miast. Zieleń na terenach zabytkowych”

Miejsce: online

Czas trwania: 26.09.2023 r.

Grupa docelowa: szerokie grono odbiorców, ale przede wszystkim pracownicy jednostki

Partnerzy/współorganizatorzy: MKIS

Opis: spotkanie było poświęcone zieleni na terenach zabytkowych, w szczególności w miastach.

Zrealizowane cele projektu: przygotowano prezentację i przeprowadzono wykład dot. rewitalizacji przestrzeni rynków i placów miejskich (dr Renata Stachańczyk). Narodowy Instytut Dziedzictwa podjął się opracowania rekomendacji dotyczących współczesnych rewitalizacji rynków i placów miejskich, z zachowaniem czytelności historycznych przestrzeni, z jednoczesnym dostosowaniem ich funkcji do aktualnych potrzeb

społeczeństwa. Przedstawiono wydawnictwa i materiały NID w przedmiotowej tematyce (Maria Badeńska-Stapp).

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nagranie wykładów na YT, przekazanie wiedzy specjalistycznej szerokiemu gremium odbiorców.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: brak (praca wykonana przez pracowników NID, w ramach etatów)

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: 0

5.2.8. Webinarium „Czy można termomodernizować zabytki? Dziedzictwo kulturowe wobec kryzysu klimatycznego”. Spotkanie z ekspertem Krajowej Agencji Poszanowania Energii (KAPE)

Miejsce: online

Czas trwania: październik 2023 r.

Grupa docelowa: osoby korzystające z doradztwa KAPE w ramach cyklicznych prezentacji i dyskusji.

Partnerzy/współorganizatorzy: KAPE, prowadzący Maria Badeńska-Stapp

Opis:

Na spotkaniu omówiono następujące zagadnienia:

- dziedzictwo kulturowe i zabytki, w szczególności wartości zabytkowe budynków, przestrzeni publicznej, zieleni,
- system ochrony zabytków w Polsce, w tym, kiedy i jak kontaktować się z konserwatorem, aby doprowadzić zamiar inwestycyjny do szczęśliwego końca,
- głęboka termomodernizacja budynków zabytkowych – jak się do niej zabrać, na co zwrócić uwagę?

Zrealizowane cele projektu: przygotowano prezentację i przeprowadzono wykład z dyskusją

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nagranie wykładów na stronie internetowej KAPE

Nakłady finansowe poniesione przez NID: praca wykonana przez pracowników NID, w ramach etatów

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.2.9. Podcast Urbcast

Miejsce: online

Czas trwania: wrzesień 2023

Grupa docelowa: JST, NGO, działacze miejscy i eksperci

Partnerzy/współorganizatorzy: MKIS

Opis:

W podcaście omówiono następujące zagadnienia:

- dziedzictwo materialne i niematerialne: wpływ zmian klimatu na praktyki dotyczące ochrony dziedzictwa, zieleń miejska i stare drzewa, tradycje kulturowe a zmiany klimatyczne,
- skala urbanistyczna: wpływ rozwoju na zmiany klimatyczne, betonizacja i dziedzictwo, błękitno-zielona infrastruktura, retencja wody w mieście,
- rewaloryzacja i termomodernizacja: doświadczenia żyrdowskie, poprawa parametrów energetycznych budynków, alternatywne metody termomodernizacji.

Zrealizowane cele projektu: przygotowano nagranie, podcast był dodatkowo promowany kanałami MKIS

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: możliwość dalszej współpracy z MKIS i URBCAST

Nakłady finansowe poniesione przez NID: praca wykonana przez pracowników NID, w ramach etatów

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.3. PROJEKTY Z ZAKRESU OCHRONY ARCHITEKTURY DREWNIANEJ

5.3.1. Publikacje i wydawnictwa. Opracowanie i publikacja standardów dla remontów zabytków architektury drewnianej w formie praktycznych poradników i rekomendacji dla właścicieli obiektów drewnianych, pracowników służb konserwatorskich oraz wykonawców prac przy obiektach drewnianych

5.3.1.1. Opracowanie i opublikowanie wydawnictwa Remont i utrzymanie domu drewnianego, seria „Najkrótsza Instrukcja Obsługi”

Miejsce: Katowice, Kraków, Lublin, Łódź, Porębka, Poznań, Szczecin, Warszawa, Zakopane

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: właściciele i opiekunowie domów drewnianych

Partnerzy/współorganizatorzy: brak

Opis:

Publikacja jest przeznaczona zarówno dla tych, którzy mają dom drewniany w dobrym stanie technicznym, jak i dla tych, którzy myślą o jego remoncie. Czytelnicy znajdą tu zbiór najbardziej podstawowych i przydatnych porad, czego należy bezwzględnie unikać i czego się wystrzegać oraz na co zwrócić szczególną uwagę podczas remontu, a także jak dbać o dom drewniany, aby jak najdłużej służył użytkownikom.

Autorzy: Monika Bogdanowska, Anna Maria Cymborowska-Waluś, Witold Górny, Piotr Horodyski, Agnieszka Lorenc-Karczewska, Grzegorz Naumowicz, Agnieszka Olczyk, Natalia Skiepmo, Bożena Stanek-Lebioda, Waldemar Witek, Włodzimierz Witkowski

Redaktorka prowadząca: Maria Wierzchoś

Redakcja językowa i korekta: Paulina Piądtłowska

Projekt graficzny i skład: Izolda Bączkowska

Miejsce wydania: Warszawa

Rok wydania: 2023

Wydanie pierwsze

ISBN: 978-83-67381-37-6

Liczba stron: 54

Publikacja dostępna jest bezpłatnie w wersji papierowej oraz do pobrania w formacie PDF: ksiegarnia.nid.pl/produkt/broszura-remont-domu-drewnianego/.

W ramach realizacji zadania przygotowano treści, materiały ilustracyjne oraz fotografie do broszury *Remont i utrzymanie domu drewnianego*, seria „Najkrótsza Instrukcja Obsługi”.

Wydawnictwo zostało przygotowane przez pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz przez specjalistę inż. Piotra Horodyskiego. Redakcja, skład oraz przygotowanie do druku zostały wykonane przez pracowników NID. Druk w nakładzie 1000 egzemplarzy zlecono firmie zewnętrznej.

Zrealizowane cele projektu:

- udokumentowanie fundamentalnych zasad remontu obiektów drewnianych i przekazanie ich w przystępny sposób,
- zwrócenie uwagi społecznej na wartość zabytkowych domów drewnianych, na ich autentyczność i estetykę,
- popularyzacja i edukacja społeczna.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- kontynuacja serii wydawniczej w zadanej formule,

- uzupełnienie luki w zasobie literatury przedmiotu da możliwość dalszego poszerzania tematyki,
- rozbudzone zainteresowanie społeczne przedmiotową tematyką ugruntuje wiedzę i świadomość właścicieli zabytkowych obiektów w kierunku przyszłych remontów,
- kierunkowe kształcenie wykonawców wzmacnia praktycznie kompetencje wykonawców robót budowlanych,
- nobilitacja architektury drewnianej jako budownictwa naturalnego i proekologicznego.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 10 500 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.3.1.2. Edukacja i promocja. Promowanie inicjatyw społecznych oraz dobrych praktyk w zakresie działań edukacyjnych i działań oddolnych związanych z ochroną i popularyzacją architektury drewnianej

Organizacja i przeprowadzenia Dnia Architektury Drewnianej.

Miejsce: Zakopane

Czas trwania: 25–26.08.2023 r.

Grupa docelowa: społeczeństwo

Partnerzy/współorganizatorzy: Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem

Opis:

W Zakopanem odbył się po raz pierwszy Dzień Architektury Drewnianej zorganizowany przez Centrum Architektury Drewnianej Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Podczas pierwszej edycji otwartych zostało 20 obiektów. Były to:

1. Prywatne domy (zamieszkałe i takie, w których właściciele prowadzą galerie sztuki, i prywatne muzea):
  - willa Koszysta, ul. Piłsudskiego 69
  - willa Harenda, obecnie Muzeum Jana Kasprowicza, Harenda 12A
  - willa Elżbiecina, ul. Władysława Zamoyskiego 30
  - willa Jadwiniówka, dom córki dra Tytusa Chałubińskiego, ul. Hr. Władysława Zamoyskiego 32
  - willa Maliniakówka – Galeria Kenara, ul. Sobczakówka 9
  - willa Cicha, ul. Kościeliska 42
  - Dom Doktora, ul. Witkiewicza 19
  - chałupa Sabały, ul. Stare Krzeptówki 17
  - willa Grabówka, ul. Henryka Sienkiewicza 31

- Dom pod Jedłami, ul. Droga na Kozieniec 1
- 2. Kościół pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty na Harendzie
- 3. Restauracje:
  - restauracja regionalna Sopa i Lis, restauracja w dawnej „sopie”, ul. Kościeliska 52
  - willa Konstantynówka, obecnie Restauracja Zakopiańska, ul. Jagiellońska 18
  - dawna leśniczówka, obecnie restauracja Leśniczówka Resto Bar, Kuźnice 15
- 4. Filie Muzeum Tatrzańskiego im. dra Tytusa Chałubińskiego:
  - willa „Koliba”, Muzeum Stylu Zakopiańskiego, Kościeliska 18
  - chałupa Gąsieniców-Sobczaków, ul. Droga do Rojów 6
  - Galeria Sztuki w willi Oksza, ul. Hr. Władysława Zamoyskiego 25

Udział w wydarzeniu był bezpłatny, uczestniczyło w nim ponad 1500 osób. W piątek, 25. sierpnia, w Muzeum Tatrzańskim im. Dra Tytusa Chałubińskiego – Muzeum Stylu Zakopiańskiego Willa Koliba, odbyła się inauguracja pierwszego Dnia Architektury Drewnianej, w której wzięli udział przedstawiciele urzędów oraz instytucji kultury oraz opiekunowie i właściciele udostępnionych obiektów. Tego dnia po południu w siedzibie CAD odbyło się spotkanie właścicieli zabytkowych budynków drewnianych, podczas którego wicedyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa dr hab. Monika Bogdanowska zaprezentowała „Raport dotyczący stanu architektury drewnianej w Polsce”. Zaproszony ekspert Piotr Horodyski opowiedział o dobrych praktykach, jakie warto stosować podczas remontu drewnianych zabytkowych domów oraz omówiono dostępne źródła finansowania prac konserwatorskich wg prezentacji przygotowanej przez Natalię Skiepmo i Monikę Sablajak. Dla najmłodszych zorganizowano warsztaty, których uczestnicy mieli okazję poznać tajniki architektury podhalańskiej. Warsztaty przygotowała i prowadziła Anna Dzwolak.

W celu realizacji zadania opłacono prelekcję eksperta Piotra Horodyskiego, zakupiono materiały plastyczne niezbędne do przeprowadzenia warsztatów dla dzieci, drewniane ramki, w których umieszczono podziękowania dla właścicieli i opiekunów obiektów biorących udział w wydarzeniu.

Zrealizowane cele projektu:

- promocja dobrych praktyk,
- promocja i docenienie dobrych, pożądanych postaw osób oraz instytucji sprawujących opiekę nad zabytkami,
- wzrost zainteresowania społeczeństwa tematyką architektury drewnianej,
- nobilitacja codziennej pracy związanej z bieżącą opieką nad zabytkiem drewnianym,
- przekazanie fachowej wiedzy w przystępny sposób,
- popularyzacja i dokumentowanie praktyk rzemieślniczych,
- popularyzacja i edukacja społeczna.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- rozbudzenie zainteresowania społecznego tematyką spowoduje stałe rozszerzenie wydarzenia w następnych latach o kolejne regiony Polski
- wzrastające zainteresowania społeczeństwa architekturą drewnianą daje przestrzeń do realizacji i rozwijania inicjatyw tego typu

Nakłady finansowe poniesione przez NID: koszt zakupu materiałów edukacyjnych oraz delegacje pracowników – 4320 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.3.1.3. Publikacje i wydawnictwa. Opracowanie i publikacja standardów dla remontów zabytków architektury drewnianej w formie praktycznych poradników i rekomendacji dla właścicieli obiektów drewnianych, pracowników służb konserwatorskich oraz wykonawców prac przy obiektach drewnianych

Opracowanie i opublikowanie wydawnictwa „Poradnik remontu i konserwacji historycznej stolarki okiennej”.

Miejsce: Kraków/Toruń/Zakopane

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: właściciele i opiekunowie obiektów zabytkowych, konserwatorzy

Partnerzy/współorganizatorzy: Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu

Opis:

Stolarka okienna jeszcze do niedawna była bogatym i zróżnicowanym zasobem. Choć okno stanowi element technicznego wyposażenia budynku, to dzieje architektury pokazują, że było także przedmiotem indywidualnie opracowywanych projektów oraz często ścisłej współpracy stolarza, snycerza, szklarza, kowala czy ślusarza. Zważywszy na to, że współczesne okna produkuje się maszynowo, zgodnie z ujednoliconymi normami, musimy mieć świadomość, że dawna rzemieślnicza wiedza z zakresu wytwarzania okien uległa w dużym stopniu zapomnieniu. Jedynym jej śladem są dawne podręczniki oraz, oczywiście, same okna.

Poradnik remontu i konserwacji historycznej stolarki okiennej ma ambicje, by to zmienić i zachęcić do podjęcia trudu remontu, który z pewnością będzie też źródłem satysfakcji z uratowania czegoś wyjątkowego. Książka została pomyślana w taki sposób, by mogły z niej korzystać zarówno osoby, które nie mają na co dzień do czynienia z zabiegami konserwatorskimi czy renowacyjnymi, jak i specjaliści prowadzący skomplikowane inwestycje.

Autorzy: Monika Bogdanowska, Anna Maria Cymborowska-Waluś, Kazimierz Czepiel, Witold Górny, Daria Jagiełło, Andrzej Laskowski, Beata Piaskowska, Natalia Skiepmo

Recenzenci: dr Katarzyna Darecka, dr hab. Jarosław Adamowicz, prof. Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie

Redakcja naukowa: Monika Bogdanowska

Redaktorka prowadząca: Maria Wierzchoś

Redakcja: Jacek Błach, Paulina Piądtłowska

Korekta: Paulina Piądtłowska

Projekt graficzny i skład: Izolda Bączkowska

Miejsce wydania: Warszawa

Rok wydania: 2023

Wydanie pierwsze

ISBN: 978-83-67381-34-5

Liczba stron: 184

Publikacja dostępna jest bezpłatnie w wersji papierowej oraz do pobrania w formacie PDF: ksiegarnia.nid.pl/produkt/poradnik-histeryczna-stolarka-okienna/.

W ramach realizacji zadania przygotowano treści, materiały ilustracyjne oraz fotografie do podręcznika *Poradnik remontu i konserwacji historycznej stolarki okiennej*.

Wydawnictwo zostało przygotowane przez pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa, pracowników Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika (nieodpłatnie w ramach porozumienia) oraz przez specjalistę Kazimierza Czepiela. Redakcja, skład oraz przygotowanie do druku zostały wykonane przez pracowników NID. Druk w nakładzie 500 egzemplarzy zlecono firmie zewnętrznej.

Zrealizowane cele projektu:

- zahamowanie procesu nagminnej wymiany historycznych stolarek okiennych na okna współczesne,
- przekazanie fachowej wiedzy w przystępny sposób,
- udokumentowanej eksperckiej wiedzy konserwatorskiej,
- zwrócenie uwagi społecznej na wartość tych elementów, na ich autentyzm i estetykę,
- nawiązanie kontaktów z wyspecjalizowanym pracownikami konserwatorskimi, świadczącymi prace na najwyższym poziomie,
- kształcenie młodzieży zgodnie z najwyższymi standardami sztuki konserwatorskiej,
- popularyzacja i edukacja społeczna.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- rozbudzone zainteresowanie społeczne przedmiotową tematyką ugruntuje wiedzę i świadomość właścicieli zabytkowych obiektów w kierunku przyszłych remontów,

- podniesienie kompetencji lokalnych rzemieślników oraz wykształconej kadry konserwatorskiej zostanie wykorzystane przy organizacji warsztatów ciesielskich i dalszym szerzeniu wiedzy i umiejętności,
- uzupełnienie luki w zasobie literatury przedmiotu da możliwość dalszego poszerzania tematyki,
- kierunkowe kształcenie młodzieży uzupełni w przyszłości zapotrzebowanie na profesjonalnych konserwatorów zabytkowej stolarki okiennej.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 13 000 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

5.3.1.4. Edukacja i promocja. Organizacja konferencji, seminariów i szkoleń w formie online lub stacjonarnej, jako miejsce wymiany doświadczeń, a także jako przestrzeń do zaprezentowania opracowanych publikacji, filmów oraz ich omówienie poszczególnych opracowań

Zorganizowanie i przeprowadzenie wydarzeń – międzynarodowe seminarium oraz warsztaty rzemieślnicze i demonstracyjne „Historyczne stolarki okienne”.

Miejsce: Kraków, Uniwersytet Jagielloński, Wydział Prawa i Administracji, Pałac Larischa; Kraków, dr Krystyn Kozieł Pracownia Konserwacji Dzieł Sztuki Sima Art

Czas trwania: 21–22.09.2023 r.

Grupa docelowa: konserwatorzy, renowatorzy, właściciele obiektów zabytkowych, pracownicy służb konserwatorskich

Partnerzy/współorganizatorzy: Uniwersytet Jagielloński, Pracownia Konserwacji Dzieł Sztuki

Opis:

Pierwszego dnia, 21 września, w Pałacu Larischa – Wydział Prawa i Administracji UJ, odbyło się międzynarodowe seminarium naukowe. Program seminarium:

9.00–10.45 PANEL I: TEORIA

9.00–9.10 Wprowadzenie, dr hab. Monika Bogdanowska, zastępca dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa

9.10 – 9.30 „Historyczne typy i rodzaje okien. Budowa okna”, dr Daria Jagiełło, mgr inż. Beata Piaskowska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Sztuk Pięknych, Katedra Konserwatorstwa

9.30–9.45 „Historyczna stolarka okienna jako odpowiedź na wyzwania współczesności”, Anna Maria Cymborowska-Waluś, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Oddział Terenowy w

Krakowie; Natalia Skiepmo, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Centrum Architektury Drewnianej

9.45–10.30 „Historyczne okna drewniane w Krakowie i Małopolsce – wybrane przykłady”, Kazimierz Czepiel, technik stolarstwa artystycznego, były rzeczoznawca Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w zakresie ochrony zabytków w dziedzinie rzemiosła artystyczne i sztuka użytkowa oraz zabytkowe organy

10.30–10.45 „Konservacja historycznej stolarki okiennej – aspekty materialnoprawne i proceduralne”, Witold Górny, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Oddział Terenowy w Krakowie; Uniwersytet Jagielloński, Katedra Prawa Administracyjnego

11.15–12.30 PANEL II: PRAKTYKA

11.15–11.20 Wprowadzenie i zaprezentowanie gości, Albert Berne, praktyk stosowania tradycyjnych metod zabezpieczania stolarki budowlanej z użyciem dziegiu, smoły drzewnej oraz farb na bazie oleju lnianego

11.20–11.50 „Życie codzienne i praktyka restauratora okien – od planowania do wykonania”, Burkhard Münchow, niemiecki restaurator historycznej stolarki okiennej według skandynawskiej szkoły Fönsterhantverkare

11.50–12.20 „Tradycyjne farby na bazie oleju lnianego jako podstawa sprawdzonej technologii renowacji i zabezpieczania stolarki okiennej. Przeszłość i teraźniejszość farb lnianych stosowanych w budownictwie”, Gunnar Ottosson, twórca i właściciel szwedzkiej manufaktury wytwarzającej oleje lniane i farby na bazie oleju lnianego według zachowanych tradycyjnych receptur i technologii

14.00–15.40 PANEL III: TEORIA I PRAKTYKA, CZĘŚĆ 1

14.00–14.20 „Historyczne okna w Gdańsku – badania, konserwacja, kolorystyka. Prawda i mity”, dr Katarzyna Darecka, Muzeum Gdańska, Pracownia Konserwacji Architektury

14.20–14.40 „Historyczny rozwój stolarki okiennej na Żuławach”, dr inż. arch. Marta Koperska-Kośmicka, Politechnika Gdańska, Katedra Projektowania Środowiskowego

14.40–15.00 „Snyckarskie ramy okienne południowo-wschodniej Białorusi (koniec XIX – połowa XX wieku)”, dr Yauhen Malikaŭ, badacz niezależny

15.00–15.20 „Omówienie zasobu historycznych okien w Jarosławiu i okolicach na podstawie wybranych przykładów powstałych od XVIII do XX wieku”, Przemysław Gęsiorski, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Oddział Terenowy w Rzeszowie

15.20–15.40 „Stolarstwo okienne pałacu w Lubostroniu – proces badawczy i projektowy”, Ewa Bożejwicz, KZEB Konserwatorstwo Zabytków Ewa Bożejwicz

16.00–17.40 PANEL III: TEORIA I PRAKTYKA, CZĘŚĆ 2

16.00–16.20 „Problematyka konserwatorska zabytkowej stolarki okiennej na przykładzie opactwa Mniszek Benedyktynek w Staniątkach”, dr Krystyn Kozieł, Pracownia Konserwacji Dzieł Sztuki Sima Art sp. z o.o.

16.20–16.40 „Zabytkowa stolarka okienna w stylu angielskim w XVI-wiecznym pałacu w Dalkowie wpisanym do rejestru zabytków pod nr. A/2829/157/307/L”, Marcin Gomułka, Fundacja na rzecz Rodziny i Rewitalizacji Polskiej Wsi

16.40–17.00 „Reanimacja relikwii, czyli o zachowawczej konserwacji i restauracji XVIII-wiecznych okien transeptu kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Chwałęcinie”, Tomasz Korzeniowski, Aurea Porta Konserwacja Zabytków

17.00–17.20 „Neogotycka stolarka okienna z kościoła pw. św. Andrzeja Apostoła w Krośnie Odrzańskim (1825–1827) i z kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Sulechowie (1831–1833) – postępowanie konserwatorskie”, Paulina Celecka, Michał Błażejowski, Pracownia Konserwacji Dzieł Sztuki – Paulina Celecka

17.20–17.40 „Problematyka konserwatorska rekonstrukcji historycznej stolarki okiennej”, Ewa Bożejwicz, KZEB Konserwatorstwo Zabytków Ewa Bożejwicz

Drugiego dnia, 22 września, w Pracowni Konserwatorskiej Sima Art miały miejsce warsztaty demonstracyjne, podczas których poruszono zagadnienia:

- demontaż skrzydeł, numeracja elementów,
- demontaż i czyszczenie okuć okiennych, naprawa lub rekonstrukcja,
- mycie okien,
- delikatne usuwanie warstw farby ze wszystkich elementów zabytkowych w procesach termicznych z wykorzystaniem gorącego powietrza i podczerwieni (Speadheater) oraz precyzyjnie dopasowanych skrobaków,
- odpowiednie do materiału naprawy drewna (użyciem co najmniej 100-letniego drewna),
- dopasowanie skrzydeł przeszklonych w celu poprawy funkcji zamykania,
- szlifowanie i szpachlowanie małych spoin,
- szklenie kitem z oleju lnianego, w razie potrzeby naprawa lub uzupełnienie szkła historyczną szybą,
- jedna warstwa farby olejnej lnianej bez rozpuszczalników na drewno, szpachlówka i około 2 mm nad kitem na szkło,
- jedna warstwa farby olejnej lnianej bez rozpuszczalników z dodatkiem 5% oleju lnianego oksydowanego na słońcu,
- załadunek i transport skrzydeł na plac budowy.

Prace demonstrowano przy użyciu naturalnych, tradycyjnych materiałów – bez użycia silikonu, akrylu, Compriband (taśma rozprężna), wełny skalnej lub szklanej, farb z żywicy syntetycznej, farb krylowych, farb na bazie wody oraz pianki montażowej.

W ramach wydarzenia uczestnicy seminarium mogli także skorzystać z oferty nieodpłatnego zwiedzania wybranych oddziałów Muzeum Krakowa:

- pałac Krzysztofora (Rynek Główny 35)
- Rynek Podziemny (Rynek Główny 1)
- Fabryka Emalia Oskara Schindlera (ul. Lipowa 4)
- Muzeum Nowej Huty (os. Centrum E 1) oraz Podziemna Nowa Huta (os. Szkolne 37)
- Barbakan (ul. Basztowa) i mury obronne (ul. Pijarska)
- ulica Pomorska (ul. Pomorska 2)
- wieża ratuszowa (Rynek Główny 1)
- Stara Synagoga (ul. Szeroka 24) i Muzeum Podgórze (ul. Limanowskiego 51)

Uczestnicy mogli także odbyć spacer architektoniczny „Szlakiem krakowskich okien Sławomira Odrzywolskiego”. Trasę spaceru opracował Kazimierz Czepiel oraz Anna Maria Cymborowska – Waluś.

Na okoliczność seminarium nawiązano współpracę ze specjalistami z Niemiec i Szwecji:

- Gunnar Ottosson – światowy autorytet w dziedzinie wytwarzania farb z oleju lnianego i stosowania jej w budownictwie. Twórca i właściciel słynnej szwedzkiej manufaktury Ottosson Fargmakeri w Genarp, która od prawie 40 lat zajmuje się produkcją oleju lnianego i farb lnianych według tradycyjnych receptur i technologii. Uczestnik licznych międzynarodowych warsztatów, spotkań i wykładów prezentujących ponad 500-letnią technologię zastosowania oleju lnianego i farb lnianych do konserwacji drewna, tynku i metalu;
- Burkhard Münchow – niemiecki samodzielny restaurator historycznej stolarki okiennej według skandynawskiej szkoły (Fensterhandwerker – Fönsterhantverkare). Fensterhandwerker to szwedzkie określenie zawodu samodzielnego restauratora historycznych okien w obiektach zabytkowych, który korzysta w pracy z tradycyjnych metod i historycznych materiałów. Zadaniem „rzemieślnika okien” jest zachowanie jakości i historycznego wyglądu stolarki okiennej.

W seminarium wzięło udział ok. 200 osób i wygłoszono 17 prelekcji (w tym pięć pracowników NID). W warsztatach wzięło udział 55 uczestników: konserwatorów, pracowników służb ochrony zabytków, właścicieli obiektów zabytkowych. W celu realizacji zadania opłacono prelekcję specjalistek z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, honoraria Gunnara Ottossona i Burkharda Münchowa za prowadzenie warsztatów, koordynację warsztatów podczas seminarium oraz sprawowania opieki nad prelegentami zagranicznymi przez Alberta Berne'a, zakupiono drewniane ramki na potwierdzenia uczestnictwa udziału w warsztatach.

Zrealizowane cele projektu:

- próba zahamowania procesu nagminnej wymiany historycznych stolarek okiennych na okna współczesne,
- przekazanie fachowej wiedzy w przystępny sposób,
- udokumentowanej eksperckiej wiedzy konserwatorskiej,
- zwrócenie uwagi społecznej na wartość tych elementów, na ich autentyzm i estetykę,
- nawiązanie kontaktów z wyspecjalizowanym pracownikami konserwatorskimi, świadczącymi prace na najwyższym poziomie,
- nawiązanie kontaktu z zagranicznymi specjalistami,
- kształcenie zgodnie z najwyższymi standardami sztuki konserwatorskiej,
- popularyzacja i edukacja społeczna,
- stworzenie przestrzeni do wymiany poglądów oraz doświadczenia.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- rozbudzone zainteresowanie społeczne przedmiotową tematyką ugruntuje wiedzę i świadomość właścicieli zabytkowych obiektów podczas przyszłych remontów,
- podniesienie kompetencji lokalnych rzemieślników oraz wykształconej kadry konserwatorskiej zostanie wykorzystane przy organizacji warsztatów ciesielskich i dalszym szerzeniu wiedzy i umiejętności,
- możliwość spotkania specjalistów w jednym miejscu i nawiązanie kontaktów między nimi dała przestrzeń do wymiany doświadczeń, czego efektem będzie w przyszłości wspólne wypracowanie dobrych praktyk,
- skupienie ekspertów oraz zacieśnienie wzajemnych relacji i znajomości stwarza realną szansę na kontynuację wydarzenia w latach następnych.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 49 280 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.3.1.5. Warsztaty rzemiosł tradycyjnych

Zorganizowanie i przeprowadzenie warsztatów rzemiosł tradycyjnych „Tłoka ciesielska”.

Miejsce: Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu.

Czas trwania: 18–24.06.2023 oraz 25.06–1.07.2023 r.

Grupa docelowa: konserwatorzy, architekci, budowlańcy, cieśle, stolarze, studenci oraz pracownicy muzeów na wolnym powietrzu.

Partnerzy/współorganizatorzy: Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu

Opis: Szkoła letnia „Tłoka ciesielska” odbyła się po raz trzeci i miała charakter praktycznych warsztatów ciesielskich połączonych z wykładami prowadzonymi przez

wybitych specjalistów zawodowo związanych z budownictwem ludowym oraz architekturą drewnianą. Program warsztatów obejmował translokację wybranych obiektów wraz ze wszelkimi niezbędnymi pracami towarzyszącymi. Warsztatom towarzyszyły wykłady dotyczące m.in. dokumentowania budynku, procesu przenoszenia oraz zagadnień związanych z grzybami i szkodnikami drewna. Wydarzenie miało charakter odpłatny, opłatę pobierało muzeum na poczet zakwaterowania, wyżywienia, zakupu materiałów promocyjnych przekazanych uczestnikom warsztatów, prelegentom (60 pakietów promocyjnych o wartości 100–160 zł).

W ramach wydarzenia zorganizowano dwa turnusy:

- **I turnus: 18–24.06.2023 r.**

Temat wiodący: prace przedprojektowe, badania architektoniczne, rozpoznanie obiektu, inwentaryzacje, ocena stanu technicznego, ocena mykologiczna, przygotowanie do translokacji.

- **II turnus: 25.06–1.07.2023 r.**

Temat wiodący: podniesienie umiejętności ciesielskich, praca narzędziami ręcznymi w danych technikach przy użyciu dawnych technologii, naprawa oraz wymiana substancji w obrębie historycznych obiektów.

W seminarium wzięło udział ok. 200 osób i wygłoszono 17 prelekcji (w tym pięć pracowników NID). W warsztatach wzięło udział 55 uczestników: konserwatorów, pracowników służb ochrony zabytków,

W celu realizacji zadania opłacono honorarium cieśli za prowadzenie warsztatów, wynagrodzenia 13 prelegentów, wynagrodzenie osoby odpowiedzialnej za opracowanie programu merytorycznego i scenariusza warsztatów, sprawowanie opieki merytorycznej nad uczestnikami, bieżącą współpracę z prelegentami oraz sprawowanie nadzoru nad bezpieczeństwem uczestników warsztatów.

Zrealizowane cele projektu:

- przeprowadzenie ciesielskich warsztatów rzemieślniczych,
- nawiązanie współpracy z zagranicznymi i krajowymi ośrodkami kształcącymi cieśli w dawnych technikach, technologiach oraz przy użyciu historycznego sprzętu,
- praktyczna nauka zagadnień przedłożonych w opublikowanych podręcznikach,
- upowszechnianie wiedzy o technikach i technologiach zalecanych, dopuszczalnych i niedopuszczalnych w konserwacji budynków drewnianych,
- wzmacnianie warunków kształcenia specjalistów, podnoszenie poziomu wiedzy oraz kwalifikacji zawodowych w zakresie dawnych tradycyjnych technik ciesielskich, prowadzenia napraw i wymiany elementów budynków drewnianym,
- podnoszenie umiejętności ciesielskich,
- dokumentacja dawnych praktyk budowlanych,

- promocja dobrych praktyk,
- przekazanie fachowej wiedzy w przystępny sposób,
- upowszechnienie i promowanie metod tradycyjnego budownictwa,
- popularyzacja i dokumentowanie praktyk rzemieślniczych,
- popularyzacja i edukacja społeczna.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- rozbudzone zainteresowanie społeczne przedmiotową tematyką ugruntuje wiedzę i świadomość rzemieślników podczas realizacji przyszłych remontów drewnianych obiektów zabytkowych,
- podniesienie kompetencji lokalnych rzemieślników zostanie wykorzystane przy organizacji warsztatów ciesielskich i dalszym szerzeniu wiedzy i umiejętności,
- możliwość spotkania specjalistów w jednym miejscu i nawiązanie kontaktów między nimi dała przestrzeń do wymiany doświadczeń, czego efektem będzie w przyszłości wspólne wypracowanie dobrych praktyk.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 22 900 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.4. POZOSTAŁE WYBRANE PROJEKTY

5.4.1. Centrum Archiwistyki Społecznej

Projekt „Zapis tradycji” realizowany od 2022 roku we współpracy z Centrum Archiwistyki Społecznej ma na celu dokumentację, archiwizację, i udostępnienie zbiorów będących w posiadaniu depozytariuszy zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Centrum Archiwistyki Społecznej jest państwową instytucją kultury, do zakresu działalności centrum należy wspieranie inicjatyw społecznych na rzecz zabezpieczania i upowszechniania zbiorów tekstowych, ikonograficznych, filmowych, fotograficznych i innych, dokumentujących pamięć historyczną i dziedzictwo narodowe, rozwijanie sieci współpracy podmiotów podejmujących powyższą działalność i wzmacnianie zaangażowania obywateli w działania na rzecz dokumentowania ich historii.

O projekcie

„Zapis tradycji” to wspólne działanie Narodowego Instytutu Dziedzictwa z Centrum Archiwistyki Społecznej, którego celem jest zabezpieczenie i zwiększenie dostępności zasobów będących w posiadaniu depozytariuszy zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, poprzez ich dokumentację (digitalizację, nagrywanie wywiadów), opracowanie i udostępnienie. Inicjatywa stanowi bezpośrednio odwołanie do postulatów konwencji UNESCO z 2003 roku, tj. zakłada udział samych depozytariuszy w procesie utrwalania ich dziedzictwa, we współpracy z lokalnym

partnerem. Kluczową rolą podmiotów zewnętrznych jest nadzór nad procesem, kontakt z organizatorami, a także zbieranie materiałów od uczestników projektu.

Wśród prognozowanych efektów zakłada się m.in. wzrost świadomości wspólnoty w zakresie zasobu archiwalnego oraz bezpiecznego przechowywania zbiorów, podniesienie kompetencji depozytariuszy w zakresie digitalizacji i opisu materiałów, a także przygotowanie wybranych przedstawicieli do realizacji nagrań.

Pierwsze spotkania z depozytariuszami, zrealizowane w ramach projektu, pokazują duże zainteresowanie, a także potrzebę rozwoju tych umiejętności, oraz wiedzy, która pozwoli zachować praktyki dla przyszłych pokoleń. Niebagatelne wydaje się również, wykorzystanie materiałów, przez same wspólnoty, jak i jednostki naukowe w celu nawiązania do dawnych wzorów, lub zjawisk. Głównymi narzędziami do realizacji projektu są Otwarty System Archiwizacji oraz zintegrowany z nią portal zbiorospoleczne.pl (zarządzane i administrowane przez Centrum Archiwistyki Społecznej). Materiały zdigitalizowane i opracowane w ramach projektu będą dostępne na stronie zbiorospoleczne.pl. Na dalszym etapie projektu zakłada się uruchomienie specjalnej strony, w celu promocji oraz lepszej prezentacji Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego, która ułatwi dostęp do zasobów związanych z niematerialnym dziedzictwem naszego kraju.

U podstaw projektu leży troska o niematerialne dziedzictwo kulturowe oraz wsparcie wspólnot w nabywaniu nowych kompetencji. Przed realizacją projektu przeprowadzono badanie mające za zadanie ocenę jego zasadności oraz wybranych potrzeb środowiska. Otrzymany materiał pokazał kluczowe potrzeby, jak utworzenie ogólnodostępnej platformy, na której będą przechowywane zbiory (blisko 70% badanych wskazało właśnie ten zakres za celowy). Kolejne pole wsparcia, które sygnalizowała połowa badanych, to opracowanie oraz przeprowadzenie cyklu szkoleń mających na celu przygotowanie wybranych przedstawicieli depozytariuszy i/lub wolontariuszy do określonych zadań, jak: katalogowanie zbiorów czy nagrywanie wywiadów. Co trzecia wspólnota wskazała ponadto konieczność utworzenia regionalnych punktów wsparcia technicznego i merytorycznego.

Działania, podjęte wspólnie z depozytariuszami w 2022 roku, stwarzają przestrzeń do zachowania i szerszego zaprezentowania unikalnych tradycji oraz zwyczajów, co wpłynie na ich lepsze zrozumienie i zachowanie dla kolejnych pokoleń. Projekt stanowi stałe działanie Narodowego Instytut Dziedzictwa, jako jedna z form wsparcia lokalnych wspólnot.

W 2022 roku zespół projektowy przeprowadził dwa pilotaże terenowe, pierwsze spotkanie przeznaczone dla grup z terenu Żywiecczyzny 7–9 kwietnia 2022 roku. Kolejne spotkanie na Śląsku Cieszyńskim zrealizowano w drugim półroczu w dn. 6–8 października 2022 roku. W warsztatach wzięli udział depozytariusze niematerialnego dziedzictwa kulturowego, reprezentujący: zabawkarstwo żywiecko-suskie; kolędowanie dziadów noworocznych na Żywiecczyźnie; umiejętność gry na dudach żywieckich oraz sposób ich wytwarzania;

tradycję wykonywania, ubierania i noszenia żywieckiego stroju mieszczańskiego; rusznikarstwo artystyczne i historyczne – wyroby według tradycyjnej szkoły cieszyńskiej; tradycję wytwarzania koronki koniakowskiej; gajdy – umiejętność wytwarzania instrumentu i praktykę gry; beskidzki haft krzyżykowy; bacowanie, a także Święto Ogniove w Żorach.

W bieżącym 2023 roku działania realizowane wspólnie w ramach projektu obejmowały III pilotaż zrealizowany 23–24 października 2023 r. w Poznaniu. Spotkanie w Poznańskim Centrum Dziedzictwa otworzyły: dr Monika Herkt, dyrektor Poznańskiego Centrum Dziedzictwa, Teresa Palacz, kierownik Oddziału Terenowego NID w Poznaniu oraz Katarzyna Sadowska-Mazur, kierownik zespołu ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego NID. W warsztatach wzięli udział depozytariusze niematerialnego dziedzictwa kulturowego, reprezentujący między innymi Bambrów Poznańskich oraz umiejętność wykonywania snutki golińskiej, a także przedstawiciele instytucji kultury: Muzeum Regionalnego w Wągrowcu, Muzeum Okręgowego w Lesznie, Muzeum Ziemi Rawickiej oraz Stowarzyszenia Czas A.R.T. Nad przebiegiem spotkania czuwał również Tomasz Łuczak, koordynator ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego NID w województwie wielkopolskim oraz wszyscy członkowie zespołu koordynującego projekt „Zapis tradycji”.

Uczestnicy warsztatów w pierwszej kolejności poznali działalność Centrum Archiwistyki Społecznej (CAS) oraz wybrane archiwa społeczne, które zaprezentowały przedstawicielki Centrum: Małgorzata Pankowska-Dowgiąło, Ewa Majdecka oraz Adriana Kapała. Agata Mucha, inicjatorka projektu i koordynator ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego NID, przedstawiła cele, założenia oraz efekty powstałe w wyniku działań, które były dotychczas podejmowane w ramach realizacji projektu.

W kolejnej części skupiono się na przedstawieniu informacji o tym co i jak dokumentować i archiwizować, Adriana Kapała z CAS zaprezentowała również schemat pracy i nagrywania historii mówionej. Na zakończenie intensywnego dnia zajęć Poznańskie Centrum Dziedzictwa – gospodarz wydarzenia – zorganizowało oprowadzanie po ekspozycji głównej centrum interpretacji dziedzictwa Brama Poznania oraz zwiedzanie wystawy czasowej w Galerii Śluza „O ludziach, którzy tworzyli Poznań”.

Podczas drugiego dnia szkolenia uczestnicy warsztatów zapoznali się z aspektami praktycznymi prowadzenia archiwum. Małgorzata Pankowska-Dowgiąło, kierowniczka Działu Rozwoju Kompetencji Archiwistów Społecznych, podzieliła się wiedzą na temat tego jak skanować oraz opisywać dokumenty i zdjęcia. Ewa Majdecka, kierowniczka Działu Rozwoju Narzędzi Cyfrowych CAS, przedstawiła narzędzia do opracowania i publikacji zbiorów, czyli Otwarty System Archiwizacji oraz portal zbiorospoleczne.pl. Na zakończenie uczestnicy mogli przećwiczyć zdobyte wiadomości w Otwartym Systemie Archiwizacji.

Warsztaty odbyły się dzięki wsparciu instytucji organizujących wydarzenie, zaangażowaniu członków zespołu projektowego, ale przede wszystkim dzięki

zaangażowaniu uczestników spotkania, w tym depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Organizatorami warsztatów „Zapis tradycji” był Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz Centrum Archiwistyki Społecznej, a współorganizatorem Poznańskie Centrum Dziedzictwa.

Stała i ścisła współpraca z Centrum Archiwistyki społecznej umożliwiła włączenie partnera w inne wydarzenia NID promując i popularyzując projekt m.in. w związku z jubileuszem 20-lecia Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz jubileuszu 10-lecia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

W trakcie oficjalnego otwarcia wystawy Narodowego Instytutu Dziedzictwa „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” 5 czerwca w Łodzi Katarzyna Ziętał, Dyrektorka Centrum Archiwistyki Społecznej wygłosiła prelekcje „Działania Centrum Archiwistyki Społecznej na rzecz dziedzictwa”. Działania instytucji były prezentowane ponadto na stoisku towarzyszącym wydarzeniu.

Centrum Archiwistyki Społecznej przeprowadziło również szkolenie dla wszystkich zainteresowanych wspólnot w trakcie jubileuszowej gala niematerialnego dziedzictwa kulturowego 6 grudnia 2023 roku w Zakopanem.

5.4.2. Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie. Wsparcie działań mających na celu przeciwdziałanie nielegalnemu wywozowi zabytków z terenu Ukrainy w wyniku rosyjskiej agresji (004-CPKU)

Miejsce: Warszawa (online)

Czas trwania: 4h

Grupa docelowa: uczestnicy rynku sztuki (kolekcjonerzy, marszandzi, antykwariusze, pracownicy domów akcyjnych), inspektorzy Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków, osoby zainteresowane tematyką ochrony dóbr kultury.

Partnerzy/Współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: Tematem szkolenia były ukraińskie i polskie przepisy dotyczące wywozu zabytków za granicę, zasady przywozu zabytków na teren Unii Europejskiej, najbardziej charakterystyczne typy zabytków, które są zagrożone nielegalnym wywozem z Ukrainy – ikony oraz zabytki archeologiczne, działania Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie na rzecz zabezpieczenia zabytków i instytucji kultury. Szkolenie było poprowadzone przez specjalistów z Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Wydarzenie odbyło się online i było ogólnodostępne (po uprzedniej rejestracji). W ramach szkolenia przeprowadzono sesję pytań i odpowiedzi, które uczestnicy mogli kierować do prelegentów.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: w szkoleniu wzięły udział 52 osoby.

Zrealizowane cele projektu: celem projektu było zorganizowanie szkolenia, co udało się z pełnym powodzeniem.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: uczestnikom szkolenia udostępniono formularz kontaktowy za pośrednictwem którego możliwe jest wysyłanie pytań lub zagadnień, na podstawie których mogą zostać zorganizowane kolejne szkolenia skierowane do uczestników rynku sztuki.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 9600 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

5.4.3. Edukacja o zabytkach

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi programy edukacyjne na rzecz ochrony i opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym skierowane do różnych grup wiekowych i grup interesariuszy dziedzictwa.

Grupa docelowa: edukacja dla samorządów

Czas trwania: 2023 r.

Opis:

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi bazę wiedzy z zakresu zarządzania dziedzictwem dla jednostek samorządu terytorialnego – samorząd.nid.pl, która regularnie jest wzbogacana artykułami eksperckimi z zakresu prawa, zarządzania czy rewitalizacji zabytków.

W 2023 roku pojawiły się artykuły m.in. dr Tomasza Jeleńskiego z zakresu rewaloryzacji i modernizacji budynków historycznych w dobie kryzysu klimatycznego – poświęconych przegrodom zewnętrznym, materiałom renowacyjnym, integracji z zielenią – oraz Rajmunda Rysia dot. narzędzi specjalnych w rewitalizacji.

Cykl szkoleń, wykładów i webinarów online:

Szczegółowe informacje w opisie projektu: patrz pkt 5.7.

5.4.3.1. Szkolenia / wykłady / seminaria z zarządzania dziedzictwem prowadzone we współpracy z partnerami zewnętrznymi

1. Szkolenie zdalne dla NIST:

- Anna Fogel, szkolenia dot. prawnych uwarunkowań ochrony krajobrazu,
- Maria Badeńska-Stapp, szkolenia dot. roli dziedzictwa w procesie rewitalizacji,

2. Seminarium szkoleniowe dla Stowarzyszenia Urbaniści Polscy (13.10.2023)
  - Maria Badeńska-Stapp „Wartości zabytkowe obszarów i obiektów w kontekście planistycznym, doświadczenia miejskiego konserwatora zabytków”
  - Maria Badeńska-Stapp „Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatu, odnawialne źródła energii, zieleń zabytkowa i współczesna”
3. „Rozwój lokalny” – letnie warsztaty sieciujące dla 29 miast uczestniczących w projekcie, Warszawa 13–14 czerwca 2023 (Maria Badeńska Stapp „Rola dziedzictwa niematerialnego w budowaniu potencjału rozwojowego”)

Grupa docelowa: edukacja dla właścicieli zabytków

5.4.3.2. Praktyki, cykl szkoleń, wykładów i webinarium online

Spotkania dla właścicieli zabytków drewnianych oraz warsztaty dla dzieci organizowane przez Centrum Architektury Drewnianej.

Grupa docelowa: edukacja dla dzieci i młodzieży szkolnej, edukacja dla studentów

W 2023 roku Oddział Terenowy w Krakowie rozpoczął realizację programu NID4TEENS, który jest alternatywną propozycją dla tradycyjnych lekcji. We współpracy z partnerską szkołą zaplanowano cykl dziesięciu zajęć dla uczniów pierwszej klasy liceum.

Głównym celem projektu NID4TEENS jest przybliżenie uczestnikom w przystępnej, atrakcyjnej formie wiedzy pozwalającej na odkrycie, poznanie i docenienie rangi depozytu kulturowego, jaki otrzymują, gdy wchodzi w dorosłość. Zakres tematyczny poruszany w ramach projektu – od kultur przedantycznych, dziedzictwo Greków, Rzymian i Cesarstwa bizantyńskiego, przez rycerską Europę, aż po kres średniowiecza – koresponduje z zakresem nauczania przedmiotów humanistycznych zdefiniowanych w podstawie programowej klasy I LO. Wspólnie podróżując po kulturowej mapie przemian, jakie zaszły od antyku po świat renesansu uczestnicy projektu zyskują nową platformę poznawczą, na której łączą się i dopełniają wątki poruszane jednostkowo w obrębie lekcji języka polskiego, historii czy filozofii.

Formuła zajęć realizowanych w comiesięcznym cyklu zbudowana została z trzech wzajemnie uzupełniających się części: teoretycznej, warsztatowej i terenowej. Szczególną wartością projektu jest możliwość obserwacji omawianych zjawisk na „żywym modelu”. Bogactwo oraz waga zjawisk wiązanych z dziedzictwem, jakie zachodziły na przestrzeni dziejów od antyku do schyłku średniowiecza uniemożliwia ich pełne ujęcie w ramach projektowanych zajęć. Dlatego też najważniejsze, kluczowe wątki zostały zgrupowane w bloki tematyczne, pozwalające uczestnikom zrozumieć, jak recepcja danej problematyki – np. kanonu postaci ludzkiej w sztuce – zmieniała się na przestrzeni poszczególnych epok. Wśród zagadnień podejmowanych w ramach projektu NID4TEENS należy wymienić między innymi blok przybliżający uczestnikom podstawowe pojęcia i definicje z zakresu historii sztuki, umożliwiające płynne poruszanie się w świecie dziedzictwa kulturowego,

blok poświęcony życiu codziennemu, obrzędowości oraz kulturze dnia codziennego omawianych epok czy też blok przedstawiający zmiany kanonu artystycznego i architektonicznego w poszczególnych okresach dziejów.

W ramach projektu NID4TEENS podjęto współpracę z Muzeum Kraków oraz Muzeum Narodowym w Krakowie, aby umożliwić nieodpłatne korzystanie przez uczestniczącą w projekcie młodzież ze zbiorów tych instytucji.

W planach jest również dalszy rozwój portalu edu.nid.pl, wspomagającego prowadzenie lekcji szkolnych na temat dziedzictwa kulturowego, na którym publikowane są scenariusze lekcji, karty pracy, materiały wideo, podcasty czy gry.

Narodowy Instytut Dziedzictwa przyjmuje studentów na praktyki oraz organizuje wykłady i spotkania ze studentami, m.in. na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego czy na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP w Krakowie. Dodatkowo, Dział Dziedzictwa Archeologicznego realizuje coroczny cykl wykładów w języku polskim i angielskim o ochronie dziedzictwa archeologicznego dla studentów kierunku Budownictwo Lądowe na Politechnice Warszawskiej.

1. Opieka merytoryczna nad praktykami studenckimi, realizacja: OT Olsztyn

Praktyka studencka: drugi rok studiów pierwszego stopnia na kierunku dziedzictwo kultury materialnej – ochrona, promocja, gospodarowanie Wydziału Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Organizacja praktyk i opieka merytoryczna nad dwoma studentkami ww. studiów. Praktyki trwały miesiąc czasu. Studentki zostały zapoznane z organizacją i działalnością NID, specyfiką obszaru ochrony zabytków, odbyły wyjazdy w teren, sporządziły pod opieką pracownika NID OT Olsztyn e-noty.

2. Prowadzenie praktyk uczniowskich, realizacja: PT Park Mużakowski w Łęknicy

Opieka merytoryczna nad praktykami uczniowskimi (2 osoby – kwiecień 2023) – zapoznanie ze specyfiką działalności NID, w tym oddziału terenowego.

3. Lekcje nt. dziedzictwa kulturowego regionu Łódzkiego, realizacja: OT w Łodzi

Odbyły się dwa spotkania z uczniami szkół ponadpodstawowych i studentami:

- 26 maja – lekcja dla uczniów klas geodezyjnych oraz leśniczych Technikum nr 13; Zespół Szkół Geodezyjno-Technicznych w Łodzi im. Sybiraków „Rozwój przestrzenny Łodzi – miasta Fabrycznego”, M. Dankowska;
- 14 czerwca – wykład dla studentów kierunku planowanie przestrzenne Wydziału Budownictw, Architektury i Inżynierii Środowiska Politechniki Łódzkiej „Historia rozwoju przestrzennego Łodzi zapisana na kartach Atlasu historycznego miasta Łodzi”, M. Dankowska.

4. Opracowanie scenariusza warsztatów dla nauczycieli, realizacja: OT w Łodzi, współpraca: UŁ Instytut Historii Sztuki

Przygotowanie i koordynacja projektu edukacyjnego: opracowanie scenariusza warsztatów dla nauczycieli. Tematem była wizyta studyjna na terenie Manufaktury w Łodzi (dawnych zakładów przemysłowych I.K. Poznańskiego) Opracowanie przygotowane w ramach zajęć „Popularyzacja dziedzictwa kulturowego we współczesnych mediach – formy, metody, praktyka” przez studentów pierwszego roku drugiego stopnia kierunku historia sztuki Uniwersytetu Łódzkiego pod opieką dr Darii Rutkowskiej-Siudy. Koordynacja NID: M. Dankowska, A. Lorenc-Karczewska.

5. Zajęcia edukacyjne, realizacja: OT w Zielonej Górze

- 24 lutego – lekcja edukacyjna dotycząca ochrony zabytków i działalności NID – Klasa III, Chrześcijańska Szkoła Podstawowa „Salomon” w Zielonej Górze,
- 5 kwietnia – spotkanie ze studentami UZ w Broniszowie w ramach projektu „Edukacja mobilna”.

6. Zajęcia dla studentów, realizacja: OT Toruń

W kwietniu 2023 roku przeprowadzono zajęcia dla studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika dwóch kierunków: ochrona dóbr kultury (specjalizacja zabytkoznawstwo, drugi stopień, pierwszy rok) oraz historia sztuki (specjalizacja ochrona zabytków).

7. Współpraca z uczelniami w zakresie rewitalizacji i dziedzictwa kulturowego

- 27 marca – konwersatorium ze studentami planowania przestrzennego na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych, Katedra Geografii Turystyki i Rekreacji Uniwersytetu Warszawskiego,
- 4 kwietnia – wykład „Administracyjne aspekty ochrony zabytków” dla studentów Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP w Krakowie,
- 30 maja – wizyta studyjną dot. rewitalizacji i dziedzictwa kulturowego Żyrardowa dla studentów Wydziału Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej,
- coroczny cykl wykładów w języku polskim i angielskim o ochronie dziedzictwa archeologicznego dla studentów kierunku budownictwo lądowe na Politechnice Warszawskiej. Realizacja: Dział Dziedzictwa Archeologicznego.

8. Cykl wykładów w szkole średniej NID4TEENS, realizacja: OT w Krakowie

Miejsce: Kraków

Czas trwania: wrzesień 2023 – czerwiec 2024

Grupa docelowa: młodzież w wieku 14–15 lat realizująca program nauczania klasy I liceum ogólnokształcącego o profilu humanistycznym

Partnerzy/współorganizatorzy: Zespół Szkół Ogólnokształcących nr XVIII w Krakowie

Opis:

Pilotażowa odsłona projektu NID4TEENS, wpisując się w statutowe działania Narodowego Instytutu Dziedzictwa jest próbą odpowiedzi na postępujące zubożenie humanistycznego profilu kształcenia na średnim poziomie. Głównym celem projektu NID4TEENS jest przybliżenie uczestnikom w przystępnej, atrakcyjnej formie wiedzy pozwalającej na odkrycie, poznanie i docenienie rangi depozytu kulturowego, jaki otrzymują wchodząc w dorosłość. Zakres tematyczny poruszany w ramach projektu – od kultur przed-antycznych, dziedzictwo Greków, Rzymian i Cesarstwa bizantyńskiego, przez rycerską Europę aż po kres średniowiecza – koresponduje z zakresem nauczania przedmiotów humanistycznych zdefiniowanych w podstawie programowej klasy I LO. Wspólnie podróżując po kulturowej mapie przemian, jakie zaszły od antyku po świat renesansu uczestnicy projektu zyskują nową platformę poznawczą, na której łączą się i dopełniają wątki poruszane jednostkowo w obrębie lekcji języka polskiego, historii czy filozofii. Uzpełnienie w ramach projektu NID4TEENS podstawy programowej o wiedzę z zakresu historii sztuki i kultury pozwoli uczestnikom projektu na stworzenie spójnego obrazu źródeł budujących uniwersalny krąg cywilizacji europejskiej. Formuła zajęć realizowanych w comiesięcznym cyklu zbudowana została z trzech wzajemnie uzupełniających się części: teoretycznej, warsztatowej i podsumowującym je wyjściu w teren.

Szczególną wartością projektu jest możliwość obserwacji omawianych zjawisk na „żywym modelu”. Bogactwo oraz waga zjawisk wiązanych z dziedzictwem, jakie zachodziły na przestrzeni dziejów od antyku do schyłku średniowiecza uniemożliwia ich pełne ujęcie w ramach projektowanych zajęć. Dlatego też najważniejsze, kluczowe wątki zostały zgrupowane w bloki tematyczne, pozwalające uczestnikom zrozumieć jak recepcja danej problematyki – np. kanonu postaci ludzkiej w sztuce, zmieniała się na przestrzeni poszczególnych epok. Wśród zagadnień podejmowanych w ramach projektu NID4TEENS należy wymienić między innymi blok przybliżający uczestnikom podstawowe pojęcia i definicje z zakresu historii sztuki, umożliwiające płynne poruszanie się w świecie dziedzictwa kulturowego, blok poświęcony życiu codziennemu, obrzędowości oraz kulturze dnia codziennego omawianych epok czy też blok przedstawiający zmiany kanonu artystycznego i architektonicznego w poszczególnych okresach dziejów. W ramach jednego z bloków tematycznych projektowane jest spotkanie w formule Master Class z uznanym ekspertem Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Możliwość swobodnej rozmowy i wymiany myśli z niekwestionowanym autorytetem w dziedzinie ochrony zabytków stworzy ramy kolejnej okazji do budowania wśród uczestników projektu świadomości wagi i rangi oraz znaczenia dziedzictwa kulturowego tak dla naszej przeszłości jak i przyszłości.

Podsumowaniem projektu NID4TEENS jest zaplanowany w ramach ostatniego bloku tematycznego wyjazd studyjny do Lipnicy Murowanej umożliwiający uczestnikom samodzielne doświadczenie piękna, złożoności i bogactwa dziedzictwa zarówno materialnego jak i niematerialnego najwyższej klasy.

Frekwencja:

W zajęciach odbywających się w comiesięcznych odsłonach uczestniczy 30 uczniów uczęszczających do I klasy LO.

Efekt merytoryczny:

Powiązanie wątków poruszanych w ramach nauczania poszczególnych przedmiotów profilu humanistycznego I klasy liceum ogólnokształcącego z zapleczem kulturowym omawianych epok, umożliwi uczestnikom projektu zbudowanie ich pełnego, kompleksowego obrazu.

Wyposażenie uczestników projektu w stosowne narzędzia pozwala na samodzielne eksplorowanie dziedzictwa kulturowego kultur przed-antycznych, antyku i średniowiecza. Wyeksponowanie ciągłości/zmienności rozumienia szeregu zjawisk w architekturze, sztukach użytkowych oraz kulturze dnia codziennego na przestrzeni dziejów omawianych w ramach projektu epokach stwarza ramy dla osobistego obcowania z bogactwem dorobku kulturowego dziedzictwa epok omawianych w ramach podstawy programowej I klasy liceum ogólnokształcącego o profilu humanistycznym.

Efekt merytorycznym zajęć w ramach cyklu NID4 TEENS jest przede wszystkim:

- podniesienie poziomu wiedzy uczestników projektu w zakresie wagi oraz znaczenia dziedzictwa kulturowego,
- uwrażliwienie uczestników projektu na znaczenie dorobku artystycznego, kulturowego,
- i filozoficznego antyku oraz średniowiecza, jako części składowych uniwersalnego kręgu europejskiej cywilizacji łacińskiej,
- podniesienie wrażliwości uczestników projektu na znaczenie zabytków w procesie budowania współczesnego obrazu świata, w którym żyjemy,
- stworzenie platformy poznawczej w strukturach edukacyjnych, pozwalającej na samodzielne odkrywanie, definiowanie oraz analizę i docenienie rangi depozytu kulturowego zgromadzonego przez poprzednie epoki i generacje naszych przodków,
- kształtowanie postawy uczestników projektu jako świadomych odbiorców kultury.

Wykaz materiałów do wykorzystania po zakończeniu zadania:

Na potrzeby każdego z odcinków cyklu tworzone są autorskie materiały i pomoce edukacyjne, niezbędne do przeprowadzenia zajęć w zakładanej formule. Przygotowane materiały obejmują każdorazowo: szczegółowy konspekt obrazujący cele oraz projektowany przebieg zajęć, prezentację stanowiącą materiał ilustracyjny do części teoretycznej, opracowane materiały źródłowe na potrzeby zajęć warsztatowych oraz karty pracy indywidualnej dla uczniów, z których zadania realizowane są podczas wyjść terenowych.

Komplet przygotowanych materiałów pozwala na powielenie projektu w kolejnych cyklach.

Dotychczas, zgodnie z zaplanowanym harmonogramem w ramach projektu NID4TEENS zrealizowano następujące bloki tematyczne:

- Wrzesień 2023 r. – „Narodziny zabytku, czyli czego nas może nauczyć czas”.

Warsztaty: „Czy smartfon może być zabytkiem?” (zadania do realizacji w grupach zgodnie z wytycznymi zawartymi na kartach pracy obejmujących przygotowanie kart inwentarzowej przedmiotu ważnego dla uczestników zajęć, który spełniając ustawowe kryteria w perspektywie czasu stanie się zabytkiem).

Wyjście w teren: wzgórze Wawelskie, zwiedzanie wystawy „Wawel Zaginiony”, spacer po wzgórzu z uwzględnieniem i wypunktowaniem zmian jakie zachodziły w jego zagospodarowaniu na przestrzeni wieków.

- Październik 2023 r. – „3 x P: perspektywa, proporcja, przestrzeń. Przewodnik po najważniejszych pojęciach pozwalających swobodnie nawigować na oceanie sztuki”.

Warsztaty: gra dydaktyczna / quiz (na zasadzie Familiady).

Wyjście w teren: MNK Oddział Pałac Biskupa Erazma Ciołka. Zwiedzanie Galerii Sztuka Dawnej Polski XII–XVIII wiek + spacer po Starym Mieście w poszukiwaniu detalu architektonicznego.

- Listopad 2023 – „*Cinis et manes et fabula fies* [pol. „Popiołem i cierniem i wspomnieniem się staniesz”, Persjusz]. O zwyczajach sepulkralnych i wierzeniach naszych przodków na przestrzeni wieków”.

Warsztaty: „Pakujemy się w Zaświaty” (zadania do realizacji w grupach zgodnie z wytycznymi zawartymi na kartach pracy obejmujące wypełnienie symbolicznej walizki stosownej na podróż w zaświaty dla poszczególnych omawianych epok).

Wyjście w teren: Muzeum Archeologiczne. Zwiedzanie wystaw „Bogowie starożytnego Egiptu” oraz „Pradzieje i wczesne średniowiecze Małopolski” + Katedra Wawelska (nekropolia królewska).

- Grudzień 2023 r. – „Naga prawda. O kanonie przedstawienia postaci ludzkiej na przestrzeni wieków”.

Warsztaty: „Sąd nad sztuką: piękno cielesne a duchowe (Antyk vs. Średniowiecze)”. Debata oksfordzka.

Wyjście w teren: MNK Muzeum XX Czarłtoryskich. Zwiedzanie wystawy: „Źródła” w Galerii Sztuki Starożytnej + Kościół Mariacki: Ołtarz Wita Stwosza + po drodze spacer po Starym

Mieście w poszukiwaniu rzeźby architektonicznej (repcja klasycznego wzorca rzeźby antycznej).

- Styczeń 2024 – „Od Zigguratu do gotyckiej katedry. O kanonie architektonicznym na przestrzeni wieków”.

Warsztaty: „Od rzutu do trójwymiaru” (zadania do realizacji w grupach zgodnie z wytycznymi zawartymi na kartach pracy obejmujących porównanie najbardziej typowych rzutów i rozrysów porządków).

Wyjście w teren: „Od Światowida do Wita Stwosza. Spacer w poszukiwaniu najstarszych śladów działalności architektonicznej człowieka w Krakowie”.

Efekt medialny: program NID4TEENS promowany był na Facebooku, gdzie opublikowano dotychczas 4 posty o łącznym zasięgu 7034.

Odwiedziny: nie dotyczy

Odsłony: nie dotyczy

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: nie dotyczy

Średni czas trwania odwiedzin: nie dotyczy

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: nie dotyczy

Planowany zakres rzeczowy (zgodny z umową dotacyjną): nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu:

- uzupełnienie programu nauczania I klasy liceum ogólnokształcącego o profilu humanistycznym o wiedzę z zakresu nauk o sztuce obejmującą zagadnienia związane z podstawowymi definicjami, analizą dzieła sztuki, rozwojem myśli architektonicznej i estetycznej w okresie od zarania dziejów po kres średniowiecza,
- wyeksponowanie ciągłości/zmienności rozumienia szeregu zjawisk w architekturze, sztukach użytkowych oraz kulturze dnia codziennego na przestrzeni dziejów epok omawianych w ramach podstawy programowej I klasy liceum ogólnokształcącego o profilu humanistycznym,
- powiązanie zasobu wiedzy teoretycznej z zakresu historii sztuki oraz dziedzictwa kulturowego z obiektami, budynkami i przedmiotami funkcjonującymi w przestrzeni miejskiej Krakowa.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- sama formuła prowadzenia projektu edukacyjnego (trójdzielność zajęć a zwłaszcza wyjście z przestrzeni szkolnej i możliwość osobistego obcowania z zabytkiem),
- nawiązanie otwartego dialogu z młodzieżą, która w środowisku szkolnym nie ma możliwości zrealizowania zakresu tematycznego poruszanego w ramach projektu,
- znaczne rozwinięcie zainteresowania młodzieży szeroko przedstawianymi aspektami składającymi się na spójny obraz dziedzictwa kulturowego epok omawianych w ramach projektu.

Wszystkie działania w ramach projektu NID4TEENS są realizowane w ramach zakresu standardowej działalności i budżetu OT w Krakowie. Narodowy Instytut Dziedzictwa nie poniósł dotychczas żadnych dodatkowych kosztów realizacji projektu wykraczających poza standardowy budżet OT.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

(Partner projektu nie ponosi kosztów związanych z organizacją zajęć edukacyjnych. Jedynym kosztem ponoszonym przez uczestników projektu jest zakup biletów wstępu do instytucji kultury odwiedzanych w ramach wyjść terenowych. Zespół NID prowadzący projekt, aby zminimalizować obciążenia finansowe uczestników dokłada starań, aby harmonogram zajęć pokrywał się w większości przypadków z dniami bezpłatnego wstępu do instytucji kultury).

5.5. PROJEKTY Z ZAKRESU GROMADZENIA DANYCH O ZABYTKACH

5.5.1. Modernizacja oprogramowania do zarządzania zdigitalizowaną dokumentacją

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 22.03.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: użytkownicy posiadający dostęp do cyfrowego repozytorium cyfrowego dokumentacji poprzez aplikację ScanManager.

Z aplikacji korzysta obecnie 739 osób, którzy są pracownikami: Narodowego Instytutu Dziedzictwa, wojewódzkich urzędów ochrony zabytków, Departamentu Ochrony Zabytków MKiDN, Departamentu Funduszy i Spraw Europejskich, funkcjonariuszy Policji zajmujących się ochroną zabytków archeologicznych, funkcjonariuszy Straży Granicznej i Krajowej Administracji Skarbowej w zakresie pozwoleń na wywóz zabytków za granicę, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, powiatowych i miejskich konserwatorów zabytków oraz wyznaczonych przedstawicieli urzędów wojewódzkich zajmujących się tematyką grobów i cmentarzy wojennych.

Partnerzy/współorganizatorzy: brak

Opis:

W NID od 2011 roku funkcjonuje system informatyczny służący do przechowywania i udostępniania informacji o obiektach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się w krajowej ewidencji zabytków, ewidencji grobów i cmentarzy wojennych, a także obiektach uznanych za pomniki historii i miejscach światowego dziedzictwa UNESCO. System składa się z warstwy produkcyjnej i publikacyjnej. Warstwa produkcyjna składa się Centralna Bazy Danych o Zabytkach, Repozytorium plików oraz oprogramowanie GIS. Natomiast

warstwa publikacyjna, to portal zabytek.pl, portal mapowy mapy.zabytek.gov.pl oraz API, które służą do publikacji zgromadzonych danych o zabytkach, m.in. na portalu dane.gov.pl. System informatyczny jest systematycznie rozbudowywany. W ramach projektu zmodernizowane zostało oprogramowanie w postaci aplikacja ScanManager (dokument.zabytek.gov.pl) służące do zarządzania zdigitalizowaną dokumentacją znajdującą się w Repozytorium plików. Zostały wykonane również penetracyjne testy bezpieczeństwa zmodernizowanej aplikacji ScanManager oraz portalu zabytek.pl

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu:

- modernizacja aplikacji ScanManager. W ramach prac została dokończona przebudowa aplikacji, która rozpoczęła się w 2022 roku. Prace polegały na zmianie front-end aplikacji, przy użyciu nowoczesnych komponentów programistycznych. Aplikacja zyskała nowy layout, który jest czytelniejszy i bardziej intuicyjny dla użytkownika oraz w pełni responsywny. Zmodernizowana aplikacja cechuje się zwiększonym poziomem bezpieczeństwa oraz wydajności. W 2023 roku w nowej wersji aplikacji zostały zaimplementowane następujące moduły:
  - Rejestr zabytków archeologicznych,
  - Rejestr zabytków ruchomych,
  - Ewidencja zabytków archeologicznych,
  - Ewidencja zabytków nieruchomych,
  - Groby i cmentarze wojenne,
  - Fiszki adresowe,
  - Archiwalia,
  - Wywozy,
  - Dokumentacja archeologiczna,
  - Dokumentacja historyczno-architektoniczna,
  - Fotografie.
- dodanie nowych funkcjonalności lub modyfikacja już istniejących funkcji, w aplikacji ScanManager, Centralnej Bazy Danych o Zabytkach oraz aplikacji NID Desktop,
- testy bezpieczeństwa oprogramowania.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- poprawa bezpieczeństwa IT systemu.
- ułatwienie korzystania z aplikacji ScanManager poprzez zastosowanie nowoczesnych komponentów programistycznych. Zmodernizowany interfejs aplikacji zachęci użytkowników do częstszego korzystania z dokumentacji zgromadzonej w cyfrowym repozytorium.
- możliwość korzystania z aplikacji ScanManager na urządzeniach o różnych rozdzielczościach, (responsywność) także na urządzeniach mobilnych.

- zwiększenie wydajności pracy osób zasilających cyfrowe repozytorium dokumentacji oraz Centralną Bazę Danych o Zabytkach

Nakłady finansowe poniesione przez NID: Centrum Kompetencji w zakresie digitalizacji zabytków – 265 680 zł (Umowa Nr 278/DF-VII/2023) oraz 226 320 zł (dotacja podmiotowa).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.5.2. Szkolenia z obsługi aplikacji ScanManager

Miejsce: Warszawa, szkolenia online

Czas trwania: luty–kwiecień 2023 r.

Grupa docelowa: użytkownicy aplikacji ScanManager z 16 wojewódzkich urzędów ochrony zabytków oraz MKiDN

Partnerzy/współorganizatorzy: brak

Opis:

Aplikacja ScanManager pozwala na zarządzanie skanowaną dokumentacją. Zeskanowane materiały mogą być zapisywane w postaci PDF/A, multiTiff a także JPG. Za pomocą modułu, możliwe jest wprowadzanie, usuwanie, modyfikowanie i wyszukiwanie metadanych oraz plików. Każde metadane aplikacja opatruje unikalnym kodem kreskowym. Dostęp do aplikacji odbywa się poprzez przeglądarkę internetową. Aplikacja dostępna jest pod adresem dokument.zabytek.gov.pl.

Na zlecenie Departamentu Ochrony Zabytków MKiDN pracownicy NID przeprowadzili serię pięciu szkoleń z obsługi aplikacji ScanManager dla wybranych pracowników WUOZ, MKiDN oraz biura miejskiego i powiatowego konserwatora zabytków w Poznaniu. Podczas szkoleń przedstawione i omówione zostały wszystkie repozytoria znajdujące się w aplikacji ScanManager oraz formy ich udostępniania dla szerszego grona odbiorców na stronach internetowych Narodowego Instytutu Dziedzictwa (mapy.zabytek.gov.pl, zabytek.pl, archiwum.zabytek.pl).

Szkolenia odbywały się w formule online w godz. od 9.00 do 14.00. Przeszkolone zostały 132 osoby.

Efekt medialny: W 2023 r. z aplikacji skorzystało 41 888 użytkowników.

Frekwencja: 132 uczestników szkoleń.

Tabela 12. Liczba użytkowników w podziale na instytucje

Instytucja	Liczba osób przeszkolonych
Biuro MKZ w Poznaniu	8

Biuro PKZ w Poznaniu	3
DOZ	11
WKZ Białystok	5
WKZ Gdańsk	10
WKZ Katowice	5
WKZ Kielce	3
WKZ Kraków	8
WKZ Lublin	25
WKZ Łódź	3
WKZ Olsztyn	2
WKZ Opole	2
WKZ Poznań	9
WKZ Przemyśl	11
WKZ Szczecin	4
WKZ Toruń	5
WKZ Warszawa	2
WKZ Wrocław	10
WKZ Zielona Góra	6
Suma	132

Zrealizowane cele projektu:

- podniesienie wiedzy użytkowników z obsługi aplikacji,
- promocja aplikacji wśród pracowników WUOZ i MKiDN,
- zapoznanie przedstawicieli służb konserwatorskich z nowoczesnymi cyfrowymi rozwiązaniami realizowanymi przez NID w zakresie zarządzania informacją o obiektach zabytkach.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- upowszechnienie wiedzy na temat cyfrowego repozytorium dokumentacji i aplikacji ScanManager,

- powszechniejsze korzystanie z zasobów zgromadzonych w repozytorium dokumentacji,
- zwiększanie liczby skanowanych i umieszczanych w repozytorium dokumentów rejestru zabytków przez pracowników WUOZ.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: szkolenie zrealizowane w ramach bieżących obowiązków pracowników Działu Danych Cyfrowych NID.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.5.3. Wsparcie graficzne i techniczne serwisu zabytek.pl i archiwum.zabytek.pl

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 1.03.2023 r. – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: użytkownicy portali zabytek.pl i archiwum.zabytek.pl

Partnerzy/współorganizatorzy: brak

Opis:

Zabytek.pl to serwis Narodowego Instytutu Dziedzictwa, który w nowoczesny i kompleksowy sposób udostępnia informacje o polskich zabytkach. Na portalu można odnaleźć opisy zabytków, dokumentację, archiwalne i aktualne zdjęcia obiektów, modele 3D oraz wiele innych zasobów.

W celu utrzymania wysokiej dostępności stron została wykupiona usługa wsparcia technicznego, która polegała na poprawie błędów, aktualizacjach i modyfikacjach stron oraz CMS. Najważniejsze zmiany wprowadzone podczas trwania projektu to: uproszczenie procedury autoryzacji w systemie login.gov, modyfikacja procedury aktualizacji danych i dokumentów na portalach, modyfikacja sposobu tworzenia wycieczek, poprzez stworzenie funkcjonalności dodawania obiektów do wycieczki z poziomu mapy, uruchomienie i powiązanie s portalami usługi Google Analytics 4, modyfikacje w zarządzaniu treściami z poziomu CMS, zmiany w layout stron.

W 2023 roku na portalach na bieżąco były dodawane i aktualizowane zdjęcia i opisy zabytków, publikowane nowe obiekty i dokumenty oraz modele 3D i chmury punktów.

Efekt medialny:

Liczba użytkowników w 2023 r. – 1 012 031

Liczba odsłon strony – 7 118 517

W porównaniu do 2022 roku liczba użytkowników korzystających ze strony wzrosła o ok. 30%.

Średni czas trwania odwiedzin wynosił 2 min 44 s.

Portal był odwiedzany przez użytkowników z 47 krajów. Najwięcej użytkowników odwiedziło stronę z: Polski, Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Niderlandów, Francji, Czech i Szwecji.

Zrealizowane cele projektu:

- wysoka dostępność stron,
- modyfikacje layout zwiększające atrakcyjność stron,
- publikacja 514 nowych obiektów zabytkowych i 41 405 dokumentów,
- wprowadzonych/zmoderowanych not użytkowników – 4957,
- publikacja 84 nowych zobrazowań 3D (cumulus/modele),
- publikacja 21 270 zdjęć.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- upowszechnianie wiedzy o zabytkach za pomocą nowoczesnych technologii,
- pozyskanie nowych użytkowników.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 51 660 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.5.4. Gromadzenie i udostępnianie dokumentacji rejestru i ewidencji zabytków w wersji cyfrowej i analogowej

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: zadanie statutowe NID powierzone przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego, praca ciągła, kontynuowana

Grupa docelowa: WUOZ, właściciele zabytków, policja, naukowcy, studenci, ogół społeczeństwa

Partnerzy/współorganizatorzy: wojewódzcy konserwatorzy zabytków

Opis:

Gromadzenie decyzji o wpisie do rejestru oraz krajowej ewidencji zabytków zostało powierzone NID przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego i wynika z Ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzenia z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.

W związku z powyższym NID gromadzi ewidencję napływającą z wszystkich wojewódzkich urzędów ochrony zabytków a składają się na nią karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa, cmentarzy, parków, ruchomych zabytków techniki oraz dzieł sztuki i rzemiosła artystycznego, a także stanowisk archeologicznych AZP.

Wszystkie te materiały są opracowywane, wpisywane do bazy danych i sukcesywnie digitalizowane. Zeskanowane dokumenty trafiają do cyfrowego repozytorium ScanManager, z którego korzystają także urzędy konserwatorskie i samorządowe. Informacje z dokumentów ewidencyjnych wpisywane są do bazy danych a dla zabytków nieruchomych oraz archeologicznych publikowane są na stronie zabytek.pl. Znajdziemy tu zarówno podstawowe metadane, opis zabytku, zdjęcia, wizerunki dokumentacji ewidencyjnej oraz wektoryzację granic ochrony zabytku na mapie. W przypadku zabytków ruchomych w tym zabytków ruchomych techniki dane umieszczane są w bazie Multiarch i obecnie nie są upubliczniane.

Sukcesywnie dla niektórych zabytków nieruchomych, ujawnianych na stronie zabytek.pl, sporządzane są noty opisujące historię zabytku. Dodatkowo w 2023 roku prowadzono kwerendę archiwalną do merytorycznego opracowania zabytku ewidencyjnego, jakim jest dworek przy ul. Ksawerów. Celem kwerendy jest zarówno nota na stronę zabytek.pl, jak i wykonanie szerszego opracowania, przygotowywanego do publikacji.

W skład dokumentacji rejestrowej wpływającej do NID wchodzi decyzje administracyjne wydawane przez wojewódzkich konserwatorów zabytków, wpisujące zabytki do rejestru i stanowiące o ich ochronie prawnej. Są to także decyzje zmieniające i wyjaśniające wpisy do rejestru, sprostowania oraz zmiany numerów rejestru, a także decyzje wydawane przez ministra kultury dziedzictwa narodowego dotyczące skreśleń lub odmowy skreślenia zabytku z rejestru. Podobnie jak w przypadku ewidencji dokumenty związane z rejestrem zabytków są digitalizowane i wpisywane do bazy danych.

Do obowiązków Działu Rejestru i Ewidencji Zabytków należy analiza powyższych dokumentów oraz dążenie do uspoźniania zbiorów znajdujących się w siedzibach wojewódzkich urzędów ochrony zabytków z dokumentacją w NID. W tym celu rozpoczęto proces weryfikacji tych dokumentów dla ewidencji zabytków archeologicznych w woj. pomorskim (dokładny opis projektu w części sprawozdania dotyczącej dotacji celowych MKiDN). Równolegle podjęto próbę weryfikacji ewidencji zabytków archeologicznych dla woj. świętokrzyskiego, prowadząc prace gabinetowe na podstawie spisów nadesłanych z WKZ.

Gromadzenie krajowej ewidencji zabytków wiąże się również z pracami w kartotece tzn. nadawaniem kartom numerów ewidencyjnych, nanoszeniem na karty nowych numerów rejestru, włączaniem dokumentacji do kartoteki, a także przenoszeniem części zbiorów do nowych szaf. To ostatnie zadanie wynika ze stale rosnących zbiorów, które zmuszają do coraz to nowych zakupów szaf kartotekowych oraz regałów.

Zrealizowane cele projektu:

- do krajowej ewidencji zabytków NID przyjął 14 527 dokumentów dla zabytków archeologicznych, nieruchomych i ruchomych, osiągając stan 1 201 444 kart ewidencyjnych,

- przyjęto 963 dokumenty związane z rejestrem zabytków, osiągając stan 79 660 dokumentów,
- do bazy Multiarch dla zabytków ewidencyjnych (nieruchome, ruchome w tym zabytki techniki) wprowadzono 145229 rekordów, zatem bazy ewidencyjne obejmują obecnie łącznie 685 946 rekordów,
- do bazy Multiarch dla zabytków rejestrowych (zabytki ruchome w tym technika) wpisano łącznie 4582 zabytki, osiągając stan 170 604 zabytki ruchome wpisane do rejestru,
- uspołniono dokumentację WEZ-KEZ dla zabytków archeologicznych w woj. pomorskim dla 25 111 dokumentów (dotacja celowa),
- zakupiono osiem szaf kartotekowych dla przechowywania ewidencji zabytków nieruchomych i ruchomych,
- zakupiono wózki do przewożenia dokumentacji,
- przeniesiono kartotekę ewidencji parkowych oraz część kartoteki ewidencji zabytkowych pojazdów na regały jezdne przeniesione z Grodziska Mazowieckiego,
- zakupiono aparat fotograficzny dla wykonywania zdjęć zabytków przydatny podczas wizji lokalnych prowadzonych przykładowo podczas weryfikacji zabytków rejestrowych,
- wykonano noty na stronę zabytek.pl dla cerkwi i cmentarza w Stanisławowie w woj. mazowieckie oraz dla obiektów budowlanych znajdujących się w parku Łazienkowskim w Warszawie oraz samego parku,
- zebrano materiały archiwalne do opracowania historycznego dla dworku przy ul. Ksawerów w Warszawie.

Efekt medialny: brak

Frekwencja: udostępniono zasób 315 osobom (dotyczy tylko kwerend analogowych oraz nadesłanych w korespondencji tradycyjnej i mailowej z wyjątkiem statystyk na zabytku.pl i geoportalu NID).

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- gromadzona dokumentacja ewidencyjna oraz rejestrowa jest podstawowym zasobem wiedzy dla sprawowania ochrony konserwatorskiej,
- ewidencja jest także źródłem wiedzy dla naukowców prowadzących badania nad dziedzictwem kulturowym,
- dążenia do uspołnienia zbiorów WEZ – KEZ należy kontynuować. NID wystąpił do MKiDN z propozycją kontynuacji weryfikacji tych zbiorów dla zabytków archeologicznych w woj. pomorskim oraz planem kontynuacji projektu dla pozostałych 15 województw,
- zaproponowano MKiDN budowę systemu dla prowadzenia ewidencji w wersji cyfrowej, co zakończyłoby tworzenie kolejnych rozbieżności pomiędzy zbiorami WEZ-KEZ,

- rosnący w tempie geometrycznym napływ ewidencji zabytkowych pojazdów będzie wymagał rozważenia sporządzenia jednolitych wytycznych dla prowadzenia tej ewidencji lub zaproponowania nowych rozwiązań legislacyjnych.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 35 000 zł (budżet Działu Rejestru i Ewidencji Zabytków)

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: 0

5.5.5. Współpraca z GUS

Zeszyt metodologiczny „Zabytki”.

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Czas trwania: luty–wrzesień 2023 r.

Grupa docelowa: badacze i naukowcy, przedstawiciele JST, służby konserwatorskie i in.

Partnerzy/współorganizatorzy: GUS

Opis:

Badanie, w którym omówione zostały podstawowe informacje o zabytkach, ich ochronie oraz gromadzeniu danych zgodnie z programem badań statystycznych statystyki publicznej. Badanie to, realizowane co roku począwszy od 2024 r. Zeszyt metodologiczny omawia dostępne źródła danych na temat zabytków oraz wskazuje te, z których możliwe będzie pozyskanie wiarygodnych i kompletnych danych. Za podstawowe źródło danych przyjęto rejestr zabytków.

Zrealizowane cele projektu: pogłębienie wiedzy na temat statystyki dot. dziedzictwa kulturowego.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: dane o dziedzictwie kulturowym, badania ma służyć przede wszystkim pozyskiwaniu, opracowaniu i analizie informacji o liczbie i stanie zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych oraz ich cechach.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: nie dotyczy

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

5.5.6. Przygotowanie formularza badań KK2 – sprawozdania o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w samorządzie gminnym

Miejsce: nie dotyczy

Czas trwania: luty 2023 r.

Grupa docelowa: badacze i naukowcy, przedstawiciele JST, służby konserwatorskie i in.

Partnerzy/współorganizatorzy: GUS

Opis: przygotowanie formularza badań KK2 – sprawozdania o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w samorządzie gminnym.

Zrealizowane cele projektu: Pogłębienie wiedzy na temat statystyki dot. dziedzictwa kulturowego.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: dane o dziedzictwie kulturowym

Nakłady finansowe poniesione przez NID: pracownicy NID w ramach obowiązków służbowych

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.5.7. Aktualizacja danych do publikacji Kultura i dziedzictwo narodowe w 2022 roku

Miejsce: nie dotyczy

Czas trwania: 2023 r.

Grupa docelowa: badacze i naukowcy, przedstawiciele JST, służby konserwatorskie i in.

Partnerzy/współorganizatorzy: GUS

Opis: publikacja przedstawia wybrane informacje o działalności podmiotów w obszarze kultury i dziedzictwa narodowego w Polsce oraz wskaźniki uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych.

Zrealizowane cele projektu: pogłębienie wiedzy na temat statystyki dot. dziedzictwa kulturowego (rejestr, pomniki historii, wpisy na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego itp.)

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: uaktualnione dane o dziedzictwie kulturowym.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: pracownicy NID w ramach obowiązków służbowych

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.5.8. Webinarium „Dziedzictwo kulturowe i rozwój”

Miejsce: online

Czas trwania: 13.03.2023 r.

Grupa docelowa: badacze i naukowcy, przedstawiciele JST, politycy i in.

Partnerzy/współorganizatorzy: prowadzący dr Anna Góral, dr Jarosław Kłaś i dr Katarzyna Kopec

Opis:

Spotkanie poświęcone było kwestii monitorowania i ewaluacji wpływu dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno-gospodarczy. Wybór tematu wpisuje się w widoczny od kilku lat trend systematyzowania badań nad statystyką kultury, w ramach którego dziedzictwo kulturowe staje się ważnym elementem rezonującym na otoczenie społeczno-gospodarcze. Celem webinaru było: przedstawienie wskaźników statystycznych wykorzystywanych w badaniu oddziaływania dziedzictwa na rozwój społeczno-gospodarczy w wybranych krajach (Australia, Islandia, Niemcy, Stany Zjednoczone, Szwajcaria i Wielka Brytania); omówienie propozycji wskaźników statystycznych do pomiaru społeczno-gospodarczego oddziaływania dziedzictwa.

Zrealizowane cele projektu: przygotowano prezentację i przeprowadzono wykład dot. Wskaźników statystycznych, pogłębienie wiedzy na temat statystyki dot. dziedzictwa kulturowego w kontekście potencjału gospodarczego.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: wiedza o wskaźnikach statystycznych wykorzystywanych w badaniu oddziaływania dziedzictwa na rozwój społeczno-gospodarczy w wybranych krajach (Australia, Islandia, Niemcy, Stany Zjednoczone, Szwajcaria i Wielka Brytania); wskaźniki statystyczne do pomiaru społeczno-gospodarczego oddziaływania dziedzictwa w Polsce.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 1500 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.5.9. Raport o stanie architektury drewnianej w Polsce

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023 r.

Grupa docelowa: służby konserwatorskie, jednostki administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego, badacze architektury drewnianej, ogół społeczeństwa

Partnerzy/współorganizatorzy: specjaliści zewnętrzni

Opis:

Publikacja przedstawia analizę stanu zachowania architektury drewnianej w Polsce oraz konieczne działania związane z ochroną tego zasobu. Raport przybliży także kwestie związane z prawną ochroną, finansowaniem oraz współczesnymi problemami i zagrożeniami dla architektury drewnianej. W podsumowaniu Raportu przedstawiono

wnioski z przeprowadzonej analizy oraz zalecenia dotyczące działań i systemowych rozwiązań, które mają na celu poprawę stanu zachowania zabytków drewnianych.

Zrealizowane cele projektu: rozbudowana i wieloaspektowa analiza stanu zachowania bardzo istotnego dla naszej tożsamości kulturowej zasobu zabytkowej architektury drewnianej.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: zawarte w raporcie wnioski końcowe oraz rekomendacje mogą być wykorzystane do stworzenia skutecznych narzędzi ochrony istniejącego zasobu zabytkowej architektury drewnianej w Polsce.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: koszty druku 10 290 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.6. PROJEKTY Z ZAKRESU DZIEDZICTWA ARCHEOLOGICZNEGO

5.6.1. Członkostwo NID w Europae Archaeologiae Consilium (EAC)

Miejsce: Warszawa, Bonn, Tallinn

Czas trwania: 2023 r.

Grupa docelowa: archeolodzy, naukowcy, badacze, zainteresowani

Partnerzy/współorganizatorzy: Europae Archaeologiae Consilium

Opis:

Narodowy Instytut Dziedzictwa reprezentuje Polskę w Europae Archaeologiae Consilium, (Europejska Rada Archeologiczna). Jej podstawową misją jest wspieranie zarządzania dziedzictwem archeologicznym w całej Europie i zaspokajanie potrzeb krajowych agencji zarządzających dziedzictwem archeologicznym poprzez zapewnienie organizacjom forum do ustanowienia bliższej i bardziej zorganizowanej współpracy oraz wymiany informacji.

W 2023 r. NID reprezentowały dwie przedstawicielki Działu Dziedzictwa Archeologicznego: dr A. Oniszczyk (wiceprzewodnicząca EAC) i A. Makowska. Ich działania obejmowały:

- udział w spotkaniach Zarządu EAC (22.03.2023, Bonn i 9–10.06.2023, Tallinn) oraz w jego bieżącej działalności (A. Oniszczyk),
- udział w spotkaniach i pracy bieżącej grupy roboczej Archaeological Archives (A. Oniszczyk – współprzewodnicząca grupy),
- współautorstwo w publikacji,
- udział w spotkaniach i pracy bieżącej grup roboczych: Remote Sensing i Articulating Significance of Archaeological Sites (A. Makowska).

W marcu 2023 r. obydwie przedstawicielki NID uczestniczyły w EAC General Assembly and Heritage Management Symposium „New Challenges – Archaeological Heritage Management and the Archaeology of the 18th to 20th centuries” w Bonn. W ramach sympozjum dr A. Oniszczyk wygłosiła referat autorstwa A. Oniszczyk i J. Wrzoska „Finding the wrong people – challenges of contemporary archaeology in Poland”.

W listopadzie 2023 roku dr A. Oniszczyk reprezentowała EAC na sesji plenarnej Komitetu Sterującego Rady Europy ds. Kultury, Dziedzictwa i Krajobrazu (CDCPP).

Zrealizowane cele projektu:

Publikacja: Novák D., Oniszczyk A., Gumbert B., *Digital Archaeological Archiving Policies and Practice in Europe: the EAC call for action*, *Internet Archaeology* 63, 2023, DOI: doi.org/10.11141/ia.63.7.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nie dotyczy

Nakłady finansowe poniesione przez NID: pracownicy NID w ramach obowiązków służbowych + koszty delegacji

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.6.2. Zespół roboczy ds. szczątków ludzkich w kontekście ochrony zabytków

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023 r.

Grupa docelowa: Departament Ochrony Zabytków MKiDN

Partnerzy/współorganizatorzy: ICOMOS International Scientific Committee on Legal, Administrative and Financial Issues (ICLAFI)

Opis:

Zespół roboczy rozpoczął prace w roku 2022. Jego zadaniem jest wypracowanie rekomendacji w postępowaniu ze szczątkami ludzkimi pozyskiwanymi w trakcie różnego typu działań dotyczących dziedzictwa kulturowego (np. badań archeologicznych, poszukiwań zabytków, znalezisk przypadkowych). W 2023 roku zespół pracował nad tekstem Q&A dotyczących różnych zagadnień m.in.: postępowania ze szczątkami w trakcie badań archeologicznych oraz w muzeach, szczątków z czasów współczesnych i nowożytnych, czy prac archeologiczno-ekshumacyjnych. Prace nad tekstem będą kontynuowane w I. kw. 2024 roku.

W ramach prac Zespołu roboczego NID ds. szczątków ludzkich w kontekście ochrony zabytków 3 kwietnia 2023 odbyło się jego spotkanie robocze. Zorganizowano seminarium ICOMOS International Scientific Committee on Legal, Administrative and Financial Issues (ICLAFI) „A legal status of human remains as an issue of the culture heritage law”, które

odbyło się w dniach 22-23 maja w Warszawie. W seminarium uczestniczyli przedstawiciele ICLAFI ze Stanów Zjednoczonych, Irlandii, Holandii, Belgii, Norwegii, Szwecji, Finlandii, Estonii, Słowenii, Turcji, Izraela, Singapuru oraz Polski. Tematem sympozjum była kwestia statusu prawnego szczątków ludzkich wydobywanych jako ewentualne zabytki archeologiczne i związane z tym zagadnienia. Referaty na ten temat, w kontekście prawa krajowego, wygłosili przedstawiciele ww. krajów. Drugiego dnia po południu odbyło się posiedzenie statutowe ICLAFI. Po obradach seminarium jego uczestnicy udali się na zorganizowany przez NID wyjazd studyjny do Torunia, Malborka, Elbląga oraz Fromborka – hasłem przewodnim były miejsca wpisane na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz, w związku z obchodzonym Rokiem Kopernikowskim, miejsca związane z życiem i działalnością Mikołaja Kopernika.

Zrealizowane cele projektu: seminarium ICOMOS International Scientific Committee on Legal, Administrative and Financial Issues (ICLAFI) „A legal status of human remains as an issue of the culture heritage law”

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nie dotyczy

Nakłady finansowe poniesione przez NID: pracownicy NID w ramach obowiązków służbowych + koszty delegacji i ekspertyz

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.6.3. Udział w projekcie „TRIQUETRA. Toolbox for assessing and mitigating Climate Change risks and natural hazards threatening cultural heritage”

Miejsce: Warszawa, Ateny, Damask, Gołańcz, Smuszewo

Czas trwania: 2023 r.

Grupa docelowa: szerokie grono odbiorców

Partnerzy/współorganizatorzy: Ethnicon Metsovion Polytechnion (NTUA), Deutsches Archäologisches Institut (DAI), Hellenic Ministry of Culture and Sports (HMCS), Ministero della Cultura (MIC), Bayerisches Landesamt für Denkmalpflege (BLFD), Ministry of Transport, Communications and Works (MTCW), Università degli Studi di Roma La Sapienza (SUR), Deutsches Zentrum für Luft – und Raumfahrt EV (DLR), Eratosthenes Centre of Excellence (ECoE), Paris-Lodron-Universität Salzburg (PLUS), Geosystems Hellas IT Kai Efarmogesgeoplirorforiakon Systimaton Anonimietaireia (GSH), University of Cyprus (UCY), Aristotelio Panepistimio Thessalonikis (AUTH), Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (AMU), Engineering Materials for Construction Idiotiki Kefalaiochiki Etaireia (EM4C), Nanophos Comercial Société Anonyme of Services and Development (NPHOS), Universität Ulm (UULM), Office du patrimoine et de l'archéologie du canton de Neuchâtel, section archéologie (OPAN), Centre Suisse d'électronique et de microtechnique SA – recherche et développement (CSEM), ALPES Lasers SA (ALPES).

Opis:

Celem projektu jest wypracowanie narzędzi do oceny i łagodzenia skutków zagrożeń związanych ze zmianami klimatycznymi i innymi czynnikami naturalnymi, takimi jak powódzie, ulewne deszcze, okresy suszy, zmiany chemiczne gleby i wody, zmiany poziomu wód gruntowych oraz erozja wybrzeży, mogącymi mieć negatywny wpływ na dziedzictwo kulturowe.

Jednym z planowanych rozwiązań jest budowa platformy – Systemu Wspomagania Decyzji – umożliwiającej ocenę wpływu różnego rodzaju zagrożeń na zabytki. Systemowe podejście do identyfikacji zagrożeń będzie możliwe między innymi dzięki wprowadzeniu i testowaniu innowacyjnych technologii do ich oceny, m.in. Flash Lidar do mapowania 3D reliktyw podwodnych i próby monitorowania erozji czy czujnika spektroskopowego do monitorowania jakości wody. Jednocześnie prowadzone będą prace nad nowymi technikami teledetekcji, dzięki którym możliwe będzie wykrywanie czynników ryzyka dla zabytkowych struktur.

Prace pilotażowe projektu TRIQUETRA prowadzone będą na terenie ośmiu kompleksów archeologicznych w różnych częściach Europy. Dobrano je w taki sposób, aby możliwe było zetknięcie z różnymi rodzajami zagrożeń, w różnych uwarunkowaniach klimatycznych. W Polsce narzędzia TRIQUETRA testowane będą na pozostałościach osady obronnej ludności kultury łużyckiej w Smuszewie, woj. wielkopolskie – osady „typu biskupińskiego”. Jej delikatne drewniane konstrukcje, zachowane pod ziemią i pod wodą, są zagrożone ze względu na gospodarkę rolną (m.in. zmiany chemiczne gleby i wody), wahania poziomu i wzrost temperatury wody, zakwitanie glonów czy lokalne podtopienia powodowane intensywnymi opadami deszczu.

W okresie sprawozdawczym działania Działu Dziedzictwa Archeologicznego (A. Oniszczyk, A. Byszewska-Łasińska, A. Makowska) w projekcie polegały na: udziale w ponad 30 międzynarodowych i krajowych spotkaniach online dot. poszczególnych pakietów pracy (w tym w spotkaniu rozpoczynającym projekt w Atenach); kwerendzie literatury przedmiotu dotyczącej zmian klimatu w Polsce i na świecie oraz ich wpływu na dziedzictwo kulturowe, przygotowaniu i udostępnieniu danych z rejestru i krajowej ewidencji zabytków dotyczących osady w Smuszewie i jej okolic, udział w tworzeniu Systemu Wspomagania Decyzji i platformy bazy wiedzy z perspektywy użytkownika końcowego oraz w przygotowaniach do działań popularyzatorskich w gminach Damasławek i Gołańcz (w tym omówienie zakresu współpracy z władzami samorządowymi oraz zaplanowanie pierwszych spotkań. Działania dotyczące osady w Smuszewie prowadzone są we współpracy z Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Projekt „TRIQUETRA. Toolbox for assessing and mitigating Climate Change risks and natural hazards threatening Cultural Heritage” finansowany jest z unijnego programu Horyzont Europa w zakresie badań i innowacji na podstawie umowy nr 101094818.

Zrealizowane cele projektu:

Kwerenda literatury przedmiotu dotyczącej zmian klimatu w Polsce i na świecie oraz ich wpływu na dziedzictwo kulturowe, przygotowanie i udostępnieniu danych z rejestru i krajowej ewidencji zabytków dotyczących osady w Smuszewie i jej okolic, udział w tworzeniu Systemu Wspomagania Decyzji i platformy bazy wiedzy z perspektywy użytkownika końcowego, spotkania w celu omówienia zakresu współpracy z władzami samorządowymi oraz w przygotowania do działań popularyzatorskich w gminach Damasławek i Gołańcz.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nie dotyczy

Nakłady finansowe poniesione przez NID: pracownicy NID w ramach obowiązków służbowych

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: 85 969,68 zł

5.7. PROJEKTY ZWIĄZANE ZE WZMACNIANIEM KOMPETENCJI W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW

Narodowy Instytut Dziedzictwa, realizując zadania własne oraz wyniki analizy KPOZ 2019–2022, przygotował program wzmocnienia kompetencji w zakresie ochrony zabytków dla poszczególnych grup interesariuszy. W wyniku powyższej ewaluacji przygotowano i zrealizowano program webinarium, wykładów i szkoleń realizujący wzmocnienie kompetencji w zakresie systemu ochrony zabytków dla zdefiniowanych grup odbiorców.

5.7.1. Konferencje naukowe o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i online

Czas trwania: 2023 r.

Grupa docelowa: historycy, archeolodzy, historycy sztuki, zabytkoznawcy, konserwatorzy, architekci, pracownicy instytucji kultury i samorządu, studenci i wszyscy zainteresowani tematyką ochrony dziedzictwa

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

W 2023 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa był głównym organizatorem lub współorganizatorem 12 konferencji naukowych o zasięgu ogólnopolskim oraz międzynarodowym, w których udział wzięło 2 631 osób. Poniżej lista konferencji:

- „System ochrony zabytków w Polsce – dorobek, problemy, wyzwania”. Organizatorzy wydarzenia: Polski Komitet Narodowy ICOMOS, Narodowy Instytut Dziedzictwa,

Zamek Królewski w Warszawie, Łazienki Królewskie w Warszawie, Komitet Urbanistyki i Architektury PAN.

- Konferencje w ramach Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków.
- Konferencja „Architektura wyzwania Odbudowa Ukrainy – Łazienki Królewskie”. Organizatorzy konferencji: Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie.
- „European Conference on Archeology of Historic Gardens”, Międzynarodowa konferencja o Archeologii ogrodów historycznych. Organizatorzy międzynarodowej konferencji naukowej „Archeologia ogrodów historycznych”: Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz Stowarzyszenie Zamku Krzyżtopór w Ujeździe.
- 8. Forum Dziedzictwa Kulturowego Regionu Morza Bałtyckiego: „Dziedzictwo kulturowe a kryzys”. Organizatorzy konferencji: Narodowy Instytut Dziedzictwa i Muzeum Morskie
- Europejska Konferencja „Ochrona i konserwacja zabytków sakralnych”. Organizatorzy konferencji: Narodowy Instytut Dziedzictwa, Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków, Muzeum zamkowe w Malborku
- Międzynarodowa konferencja naukowa: „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej. 20 lat wpisu Drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu Drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Listę światowego dziedzictwa UNESCO”. Organizatorem konferencji był Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z Polskim Komitetem ds. UNESCO.
- Konferencja ETHER – Eternal Heritage, Centrum Kompetencji Cyfrowej. Organizatorem wydarzenia był Narodowy Instytut Dziedzictwa, przy współpracy Filtoteki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego, Centrum Rozwoju Przemysłów Kreatywnych oraz Instytutu Wzornictwa Przemysłowego.
- Konferencja naukowa: RZEŹBA PLENEROWA w POLSCE – zjawisko artystyczne lat 60. i 70. XX wieku oraz problematyka ochrony. Organizatorzy konferencji: Narodowy Instytut Dziedzictwa przy współpracy partnerskiej Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Instytutu Architektury i Urbanistyki.
- Międzynarodowa konferencja naukowa „Dziedzictwo przemysłowe w sercu Zielonej Europy”. Organizatorzy konferencji: Narodowy Instytut Dziedzictwa, Fundacja Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego oraz Polski Komitet Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego TICCIH
- III Konferencja naukowa “Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatu”. Organizatorzy konferencji: Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz Europejskim Regionalnym Centrum Ekohydrologii Polskiej Akademii Nauk pod auspicjami UNESCO.
- Międzynarodowa konferencja naukowa „Wokół zagadnień badań, konserwacji, restauracji i rekonstrukcji historycznych organów”. Organizatorzy konferencji: Narodowy Instytut Dziedzictwa, Karmelici Bosi w Zamartem, Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury oraz Stowarzyszenie PRO MUSICA ORGANA.

- Konferencja ICOMOS „Społeczna opieka nad zabytkami – doświadczenia, zadania, możliwości”. Organizatorzy konferencji: Polski Komitet Narodowy ICOMOS, Zamek Królewski w Warszawie, Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Komitet Urbanistyki i Architektury PAN.

Więcej informacji oraz szczegółowe dane znajdują się w innej części sprawozdania m.in. w części dotyczącej realizacji zadań statutowych.

Zrealizowane cele projektu: wzmacnianie kompetencji w zakresie ochrony zabytków i promocji dziedzictwa kulturowego.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: pozyskane kompetencje w zakresie ochrony zabytków i promocji dziedzictwa kulturowego.

Materiały zarejestrowane do wielokrotnego otworzenia online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: nakłady poniesione w ramach działań własnych lub dotacji celowych.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

5.7.2. Organizacja webinarów oraz wykładów i szkoleń online

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i online

Czas trwania: 2023 r.

Grupa docelowa: historycy, archeolodzy, historycy sztuki, zabytkoznawcy, konserwatorzy, architekci, pracownicy instytucji kultury i samorządu, właściciele i posiadacze zabytków, studenci i wszyscy zainteresowani tematyką ochrony dziedzictwa

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

- 18-20 stycznia: Warsztaty „Fighting the illicit trafficking of Ukrainian cultural property: capacity-building training for law enforcement” (Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania)”. Organizatorzy: UNESCO i Narodowy Instytut Dziedzictwa
- 13 marca: Webinarium „Dziedzictwo kulturowe i rozwój”
- 18 września: Webinarium „Izolowanie i docieplanie. Algorytmy optymalnego zakresu renowacji energetycznej”
- 10 października: Webinarium: „Wentylacja, energia, ogrzewanie Algorytmy optymalnego zakresu renowacji”
- 24 października: Webinarium „Czy dziedzictwo zależy od pogody? Wpływ zmian klimatu na lokalne praktyki wobec dziedzictwa na przykładzie zjawisk z Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego”

- 27 października: Webinarium: „Zmiana ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w kontekście ochrony zabytków”
- „Zabytki i prawo”: Cykl wykładów online na 20-lecie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:
- 18 października: „Co dalej z gminną ewidencją zabytków? Stan po wyroku Trybunału Konstytucyjnego i Naczelnego Sądu Administracyjnego”
- 25 października: „Problemy ze stosowaniem przepisów karnych w zakresie ochrony dziedzictwa kultury”
- 8 listopada: „Pranie pieniędzy na rynku dzieł sztuki”
- 15 listopada: „Nowy level regulacji obrotu dobrami kultury – między ustawą z 2003 roku a projektowaną ustawą”
- 22 listopada: „(Nie)typowe dziedzictwo”
- 29 listopada: „System prawa ochrony zabytków i prawa kształtowania i ochrony dziedzictwa kulturowego w kontekście niematerialnego dziedzictwa kulturowego”
- 6 grudnia: „Początek końca czy koniec początku zmian systemowych w ochronie zabytków?”
- 22 listopada: Webinarium „Nowe podejścia do dziedzictwa? Dyskusja wokół książki „Krytyczne studia nad dziedzictwem”
- 13 grudnia: Webinarium „Społeczni opiekunowie zabytków – wyzwania i kierunki rozwoju. Dyskusja wokół raportu z badania liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków”
- 14 grudnia: Szkolenie „Wojna w Ukrainie a obrót zabytkami. Przepisy, ryzyka, wpływ na dziedzictwo kulturowe”
- 28 grudnia: „Utracone dziedzictwo? – cyfrowa rekonstrukcja synagogi w Tarłowie”
- 29 grudnia: „Heritage BIM – wprowadzenie do cyfrowej reprezentacji obiektów dziedzictwa kulturowego”

We wszystkich webinarium, wykładach i szkoleniach online wzięło udział 1698 osób.

Więcej informacji oraz szczegółowe dane znajdują się w innej części sprawozdania m.in. w części dotyczącej realizacji zadań statutowych.

Zrealizowane cele projektu: wzmacnianie kompetencji w zakresie ochrony zabytków i promocji dziedzictwa kulturowego.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: pozyskane kompetencje w zakresie ochrony zabytków i promocji dziedzictwa kulturowego.

Materiały zarejestrowane do wielokrotnego otworzenia online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: nakłady poniesione w ramach działań własnych lub dotacji celowych

Zrealizowane cele projektu: nie dotyczy

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

Więcej informacji oraz szczegółowe dane znajdują się w innej części sprawozdania m.in. w części dotyczącej realizacji zadań statutowych.

6. POZOSTAŁE PROJEKTY

6.1. DZIAŁALNOŚĆ CENTRUM KOMPETENCJI DS. DIGITALIZACJI

Siedziba: Warszawa, Polska

Czas trwania: 1.01.2023 – 31.12.2023

Grupa docelowa: historycy, architekci i projektanci, konserwatorzy zabytków, historycy sztuki, studenci architektury i dziedzin pokrewnych, wszyscy zainteresowani technologią cyfrową w ochronie dziedzictwa, filmowcy, projektanci form przemysłowych, specjaliści od programowania AI.

Strona internetowa: nid.pl/centrum-kompetencji-ds-digitalizacji-zabytkow/

Liczba szkoleń/spotkań informacyjnych/konferencji: 10

Liczba wydanych publikacji: 1

Liczba dystrybuowanych materiałów promocyjnych: –

Opis ogólny:

Do zadań Centrum Kompetencji ds. Digitalizacji Zabytków należy przede wszystkim koordynacja i wdrażanie zmian technologicznych dotyczących digitalizacji i przechowywania danych cyfrowych oraz koordynacja w zakresie ich gromadzenia, przechowywania i udostępniania. Zadaniem Centrum jest wyznaczanie standardów, ich udostępnianie oraz popularyzacja, w tym edukacja kadr instytucji kultury w zakresie digitalizacji obiektów nieruchomych oraz promocja zasobów cyfrowych, jak również stały rozwój infrastruktury informatycznej działających w NID repozytoriów i Centralnej bazy Danych o Zabytkach.

W ramach prowadzonych działań Centrum opracowuje zestawy dobrych praktyk i zaleceń dotyczących inwentaryzacji architektonicznych wykonywanych metodami cyfrowymi. Realizuje również, w ramach prac Działu Digitalizacji cyfrową inwentaryzację zabytków o strategicznym znaczeniu dla zachowania dziedzictwa kulturowego. W zakresie prowadzonych prac powstaje zarówno dokumentacja techniczna, jak i materiał wizualny do wykorzystania w popularyzacji i promocji zabytku. Poza ściśle konserwatorskim zastosowaniem, wytworzone materiały publikowane są na portalu zabytek.pl.

Centrum Kompetencji to również jednostka szkoleniowa, wdrażająca poprzez swoją działalność standardy i dobre praktyki związane z inwentaryzacją, dokumentowaniem dziedzictwa kulturowego a także metody udostępniania zdigitalizowanych danych archiwalnych. Swoistym podsumowaniem tego kierunku jest zapoczątkowany w tym roku format konferencji międzynarodowej ETHER: Eternal Heritage / Wieczne Dziedzictwo,

stanowiący platformę wymiany doświadczeń oraz popularyzacji metod digitalizacji pomiędzy szerokimi grupami odbiorców.

Centrum Kompetencji odpowiada również za współpracę z Departamentem mediów i Sektorów Kreatywnych na polu koordynacji programu ministra kultury i dziedzictwa narodowego Kultura Cyfrowa. Do tych działań należą przede wszystkim ocena merytoryczna wniosków składanych w ramach naborów, merytoryczna walidacja wykonania projektów a także coroczna aktualizacja dokumentu dotycząca sposobów digitalizacji i parametrów odwzorowania, którego stosowanie jest dla beneficjentów obligatoryjne.

Szkolenia/warsztaty/spotkania informacyjne/konferencje (opis):

W ramach realizacji zadań Centrum Kompetencyjnego w dziedzinie digitalizacji zabytków w okresie sprawozdawczym, w ramach ścisłej współpracy z Departamentem Mediów i Sektorów Kreatywnych, przeprowadzono oceny wniosków w programie MKDiN Kultura Cyfrowa nabór 2022, walidację kopii wzorcowych do realizacji projektów z programu Kultura Cyfrowa – nabór 2021. Jednocześnie zespół pracowników CK wziął udział w spotkaniach dotyczących zmian w regulaminie programu Kultura Cyfrowa – oraz opracował propozycje zmian w regulaminie.

Pracownicy CK stale pracują nad wdrożeniem standardu dotyczącego rejestracji cyfrowej obiektów będących wyposażeniem wewnątrz zabytkowych oraz obiektów architektury zabytkowej. Dokument został opracowany przez Karola Czajkowskiego, Klarę Kantorowicz i Ryszarda Zimka, przekazany do DMISK i umieszczony na stronie internetowej instytutu. Prace te były podstawą do opracowania podręcznika sumującego doświadczenia pracowników NID w dziedzinie digitalizacji obiektów architektury zabytkowej. Publikacja Karola Czajkowskiego p.t. Nowoczesne technologie w dokumentacji zabytków. Spójny system zbierania, opracowania i prezentacji danych jako podstawa działań konserwatorskich”, została wydana przez NID i zapoczątkowała planowaną serię publikacji dotyczących tej dziedziny.

W sprawozdawczym okresie koordynator CK przeprowadził serię szkoleń (webinariów), m.in. dla partnerów z Ukrainy dot. digitalizacji obiektów architektury metodami skaningu laserowego; szkolenie ze skanowania laserowego i digitalizacji architektury w warunkach wojennych dla branży konserwatorskiej na Ukrainie. Pracownicy Centrum Kompetencji przygotowali webinarium w dniu 28.12.2023, dr Klara Kantorowicz w ramach cyklu szkoleń prowadzonych przez CK NID, poprowadziła webinarium dotyczący technik dokumentacji cyfrowej i rekonstrukcji na przykładzie zrujnowanej synagogi w Tarłowie, „Utracone Dziedzictwo?. Cyfrowa rekonstrukcja synagogi w Tarłowie” oraz Karol Argasiński, w ramach cyklu szkoleń prowadzonych przez Centrum Kompetencji ds. Digitalizacji Zabytków NID, poprowadził webinarium „Heritage BIM – wprowadzenie do cyfrowej reprezentacji obiektów dziedzictwa kulturowego”.

Zespół pracowników CK w okresie sprawozdawczym realizował zakupy związane z przyznaną dotacją na działalność Centrum Kompetencji – w tym przeprowadzenie szkoleń dla pracowników oraz zakupy wsparcia oprogramowania na potrzeby infrastruktury informatycznej.

W ramach działalności popularyzatorskiej, pracownicy CK brali czynny udział w konferencjach i panelach dyskusyjnych. Koordynator CK wziął udział w seminarium organizowanym przez NIMOZ dotyczącym opracowań i standardu wykonania dokumentacji cyfrowej. Pracownicy Centrum Kompetencji wzięli udział w Kongresie Bezpieczeństwa Dziedzictwa w Gdyni, oraz w organizowanej przez Centrum Projektów Polska Cyfrowa konferencji Art.-Data, gdzie wygłoszony został referat podsumowujący realizowany w latach ubiegłych projekt digitalizacyjny finansowany z funduszu Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Wraz z innymi przedstawicielami Centrów Kompetencji wzięliśmy również czynny udział w dyskusji panelowej p.t. Quo Vadis Digitalizacja.

Jednocześnie, Centrum Kompetencji przygotowało i zorganizowało konferencję ETHER: Eternal Heritage / Wieczne Dziedzictwo w dniu 09.11.2023 w Warszawie. ETHER to międzynarodowa konferencja, która była pierwszą próbą integracji środowisk naukowych – archeologii, architektury, historii sztuki i konserwacji, muzealników z szeroko rozumianymi sektorami kreatywnymi. Podczas jednodniowego spotkania zaprezentowane zostało 11 najciekawszych projektów naukowych wykorzystujących techniki dokumentacyjne modelowania trójwymiarowego w architekturze zabytkowej, badaniach archeologicznych oraz analizach zabytków muzealnictwa oraz te związane z przemysłami kreatywnymi: przemysłem filmowym, przemysłem gier, wzornictwem przemysłowym oraz technologiami wizualizacyjnymi.

Pracownicy Centrum Kompetencji realizują również działania związane z terenową dokumentacją zabytków. Wykonywana jest ona przy użyciu technologii skaningu laserowego oraz cyfrowej i lotniczej fotogrametrii bliskiego zasięgu. Efekty tych prac, poza wytwarzaniem i popularyzowaniem dobrych praktyk w tej dziedzinie, stanowią znaczące wsparcie sektora konserwatorskiego. Publikowane są na portalu zabytek.pl w formie ogólnodostępnej dokumentacji architektonicznej, pod postacią rysunków CAD oraz modeli trójwymiarowych. Taka dokumentacja, realizowana ze szczególnym uwzględnieniem obiektów zagrożonych, stanowi precyzyjny, submilimetrowy zapis ich stanu zachowania i w przyszłości może być podstawą prac rekonstrukcyjnych.

Centrum Kompetencji to również funkcjonowanie i rozwój infrastruktury i całego systemu Centralnej Bazy Danych o Zabytkach. Ciągły przyrost danych deponowanych w bazie, za sprawą projektów digitalizacyjnych, wymaga stałego rozwoju infrastruktury informatycznej oraz wsparcia w sektorach cyberbezpieczeństwa. Nasze systemy bazodanowe przechowują obecnie rejestr i ewidencję zabytków nieruchomych i archeologicznych oraz setki terabajtów danych archiwalnych i dokumentacyjnych, pochodzących z bieżących działań digitalizacyjnych jednostek archiwalnych (fototeka, spuścizny) oraz prac pomiarowych zespołów terenowych. Zapewnienie funkcjonowania i

użyteczności naszego repozytorium wymaga stałych prac modernizacyjnych. Prace rozwojowe w tej dziedzinie zostały opisane w pkt. 5.5

Materiały promocyjne i informacyjne (opis): publikacje materiałów wideo: relacje z konferencji i webinarium, filmowe materiały szkoleniowe, materiały publikowane, w tym aktualizacja standardów w zakresie digitalizacji, publikacje 3D na zabytek.pl, Sketchlab oraz kanały mediów społecznościowych NID.

Nakłady ze środków MKiDN (dotacja celowa) poniesione do 31 grudnia: bieżące: 938 061,46 zł (um 278/DF-VII/2023) / inwestycyjne: 715 055,38 zł (um 128/DF-V/RK/2023)

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.1. Centra kompetencji ds. rewitalizacji

Siedziba: Warszawa

Czas trwania: styczeń – grudzień 2023 roku

Grupa docelowa: JST programujące i wdrażające rewitalizację z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego i wykorzystaniem jego potencjału w tym procesie; pracownicy urzędów konserwatorskich.

Partnerzy: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, zespoły ds. rewitalizacji w urzędach marszałkowskich.

Strona internetowa: samorzad.nid.pl/rewitalizacja/

Opis ogólny:

W Narodowym Instytucie Dziedzictwa działa 8 Centrów Kompetencji ds. Rewitalizacji. W 2023 roku centra kontynuowały działania podjęte w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022, polegające na udzielaniu wsparcia merytorycznego gminom opracowującym, aktualizującym i wdrażającym gminne programy rewitalizacji uwzględniające ochronę i wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez bieżący kontakt mailowy i telefoniczny z gminami i zespołami ds. rewitalizacji w urzędach marszałkowskich, wsparcie merytoryczne gmin opracowujących gpr, uwzględniające lokalne dziedzictwo kulturowe. (m.in. gm. Czerwonak, pow. poznański, woj. wielkopolskie, we współpracy z Powiatowym Konserwatorem Zabytków w Poznaniu, w zakresie zespołu pałacowo-parkowego w Owińskach). Zespół koordynatorów centrów kompetencji ds. rewitalizacji odbył 6 spotkań online poświęconych bieżącym i planowanym działaniom, a także jedno spotkanie stacjonarne dotyczące projektu „Centra Kompetencji ds. Rewitalizacji w Narodowym Instytucie Dziedzictwa”.

W maju 2023 roku podjęto, we współpracy z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej, prace nad projektem „Centra Kompetencji ds. Rewitalizacji w Narodowym

Instytucie Dziedzictwa”, którego celem jest kontynuacja dotychczasowej współpracy i wsparcia merytorycznego samorządów w programowaniu i wdrażaniu rewitalizacji z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego. Projekt jest planowany do dofinansowania w latach 2024-2027 ze środków Programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich na lata 2021–2027 w ramach projektu “Wsparcie JST w realizacji działań rozwojowych”. Partnerami Centrów Kompetencji ds. Rewitalizacji w tym projekcie będą zespoły ds. rewitalizacji w urzędach marszałkowskich. W trakcie pracy nad projektem, oprócz bieżącego kontaktu roboczego, odbyły się trzy spotkania z udziałem dyrekcji i przedstawicieli NID oraz Departamentu Programów Pomocowych w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej. W drugiej połowie grudnia 2023 roku Gotowy projekt został złożony w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej.

W lutym 2023 Maria Badeńska-Stapp przeprowadziła szkolenie – webinarium „Rola dziedzictwa kulturowego w rewitalizacji” dla samorządów, w ramach współpracy z Narodowym Instytutem Samorządu Terytorialnego.

23–24 maja 2023, w Toruniu, w ramach konferencji “Czas na Region” Maria Badeńska-Stapp uczestniczyła w panelu dyskusyjnym dot. Rewitalizacji i wygłosiła referat “Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji”.

W I półroczu 2023 roku została wydana w wersji elektronicznej i drukowanej publikacja *Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji. Praktyczny poradnik*, pod red. A. Kozioł-Słupskiej, M. Badeńskiej-Stapp i A. Fogel, która jest narzędziem wspierającym samorządy w prowadzeniu procesów rewitalizacji. Poradnik powstał we współpracy z Instytutem Rozwoju Miast i Regionów i przy zaangażowaniu Koordynatorów Centrów Kompetencji ds. Rewitalizacji: Marii Badeńskiej-Stapp, Anny Dyszkant, Doroty Hryszkiewicz-Kahlau, Ewy Krasieńskiej, Agnieszki Lorenc-Karczewskiej, Grzegorza Młynarczyka, Bogny Oszczanowskiej i Adama Sapety.

We wrześniu 2023 roku, w związku z konferencją Stowarzyszenia Muzealników w Łodzi, Maria Badeńska Stapp napisała artykuł *Rewitalizacja a dziedzictwo. Rola muzeów w procesie sanacji obszarów zdegradowanych* do wydawnictwa pokonferencyjnego.

Zlecono przygotowanie i odebrano dwa teksty dot. wykorzystania w procesie rewitalizacji uwzględniającym dziedzictwo kulturowe specjalnych narzędzi wymienionych w ustawie o rewitalizacji, przygotowane przez Rajmunda Rysia (“Projekty Miejskie+”).

W listopadzie 2023 roku miało miejsce oficjalne przekazanie *Studium ochrony wartości kulturowych Bolesławca* (woj. dolnośląskie) w Urzędzie Miasta Bolesławiec z udziałem Grzegorza Grajewskiego – Kierownika Oddziału Terenowego NID we Wrocławiu, którego eksperci wykonali opracowanie, oraz Bogny Oszczanowskiej – Koordynatora CK ds. Rewitalizacji dla województwa dolnośląskiego i lubuskiego.

Zrealizowane cele projektu: bieżące wsparcie merytoryczne oraz kontakt z gminami programującymi oraz wdrażającymi rewitalizację z uwzględnieniem dziedzictwa

kulturowego; współpraca z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej oraz Zespołami ds. Rewitalizacji w urzędach marszałkowskich; przygotowanie projektu "Centra Kompetencji ds. Rewitalizacji w Narodowym Instytucie Dziedzictwa" i przekazanie go do Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: zadania realizowane przez pracowników NID w ramach obowiązków służbowych

Nakłady ze środków MKiDN (dotacja celowa) poniesione do 31 grudnia: 0

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: 0

6.1.2. Systemowa poprawa dostępności architektonicznej w obiektach zabytkowych dla osób z specjalnymi potrzebami

Siedziba: Warszawa

Czas trwania: lipiec-grudzień 2023

Grupa docelowa: WKZ, DOZ, MKZ, PKZ i ich pracownicy, osoby z niepełnosprawnościami, projektanci i inni zainteresowani problematyką dostępności architektonicznej.

Strona internetowa: nie dotyczy

Opis ogólny:

Zespół Działu Zarządzania Dziedzictwa i Analizy Wpływu Zmian Klimatu na Dziedzictwo przygotował wniosek o dotację zewnętrzną z Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt pod nazwą: "Systemowa poprawa dostępności architektonicznej obiektów i obszarów zabytkowych dla osób ze specjalnymi potrzebami",.. Projekt będzie potencjalnie przeprowadzony we współpracy z Izbą Architektów Rzeczypospolitej Polskiej i Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Celem projektu jest zidentyfikowanie i zmniejszenie barier: prawnych i proceduralnych, oraz braków w zakresie podstaw metodologicznych i wiedzy, utrudniających udostępnianie obiektów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami, poprzez wypracowanie rekomendacji w zakresie dobrych praktyk i modelowych rozwiązań w działaniach administracji i interesariuszy oraz ewentualnie zmian prawnych tym zakresie. Dotychczasowe prace w tym zakresie, prowadzone w formie edukacyjnej, patronackiej i wstępnego rozeznania przez zewnętrznych ekspertów dowiodły konieczności zgromadzenia, zbadania, przekazania i wdrożenia wiedzy na temat dostępności architektonicznej w obiektach zabytkowych w szczególności wśród służb konserwatorskich.

W ramach projektu zbadane zostanie, czy rzeczywiście występują braki w wiedzy co do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, możliwości wypracowania skutecznych rozwiązań zapewniania dostępności zabytków wśród pracowników urzędów ochrony zabytków. W razie potwierdzenia tego zjawiska zbadane zostaną przyczyny i zakres tego problemu. Równolegle zbadane zostaną potrzeby osób ze szczególnymi potrzebami w zakresie dostępności obiektów zabytkowych. Z uwagi na specyfikę tych obiektów badanie takie pozwoli lepiej dobrać opracowane w dalszych etapach rekomendacje i wytyczne.

Następnie przeanalizowane zostaną procedury i stan prawny odnoszące się do procesu zapewniania dostępności zabytków w Polsce oraz w wybranych krajach z zagranicy. W oparciu o te badania przygotowany zostanie katalog dobrych praktyk mający służyć jako wsparcie procesu projektowego i decyzyjnego. Jeżeli zidentyfikowane zostaną takie potrzeby – wskazane zostaną również rekomendacje do zmian prawa w analizowanym obszarze.

Efektem projektu będą również rekomendacje do wytycznych generalnego konserwatora zabytków oraz działania edukacyjne i promocyjne – w zakresie zapewniania dostępności obiektów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Zrealizowane cele projektu: fiszka projektu została wysłana pod koniec grudnia do Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej. Wedle wcześniejszych założeń ma być przedstawiona Komitetowi Monitorującemu na pierwszym spotkaniu w 2024 roku.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: rekomendacje do wytycznych generalnego konserwatora zabytków oraz działania edukacyjne i promocyjne – w zakresie zapewniania dostępności obiektów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym publikacje, webinaria i materiały szkoleniowe.

Ważne spotkania: 3

Partnerzy/współorganizatorzy: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Potencjalni partnerzy: Izba Architektów Rzeczypospolitej Polskiej, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, organizacje non-profit reprezentujące osoby o specjalnych potrzebach.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: zadania realizowane przez pracowników NID w ramach obowiązków służbowych.

Nakłady ze środków MKiDN (dotacja celowa) poniesione do 31 grudnia: brak

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

6.1.3. Społeczni opiekunowie zabytków

Siedziba: Warszawa

Czas trwania: styczeń–grudzień 2023 roku

Grupy docelowe: społeczni opiekunowie zabytków (w rozumieniu u.o.z.o.z., osoby i instytucje zaangażowane w społeczną opiekę nad zabytkami

Strona internetowa: nie dotyczy

Opis ogólny:

Przygotowano do publikacji (redakcja, korekta, skład graficzny) i opublikowano w wersji elektronicznej pod koniec listopada 2023 roku na stronie ksiegarnia.nid.pl raport końcowy z *Badania liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków (SOZ) oraz zakresu realizacji zadania własnego starostów powiatowych polegającego na ustanawianiu społecznych opiekunów zabytków*, (aut.: Wojciech Onyśków, dr Marcin Pierzchała, dr Roksana Ulatowska), zrealizowanego w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022.

Zorganizowano webinarium „Społeczni opiekunowie zabytków – wyzwania i kierunki rozwoju. Dyskusja wokół raportu z badania liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków” (13.12.2023 r., platforma Teams), poświęcone wynikom *Badania liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków (SOZ) oraz zakresu realizacji zadania własnego starostów powiatowych polegającego na ustanawianiu społecznych opiekunów zabytków*, zrealizowanego w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022. Prelegentami byli: Marcin Dawidowicz (Kierownik OT NID w Warszawie) oraz współautorzy badania: dr Marcin Pierzchała i dr Roksana Ulatowska. W webinarium udział wzięło 67 osób.

Przygotowano ankietę online dotyczącą rozpoznania potrzeb szkoleniowych społecznych opiekunów zabytków, powiązaną z webinarium „Społeczni opiekunowie zabytków – wyzwania i kierunki rozwoju. Dyskusja wokół raportu z badania liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków”. Ankietę opracowali i zredagowali: dr Iwona Liżewska, Maria Badeńska-Stapp, Marcin Dawidowicz, Anna Dyszkant, dr Karolina Grabowska-Garczyńska. Ankietę wypełniło w sumie 30 osób (stan na 03.01.2024 r.) Wyniki ankiety mają posłużyć do przygotowania programu szkoleń dla społecznych opiekunów zabytków.

Zrealizowane cele projektu: opublikowanie raportu końcowego *Badanie liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków (SOZ) oraz zakresu realizacji zadania własnego starostów powiatowych polegającego na ustanawianiu społecznych opiekunów zabytków*; zrealizowanie webinarium „Społeczni opiekunowie zabytków – wyzwania i kierunki rozwoju. Dyskusja wokół raportu z badania liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków” adresowanego do społecznych opiekunów zabytków, osób oraz instytucji zaangażowanych w społeczną opiekę nad zabytkami; przygotowanie i udostępnienie online ankiety dotyczącej rozpoznania potrzeb szkoleniowych społecznych opiekunów zabytków.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: badania realizowane przez pracowników NID w ramach obowiązków służbowych.

Nakłady ze środków MKiDN (dotacja celowa) poniesione do 31 grudnia: brak

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

6.1.4. Prowadzenie archiwum w NID

Miejsce: cała Polska

Czas trwania: 1.01.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: pracownicy NID oraz interesanci wewnątrzni

Partnerzy/współorganizatorzy: brak

Opis:

W archiwum NID przechowywane są trzy zespoły archiwalne:

1. Archiwum zakładowe które istnieje od 1962 roku. Zasób archiwalny archiwum zakładowego NID oraz jego poprzedników obejmuje 10 488 j.a. dokumentacji zarchiwizowanej kat. A lub kat. B, ok. 250 mb dokumentacji nieuporządkowanej, ok. 279 807 negatywów i ok. 311 180 pozytywów.
2. Dokumentacja Przedsiębiorstwa Państwowego Pracowni Konserwacji Zabytków którą na polecenie Ministra Kultury i Sztuki w latach 1995-2001 Ośrodek Dokumentacji Zabytków przejął na terenie całego kraju w użyczenie. Najnowszą umowę użyczenia zawarto 24 czerwca 2016 roku pomiędzy Polskimi Pracowniami Konserwacji Zabytków S.A. a Narodowym Instytutem Dziedzictwa. Przyjęte materiały pochodzą z lat 1948-2002 i obejmują teren całego kraju. W ramach tego zasobu NID przechowuje ok. 8 842,09 mb. dokumentacji aktowej, ok. 745 567 negatywów, ok. 53 598 pozytywów, ok. 25 580 wglądówek i ok. 57 939 j.a. dokumentacji projektowej.
3. Spuścizny naukowe to najczęściej zbiory prywatne po wybitnych badaczach uzyskane w wyniku użyczenia, zakupu, przekazania lub daru. Pierwsza spuścizna trafiła do Ośrodka Dokumentacji Zabytków w czasie jego tworzenia w 1962 roku.

W okresie sprawozdawczym zewidencjonowano, opracowano lub zarchiwizowano 1 654 jednostek archiwalnych w ramach archiwum zakładowego, 14 324 jednostek archiwalnych dokumentacji Przedsiębiorstwa Państwowego Pracowni Konserwacji Zabytków oraz 15 340 jednostek archiwalnych w ramach spuścizn naukowych. Ponadto wymieniono 35 teczek i przeniesiono 55 mb dokumentacji na nowe regały.

Dodatkowo archiwum NID na bieżąco bezpłatnie udostępnia swoje zasoby wszystkim zainteresowanym osobom. W okresie sprawozdawczym udostępniono 1236 j.a. 427 osobom.

Efekt medialny: brak

Frekwencja: udostępniono zasób 427 osobom

Zrealizowane cele projektu:

- porządkowanie, opracowywanie i archiwizacja zasobu
- poprawa warunków przechowywania dokumentacji
- udostępnianie dokumentacji

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: porządkowanie zasobu które jeszcze lepiej pozwoli udostępnić go dalszym osobom oraz zachować w dobrym stanie ten zasób dla przyszłych pokoleń.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: zadania realizowane przez pracowników NID w ramach obowiązków służbowych

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

6.1.5. Webinarium „Nowe podejście do dziedzictwa?” Dyskusja wokół książki Krytyczne studia nad dziedzictwem

Miejsce: online

Czas trwania: 22.11.2023 r.

Grupa docelowa: zainteresowani nowymi i nieszablonowymi podejściami do dziedzictwa; pracownicy instytucji kultury i dziedzictwa, studenci i miłośnicy dziedzictwa.

Partnerzy/współorganizatorzy: dr Monika Stobiecka i Aleksandra Brodowska, kierownik zespołu ds. międzynarodowych.

Opis:

W dyskusji próbowano znaleźć odpowiedź na pytanie czy jesteśmy gotowi i otwarci na zmiany w podejściu do dziedzictwa i czy w rzeczywistości istnieje taka potrzeba. I na ile nowe perspektywy teoretyczne w duchu krytycznych studiów nad dziedzictwem mogą obrócić się w innowacyjne praktyki. Podczas rozmowy można było zapoznać się z następującymi tematami: przyszłość ochrony dziedzictwa kulturowego, eliminacja dziedzictwa kulturowego wedle jego wartościowania na negatywne i pozytywne, nakłady na zabytki i miejsca pamięci, podporządkowanie świata natury.

Zrealizowane cele projektu: przygotowano prezentację i przeprowadzono wykład dot. nowych podejść do dziedzictwa.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: innowacyjne podejścia do rozumienia dziedzictwa oraz rozdzielnia nakładów na zabytki.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 692 zł + zadania realizowane przez pracowników NID w ramach obowiązków służbowych

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

6.1. PUBLIKACJE

6.1.1. Czasopismo „Ochrona Zabytków” 2/2022, red. nacz. Katarzyna Zalasńska (wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: konserwatorzy, historycy sztuki, archeolodzy, architekci i inne osoby zajmujące lub interesujące się szeroko pojętą ochroną dziedzictwa kulturowego

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: specjalistyczne czasopismo poświęcone tematyce ochrony dziedzictwa kulturowego, konserwacji i badaniu obiektów zabytkowych. Numer gromadzi teksty zebrane w działach: Teoria, Dzieła sztuki, Badania, Zabytki techniki oraz Prawo, a także prace laureatek konkursu „Dziedzictwo kulturowe jako zasób rozwojowy”.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i badań naukowych

Nakłady finansowe poniesione przez NID: korektę tekstu polskiego oraz skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, redakcja tekstu polskiego 2706 zł, tłumaczenie i redakcja tekstu angielskiego 3500 zł, artykuły 10 510,09 zł, recenzje 3200 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.2. Czasopismo „Ochrona Zabytków” 1/2023, red. nacz. Katarzyna Zalasńska (wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: konserwatorzy, historycy sztuki, archeolodzy, architekci i inne osoby zajmujące lub interesujące się szeroko pojętą ochroną dziedzictwa kulturowego

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: specjalistyczne czasopismo poświęcone tematyce ochrony dziedzictwa kulturowego, konserwacji i badaniu obiektów zabytkowych. Numer poświęcony w znacznej mierze architekturze drewnianej.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i badań naukowych

Nakłady finansowe poniesione przez NID: korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, redakcja tekstu polskiego 4 255,80 zł, tłumaczenie i redakcja tekstu angielskiego 3500 zł, artykuły 15 481,40 zł, recenzje 3600 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.3. Czasopismo „Ochrona Zabytków” 2/2023, red. nacz. Katarzyna Zalasińska (wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: konserwatorzy, historycy sztuki, archeolodzy, architekci i inne osoby zajmujące lub interesujące się szeroko pojętą ochroną dziedzictwa kulturowego

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: specjalistyczne czasopismo poświęcone tematyce ochrony dziedzictwa kulturowego, konserwacji i badaniu obiektów zabytkowych. Numer poświęcony w dużej mierze różnorodnym kwestiom związanym z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i badań naukowych

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, tłumaczenie i redakcja tekstu angielskiego 2000 zł, teksty 10 986,80 zł, recenzje 3800 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.4. Czasopismo „Kurier Konserwatorski” nr 22, red. nacz. Elżbieta Jagielska (wersja drukowana, wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: konserwatorzy zabytków, pracownicy służb konserwatorskich, specjaliści

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: w nr 22 opublikowano wytyczne w przedmiocie udzielania pozwoleń na umieszczanie instalacji fotowoltaicznych w obiektach zabytkowych lub w ich otoczeniu oraz w zakresie postępowania wojewódzkich konserwatorów zabytków w związku z działalnością na terenie naszego kraju amerykańskiej agencji rządowej Defense POW/MIA Accounting Agency. Ponadto przedstawiono rekomendacje dotyczące modelu systematycznego i elastycznego gromadzenia oraz analizowania danych – przede wszystkim statystycznych – z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami oraz powiązania tej dziedziny z jak najszerszym kontekstem ekonomiczno-społecznym.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wytycznych oraz wiedzy zakresu konserwacji zabytków

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, koszty druku 6156 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.5. „Raport Archeologiczny” nr 17, red. nacz. Jakub Wrzosek (wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: archeolodzy, konserwatorzy zabytków, pracownicy służb konserwatorskich, naukowcy, studenci, specjaliści, miłośnicy i pasjonaci archeologii

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: czasopismo specjalistyczne, którego najważniejszym celem jest prezentacja szerokiego spektrum zagadnień związanych ze współczesną archeologią ratowniczą oraz udostępnienie materiałów i wyników badań terenowych. Zawiera wyniki badań wykopaliskowych oraz innych analiz specjalistycznych np. antropologicznych itp.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i standardów, opracowanie naukowe

Nakłady finansowe poniesione przez NID: skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, recenzje 1000 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.6. Metody teledetekcyjne dla archeologów. Poradnik, część 1, red. Agnieszka Makowska i Włodzimierz Rączkowski (wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: archeolodzy, pracownicy służb konserwatorskich, badacze chcący uzyskać/ugruntować wiedzę na temat nieinwazyjnych metod badawczych

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: poradnik na temat metod teledetekcyjnych dla archeologów. Publikacja przedstawia program AZP+, który jest propozycją ogólnopolskiej strategii rozpoznawania dziedzictwa archeologicznego metodami nieinwazyjnymi.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i standardów

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.7. Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji. Praktyczny poradnik, praca zbiorowa (wersja drukowana)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: samorzędy, liderzy i liderki lokalne, organizacje pozarządowe

Partnerzy/współorganizatorzy: Instytut Rozwoju Miast i Regionów

Opis: Publikacja powstała, aby pomóc w praktycznym zarządzaniu dziedzictwem kulturowym, procesie ochrony i wykorzystywania potencjału dziedzictwa w rozwoju gospodarczym oraz społecznym gminy i społeczności. Opisuje, jak realizować ustawę o rewitalizacji, jak tworzyć gminne programy rewitalizacji, skąd czerpać pieniądze itp.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i standardów

Nakłady finansowe poniesione przez NID: koszty druku 18 795 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.8. Raport o stanie architektury drewnianej w Polsce, red. Monika Bogdanowska i Katarzyna Zalańska (wersja drukowana, wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: konserwatorzy, badacze, naukowcy, architekci, samorządowcy, specjaliści i miłośnicy architektury drewnianej

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: publikacja jest analizą czynników wpływających na obecny stan zachowania zabytków zbudowanych z drewna oraz próbą wskazania współczesnych problemów i rodzajów zagrożeń zachowanego jeszcze zasobu. Zawiera też informacje na temat sytuacji prawnej ochrony zabytków drewnianych w Polsce, systemu ich finansowania oraz aspektów związanych z kształceniem i edukacją w zakresie rzemiosł związanych z budownictwem drewnianym i ochroną architektury drewnianej.

Zrealizowane cele projektu: opracowanie naukowe, upowszechnianie wiedzy i standardów

Nakłady finansowe poniesione przez NID: koszty druku 10 290 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.9. Poradnik remontu i konserwacji historycznej stolarki okiennej, red. Monika Bogdanowska (wersja drukowana, wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: konserwatorzy, specjaliści do spraw renowacji, inwestorzy, właściciele/mieszkańcy obiektów, stolarze, miłośnicy stolarki okiennej

Partnerzy/współorganizatorzy: Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Opis: Poradnik ma na celu zachęcić właścicieli historycznej stolarki okiennej do podjęcia się jej remontu i konserwacji. Przedstawia specjalistyczną, rzemieślniczą wiedzę z tego zakresu, która w dużym stopniu uległa już zapomnieniu.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i standardów

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, recenzje 4000 zł, koszty druku 6 877,50 zł (Centrum Architektury Drewnianej).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.10. Remont i utrzymanie domu drewnianego, seria „Najkrótsza Instrukcja Obsługi”, praca zbiorowa (wersja drukowana, wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: konserwatorzy, specjaliści do spraw renowacji, inwestorzy, właściciele/mieszkańcy domów drewnianych

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: publikacja to zbiór najbardziej podstawowych i przydatnych porad, czego należy bezwzględnie unikać i czego się wystrzegać oraz na co zwrócić szczególną uwagę podczas remontu, a także jak dbać o dom drewniany, aby jak najdłużej służył użytkownikom.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnienie wiedzy i standardów

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, koszty druku 8505 zł (Centrum Architektury Drewnianej).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.11. Krajobraz folwarczny ziemi średzkiej w środkowej Wielkopolsce. Analiza i ocena zmienności krajobrazu w kontekście roli i znaczenia dawnych majątków ziemskich, Daniel Mikulski (wersja drukowana)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: pracownicy urzędów konserwatorskich, architekci krajobrazu, badacze, naukowcy, specjaliści

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: publikacja przedstawia gospodarkę folwarczną oraz związane z nią elementy krajobrazu kulturowego, które w znaczący sposób uformowały strukturę przestrzeni rolniczej na ziemi średzkiej w środkowej Wielkopolsce. Analizuje zmiany oraz strukturę krajobrazu folwarcznego tego regionu.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i standardów, opracowanie naukowe

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję i korektę wykonał zespół Działu Wydawnictw, tekst 500 zł, skład 10 000 zł, druk 11 655 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.12. Drzwi i bramy w architekturze świeckiej miasta Jarosławia od końca wieku XVIII do roku 1939, Jadwiga Stęchły (wersja drukowana)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: specjaliści w zakresie stolarki drzwiowej, konserwatorzy zabytków

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: książka o historycznej stolarce drzwiowej Jarosławia. Autorka analizuje stan badań, dokonuje typologii i systematyki stolarki, omawia projektantów i wykonawców, omawia każdy szczegół drzwi, a także zajmuje się problematyką ochrony konserwatorskiej. Publikacja zawiera katalog 170 obiektów pogrupowanych chronologicznie i jednocześnie stylistycznie.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy, wskazanie kierunków działań wobec problemów konserwatorskich.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: koszty druku 11 972,10 zł (środki pochodzące ze zwiększenia dotacji podmiotowej, zadanie „Druk publikacji *Drzwi i bramy w architekturze świeckiej miasta Jarosławia od końca wieku XVIII do roku 1939*”).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.13. Ocena i profilaktyka zagrożeń hydrologicznych dla obiektów oraz zespołów zabytkowych w aspekcie ograniczania negatywnego wpływu zmian klimatycznych i antropopresji, red. Monika Bogdanowska i Mariusz Czop (wersja drukowana, wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: służby konserwatorskie, samorządy, przedsiębiorstwa, środowiska naukowe

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: publikacja przedstawia rekomendacje ograniczające negatywny wpływ zmian klimatycznych i antropopresji na zabytki, które wynikają z aktualnej interdyscyplinarnej wiedzy dotyczącej historycznych obszarów zurbanizowanych oraz zachodzących w ich obrębie procesów hydrologicznych – zarówno o charakterze naturalnym, jak i antropogenicznym.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i standardów

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, koszty druku 2 572,50 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.14. Assessment and prevention of hydrological hazards to historic buildings and compounds with the view of limiting the negative impact of climate change and anthropopressure, red. Monika Bogdanowska, Mariusz Czop (wersja drukowana, wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: służby konserwatorskie, samorządy, przedsiębiorstwa, środowiska naukowe

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: publikacja w języku angielskim przedstawia rekomendacje ograniczające negatywny wpływ zmian klimatycznych i antropopresji na zabytki, które wynikają z aktualnej interdyscyplinarnej wiedzy dotyczącej historycznych obszarów zurbanizowanych oraz zachodzących w ich obrębie procesów hydrologicznych – zarówno o charakterze naturalnym, jak i antropogenicznym.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i standardów

Nakłady finansowe poniesione przez NID: tłumaczenie, redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, koszty druku 2 572,50 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.15. Karnoprawna ochrona dziedzictwa kultury w Hiszpanii. Studium prawnoporównawcze, Anna Ławicka (wersja drukowana)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: prawnicy i urzędnicy zajmujący się zagadnieniami ochrony dziedzictwa kulturowego, legislatorzy, badacze prawa

Partnerzy/współorganizatorzy: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

Opis: książka omawia regulacje prawne dotyczące ochrony dziedzictwa obowiązujące w Hiszpanii i Polsce. Proponuje wprowadzenie do prawa polskiego dobrych rozwiązań prawa hiszpańskiego.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i opracowań naukowych

Nakłady finansowe poniesione przez NID: koszty 8000 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: 7 668,75 zł netto

6.1.16. Własność powiernicza dóbr kultury jako element nowego modelu zarządzania dziedzictwem kultury, Piotr Lasik (wersja drukowana)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: pracownicy instytucji kultury z zakresu zarządzania, specjaliści ochrony zabytków, zarządcy i opiekunowie zabytków

Partnerzy/współorganizatorzy: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

Opis: publikacja ukazuje aktualną sytuację ochrony dziedzictwa w Polsce, autor analizuje zjawiska w poszukiwaniu nowego modelu „zarządzania” – proponuje drogę dojścia, zmiany i przedstawia ich skutki. Ukazuje dziedzictwo kultury przez pryzmat idei dobra wspólnego.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i standardów, opracowanie naukowe

Nakłady finansowe poniesione przez NID: koszty 2500 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: 11 540 zł netto

6.1.17. Zabytki nieruchome w rękach prywatnych. Historia, ochrona i konserwacja na przykładach obiektów wpisanych do rejestru zabytków w Łodzi, Katarzyna Schatt-Babińska (wersja drukowana)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: specjaliści zajmujący się ochroną zabytków, samorządowcy, konserwatorzy, aktywiści miejscy, społeczni opiekunowie zabytków

Partnerzy/współorganizatorzy: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

Opis: publikacja stanowi pracę problemową, w której konfrontuje się z jednej strony skuteczność ochrony zabytków (interes społeczny) z potrzebami ich dysponentów, czyli właścicieli lub posiadaczy (interes indywidualny). Samo ujęcie problemu sprawia, że całość narracji wpisuje się w najbardziej aktualne i problematyczne zagadnienie prawa ochrony dziedzictwa kultury w szczególności, a kwestię współczesnych demokratycznych państw prawa w ogólności.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i standardów, opracowanie naukowe

Nakłady finansowe poniesione przez NID: koszty 2500 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: 12 870 zł netto

6.1.18. Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, praca zbiorowa, wydanie siódme rozszerzone (wersja drukowana, wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: depozytariusze niematerialnego dziedzictwa, miłośnicy zwyczajów i obyczajów ludowych i religijnych, lokalni liderzy, społecznicy i animatorzy kultury

Partnerzy/współorganizatorzy: —

Opis: broszura prezentuje wszystkie tradycje, obrzędy i zwyczaje wpisane na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W drugiej części broszury przedstawiono pozycje wpisane do Krajowego rejestru dobrych praktyk na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, uruchomionego w 2018 roku, który obejmuje inicjatywy, programy i projekty ukazujące sposoby ochrony dziedzictwa niematerialnego.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy o niematerialnym dziedzictwie kulturowym

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, koszty druku 13 818 zł (środki pochodzące dotacji celowej „Organizacja jubileuszu 10 lat Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego”).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.19. Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, praca zbiorowa, wydanie ósme rozszerzone (wersja drukowana, wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: depozytariusze niematerialnego dziedzictwa, miłośnicy zwyczajów i obyczajów ludowych i religijnych, lokalni liderzy, społecznicy i animatorzy kultury

Partnerzy/współorganizatorzy: —

Opis: broszura prezentuje wszystkie tradycje, obrzędy i zwyczaje wpisane na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W drugiej części broszury przedstawiono pozycje wpisane do Krajowego rejestru dobrych praktyk na rzecz ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, uruchomionego w 2018 roku, który obejmuje inicjatywy, programy i projekty ukazujące sposoby ochrony dziedzictwa niematerialnego.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy o niematerialnym dziedzictwie kulturowym

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, koszty druku 16 695 zł (środki pochodzące dotacji celowej: Sfinansowanie kosztów obsługi programu „Niematerialne – przekaz dalej”).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.20. Zwyczaj wysiewania serc i krzyży na polach w okolicy Strzelce Opolskich, Joanna Banik (wersja drukowana)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: szeroka grupa odbiorców, w tym przede wszystkim miłośnicy zwyczajów i obyczajów ludowych i religijnych, lokalni liderzy, społecznicy i animatorzy kultury

Partnerzy/współorganizatorzy: —

Opis: publikacja o tradycji symbolicznego zasiewu krzyży i serc na polu na terenie dwóch gmin opolskich: Strzelce Opolskie i Ujazd. Broszura informuje o zwyczaju znajdującym się na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy o niematerialnym dziedzictwie kulturowym

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, koszty druku 3465 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.21. Zwyczaj skubania pierza na Śląsku Opolskim, Joanna Banik (wersja drukowana)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: szeroka grupa odbiorców, w tym przede wszystkim miłośnicy zwyczajów i obyczajów ludowych i religijnych, lokalni liderzy, społecznicy i animatorzy kultury

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: publikacja o zwyczaju skubania pierza na Śląsku Opolskim, przekazywanym z pokolenia na pokolenie, będącym formą bezinteresownej pomocy sąsiedzkiej i mającym niezwykle integracyjny charakter. Broszura informuje o zwyczaju znajdującym się na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy o niematerialnym dziedzictwie kulturowym

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, koszty druku 3465 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.22. Zabytek Zadbany A.D. 2023

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: właściciele, posiadacze i zarządcy obiektów wpisanych do rejestru zabytków

Partnerzy/współorganizatorzy: —

Opis: prezentacja nagrodzonych i wyróżnionych realizacji w konkursie generalnego konserwatora zabytków „Zabytek Zadbany” (edycja 2023). Konkurs obejmuje prace budowlane, konserwatorskie, rewaloryzacyjne i adaptacyjne. Opisowi każdego z obiektów towarzyszą fotografie.

Zrealizowane cele projektu: promocja konkursu, upowszechnianie najwyższych standardów badawczych i wykonawczych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcja, skład i druk 20 770 zł (budżet Konkursu Zabytek Zadbany).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.23. Badanie liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków (SOZ) oraz zakresu realizacji zadania własnego starostów powiatowych polegającego na ustanawianiu społecznych opiekunów zabytków, Wojciech Onyśków, Marcin Pierzchała, Roksana Ulatowska (wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: starostwa powiatowe, społeczni opiekunowie zabytków, organizacje pozarządowe

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: raport zawiera wnioski z pilotażowych badań liczebności i aktywności społecznych opiekunów zabytków oraz wywiadywania się przez starostów powiatowych z obowiązku ustanawiania takich opiekunów. Publikacja zawiera zalecenia i wnioski dotyczące potrzebnych zmian systemu funkcjonowania społecznych opiekunów zabytków.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wyników badań nad SOZ, wskazanie obszarów wymagających zmian w celu wzmocnienia instytucji SOZ

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.24. Ocalić dziedzictwo Ukrainy. Raport Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie 2023, praca zbiorowa (wersja drukowana, wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: organizacje rządowe i pozarządowe, aktywiści społeczni

Partnerzy/współorganizatorzy: —

Opis: bogato ilustrowany raport z działań Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie na rzecz ochrony ukraińskiego dziedzictwa w obliczu rosyjskiej agresji. W publikacji zostały opisane także przykłady zniszczeń zabytków, muzeów, cerkwi i wielu innych zabytków, miejsc pamięci i ośrodków dziedzictwa na Ukrainie.

Zrealizowane cele projektu: informowanie o zagrożeniach dla ukraińskiego dziedzictwa, wskazanie możliwości Polski w pomocy Ukrainie przy ochronie i rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, koszty druku 23 206,05 zł (środki pochodzące ze zwiększenia dotacji podmiotowej, zadanie „Kontynuacja działalności Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie”).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.25. Wytyczne i zestaw narzędzi do ocen oddziaływania w kontekście światowego dziedzictwa (wersja drukowana, wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: zarządcy i właściciele obiektów, organizacje rządowe i pozarządowe

Partnerzy/współorganizatorzy: UNESCO, ICCROM, ICOMOS, IUCN

Opis: poradnik zawiera wytyczne i zestaw narzędzi do ocen oddziaływania projektów w kontekście światowego dziedzictwa, a także praktyczne wskazówki, w tym listy kontrolne i glosariusz. Wytyczne wyznaczają ramy dla przeprowadzania ocen oddziaływania.

Książka zwraca uwagę na kwestie potrzeb rozwojowych, dobrobytu społeczności i ochrony dziedzictwa oraz proponuje zrównoważone rozwiązania.

Zrealizowane cele projektu: edukowanie, jak zapobiegać szkodom w światowym dziedzictwie, ochrona dziedzictwa

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, koszt druku 6510 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.26. Nowoczesne technologie w dokumentacji zabytków. Spójny system zbierania, opracowania i prezentacji danych jako podstawa działań konserwatorskich, Karol Czajkowski (wersja drukowana, wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: konserwatorzy zabytków

Partnerzy/współorganizatorzy: —

Opis: publikacja prezentuje schemat digitalizacji zabytków i wytyczne oraz opis podstawowych parametrów opracowania danych pomiarowych i metodyki ich wykonania. Autor pisze, jak stworzyć kompleksową, rzetelną i obiektywną cyfrową dokumentację inwentaryzacyjną zabytku, jak wykorzystać nowoczesną technologię, za pomocą jakich narzędzi i jak dokonać pomiaru terenowego oraz jak opracować, archiwizować i prezentować dane terenowe.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie standardów działań konserwatorskich

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, koszt druku 1995 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.27. Skąd czerpać dane statystyczne o dziedzictwie? Biuletyn dla naukowców, Agnieszka Konior (wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: badacze, specjaliści, naukowcy zajmujący się dziedzictwem kulturowym

Partnerzy/współorganizatorzy: —

Opis: biuletyn ma na celu ułatwienie badaczom dostępu do danych statystycznych o dziedzictwie, dzięki czemu będą mogli prowadzić bardziej zaawansowane badania dotyczące m.in. wpływu dziedzictwa kulturowego na rozwój społeczno-gospodarczy Polski. Biuletyn stanowi bazę danych na temat dziedzictwa kulturowego.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy i standardów

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.28. Projekt oznakowania cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, wydanie trzecie (wersja drukowana, wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: aktywiści, osoby zainteresowane kulturą żydowską

Partnerzy/współorganizatorzy: —

Opis: publikacja zawiera podstawowe informacje o projekcie oznakowania cmentarzy żydowskich w Polsce, w tym listę cmentarzy oznakowanych w ramach programu. Publikacja dwujęzyczna (polsko-angielska), bogato ilustrowana zdjęciami.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy o projekcie, aktywizacja społeczności lokalnych

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcję, korektę i skład wykonał zespół Działu Wydawnictw, koszt druku 2520 zł (środki pochodzące z dotacji celowej Kontynuacja działań w ramach zadania „Program oznakowania cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej”).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.29. Czasopismo „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego” nr 15 (wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: specjaliści zajmujący się dziedzictwem kulturowym

Partnerzy/współorganizatorzy: PKN ICOMOS, Politechnika Lubelska

Opis: półrocznik poświęcony architekturze i urbanistyce, historii, naukom o kulturze i religii oraz naukom o sztuce. Numer czasopisma poświęcony ochronie i przekształcaniom przestrzeni publicznych w zespołach historycznych (część pierwsza).

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym, standardów jego ochrony i opracowań naukowych na ten temat

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcja 4885 zł, skład 1 904,50 zł (środki pochodzące z dotacji celowej „Organizacja konferencji naukowych ICOMOS”).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.30. Czasopismo „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego” nr 16 (wersja online)

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: specjaliści zajmujący się dziedzictwem kulturowym

Partnerzy/współorganizatorzy: PKN ICOMOS, Politechnika Lubelska

Opis: półrocznik poświęcony architekturze i urbanistyce, historii, naukom o kulturze i religii oraz naukom o sztuce. Numer czasopisma poświęcony ochronie i przekształcaniom przestrzeni publicznych w zespołach historycznych (część druga).

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym, standardów jego ochrony i opracowań naukowych na ten temat

Nakłady finansowe poniesione przez NID: redakcja 5203 zł, skład 1 904,50 zł (środki pochodzące z dotacji celowej „Organizacja konferencji naukowych ICOMOS”).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

6.1.31. How the Gdańsk Shipyard worked, Andrzej Trzeciak, Andrzej Nawrocki (wersja online i drukowana)

Miejsce: Gdańsk

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: specjaliści zajmujący się dziedzictwem kulturowym, w szczególności obiektami przemysłowymi, zabytkami techniki

Partnerzy/współorganizatorzy: Instytut Dziedzictwa Solidarności, NSZZ Solidarność

Opis: angielskie wydanie książki *Jak działała Stocznia Gdańska. Zachowane elementy dziedzictwa przemysłowego Stoczni Gdańskiej oraz ich funkcja produkcyjna w latach 70. i 80. XX wieku*. Publikacja została wydana w 2022 roku przez Instytut Dziedzictwa

Solidarności oraz Narodowy Instytut Dziedzictwa jako element trwających od lat działań na rzecz wpisania Stoczni Gdańskiej na Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO.

Zrealizowane cele projektu: upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym, standardów jego ochrony i opracowań naukowych na ten temat

Nakłady finansowe poniesione przez NID: recenzje 4000 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: 77 585,52 zł

6.1. ZARZĄDZANIE WIEDZĄ – ANALIZY I STRATEGIE

6.1.1. Badania i analizy dla projektów instytutu

6.1.1.1. Zleczone badania „Dziedzictwo kulturowe w antropocenie”

Miejsce: Polska

Czas trwania: wrzesień–grudzień 2023 r.

Grupa docelowa: zarządcy/opiekunowie miejsc światowego dziedzictwa (pilotaż)

Partnerzy/współorganizatorzy: zleceniobiorcy: badania przeprowadza Instytut Badań Organizacji Kultury – IBOK

Opis: celem badań było poznanie doświadczeń, wiedzy i potrzeb związanych z wpływem czynników klimatycznych na obiekty/obszary z Listy Światowego Dziedzictwa.

Zrealizowane cele projektu: przygotowano mapy wiedzy, potrzeby, możliwości.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: raport oraz mapy.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 11 500 zł, zadania realizowane przez pracowników NID w ramach obowiązków służbowych.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

6.1.1.2. Wewnętrzne badania „Parki kulturowe”

Miejsce: Polska

Czas trwania: wrzesień–grudzień 2023 r.

Grupa docelowa: JST

Partnerzy/współorganizatorzy: badania przeprowadziła dr Anna Fogel, NID

Opis: celem badań było przygotowanie wykazu obowiązujących uchwał w sprawie utworzenia parków kulturowych.

Zrealizowane cele projektu: przygotowano raport dot. liczebności parków kulturowych.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: wiedza z raportów na temat uchwał i liczebności. Przekazanie materiałów do MKIDN.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: zadania realizowane przez pracowników NID w ramach obowiązków służbowych.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

6.1.1.3. Wewnętrzne badania „Analiza zmian w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym”

Miejsce: Polska

Czas trwania: październik 2023 r.

Grupa docelowa: pracownicy instytutu, służby konserwatorskie, wszyscy zainteresowani

Partnerzy/współorganizatorzy: badania przeprowadziła dr Anna Fogel, NID

Opis: celem badań było przygotowanie analizy zmian w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, które weszły w życie w 2023 roku, w kontekście ochrony zabytków. Ponadto przeprowadzenie 2 webinarium (wewnętrznego dla pracowników NID i otwartego dla wszystkich chętnych) oraz przygotowanie artykułów dot. przedmiotowego tematu.

Zrealizowane cele projektu: 2 webinaria, 2 artykuły.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: praca nad możliwością skutecznej ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w kontekście zmiany ww. Ustawy, w szczególności okresu przejściowego

Nakłady finansowe poniesione przez NID: zadania realizowane przez pracowników NID w ramach obowiązków służbowych.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

6.1.1.4. Przygotowanie programu studiów podyplomowych „Dziedzictwo kulturowe i rewitalizacja”

Miejsce: nie dotyczy

Czas trwania: czerwiec–lipiec 2023 r.

Grupa docelowa: pracownicy JST, urbaniści, architekci, projektanci, przedstawiciele władz lokalnych, NGO, przedstawiciele środowisk naukowych

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis studiów:

Absolwent studiów będzie przygotowany do koordynowania, pisania i wdrażania gminnych programów rewitalizacji, w szczególności dla gmin o bogatym zasobie zabytkowym, co stanowi unikatową ofertę na rynku. Jest to wyjątkowo ważne ze względu na rozpoczynającą się perspektywę finansową (2021–2027) oraz zapisy ustawy o rewitalizacji, które umożliwiają koordynowanie procesu wyprowadzania obszaru ze stanu kryzysowego wyłącznie w oparciu o gminny program rewitalizacji. Tematyka studiów obejmuje dwa powiązane ze sobą rozbudowane kursy: zagadnienia prawne i administracyjne, merytoryczne i praktyczne dot. zabytków i dziedzictwa kulturowego (l

semestr); podstawy prawne oraz wdrożeniowe procesu rewitalizacji (II semestr). Zajęcia są prowadzone przez renomowaną kadre – ekspertów z całego kraju, pracowników i współpracowników Instytutu, a także osoby mające wpływ na dzisiejszy kształt uwarunkowań prawnych dot. rewitalizacji i dziedzictwa oraz praktyków o wieloletnim doświadczeniu w przygotowywaniu i wdrażaniu GPR oraz polityk rewitalizacyjnych.

Zrealizowane cele projektu: przygotowano program studiów podyplomowych prowadzonych pod egidą NID. Rozważani są potencjalni partnerzy i źródło finansowania.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: uruchomienie studiów podyplomowych umożliwi wykształcenie ekspertów posiadających specjalistyczną wiedzę w zakresie zagadnień związanych z rewitalizacją i dziedzictwem kulturowym.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: zadania realizowane przez pracowników NID w ramach obowiązków służbowych

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

7. DZIAŁANIA KOMUNIKACYJNE I PROMOCYJNE PROJEKTÓW

7.1. DZIAŁANIA KOMUNIKACYJNE

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i online

Czas trwania: 2023 r.

Grupa docelowa: wszyscy użytkownicy systemu ochrony zabytków

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Działania komunikacyjne Narodowego Instytutu Dziedzictwa są realizowane przez zespół ds. komunikacji przy wsparciu zespołu ds. promocji NID, za pośrednictwem mediów zewnętrznych oraz własnych. Przedmiotem prowadzonych działań w tym obszarze, jest komunikacja dotycząca bieżących działań Instytutu wynikających z realizacji powierzonych mu zadań oraz promocja dziedzictwa kulturowego, nakierowana w szczególności w celu jego ochrony.

Platformą komunikacji i promocji działalności Instytutu były również wydarzenia merytoryczne NID za pośrednictwem których informacje docierały do spersonalizowanych grup odbiorców – uczestników systemu ochrony zabytków. W 2023 Instytut zorganizował i współorganizował 12 naukowych konferencji międzynarodowych w których udział wzięło 2 631 osób. Warsztaty, w których uczestniczyło 233 uczestników, 2631 uczestników webinarium 12 642.

Ilość wyświetleń na YT z transmisji i relacji z wydarzeń – 12 642

Wszystkie wyświetlenia YT – 3,9 mln

W zakresie komunikacji bieżącej działalności oraz realizacji zadań statutowych i powierzonych odrębnie Instytut wykorzystuje potencjał 13 własnych portali internetowych o zasięgu 1 333 309 użytkowników i 8 924 992 odston (w 2023), oraz kanały na mediach społecznościowych:

- Facebook NID (39 017 obserwujących),
  - fanpage EDD FB (7000 obserwujących),
  - fanpage Centrum Pomocy na Ukrainie (838 obserwujących),
  - grupy FB: „Wspólnie dla Dziedzictwa” (706 członków), „Ochrona zabytków archeologicznych” (953 członków), „Dziedzictwo w rewitalizacji” (1007 członków); „Centrum Architektury Drewnianej” (2943 członków);
- Kanał YouTube TV NID ma 11 100 obserwujących;
- Instagram NID ma 6429 obserwujących;
- X NID ma 261 obserwujących;
- LinkedIn NID ma 981 obserwujących;
- Kanały NID na platformach zewnętrznych m.in. Spotify, Sketchlab.

Do wyżej opisanych serwisów należą:

- nid.pl
- zabytek.pl
- mapy.zabytek.gov.pl
- samorząd.nid.pl
- konserwator.nid.pl
- księgarnia.nid.pl
- ochronazabytkow.nid.pl
- raportarcheologiczny.nid.pl
- niematerialne.nid.pl
- edu.nid.pl
- edd.nid.pl
- ukraina.nid.pl
- parkmuzakowski.nid.pl

Dodatkowo można wyróżnić strony projektowe dedykowane poszczególnym kampaniom społecznym.

Szczegółowe informacje dotyczące wyżej wymienionych portali patrz pkt 4.2.

Współpraca z mediami zewnętrznymi odbywała się za pośrednictwem bieżących kontaktów z dziennikarzami, organizację konferencji oraz spotkań prasowych, regularną wysyłkę materiałów prasowych oraz publikację informacji poprzez własne strony

internetowe oraz kanały mediów społecznościowych, co zapewniało dostęp do szerokiej i bardzo zróżnicowanej grupy odbiorców. Informacje będące w zakresie działania Instytutu pojawiały się zarówno w mediach ogólnopolskich, jak i regionalnych, ogólnotematycznych, specjalistycznych, popularnonaukowych i rozrywkowych.

Współpraca z mediami zewnętrznymi w znaczącej większości odbywała się poprzez współpracę redakcyjną. Rozpoznawalność marki oraz wysokiej jakości content merytoryczny zapewniał znaczące zainteresowanie mediów co do współpracy redakcyjnej (bezpłatnej), a nie sponsorowanej (w 2023 roku zamówiono jedynie 2 artykuły sponsorowane, w tym jeden w ramach promocji konkursu dotacyjnego „Wspólnie dla dziedzictwa”).

Według danych Instytutu Monitorowania Mediów, w mediach ukazało się 13 566 publikacji związanych z “Narodowym Instytutem Dziedzictwa”, w tym 352 publikacji w prasie, 484 w telewizji, 282 w radiu, 5662 na portalach internetowych, o zasięgu 70 036 320 osób.

Działania komunikacyjne, które były prowadzone w zakresie komunikacji bieżącej działalności oraz realizacji zadań statutowych i powierzonych odrębnie dotyczyły, w szczególności, wydawanych czasopism naukowych oraz publikacji podręcznikowych, organizacji wydarzeń: konferencji, webinarów, wykładów, szkoleń, realizacji programów, projektów dotacyjnych, konkursów oraz realizacji działań jak opracowanie opinii i studiów kulturowych, digitalizacja i stosowanie nowych technologii w ochronie dziedzictwa, działalności międzynarodowej Instytutu oraz działań realizowanych w ramach Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie.

W zakresie promocji dziedzictwa kulturowego działania dotyczyły w szczególności: popularyzacji dziedzictwa niematerialnego, architektury drewnianej, dziedzictwa archeologicznego, zabytków o szczególnym znaczeniu – wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO i uznanych za pomniki historii, promocji wzorcowych konserwacji i utrzymania zabytków, popularyzacji dobrych praktyk w zakresie rewitalizacji i związanych z ochroną zabytków wynikających ze zmian klimatu oraz wykorzystania nowych technologii w ochronie dziedzictwa.

Do realizacji działań komunikacyjnych były przygotowywane materiały graficzne, audio i video. Przygotowano ponad zestawy grafik do ponad 50 wydarzeń, 105 materiałów video na kanał YouTube, 3 podcasty radiowe oraz ponad 500 materiałów do publikacji w mediach społecznościowych.

Wyprodukowano również 2000 pakietów materiałów promocyjnych dla uczestników wydarzeń stacjonarnych: konferencji, wykładów i szkoleń.

Efekt medialny:

- portale internetowe NID osiągnęły zasięg 1 333 309 użytkowników i 8 924 992 odsłon,

- na stronie głównej instytutu zostało opublikowanych 228 artykułów,
- w mediach ukazało się 13 566 publikacji związanych z Narodowym Instytutem Dziedzictwa, w tym 352 publikacji w prasie, 484 w telewizji, 282 w radiu, 5662 na portalach internetowych, o zasięgu 70 036 320 osób,
- na głównym kanale mediów społecznościowych na Facebooku opublikowano ponad 500 wpisów, o zasięgu 1 348 933 użytkowników,
- na kanale TV NID na YouTube opublikowanych zostało 123 materiałów filmowych, o zasięgu 3 898 089 wyświetleń, łączny czas oglądania 59 tys. godzin.

Frekwencja:

- zorganizowano 20 konferencji prasowych i spotkań dla mediów,
- przygotowano i rozesłano 30 informacji prasowych,
- udzielono ponad 50 wywiadów i eksperckich odpowiedzi dla mediów,
- statystyki i zasięgi patrz „Efekt medialny” powyżej.

Zrealizowane cele projektu:

- promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego,
- popularyzacja działań i zadań ministra kultury i dziedzictwa narodowego oraz generalnego konserwatora zabytków,
- popularyzacja wartości dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego,
- rozpowszechnienie dobrych praktyk w systemie ochrony dziedzictwa,
- zwiększenie zainteresowania dziedzictwem archeologicznym i niematerialnym,
- wzrost rozpoznawalności kategorii zabytków – pomniki historii,
- promocja architektury drewnianej,
- popularyzacja nowych technologii w ochronie dziedzictwa.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: działania realizowane w ramach zadań własnych zespołów NID, ok. 50 000 zł – koszt artykułów i działań medialnych sponsorowanych (artykuł dot. programu oznakowania cmentarzy żydowskich i programu „Wspólnie dla dziedzictwa”, 3730 zł koszt działań płatnych na mediach społecznościowych, 36 707 zł koszt zleconych materiałów graficznych i wideo na strony i portale mediów społecznościowych.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.2. KONFERENCJE, BRIEFINGI

W 2023 roku organizowano konferencje oraz spotkania dla mediów dotyczące konkretnych problemów tematycznych. Przedstawiciele mediów byli również zapraszani na wydarzenia organizowane przez Instytut, w szczególności konferencje naukowe oraz wydarzenia promujące dziedzictwo kulturowe.

Z uwagi na interdyscyplinarność działań Instytutu nie organizowano briefingów prasowych.

7.2.1. Premierowy pokaz filmu Erase the Nation (Wymazać naród)

Miejsce: Kino Kultura, Warszawa

Czas trwania: 17.01.2023 r.

Grupa docelowa: media ogólnopolskie i regionalne

Partnerzy/współorganizatorzy: brak

Opis: Premierowy pokaz filmu Erase the Nation (Wymazać naród) w reż. Tomasza Grzywaczewskiego, połączony z panelem dyskusyjnym „Ocalić kulturę Ukrainy”, z udziałem:

- Anastasiia Cherednychenko, wiceprzewodnicząca ICOM Ukraine,
- Piotr Ługowski, szef Programu Ochrona w Narodowym Instytucie Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA,
- Marek Lemiesz, ekspert Narodowego Instytutu Dziedzictwa,
- moderator: Katarzyna Zalasieńska, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Efekt medialny:

Materiał na temat filmu pojawił się m.in. w Polskim Radiu, w TVP, Rzeczpospolitej i na portalu dzieje.pl. W sumie film wzmiankowany był w mediach (social media, portale, prasa, radio, tv) 162 razy, dzięki czemu osiągnął łącznie zasięg 2 016 879.

Frekwencja: 20 redakcji

Zrealizowane cele projektu:

- ochrona dziedzictwa kulturowego Ukrainy,
- popularyzacja działań i zadań generalnego konserwatora zabytków,
- popularyzacja zabytków i rozpowszechnienie dobrych praktyk w systemie ich ochrony.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: realizacja w ramach dotacji podmiotowej oraz działań własnych jednostek NID

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.2.2. Otwarcie sesji warsztatowej UNESCO „Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania”

Miejsce: Akademia Sztuk Pięknych, Warszawa

Czas trwania: 18.01.2023 r.

Grupa docelowa: media ogólnopolskie i regionalne

Partnerzy/współorganizatorzy: brak

Opis: Otwarcie sesji warsztatowej UNESCO „Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania” z

udziałem Kristy Pikkat, Director of the Culture and Emergencies Entity UNESCO oraz prof. Piotr Gliński, wiceprezes Rady Ministrów, minister kultury i dziedzictwa narodowego.

Efekt medialny: brak indywidualnych szczegółowych danych dla tego wydarzenia.

Frekwencja: 10 redakcji

Zrealizowane cele projektu:

- ochrona dziedzictwa kulturowego Ukrainy,
- popularyzacja działań i zadań Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- popularyzacja zabytków i rozpowszechnienie dobrych praktyk w systemie ich ochrony,
- promocja polskiego zaangażowania na arenie międzynarodowej,
- promocja polskich ekspertów na arenie międzynarodowej.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: realizacja w ramach dotacji podmiotowej oraz działań własnych jednostek NID

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.2.3. Spotkanie dla prasy nt. sesji warsztatowej UNESCO „Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania”

Miejsce: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa

Czas trwania: 18.01.2023 r.

Grupa docelowa: media zagraniczne i ogólnopolskie

Partnerzy/współorganizatorzy: brak

Opis: spotkanie dla mediów zagranicznych nt. sesji warsztatowej UNESCO „Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania” w programie wystąpienia: Krista Pikkat, Director of the Culture and Emergencies Entity UNESCO, Luca Migliaccio, Carabinieri Command for the Protection of Cultural Heritage International Cooperation, Jarosław Czuba, dyrektor generalny MKiDN, Katarzyna Zalasieńska, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Efekt medialny: brak indywidualnych szczegółowych danych dla tego wydarzenia.

Frekwencja: 10 redakcji

Zrealizowane cele projektu:

- ochrona dziedzictwa kulturowego Ukrainy,
- popularyzacja działań i zadań Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- popularyzacja zabytków i rozpowszechnienie dobrych praktyk w systemie ich ochrony,
- promocja polskiego zaangażowania na arenie międzynarodowej,
- promocja polskich ekspertów na arenie międzynarodowej.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: realizacja w ramach dotacji podmiotowej oraz działań własnych jednostek NID

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.2.4. Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków

Miejsce: Muzeum Zamek w Łańcucie

Czas trwania: 18.04.2024 r.

Grupa docelowa: media ogólnopolskie i regionalne

Partnerzy/współorganizatorzy: Muzeum Zamek w Łańcucie

Opis: konferencja prasowa na temat Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, w której uczestniczył dr Jarosław Sellin, sekretarz stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, generalny konserwator zabytków, prof. Bogumiła Rouba, przewodnicząca Rady Ochrony Zabytków przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dr Włodzimierz Gerycz, Rezerwat Państwowego Historyczno-Architektonicznego Rezerwatu w Żółkwi, Beata Kot, podkarpacki wojewódzki konserwator zabytków, dr hab. Katarzyna Zalasieńska, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Piotr Zubowski, dyrektor Muzeów Kresów w Lubaczowie, Krzysztof Żaba, p.o. dyrektora Muzeum Zamek w Łańcucie.

Efekt medialny: według posiadanych danych Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków został wspomniany w mediach (social media, portale internetowe, prasa, radio, telewizja) co najmniej 275 razy, dzięki czemu łącznie osiągnął zasięg 2 007 072 użytkowników.

Frekwencja: 15 redakcji

Zrealizowane cele projektu:

- promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego,
- popularyzacja działań i zadań generalnego konserwatora zabytków,
- popularyzacja zabytków i rozpowszechnienie dobrych praktyk w systemie ich ochrony.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: realizacja w ramach działań własnych jednostek NID

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.2.5. Spotkania dla mediów lokalnych i ogólnopolskich odbywały się przy okazji wszystkich wydarzeń związanych z Międzynarodowym Dniem Ochrony Zabytków.

Miejsce: Gdańsk, Olsztyn, Kraków, Opatów, Bolesławiec, Chorzów

Czas trwania: 13.04, 14.04, 17.04, 25.04, 27.04, 12.05.2023 r.

Grupa docelowa: media ogólnopolskie i regionalne

Partnerzy/współorganizatorzy: Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, Fundacja Borussia Olsztyn, Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie, Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Marcina Bpa w Opatowie, miasto Opatów, gmina Bolesławiec,

Opatowski Ośrodek Kultury oraz Domu Kultury w Bolesławcu, jak również wojewódzcy konserwatorzy zabytków: warmińsko-mazurski, łódzki, pomorski, podkarpacki, małopolski, śląski oraz świętokrzyski.

Opis: spotkania dla mediów lokalnych i ogólnopolskich związanych z Międzynarodowym Dniem Ochrony Zabytków z prelegentami konferencji i sesji odbywających się w ramach regionalnych obchodów MDOZ.

Efekt medialny: według posiadanych danych Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków został wspomniany w mediach (social media, portale internetowe, prasa, radio, telewizja) co najmniej 275 razy, dzięki czemu łącznie osiągnął zasięg 2 007 072 użytkowników.

Frekwencja: około 15 redakcji

Zrealizowane cele projektu:

- promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego,
- popularyzacja działań i zadań generalnego konserwatora zabytków,
- popularyzacja zabytków i rozpowszechnienie dobrych praktyk w systemie ich ochrony.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: realizacja w ramach działań własnych jednostek NID.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.2.6. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO

Miejsce: Kraków (konferencja + wystawa), Łańcut, Rzeszów, Sanok, Kwiatów, Szymbark koło Gorlic, Binarowa

Czas trwania: 12.10, 18.04, 15.06, 3.07, 3.09, 8.10, 17.09.2023 r.

Grupa docelowa: media ogólnopolskie i regionalne

Partnerzy/współorganizatorzy: Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie, Instytut Kultury Willa Decjusza w Krakowie, gmina Lipnica Murowana, parafia w Lipnicy Murowanej, stosowne do miejsc prezentacji wystawy samorządy oraz instytucje kultury (m.in. Muzeum Zamek w Łańcucie, zespół cerkiewny w Radrużu – oddział Muzeum Kresów w Lubaczowie; Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach, miasto Kraków).

Opis: spotkania dla mediów lokalnych i ogólnopolskich w związku z jubileuszami kościołów i cerkwi na Liście światowego dziedzictwa UNESCO w ramach obchodów jubileuszu wpisu drewnianych kościołów i cerkwi na Listę światowego dziedzictwa UNESCO, Narodowy Instytut Dziedzictwa przygotował wystawę plenerową „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO”, opisującą historię obiektów i ich znaczenie dla dziedzictwa światowego oraz Międzynarodową konferencję naukową „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej”. Pierwszy wernisaż wystawy z udziałem mediów odbył się w Łańcucie 18.04, a ostatni w Krakowie.

Efekt medialny: według posiadanych danych ukazało się co najmniej 126 wzmianek medialnych o jubileuszu wpisu drewnianych kościołów i cerkwi na Listę światowego dziedzictwa UNESCO, o łącznym zasięgu 1 019 500.

Frekwencja: około 20 redakcji

Zrealizowane cele projektu:

- promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego,
- popularyzacja działań i zadań ministra kultury i dziedzictwa narodowego i generalnego konserwatora zabytków,
- popularyzacja zabytków i rozpowszechnienie dobrych praktyk w systemie ich ochrony,
- promocja zabytków o szczególnym znaczeniu – wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online,
- promocja wystawy „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO” dostępnej online na stronie nid.pl w języku polskim, angielskim i ukraińskim oraz nagrań Międzynarodowej konferencji naukowej „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej”.

Nakłady finansowe poniesione: realizacja w ramach działań własnych jednostek NID oraz nakładów na realizację dotacji celowej na zadanie „Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO”

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.2.7. 20-lecie Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego i jubileusz 10-lecia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Miejsce: Poznań, Sandomierz, Łódź, Katowice, Niemodlin, Ostrołęka i Zakopane.

Czas trwania: 29.04, 19.05, 5.06, 22.07, 15.08, 21.09, 6.10.2023 r.

Grupa docelowa: media ogólnopolskie i regionalne

Partnerzy/współorganizatorzy: Centrum Archiwistyki Społecznej, Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa im. Olgi Sławskiej-Lipczyńskiej w Poznaniu, Muzeum Zamkowe w Sandomierzu, urząd marszałkowski woj. łódzkiego, Muzeum Sztuki w Łodzi, Muzeum Śląskie w Katowicach, Zamek w Niemodlinie, Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce, Urząd Miasta w Ostrołęce, Teatr Witkacego w Zakopanem.

Opis: spotkania dla mediów lokalnych i ogólnopolskich związane z jubileuszami niematerialnego dziedzictwa kulturowego (20 lat od przyjęcia Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz 10 lat istnienia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego). W siedmiu miastach Polski odbyły się wydarzenia promujące niematerialne dziedzictwo kulturowe z poszczególnych regionów przy okazji których zorganizowano spotkania dla mediów z

depozytariuszami żywego dziedzictwa oraz zaproszono ich na prezentacje i prelekcje. Spotkania z mediami miały na celu zaprezentowanie im lokalnego dziedzictwa niematerialnego, oraz propagowanie wiedzy na ten temat.

Efekt medialny: wzmianki na temat wydarzeń oraz wystawy pojawiły się co najmniej 168 razy w mediach (social media, portale, prasa, radio, tv) – łączny zasięg 419 076.

Frekwencja: 25 redakcji

Zrealizowane cele projektu:

- promocja i ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- popularyzacja działań i zadań ministra kultury i dziedzictwa narodowego, generalnego konserwatora zabytków,
- promocja Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online,
- rozpoznawalność zjawisk i depozytariuszy żywego dziedzictwa.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: realizacja w ramach działań własnych jednostek NID oraz nakładów na organizację jubileuszy 20-lecia Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego i 10-lecia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.2.8. Europejskie Dni Archeologii

Miejsce: Warszawa, Ostrowiec Świętokrzyski

Czas trwania: 13.06, 14.06, 16–18.06.2023 r.

Grupa docelowa: media ogólnopolskie i regionalne

Partnerzy/współorganizatorzy: Zamek Królewski w Warszawie, Muzeum Archeologiczne i Rezerwacie Krzemionki, około 50 instytucji organizatorów EDA 2023

Opis: konferencja prasowa dla mediów ogólnopolskich i specjalistycznych oraz spotkania dla mediów lokalnych w trakcie wydarzeń Europejskich Dni Archeologii. 13 czerwca 2023 w Zamku Królewskim w Warszawie odbyło się spotkanie prasowe z udziałem warszawskich środowisk archeologicznych, z udziałem Ziemowita Koźmińskiego, zastępcy dyrektora Zamku Królewskiego w Warszawie, dr hab. Katarzyny Zalasińskiej, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Pascala Ratiera, międzynarodowego koordynatora EDA z Narodowego Instytutu Archeologicznych Badań Ratowniczych (Inrap) w Paryżu oraz organizatorzy Europejskich Dni Archeologii w Warszawie.

14 czerwca 2023, w Muzeum Archeologicznym i Rezerwacie Krzemionki media uczestniczyły również w inauguracji EDA dla organizatorów. 16–18 czerwca 2023 media uczestniczyły w wydarzeniach EDA w całej Polsce.

Efekt medialny: istotne wzmianki medialne na temat wydarzenia pojawiły się w TVP Info, TVP Kultura, Polskim Radiu, Radiu RDC, Radiu Nowy Świat i na portalach archeologia.com.pl, rp.pl, cozadzien.pl. W sumie Europejskie Dni Archeologii zostały

wspomniane w mediach co najmniej 194 razy, dzięki czemu łącznie osiągnęły zasięg 778 046.

Frekwencja: około 30 redakcji

Zrealizowane cele projektu:

- promocja dziedzictwa archeologicznego i budowanie świadomości jego ochrony,
- popularyzacja działalności instytucji uczestniczących w EDA.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online,
- rozpoznawalność dziedzictwa archeologicznego i świadomości jego ochrony,
- rozpoznawalność i znajomość oferty instytucji zajmującej się dziedzictwem archeologicznym.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: realizacja w ramach działań własnych jednostek NID

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.2.9. Konkurs Zabytek Zadbany

Miejsce: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa

Czas trwania: 20.06.2023 r.

Grupa docelowa: media ogólnopolskie

Partnerzy/współorganizatorzy: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Opis: 20 czerwca 2023 roku w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego odbyło się spotkanie dla mediów z udziałem mediów ogólnopolskich.

Efekt medialny: wzmianki o konkursie, a także o laureatach konkursu pojawiły się w największych polskich mediach – na portalach onet.pl, tvn24.p, w magazynie „Frobes” oraz na wielu portalach lokalnych. O konkursie mówiono również w lokalnych programach telewizyjnych i radiowych. Według posiadanych danych wzmianka o Konkursie Zabytek Zadbany pojawiła się 483 razy, dzięki czemu łącznie osiągnęła zasięg 2 840 985 osób w prasie, radiu, telewizji oraz na portalach internetowych i w mediach społecznościowych.

Frekwencja: 10 redakcji

Zrealizowane cele projektu:

- promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego,
- popularyzacja działań i zadań generalnego konserwatora zabytków,
- popularyzacja zabytków i rozpowszechnienie dobrych praktyk w systemie ich ochrony.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: realizacja w ramach działań własnych jednostek NID.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.2.10. Dni Architektury Drewnianej

Miejsce: Zakopane

Czas trwania: 25–26.08.2023 r.

Grupa docelowa: media ogólnopolskie i regionalne

Partnerzy/współorganizatorzy: Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego

Opis: spotkanie dla prasy podczas inauguracji Dnia Architektury Drewnianej z udziałem mediów ogólnopolskich i lokalnych w dniu 25 czerwca. Dziennikarze uczestniczyli również w wydarzeniach 26 czerwca.

Efekt medialny: materiał o Dniu Architektury Drewnianej pojawił się w Teleexpresie, w TVP Info i w stacjach lokalnych TVP. Informacja pojawiła się również w Radiu Vox FM, Polskim Radiu i Radiu Plus. W sumie Dzień Architektury Drewnianej pojawił się w mediach (social media, portale internetowe, prasa, radio, tv) 93 razy, wszystkie wzmianki osiągnęły łącznie zasięg 3 046 177.

Frekwencja: około 10 redakcji

Zrealizowane cele projektu:

- pokazanie wartości i unikatowości zasobu architektury drewnianej,
- uwrażliwienie na konieczność ochrony i profesjonalnego wsparcia właścicieli obiektów architektury drewnianej.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online,
- budowanie świadomości ochrony architektury drewnianej.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: realizacja w ramach działań własnych jednostek NID.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.2.11. Europejskie Dni Dziedzictwa

Miejsce: Warszawa, Kołobrzeg, Kielce, Kraków, Kalisz, Dobrzeń, Pszczyna, Bydgoszcz i Malbork

Czas trwania: 25.08–17.09.2023 r.

Grupa docelowa: media ogólnopolskie i regionalne

Partnerzy/współorganizatorzy: 16 koordynatorów regionalnych, instytucje organizujące wydarzenia EDD 2023

Opis: w 2023 roku regionalne inauguracje EDD odbyły się w 8 miejscach w Kołobrzegu, Kielcach, Krakowie, Kaliszu, Dobrzenu, Pszczynie, Bydgoszczy i Malborku, wszystkim towarzyszyły konferencje prasowe. Spotkania te gromadziły zarówno dziennikarzy, jak i ekspertów, którzy omawiali różnorodne aspekty ochrony dziedzictwa, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa niematerialnego. Przedstawiono program obchodów w poszczególnych województwach oraz przybliżono założenia tegorocznego hasła. Ogólnopolska Inauguracja #EDD połączona z konferencją prasową odbyła się 7 września 2023 w Warszawie. Dziennikarze uczestniczyli również w wydarzeniach EDD w całej Polsce.

Efekt medialny: informacje o EDD pojawiły się w Polskim Radiu, TVP, Dzienniku Zachodnim, rmf24.pl, rp.pl oraz w setkach lokalnych portali. W sumie, Europejskie Dni Dziedzictwa wzmiankowane były w mediach (social media, portale, prasa, radio, tv) co najmniej 700 razy, dzięki czemu osiągnęły łączny zasięg 3 196 183.

Frekwencja: około 40 redakcji

Zrealizowane cele projektu:

- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego, w tym niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz konieczności jego ochrony,
- popularyzacja działalności instytucji uczestniczących w EDD.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online,
- rozpoznawalność dziedzictwa niematerialnego i świadomości jego ochrony,
- rozpoznawalność i znajomość oferty instytucji zajmujących się promocją dziedzictwa kulturowego w szczególności niematerialnego.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: realizacja w ramach działań własnych jednostek NID, w tym nakładów na organizację EDD.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.3. WIZYTY STUDYJNE

Wizyty studyjne dyrekcji i pracowników Instytutu były realizowane przy okazji realizacji innych zadań w terenie.

Instytut przyjmował również uczestników wizyt studyjnych z zagranicy, w tym trzykrotnie z Ukrainy, z Kuby, grupę międzynarodową archeologów ogrodowych m.in. z Francji, Włoch, Portugalii, Belgii, Holandii, Szwecji, Czech oraz Polski, grupę międzynarodową prawników z zakresu ochrony dziedzictwa.

7.3.1. Promocja i komunikacja wewnętrzna

Patrz pkt 7.1.

7.3.2. Rebranding

W 2023 roku nie dokonywano zmiany wizerunku marki, w żadnym zakresie, z uwagi na ograniczenie dotacji podmiotowej.

7.3.3. Strona internetowa Instytucji

Miejsce: online

Czas trwania: cały rok

Grupa docelowa: wszyscy użytkownicy systemu ochrony zabytków

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Główną stroną internetową Narodowego Instytutu Dziedzictwa jest strona nid.pl pełniący funkcję portalu, na którym publikowane są wszystkie informacje dotyczące działalności statutowej NID oraz powierzonych mu zadań.

Strona jest zarówno informatorem o aktualnych działaniach NID, jak również bazą wiedzy na tematy związane z systemem ochrony zabytków. Za pośrednictwem strony nid.pl można również dotrzeć do wszystkich danych gromadzonych i przetwarzanych przez Instytut.

Na stronie publikowane są także dane będące pierwotnymi źródłami informacji w systemie ochrony zabytków, między innymi w zakresie podstaw prawnych dotyczących jego funkcjonowania, w tym wytycznych generalnego konserwatora zabytków i wprowadzonych standardów w zakresie ochrony zabytków. Poprzez stronę możliwy jest również dostęp do dokumentów znajdujących się w dyspozycji oraz archiwum NID. Na stronie Instytutu znajdują się obowiązujące rejestry i wykazy dziedzictwa kulturowego o specjalnym znaczeniu, w tym rejestr oraz ewidencja zabytków w Polsce, rejestr zabytków wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO, wykaz zabytków uznanych za pomniki historii, Lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz Rejestr dobrych praktyk.

Efekt medialny i frekwencja:

- w 2023 roku na stronie nid.pl zostało opublikowanych 228 artykułów,
- strona posiada 156 opublikowanych aktywnych stron,
- liczba użytkowników strony: 203 353, liczba odsłon: 562 647.

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi w ramach swojej działalności 13 portali internetowych na których publikowane są informacje oraz dane wynikające z realizacji powierzonych mu zadań, łączny zasięg portali internetowych NID wynosi: 1 333 309 użytkowników i 8 924 992 odsłon. Dodatkowo można wyróżnić strony projektowe dedykowane poszczególnym kampaniom społecznym. Do opisanych serwisów należą: patrz pkt 7.1.

Zrealizowane cele projektu:

- promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego,
- popularyzacja działań i zadań ministra kultury i dziedzictwa narodowego oraz generalnego konserwatora zabytków,
- popularyzacja wartości dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego,
- rozpowszechnienie dobrych praktyk w systemie ochrony dziedzictwa,
- zwiększenie zainteresowania dziedzictwem archeologicznym i niematerialnym,
- wzrost rozpoznawalności kategorii zabytków – pomniki historii,
- promocja architektury drewnianej,

- popularyzacja nowych technologii w ochronie dziedzictwa.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: działania realizowane w ramach zadań własnych zespołów NID.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.3.4. Media społecznościowe

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi kanały na siedmiu platformach mediów społecznościowych:

- Na platformie Facebook:
  - fanpage NID (39 017 obserwujących),
  - fanpage EDD FB (7000 obserwujących),
  - fanpage Centrum Pomocy na Ukrainie (838 obserwujących),
  - grupy FB: „Wspólnie dla Dziedzictwa” (706 członków), „Ochrona zabytków archeologicznych” (953 członków), „Dziedzictwo w Rewitalizacji” (1007 członków); „Centrum Architektury Drewnianej” (2943 członków);
- Kanał TV NID na YouTube ma 11 100 obserwujących;
- Instagram NID ma 6429 obserwujących;
- X NID ma 261 obserwujących;
- LinkedIn NID ma 981 obserwujących;
- Kanały NID na platformach zewnętrznych, m.in. Spotify, Sketchlab.

7.3.4.1. Facebook

Miejsce: online

Czas trwania: cały rok

Grupa docelowa: wszyscy użytkownicy systemu ochrony zabytków

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi na platformie Facebook trzy profile (fanpage) oraz cztery grupy tematyczne. Działania komunikacyjne obejmowały publikację informacji na temat działań bieżących instytutu, jak i promocji dziedzictwa kulturowego. Materiały były publikowane w wersji tekstowej, graficznej, fotograficznej i wideo, w formie postów, wydarzeń oraz relacji.

Regularnie publikowane były materiały dotyczące czasopism naukowych wydawanych przez Instytut oraz publikacji podręcznikowych, organizacji wydarzeń: konferencji, webinarów, wykładów, szkoleń, realizacji programów, projektów dotacyjnych, konkursów

oraz realizacji działań bieżących Instytutu jak opracowanie opinii i studiów kulturowych, digitalizacja i stosowanie nowych technologii w ochronie dziedzictwa, działalności międzynarodowej Instytutu oraz działań realizowanych w ramach Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie.

W zakresie promocji dziedzictwa kulturowego działania dotyczyły w szczególności: popularyzacji dziedzictwa niematerialnego, architektury drewnianej, dziedzictwa archeologicznego, zabytków o szczególnym znaczeniu – wpisanych na Listę światowego dziedzictwa UNESCO i uznanych za pomniki historii, promocji wzorcowych konserwacji i utrzymania zabytków, popularyzacji dobrych praktyk w zakresie rewitalizacji i związanych z ochroną zabytków wynikających ze zmian klimatu oraz wykorzystania nowych technologii w ochronie dziedzictwa.

Efekt medialny:

facebook.com/zabytek – ponad 500 wpisów, o zasięgu 1 348 933 użytkowników.

Frekwencja: patrz pkt 7.3.4.

Zrealizowane cele projektu:

- promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego,
- popularyzacja działań i zadań ministra kultury i dziedzictwa narodowego oraz generalnego konserwatora zabytków,
- popularyzacja wartości dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego,
- rozpowszechnienie dobrych praktyk w systemie ochrony dziedzictwa,
- zwiększenie zainteresowania dziedzictwem archeologicznym i niematerialnym,
- wzrost rozpoznawalności kategorii zabytków – pomniki historii,
- promocja architektury drewnianej,
- popularyzacja nowych technologii w ochronie dziedzictwa.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: działania realizowane w ramach zadań własnych zespołów NID.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.3.4.2. Kanał TV NID na YouTube

Miejsce: online

Czas trwania: cały rok

Grupa docelowa: wszyscy użytkownicy systemu ochrony zabytków

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: kanał TV NID na YouTube służy udostępnianiu materiałów wideo instytutu, w szczególności wyprodukowanych materiałów filmowych oraz nagrań konferencji, webinarów, wykładów, szkoleń.

Efekt medialny: W 2023 zostało opublikowanych 123 materiały filmowe, 3 898 089 wyświetleń, łączny czas oglądania 59 tys. godzin.

Frekwencja: 11 100 obserwujących

Zrealizowane cele projektu:

- promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego,
- popularyzacja działań i zadań ministra kultury i dziedzictwa narodowego oraz generalnego konserwatora zabytków,
- popularyzacja wartości dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego,
- rozpowszechnienie dobrych praktyk w systemie ochrony dziedzictwa,
- zwiększenie zainteresowania dziedzictwem archeologicznym i niematerialnym,
- wzrost rozpoznawalności kategorii zabytków – pomniki historii,
- promocja architektury drewnianej,
- popularyzacja nowych technologii w ochronie dziedzictwa.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: działania realizowane w ramach zadań własnych zespołów NID

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.3.4.3. Instagram

Miejsce: online

Czas trwania: cały rok

Grupa docelowa: wszyscy użytkownicy systemu ochrony zabytków

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi na platformie Instagram dwa profile: główny oraz tematyczny dotyczący Europejskich Dni Dziedzictwa. Profile służą udostępnianiu materiałów graficznych i fotograficznych dotyczących działań Instytutu oraz promocji dziedzictwa kulturowego.

Efekt medialny: ponad 150 wpisów, o zasięgu 440 000 użytkowników.

Frekwencja: 6429 obserwujących

Zrealizowane cele projektu:

- promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego,
- popularyzacja działań i zadań ministra kultury i dziedzictwa narodowego oraz generalnego konserwatora zabytków,
- popularyzacja wartości dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego,
- rozpowszechnienie dobrych praktyk w systemie ochrony dziedzictwa,
- zwiększenie zainteresowania dziedzictwem archeologicznym i niematerialnym,
- wzrost rozpoznawalności kategorii zabytków – pomniki historii,
- promocja architektury drewnianej,
- popularyzacja nowych technologii w ochronie dziedzictwa.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: opracowane materiały, informacje i publikacje opublikowane w wolnym dostępie online.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: działania realizowane w ramach zadań własnych zespołów NID.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

7.3.4.4. E-book

W 2023 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa wydał 15 publikacji online, w tym trzy poradniki. Szczegółowe informacje na temat publikacji patrz pkt 7.4.

7.3.4.5. Patronaty

W 2023 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa udzielił ponad 40 patronatów w zakresie promocji dziedzictwa kulturowego. Dodatkowo był współorganizatorem i partnerem kolejnych kilkudziesięciu wydarzeń.

8. WSPÓŁPRACA W RAMACH POROZUMIENÍ

8.1. WSPÓŁPRACA W RAMACH POROZUMIENIA Z GDDKiA

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Czas trwania: 1.01.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: GDDKiA

Partnerzy/współorganizatorzy: GDDKiA

Opis:

Porozumienie pomiędzy NID a GDDKiA zawarte zostało 22 sierpnia 2018 roku i jest kontynuacją działań prowadzonych od końca lat 90. XX w. przez instytucje, które weszły w skład obecnego NID czyli Ośrodka Ratowniczych Badań Archeologicznych, Ośrodka Ochrony Dziedzictwa Archeologicznego oraz Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków. Przedstawiciele NID biorą udział w odbiorach terenowych badań archeologicznych prowadzonych w związku z budową dróg krajowych i autostrad, a także przygotowują na rzecz GDDKiA opinie na temat opracowań wyników badań archeologicznych oraz różnego typu zagadnień natury metodologicznej lub metodycznej.

Pracownicy NID biorą także udział jako prelegenci w organizowanych przez GDDKiA szkoleniach skierowanych do pracowników tej instytucji. Dzięki współpracy z GDDKiA NID gromadzi także opracowania wyników badań archeologicznych, które są udostępniane badaczom.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: wsparcie merytoryczne udzielone GDDKiA w zakresie ochrony dziedzictwa archeologicznego.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nie dotyczy

Nakłady finansowe poniesione przez NID: zadania realizowane przez pracowników NID w ramach obowiązków służbowych + koszty delegacji.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

8.2. WSPÓŁPRACA W RAMACH POROZUMIENIA Z ANTYKWARIUSZAMI

W ramach porozumienia zawartego ze Stowarzyszeniem Antykwaryuszy i Marszandów Polskich, Narodowy Instytut Dziedzictwa zorganizował szkolenie dla uczestników rynku sztuki kolekcjonerzy, marszandzi, antykwariusze, pracownicy domów akcyjnych, a którego odbiorcami byli również inspektorzy WUOZ oraz inne osoby zainteresowane tematyką ochrony dóbr kultury. Tematem szkolenia były ukraińskie i polskie przepisy dotyczące wywozu zabytków za granicę, zasady przywozu zabytków na teren Unii Europejskiej, najbardziej charakterystyczne typy zabytków, które są zagrożone nielegalnym wywozem z Ukrainy – ikony oraz zabytki archeologiczne, działania Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie na rzecz zabezpieczenia zabytków i instytucji kultury. Szkolenie było poprowadzone przez specjalistów z Narodowego Instytutu Dziedzictwo. Wydarzenie odbyło się online i było ogólnodostępne (po uprzedniej rejestracji). W ramach szkolenia przeprowadzono sesję pytań i odpowiedzi, które uczestnicy mogli kierować do prelegentów. Uczestnikom szkolenia udostępniono formularz kontaktowy za pośrednictwem którego możliwe jest wysyłanie pytań lub zagadnień, na podstawie których mogą zostać zorganizowane kolejne szkolenia skierowane do uczestników rynku sztuki.

8.3. WSPÓŁPRACA W RAMACH POROZUMIENIA Z POLICJĄ, STRAŻĄ GRANICZNĄ I KRAJOWĄ ADMINISTRACJĄ SKARBOWĄ

NID współpracuje z Policją, Strażą Graniczną, Krajową Administracją Skarbową, Prokuraturą oraz Wojewódzkimi Konserwatorami Zabytków w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości przeciwko dziedzictwu, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa archeologicznego. Dzięki prowadzonemu monitoringowi portali aukcyjnych i serwisów społecznościowych oraz dzięki informacjom uzyskiwanym ze środowiska naukowego oraz od pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków identyfikowane są a następnie zgłaszane na Policji przypadki naruszeń. W 2023 roku

zgłoszono sześć przypadków przestępstw przeciwko dziedzictwu archeologicznemu, a pracownicy NID składali zeznania w tych sprawach. Konsultowano w trybie roboczym na prośbę koordynatorów ds. zabytków w KAS i Policji kilkanaście spraw w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa. Konsultacji udzielono też w kilku przypadkach pracownikom Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków. W 2023 roku specjaliści NID uczestniczyli w spotkaniu Zespołu Koordynacyjnego ds. Przestępczości Przeciwko Zabytkom w MKiDN. Ponadto pracownicy NID uczestniczyli w szeregu wydarzeń organizowanych przez ww. organy ścigania, a w przypadku niektórych z nich NID występował jako współorganizator:

8.3.1. Warsztat “Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania” 18–20 stycznia 2023, Warszawa (współorganizowany z UNESCO)

W dniach 18-20 stycznia 2023 roku w siedzibie Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie odbyły się warsztaty „Fighting the illicit trafficking of Ukrainian cultural property: capacity-building training for law enforcement” (pol. „Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania”) zorganizowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z UNESCO. Celem warsztatów była wymiana doświadczeń służb granicznych, celników, przedstawicieli organów i instytucji państwowych oraz przedstawicieli organizacji międzynarodowych w zakresie zwalczania nielegalnego wywozu, przywozu i przenoszeniu własności dóbr kultury w związku z trwającą wojną w Ukrainie.

Warsztat otworzył prof. Piotr Gliński, wiceprezes Rady Ministrów, minister kultury i dziedzictwa narodowego. Następnie przemawiała Krista Pikkat, przedstawicielka UNESCO, dyrektor Jednostki ds. Kultury i Sytuacji Kryzysowych, oraz dr hab. Katarzyna Zalańska, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

W szkoleniu wzięło udział 56 osób, w tym urzędnicy, 19 przedstawicieli polskich służb i instytucji, przedstawiciele instytucji związanych z ochroną zabytków, służb celnych, straży granicznej i policji z państw graniczących z Ukrainą – 19 Polski, 5 ze Słowacji, 3 z Węgier, 4 z Rumunii oraz 4 z Mołdawii. Szczególnie cenna okazała się obecność uczestników z Ukrainy: prokuratora Departamentu Nadzoru nad Egzekwowaniem Prawa przez Organy Bezpieczeństwa Urzędu Prokuratora Generalnego Ukrainy, zastępcy dyrektora Departamentu Dziedzictwa Kulturowego Ministerstwa Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy, a także przedstawicieli policji i straży granicznej, którzy w zorganizowanej w czasie warsztatu sesji Q&A, odpowiedzieli na pytania pozostałych uczestników warsztatów, dotyczące szczegółowych zasad i procedur związanych z przeciwdziałaniem przemytowi dóbr kultury obowiązujących na Ukrainie.

Prelekcje, rozłożone na trzy dni warsztatów, wygłosili przedstawiciele Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Prokuratury, Ministerstwa Finansów, Policji, Straży Granicznej oraz Krajowej Administracji Skarbowej, a także przedstawiciele Interpolu, UNESCO, WCO (World Custom Organisation), ICOM (International Council of Museums) oraz Carabinieri, Dowództwa ds. ochrony dziedzictwa kulturowego.

Ponadto, w czasie wykładów wygłoszonych przez specjalistów z Ukrainy, uczestnikom warsztatu zostały przedstawione najbardziej charakterystyczne dla dziedzictwa Ukrainy dobra kulturowe, które w sposób szczególny są obecnie narażone na niebezpieczeństwo grabieży i przemytu.

Doświadczenia polskich służb wskazują, że dobra kultury pochodzenia ukraińskiego, które były zatrzymywane granicy państwa oraz te, które są identyfikowane na czarnym rynku w zdecydowanej większości należą do jednego z typów zabytków: numizmatów, ikon i znalezisk archeologicznych. Z tego powodu drugi z trzech dni warsztatu był w całości poświęcony prezentacji Czerwonej listy ukraińskich dóbr kultury w zagrożeniu. (Na marginesie warto dodać, że specjaliści NID brali udział w przygotowaniu tej listy) oraz trzem wykładom specjalistów z Ukrainy, którzy omówili najbardziej charakterystyczne dla Ukrainy typy zabytków (monety, ikony oraz zabytki archeologiczne), które w sposób szczególny są teraz zagrożone grabieżą i przemytem.

8.3.2. Szkolenie „Zwalczanie przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom” Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej 24–28 kwietnia 2023, Koszalin (organizator: Straż Graniczna)

W szkoleniu dla strażników granicznych – koordynatorów terenowych ds. dóbr kultury, wzięli udział przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Komendy Głównej Policji, Krajowej Administracji Skarbowej i Straży Granicznej. Celem szkolenia było omówienie przepisów w zakresie wywozu zabytków i archiwaliów za granicę oraz wymiana dobrych praktyk w zakresie zwalczania przestępstw związanych z nielegalnym obrotem i wywozem i zabytków za granicę.

8.3.3. Konferencja „Praktyczne aspekty zwalczania zagrożeń przeciwko dziedzictwu kulturowemu na tle lokalnych uwarunkowań archeologiczno-sakralnych – Małe Ojczyzny” 7–8 września 2023, Łódź

Konferencja współorganizowana z Komendą Powiatową Policji w Słupcy odbyła się w Salezjańskim Zespole Klasztornym w Łądzie w powiecie słupeckim. W konferencji wzięli udział jako słuchacze policjanci – koordynatorzy komend powiatowych i miejskich województwa wielkopolskiego. Jako prelegenci wystąpili eksperci z Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji w Warszawie, Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa a także prokuratorzy, archeolodzy i przedstawiciele lokalnych instytucji

kultury. Celem konferencji była wymiana doświadczeń między naukowcami, Policją i Prokuraturą w zakresie zapobiegania, wykrywania i zwalczania przestępstw skierowanych przeciwko dziedzictwu kulturowemu.

8.3.4. Konferencja „Policja przedwojenna w oczach współczesnej pamięci społecznej: perspektywy i wyzwania” 13 września 2023, Poznań (współorganizowana z Komendą Wojewódzką Policji w Poznaniu)

Celem konferencji było przybliżenie uczestnikom historii przedwojennej policji na terenie dzisiejszego województwa wielkopolskiego. Prelegentami w panelu dyskusyjnym, który stanowił główną część konferencji byli prof. UAM dr hab. Maksymilian Stanulewicz, asp. sztab. Agnieszka Zaworska policjantka z Komendy Powiatowej Policji w Jarocinie (autorka książki *Z szacunku dla przeszłości. Policja Państwowa w powiecie jarocińskim 1920–1939*), asp. sztab. Mariusz Sołtysiak policjant z Komendy Powiatowej Policji w Szamotułach (autor książki *Granatowy porządek. Policja Państwowa w powiecie szamotulskim 1919–1939*) oraz asp. Tomasz Węgrzak z Komendy Wojewódzkiej Policji w Poznaniu (autor licznych publikacji o Policji Państwowej w powiecie obornickim, publikowanych w „Obornickich Zeszytach Historyczno-Kulturalnych”).

8.3.5. Warsztaty KAS, Policji i Straży Granicznej dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego – archiwalia, 27–30 listopada w Białymstoku. (organizator Ministerstwo Finansów – Krajowa Administracja Skarbowa)

Warsztaty miały na celu zapoznanie koordynatorów woj. zabytków z ww. służb z problematyką zagrożeń dla materiałów archiwalnych i zasobu bibliotecznego oraz specyfiką tego rodzaju dziedzictwa. W warsztatach uczestniczyli przedstawiciele Instytut Pamięci Narodowej w Białymstoku, Archiwów Państwowych z Naczelnym Dyrektorem Archiwum Państwowego, Książnicy Podlaskiej i Muzeum Historycznego w Białymstoku, którzy udostępniili swoje placówki do wykładów studyjnych. Prezentacje dotyczące problematyki ochrony dziedzictwa wygłosili także przedstawiciele NID, Departamentu Ochrony Zabytków MkiDN oraz Departamentu Restytucji Dóbr Kultury MKiDN

8.3.6. Konferencja „Działania służb kryminalnych i prewencyjnych w odzyskiwaniu zabytków sakralnych i archeologicznych” 5–7 grudnia 2023 w Pęzinie woj. Zachodniopomorskie (organizator: Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie oraz NIKZ)

Konferencja poświęcona była problematyce przestępczości kryminalnej przeciwko zabytkom, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa sakralnego, badań proweniencyjnych, prewencji kryminalnej, militariów i podwodnych poszukiwań zabytków. Prelegentami byli policjanci, muzealnicy, eksperci z zakresu badań proweniencyjnych oraz przedstawiciele służb konserwatorskich. Wystąpienia wygłosili także przedstawiciele NID oraz Departamentu Restytucji Dóbr Kultury MKiDN. Zaprezentowano zrealizowany na zlecenie NID film T. Grzywaczewskiego *Wymazać naród* przedstawiający zniszczenia

wojenne dziedzictwa Ukrainy. Uczestnicy wzywali Muzeum Narodowe w Szczecinie, cerkiew św. Mikołaja w Szczecinie oraz Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu.

9. DZIAŁANIA ODDZIAŁÓW TERENOWYCH/PRACOWNI TERENOWYCH

9.1. ODDZIAŁ TERENOWY W BIAŁYMSTOKU

Sprawozdania: 3

Opinie: 18

Opracowania:

- Studium ochrony historycznych cmentarzy staroobrzędowców w województwie podlaskim (zaawansowanie 50%)
- Opracowanie i korekta „Raportu wojewódzkiego o stanie zachowania cmentarzy żydowskich w województwie podlaskim”

Działania dot. PH i UNESCO:

- 2 opinie: pokamedulski zespół klasztorny w Wigrach; poddominikański zespół klasztorny w Sejnach,
- 2 lustracje terenowe: Wigry, Sejny,
- Opracowanie opinii na temat wpisu do rejestru zabytków nieczynnego cmentarza na terenie PH w Bohonikach.

Inne zadania zlecone:

- Udział 2 pracowników OTB w pracach zespołu ds. dóbr kultury współczesnej;
- Przygotowanie prezentacji dotyczącej odbudowy powojennej Białegostoku, obiekty doby socrealizmu i dobra kultury współczesnej;
- Kwerenda i pozyskanie fotografii archiwalnych ze zbiorów Muzeum Podlaskiego w Białymstoku;
- Współorganizacja i udział w konferencji „Rzeźba plenerowa w Polsce” 15.11.2023 roku;
- Współpraca z Departamentem Urbanistyki UM w Białymstoku oraz z białostockim Oddziałem TUP: udostępnienie na wystawę plenerową poświęconą rozwojowi przestrzennemu miasta „Planu du chateau et la ville de Białystok”. Wystawa była dostępna od 27.06 do 21.07.2023 roku na białostockim Rynku Kościuszki;
- Współpraca z Podlaskim Muzeum Kultury Ludowej: przekazanie uczestnikom konferencji „Tradycyjne wiejskie budownictwo mieszkalne. Nowe życie starych domów” publikacji NID OT w Białymstoku *Dom na Podlasiu*, pokłosie projektu „Twój dom – dialog z tradycją” (30 egz.);
- Udział pracowników OT w Białymstoku w różnych eventach organizowanych przez Kancelarię Prezydenta RP (pomniki historii, 3.02.2023); NID (MDOZ w Łańcucie, 18–19.04.2023) oraz lokalne instytucje kultury i organizacje pozarządowe m.in.: 1. Podlaska Konferencja Archeologiczna (organizator: Muzeum

Podlaskie w Białymstoku, 23–24.03.2023); „Wyzwanie klimatyczne- edukacja na rzecz ochrony powietrza i klimatu” w Supraślu (organizator: Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej, 6.06.2023); XXI Podlaskie Święto Chleba (organizator: Muzeum Rolnictwa im. ks. Kluka w Ciechanowcu, 13.08.2023); odsłonięcie muralu gen. bryg. Nikodema Sulika w Białymstoku (organizator: Fundacja Pro Anima, 15.08.2023); sesja „50 lat białostockich Spodków” (organizator: Podlaski Instytut Kultury, 16.09.2023); II SYMPOSIUM BRANICIANUM „Elżbiety, Ludwiki, Izabele – Kobiety w przestrzeni publicznej i prywatnej w Rzeczypospolitej XVIII wieku”, Białystok–Choroszcz (organizator: Muzeum Podlaskie w Białymstoku, 20–22.09.2023); udział w otwarciu wystawy jubileuszowej „55 lat Muzeum Wojska w Białymstoku” (organizator: Muzeum Wojska w Białymstoku, 10.10.2023); udział w jubileuszu „70 lat działalności Archiwum Państwowego w Białymstoku (organizator: Archiwum Państwowe w Białymstoku, 28.11.2023); seminarium „Sacrum ocalone” (organizator: Archiwum i Muzeum Archidiecezjalne w Białymstoku oraz ASP w Warszawie, 1.12.2023);

- XVI edycja Konkursu na Najlepiej Zachowany Zabytek Wiejskiego Budownictwa Drewnianego w Województwie Podlaskim (organizator: Muzeum Rolnictwa im. ks. Kluka w Ciechanowcu i Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego) – dr Aneta Kułak z OT w Białymstoku bierze udział w pracach jury. Odbłyły się już prace terenowe i oględziny zgłoszonych obiektów, wykonana dokumentacja fotograficzna. Udział w gali podsumowującej konkurs 1.12.2023 roku;
- Przygotowanie zapytań ofertowych, wniosków UZP i nadzór nad wykonaniem mebli/regalów w siedzibie i archiwum zakładowym OT w Białymstoku, w tym praca fizyczna pracowników OT w Białymstoku w przenoszeniu książek i archiwaliów;

Tabela 13. Aktywny udział (jako prelegenci, uczestnicy paneli itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach

Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1	Iwona Górska	sesja historyczna; 20.04.2023 Sokołów Podlaski	„KOBiDZ-NID-Sokołów Podlaski – nasz mały jubileusz”
2	dr Grzegorz Ryzewski	sesja historyczna; 20.04.2023 Sokołów Podlaski	„600 lat miasta Sokołów Podlaski”
3	Iwona Górska	I Kongres Kultury Chrześcijańskiej Podlasia Nadbużańskiego; 21.04.2023 Drohiczyn	„Obiekty sakralne (36) po obu stronach Bugu, w tym Szlak cerkwi pounickich w powiecie sokołowskim”
4	dr Grzegorz Ryzewski	I Kongres Kultury Chrześcijańskiej Podlasia Nadbużańskiego; 21.04.2023 Drohiczyn	„Z dziejów chrześcijaństwa na Podlasiu nadbużańskim”
5	Iwona Górska	„Turystyka – Środowisko – Dziedzictwo. Wykorzystanie	„Turystyka kulturowa”

		potencjału przyrodniczego i kulturowego dla rozwoju gminy”; 5.10.2023 Augustów	
6	dr Aneta Kułak	„Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej”, 12-14.10.2023 Kraków	„Bogactwo w różnorodności – drewniane cerkwie unickie z obszaru historycznego Podlasia”

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 637 787 zł

9.2. ODDZIAŁ TERENOWY W GDAŃSKU

Sprawozdania: 3

Opinie: 13

Opracowania: 0

Działania dot. PH i UNESCO:

- Monitoring Pomnika Historii: Stocznia Gdańska – miejsce narodzin Solidarności – oględziny miejsca w dniu 15.12.2023 r.
- Wypracowywanie we współpracy z WKZ rozwiązań w zakresie planowanych inwestycji oraz ich wpływu na miejsce nominowane do wpisu na listę UNESCO – Stocznnię Gdańską.

Inne zadania zleczone:

- Promocja publikacji *Jak działała Stocznia Gdańska. Zachowane elementy dziedzictwa przemysłowego Stoczni Gdańskiej oraz ich funkcja produkcyjna w latach 70. i 80. XX w.* autorstwa A. Trzeciaka i A. Nawrockiego, wydanej wraz z Instytutem Dziedzictwa Solidarności, 2.02.2023, sala BHP w Gdańsku;
- Współpraca z Instytutem Dziedzictwa Solidarności – koordynacja porozumienia pomiędzy NID a IDS w sprawie wydania w 2023 roku angielskiej wersji ww. publikacji;
- Organizacja obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie pomorskim, sesja „Społeczna opieka jako ważne wsparcie systemu ochrony zabytków”, 14.04.2023;
- Udział w inauguracji Europejskich Dni Dziedzictwa w województwie pomorskim, wrzesień 2023 r., Muzeum Zamkowe w Malborku.

Udział w zespołach zadaniowych:

- Zespół ds. dóbr kultury współczesnej- w ramach pracy zespołu omówienie kryteriów wartościowania architektury współczesnej będących wynikiem prac zespołu NID ds. arch. współczesnej z 2014 r.;
- Zespół ds. rewitalizacji – prace przy publikacji *Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji*, opracowanie założeń kolorystycznych dla rewaloryzacji elewacji przy rynku SM w Słupsku).

- Archiwum OT w Gdańsku: wykonywanie pomiarów temperatury/wilgotności – 162; ilość udzielonych informacji dot. zasobu – 18, ilość kwerend – 12, ilość skanów 10;
- Administrowanie stroną konserwator.nid.pl: wprowadzanie aktualności, uzupełnianie treści;
- Administracja nieruchomością NID, siedzibą OT w Gdańsku: przeglądy instalacji, remonty (skrzynek elektrycznych i drzwi głównych), rachunki itp.

Tabela 14. Udział aktywny (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach

Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1	Tomasz Błyskosz	Konferencja Architecture-Research-Science 2023, 24.03.2023 r., Wrocław	Znaczenie badań architektonicznych w obiektach przemysłowych na przykładzie budynku dawnej remizy Stoczni Gdańskiej
2	Tomasz Błyskosz	Ochrona i konserwacja zabytkowych obiektów sakralnych, 27.09.2023 r., Malbork	Restauracja elewacji kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Św. w Pruszczu Gdańskim
3	Tomasz Błyskosz	Dziedzictwo przemysłowe w sercu Zielonej Europy, 16.11.2023, Katowice	Problem integralności zabytkowego zespołu przemysłowego na przykładzie Stoczni Gdańskiej

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 983 116 zł

9.3. ODDZIAŁ TERENOWY W KATOWICACH

Sprawozdania: 0

Opinie: 15

Opracowania:

- Studium ochrony wartości kulturowych śródmieścia Rybnika, oprac. D. Bajowska, B. Łebzuch-Wach, A. Olczyk, E. Waryś (planowane zakończenie do 31.01.2024);
- Współpraca przy opracowaniu Rekomendacji dotyczących postępowania z historycznymi nawierzchniami na obszarach podlegających ochronie konserwatorskiej, oprac. A. Olczyk, J. Opaska, R. Stachańczyk;
- Współpraca przy opracowaniu poradnika Remont i utrzymanie domu drewnianego, praca zbiorowa.

Działania dot. PH i UNESCO: przygotowanie na rzecz ŚWKZ opinii dot. oceny planowanej inwestycji „Przebudowa i rozbudowa kompleksu urbanistycznego radiostacji w Gliwicach wraz z zagospodarowaniem terenu” na obszarze pomnika historii „Gliwice – radiostacja” przy ul. Tarnogórskiej 127, 129 i 131 w Gliwicach.

Inne zadania zlecone:

- Koordynacja Europejskich Dni Dziedzictwa w województwie śląskim;
- Współpraca międzynarodowa z Radą Europu w ramach programu EDD (EHD):
  - stały kontakt z sekretariatem w Strasburgu (materiały promocyjne, informacje),
  - prowadzenie strony internetowej europeanheritagedays.com (część poświęcona Polsce),
  - udział w spotkaniu Krajowych Koordynatorów w Strasburgu 28–29 listopada, prezentacja podsumowania polskiej edycji EDD,
  - udział w procesie wyboru nowej Rady Programowej European Heritage Days, wybór w trakcie głosowania na wiceprzewodniczącą,
  - udział w spotkaniu roboczym (online) nowo powołanej rady 13 grudnia.
- Koordynacja niematerialnego dziedzictwa kulturowego w województwie śląskim, małopolskim i łódzkim;
- Organizacja obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie śląskim, sesja „Między niematerialnym, a materialnym dziedzictwem kulturowym”.

Tabela 15. Udział aktywny (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach oraz wykaz publikacji

Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1	Bajowska Dorota	Retro GIS Day, 16.11.2023, Budynek Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach	„Historia gmachu Urzędu Wojewódzkiego i Sejmu Śląskiego w Katowicach”
2	Bajowska Dorota, Waryś Ewa	Sesja konserwatorska „Wnętrza”, 12.12.2023, Instytut im. Wojciecha Korfańskiego w Katowicach	„Klatki schodowe w historycznych obiektach położonych na obszarze staromiejskim w Bytomiu. Stan zachowania i ochrona prawna”
3	Waryś Ewa	Świętokrzyska Akademia Dziedzictwa, 6.12.2023, Kielce	„Historyczna zieleń komponowana w krajobrazie kulturowym – problematyka konserwatorska”
4	Olczyk Agnieszka	Śląskie Forum Samorządowego dot. parków kulturowych, Katowice, 16.05.2023	„Park kulturowy jako narzędzie prawne do ochrony krajobrazu kulturowego”
5	Olczyk Agnieszka	Sesja popularnonaukowa TOnZ O. Górnośląski „A to ciekawe! I Ty możesz patrzeć i myśleć jak konserwator zabytków”, Bytom, 24.10.2023	„Zabytki a termomodernizacja”

6	Agnieszka Olczyk	debata „Miasteczko Śląskie – zagospodarowanie i ekspozycja starego miasta”, Miasteczko Śląskie, 20 marca 2023	prelegent/uczestnik debaty
7	Mucha Agata	Szkolenie branżowe dla nauczycieli – IX konferencję naukowo-dydaktyczną „W poszukiwaniu tradycji – dziedzictwo niematerialne w turystyce”, 25.10.2023, Uniejów	„Niematerialne dziedzictwo kulturowe – czym jest i co stanowi o jego trwałości?”
8	Agata Mucha	Otwarcie Szkoły Rzemiosł, Cieszyn, 3.03.2023	„Szkoła Rzemiosł Cieszyn jako platforma do przekazu wiedzy i umiejętności związanych z tradycyjnym rzemiosłem”
9	Agata Mucha	„Śląskie zwyczaje wpisane na Krajową Listę Dziedzictwa Niematerialnego Kulturowego”, Muzeum w Raciborzu, 14 kwietnia 2023	„Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa Kulturowego – od idei po działanie. Obecny kształt oraz perspektywa rozbudowy inwentarza w województwie śląskim”
10	Agata Mucha	Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, Kraków, 17 kwietnia 2023	„Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”
11	Agata Mucha	Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, Chorzów, 25 kwietnia 2023	„Dziedzictwo, jako zasób który łączy materię z tradycją – studium przypadków” (prelekcja), debata „Między materialnym a niematerialnym dziedzictwem kulturowym” (prowadzenie)
11	Agata Mucha	debata „Tradycje ludowe – reaktywacja?“, w ramach cyklu DNA Krakowa, organizowanego przez Muzeum Krakowa, 28.09.2023	uczestnik debaty
12	Agata Mucha	Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków, Bolesławiec, 12.05.2023	„Jak rozpoznawaliśmy krajobraz kulturowy gminy Bolesławiec – prezentacja Studium Ochrony Wartości Kulturowych dla gminy Bolesławiec”

Wykaz artykułów i opracowań pracowników			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł i numer czasopisma lub tytuł publikacji	Tytuł referatu lub artykułu, opracowanie publikacji
1	Dorota Bajowska, Agnieszka Olczyk, Ewa Waryś	„Wiadomości Konserwatorskie Województwa Śląskiego” t. 15: „Wnętrza”	Historyczne elementy wyposażenia i wystroju klatek schodowych oraz sieni kamienic w Bytomiu

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 579 116 zł

9.4. ODDZIAŁ TERENOWY W KIELCACH

Sprawozdania: 3

Opinie: 15

Opracowania: Włodzimierz Pedrycz – współautor publikacji *Optymalizacja metod konserwacji. Zagadnienie nierównowagi wilgotnościowej w obiektach zabytkowych* (red. Bogumiła J. Rouba). Wystąpienie szkoleniowe w wojewódzkim urzędzie ochrony zabytków (we współpracy z SHS) „Optymalizacja metod konserwacji. Zagadnienie nierównowagi wilgotnościowej w obiektach zabytkowych” – Włodzimierz Pedrycz.

Tabela 16. Działania dot. PH i UNESCO

Monitoring pomników historii			
Lp.	Nazwa miernika	Zakres merytoryczny	Wartość miernika
1	Wizje terenowe planowe	Święty Krzyż (3), Opatów (1), Rytwiany (1), Wąchock (1)	6
2	Wizje terenowe doraźne	Święty Krzyż	1
3	Liczba informacji, które wpłynęły na adres monitoring@nid.pl		
4	Działania podjęte w okresie sprawozdawczym	1) ocena prac konserwatorskich przy kolegiacie pw. Św. Marcina Biskupa w Opatowie; 2) ocena prac konserwatorskich przy posadźce i kaplicach w kościele pokamedulskim w Rytwianach; 3) kontrola zabytkowego rezerwatu archeologicznego Łysa Góra wraz z otoczeniem oraz zespołu klasztorowego benedyktynów na Świętym Krzyżu (2), kontrola sieci teletechnicznej Opactwa i parku; kontrola doraźna skrzydła zachodniego po zmianie właściciela;	

		<p>4) monitoring informacji medialnych z regionu świętokrzyskiego dotyczących PH;</p> <p>5) monitoring Opactwa Cystersów w Wąchocku.</p>
--	--	--

Monitoring miejsca światowego dziedzictwa UNESCO: wizje terenowe krzemionkowskiego regionu prehistorycznego górnictwa krzemienia pasiastego, i znajdujących się na tym terenie stanowisk archeologicznych, przy okazji sporządzenia dokumentacji fotograficznej do opracowywanego Studium wartości krajobrazu kulturowego dla obszaru wokół pradziejowych pól górniczych krzemienia.

Inne zadania zlecone:

- Działalność pracowników w zespołach zadaniowych:
  - zespół ds. niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego,
  - zespół ds. klimatu,
  - zespół ds. dóbr kultury współczesnej,
  - zespół ds. techniki,
  - zespół ds. archeologii,
  - zespół ds. archiwaliów,
- Łukasz Młynarski – wywiad udzielony w Radio Opatów, 3 maja 2023 r. „Historia przemian treściowych w dobie nowożytnej kolegiaty opatowskiej i prawne aspekty instytucji pomnika historii”,
- Włodzimierz Pedrycz – wywiad udzielony w Radiu Opatów, 3 maja 2023 r. „Pomniki historii w województwie świętokrzyskim”,
- Wioletta Szafarczyk – udział w I Ogólnopolskim Kongresie Klimatycznym w Budownictwie Archmedia w Korzecku koło Chęcín,
- Włodzimierz Pedrycz – koreferat dot. zabudowy Nowego Rynku w Kaliszu,
- Nina Glińska – wywiad dla TVP Kielce na temat grodziska w Stradowie (październik 2023 r.).

DZIAŁANIA W RAMACH ZESPOŁÓW:

- zespół ds. archeologii – Nina Glińska
  - współorganizacja i współkoordynacja Europejskich Dni Archeologii
  - spotkanie poświęcone zabytkowym fortyfikacjom w Zamościu w dniach 14-15.09.2023
- zespół ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Koordynacja niematerialnego dziedzictwa kulturowego w województwie świętokrzyskim (współpraca z

depozytariuszami, organizacja otwarcia wystaw, monitoring projektów m.in. w zakresie programu „Niematerialne – przekaz dalej”) – Nina Glińska

- organizacja wraz z PT Lublin otwarcia wystawy „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” – 19.05.2023 r. w Sandomierzu,
- współpraca przy tworzeniu wystawy „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” – współtworzenie tekstu i wybór zdjęć dotyczących województwa świętokrzyskiego,
- spotkania związane z niematerialnym dziedzictwem kulturowym (4),
- koordynacja prac nad potencjalnymi wnioskami na krajową listę NDK (3),
- udział w spotkaniu koordynatorów EDD w Malborku 22–24.02.2023 – Nina Glińska, prezentacja „Niematerialne dziedzictwo kulturowe województwa świętokrzyskiego i mazowieckiego”,
- udział w otwarciu EDD w woj. świętokrzyskim (4.09 i 8.09),
- prowadzone wnioski: zabawkarstwo ośrodka Ostojów – Łączna, wycinanka świętokrzyska, tradycje tkackie Bodzentyna i okolic;
- zespół ds. zmian klimatu – Wioletta Szafarczyk
  - opracowanie dokumentu strategicznego „Europejska strategia na rzecz Dziedzictwa Kulturowego XXI w.”,
  - opracowanie postulatów grupy dla zabytków nieruchomych w ramach działań zespołu ds. zmian klimatu,
  - zbieranie informacji i wiedzy od partnerów w ramach działań zespołu ds. zmian klimatu,
  - udział (bierny) w I Ogólnopolskim Kongresie Klimatycznym w Korzecku w dniach 26–27.05.2023,
  - prace przy sporządzaniu karty zagrożeń zabytku architektonicznego w ramach działań zespołu ds. zmian klimatu;
- zespół ds. dóbr kultury współczesnej – Włodzimierz Pedrycz
  - udział w spotkaniach online zespołu,
  - spotkanie w Świętokrzyskim Urzędzie Marszałkowskim w Departamencie odpowiedzialnym za DKW
  - sporządzenie ogólnopolskiego wykazu obiektów DKW, uznanych za istotne w opracowaniach P. Szafera „Nowa Architektura Polska”
- zespół ds. techniki – Włodzimierz Pedrycz
  - ustalenia wewnętrzne oraz informacje dotyczące zakresu oraz planów prac zespołu,
  - monitoring obiektów Staropolskiego Okręgu Przemysłowego, w tym spotkania z dyrekcją Muzeów w Maleńcu i Starachowicach, dotyczące ich działalności oraz zamierzeń;
- zespół ds. archiwaliów – Wioletta Szafarczyk
  - bieżące spotkania online i konsultacje w ramach zespołu,
  - porządkowanie sukcesywne Archiwum NID w Kielcach;
- zespół ds. szkoleń – Łukasz Młynarski

- spotkania ogólne 4 i 26 października 2023 roku i spotkanie podgrupy poświęconej edukacji o dziedzictwie dla nauczycieli 29 listopada 2023 roku,
- spotkanie warszawskie w dniach 14–15.12.2023. Wystąpienie z prezentacją projektów edukacyjnych przeprowadzonych w ramach NID. Wystąpienie z prezentacją miejsce dziedzictwa kulturowego w podstawie programowej do nauki historii, języka polskiego i geografii w klasach 4–8 szkoły podstawowej;
- organizacja obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie świętokrzyskim, konferencja naukowa „Kolegiata Opatowska – dziesiąty Pomnik Historii w województwie świętokrzyskim. Historia miejsca, miejsce historii”.

Tabela 17. Udział pracowników OT w Kielcach w konferencjach oraz wykaz publikacji

Udział pracowników w konferencjach			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1	Nina Glińska	spotkanie koordynatorów EDD w Malborku – 22-24.02.2023	„Niematerialne dziedzictwo kulturowe województwa świętokrzyskiego i mazowieckiego”
2	Nina Glińska	XXXVI Rzeszowska Konferencja Archeologiczna Badania archeologiczne prowadzone na terenie południowo-wschodniej Polski, zachodniej Ukrainy i północnej Słowacji, Rzeszów, 24-25 kwietnia 2023	„Nowe dane do datowania budowli romańskich na tzw. Regii w Wiślicy”
3	Nina Glińska	otwarcie wystawy „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” w Sandomierzu 19.05.2023 r.	„Niematerialne dziedzictwo kulturowe województwa świętokrzyskiego”
4	Nina Glińska	inauguracja Europejskich Dni Archeologii 2023 w Krzemionkach 14.06.2023 r.	„Idea EDA w świetle wyników badań społecznych NID dotyczących wiedzy i świadomości Polaków na temat dziedzictwa archeologicznego” (z A. Oniszcuk)
5	Łukasz Młynarski	„Kolegiata Opatowska – dziesiątym pomnikiem Historii w województwie świętokrzyskim. Opatów 27 kwietnia 2023 r.	„Wymowa ideowa kolegiaty opatowskiej w czasach nowożytnych. Zarys problematyki.”

6	Łukasz Młynarski	„Staszów u zarania niepodległości), Staszów 10.11.2023r.	„Architektura sakralna Staszowa u zarania niepodległości”
7	Nina Glińska	VII Ogólnopolska Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa „Tworzywo żywe – dziedzictwo jako nieprzerwana opowieść o nas samych”, Suchedniów 9.09.2023r.	„Niematerialne dziedzictwo kulturowe województwa świętokrzyskiego i jego ochrona w świetle konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z 17 października 2003 roku”
8	Włodzimierz Pedrycz	Architektura drewniana powiatu skarżyskiego – wspólne dziedzictwo-wspólne perspektywy”. Skarżysko-Kamienna 27.10.2023r.	„Wyzwania dla architektury drewnianej w działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa”
Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł i numer czasopisma lub tytuł publikacji	Tytuł referatu lub artykułu, opracowanie publikacji
1	Glińska Nina	„Jędrzejów. 750 lat miasta” K. Ślusarek (red.)	Stan badań nad Jędrzejowem i najbliższą okolicą.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 579 907 zł

9.5. ODDZIAŁ TERENOWY W KRAKOWIE

Sprawozdania: 3

Opinie: 21

Opracowania:

- Opracowanie rozdziału podręcznika konserwacji historycznej stolarki okiennej (Anna Maria Cymborowska-Waluś, Witold Górny)
- Opracowanie rozdziału podręcznika konserwacji historycznej stolarki okiennej (Andrzej Laskowski)
- Opracowanie zestawienie dotyczącego GEZ-ów w woj. Małopolskim – zadanie w ramach Zespołu zadaniowego ds. Architektury Drewnianej (Marta Wojnowska).
- Działania dot. PH i UNESCO:
- Wizje terenowe miejsc światowego dziedzictwa: Bochnia i Wieliczka, Kraków.
- Biecz – opracowywanie projektu opinii dla kandydującego do uznania za pomnik historii.
- Organizacja obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie małopolskim, sesja naukowa „Ewolucja form działania administracji publicznej w obszarze ochrony zabytków” – 17 kwietnia,

Inne zadania zlecone:

- Gruntowny remont siedziby OT w Krakowie (koordynacja – Witold Górny, prace towarzyszące – Anna Maria Cymborowska-Waluś, Marta Wojnowska),
- Działania edukacyjne w krakowskich przedszkolach oraz szkołach – projekt NID4Teens (Anna Maria Cymborowska-Waluś, Marta Wojnowska, Sylwia Janiarczyk).

Tabela 18. Aktywny udział (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach i wykaz publikacji

Udział pracowników w konferencjach K R A J O W Y C H			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1	Andrzej Siwek	Konferencja Stowarzyszenia Historyków Sztuki, 21.02.2023, Kielce	„Ochrona krajobrazu kulturowego”
2	Witold Górny, Marta Wojnowska, Anna Maria Cymborowska-Waluś	Konferencja naukowa „Dziedzictwo celuloidowe i formy jego ochrony”, 15.05.2023, Kraków	„Wszystkiemu winni prawnicy? – o potrzebie synergii w procesach stanowienia i stosowania prawa ochrony zabytków”
3	Anna Maria Cymborowska-Waluś	„Tłoka ciesielska”, 28–30.06.2023, Ciechanowiec	czynny udział
4	Witold Górny	Warsztaty z konserwacji historycznej stolarki okiennej, 20–22.09.2023, Kraków	referat

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł i numer czasopisma lub tytuł publikacji	Tytuł referatu lub artykułu, opracowanie publikacji
1	Anna Maria Cymborowska-Waluś	„Ochrona Zabytków” 1/2023	Bieżanów utracony. O drewnianej architekturze dawnej, podkrakowskiej wsi

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 1 215 010 zł

9.6. ODDZIAŁ TERENOWY W LUBLINIE

Sprawozdania: 3

Opinie: 19

Opracowania:

- Janów Podlaski – studium ochrony wartości kulturowych (zakończenie i prace redakcyjne);
- Rozpoznanie aktualnych wartości historyczno-zabytkowych zabudowy miejskiej wraz z określeniem zaleceń konserwatorskich do kształtowania przestrzeni w obrębie zabytkowego układu urbanistycznego Zwierzyńca.

Działania dot. PH i UNESCO: nie dotyczy

Inne zadania zlecone:

1. Koordynacja niematerialnego dziedzictwa kulturowego w województwie lubelskim (współpraca z depozytariuszami, organizacja otwarcia wystaw, monitoring projektów m.in. w zakresie Programu Niematerialne. Przekaż dalej).

Tabela 19. Aktywny udział (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach i wykaz publikacji

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID		
Nazwisko i imię	Tytuł i numer czasopisma lub tytuł publikacji	Tytuł referatu lub artykułu, opracowanie publikacji
Anna Sikora-Terlecka	„Niematerialne dziedzictwo obszarów nadbużańskich w kreatywnych przestrzeniach miejsko-wiejskich”, 20.02.2023, Biała Podlaska	„Narodowy Instytut Dziedzictwa na rzecz inwentaryzacji dziedzictwa niematerialnego Lubelszczyzny i Podkarpacia”
Ewa Prusicka	Spotkanie inspektorów ds. archeologii, WUOZ Delegatura w Zamościu, 14-15. 09. 2023	„Fortyfikacje obiektów rezydencjonalnych na terenie Lubelszczyzny od późnego średniowiecza do końca XVII wieku. Stan i problematyka badań archeologicznych”

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 666 345 zł

9.7. ODDZIAŁ TERENOWY W ŁODZI

Sprawozdania: 3

Opinie: 15

Opracowania: nie dotyczy

Działania dot. PH i UNESCO: nie dotyczy

Inne zadania zlecone:

- badanie i dokumentacja cmentarzy innowierczych na terenie woj. łódzkiego;
- prawosławne cmentarze cywilne – określenie zasobu, rozpoznanie dostępnej literatury przedmiotu, wstępne rozpoznanie archiwaliów (przygotowanie weryfikacji zgodnie ze wzorem weryfikacji cmentarzy żydowskich) Weryfikacje terenowe – 3 obiekty – 2 cmentarze w Łodzi oraz cmentarz w Łęczycy – Anna Michalska, Patrycja Podgarbi ;
- kwerendy materiałów źródłowych dla obiektów zabytkowych (Anna Michalska):
  - willa Milscha przy ul. Kopernika w Łodzi,
  - kościoła pw. Św. Urszuli w Strońsku,
  - kaplicy prawosławnej przy ul. Ogrodowej w Łodzi,
- kwerenda materiałów źródłowych i kartograficznych dla starego cmentarza żydowskiego w Warcie przy ul. Garbarskiej i Górnej (Anna Michalska, Włodzimierz Witkowski);
- opracowanie propozycji wykazu obiektów (wraz z opisami i dokumentacją fotograficzną) Gminnej Ewidencji Zabytków Bolesławca w pow. wieruszowskim, województwo łódzkie (na podst. SOWK Bolesławca). Przekazanie styczeń 2023 roku (Agnieszka Lorenc-Karczewska, Maria Dankowska);
- zespół ds. dóbr kultury współczesnej, powołany Zarządzeniem nr 36/2023 Dyrektora NID z dn. 30 maja 2023 roku kordynowanie prac Maria Dankowska;
- siedem spotkań całego zespołu i szereg rozmów kameralnych, konsultacji (wewnętrznych w NID i zewnętrznych), korespondencji mailowej itp. (spotkanie stacjonarne – inauguracyjne 1. 2022-11-28; spotkania online: 2. 2023-01-13; 3. 2023-02-14; 4. 2023-03-15; 5. 2023-04-12; 6. 2023-05-17; 7. 2023-06-13);
- definiowanie zasobu DKW oraz kryteriów wyboru obiektów
  - rozpoznania stanu dotychczasowych badań i literatury, w tym prac prowadzonych w NID w ramach zespołu ds. architektury współczesnej;
  - prezentacje członków zespołu (w ujęciu terenowym oraz metodologicznym) nt. podsumowanie dotychczasowych prac realizowanych w NID (Ewa Popławska-Bukało, Tomasz Błyskosz, Andrzej Siwek), rejestr zabytków a DKW w mieście stołecznym Warszawa (Marcin Dawidowicz), kryteria wyboru i zasady ochrony DKW opracowane przez zespół ds. dziedzictwa kulturowego SARP (Maria Dankowska), DKW w dokumentach planistycznych Łodzi – kryteria i metodologia wyboru oraz zasady ochrony (Maria Dankowska), najnowsza architektura Bialegostoku – między DKW a rejestrem zabytków (Iwona Góska, Katarzyna Niedźwiecka);
  - repozytorium bibliograficzne (przygotowanie wytycznych oraz rozpoczęcie opracowania Marta Liszewska i Ewa Popławska-Bukało);
  - repozytorium fotograficzne (przygotowanie wytycznych oraz nadzór nad bazą danych zespołu – Piotr Roczek);
- kontynuacja prac i tematów badawczych
  - opracowanie zadań i metodologii prac zespołu (Maria Dankowska, Tomasz Błyskosz, Andrzej Siwek, Włodzimierz Pedrycz);

- przygotowanie ankiety sondażowej nt. metodologii wyboru DKW na poziomie regionalnym (Maria Dankowska przy współpracy Andrzej Siwek, Ewa Popławska-Bukało, Marcin Dawidowicz);
- opracowywanie wykazów dóbr kultury współczesnej o charakterze ponadregionalnym na podstawie diariuszy Przemysława Szafera oraz na podstawie list w planach zagospodarowania przestrzennego województw (Ewa Popławska-Bukało, Marcin Dawidowicz, Włodzimierz Pedrycz);
- problematyka opiniowania i wytycznych dot. obiektów współczesnych w tym DKW (prezentacja zagadnienia na przykładzie łódzkim, oraz omówienie problematyki białostockiej, Maria Dankowska, Iwona Górską, Katarzyna Niedzwiecka);
- popularyzacja i wymiana wiedzy, na przykładzie szczegółowego, wybranego tematu badawczego – rzeźba plenerowa
  - prezentacja tematyki rzeźb plenerowych ze szczególnym uwzględnieniem Zielonej Góry (Marta Kłaczowska);
  - wstępne prace przygotowawcze do konferencji online nt. rzeźb plenerowych (Marta Kłaczowska, Andrzej Siwek, Maria Dankowska);
  - organizacja konferencji „Rzeźba plenerowa w Polsce zjawisko artystyczne lat 60. i 70. XX wieku oraz problematyka ochrony”, 15 listopada 2023 roku, online;
  - redakcja i opracowanie broszury książka abstraktów – do ww. konferencji;
  - kontynuacja prac dot. ankiet regionalnych dot. DKW;
  - dyskusja i prezentacja tematu kryteria wartościowania DKW – cezura czasowa w ujęciu formalno-prawnym oraz interpretacyjnym (prezentacja Andrzej Siwek);
- zespół do spraw ochrony architektury drewnianej – Włodzimierz Witkowski – udział w pracach zespołu. Przygotowanie materiałów do publikacji poradnika Rekomendacje do remontu domu drewnianego (W. Witkowski, A. Lorenc-Karczewska);
- zespół ds zmian klimatycznych – Maria Dankowska – udział w pracy zespołu;
- współpraca z PAN w Łodzi – udział w wystawie poświęconej 160 rocznicy Powstania Styczniowego „Kosy na sztorc” – Patrycja Podgrabi;
- konsultacje w sprawie projektu trasy kulturowo-historyczno-edukacyjnej pod tytułem „Kosy na sztorc” związanej z Powstaniem Styczniowym 1863 roku (kościół klasztorny, tablice pamiątkowe, pomniki, dwory) – Patrycja Podgrabi;
- współpraca z Biurem Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego – wymiana doświadczeń w kontekście opracowanego audytu krajobrazowego w tym dotyczącego rozpoznawania wartości kulturowych oraz tradycyjnych form lokalnej architektury, wymiana doświadczeń nt. dóbr kultury współczesnej, współudział w przygotowaniu konferencji w ramach MDOZ w Bolesławcu w woj. łódzkim (koordynacja spotkań z BPPWŁ – Agnieszka Lorenc-Karczewska, Maria Dankowska);
- współpraca Instytutem Historii Sztuk., koordynacja NID M. Dankowska, A. Lorenc-Karczewska;

- przygotowanie i koordynacja projektu edukacyjnego opracowanie scenariusza warsztatów dla nauczycieli. Tematem była wizyta studyjna na terenie Manufaktury w Łodzi (dawnych zakładów przemysłowych I. K. Poznańskiego) Opracowanie przygotowane w ramach zajęć Popularyzacja dziedzictwa kulturowego we współczesnych mediach – formy, metody, praktyka przez studentów I roku II stopnia kierunku historia sztuki Uniwersytetu Łódzkiego pod opieką dr Darii Rutkowskiej-Siudy;
- Udział w pracach WKUA (Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej) w zakresie Okresowej oceny Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego oraz Planu Zagospodarowania Przestrzennego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Łodzi 2030+ (Łódź, maj 2023 r.) – M. Dankowska;
- konsultacje w sprawie projektu trasy kulturowo-historyczno-edukacyjnej pod tytułem „Kosy na sztorc” związanej z Powstaniem Styczniowym 1863 roku (mogiły, kościoły klasztor, tablice pamiątkowe, pomniki, dwory) Patrycja Podgrabi.
- udział w pracach Zespołu do spraw Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2025-2028
- organizacja Obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie łódzkim, sesja „Krajobraz kulturowy, jako przedmiot ochrony – na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”.

Tabela 20. Aktywny udział (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach i wykaz publikacji

Udział pracowników w konferencjach krajowych			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1	dr inż. arch. Maria Dankowska	„600 lat Łodzi, ex navicula navis”, 05.06.2023, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź ul. Skłodowskiej-Curie 11	„Historia rozwoju przestrzennego miasta Łodzi”
2	dr inż. arch. Włodzimierz Witkowski	Wood Design Festival 7–8 września 2023 roku w Zgierzu, patronat NID dla Festiwalu, współpraca przy organizacji festiwalu OT w Łodzi z Parkiem Kulturowym Miasto Tkaczy w Zgierzu	„Rola inwentaryzacji architektonicznej w procesie renowacji obiektu drewnianego”

3	dr inż. arch. Włodzimierz Witkowski	Międzynarodowa Konferencja Naukowo- Praktyczna „Dziedzictwo kulturowe pogranicza ukraińsko-polskiego dla zrównoważonego rozwoju społeczności lokalnych / Cultural heritage of the Ukrainian-Polish borderland for sustainable development of local communities” w ramach realizacji międzynarodowego projektu edukacyjnego Erasmus+ Jean Monnet, Sharing Cultural Heritage at Ukrainian-Polish Borderlands: European Dimension and Local Practices LWÓW / LVIV 21- 22.09.2023	„Cerkwie drewniane Huculszczyzny i Pokucia w świetle badań terenowych prowadzonych w Instytucie Architektury i Urbanistyki Politechniki Łódzkiej w latach 1995– 2019”
4	dr inż.. arch. Maria Dankowska	Monografia stanowiącej podsumowanie konferencji „600 lat miasta Łodzi. Historia i współczesne wyzwania”	„Krajobraz miasta poprzemysłowego- Łódź, miasto transformacji i adaptacji”

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł i numer czasopisma lub tytuł publikacji	Tytuł referatu lub artykułu, opracowanie publikacji
1	dr inż. arch. Maria Dankowska	„Ochrona Dziedzictwa Kulturowego” publikacja po konferencji naukowej ICOMOS „Przestrzenie publiczne w zabytkowych miastach – zasady ochrony i dobre praktyki”, 5–6 grudnia 2022, Warszawa	artykuł <i>Strategiczne plany ochrony i kształtowania krajobrazu miasta przemysłowego – Zielony Krąg Tradycji i Kultury w Łodzi</i>

2	dr inż. arch. Włodzimierz Witkowski	Miasto Tkaczy. Konstrukcja w Procesie	rozdział monografii po konferencji Architektura drewniana. Postrzeganie zabytku w przestrzeni miejskiej, która odbyła się we wrześniu 2022 roku w parku kulturowym Miasto Tkaczy w Zgierzu współorganizowanej przez PTŁD NID
3	Ewa M. Boryczka, Maria Dankowska	„Interdyscyplinarne Studia Miejskie”, pod red. Ewy M. Boryczki i Kamila Śmiechowskiego, zbiór studiów z okazji 200 lat Łodzi przemysłowej, wyd. UŁ, Łódź 2023	Tożsamość miasta i jej rola w procesie odnowy – przykład Łodzi
4	Anna Michalska,	„Zeszyty Radomszczańskie”	Zespół Starej Synagogi w Radomsku
5	dr inż. arch. M. Dankowska	Publikacja po konferencji naukowej Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Łódzkiego „Ogród z widokiem na pałac. Kompozycje przestrzenne – kolekcje roślin i minerałów – traktaty botaniczne XVI-XIX wieku”, Łódź, 15–17 czerwca 2023 r., TechnoTex nh seria nowa, półrocznik Instytutu Historii Sztuki UŁ.	„Jak cię widzą tak cię piszą” – ogród na miarę ambicji i możliwości łódzkiego fabrykanta
6	dr inż. arch. W. Witkowski	Międzynarodową Konferencję „Architektura Wyzwań – Odbudowa Ukrainy” współorganizowaną przez NID – abstrakt przyjęty do publikacji.	abstrakt

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 543 122 zł

9.8. ODDZIAŁ TERENOWY W OLSZTYNIE

Sprawozdania: 3

Opinie: 17

Opracowania: *Cmentarze żydowskie województwa warmińsko – mazurskiego. Raport.*

Działania dot. PH i UNESCO: konsultacja treści rozporządzenia i załącznika graficznego dot. wpisu zamku w Olsztynie na listę pomników historii.

Inne zadania zlecone:

- Prowadzenie procedury Konkursu Zabytek Zadbany. Sekretariat Konkursu Zabytek Zadbany: ocena formalna wszystkich wniosków (55 wniosków ogółem, 43 formalne), organizacja i koordynacja prac związanych z wykonaniem opinii przez oddziały, opracowanie nadsyłanych materiałów, przygotowanie materiałów na obrady jury konkursu, organizacja i przeprowadzenie obrad konkursu, prowadzenie dalszej procedury konkursowej (protokół obrad, pisma do nominowanych, materiały na stronę internetową). Organizacja wykonania nagród (opracowanie i wydrukowanie dyplomów, opracowanie nowego wzoru tablicy dla wyróżnionych, zlecenie wykonania tablic brązowych i emaliowanych, oprawy dyplomów, pudełek na dyplomy). Przygotowanie materiałów na galę ZZ, opracowanie scenariusza i prowadzenie gali ZZ. Przygotowanie projektu zmian w regulaminie konkursu „Zabytek Zadbany”, przygotowanie i wdranie publikacji, współpraca przy przygotowaniu kalendarza.
- Koordynacja niematerialnego dziedzictwa kulturowego w województwie warmińsko – mazurskim i podlaskim (współpraca z depozytariuszami, organizacja otwarcia wystaw, monitoring projektów m.in. w zakresie Programu Niematerialne. Przekaż dalej).
- Organizacja Obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie warmińsko-mazurskim i konferencja „Społeczny wymiar ochrony zabytków. Potencjał i uwarunkowania” – 13 kwietnia
- Inwentaryzacja sprzętu komputerowego OTOL. 2. Zakup mebli biurowych 3. Dystrybucja i wysyłka ok. 300 egzemplarzy książki „Architektura regionalna...” do indywidualnych adresatów. 4. Współpraca przy konferencji naukowej „Rzeźba plenerowa w Polsce – zjawisko artystyczne lat 60. i 70. XX w. oraz problematyka ochrony”. 5. Spotkania z koordynatorami w Urzędach Marszałkowskich województw podlaskiego oraz warmińsko-mazurskiego, dotyczące współpracy w ramach czteroletniego programu, którego realizacja jest planowana na lata 2024-2027. 6. Archiwum -spis zabytków ruchomych autorstwa Władysławy Prucnal – 1707 pozycji. Spis zabytków ruchomych w kościołach woj. warmińsko-mazurskiego. Spis kart cmentarza – dziedzina – sztuka sepulkularna – 266 pozycji. Spis kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa – 3 pozycje. Spis kart ewidencyjnych zabytków ruchomych techniki – 2 pozycje. Spis kart zabytków kolejnictwa 17 pozycji. 7. Konkurs wiedzy o regionie im. Ludwika Ekierta dla szkół ponadgimnazjalnych powiatu nidzickiego, współpraca ze Starostwem Powiatowym w Nidzicy 8. Udział pracowników w zespołach zadaniowych: dobra kultury współczesnej, zabytki techniki, rewitalizacja, edukacja 9. Szkolenia pracowników z pierwszej pomocy przedmedycznej oraz z zakresu bezpieczeństwa informacji i ochrony danych osobowych 10. Praktyki dwutygodniowe dwojga studentów z Uniwersytetu Wrocławskiego oraz jedna praktyka doktorancka z Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Tabela 21. Aktywny udział (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach

Udział pracowników w konferencjach krajowych			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1	Iwona Liżewska	Europejski Kongres Samorządowy, Mikołajki, 6-7 marca 2023,	Prezentacja projektu „Twój dom – dialog z tradycją” oraz publikacji <i>Architektura regionalna. Rzeczywista potrzeba czy iluzja?</i>
2	Iwona Liżewska	300-lecie nadania praw miejskich miastu Szczytno, 14 czerwca 2023, Szczytno	„Architektura i urbanistyka Szczytna w XIX i XX wieku”
3	Adam Płoski	300-lecie nadania praw miejskich miastu Szczytno 14 czerwca 2023, Szczytno	„Rozwój gospodarczy Szczytna w XIX i XX w. (do 1945 r.)”
4	Joanna Piotrowska	Millstones in churches of Eastern Germany, Golssen, Niemcy 6-7 września 2023	„The millstone in visual arts – an attribute of the saints and a tool in a typological story”
5	Iwona Liżewska	Sesja popularnonaukowa Śląskiego Oddziału Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, 24 października 2023, Bytom	„Palimpsest – nawarstwienia w zabytku i rozwiązania konserwatorskie”
6	Joanna Piotrowska	LXXI Ogólnopolska Sesja SHS: Zniszczyć Obraz. Ikonoklazm europejski: akt destrukcji i akt twórczy, Toruń, 23-24 listopada 2023 roku	„Zranienie i wywyższenie. Stare sposoby na nowe wizerunki w dobie potrydenckiej na przykładzie braniewskiej Trójcy Świętej”
7	Iwona Liżewska	Konferencja PKN ICOMOS Społeczna opieka nad zabytkami Warszawa, 4-5 grudnia 2023	Refleksje po 30 latach działalności w organizacjach pozarządowych – Stowarzyszenie Wspólnota Kulturowe „Borussia” oraz Towarzystwo Opieki nad Zabytkami

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID

Publikacja książkowa *Zabytek Zadbany A.D. 2023*, Hanna Mackiewicz, Joanna Piotrowska (redaktor prowadzący), grudzień 2023.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 865 957 zł

9.9. ODDZIAŁ TERENOWY W OPOLU

Sprawozdania: 3

Opinie: 31

Opracowania: studium historyczno-konserwatorskie Cementowni „Odra” w Opolu – opracowanie monograficzne.

Działania dot. PH i UNESCO:

- udział (3.02.2023 r.) w uroczystości w Pałacu Prezydenckim nadania statusu Pomnika Historii dla kościoła pw. św. Jakuba Apostoła w Małujowicach, dla którego OT przygotowywał wniosek;
- stała współpraca i utrzymywanie kontaktów z właścicielami i opiekunami Pomników Historii.

Inne zadania zlecone:

- **Cmentarze żydowskie:** przygotowanie raportu na temat cmentarzy żydowskich w woj. opolskim. Przeprowadzenie korekty wydawniczej.
- **MDOZ, 22.04.2023** – współorganizacja MDOZ na Zamku w Niemodlinie. W ramach wydarzenia:
  - przygotowanie scenariusza wydarzenia;
  - przygotowanie wniosków na odznaczenia zasłużonych społeczników i pracowników WUOZ w Opolu odznakami (złotymi i srebrnymi) odznaką „Za opiekę nad zabytkami”.
- **EDA**
  - prowadzenie punktu informacyjnego na temat EDA – informowanie, zachęcanie do udziału w wydarzeniu, korespondencja.
  - udział w webinarium i spotkaniach informacyjnych organizowanych przez NID
- **II seminarium parkowe w Łęknicy:**
  - organizacja grupy uczestników,
  - koordynacja zadań grupy, wprowadzenie w tematykę i program seminarium;
- **ETNOFESTIWAL**
  - 15.08.2023 r., współorganizacja jubileuszu 20-lecia Konwencji UNESCO oraz II Opolskiego Etnofestiwalu. W wydarzeniu wzięło udział 30 wystawców (twórców), 15 grup depozytariuszy i ok. 8 tys. gości;
- **Koordinacja EDD w woj. opolskim:** pełnienie funkcji punktu konsultacyjnego, tj. stała współpraca z organizatorami Europejskich Dni Dziedzictwa, w tym wsparcie w kwestiach organizacyjnych i formalnych, przesłanie informacji o organizacji 31. Edycji EDD (droga elektroniczna, telefoniczna i spotkania osobiste);
- **Przygotowanie publikacji do druku:**
  - Zwyczaj wysiewania serc i krzyży na polach w okolicy Strzelec Opolskich – dr Joanna Banik,

- Zwyczaj skubania pierza na Śląsku Opolskim – dr Joanna Banik;
- **Wystąpienia publiczne pracowników OT:**
  - Zgierz, 7-8.09 Wood Design Festival. Referat „Raport o stanie architektury drewnianej w Polsce jako próba uchwycenia wiedzy o aktualnej kondycji architektury drewnianej oraz kierunkowskaz do działań Narodowego Instytutu Dziedzictwa i Centrum Architektury Drewnianej” – Grzegorz Naumowicz;
  - Kraków, 12-13.10, międzynarodowa konferencja „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej”. Referat „Badania historyczne i architektoniczne jako wstęp do konserwacji zabytku architektury drewnianej – studium przypadku” – Grzegorz Naumowicz;
  - Chorzów, 21-22.22, konferencja „Na ratunek drewnu – konserwacja budowli drewnianych” – X sesja konserwatorska”. Referat „Raport o stanie architektury drewnianej w Polsce jako próba uchwycenia wiedzy o aktualnej kondycji architektury drewnianej oraz kierunkowskaz do działań Narodowego Instytutu Dziedzictwa i Centrum Architektury Drewnianej” – Grzegorz Naumowicz;
  - „Niematerialne dziedzictwo kulturowe w woj. opolskim” Malbork, Joanna Banik (24.02.2023 r.);
  - „Niematerialne dziedzictwo kulturowe na Śląsku Opolskim” – Niemodlin MDOZ, dr Joanna Banik (22.04.2023 r.).

Udział pracowników OT w zespołach zadaniowych:

- **zespół ds. architektury drewnianej – Grzegorz Naumowicz (przewodniczący)**

Działania: prowadzenie 8 spotkań Zespołu ds. architektury drewnianej, udział w licznych spotkaniach roboczych (teams);_opracowanie rozdziału do broszury standardy prac dla remontów domu drewnianego;_bieżąca korekta broszury standardy prac dla remontów domu drewnianego;_opracowanie ankiety badawczej dla spichlerzy kopulastych jako typu architektury zagrożonego eliminacją z krajobrazu;_uczestnictwo w pracach Komitetu Naukowego przy Muzeum Górnośląski park Etnograficzny w Chorzowie;_kwerenda w WEZ i GEZ do zadania dot. rozpoznania zasobu architektury drewnianej na terenie woj. opolskiego z opracowaniem wyników kwerendy

- **zespół ds. dziedzictwa niematerialnego – dr Joanna Banik**

Działania: organizacja konsultacji społecznych, udział w posiedzeniach Rady ds. NDK i referowanie wniosków z woj. opolskiego;_przygotowanie 5 wniosków „za opiekę nad zabytkami” i 3 „zasłużony dla województwa opolskiego” dla depozytariuszy NDK w woj. opolskim;_przygotowanie 3 wniosków dla twórców ludowych na odznaki honorowe „Za zasługi dla województwa opolskiego”;_współpraca z depozytariuszami z woj. opolskiego. Liczne kontakty telefoniczne i osobiste, wsparcie merytoryczne i medialne, udział w zespole ds. UNESCO ws wniosku na wpis Tradycji plecionkarskich na Listę reprezentatywną.

- **zespół ds. zmian klimatu – Agnieszka Sałyga-Rzońca**

Działania: uwagi i propozycje zmian do kart monitoringu zagrożeń układów przestrzennych, zabytkowej zieleni (zakres i ocena zagrożenia); udział w konferencji Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatu (28-29.11.2023);

Noty na portal zabytek.pl – 102 noty

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID

Przygotowanie publikacji do druku:

- *Zwyczaj wysiewania serc i krzyży na polach w okolicy Strzelec Opolskich* – dr Joanna Banik,
- *Zwyczaj skubania pierza na Śląsku Opolskim* – dr Joanna Banik.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 484 414 zł

9.10. ODDZIAŁ TERENOWY W POZNANIU

Sprawozdania: 3

Opinie: 27

Opracowania: 0

Działania dot. PH i UNESCO:

- Opinia dla zespołu pałacowo-parkowego w Pawłowicach, pow. leszczyński (A. Dyszkant); prezentacja obiektu na posiedzeniu Rady;
- Lustracja Muzeum im. Dzieci Wrzesińskich we Wrześni I zespołu w Pawłowicach (wniosek przygotowany przez OTP);
- Przekazanie protokołu z monitoringu i materiału fotograficznego do centrali NID dla PH w Łądzie nad Wartą.

Inne zadania zlecone:

- Koordynacja Europejskich Dni Dziedzictwa w województwie wielkopolskim;
- Koordynacja niematerialnego dziedzictwa kulturowego w województwie wielkopolskim i zachodniopomorskim (współpraca z depozytariuszami, organizacja otwarcia wystaw, monitoring projektów m.in. w zakresie programu „Niematerialne – przekaz dalej”);
- Działania w zespole ds. klimatu (Anna Dyszkant) – przygotowanie postulatów dotyczących przeciwdziałaniu wpływom zmian klimatu na zabytki; Zespół ds. Edukacji – T. Łuczak i B. Marzęta – spotkania online i przygotowanie planu działań na przyszły rok 2024; przygotowanie tłumaczenia i wniosków z analizy dokumentu „Strengthening Cultural Heritage Resilience for Climate Change. Where the

European Green Deal Meets Cultural Heritage” (Dokumentu Komisji Europejskiej). Praca T. Palacz w Zespole ds. Architektury Drewnianej – przygotowanie materiału ilustracyjnego do poradników dotyczących stolarki okiennej i remontu domu drewnianego. T. Łuczak – konsultacje w sprawie wpisu do rejestru zabytków dzwonów w kościołach w Rożnowie, Łukowie (pow. obornicki). Udział pracowników OTP w szkoleniach NID: kancelaria, archiwum, BHP; wydawanie opinii; BHP, udzielanie pierwszej pomocy.

Udział aktywny (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach: brak

Tabela 22. Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID

Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł i numer czasopisma lub tytuł publikacji	Tytuł referatu lub artykułu, opracowanie publikacji
1	dr Daniel Mikulski	„Przestrzeń i Forma”, z. 53, s. 207-232	Problems regarding the conservation, planning and management of the vantage points of greater Poland folwarks / Problematyka ochrony, planowania i zarządzania przedpolami ekspozycji wielkopolskich folwarków
2	Teresa Palacz	„Dziedzictwo kulturowe wsi” nr 7/2023 [Rocznik Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie]	artykuł Rola Oddziału Terenowego NID w Poznaniu we wdrażaniu Konwencji UNESCO o ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego
3	Anna Dyszkant	Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji. Praktyczny poradnik	wyd. NID; współudział
4	dr Daniel Mikulski	Analiza i ocena zmienności krajobrazu ziemi średzkiej w kontekście ochrony aktywnej śladów kultury folwarcznej	publikacja pracy doktorskiej – seria „Monument” – wydawnictwo NID
5	Tomasz Łuczak	„Dziedzictwo kulturowe wsi” nr 7/2023 [Rocznik Muzeum Narodowego Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie]	artykuł Snutka golińska, czyli wielkopolski haft nasnuwany. Rozwój historyczny i promocja elementu

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 764 814 zł

9.11. ODDZIAŁ TERENOWY W RZESZOWIE

Sprawozdania: 3

Opinie: 21

Opracowania:

- Studium ochrony wartości kulturowych Zagórza – kontynuacja i zakończenie
- Zalecenia dotyczące zagospodarowania przestrzeni zespołu cerkiewnego w Radrużu Opracowanie dotyczące określenia granic cmentarza żydowskiego w Stalowej Woli – Rozwadowie (p.IV.4.)
- Opracowanie dotyczące cmentarza żydowskiego przy ul. Rejtana w Rzeszowie (p.IV.4.)

Działania dot. PH i UNESCO:

- Wizja terenowa i opracowanie opinii do wniosku o uznanie za Pomnik Historii zamku w Baranowie Sandomierskim;
- Opracowanie prezentacji do ww. opinii oraz jej przedstawienie w trakcie posiedzenia Rady Ochrony Zabytków;
- Konsultacje dla WUOZ-Del. w Krośnie w sprawie usunięcia chorych drzew w otoczeniu cerkwi w Turzańsku oraz nowych nasadzeń;
- Udział w kontrolach prac konserwatorskich polichromii w kościele w Haczowie – 2 kontrole
- Kontakty z zarządcami cerkwi – pozyskanie danych do III raportu okresowego;
- Stała współpraca z Muzeum Kresów w Lubaczowie (zarządca cerkwi w Radrużu) – m.in. w sprawie opracowania koncepcji zagospodarowania przestrzeni w zespole cerkiewnym w Radrużu i jego otoczeniu; w sprawie organizacji MDOZ; w sprawie prezentacji w Radrużu wystawy plenerowej „Skarby architektury drewnianej...”;
- Współpraca z zarządcą kościoła w Binarowej w sprawie prezentacji wystawy plenerowej „Skarby architektury drewnianej...”;
- Udział w posiedzeniu Międzynarodowej Rady Konserwatorskiej Miejsca Światowego Dziedzictwa UNESCO „Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat”.

Inne zadania zlecone:

1. Zebranie informacji dla MKiDN dot. działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego Łemków (na terenie woj. podkarpackiego);
2. Wizje terenowe, analizy oraz konsultacje udzielone WUOZ – Delegatura w Rzeszowie dotyczące koncepcji nadbudów/przebudów rzeszowskich kamienic;
3. Konsultacje udzielone WUOZ – Delegatura w Krośnie dot. możliwości instalacji paneli fotowoltaicznych na terenie zespołu ruin klasztoru oo. Karmelitów w Zagórzu;
4. Konsultacje udzielone WUOZ – Delegatura w Rzeszowie dotyczące możliwości budowy parkingu w obszarze historycznego układu urbanistycznego Pilzna;
5. Konsultacje udzielone WUOZ – Delegatura w Rzeszowie dotyczące uczytelnienia pozostałości ratusza na rynku w Łańcucie;
6. Konsultacje udzielone WUOZ – Delegatura w Rzeszowie dotyczące wprowadzenia wiatrołapu w bazylice oo. Bernardynów w Leżajsku;

7. Konsultacje udzielone WUOZ-Delegatura w Rzeszowie dotyczące projektu zagospodarowania płyty rynku w Łańcucie;
8. Przeprowadzenie spaceru tematycznego po zabytkach kolejowych w Rzeszowie pod nazwą „Koleją do Rzeszowa i z Rzeszowa. Historyczne budynki i urzędy kolejowe”. Organizator: Rzeszowskie Piwnice;
9. Opracowanie uwag do projektu Regulaminu wydawania przez Narodowy Instytut Dziedzictwa opinii i ekspertyz z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
10. Inwentaryzacja sprzętu komputerowego OTR;
11. Inwentaryzacja wydawnictw NID OTR;
12. Zebranie ofert na zakup regałów do archiwum OTR oraz remont pomieszczeń archiwum;
13. Udział w szkoleniach: „Opinia NID jako dowód w postępowaniu administracyjnym”; pierwsza pomoc; wymagań bezpieczeństwa informacji w NID; spotkaniach z serii „Zabytki i prawo” oraz szkoleniach wewnętrznych dotyczących ezd oraz archiwum zakładowego NID.

Tabela 23. Udział aktywny (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach

Udział pracowników w konferencjach krajowych			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1	Andrzej Gliwa	Od rozkwitu do upadku. Zamek królewski w Sanoku i ziemia sanocka w epoce jagiellońskiej; 17 lutego 2023, Sanok	„Między zniszczeniami wojennymi a kolektywną pamięcią kulturową. Dyskursywne praktyki mnemoniczne w społecznościach wiejskich ziemi sanockiej po inkursjach tatarskich z 1624 i 1672 roku na tle zniszczeń wojennych i strat demograficznych”
2	Przemysław Gęsiorski	Seminarium „Historyczna stolarka okienna” 21 września 2023, Kraków	„Omówienie zasobu historycznych okien w Jarosławiu i okolicach na podstawie wybranych przykładów powstałych od XVIII do XX wieku”
3	Jadwiga Stęchły	Seminarium Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia 19 października 2023, Jarosław	„Drzwi i bramy. Problematyka ochrony konserwatorskiej historycznej stolarki drzwiowej”

2	Przemysław Gęsiorski	II edycja Jarosławskiego Festiwalu Historycznego „Trzy bramy” 8 października 2023	„Materialne pamiątki Złotego Wieku”
2	Przemysław Gęsiorski	Seminarium Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia 23 października 2023, Jarosław	„Historyczne okna w Jarosławiu i okolicach”

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID

Stęchły Jadwiga, Zabytkowa stolarka drzewiowa. Kilka uwag w związku z problematyką ochrony konserwatorskiej, „Ochrona Zabytków”.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 759 314 zł

9.12. ODDZIAŁ TERENOWY W SZCZECINIE

Sprawozdania: 3

Opinie: 26

Opracowania:

- Studium ochrony wartości kulturowych GMINY CZAPLINEK (KPOnZ 2019-22. zadanie 1.1.3.) – wsie gminy CZAPLINEK (historie miejscowości, katalog zabytków – REJ / WEZ / GEZ);
- Studium ochrony wartości kulturowych GMINY CEDYNIA – aktualizacja (KPOnZ 2019-22. zadanie 1.1.3.) – miasto i wsie gminy CEDYNIA (historia miejscowości, wnioski konserwatorskie, katalog zabytków – REJ / WEZ / GEZ);

Działania dot. PH i UNESCO:

- Lustracja terenowa obiektów w związku z wnioskami o uznanie za Pomniki Historii: 1. Chwarszczany – kaplica templariuszy, 2. Szczecin – stocznia (świątlica), 3. Szczecin – cmentarz centralny.

Inne zadania zlecone:

1. Porozumienie z Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie w zakresie nieinwazyjnego badania stanowisk archeologicznych w gm. Maszewo i Przelewice (program pilotażowy) – przygotowanie dokumentacji stanowisk archeologicznych, prace terenowe w gminie Przelewice, megality w Karsku (Marta Żukowska-Bosy);

2. Zespół zadaniowy ds. architektury drewnianej (Waldemar Witek) – spotkania TEAMS, przygotowanie materiałów do ankiet i poradnika, redakcja tekstu;
3. Konferencja ANTIKON 2023 (Waldemar Witek) – spotkania programowe, przygotowanie trasy i opisów do podróży studyjnej, współprowadzenie konferencji;
4. Udział pracowników OTS w szkoleniach NID – kancelaria, archiwum, BHP, planowanie przestrzenne;
5. Udział Waldemara Witka w spotkaniu z komisją kultury sejmu RP i przedstawienie stanu zachowania zabytków rezydencjonalnych;
6. Porządkowanie archiwum zakładowego i przygotowanie materiałów do II etapu fumigacji (Marta Żukowska-Bosy, Bogna Kopczyńska);
7. Reorganizacja biblioteki zakładowej – układ regałów, spisy katalogowe, numeracja woluminów (Bogna Kopczyńska);
8. Prace administracyjne i biurowe – zakupy bieżące, inwentaryzacja i konserwacja sprzętu, drobne prace naprawcze (Tadeusz Prajzendanc);
9. Praktyki studenckie – opieka merytoryczna (Bogna Kopczyńska);
10. Udział w konferencjach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego: A) Golssen (Niemcy), Kamienie młyńskie w kościołach wschodnich Niemiec (Waldemar Witek) – kontynuacja projektu NCN w ramach IGiPZ PAN; B) Katowice, Dziedzictwo przemysłowe w sercu Zielonej Europy (Bogna Kopczyńska); C) Pęczino, Działanie służb kryminalnych i prewencyjnych w odzyskiwaniu zabytków sakralnych i archeologicznych (Bogna Kopczyńska i Waldemar Witek); D) Zamość, Spotkanie inspektorów ds. archeologii Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków (Marta Żukowska-Bosy).

Tabela 24. Udział aktywny (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach i wykaz publikacji

Udział pracowników w konferencjach krajowych			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1	Waldemar Witek	Henrykowskie Dni w Siemczynie, 01.07.2023, Siemczyno	„Detal w architekturze folwarcznej – dziedzictwo niedostrzegane”
2	Waldemar Witek	ANTI KON: architektura ryglowa – wspólne dziedzictwo, 25-27.09.2023, Siemczyno	„Zachodniopomorskie podróże studyjne – obiekty, konserwacja, ludzie”
3	Waldemar Witek	EDD – Śladami Gropiusa, 16.09.2023, Mirosławiec	„Narodowy Instytut Dziedzictwa – projekty i współpraca z samorządami”
4	Waldemar Witek	Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem	„Budownictwo ryglowe na Pomorzu Zachodnim oswajanie dziedzictwa kulturowego”

		architektury drewnianej, 12-13.10.2023, Kraków	
--	--	--	--

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID

Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł i numer czasopisma lub tytuł publikacji	Tytuł referatu lub artykułu, opracowanie publikacji
1	Słomiński Maciej	„Zeszyty Siemczyńsko” – Henrykowskie, T. XVI, red. B. Andziak, Siemczyńsko 2022, s. 132-153	Czaplinek, budowle znane i nieznane
2	Walkiewicz Radosław	„Zeszyty Siemczyńsko” – Henrykowskie, T. XVI, red. B. Andziak, Siemczyńsko 2022, s. 154-179	Oryginalny (nietypowy) układ urbanistyczny Czaplinka
3	Żukowska-Bosy Marta	„Zeszyty Siemczyńsko” – Henrykowskie, T. XVI, red. B. Andziak, Siemczyńsko 2022, s. 180-188	Dziedzictwo archeologiczne gminy Czaplinek

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 833 802 zł

9.13. ODDZIAŁ TERENOWY W TORUNIU

Sprawozdania: 3

Opinie: 18

Opracowania: 0

Działania dot. PH i UNESCO:

- Przygotowanie na rzecz Działu Pomników Historii informacji dotyczącej inwestycji budowlanych na terenie zespołu stromiejskiego w Chełmnie.
- Współpraca z Zespołem ds. Monitoringu Zabytków Działu Standardów Konserwatorskich przy przygotowywaniu opinii dot.:
  - kwestii archeologicznych w projekcie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla Placu Teatralnego w Toruniu;
  - kwestii archeologicznych dot. uzgodnień projektu przebudowy i rozbudowy Baszty Koci Łem w Toruniu Podmurna 74;
  - w sprawie przyjętych rozwiązań w projekcie uchwały ustalającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane dla miasta Torunia.

Inne zadania zlecone: koordynacja niematerialnego dziedzictwa kulturowego w województwie kujawsko – pomorskim i pomorskim (współpraca z depozytariuszami, organizacja otwarcia wystaw, monitoring projektów w zakresie Programu Niematerialne. Przekaż dalej).

Tabela 25. Udział aktywny (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach

Udział pracowników w konferencjach krajowych			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1	Robert Kola	Ogólnopolska konferencja „Dziedzictwo. Z przeszłością w przyszłość”, 22.09.2023, Katowice (Instytut im. Wojciecha Korfańskiego, w ramach projektu Forum Dziedzictwa Kultury Przemysłowej)	„Problem wyboru celu konserwacji i restauracji dawnych urządzeń technicznych”
2	Robert Kola	Dziedzictwo postindustrialne Kujaw i Pomorza, 26.10.2023, Toruń	Bez tytułu. Wystąpienie panelowe w ramach debaty „Skąd/dokąd. Dyskusje o dziedzictwie” organizowanej przez Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa w Toruniu

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID: brak

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 742 936 zł

9.14. ODDZIAŁ TERENOWY W WARSZAWIE

Sprawozdania: 3

Opinie: 3

Opracowania: 0

Działania dot. PH i UNESCO: nie dotyczy

Inne zadania zlecone: nie dotyczy

Tabela 26. Udział aktywny (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach

Udział pracowników w konferencjach krajowych			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu

1	Marcin Dawidowicz	„Społeczna Opieka Nad Zabytkami – doświadczenia, zadania, możliwości”, 4-5.12.2023, Warszawa	„Organizacja społeczna jako podmiot na prawach strony w postępowaniach wpisu do rejestru”
2	Marcin Dawidowicz	„Społeczni opiekunowie zabytków – wyzwania i kierunki rozwoju”, 13.12.2023, Warszawa	„Społeczna opieka nad zabytkami, uwarunkowania historyczne i prawne”

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID: brak

Nakłady finansowe poniesione przez NID: oddział nowo utworzony

9.15. ODDZIAŁ TERENOWY WE WROCŁAWIU

Sprawozdania: 3

Opinie: 31

Opracowania: Ostaszów – studium ochrony wartości kulturowych [zawansowanie 50%, zakończenie planowane w 2024]

Działania dot. PH i UNESCO:

- 4 opinie do kandydatur (Ziębice kościół św. Jerzego, Żórawina kościół Trójcy Świętej wraz z dziełem architektury obronnej, Wałbrzych – zespół krajobrazowo-parkowy zamku Książ, Wałbrzych kopalnia Julia) obiektów kandydujących do uznania za pomniki historii (na potrzeby Rady Ochrony Zabytków). Lustracje obiektów przed wydaniem opinii;
- Miejsce światowego dziedzictwa „Hala Stulecia” – wizje lokalne związane z opinią do projektu montażu anten tel. komórkowej, projektu automatu dla robienia selfie przy stawie pergoli, projektu renowacji sektora Parku Szczytnickiego, projektu pomnika krasnala-myśliwego.

Inne zadania zlecone: nie dotyczy

Udział aktywny (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach: koordynacja niematerialnego dziedzictwa kulturowego w województwie dolnośląskim i lubuskim (współpraca z depozytariuszami, organizacja otwarcia wystaw, monitoring projektów m.in. w zakresie Programu Niematerialne. Przekaż dalej).

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID: brak

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 1 177 660 zł

9.16. ODDZIAŁ TERENOWY W ZIELONEJ GÓRZE

Sprawozdania: 3

Opinie: 13

Opracowania: 0

Działania dot. PH i UNESCO:

- Opracowano 3 opinie dotyczące uznania zabytków za Pomnik Historii (Rokitno, Gubin, Międzyrzecz);
- Celem popularyzacji, w ramach obchodów 70-lecia służb konserwatorskich na Ziemi Lubuskiej i towarzyszącej temu wydarzeniu konferencji, która odbyła się w Żaganiu w dniach 28-29.09.2023 r., zaprezentowano wystąpienie dotyczące Pomników Historii na terenie województwa lubuskiego, ich historię, wartości, jak również odkrycia ostatnich lat oraz przebieg prac konserwatorskich w tych obiektach prowadzonych.

Inne zadania zlecone:

Oddział Terenowy NID w Zielonej Górze w 2023 roku realizował misję instytutu na terenie województwa lubuskiego. Działalność oddziału skupiała się głównie na wykonywaniu zadań bieżących (m.in. opracowywano opinie na rzecz organów administracji publicznej, opracowano opinie dotyczące uznania zabytków z obszaru województwa lubuskiego za pomnik historii). Istotnym zadaniem była również weryfikacja częściowych wykreśleń z rejestru zabytków obszarów stref ochrony krajobrazowej miast Żary, Żagań i Lubsko, wymagająca pracy w terenie dla właściwego rozpoznania charakterystyki ww. układów urbanistycznych oraz szerokiej analizy popartej rozpoznaniem archiwalnych materiałów kartograficznych, ikonograficznych, rozpoznaniem i zwartościowaniem zabudowy, zieleni komponowanej, nawierzchni.

Podejmowano także działania edukacyjne prowadząc lekcje na temat szeroko pojętej ochrony zabytków i działalności NID (klasa III szkoły podstawowej). Pracownicy OT prowadzili również spacer ze studentami UZ na terenie wsi Broniszów, w ramach projektu „Edukacja mobilna”, przedstawiając wartości krajobrazu kulturowego miejscowości, w kontekście zachowanej alei, nawierzchni, zabytków istniejących w obszarze wsi.

Ponadto, w ramach obchodów 70-lecia służb konserwatorskich na Ziemi Lubuskiej i towarzyszącej temu wydarzeniu konferencji, która odbyła się w Żaganiu w dniach 28-29.09.2023 r., zaprezentowano Pomniki Historii na terenie województwa lubuskiego, ich historię, wartości, jak również odkrycia ostatnich lat oraz przebieg prac konserwatorskich w tych obiektach prowadzonych.

Opracowano również Raport na temat stanu zachowania cmentarzy żydowskich w Polsce – województwo lubuskie, podsumowujący weryfikację terenową cmentarzy w obszarze województwa lubuskiego przeprowadzoną w 2018 r.

Udział aktywny (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach: brak

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID: brak

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 561 299 zł

9.17. PRACOWNIA TERENOWA „PARK MUŻAKOWSKI” W ŁĘKNICY

Sprawozdania: 3

Opinie: 1

Opracowania: 3

Działania dot. PH i UNESCO: współpraca przy przygotowaniu raportu okresowego UNESCO dla Parku Mużakowskiego, wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, w ramach III cyklu sprawozdawczości;

Inne zadania zlecone:

- Realizacja bieżących prac z zakresu pielęgnacyjno-konserwatorskiego: odnowienie zniszczonych fragmentów nawierzchni alejek parkowych; pielęgnacja, naprawa, wymiana drobnej infrastruktury na ścieżkach parkowych; wymiana tablic informacyjnych z mapą Parku (2 szt.); cykliczne koszenia łąk i terenów otwartych; pielęgnacja ok. 400 nowych nasadzeń drzew owocowych; usunięcie łącznie 42 starodrzewia uszkodzonego warunkami atmosferycznymi (inventaryzacja, wnioski, decyzje LWKZ); pielęgnacja pozostałych drzew.
- W ramach prac zleconych zrealizowane zostały następujące opracowania na rzecz zarządzania parkiem:
  - roczny program pielęgnacji Parku;
  - aktualizacja inventaryzacji fragmentów Parku w pobliżu obiektów architektonicznych, łącznie z badaniem stanu drzew (witalnego, zdrowotnego i mechanicznego) i programem prac pielęgnacyjnych;
  - współpraca Pracowni z Zespołem NID nad przygotowaniem i złożeniem wniosku na finansowanie działań programowo-rewitalizacyjnych w Parku na lata 2024-2025 w ramach **Programu współpracy INTERREG Polska-Saksonia 2021-2027 “Park Mużakowski – zwiększenie atrakcyjności turystycznej i dostępności obiektu światowego dziedzictwa UNESCO”**. Kwota pozyskana: 4 845 096,37 zł;
- W ramach upowszechniania wiedzy na temat Parku, Pracownia była zaangażowana w:
  - szereg działań przy kampanii promocyjnej Gminy Łęknica – „Promocja gospodarcza województwa lubuskiego poprzez z wykorzystaniem potencjału

turystycznego i gospodarczego Światowego Geoparku UNESCO Łuk Mużakowa oraz Parku Mużakowskiego”; w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020, w tym: udział w konferencji prasowej otwierającej projekt (B. Iwlew 17.05.2023), wsparcie techniczne i merytoryczne w realizacji nagrań (06.2023) do programu telewizyjnego z bezpośrednią transmisją z parku Mużakowskiego w formie „telewizji śniadaniowej”

- organizacja Święta Parku Mużakowskiego (17.06.2023) we współpracy z miastem Łęknica i Lokalną Grupą Działania Grupa Łużycka; główną atrakcją był koncert Janusza Radka z zespołem; frekwencja wyniosła ok. 2000 os.;
- organizacja seminarium wolontariackiego z wykładem terenowym i spacerami z przewodnikiem po Parku Mużakowskim i Geoparku Łuk Mużakowa (20-21.10.2023); frekwencja wyniosła ok. 100 osób z wielu rejonów Polski, w tym liczna grupa młodzieży szkolnej, seniorów i specjalistów;
- współpraca przy przeprowadzonych konsultacjach społecznych projektu planu ochrony Parku Krajobrazowego Łuk Mużakowa;

Tabela 27. Udział aktywny (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach i wykaz publikacji

Udział pracowników w konferencjach krajowych			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1	Barbara Iwlew	konferencja LWKZ, w ramach obchodów 70-lecia służb konserwatorskich na Ziemi Lubuskiej; 28-29.09.2023	„Park Mużakowski – historia i rewaloryzacja”

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID

Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł i numer czasopisma lub tytuł publikacji	Tytuł referatu lub artykułu, opracowanie publikacji
1	Barbara Iwlew	Renowacje i zabytki 3/2023	„Park Mużakowski – marzenia i rzeczywistość”

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 1 151 628 zł (200 000 zł w ramach dotacji podmiotowej)

9.18. PRACOWNIA TERENOWA W TRZEBINACH

Sprawozdania: 3

Opinie: 7

Opracowania: 0

Działania dot. PH i UNESCO: lustracja prac wykopaliskowych na budowanym parkingu przy bazylice w Gostyniu-Głogówku; Rydzyna – lustracja prac konserwatorskich w Wielkiej Alkowie.

Inne zadania zlecone: brak

Udział aktywny (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach

Marek Wróbel, referat, „Wykopaliska archeologiczne na dawnym cmentarzu kalwińskim w Lesznie” w ramach konferencji „Roka Jana Jonstona”, 15–16.06.2023.

Wykaz artykułów i opracowań pracowników NID

Marek Wróbel, *Roślinność nowożytnego Leszna w świetle wykopalisk z 2002 roku*, [w:] „Przyjaciel Ludu”, z. I-II/CLVII-CLVIII, 2023.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 439 353 zł

9.19. PRACOWNIA TERENOWA CENTRUM ARCHITEKTURY DREWNAJ W ZAKOPANEM

Sprawozdania: 3

Opinie: 2

Opracowania:

- współredagowanie treści oraz korekty do wydawnictwa *Poradnik remontu i konserwacji historycznej stolarki okiennej*; autorzy: Monika Bogdanowska, Anna Maria Cymborowska-Waluś, Kazimierz Czepiel, Witold Górny, Daria Jagiełło, Andrzej Laskowski, Beata Piaskowska, Natalia Skiepmo, red. M. Bogdanowska, Warszawa 2023;
- współredagowanie treści oraz korekty do wydawnictwa *Remont i utrzymanie domu drewnianego*, seria „Najkrótsza Instrukcja Obsługi”; autorzy: Monika Bogdanowska, Anna Maria Cymborowska-Waluś, Witold Górny, Piotr Horodyski, Agnieszka Lorenc-Karczewska, Grzegorz Naumowicz, Agnieszka Olczyk, Natalia Skiepmo, Bożena Stanek-Lebioda, Waldemar Witek, Włodzimierz Witkowski, red. M. Wierzchoś, Warszawa 2023;
- współredagowanie scenariusza oraz treści do filmu instruktażowego *Remont i konserwacja historycznej stolarki okiennej*, seria „Najkrótsza Instrukcja Obsługi”, powstałego na podstawie materiału nagranych podczas warsztatów rzemieślniczych „Historyczne stolarki okienne” w Krakowie; autorzy: Albert Berne, Monika Bogdanowska, Anna Dzwolak, Burkhard Münchow, Monika Sabljak, Natalia Skiepmo.

Działania dot. PH i UNESCO: przygotowywanie opinii do wniosku o uznanie za Pomnik Historii „Sztandarowych Dzieł Stylu Zakopiańskiego”, ocena willi „Koliba”, willi „Oksza”,

willi „Dom Pod Jedłami” oraz kaplicy Najświętszego Serca Pana Jezusa w Jaszczurówce, wszystkie zlokalizowane w Zakopanem

Inne zadania zlecone:

- zorganizowanie i przeprowadzenie wydarzenia „Warsztaty rzemiosł tradycyjnych Tłoka ciesielska”; partner wydarzenia: Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu
- zorganizowanie i przeprowadzenie wydarzenia „Dzień Architektury Drewnianej”; partner wydarzenia: Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego ;
- zorganizowanie i przeprowadzenie wydarzenia „Międzynarodowe seminarium oraz warsztaty rzemieślnicze i demonstracyjne Historyczne stolarki okienne”; partner wydarzenia: Uniwersytet Jagielloński; Pracownia Konserwacji Dzieł Sztuki Sima Art; Muzeum Miasta Krakowa;
- udział w IV Edycji Międzynarodowych Targów Cieśli Ciesielskie Śpasy 2023 w Chochołowie;
- prowadzenie zajęć edukacyjnych w szkołach podstawowych, warsztaty plastyczne dla dzieci w siedzibie Pracowni Terenowej CAD;
- wsparcie organizacyjne Jubileuszowej Gali niematerialnego dziedzictwa kulturowego NID Zakopane 2023, opracowanie i przeprowadzenie spacerów architektonicznych;
- udział w pracach zespołu ds. architektury drewnianej ;
- udział w pracach zespołu ds. edukacji;
- wsparcie zadań związanych z remontem konserwatorskim willi „U Dziadka” w Otwocku;
- wsparcie merytoryczne właścicieli zabytkowych obiektów drewnianych, rozpowszechnianie dobrych praktyk;
- agregowanie danych dotyczących budownictwa i architektury drewnianej, uzupełnianie biblioteki podręcznej, tworzenie bazy danych fachowców, rzemieślników, bazy bibliograficznej, kolekcjonowanie materiałów fotograficznych oraz wideo, pozyskiwanie spuścizn i archiwaliów osób zasłużonych dla architektury drewnianej i ciesielstwa.

Tabela 28. Udział aktywny (jako prelegenci, uczestnicy paneli, itp.) pracowników i przedstawicieli NID w konferencjach i wykaz publikacji

Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł, termin i miejsce konferencji	Tytuł wystąpienia/referatu
1.	Natalia Skiepmo	Dzień Architektury Drewnianej, 25.08.2023, Zakopane	„Dotacje na zabytki finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich w obiektach zabytkowych”

2.	Natalia Skiepmo, Anna Maria Cymborowska – Waluś	Międzynarodowe Seminarium „Historyczne stolarki okienne”, 21- 22.09.2023, Kraków	„Historyczna stolarka okienna jako odpowiedź na wyzwania współczesności” organizator wydarzenia, opieka nad uczestnikami
3.	Natalia Skiepmo, Monika Bogdanowska	XX Polsko-Niemiecka Konferencja I Podróż Studyjna „Architektura Ryglowa – Wspólne Dziedzictwo ANTIKON 2023, 25-27, 09.2023, Szczecin/Siemczyno	„Najdawniejsza, najpierwotniejsza i najpiękniejsza – sztuka ciesielska – misja i działalność Centrum Architektury Drewnianej Narodowego Instytutu Dziedzictwa”
4.	Natalia Skiepmo	Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej. 20 lat wpisu Drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu Drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Listę światowego dziedzictwa UNESCO, 12-13.12.2023, Kraków	„Drewno drewnem – historyczne techniki i technologie w kontekście współczesnych praktyk budowlanych”
5.	Natalia Skiepmo	Dziedzictwo przemysłowe w sercu Zielonej Europy, 16.11.2023, Katowice	uczestnik konferencji
6.	Natalia Skiepmo, Anna Dzwolak	Warsztaty rzemiosł tradycyjnych „Tłoka ciesielska”, 18-20.06.2023 oraz 28-30.06.2023, Ciechanowiec	organizator wydarzenia, opieka nad uczestnikami
7.	Anna Dzwolak, Monika Sablajak	Międzynarodowe Seminarium „Historyczne stolarki okienne”, 21- 22.09.2023, Kraków	organizator wydarzenia, opieka nad uczestnikami
8.	Monika Sablajak	„Na ratunek drewnu – konserwacja budowli drewnianych” – X sesja konserwatorska, 20.11.2023, Chorzów	uczestnik konferencji

Wykaz artykułów i opracowań pracowników			
Lp.	Nazwisko i imię	Tytuł i numer czasopisma lub tytuł publikacji	Tytuł referatu lub artykułu, opracowanie publikacji
1	Natalia Skiepmo	„Ochrona Zabytków” 2/2023	Ciesiołka i modernizm. Wokół architektury drewnianej Franciszka Kopkowicza

10. UDZIAŁ DYREKTORA/WICEDYREKTORÓW W KONFERENCJACH, DEBATACH ORAZ WYKŁADY NA UCZELNIACH

10.1. DR HAB. KATARZYNA ZALASIŃSKA – DYREKTOR

10.1.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU MIĘDZYNARODOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
1	konferencja państw rejonu Morza Bałtyckiego (BRHC) pt. „Dziedzictwo i kryzys”	11 – 13 września 2023, Gdańsk	Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku, Narodowy Instytut Dziedzictwa	dr hab. Katarzyna Zalasińska, Director of the National Institute of Cultural Heritage, Poland – What is the future of cultural heritage protection in the post-Feb. 24, 2022 realities?
2	seminarium pt. „optymalizacja projektów ochrony dziedzictwa kulturowego i ulepszenie funkcjonalności rejestru wartości kulturowych w celu usprawnienia usług publicznych – trening dla pracowników”.	26 maja 2023, Wilno	Ministerstwo Kultury Litwy	dr hab. Katarzyna Zalasińska, Director of the National Institute of Cultural Heritage, Poland – the system of cultural heritage protection in Poland?
3	Doroczne Forum Doradcze Szlaków Kulturowych Rady Europy	20 – 22 września 2023, Łódź	Rada Europy, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa	

			Narodowego, Miasto Łódź	
4	Doroczne spotkanie European Heritage Heads Forum (EHHF)	27 - 29 września 2023, Sevilla	European Heritage Heads Forum, Ministerstwo Kultury Hiszpanii	
5	Międzynarodowa konferencja "Dziedzictwo kulturowe: szanse i wyzwania dla samorządów"	11-12 maj 2023, Uniejów	Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego	
6	Filling Blind Spots. Placing Ukraine on Europe's Cultural Map	4-5.07.23, Warszawa	Fundacja OBMIN	
	„European Conference on Archeology of Historic Gardens” Międzynarodowa konferencja o Archeologii ogrodów historycznych”	6-8.09.23, Ujazd/Krzyżtopór	NID	
7	Międzynarodowa konferencja naukowa: „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej. 20 lat wpisu Drewnianych kościółów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu Drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpāt na Listę światowego dziedzictwa UNESCO”	12-14.10.23, Kraków	NID	
8	Konferencja ETHER – Eternal Heritage, Centrum Kompetencji Cyfrowej	9.11, Warszawa	NID	
9	Międzynarodowa konferencja naukowa „Dziedzictwo przemysłowe w sercu Zielonej Europy	16-17.11, Katowice		
10	Konferencja ICOMOS „Społeczna opieka nad zabytkami -	4-5.12.23, Warszawa	ICOMOS, NID	

	doświadczenia, zadania, możliwości”			
--	--	--	--	--

10.1.2. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
1	Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków	17 kwietnia, Kraków	Narodowy Instytut Dziedzictwa	dr hab. Katarzyna Zalaszińska, Dyrektor NID - "Gminne ewidencje zabytków – naturalna ewolucja systemu ochrony zabytków?"
2	I Kongres Bezpieczeństwa Dziedzictwa „Nowoczesne technologie w służbie ochrony dóbr kultury” w Gdyni	31 maja – 2 czerwca, Gdynia	Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego	
3	Konferencja naukowa "System ochrony zabytków w Polsce - dorobek, problemy, wyzwania"	24-25 kwietnia, Warszawa	ICOMOS, NID	"Rola prawa w systemie ochrony zabytków"
4	XVI Ogólnopolska Konferencja BGK dla JST. Nowe rozwiązania dla finansów samorządowych	23-24 maj 2023, Warszawa	BGK	BLOK VII: Finansowanie inicjatyw społecznych w gminach - kto może pomóc w budowaniu kapitału społecznego
5	Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków_ Obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie pomorskim	14.04.23, Gdańsk	NID	sesja „Społeczna działalność znaczącym wsparciem ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego”
6	Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków_ Obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie małopolskim	17.04.23, Kraków	NID	„Rozwój form działania administracji publicznej w obszarze ochrony zabytków”

7	Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków_ Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków. Konferencja i wernisaż wystawy plenerowej „Sekrety drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO”	18-19.04.23, Łańcut	NID	
8	Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków_ Obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w województwie świętokrzyskim	27.04.23, Kielce	NID	Sesja: „Kolegiata Opatowska – Dziesiąty Pomnik Historii w województwie świętokrzyskim – Historia miejsca, miejsce historii”
9	Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków_ ŁÓDZ	12.05.23, Bolesławiec	NID	„Krajobraz kulturowy jako przedmiot ochrony - na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”
10	Konferencja naukowa: RZEŻBA PLENEROWA w POLSCE – zjawisko artystyczne lat 60. i 70. XX wieku oraz problematyka ochrony	15.11, Online	NID?	
11	III Konferencja naukowa. Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatu	28-29.11.23, Warszawa	NID?	

10.2. DR HAB. MONIKA BOGDANOWSKA – ZASTĘPCA DYREKTORA

10.2.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

17 lutego – „Rewitalizacja małych miejscowości. Z doświadczeń NID” – wykład podczas spotkania „Było sobie miasteczko”, Urząd gminy Wolbrom.

4 kwietnia – „Administracyjne aspekty ochrony zabytków” - Wykład dla studentów Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki ASP w Krakowie

13 kwietnia – Organizacje społeczne w systemie ochrony zabytków - udział w panelu eksperckim oraz odsłonięcie tablicy informacyjnej na cmentarzu żydowskim, MDOZ Olsztyn.

18 kwietnia – „Aktualne wyzwania ochrony obiektów architektury drewnianej wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO” - prowadzenie panelu poświęconego ochronie zabytków architektury drewnianej, MDOZ Łańcut.

24–25 kwietnia – „System w działaniu. Wiadomości z pierwszej linii frontu”, konferencja ICOMOS „System ochrony zabytków w Polsce – dorobek, problemy, wyzwania”. Warszawa Łazienki Królewskie.

15 maja - IX Konferencja Naukowa z cyklu „Prawne formy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami” pt. „Dziedzictwo celuloidowe i formy jego ochrony” – wystąpienie otwierające, Kraków.

16 maja, „Optymalizacja metod konserwacji. Zagadnienie nierównowagi wilgotnościowej w obiektach zabytkowych”, „Ocena i profilaktyka zagrożeń hydrologicznych dla obiektów oraz zespołów zabytkowych w aspekcie ograniczania negatywnego wpływu zmian klimatycznych i antropopresji” – prezentacja dokumentu, ZODIAK Warszawski Pawilon Architektury (Pasaż Stefana Wiecheckiego

3 lipca - Gdańsk, 20-lecie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, udział w panelu dyskusyjnym

4 lipca – Warszawa, Architecture of Challenges - Rebuilding Ukraine/ Архітектура Викликів – Відбудова України, Architektura Wyzwań - Odbudowa Ukrainy, Climate change and the rebuilding of historic structures in Ukraine, Warszawa, Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej. Wystąpienie: “Climate change and the rebuilding of historic structures in Ukraine”

25-26 sierpnia – Zakopane, Dzień Architektury Drewnianej. Wystąpienie: „Raport o stanie architektury drewnianej”

14-15 września – Zamość, Spotkanie inspektorów ds. archeologii, Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków. Otwarcie, moderacja

21-22 września – Kraków, Seminarium historyczne stolarki okienne oraz warsztaty rzemieślnicze i demonstracyjne. Otwarcie, moderacja

25 września – Szczecin, „Antikon”, Najdawniejsza, najpierwotniejsza i najpiękniejsza” – sztuka ciesielska. Misja i działalność centrum architektury drewnianej narodowego instytutu dziedzictwa – współautorstwo artykułu z Natalią Skiepmo. Wystąpienie: Natalia Skiepmo

26–28 września – Malbork, Europejska Konferencja „Ochrona i konserwacja zabytków sakralnych. Wystąpienie: „Co poszło nie tak? O restauracji malowideł Stanisława Wyspiańskiego w kościele franciszkanów w Krakowie”.

12 października – Kraków, „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej. 20 lat wpisu drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Listę światowego dziedzictwa UNESCO”. Wystąpienie: „Wyniki Raportu o stanie architektury drewnianej”.

16 listopada, Kraków, Małopolskie Laboratorium Budownictwa Energooszczędnego, konferencja z cyklu „Energia i zabytki”, wystąpienie: „Na tropie śladu węglowego. Razem, czy osobno”.

28 – 29 listopada, Warszawa, III Konferencja naukowa, „Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatu. Wpływ dużych inwestycji na sytuację hydrologiczną na obszarach podlegających ochronie konserwatorskiej”, współprowadzenie, moderacja.

1–3 grudnia, Bydgoszcz, Zamarte, „Dzwoniące organy mistrza z Kamienia w kościele Narodzenie NMP w Zamartem”, przedstawiciel współorganizatora, moderator;

4–5 grudnia. Warszawa, "Społeczna opieka nad zabytkami - doświadczenia, zadania, możliwości", przedstawiciel współorganizatora, moderator.

10.3. DR ANNA CZERWIŃSKA-WALCZAK – ZASTĘPCA DYREKTORA

10.3.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

13.04.2023, przeprowadzenie wykładu specjalnego w Łazienkach Królewskich w ramach Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, Profesor Bohdan Marconi i spektakularne początki konserwacji dzieł sztuki w Polsce;

25.05.2023, przeprowadzenie wykładu dla studentów Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, tytuł wykłady: Początki współczesnej konserwacji dzieł sztuki w Polsce;

7.06.2023, wygłoszenie wykładu w ramach cyklu webinarów Polskiego Komitetu ds. UNESCO pt. Proces konserwacji malowidła ściennego: Malowany fryz z XVII wieku dekorujący Salę Architektury w Willi Ida Parravicini di Persia w Albese con Cassano (Lombardia, Włochy);

14.06.2023, udział w konferencji Future of the Past - Innovative Research and Preservation of Cultural Heritage organizowana przez Wydział Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, referat: Działalność badawcza pierwszych konserwatorów dzieł sztuki w Polsce;

10.4. ELŻBIETA OFAT – ZASTĘPCA DYREKTORA

27 i 28 lutego 2023 – prowadzenie konferencji dla koordynatorów regionalnych i prelekcja pt. Główne zadania organizacyjne i promocyjne Europejskich Dni Dziedzictwa 2023 r. w Zamku Malborku.

20 kwietnia 2023 – prelekcja pt. Żywe dziedzictwo. Europejskie Dni Dziedzictwa 2023. Dlaczego warto? w czasie konferencji regionalnych muzeów w województwa łódzkiego, która odbyła się w Muzeum Regionalnym w Bełchatowie

29 kwietnia 2023 r. - prelekcja z okazji jubileuszu 20 - lecia Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz jubileuszu 10-lecia Krajowej listy

niematerialnego dziedzictwa kulturowego towarzysząca otwarciu wystawy i konferencji „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” w Szkole Baletowej w Poznaniu.

20 września 2023 prelekcja z okazji jubileuszu 20 - lecia Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz jubileuszu 10-lecia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego towarzysząca otwarciu wystawy i konferencji „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce” w Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce.

6 i 7 grudnia 2023 – prowadzenie konferencji dla koordynatorów regionalnych EDD i prelekcja pt. Podsumowanie Europejskich Dni Dziedzictwa 2023 w Kujawsko-Pomorskiem Centrum Kultury w Bydgoszczy, pl. Kościeleckich 6

10.5. DR RENATA STACHAŃCZYK – KIEROWNIK DZIAŁU KRAJOBRAZU KULTUROWEGO, ZIELENI ZABYTKOWEJ I CMENTARZY

KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM			
Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
Międzynarodowa Konferencja “Archeologia ogrodów historycznych” („European Conference on Archeology of Historic Gardens”)	6-8.10.2023	Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z Stowarzyszeniem Zamek Krzyżtopór w Ujeździe	“Badania archeologiczne jako element procesu konserwatorskiego w parku zabytkowym – przykład Parku Mużakowskiego”
Międzynarodowa Konferencja “Archeologia ogrodów historycznych” („European Conference on Archeology of Historic Gardens”)	6-8.10.2023	Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z Stowarzyszeniem Zamek Krzyżtopór w Ujeździe	“Archeologia ogrodowa jako źródło wiedzy o ogrodach historycznych
„Zabytkowy zespół solankowo – uzdrowiskowy w Ciechocinku na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO. Szansa czy zagrożenie dla rozwoju miasta?”	5-7.10.2023	Uzdrowisko Ciechocinek S.A.	"Zabytkowy zespół solankowo – uzdrowiskowy w Ciechocinku na liście Światowego Dziedzictwa"

„Interpretacja dla ochrony dziedzictwa. Turystyka zrównoważona”	12-13.10.2023	Poznańskie Centrum Dziedzictwa, partnerzy Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznańska Lokalna Organizacja Turystyczna	w ramach konferencji pt. Interpretacja dla ochrony dziedzictwa. Turystyka zrównoważona”, udział w debacie nt. „Turystyka zrównoważona w praktyce opiekunów i zarządców dziedzictwa”, wypowiedź na temat turystyki zrównoważonej w Parku Mużakowskim
"Świat Ogrodów Longina Majdeckiego. Realizacje - inspiracje - fascynacje",	08.12.2023	Muzeum Łazienki Królewskie i Oddział Warszawski Stowarzyszenia Naukowo-Technicznego Inżynierów i Techników Ogrodnictwa	Krajobra wyobrażony. O Parku Mużakowskim, jego twórcach i konserwatorach
Spotkanie inspektorów ds. Archeologii Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków	14-15.09.2023	Narodowy Instytut Dziedzictwa	“Zasady ochrony fortyfikacji w świetle Karty ochrony fortyfikacji oraz innych dokumentów”
DEBATY I WYKŁADY NA UCZELNIACH			
Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
Webinar			
Zieleń na terenach zabytkowych	26.09.2023	MKiŚ	Standardy postępowania konserwatorskiego w odniesieniu do zabytkowych parków, ogrodów i innych form zaprojektowanej zieleni

10.6. ZESPÓŁ DS. MIĘDZYNARODOWYCH

10.6.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU MIĘDZYNARODOWYM

Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
konferencja „Cultural Crime in Wartime and beyond – best practices on investigation and prevention of crimes against cultural heritage.”	17–20 maja 2023, Lwów	Misja Doradcza Unii Europejskiej w Kijowie	prof. dr hab. W. Kowalski - War crimes against cultural heritage. Legal concept, importance and political dimension, impact in the post war context.

seminarium ICOMOS International Scientific Committee on Legal, Administrative and Financial Issues (ICLAFI)	22-23 maja 2023, Warszawa	narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z ICLAFI	prof. dr hab. W. Kowalski - A legal status of human remains as an issue of the culture heritage law”
konferencja państw rejonu Morza Bałtyckiego pt. „Dziedzictwo i kryzys”	11-13 września 2023, Gdańsk	Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku, Narodowy Instytut Dziedzictwa	Aleksandra Brodowska- Intangible cultural heritage of displaced Ukrainian communities as a practice of resilience
Udział w panelu dyskusyjnym na temat roli sztuki w czasie wojny organizowanym w ramach formatu Trójkąta Weimarskiego.	23 listopada 2023, Berlin	Fundacja Genshagen	Aleksandra Brodowska - The role of intangible cultural heritage in supporting Ukrainian identity.

10.6.2. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
XV Konferencja Naukowa Międzynarodowego Prawa Humanitarnego pt. „Nowe technologie na współczesnym polu walki” (XV MPH).	30 maja 2023, Gdynia	Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej w Gdynii	Aleksandra Brodowska - Nowa czy stara wojna? Wpływ nowych technologii na działania wojenne w obszarze kultury
I Kongres Bezpieczeństwa Dziedzictwa „Nowoczesne technologie w służbie ochrony dóbr kultury” w Gdyni	31 maja – 2 czerwca, Gdynia	Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego	Aleksandra Brodowska - Zniszczenia w obszarze kultury na Ukrainie a przyszłość ochrony dziedzictwa kultury
Konferencja Ochrona dziedzictwa archeologicznego Ukrainy, organizowana we współpracy z Instytutem Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.	16 czerwca 2023, Lublin	Instytut Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Muzeum Dialogu Kultur w Kielcach, pod patronatem Ambadora Ukrainy Wasyla Zwarycza, oraz Narodowy Instytut Dziedzictwa.	Aleksandra Brodowska - Zachować tożsamość: działalność Narodowego Instytutu Dziedzictwa i Centrum pomocy dla kultury na Ukrainie w kontekście zniszczeń

			dziedzictwa kultury na Ukrainie
Program Konferencji Naukowej pt. „Ewolucja Pojęć W Ochronie Dóbr Kultury”	21 Listopada 2023, Wrocław	Departament Edukacji, Kultury i Dziedzictwa Ministerstwa Obrony Narodowej, Międzynarodowy Ośrodek Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu, Zakład Narodowy	prof. dr hab. Wojciech Kowalski, „Restytucja zrabowanych dóbr kultury - Ewolucja pojęcia i instytucji prawnej”.

10.7. ZESPÓŁ DS. DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

10.7.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
	Tradycje od pokoleń. Jubileusz 10-lecia Krajowej listy	29.04.2023 Poznań	NID	Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce - ewolucja czy rewolucja?
	Tradycje od pokoleń. Jubileusz 10-lecia Krajowej listy	19.05.2023 Sandomierz	NID	Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce - ewolucja czy rewolucja?
	Tradycje od pokoleń. Jubileusz 10-lecia Krajowej listy	5.06.2023 Łódź	NID	Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce - ewolucja czy rewolucja?
	Tradycje od pokoleń. Jubileusz 10-lecia Krajowej listy	22.07.2023 Katowice	NID	Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce - ewolucja czy rewolucja?
	Tradycje od pokoleń. Jubileusz 10-lecia Krajowej listy	21.09.2023 Ostrołęka	NID	Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce - ewolucja czy rewolucja?

	Tradycje od pokoleń. Jubileusz 10-lecia Krajowej listy	21.09.2023 Ostrołęka	NID	Anna Borkowska-Kniołek - Niematerialne dziedzictwo kulturowe woj. mazowieckiego
--	--	-------------------------	-----	---

10.7.2. DEBATY I WYKŁADY NA UCZELNIACH

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
	Gala wręczenia decyzji o wpisach na Krajową listę	6.10.2023 Zakopane	NID	Prowadzenie debaty - 20 lat Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego i 10 lat Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego w Polsce
	Prelekcja dot. NDK dla studentów Katedry społeczeństwa i kulturowego dziedzictwa Europy: licencjat "Dziedzictwo kulturowe Europy i jego ochrona". kurs magisterski "Ochrona dóbr kultury"	26.05.2023 Kraków	Instytut Studiów Europejskich	Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce i na świecie

10.8. DZIAŁ DZIEDZICTWA ARCHEOLOGICZNEGO

10.8.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU MIĘDZYNARODOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia	Autor
1	24th EAC Heritage Management Symposium	23.03.2023 , Bonn	Europae Archaeologia e Consilium	Finding the wrong people – challenges of	A. Oniszczyk J. Wrzosek

				contemporary archaeology in Poland	
--	--	--	--	---------------------------------------	--

10.8.2. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia	Autor
1	Dziedzictwo kulturowe-ważny aspekt inwestycji GDDKiA	24.05.2023, Józefów	GDDKiA	Praktyczne możliwości wykorzystania cyfrowych zasobów NID	J. Wrzosek
2	Ogólnopolska inauguracja Europejskich Dni Archeologii 2023 - Popularyzacja archeologii	14.06.2023, Krzemionki	NID, Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Ostrowcu Świętokrzyskim	Idea EDA w świetle wyników badań społecznych NID dotyczących wiedzy i świadomości Polaków na temat dziedzictwa archeologicznego	A. Oniszczuk N. Glińska
3	Archeologia pól bitewnych	16.06.2023, Wrocław	NID, Muzeum Archeologiczne - Oddział Muzeum Miejskiego Wrocławia	Archeologia konfliktów zbrojnych	J. Wrzosek
4	Spotkanie samorządowych opiekunów zabytkowych cmentarzy wojennych	7.09.2023, Kadzidło	Ośrodek Badań Europy Środkowo-Wschodniej	Niewidzialne cmentarze. Kilka przykładów odkryć cmentarzy Wielkiej Wojny z obszarów inwestycji drogowych	J. Wrzosek
5	Archeologia pól bitewnych	12.09.2023, Wrocław	Międzynarodowy Ośrodek Szkolenia i Badań nad Dziedzictwem Kultury w Zagrożeniu	Historyczne pole bitwy jako stanowisko archeologiczne. Wybrane problemy	J. Wrzosek
6	Ochrona dziedzictwa kulturowego – archeologia drogowa	23.11.2023, Józefów	GDDKiA	Badania archeologiczne reliktyw fortyfikacji polowych z XX wieku na inwestycjach drogowych	J. Wrzosek
7	Ochrona zabytków na terenach Lasów Państwowych	15.12.2023	DOZ MKiDN	Odnalezienie zabytku na terenie Lasów Państwowych. Przepisy i procedury (zasady postępowania w przypadku odnalezienia zabytku z uwzględnieniem zagadnienia śladów	J. Wrzosek

				działań wojennych w postaci broni i amunicji oraz szczątków ludzkich)	
--	--	--	--	---	--

10.8.3. DEBATY I WYKŁADY NA UCZELNIACH

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia	Autor
1	Wykład dla studentów Wydziału Inżynierii Lądowej PW	26.04.2023	WIL PW, NID	Archaeology - the basics	A. Oniszczyk
2	Wykład dla studentów Wydziału Inżynierii Lądowej PW	27.04.2023	WIL PW, NID	Archaeology and development	A. Oniszczyk

10.9. DZIAŁ ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM I ANALIZ WPŁYWU ZMIAN KLIMATU NA DZIEDZICTWO

10.9.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU MIĘDZYNARODOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia	Autor
1	Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Ochrony Środowiska	1-2 czerwca 2023 Gdańsk	Uniwersytet Gdański, Katedra Prawa Gospodarczego Publicznego i Ochrony Środowiska	Prawo ochrony środowiska i prawo ochrony zabytków – separacja, integracja czy komplementarność? – uwagi do modelu regulacji	dr Anna Fogel

10.9.2. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia	Autor
1	II Kongres Aglomeracji	5-6 czerwca 2023 Kalisz		prelegentka w panelu „Uchwały Krajobrazowe - jak walczyć z chaosem reklamowym”.	Maria Badeńska -Stapp
2	“Czas na Region”	23-24 maja 2023 Toruń		“Dziedzictwo kulturowe w rewitalizacji”	Maria Badeńska -Stapp
3	Forum Rozwoju Lokalnego, Letnie warsztaty sieciujące dla miast	czerwiec 2023	MFIPR	„Rola dziedzictwa niematerialnego w budowaniu potencjału rozwojowego”	Maria Badeńska -Stapp

4	Obszary wiejskie: przemiany – procesy – wyzwania rozwojowe	Warszawa 21-22 listopada 2023	KPZK PAN	Problematyka kształtowania krajobrazów kulturowych wsi jako elementu ich rozwoju - uwagi na tle regulacji prawnych	dr Anna Fogel
---	--	-------------------------------	----------	--	---------------

10.9.3. DEBATY I WYKŁADY NA UCZELNIACH

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia	Autor
1	Katedra Geografii Turystyki i Rekreacji Uniwersytetu Warszawskiego.	27 marca 2023 Warszawa	UW Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Katedra Geografii Turystyki i Rekreacji Uniwersytetu Warszawskiego.		Maria Badeńska -Stapp
2	wizyta studyjna	30 maja 2023, Żyrardów	NID i PW	wizyta zorganizowana dla Wydziału Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej.	Maria Badeńska -Stapp

10.10. DZIAŁ ROZLICZANIA PROGRAMÓW

10.10.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
1	Konferencja pt. "Społeczna opieka nad zabytkami - doświadczenia, zadania, możliwości"	04-05.12.2023 Arkady Kubickiego na Zamku Królewskim w Warszawie	Polski Komitet Narodowy ICOMOS, NID	Prezentacja 05.12.2023 r. w Sesji III – Wsparcie systemu ochrony zabytków dla społecznej opieki nad zabytkami pt. <i>Wolontariat dla dziedzictwa na przykładzie programu dotacyjnego Narodowego Instytutu Dziedzictwa pn. Wspólnie dla dziedzictwa.</i>

10.11. DZIAŁ DIGITALIZACJI

10.11.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU MIĘDZYNARODOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
1	Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej. 20 lat wpisu drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Listę światowego dziedzictwa UNESCO	12-14.10.2023 Kraków	NID	Kompleksowe podejście w dokumentacji architektonicznej zabytkowych budynków drewnianych
2	ETHER – Eternal Heritage/Wieczne Dziedzictwo	09.11.2023 Warszawa	NID	Synagoga w Tarłowie. Cyfrowa rekonstrukcja utraconego dziedzictwa architektonicznego
3	ETHER – Eternal Heritage/Wieczne Dziedzictwo	09.11.2023 Warszawa	NID	Romańskie relikty opactwa w Czerwińsku. Współczesne techniki dokumentujące architektoniczne dziedzictwo kulturowe.
4	ETHER – Eternal Heritage/Wieczne Dziedzictwo	09.11.2023, Warszawa	NID	DZIEDZICTWO KULTUROWE. NIEWYKORZYSTANE POTENCJAŁY?
5	ETHER – Eternal Heritage/Wieczne Dziedzictwo	09.11.2023, Warszawa	NID	DOKUMENTACJA VERSUS KREACJA. RZECZ O PROTOKOLE KOMUNIKACYJNYM
6	8 th Baltic Sea Region - Cultural Heritage Forum "Heritage & crisis"	12-13.09.2023 Gdańsk	Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku, NID	Digital and physical reconstruction of the lost twelfth-century Antaba from the abbey in Czerwińsk in the context of contemporary documentation of cultural heritage.

10.11.2. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
-----	------------------	----------------	-------------	-------------------

7	Kongres bezpieczeństwa dziedzictwa	31.05-1.06.2023, Gdynia	Instytut Bezpieczeństwa i Dziedzictwa, Akademia Marynarki Wojennej i Miasto Gdynia	„Nowe technologie w służbie ochrony dziedzictwa w czasie konfliktu zbrojnego - doświadczenia Narodowego Instytutu Dziedzictwa i Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie w perspektywie wojny na Ukrainie”
8	Świętokrzyska Akademia Dziedzictwa	12.12.2023 Kielce	WKZ Kielce, Stowarzyszenie Historyków Sztuki	Opisanie Zabytków. Techniki wspomagające procesy dokumentacji i badania dziedzictwa
9	Digitalizacja w muzeach - forum dyskusyjne	23.11.2023 Warszawa, Muzeum Historii Polski	Narodowy Instytut Muzeów	Minimalny standard dla dziedzictwa – różne zasoby, różne Centra Kompetencji, to samo dziedzictwo
10	Art. Data	12-13.09.2023, Warszawa	Centrum Projektów Polska Cyfrowa	Quo Vadis Digitalizacja

10.12. DZIAŁ MIEJSC ŚWIATOWEGO DZIEDZICTWA

10.12.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organi zator	Tytuł wystąpienia
1.	III Cykl Raportowania Okresowego dla miejsc światowego dziedzictwa UNESCO Szkolenie nr 1	17.03.2023 spotkanie online	NID	Czym jest raport okresowy dla miejsc światowego dziedzictwa? Omówienie założeń sprawozdawczości okresowej. Prezentacja kwestionariusza online i zasad jego działania.
2.	III Cykl Raportowania Okresowego dla miejsc światowego dziedzictwa UNESCO Szkolenie nr 1	17.03.2023 spotkanie online	NID	Co to są atrybuty wyrażające wyjątkową uniwersalną wartość (OUV) miejsc światowego dziedzictwa? Omówienie propozycji atrybutów dla każdego z polskich miejsc światowego dziedzictwa.
3.	III Cykl Raportowania Okresowego dla miejsc światowego dziedzictwa UNESCO Szkolenie nr 1	17.03.2023 spotkanie online	NID	Informacja ws. aktualizacji map dla wybranych miejsc światowego dziedzictwa w Polsce w ramach programu Retrospektywnej Inwentaryzacji" przy III Cyklu Raportowania Okresowego miejsc światowego dziedzictwa UNESCO.

4.	III Cykl Raportowania Okresowego dla miejsc światowego dziedzictwa UNESCO Szkolenie nr 2	24.03.2023 spotkanie online	NID	Spotkanie dotyczące rozdziału 4 kwestionariusza – Czynniki wpływające na dobro - omówienie ogólnych zasad dot. oceny czynników, które mają wpływ na wynik końcowy raportu.
5.	III Cykl Raportowania Okresowego dla miejsc światowego dziedzictwa UNESCO Szkolenie nr 3	12.04.2023 spotkanie online	NID	Spotkanie dotyczące kolejnych rozdziałów kwestionariusza: 5. Ochrona i zarządzanie miejscem 6. Zasoby finansowe i ludzkie 7. Badania naukowe i projekty badawcze 8. Edukacja, informacja i budowanie świadomości 9. Zarządzanie odwiedzającymi
6.	III Cykl Raportowania Okresowego dla miejsc światowego dziedzictwa UNESCO Szkolenie nr 4	10.05.2023 spotkanie online	NID	Spotkanie dotyczące kolejnych rozdziałów kwestionariusza: 10. Monitoring 11. Identyfikacja priorytetowych potrzeb w zakresie zarządzania 12. Podsumowanie i wnioski 13. Wpływ statusu światowego dziedzictwa 14. Dobre praktyki we wdrażaniu Konwencji światowego dziedzictwa 15. Ocena ćwiczenia sprawozdawczości okresowej
7.	Puszcza Białowieska - Światowe Dziedzictwo Konferencja na zakończenie realizacji projektu "Wykonanie planu zarządzania dla obiektu światowego dziedzictwa Puszcza Białowieska"	04.07.2023 Warszawa	Instytut Ochrony Środowiska - Państwowy Instytut Badawczy	Miejsca światowego dziedzictwa jako element budowania prestiżu Polski
8.	Spotkanie opiekunów miejsc światowego dziedzictwa w Polsce	11.10.2023 Kraków	NID	Podsumowanie realizacji zdania raportu okresowego UNESCO w Polsce (AMB)

9.	Spotkanie opiekunów miejsc światowego dziedzictwa w Polsce	11.10.2023 Kraków	NID	Podsumowanie Lustracji terenowych kulturowych miejsc światowego dziedzictwa w Polsce przeprowadzonych przez NID w latach 2021-2023 (AŁ)
10.	Spotkanie opiekunów miejsc światowego dziedzictwa w Polsce	11.10.2023 Kraków	NID	Zmiany w Ustawie o zagospodarowaniu przestrzennym, uchwały krajobrazowe (AŁ)
11.	Spotkanie opiekunów miejsc światowego dziedzictwa w Polsce	11.10.2023 Kraków	NID	Relacja z 45. Sesji Komitetu światowego Dziedzictwa (AMB)
12.	Spotkanie opiekunów miejsc światowego dziedzictwa w Polsce	11.10.2023 Kraków	NID	Prezentacja publikacji z serii poradników światowego dziedzictwa dot. ocen oddziaływania na dziedzictwo (BF)
13.	Szkolenie dla pracowników GDDKiA poświęcone ochronie dziedzictwa kulturowego	23.11.2023 Józefów	GDDKi A	Ochrona miejsc światowego dziedzictwa UNESCO a inwestycje drogowe.
14.	Szkolenie dla pracowników GDDKiA poświęcone ochronie dziedzictwa kulturowego	23.11.2023 Józefów	GDDKi A	Prezentacja publikacji "Wytyczne i zestaw narzędzi do ocen oddziaływania w kontekście światowego dziedzictwa"
15.	III Konferencja naukowa "Dziedzictwo kulturowe wobec zmian klimatu - wpływ dużych inwestycji na sytuację hydrologiczną na obszarach podlegających ochronie konserwatorskiej"	28- 29.11.2023 Warszawa	NID	Prezentacja publikacji "Wytyczne i zestaw narzędzi do ocen oddziaływania w kontekście światowego dziedzictwa"

10.12.2. DEBATY I WYKŁADY NA UCZELNIACH

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
1.	Cyklus webinarium organizowanych przez Polski Komitet do spraw UNESCO dla nauczycieli i uczniów polskiej sieci Szkół Stowarzyszonych UNESCO	18.10.2023 online	PK ds. UNESCO	Konwencja światowego dziedzictwa - umowa międzynarodowa i jej realizacja w Polsce.
2.	Cyklus webinarium organizowanych przez Polski Komitet do spraw UNESCO dla nauczycieli i uczniów	21.11.2023 online	PK ds. UNESCO	Park Mużakowski - przykład transgranicznego miejsca światowego dziedzictwa UNESCO.

	polskiej sieci Szkół Stowarzyszonych UNESCO			
--	---	--	--	--

10.13. DZIAŁ BEZPIECZEŃSTWA ZABYTEKÓW

10.13.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU MIĘDZYNARODOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia	Autor
	Warsztaty UNESCO „Fighting the illicit trafficking of Ukrainian cultural property: subregional capacity-building training for law enforcement and the judiciary.”	18-20.01.2023 Warszawa	UNESCO i NID	What is the role of National Institute of Cultural Heritage in fighting crime against cultural property?	Marcin Sabaciński

10.13.2. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia	Autor
1	Zespół koordynacyjny ds. zwalczania przestępczości przeciwko zabytkom	01.02.2023 Warszawa	DOZ MKiDN	Nowe obowiązki Narodowego Instytutu Dziedzictwa w zakresie wywozu zabytków za granicę i współpracy międzynarodowej.	Monika Ośkiewicz
2	Zespół koordynacyjny ds. zwalczania przestępczości przeciwko zabytkom	01.02.2023 Warszawa	DOZ MKiDN	Elektroniczny system gromadzenia pozwoleń na wywóz zabytków za granicę.	Marcin Sabaciński
3	Warsztaty "Zwalczanie przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom"	24-28.04.2023 Koszalin	Straż Graniczna	Problematyka nielegalnego poszukiwania obiektów archeologicznych oraz ich nielegalnego obrotu.	Marcin Sabaciński

4	Warsztaty "Zwalczanie przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom"	24-28.04.2023 Koszalin	Straż Graniczna	Problematyka wydawania pozwoleń na wywóz zabytku poza granicę kraju.	Monika Ośkiewicz
5	Konferencja szkoleniowa "Praktyczne aspekty zwalczania zagrożeń przeciwko dziedzictwu kulturowemu na tle lokalnych uwarunkowań archeologiczno-sakralnych - Małe Ojczyzny"	7-8.09.2023 Słupca	NID i Komenda Powiatowa Policji w Słupcy	Zagrożenia dla dziedzictwa narodowego.	Marcin Sabaciński
6	Spotkanie inspektorów ds. archeologii w WUOZ	14-15.09.2023 Zamość	NID	Procedura przyznawania nagród za odkrycia archeologiczne.	Marcin Sabaciński
7	Szkolenie dla pracowników GDDKiA	23.10.2023 Józefów	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	Ekshumacja czy badania archeologiczne? Stan prawny oraz procedury postępowania ze szczątkami ludzkimi.	Marcin Sabaciński
8	Warsztaty KAS, Policji i Straży Granicznej dot. ochrony dziedzictwa kulturowego - archiwalia	27-30.11.2023 Białystok	Ministerstwo Finansów	Zabytkowe wyposażenie grobów wojennych jako obiekt handlu i przemytu.	Marcin Sabaciński
9	Konferencja "Działania służb kryminalnych i prewencyjnych w odzyskiwaniu zabytków sakralnych i archeologicznych"	5-7.12.2023 Pęczyno	Komenda Wojewódzka Policji w Szczecinie i NIKZ	Zmiany w ustawie o ochronie zabytków w kontekście nielegalnych poszukiwań zabytków.	Marcin Sabaciński
10	Szkolenie dla pracowników Lasów Państwowych	15.12.2023 Warszawa	DOZ MKiDN	Poszukiwania zabytków, w tym zabytków archeologicznych a badania archeologiczne	Marcin Sabaciński

				(metodyka, cele oraz podstawy prawne).	
11	Wojna w Ukrainie a obrót zabytkami. Przepisy, ryzyka, wpływ na dziedzictwo kulturowe	14.12.2023 Warszawa	NID	Wojna w Ukrainie a obrót zabytkami – zabytki archeologiczne.	Marcin Sabaciński
12	Wojna w Ukrainie a obrót zabytkami. Przepisy, ryzyka, wpływ na dziedzictwo kulturowe	14.12.2023 Warszawa	NID	Przepisy ukraińskie w zakresie wywozu zabytków za granicę.	Monika Ośkiewicz
13	Wojna w Ukrainie a obrót zabytkami. Przepisy, ryzyka, wpływ na dziedzictwo kulturowe	14.12.2023 Warszawa	NID	Przepisy polskie i unijne dotyczące wwozu zabytków na obszar celny UE oraz polskie i unijne przepisy dotyczące wywozu zabytków z Polski	Grażyna Godek
14	Wojna w Ukrainie a obrót zabytkami. Przepisy, ryzyka, wpływ na dziedzictwo kulturowe	14.12.2023 Warszawa	NID	Wojna w Ukrainie a obrót zabytkami – ikony ukraińskie.	Tomasz Pruszek
15	VIII edycja Dobrzyckiej Konferencji Naukowej pt. "Rodzinne archiwa domowe" i "Myśliwskie pasje ziemian"	14-15.09.2023 Dobrzyca	Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy - Zespół Pałacowo Parkowy	Myśliwskie ubiory ziemian w 1. połowie XX wieku.	Tomasz Pruszek

10.13.3. DEBATY I WYKŁADY NA UCZELNIACH

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia	Autor
1	Wykłady dla studentów studiów dziennych Inżynierii Łądowej	12.04.2023 Warszawa	Wydział Inżynierii Łądowej PW	Archeologia w procesie inwestycyjnym.	Marcin Sabaciński

	Politechniki Warszawskiej				
2	Wykłady dla studentów studiów zaocznych Inżynierii Łądowej Politechniki Warszawskiej	14.04.2023 Warszawa	Wydział Inżynierii Łądowej PW	Archeologia w procesie inwestycyjnym.	Marcin Sabaciński

10.14. MEC. JACEK BRUDNICKI – KIEROWNIK DZIAŁU PRAWNEGO

10.14.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
System ochrony zabytków w Polsce - dorobek, problemy, wyzwania	24-25.04.2023, Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie	PKN ICOMOS, NID	Co chcemy chronić? Refleksje na temat definicji zabytku oraz kryteriów obejmowania go ochroną konserwatorską

10.15. MIROSŁAW TROJACKI – GŁÓWNY SPECJALISTA, SAMODZIELNE STANOWISKO DS. KOORDYNACJI I ROZWOJU PROJEKTÓW CYFROWYCH

10.15.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
1	Prezentacja końcowa wyników projektu POPC	27.01.2023, Warszawa	Komitet Rady Ministrów do spraw Cyfryzacji	Raport końcowy z wykonania zadania digitalizacji i udostępniania cyfrowych dóbr kultury - zabytków oraz grobów i cmentarzy wojennych
2	I Kongres Bezpieczeństwa Dziedzictwa - Nowoczesne technologie w służbie ochrony dóbr kultury	31/05/2023, Gdynia	Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni oraz Instytut Bezpieczeństwa Dziedzictwa	Bazy danych w zarządzaniu dziedzictwem
3	Konferencja ART DATA	12/09/2023, Warszawa	Centrum Projektów Polska Cyfrowa	Prezentacja wyników projektu: DIGITALIZACJA I UDOSTĘPNIANIE CYFROWYCH DÓBR KULTURY – ZABYTEKÓW

				ORAZ GROBÓW I CMENTARZY WOJENNYCH
4	Wizyta delegacji litewskiej	06/12/2023, Warszawa	NID	Digitalizacja zabytków oraz innowacyjne formy prezentacji danych o zabytkach w Internecie

10.16. GRZEGORZ URBAŃSKI, KIEROWNIK DZIAŁU DANYCH CYFROWYCH

10.16.1. KONFERENCJE O ZASIĘGU KRAJOWYM

Lp.	Nazwa wydarzenia	Data i miejsce	Organizator	Tytuł wystąpienia
1	Retro GIS Day	16.11.2023 Katowice	Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej W Katowicach	Dane przestrzenne o zabytkach

11. ZADANIA ZLECONE PRZEZ MKIDN

11.1. WYKAZ PRYZNANYCH DOTACJI CELOWYCH/ ZWIĘKSZENIA BUDŻETOWE

11.1.1. Sfinansowanie kosztów obsługi programu rządowego z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego „Ochrona zabytków archeologicznych”. Umowa nr 22/DF-VII/2023

Miejsce: Warszawa, siedziba Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Czas trwania: 16.12.2022 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa:

- podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie w ramach programu, czyli:
  - samorządowe instytucje kultury,
  - państwowe instytucje kultury,
  - organizacje pozarządowe,
  - publiczne uczelnie akademickie,
  - niepubliczne uczelnie akademickie,
  - podmioty prowadzące działalność gospodarczą wpisane do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej lub do Krajowego rejestru Sądowego,

- beneficjenci programu.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Program rządowy z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego „Ochrona zabytków archeologicznych” to dotacyjny Program ministra kultury i dziedzictwa narodowego, którego strategicznym celem jest ochrona dziedzictwa archeologicznego w Polsce. Narodowy Instytut Dziedzictwa jest Instytucją zarządzającą programem.

Obsługa programu rządowego „Ochrona zabytków archeologicznych” obejmuje (w kolejności chronologicznej realizacji jednej edycji programu):

- przygotowanie projektu specyfikacji programu oraz propozycji składu Zespołu sterującego;
- po ogłoszeniu naboru wniosków – udzielanie informacji zainteresowanym w zakresie zasad i warunków programu;
- rejestrację złożonych w ramach naboru wniosków w Systemie Zarządzania Programami Ministra;
- weryfikację poprawności formalnej wniosków;
- wykonanie oceny wniosków pod kątem organizacyjnym oraz od strony zgodności ze strategicznymi celami programu;
- organizację prac Zespołu sterującego zatwierdzonego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, czyli zawarcie umów z członkami Zespołu, przekazanie im do oceny wniosków oraz zebranie ocen, organizacja posiedzenia Zespołu sterującego;
- przygotowanie wyników oceny złożonych wniosków oraz przekazanie do rozpatrzenia przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego;
- w ramach trybu odwoławczego – zebranie danych o złożonych odwołaniach i przekazanie do rozpatrzenia przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego;
- przekazanie Wnioskodawcom informacji o sposobie rozpatrzenia wniosków;
- dla wniosków rozpatrzonych pozytywnie – zgromadzenie i sprawdzenie wymaganych dokumentów niezbędnych do zawarcia umów dotyczących dofinansowania oraz przygotowanie i zawarcie tych umów (Dyrektor NID podpisuje umowy dotyczące dofinansowania na mocy pełnomocnictwa udzielonego przez Ministra Kultury i dziedzictwa Narodowego);
- po zawarciu umów – organizacja uruchomienia przez MKiDN przyznaných dofinansowań;
- monitorowanie realizacji zawartych umów, ocena prawidłowości i zasadności wniosków o aneksowanie, przygotowywanie aneksów do umów;
- ocena prawidłowości realizacji zadań na podstawie składanych przez Beneficjentów raportów częściowych i końcowych z realizacji zadań;

- na każdym etapie realizacji obsługi – przygotowywanie okresowych sprawozdań, informacji na strony internetowe oraz do mediów społecznościowych, odpowiedzi na pytania kierowane do NID w związku z programem czy realizacją konkretnych zadań.

Obsługę programu „Ochrona zabytków archeologicznych” prowadzi Dział Rozliczania Programów, przy pomocy Działu Dziedzictwa Archeologicznego.

Dofinansowania udzielane w ramach programu są wypłacane bezpośrednio z MKiDN.

Zgodnie z przyjętym harmonogramem realizacji programu, w 2023 roku były realizowane następujące procesy:

- rozpatrzenie wniosków złożonych w naborze na 2023 r., prowadzonym do 30.11.2022 r., w których zostało złożonych 56 wniosków (w tym 49 poprawnych pod względem formalnym); wyniki trybu konkursowego ogłoszone zostały 08.02.2023 r., a trybu odwoławczego – 20.04.2023 r.;
- rozliczenie środków przekazanych w 2022 roku na realizację dofinansowanych zadań, co dotyczyło łącznie 45 umów;
- realizacja dofinansowań przyznanych w ramach programu w 2023 r.: Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego przyznał dofinansowanie na realizację 32 zadań, w tym 18 zadań jednorocznych i 14 zadań dwuletnich; po przyznaniu dofinansowań zostały zawarte umowy dotyczące dofinansowania i przekazano do MKiDN wnioski o uruchomienie środków, ostatnie transze przekazane były na początku października;
- uruchomienie naboru wniosków na 2024 r., który został ogłoszony 24.10.2023 r., do zamknięcia w dniu 30.11.2023 roku zostało złożonych 61 wniosków o dofinansowanie, które do końca 2023 roku zostały zarejestrowane i wstępnie sprawdzone od strony formalnej – dalsze procedowanie obywać się będzie w 2024 roku

Środki przyznane na obsługę programu „Ochrona zabytków archeologicznych” w 2023 roku były przeznaczone na dwa działania:

1. Wynagrodzenia zespołu sterującego ds. ochrony zabytków archeologicznych

Członkowie zespołu sterującego ds. ochrony zabytków archeologicznych przeprowadzili ocenę merytoryczną 49 wniosków, które przeszły pozytywnie ocenę formalną oraz wzięli udział w posiedzeniu zespołu sterującego, które odbyło się 18.01.2023 roku w siedzibie NID. Ocena została wykonana zgodnie z wymogami określonymi w umowach. Zawarto umowy z pięcioma osobami – ekspertami zatwierdzonymi przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego. Po ogłoszeniu wyników naboru wniosków członkowie zespołu wystawili rachunki i zostały wypłacone ich wynagrodzenia.

2. Wydatki związane z obsługą realizacji programu

W ramach obsługi realizacji programu środki zostały wydatkowane na koszty organizacji posiedzenia Zespołu sterującego w dniu 18.01.2023 r., koszty wysyłki korespondencji związanej z programem, zakup materiałów biurowych niezbędnych do prowadzenia dokumentacji programu, koszty delegacji koordynatora programu związanych z inauguracją Europejskich Dni Archeologii (działanie związane z promocją programu) oraz kontrolą realizacji trzech zadań dofinansowanych w ramach programu.

Efekt medialny:

Statystyki strony nid.pl/dotacje/ochrona-zabytkow-archeologicznych/

Odwiedziny: 1176

Odsłony: 1953

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,66

Średni czas trwania odwiedzin: 47 s

338 (~29%) nowych i 838 (~71%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Wielka Brytania, Niemcy, Austria, Francja, Chiny, Egipt, Grecja, Indonezja, Włochy.

Podstawowe informacje o programie są publikowane na stronie MKiDN (terminy, warunki i wyniki naboru). Na stronie NID została stworzona zakładka o programie (nid.pl/dotacje/ochrona-zabytkow-archeologicznych/), gdzie dane o naborach są aktualizowane. Ponadto na stronie NID jest wyodrębnione miejsce, gdzie są publikowane w otwartym dostępie wersje PDF publikacji książkowych wydanych w ramach programu „Ochrona zabytków archeologicznych” (nid.pl/zasoby/biblioteka/publikacje-do-pobrania/). Promocji programu służy także otwarta grupa na portalu Facebook która liczy 952 członków. W roku 2023 NID zamieścił w grupie 24 posty.

Program „Ochrona Zabytków Archeologicznych” wzmiankowany był w mediach (social media i portale internetowe) 57 razy – łączny zasięg 109 848.

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: sprawna obsługa programu rządowego „Ochrona zabytków archeologicznych”

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: prowadzenie technicznej i administracyjnej obsługi programu w systemie witkac.pl stwarza możliwość generowania raportów i statystyk przez NID dot. przeprowadzonego naboru i dofinansowanych wniosków. Opracowane materiały promocyjno-informacyjne w ramach zadania dostępne są na stronach internetowych i w mediach społecznościowych NID i w kanałach zewnętrznych.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 12.881,02 zł w ramach dotacji

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.1.2. Sfinansowanie kosztów obsługi programu „Wspólnie dla dziedzictwa” realizowanego jako program własny NID. Umowa nr 67/DF-VII/2023

Miejsce: Warszawa, siedziba Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Czas trwania: 16.12.2022 r. – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie w ramach programu, czyli organizacje pozarządowe, beneficjenci programu.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: program dotacyjny Narodowego Instytutu Dziedzictwa „Wspólnie dla dziedzictwa”, służy dofinansowaniu projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, których celem jest identyfikacja, dokumentacja i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego materialnego, a także pobudzanie społecznego zaangażowania w ochronę i opiekę nad dziedzictwem materialnym. Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadził w 2023 roku ósmą edycję programu.

Obsługa programu własnego „Wspólnie dla dziedzictwa” obejmuje (w kolejności chronologicznej realizację jednej edycji programu):

- przygotowanie projektu regulaminu programu oraz propozycji składu zespołu sterującego;
- zapewnienie i przygotowanie elektronicznego systemu do obsługi naboru wniosków;
- po ogłoszeniu naboru wniosków – udzielanie informacji zainteresowanym w zakresie zasad i warunków programu;
- weryfikację poprawności formalnej wniosków;
- wykonanie oceny wniosków pod kątem organizacyjnym oraz od strony zgodności ze strategicznymi celami programu;
- organizacja prac zespołu sterującego zatwierdzonego przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego, czyli zawarcie umów z członkami zespołu, przekazanie im do oceny wniosków oraz zebranie ocen, organizacja posiedzenia zespołu sterującego;
- przygotowanie i publikacja wyników naboru wniosków;
- przekazanie wnioskodawcom informacji o sposobie rozpatrzenia wniosków;
- dla wniosków rozpatrzonych pozytywnie – zgromadzenie i sprawdzenie wymaganych dokumentów niezbędnych do zawarcia umów dotyczących dofinansowania oraz przygotowanie i zawarcie tych umów;
- po zawarciu umów –uruchomienie przyznanych dofinansowań;
- monitorowanie realizacji zawartych umów, ocena prawidłowości i zasadności wniosków o aneksowanie, przygotowywanie aneksów do umów;
- ocena prawidłowości realizacji zadań na podstawie składanych przez Beneficjentów sprawozdań z wykonania zadań;

- na każdym etapie realizacji obsługi – przygotowywanie okresowych sprawozdań, informacji na strony internetowe oraz do mediów społecznościowych, odpowiedzi na pytania kierowane do NID w związku z programem czy realizacją konkretnych zadań.

Obsługę programu „Wspólnie dla dziedzictwa” prowadzi Dział Rozliczania Programów.

Zgodnie z przyjętym harmonogramem realizacji programu, w 2023 roku były realizowane następujące procesy:

- zakończenie rozliczenia środków przekazanych w 2022 roku na realizację dofinansowanych zadań, co dotyczyło łącznie 54 umów;
- rozpatrzenie wniosków złożonych w naborze na 2023 r., prowadzonym do 16.05.2023 r., w których zostały złożone 152 wnioski (w tym 116 poprawnych pod względem formalnym); wyniki trybu konkursowego ogłoszone zostały 06.07.2023 roku;
- realizacja dofinansowań przyznanych w ramach programu w 2023 roku dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa przyznał dofinansowanie na realizację 29 zadań, po przyznaniu dofinansowań zostały zawarte umowy dotyczące dofinansowania i wypłacone środki na ich realizację;
- przygotowanie naboru wniosków na 2024 roku – do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego przesłano propozycję regulaminu programu i skład zespołu sterującego.

Środki przyznane na obsługę programu „Wspólnie dla dziedzictwa”, były przeznaczone na pokrycie wydatków, służących przygotowaniu i przeprowadzeniu naboru wniosków do programu, a także organizacji i promocji tego zadania. Pozycje kosztowe ujęte w umowie:

1. Wynagrodzenia z tytułu umowy zlecenie (zespół sterujący)

Umowy zlecenia z sześcioma członkami zespołu sterującego zostały przygotowane i zawarte. Posiedzenie Zespołu sterującego odbyło się 26.06.2023 roku w siedzibie NID. Członkowie Zespołu po posiedzeniu złożyli kompletne arkusze ocen oraz rachunki, wyniki naboru wniosków zostały opublikowane 06.07.2023 roku. Wynagrodzenia zespołu wypłacono.

2. Obsługa informatyczna programu

Zakupiono roczny abonament za korzystanie z systemu witkac.pl oraz usługę dotyczącą obsługi zadań/wniosków o dofinansowanie wprowadzonych do systemu w ramach konkursu Wspólnie dla dziedzictwa, przeprowadzono prace wdrożeniowe w systemie witkac.pl dotyczące nowego wzoru umowy dofinansowania, aneksu i formularza wniosku o wypłatę dofinansowania, a także nowego wzoru sprawozdania końcowego dostosowanego do wymogów edycji programu. Zlecono opracowanie raportów dot. naboru wniosków, zbiorczych danych finansowych i dot. efektów i rezultatów zadań.

3. Koszty obsługi organizacyjnej, promocyjnej i kontrolnej

Poniesiono wydatki, takie jak: materiały biurowe (w tym m.in. papier ksero), usługi pocztowe/kurierskie, koszty telekomunikacyjne; koszty związane z wyjazdami pracownika NID w celu realizacji wizyt monitorujących projekty (m.in. koszty delegacji, biletów PKP i PKS). Ponadto poniesiono koszty związane z organizacją 26.06.2023 roku w siedzibie NID posiedzenia zespołu sterującego wraz z Dyrektorem NID i przedstawicielami NID dot. omówienia wniosków w programie Wspólnie dla dziedzictwa (koszty cateringu, dojazdu i noclegu osoby spoza Warszawy). W ramach działań obsługi promocyjnej poniesiono koszty za produkcję materiałów promocyjnych i informacyjnych (roll-upy – 2 szt., torby materiałowe – 1000 szt., notesy książkowe z wklejką informacyjną nt. programu WDD – 500 szt., ulotki – 3000 szt.). Ponadto w IV kwartale 2023 roku zamieszczono artykuły i reklamy na portalu kultura.onet.pl, noizz.pl i businessinsider.com.pl.

Efekt medialny:

Statystyki strony nid.pl/dotacje/wspolnie-dla-dziedzictwa

Odwiedziny: 4413

Odsłony: 8032

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,82

Średni czas trwania odwiedzin: 1 min 20 s

1771 (~40%) nowych i 2642 (~60%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Niemcy, Wielka Brytania, Chiny, Stany Zjednoczone, Francja, Czechy, Węgry, Hiszpania, Ukraina.

W ramach działań promocyjnych dotyczących programu Wspólnie dla dziedzictwa na bieżąco zamieszczano informacje na stronach internetowych NID (np. informacje o naborze, wynikach naboru nid.pl/bip-ogloszenia/) oraz posty na stronie NID na Facebooku (14 postów). Na bieżąco prowadzono dedykowaną grupę na Facebooku: „Wspólnie dla dziedzictwa”, która na koniec okresu sprawozdawczego posiada 705 członków, w tym czasie NID opublikował 55 postów. Wśród członków grupy są uczestnicy (organizacje pozarządowe i wolontariusze) różnych edycji programu „Wspólnie dla dziedzictwa” oraz inne osoby zainteresowane tematyką dziedzictwa i opieki nad zabytkami.

Ponadto w IV kwartale 2023 roku zamieszczono artykuły i reklamy na portalu kultura.onet.pl, noizz.pl i businessinsider.com.pl, w których przybliżono cele i efekty programu, rolę wolontariatu w opiece nad zabytkami oraz wybrane zrealizowane w obszarze opieki nad dziedzictwem kulturowym projekty uczestników programu, czyli organizacji pozarządowych z udziałem wolontariuszy.

Zasięg artykułu *Pieć zabytków uratowanych dzięki zaangażowaniu zwykłych Polek i Polaków* opublikowanego na portalu [Noizz.pl](http://noizz.pl) to 15 613 unikalnych użytkowników. Artykuł „Społeczni opiekunowie zabytków, czyli jak wolontariat przyczynia się do ochrony dziedzictwa narodowego” na portalu onet.kultura.pl zgromadził 14 191 unikalnych

użytkowników. Dodatkowo promocja obydwu tekstów objęła publikacje postów na Facebooku i Instagramie Noizz, gdzie osiągnęła łączny zasięg 14 191 osób.

Podczas realizacji programu na bieżąco śledzono postępy realizacji Zadań poprzez kontakt telefoniczny, e-mailowy, a także przez monitorowanie działań na stronach internetowych i profilach w social mediach. Ponadto na bieżąco kontaktowano się z przedstawicielem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (z Centrum Informacyjnego) w zakresie akceptacji oznaczeń logotypu MKiDN na materiałach informacyjnych i promocyjnych beneficjentów – wynikających z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 maja 2021 roku w sprawie określenia działań informacyjnych.

Zrealizowany przez NID w 2022 roku w ramach środków finansowych z „Krajowego Programu Ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022” film dokumentalny był promowany podczas spotkań i wydarzeń NID, a także w mediach społecznościowych i w audycjach radiowych (w sierpniu 2023 roku w Radiu dla Ciebie, w grudniu 2023 roku III Programie Polskiego Radia-Trójce. Ponadto został wpisany do bazy polskiej kinematografii FILMPOLSKI.PL, prowadzonej przez Państwową Wyższą Szkołę Filmową, Telewizyjną i Teatralną im. Leona Schillera w Łodzi: filmpolski.pl/fp/index.php?film=1262784

Na stronach FB PKN ICOMOS zamieszczono posty promujące wydawnictwo NID *Coś bierzemy coś dajemy – Reportaże o wolontariacie dla dziedzictwa* i film „Sztuka pamiętania”. Ponadto w biuletynie informacyjnym PKN ICOMOS „CoMiesięcznik” zawarto wzmiankę o filmie wraz linkiem do strony NID TV na YT, na której jest zamieszczony (1,4 tys. wyświetleń).

Ponadto wśród materiałów promocyjnych dot. programu WDD wyprodukowano ulotki, torby materiałowe i notesy książkowe.

Podczas trwającej w dniach 4-5.12.2023 roku w Arkadach Kubickiego na Zamku Królewskim w Warszawie konferencji Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS „Społeczna opieka nad zabytkami – doświadczenia, zadania, możliwości”, koordynatorka programu „Wspólnie dla dziedzictwa” z NID przedstawiła w sesji 3. „Wsparcie systemu ochrony zabytków dla społecznej opieki nad zabytkami” prezentację „Wolontariat dla dziedzictwa na przykładzie programu dotacyjnego Narodowego Instytutu Dziedzictwa *Wspólnie dla dziedzictwa*”.

Na bieżąco prowadzono także zakładkę na stronie NID nid.pl/dotacje/wspolnie-dla-dziedzictwa/ dotyczącą programu *Wspólnie dla dziedzictwa*, gdzie zgromadzone są dane dotyczące wszystkich edycji programu od 2016 roku oraz aktualnie trwającej edycji wraz z niezbędnymi dokumentami programowymi, wynikami naborów oraz informacjami promocyjnymi i fotogalerią z realizacji przykładowych dofinansowanych projektów. Statystyki tej strony podane są powyżej.

W sumie, program „Wspólnie dla dziedzictwa” wzmiankowany był w mediach 208 razy – łączny zasięg 477 148.

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: sprawna obsługa programu „Wspólnie dla dziedzictwa”. Rozdysponowanie dotacji w wysokości 1 220 000 zł.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Prowadzenie technicznej i administracyjnej obsługi programu w systemie witkac.pl stwarza możliwość generowania raportów i statystyk przez NID dot. przeprowadzonego naboru i dofinansowanych wniosków. Opracowane materiały promocyjno-informacyjne w ramach zadania dostępne są na stronach internetowych i w mediach społecznościowych NID i w kanałach zewnętrznych.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 136 434,71 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.1.3. Sfinansowanie kosztów obsługi programu „Niematerialne – przekaz dalej”. Umowa nr 68/DF-VII/2023

Miejsce: Warszawa, siedziba Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Czas trwania: 16.12.2022 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa:

- podmioty uprawnione do ubiegania się o dofinansowanie w ramach programu, czyli organizacje pozarządowe które są Depozytariuszami zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego lub współpracujące z Depozytariuszami,
- beneficjenci programu.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: Program dotacyjny Narodowego Instytutu Dziedzictwa „Niematerialne – przekaz dalej” został po raz pierwszy ogłoszony w 2023 roku program służy dofinansowaniu projektów ściśle związanych ze zjawiskami wpisanymi na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, realizowanych przez organizacje pozarządowe współpracujące z depozytariuszami tych zjawisk. Dofinansowane projekty mają zwiększać wiedzę społeczeństwa na temat roli tego dziedzictwa w kulturze lokalnej i ogólnopolskiej, aktywizować społeczności lokalne i budować sieci współpracy w zakresie poznawania, ochrony i opieki nad dziedzictwem niematerialnym.

Obsługa programu „Niematerialne – przekaz dalej” obejmuje (w kolejności chronologicznej realizację jednej edycji programu):

- przygotowanie projektu regulaminu programu oraz propozycji składu zespołu sterującego;
- zapewnienie i przygotowanie elektronicznego systemu do obsługi naboru wniosków;
- po ogłoszeniu naboru wniosków – udzielanie informacji zainteresowanym w zakresie zasad i warunków programu;
- weryfikację poprawności formalnej wniosków;
- wykonanie oceny wniosków pod kątem organizacyjnym oraz od strony zgodności ze strategicznymi celami programu;
- organizacja prac zespołu sterującego zatwierdzonego przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego, czyli zawarcie umów z członkami zespołu, przekazanie im do oceny wniosków oraz zebranie ocen, organizacja posiedzenia zespołu sterującego;
- przygotowanie i publikacja wyników naboru wniosków;
- przekazanie wnioskodawcom informacji o sposobie rozpatrzenia wniosków;
- dla wniosków rozpatrzonych pozytywnie – zgromadzenie i sprawdzenie wymaganych dokumentów niezbędnych do zawarcia umów dotyczących dofinansowania oraz przygotowanie i zawarcie tych umów;
- po zawarciu umów – uruchomienie przyznanych dofinansowań;
- monitorowanie realizacji zawartych umów, ocena prawidłowości i zasadności wniosków o aneksowanie, przygotowywanie aneksów do umów;
- ocena prawidłowości realizacji zadań na podstawie składanych przez Beneficjentów sprawozdań z wykonania zadań;
- na każdym etapie realizacji obsługi – przygotowywanie okresowych sprawozdań, informacji na strony internetowe oraz do mediów społecznościowych, odpowiedzi na pytania kierowane do NID w związku z programem czy realizacją konkretnych zadań.

Obsługę programu „Niematerialne – przekaz dalej” prowadzi Dział Rozliczania Programów przy pomocy zespołu ds. dziedzictwa niematerialnego oraz koordynatorów regionalnych niematerialnego dziedzictwa kulturowego w NID.

Zgodnie z przyjętym harmonogramem realizacji programu, w 2023 roku były realizowane następujące procesy:

- rozpatrzenie wniosków złożonych w naborze na 2023 r., prowadzonym do 16.05.2023 r., w których zostało złożonych 50 wniosków (w tym 43 poprawnych pod względem formalnym); wyniki trybu konkursowego ogłoszone zostały 05.07.2023 r.;
- realizacja dofinansowań przyznanych w ramach programu w 2023 r.: dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa przyznał dofinansowanie na realizację 11 zadań; po przyznaniu dofinansowań zostały zawarte umowy dotyczące dofinansowania i wypłacone środki na ich realizację;

- przygotowanie naboru wniosków na 2024 roku – do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego przesłano propozycję regulaminu programu i skład Zespołu sterującego.

Środki przyznane na obsługę programu „Niematerialne – przekaz dalej”, były przeznaczone na pokrycie koniecznych wydatków, służących przygotowaniu i przeprowadzeniu naboru wniosków do programu, a także organizacji i promocji tego zadania. Pozycje kosztowe ujęte w umowie:

1. Wynagrodzenia z tytułu umowy zlecenia (zespół sterujący)

Umowy zlecenia z trzema członkiniami Zespołu sterującego zostały przygotowane i zawarte na początku maja 2023 r., z czwartą członkinią zespołu, zatrudnioną w DOZ MKiDN, zostało zawarte porozumienie dotyczące warunków wykonania oceny wniosków. Posiedzenie zespołu sterującego odbyło się 27.06.2023 roku w siedzibie NID, zespół sterujący zgromadził się w pełnym składzie. Członkowie zespołu po posiedzeniu złożyli kompletne arkusze ocen oraz rachunki, wyniki naboru wniosków zostały opublikowane 05.07.2023 roku Wynagrodzenia Zespołu wypłacono.

2. Obsługa informatyczna programu

Zakupiono roczny abonament za korzystanie z systemu witkac.pl oraz usługę dotyczącą obsługi zadań/wniosków o dofinansowanie wprowadzonych do systemu w ramach konkursu „Wspólnie dla dziedzictwa”, przeprowadzono prace wdrożeniowe w systemie witkac.pl dotyczące nowego wzoru umowy dofinansowania, aneksu i formularza wniosku o wypłatę dofinansowania, a także nowego wzoru sprawozdania końcowego dostosowanego do wymogów edycji programu

3. Koszty obsługi organizacyjnej, promocyjnej i kontrolnej

Zostało zorganizowane posiedzenie Zespołu sterującego, które odbyło się 27.06.2023 roku w siedzibie NID. W ramach monitorowania realizacji dofinansowanych zadań, koordynatorzy regionalni niematerialnego dziedzictwa kulturowego złożyli wizyty podczas wydarzeń organizowanych przez beneficjentów. Większość wydarzeń była realizowana w październiku (czyli ostatni miesiąc realizacji projektów) i w tym miesiącu zostało przeprowadzonych 8 wizyt monitoringowych. W ramach wydatków promocyjnych i upowszechniających, zostały zakupione 4 standy tekstylne z logotypem Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego (jest ono używane także jako logotyp programu) oraz logotypami MKiDN i NID, przeznaczone do użycia przy wydarzeniach dotyczących programu, realizowanych w siedzibie NID i w terenie.

W ramach działań upowszechniających program została przygotowana i wydana rozszerzona wersja publikacji *Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego*. Rozszerzona wersja zawiera informacje o programie „Niematerialne – przekaz dalej”, a jej dystrybucja wśród depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz osób

związanych z tym tematem pozwoli na szerokie dotarcie do odbiorców i promocję programu wśród właściwej oraz zainteresowanej grupy. Ponadto środki zostały wydatkowane na koszty wysyłki korespondencji dotyczącej realizacji programu oraz zakup niezbędnych materiałów biurowych.

Efekt medialny:

Statystyki strony nid.pl/dotacje/niematerialne-przekaz-dalej/

Odwiedziny: 1409

Odsłony: 2271

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,61

Średni czas trwania odwiedzin: 56 s

449 (~32%) nowych i 960 (~68%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Wielka Brytania, Niemcy, Węgry, Stany Zjednoczone, Włochy, Brazylia, Chiny, Francja.

Podstawowe informacje o programie są publikowane na stronie NID, gdzie została stworzona zakładka o programie (nid.pl/dotacje/niematerialne-przekaz-dalej/). Na stronie oraz na mediach społecznościowych NID były także regularnie publikowane informacje o wydarzeniach związanych z niematerialnym dziedzictwem kulturowym oraz o programie „Niematerialne – przekaz dalej”, publikowane w związku obchodzonymi w 2023 roku 20. rocznicą powstania Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz 10. rocznicą Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego (organizacja rocznic była przedmiotem odrębnego zadania). Na Facebooku NID opublikowano 5 postów o łącznym zasięgu 7950.

Materiał na temat programu pojawił się w Polskim Radiu. W sumie, w mediach (social media, portale, radio, tv) program „Niematerialne – przekaz dalej” wzmiankowany był 63 razy – łączny zasięg 178 872.

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: Sprawna obsługa programu „Niematerialne – przekaz dalej”. Rozdysponowanie dotacji w wysokości 300 000 zł.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Realizacja projektu służyła zapewnieniu warunków do przeprowadzenia pierwszej edycji programu „Niematerialne – przekaz dalej”. Wypracowane w trakcie realizacji procedury (oparte na stosowanych w ramach programu NID „Wspólnie dla dziedzictwa”), dostosowane do charakteru zadania, będą służyły podczas realizacji kolejnej edycji programu. Publikacji Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Krajowy rejestr dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego – dystrybucja przewidziana na rok 2024.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 68 273,42 zł w ramach dotacji

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.1.4. Organizacja jubileuszu wpisu na Listę światowego dziedzictwa UNESCO drewnianych kościołów w południowej Małopolsce (20-lecie) oraz drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat (10-lecie). Umowa nr 98/DF-VII/2023.

Miejsce: Kraków (konferencja + wystawa) Łańcut, Rzeszów, Sanok, Kwiatów, Szymbark k. Gorlic, Binarowa.

Czas trwania: 16.12.2022 r. – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa:

- krajowe i zagraniczne (w szczególności Ukraina) środowisko naukowe oraz praktycy zajmujący się konserwacją architektury drewnianej,
- pracownicy służb konserwatorskich oraz instytucji kultury,
- amatorscy pasjonaci architektury drewnianej,
- lokalna i pozalokalna (turystyczna) szeroka publiczność (wystawa ma charakter plenerowy),
- publiczność (w szczególności obchodów MDOZ 2023 oraz młodzież licealna) uczestnicząca w wydarzeniach towarzyszących otwarciu wystawy.

Partnerzy/współorganizatorzy:

- Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie,
- Instytut Kultury Willa Decjusza w Krakowie,
- gmina Lipnica Murowana,
- parafia w Lipnicy Murowanej
- stosowne do miejsc prezentacji wystawy samorządy oraz instytucje kultury (m.in. Muzeum – Zamek w Łańcut, zespół cerkiewny w Radrużu – oddział Muzeum Kresów w Lubaczowie; Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach, miasto Kraków).

Opis:

W ramach Obchodów Jubileuszu wpisu drewnianych kościołów i cerkwi na listę UNESCO, Narodowy Instytut Dziedzictwa przygotował wystawę plenerową „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO”, opisującą historię obiektów i ich znaczenie dla dziedzictwa światowego oraz Międzynarodową konferencję naukową „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej”. Obchody były doskonałą okazją do zaprezentowania szerszej publiczności wyjątkowości małopolskich drewnianych

kościółów i cerkwi w regionie Karpat oraz polskich osiągnięć w zakresie zarządzania dobrami seryjnymi i transgranicznymi, a przede wszystkim zaprezentowania efektów wieloletniej polsko-ukraińskiej współpracy i partnerstwa, szczególnie ważnego w okresie wojny na Ukrainie.

1. Wystawa plenerowa „Skarby drewnianej architektury sakralnej. Kościoły i cerkwie na Liście światowego dziedzictwa UNESCO” była prezentowana od 1 kwietnia do 6 listopada w następujących lokalizacjach: Łańcut, Rzeszów, Sanok, Kwiatów, Szymbark k. Gorlic, Binarowa oraz Kraków. Wystawa prezentowała fotografie kościołów (Blizne, Binarowa, Dębno, Haczów, Lipnica Murowana i Sękowa) położonych na terenie województwa podkarpackiego i małopolskiego oraz cerkwi [(typ huculski – w południowo-wschodnim ukraińskim regionie Karpat (Jasina); typ halicki – w północnej części Karpat, po obu stronach polsko-ukraińskiej granicy (Chotyniec, Drohobycz, Potylicz, Radruż, Rohatyn, Żółkiew); typ bojkowski – w pobliżu granicy ze Słowacją (Matków, Smolnik, Użok) oraz typ łemkowski – w polskich Karpatach Zachodnich (Brunary Wyżne, Owczary, Kwiatów, Powroźnik, Turzańsk)]. Wystawa prezentowała fenomen architektury, usytuowania w krajobrazie oraz bogactwa wystroju wnętrz i wyposażenia, wzbogaconą krótkimi informacjami historycznymi (wraz z kodami QR odsyłającymi do tłumaczeń na język ukraiński i angielski).

2. Konferencja: Międzynarodowa konferencja naukowa „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej” 12–14 października 2023, Kraków. Celem konferencji było stworzenie platformy do wymiany wiedzy na temat najnowszych osiągnięć w dziedzinie konserwacji, a także polityki i zarządzania zabytkowymi obiektami architektury drewnianej. Podczas konferencji wynikami swoich badań oraz wieloletnimi doświadczeniami podzielili się zarówno naukowcy, specjaliści oraz zarządcy zabytkowej architektury drewnianej. Konferencja odbywała się w językach polskim, ukraińskim i angielskim.

Efekt medialny:

Statystyki strony nid.pl/skarby-drewnianej-architektury-sakralnej-koscioly-i-cerkwie-na-liscie-swiatowego-dziedzictwa-unesco/

Odwiedziny: 670

Odsłony: 903

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,35

Średni czas trwania odwiedzin: 54 s

378 (~56%) nowych i 292 (~44%) powracających

Portal odwiedziły użytkownicy z państw: Polska, Niemcy, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone, Holandia, Francja, Węgry, Kanada, Chiny, Finlandia.

Konferencja: na stronie nid.pl opublikowano cztery artykuły z zaproszeniem oraz relacjami z konferencji, a na Facebooku NID cztery posty (łączy zasięg 7669). Wzmianki o wydarzeniu pojawiły się co najmniej 10 razy w mediach i łącznie osiągnęły zasięg 11 846 osób.

Wystawa: Na stronie nid.pl opublikowano pięć artykułów poświęconych wystawie oraz została stworzona strona dedykowana jubileuszom, na której umieszczono wystawę w wersji online oraz publikowano aktualne informacje na temat projektu.

Informacje na temat jubileuszy, w tym wystawy oraz konferencji były regularnie publikowane na mediach społecznościowych NID.

Przygotowano i rozesłano cztery informacje prasowe. 12 października 2023 w Krakowie odbył się briefing prasowy z udziałem mediów ogólnopolskich i regionalnych.

Wernisaż wystawy połączony z obchodami Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków wzmiankowany był w mediach (social media, portale internetowe, radio) 48 razy i osiągnął łączny zasięg 143 595 osób. Z kolei informacja o wystawie pokazywanej na Placu Szczepańskim w Krakowie pojawiła się w kilku stacjach radiowych – PR Kraków, Radio Vox FM, Radio Eska Kraków, Radio Plus Warszawa oraz Radio Tok FM – łączny zasięg 586 000.

W sumie można szacować, że ukazało się co najmniej 126 wzmianek medialnych o jubileuszu wpisu drewnianych kościołów i cerkwi na Listę światowego dziedzictwa UNESCO, o łącznym zasięgu 1 019 500.

Frekwencja:

Konferencja: około 100 uczestników stacjonarnych, przeszło 150 (liczba zmieniająca się w trakcie trwania wydarzenia) uczestników zdalnych (poprzez platformę komunikacji na odległość).

Wystawa: zwiedzających wystawę 100 tys. osób.

Zrealizowane cele projektu:

Konferencja:

- prezentacja najnowszych wyników badań w zakresie ochrony i konserwacji architektury drewnianej,
- stworzenie międzynarodowej płaszczyzny do wymiany doświadczeń w dziedzinie konserwacji, a także polityki i zarządzania zabytkowymi obiektami architektury drewnianej,
- prezentacja materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionów Podkarpacia i Małopolski,
- promocja dziedzictwa kulturowego Małopolski (w szczególności Kraków i Lipnica Murowana),
- nawiązanie lub kontynuacja owocnej, w założeniu długofalowej współpracy instytucjonalnej z krajowymi i zagranicznymi instytucjami kultury.

Wystawa:

- upowszechnienie świadomości mieszkańców Podkarpacia i Małopolski, a także odwiedzających te rejony krajowych i zagranicznych turystów nt. ich lokalnego dziedzictwa docenianego na arenie globalnej – kościołów i cerkwi na Liście światowego dziedzictwa UNESCO,
- prezentacja założeń Listy światowego dziedzictwa UNESCO oraz znaczenia wpisu obiektów zabytkowych na tą listę,
- edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego dokonywana w trakcie towarzyszących wystawie wydarzeń naukowo-popularyzatorskich kierowanych do ekspertów (m.in. MDOZ 2024) lub młodzieży (m.in. wernisaż w Szymbarku k. Gorlic).

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

Konferencja:

- wiedza, kompetencje i umiejętności zdobyte przez stacjonarnych i zdalnych uczestników konferencji,
- utrwalony na nośnikach cyfrowych przebieg poszczególnych merytorycznych fragmentów konferencji,
- wewnątrz krajowe i międzynarodowe relacje międzyinstytucjonalne (oraz międzyludzkie) umożliwiające kontynuację działań w zakresie poprawy standardów ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej.

Wystawa:

- wzrost świadomości mieszkańców Podkarpacia i Małopolski nt. kościołów i cerkwi na Liście światowego dziedzictwa UNESCO. Zasadne dalsze pobudzenie potencjału w tym zakresie,
- tablice wystawowe nadające się do dalszego wykorzystywania (planowana jest kontynuacja wystawy w innych lokalizacjach w 2024 r.),
- wewnątrz krajowe i międzynarodowe relacje międzyinstytucjonalne (oraz międzyludzkie) umożliwiające kontynuację podobnych projektów w przyszłości (np. Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach).

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 367 127,26 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.1.5. Organizacja konferencji naukowych ICOMOS. Dwie konferencje: „System ochrony zabytków w 20. Rocznicę ogłoszenia ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami” oraz „Społeczna opieka nad zabytkami – doświadczenia, zadania, możliwości”. Umowa nr 130/DF-VII/2023

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 8.03.2023 – 31.12.2023 r., w tym organizacja konferencji „System ochrony zabytków, w 20. rocznicę ogłoszenia ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami” w dniach 24-25.04.2023 roku, oraz konferencji „Społeczna opieka nad zabytkami – doświadczenia, zadania, możliwości” w dniach 4–5.12.2023 roku.

Grupa docelowa: środowisko konserwatorskie

Partnerzy/współorganizatorzy:

- generalny konserwator zabytków,
- Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS,
- Zamek Królewski w Warszawie,
- Łazienki Królewskie,
- Komitet Architektury i Urbanistyki PAN.

Opis: W ramach realizacji przedmiotowego zadania zorganizowano dwa wydarzenia tj.:

1. Konferencję naukową: „System ochrony zabytków w dwudziestą rocznicę ogłoszenia ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”. Termin: 24-25 kwietnia 2023 roku
Miejsce: Muzeum Łazienki Królewskie, Warszawa

2. Konferencję naukową: „Społeczna opieka nad zabytkami – doświadczenia, zadania, możliwości” Termin: 4-5 grudzień 2023 roku
Miejsce: Zamek Królewski, Warszawa

Polski Komitet Narodowy ICOMOS oraz Narodowy Instytut Dziedzictwa od wielu lat organizują konferencje naukowe poświęcone problematyce zmian w ochronie i konserwacji zabytków oraz niezbędnej kodyfikacji zasad i form ochrony zabytków oraz stopnia ingerencji w ich strukturę poruszając jak najbardziej aktualne tematy z obszaru opieki nad zabytkami i zarządzania nimi. Biorąc pod uwagę skomplikowane współczesne okoliczności związane z ochroną zabytków niezbędna jest ogólnokonserwatorska dyskusja, której celem jest przypomnienie i uaktualnianie zasad konserwatorskich oraz prezentacja ich realizacji w praktyce. Ważnym elementem debaty jest pokazywanie dobrych praktyk oraz wskazanie działań niewłaściwych, praca nad ujednoczeniem standardów postępowania, co wpisuje się w zadania Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Konferencje naukowe Polskiego Komitetu ICOMOS, organizowane z Narodowym Instytutem Dziedzictwa stanowią ważne dla całego środowiska konserwatorskiego wydarzenie.

Wydarzenia odbyły się pod patronatem generalnego konserwatora zabytków RP Jarosława Sellina. Konferencjom towarzyszyła uroczystość wręczenia nagród w Konkursie im. Prof. Zachwatowicza na najlepsze prace dyplomowe w zakresie ochrony i konserwacji zabytków za rok 2022.

Zrealizowane wydatki w ramach organizacji wydarzeń: koszt obsługi administracyjnej i technicznej wydarzenia, wyżywienie (catering) przeznaczony dla uczestników konferencji; zakup materiałów promocyjnych (notesów) oraz przygotowanie publikacji

pokonferencyjnej w formie elektronicznej (korekta, redakcja, opracowanie graficzne i skład).

Efekt medialny:

„System ochrony zabytków w Polsce – dorobek, problemy, wyzwania”: Na stronie nid.pl pojawiły się dwa artykuły, jeden zapraszający na konferencję, drugi relacjonujący wydarzenie. Informacje na temat konferencji pojawiły się w social mediach 4 razy – łączny zasięg 774.

„Społeczna opieka nad zabytkami – doświadczenia, zadania, możliwości”: Na stronie nid.pl pojawiła się relacja z konferencji. Informacje na temat konferencji pojawiły się w social mediach 9 razy – łączny zasięg 5299.

Frekwencja: ok. 70 osób w każdym wydarzeniu naukowym.

Zrealizowane cele projektu: Uaktualnienie zasad konserwatorskich w ramach ochrony i konserwacji zabytków oraz zarządzania nimi. Upowszechnianie dobrych praktyk oraz wskazanie działań niewłaściwych. Wydano elektroniczne publikacje – dwa numery czasopisma naukowego „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego nr 15 i 16” – zawierające artykuły i wystąpienia pokonferencyjne

Efekte projektu do wykorzystania na przyszłość: upowszechnianie rezultatów spotkań jak najszerszemu kręgowi odbiorców poprzez udostępnianie wystąpień prelegentów oraz publikację wydawnictwa pokonferencyjnego.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 169 995,24 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.1.6. Organizacja jubileuszu „10 lat Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego”. Umowa nr 147 /DF-VII/2023

Miejsce: Poznań, Sandomierz, Łódź, Katowice, Niemodlin, Ostrołęka, Zakopane

Czas trwania: 16.02.2023 r. – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa:

- depozytariusze niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- instytucje kultury,
- muzea,
- NGO,
- jednostki samorządu terytorialnego, np.: urzędy marszałkowskie, władze gmin, powiatów,
- społeczności miast, w których była prezentowana wystawa.

Partnerzy/współorganizatorzy:

- Centrum Archiwistyki Społecznej,
- Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa im. Olgi Sławskiej-Lipczyńskiej w Poznaniu,
- Muzeum Zamkowe w Sandomierzu,
- Urząd Marszałkowski woj. łódzkiego,
- Muzeum Sztuki w Łodzi,
- Muzeum Śląskie w Katowicach,
- Zamek w Niemodlinie,
- Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce,
- Urząd Miasta w Ostrołęce,
- Teatr Witkacego w Zakopanem.

Opis:

Od 2013 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa, w imieniu ministra kultury i dziedzictwa narodowego, prowadzi Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Lista została utworzona w wyniku ratyfikacji przez Polskę Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. NID zarządza Listą oceniając wpływające wnioski, organizując warsztaty i konferencje poświęcone wpisom oraz prowadzi działania edukacyjne i promocyjne.

W 2023 roku minęło 20 lat od przyjęcia Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. To również rok jubileuszu 10-lecia Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego, dlatego też Narodowy Instytut Dziedzictwa postanowił wykorzystać obie rocznice do promocji niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności w regionach. W ramach wydarzeń zaplanowano organizację spotkań z depozytariuszami, prezentacje żywego dziedzictwa i prelekcje.

Przygotowano specjalną wystawę „Tradycje od pokoleń. Niematerialne dziedzictwo kulturowe w Polsce”, która towarzyszyła konferencjom oraz prezentacjom wybranych zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Spotkania organizowane były we współpracy z oddziałami terenowymi NID. Wydarzenia odbyły się w sześciu miastach Polski.

Miejsca organizacji wydarzeń i prezentacji wystawy:

- Poznań – od 29 kwietnia do 17 maja 2023, dziedziniec Ogólnokształcącej Szkoły Baletowej im. Olgi Sławskiej-Lipczyńskiej. Otwarcie wystawy towarzyszyło konferencji oraz prezentacji wybranych zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego z województw: wielkopolskiego, zachodniopomorskiego oraz lubuskiego.
- Sandomierz – 19 maja do 3 czerwca 2023, dziedziniec Muzeum Zamkowego w Sandomierzu. Otwarcie wystawy towarzyszyło konferencji oraz prezentacji wybranych zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego z województw: świętokrzyskiego, lubelskiego i podkarpackiego.

- Łódź – 5 czerwca do 17 lipca 2023, Muzeum Sztuki/ms2. Otwarcie wystawy towarzyszyło konferencji oraz prezentacji wybranych zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego z województw: łódzkiego, pomorskiego i kujawsko-pomorskiego.
- Katowice – 22 lipca do 10 sierpnia 2023, teren Muzeum Śląskiego. Otwarcie wystawy towarzyszyło konferencji oraz prezentacji wybranych zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego z województw: dolnośląskiego, śląskiego i małopolskiego.
- Niemodlin – 15 sierpnia do 19 września 2023, Zamek w Niemodlinie. Wystawa została otwarta podczas II Opolskiego EtnoFestiwalu. W tym dniu depozytariusze z województwa opolskiego zaprezentowali bogactwo niematerialnego dziedzictwa kulturowego swojego regionu.
- Ostrołęka – 21 września do 21 października 2023, Muzeum Kultury Kurpiowskiej. Otwarcie wystawy towarzyszyło konferencji oraz prezentacji wybranych zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego z województw: mazowieckiego, warmińsko-mazurskiego i podlaskiego.

Na zakończenie jubileuszu, 6 października 2023, zorganizowano uroczystą galę w teatrze im. Stanisława Witkiewicza w Zakopanem, na której wręczone zostały najnowsze decyzje ministra kultury i dziedzictwa narodowego o wpisie na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Odbył się również panel dyskusyjny podsumowujący 10 lat istnienia Krajowej listy i 20 lat trwania Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Efekt medialny:

Statystyka dedykowanej strony nid.pl/tradycje-od-pokolen-niematerialne-dziedzictwo-kulturowe-w-polsce/

Odwiedziny: 559

Odsłony: 816

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,46

Średni czas trwania odwiedzin: 1 min 11 s

239 (~43%) nowych i 320 (~57%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone, Niemcy, Holandia, Czechy, Francja, Turcja, Belgia, Chorwacja.

Przygotowano i rozesłano do mediów 10 informacji prasowych na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Briefingi prasowe odbywały się na wszystkich siedmiu wydarzeniach, z udziałem mediów ogólnopolskich i lokalnych.

Niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu poświęcona była również konferencja prasowa w dniu 7 września 2023, która odbyła się w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa.

Na stronie nid.pl opublikowano 11 artykułów poświęconych wydarzeniom związanym z jubileuszami niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym o wystawie "Tradycje od pokoleń".

Informacje na temat niematerialnego dziedzictwa kulturowego, związanych z nimi jubileuszy oraz towarzyszącym im wydarzeń, były regularnie publikowane na mediach społecznościowych NID. Stworzona została seria materiałów wideo i postów z depozytariuszami niematerialnego dziedzictwa.

Wzmianki na temat wydarzeń oraz wystawy pojawiły się co najmniej 168 razy w mediach (social media, portale, prasa, radio, tv) – łączny zasięg 419 076.

Frekwencja: ok. 20.000 na wystawach + 200 osób uczestniczących w Gali w Zakopanem

Zrealizowane cele projektu:

- produkcja i prezentacja wystawy plenerowej w 6 miastach w Polsce,
- docenienie i uhonorowanie depozytariuszy,
- upowszechnienie wiedzy o dziedzictwie niematerialnym,
- edukacja,
- promocja Krajowej listy NDK,
- nawiązanie współpracy z muzeami, urzędami, instytucjami kultury czy jednostkami samorządu terytorialnego.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- pozyskanie nowych depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- kolejne wpisy na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego
- wyprodukowanie wystawy – możliwość jej prezentacji w innych miejscach w kraju,
- nawiązana współpraca z podmiotami współpracującymi może zaowocować w przyszłości kolejnymi wspólnymi projektami.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 450 000 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: Partnerzy programu działają na zasadach współpracy, ich wkład rzeczowy i organizacyjny jest zróżnicowany:

- Centrum Archiwistyki Społecznej – poprowadzenie spotkania dla gości Gali NDK w Zakopanem dotyczącego archiwistyki społecznej;
- Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa im. Olgi Sławskiej-Lipczyńskiej w Poznaniu – użyczenie dziedzińca oraz sal szkoły na potrzeby spotkania towarzyszącego otwarciu wystawy;
- Muzeum Zamkowe w Sandomierzu – udostępnienie dziedzińca oraz sal muzeum na potrzeby spotkania towarzyszącego otwarciu wystawy;

- Urząd Marszałkowski woj. łódzkiego oraz Muzeum Sztuki w Łodzi – współpraca przy tworzeniu zaproszenia oraz udostępnienie sal muzeum na potrzeby spotkania towarzyszącego otwarciu wystawy;
- Muzeum Śląskie w Katowicach – udostępnienie dziedzińca oraz sal muzeum na potrzeby spotkania towarzyszącego otwarciu wystawy;
- Zamek w Niemodlinie – udostępnienie dziedzińca na potrzeby prezentacji wystawy oraz organizacji spotkania towarzyszącego otwarciu wystawy;
- Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce – udostępnienie sal muzeum na potrzeby spotkania towarzyszącego otwarciu wystawy;
- Urząd Miasta w Ostrołęce – udostępnienie terenu na potrzeby prezentacji wystawy
- Teatr Witkacego w Zakopanem – udostępnienie Teatru na potrzeby organizacji gali wręczenia decyzji o wpisach na Krajową listę.

11.1.7. Oznakowanie cmentarzy żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Umowa nr 154/DF-VII/2023

Miejsce: Polska

Czas trwania: 03.02.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa:

- społeczność i władze samorządowe z miejscowości zakwalifikowanych do programu,
- społeczność żydowska w Polsce i potomkowie żydowskich społeczności zamieszkali za granicą.

Partnerzy/współorganizatorzy:

- Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN,
- Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego,
- Komisja Rabiniczna ds. cmentarzy,
- Żydowski Instytut Historyczny,
- Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w RP,
- Fundacja Dziedzictwa Kulturowego,
- Lasy Państwowe,
- władze i samorządy lokalne,
- organizacje pozarządowe.

Opis:

Program Oznakowanie Cmentarzy Żydowskich na terenie RP 2018-2023 to projekt mający na celu zidentyfikowanie i oznaczenie cmentarzy żydowskich w Polsce prowadzony przez Narodowy Instytut Dziedzictwa oraz partnerów: Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, Żydowski Instytut Historyczny, Związek Gmin Wyznaniowych

Żydowskich w RP, Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego i Fundację Dziedzictwa Kulturowego.

Cmentarze żydowskie to zabytki wymagające ochrony, stanowiące świadectwo losów diaspory żydowskiej zamieszkującej niegdyś wszystkie zakątki Rzeczypospolitej. Zlokalizowanie ich granic, porządkowanie i oznaczanie składają się na proces przywracania pamięci o tej części dziedzictwa kulturowego wśród lokalnych społeczności. Czasem jest to proces szczególnie wymagający, ponieważ niektóre cmentarze nie posiadają już żadnych śladów powierzchniowych. Niezbędna jest również współpraca z właścicielami terenów, na których cmentarze są zlokalizowane, w tym z Fundacją Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, Związkiem Gmin Wyznaniowych Żydowskich, Lasami Państwowymi i władzami samorządowymi.

Program miał również na celu zaangażowanie lokalnych społeczności – oznakowanie cmentarzy połączono z uroczystym odsłonięciem tablicy oraz zajęciami edukacyjnymi w szkołach, realizowanymi przez POLIN. Dzięki tym działaniom wzrasta świadomość dotycząca historii danego regionu, w tym historii polskich Żydów – szczególnie istotna dla żyjących do dziś potomków społeczności żydowskich – możliwe są także dalsze prace porządkowe i upamiętniające zapomniane do tej pory nekropolie.

Przykładem takiej inicjatywy jest działanie lokalnych władz w Serocku, gdzie urząd miasta i gminy wykorzystał własne środki finansowe na zrealizowanie imponujących prac porządkowych i konserwatorskich. Ten wyjątkowy wysiłek pozwolił na wzorcowe przywrócenie oraz prezentację oryginalnych macew, które zostały zrabowane przez niemieckich okupantów i wykorzystane w latach 40. do prac budowlanych. W 2023 roku Narodowy Instytut Dziedzictwa przeprowadził inwentaryzację 73 macew z nowego lapidarium na serockim cmentarzu. Nagrobki opracowywano przez tworzenie metryczek zawierających personalia osób pochowanych oraz odpis inskrypcji hebrajskiej wraz z jej przekładem filologicznym.

Program Oznakowanie Cmentarzy Żydowskich na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w 2023 r. objął następujące działania:

1. Opracowano raport na temat stanu zachowania cmentarzy żydowskich w Polsce – oddziały terenowe NID opracowały komplet raportów wojewódzkich, które zawierają zbiorczą diagnozę stanu zachowania zasobu, jego analizę statystyczną oraz wykaz źródeł archiwalnych i bibliografię obiektów;
2. Oznakowano – wraz z przygotowaniem organizacyjnymi i pracami porządkowymi – 16 wybranych cmentarzy we współpracy z lokalnymi partnerami: władzami samorządowymi Proszowic, Pizsa, Kalisza, Dąbrowy Tarnowskiej, Serocka, Trzemeszna, Fundacją Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, Gminą Wyznaniową Żydowską w Krakowie, Gminą Wyznaniową Żydowską we Wrocławiu oraz lokalnymi stowarzyszeniami i niestowarzyszonymi inicjatorami działań;

3. Na wybranych 10 cmentarzach zorganizowano uroczystości prezentacji oznakowania i zajęcia edukacyjne dot. problemu ochrony dziedzictwa żydowskiego przygotowane przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN oraz władze samorządowe we współpracy z NID;
4. Równolegle aktualizowana jest prowadzona przez NID baza cmentarzy żydowskich na podstawie danych nadsyłanych przez oddziały terenowe NID, wojewódzkie urzędy ochrony zabytków, Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego, Komisję Rabiniczną ds. Cmentarzy;
5. Przygotowano rozpoznania cmentarzy pretendujące do udziału w programie.

Cmentarze żydowskie oznakowane w 2023:

- Lubiechnia Wielka (określany jako cmentarz w Rzepinie),
- Zasieki,
- Dąbrowa Tarnowska,
- Proszowice,
- Przysucha,
- Serock,
- Łańcut (stary cmentarz),
- Olsztyn,
- Chojnice (stary cmentarz),
- Chojnice – (nowy cmentarz),
- Pisz,
- Węgorzewo,
- Zieleń (określany jako cmentarz w Trzemesznie),
- Raciborz,
- Kalisz (stary cmentarz),
- Gniewkowo.

Efekt medialny:

Statystyki strony nid.pl/program-identyfikacji-i-oznakowania-cmentarzy-zydowskich-na-terenie-rp/

Odwiedziny: 410

Odsłony: 582

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,42

Średni czas trwania odwiedzin: 1 min 01 s

242 (~59%) nowych i 168 (~41%) powracających

Portal odwiedziły użytkownicy z państw: Polska, Niemcy, Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Izrael, Belgia, Irlandia, Turcja, Ukraina.

O programie i uroczystościach z nim związanych pojawiały się regularnie artykuły na portalu sztetl.org.pl oraz w mediach lokalnych. Na temat programu wywiadu udzieliła

zastępca dyrektora, dr Anna Czerwińska-Walczak, wywiad został opublikowany w piśmie Skarpa Warszawska – łączny zasięg 12 000 osób.

Informacje o wydarzeniach publikowane są na stronie nid.pl, w 2023 roku było to 8 tekstów. Na Facebooku NID pojawiło się 5 postów o łącznym zasięgu 8696. Informacje o poszczególnych komentarzach są udostępniane na portalu Zabytek.pl.

W sumie, program oznakowania komentarzy żydowskich oraz towarzyszące mu wydarzenia wzmiankowane były w mediach (social media, portale, prasa, radio, tv) 556 razy – łączny zasięg 1 917 087 osób.

Frekwencja: Frekwencja w odniesieniu do zorganizowanych uroczystości oznakowanych komentarzy; Zorganizowano 10 uroczystości prezentacji oznakowania które gromadziły średnio od 40 do 100 uczestników, co było zależne od skali zaangażowania lokalnych władz.

Nie należy także pominąć uczestników zajęć edukacyjnych prowadzonych na terenie szkół przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w związanych z programem działaniach edukacyjnych promujących żydowskie dziedzictwo.

Zrealizowane cele projektu:

- zidentyfikowanie i oznaczenie komentarzy żydowskich w Polsce,
- przywracanie/rozpowszechnianie pamięci o losach diaspory żydowskiej zamieszkującej niegdyś wszystkie zakątki Rzeczypospolitej (zlokalizowanie granic, porządkowanie i oznaczanie są procesem przywracania pamięci o tej części dziedzictwa kulturowego wśród lokalnych społeczności),
- zaangażowanie lokalnych społeczności – Dzięki działaniom polegającym na oznakowaniu komentarzy wraz z uroczystym odsłonięciem tablicy oraz zajęciami edukacyjnymi w szkołach wzrasta świadomość dotycząca historii danego regionu, w tym historii Żydów polskich, szczególnie istotna dla żyjących do dziś potomków społeczności żydowskich,
- przywrócenie oraz prezentacja oryginalnych macew. NID przeprowadził inwentaryzację 73 macew z nowego lapidarium na serockim cmentarzu.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Pobudzenie zainteresowania problemem ochrony i upamiętnienia komentarzy i żydowskiego dziedzictwa kulturowego wśród lokalnych społeczności i władz samorządowych jest efektem działań NID w terenie – siła przykładu, a także promocji programu prowadzonej przez Komisję Rabiniczną ds. komentarzy, Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego oraz Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN.

Wymiernym efektem działań w latach 2018–2023 są nowe napływające z terenu całej Polski zgłoszenia do programu przede wszystkim ze strony władz samorządowych i lokalnych stowarzyszeń.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 145 076,29 zł w ramach dotacji MKiDN.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: Partnerzy programu działają na zasadach współpracy, ich wkład rzeczowy i organizacyjny jest zróżnicowany: od prac porządkowych i finansowania osadzenia elementów kamiennych stanowiących nośniki pamiątkowych tablic do kompleksowych prac obejmujących prace ogrodnicze, konserwację historycznych nagrobków i ich relikwów oraz budowę lapidariów np. prowadzone przez miasto Serock na cmentarzu Serocku (wydatkowane przez miasto środki to ponad 300 tysięcy złotych), prace lokalnych stowarzyszeń na cmentarzu w Pieszku, prowadzone przez miasto Trzemeszno i lokalne stowarzyszenia prace na cmentarzu w Zieloni.

Nie można także nie docenić wkładu pracy licznych wolontariuszy poświęcających swój czas a czasem i środki finansowe na porządkowanie zniszczonych cmentarzy

11.1.8. Organizacja konferencji „Dziedzictwo przemysłowe w sercu Zielonej Europy”. Umowa nr 158/DF-VII/2023

Miejsce: Katowice

Czas trwania: 03.02.2023 r. – 31.12.2023 r., w tym organizacja Konferencji w dniach 16-17 listopada 2023 r.

Grupa docelowa:

- przedstawiciele służb konserwatorskich,
- przedstawiciele instytucji odpowiedzialnych za ochronę zabytków,
- przedstawiciele muzeów,
- przedstawiciele samorządów,
- środowisko naukowe,
- właściciele i zarządcy zabytków poprzemysłowych,
- organizacje pozarządowe,
- media,
- miłośnicy dziedzictwa poprzemysłowego

Partnerzy/współorganizatorzy:

- Fundacja Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego,
- Polski Komitet Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego TICCIH.

Opis:

Przedmiotem wsparcia MKiDN w formie dotacji celowej była organizacja międzynarodowej konferencji „Dziedzictwo przemysłowe w sercu Zielonej Europy”, która odbyła się w Muzeum Śląskim oraz Muzeum Hutnictwa Cynku Walcownia w Katowicach w dniach 16–17 listopada 2023 r.

Konferencja prezentowała rozwiązania wspierające ochronę dziedzictwa przemysłowego w Europie oraz wpływ tych rozwiązań na ochronę środowiska naturalnego. W oparciu o prowadzone badania i zrealizowane projekty przedyskutowano dobre praktyki adaptacji zabytków techniki do nowych funkcji, prowadzące do ograniczenia śladu węglowego w porównaniu z budową nowych obiektów.

Częścią konferencji była prezentacja nowej organizacji mającej aktywnie zająć się ochroną i badaniami nad dziedzictwem przemysłowym na terenie Europy – TICCIH Europa. W osobnym panelu dyskusyjnym omówiono ponadto doświadczenia związane ze współpracą z mediami w procesie zachowania dziedzictwa przemysłowego. W ramach konferencji odbył się wyjazd studyjny, w trakcie którego uczestnicy zwiedzili przykłady dziedzictwa przemysłowego na Górnym Śląsku – Kopalnię Węgla Kamiennego „Wujek”, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności w Katowicach oraz Walcownię Cynku SILESIA w Świętochłowicach-Lipinach.

Zgodnie z umową na dotację celowa uzyskane środki finansowe zostały przeznaczone na pokrycie kosztów cateringu, wydruku materiałów konferencyjnych – zaproszeń i identyfikatorów, zlecenie nagrania video oraz zapewnienie noclegów dla prelegentów i organizatorów wydarzenia.

Efekt medialny: Na stronie nid.pl opublikowano dwa wpisy jeden z zaproszeniem na konferencję, drugi z relacją z konferencji. Wydarzenie było promowane na social mediach NID-u (Facebook i Instagram), gdzie opublikowano sześć wpisów o zasięgu 14 335. Retransmisję z wydarzenia opublikowano na kanale YouTube NID, gdzie film wyświetliło 168 osób.

Informacje na temat konferencji ukazały się w mediach ogólnopolskich i lokalnych.

Frekwencja: ok. 130 osób

Zrealizowane cele projektu:

Zgodnie z założeniami zrealizowano następujące cele konferencji:

- zaprezentowano wiedzę na temat współczesnych metod ochrony i wykorzystania dziedzictwa przemysłowego, w tym interpretacji dawnych technologii;
- przeanalizowano ocenę badań nad wykorzystaniem dziedzictwa przemysłowego w redukcji CO₂;
- zaprezentowano wykorzystanie dziedzictwa przemysłowego w integracji społeczności lokalnych;
- przeprowadzono na forum międzynarodowym promocję wartości dziedzictwa przemysłowego Stoczni Gdańskiej;
- przeprowadzono promocję powołania TICCIH Europe, organizacji wspierającej badania i ochronę dziedzictwa przemysłowego w Europie;

- zaprezentowano koncepcję wykorzystania paliw kopalnych (węgiel, ropa naftowa), będących podstawą rozwoju gospodarczego na przestrzeni ostatnich stuleci, do prezentacji ruchomych zabytków techniki.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- Rekomendacje z konferencji naukowej „Dziedzictwo przemysłowe w sercu Zielonej Europy”

Wnioski płynące z dyskusji zostały ujęte w formie rekomendacji zredagowanych przez członków Rady Naukowej i Komitetu Honorowego konferencji: Hildebrand'a de Boer'a, Sekretarza Komitetu Dziedzictwa Przemysłowego Europa Nostra, Tiddo Bresters'a, Prezydenta FIVA (Międzynarodowej Federacji Pojazdów Zabytkowych), Piotra Gerbera, Prezesa Zarządu PK TICCIH oraz Fundacji Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Śląska, Jaap'a Nieweg'a, Prezydenta FEDECRAIL (Europejskiej Federacji Muzeów i Kolei Turystycznych) oraz Miles'a Oglethorpe, Prezydenta Międzynarodowego Komitetu Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego TICCIH. W rekomendacjach podkreślono rolę dziedzictwa przemysłowego jako części wspólnej tożsamości mieszkańców Europy, którego adaptacja i ponowne wykorzystanie mogą być przyjazne dla środowiska. Uznano też węgiel jako składnik dziedzictwa przemysłowego Europy, którego wydobywanie powinno być utrzymane w stopniu zapewniającym działanie obiektów dziedzictwa przemysłowego. Rekomendacje zostały wysłane do instytucji zaangażowanych w ochronę dziedzictwa przemysłowego w Polsce i w Europie. Pełny tekst rekomendacji dostępny jest na portalu NID: nid.pl/wp-content/uploads/2023/12/Recommendations-from-the-Conference-in-Katowice.pdf

- Nagranie przebiegu konferencji w dniu 16 listopada 2023 roku – dostępne na kanale YouTube, TV NID:
youtube.com/watch?time_continue=7&v=INgY9yfjmD4&embeds_referring_euri=https%3A%2F%2Fnid.pl%2F&source_ve_path=MzY4NDIsMjg2NjY&feature=emb_logo

- Artykuły pokonferencyjne w czasopiśmie naukowym „Architectus” przygotowane przez wybranych prelegentów, poświęcone tematyce prezentowanej w trakcie konferencji (zaplanowano na 2024 r.; podmiot odpowiedzialny – Fundacja Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Śląska).

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 59.481,57 zł w ramach dotacji MKiDN + 861,00 zł – koszt wynajmu przestrzeni konferencyjnej w Muzeum Śląskim sfinansowany ze środków bieżących NID

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: Organizacja konferencji realizowana była w oparciu o podpisane pomiędzy NID i Fundacją Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego Śląska porozumienie o współpracy z dnia 18 sierpnia 2023 roku Partner konferencji zobowiązany był m.in. do udostępnienia przestrzeni Muzeum Hutnictwa Cynku Walcownia w trakcie bankietu, organizacji transportu uczestników w trakcie wyjazdu

studyjnego, organizacji tłumaczenia kabinowego, przygotowania i obsługi strony internetowej wydarzenia, opracowania materiałów promocyjnych i konferencyjnych, przyjmowania wpłat od zarejestrowanych uczestników oraz nadzoru i koordynacji wydarzenia od strony merytorycznej.

11.1.9. Promocja polskiego zaangażowania w pomoc dla Ukrainy w ramach działań Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie. Umowa nr 184/DF-VII/2023

Miejsce: Polska, Ukraina, USA, Niemcy, Czechy, Malta, Szwecja, Francja

Czas trwania: 3.03.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: interesariusze dziedzictwa kulturowego Ukrainy, media w Polsce i na świecie

Partnerzy/Współorganizatorzy: Ministerstwo Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy, Ambasada Ukrainy w Polsce, Instytut Polski w Kijowie.

Opis: celem działań objętych umową było zwiększenie świadomości na temat polskiej pomocy dla Ukrainy na arenach krajowej i międzynarodowej poprzez realizację kampanii w mediach społecznościowych, spotkań organizowanych w Stanach Zjednoczonych i wybranych krajach Europy oraz produkcję filmu dokumentalnego.

Efekt medialny: informacje na temat działalności CPKU zamieszczone są na stronie ukraina.nid.pl, która w 2023 roku miała 21 155 użytkowników i 28 584 odsłon. W aktualnościach opublikowano 20 wpisów na temat wydarzeń i publikacji związanych z działalnością CPKU.

W sumie Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie wzmiankowane było w mediach polskich (social media, portale, prasa, radio, tv) 168 razy, osiągając łączny zasięg 2 121 218. Dodatkowo informacje na temat Centrum pojawiały się w prasie zagranicznej.

Działaniom dotyczącym CPKU poświęcony jak profil na Facebook <https://www.facebook.com/PSCforCultureinUkraine>, który osiągnął zasięg 3 278 091, 20 025 odwiedzin. Materiały dotyczące CPKU zamieszczone na kanale YouTube Shorts osiągnęły 1 800 wyświetleń, natomiast film *Wymazać naród* na kanale YouTube NID 16 500 wyświetleń.

Frekwencja:

- strona ukraina.nid.pl 21 155 użytkowników i 28 584 odsłon,
- [facebook.com/PSCforCultureinUkraine](https://www.facebook.com/PSCforCultureinUkraine), który osiągnął zasięg 3 278 091, 20 025 odwiedzin. Materiały dotyczące CPKU zamieszczone na kanale YouTube Shorts osiągnęły 1 800 wyświetleń, natomiast film „Wymazać Naród” na kanale YouTube NID 16 500 wyświetleń,

- spotkania stacjonarne 500 osób.

Zrealizowane cele projektu: zwiększenie świadomości na temat polskiej pomocy dla Ukrainy na arenach krajowej i międzynarodowej

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 677 125,71 PLN w ramach dotacji MKiDN

11.1.10. Organizacja przez NID wspólnie ze Stowarzyszeniem Konserwatorów Zabytków ogólnopolskiej konferencji „Ochrona i konserwacja zabytków sakralnych”. Umowa nr 189/DF-VII/2023

Miejsce: Muzeum Zamkowym w Malborku

Czas trwania: 28.02.2023 r. – 31.12.2023 r., w tym organizacja ogólnopolskiej konferencji w dniach 26-28 września 2023 r.

Grupa docelowa:

- przedstawiciele służb konserwatorskich,
- przedstawiciele policji,
- goście z Ukrainy,
- przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- przedstawiciele Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów,
- Partnerzy/współorganizatorzy:
  - Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków,
  - Muzeum Zamkowe w Malborku,
  - Konferencja Episkopatu Polski,

Opis: Konferencja odbyła się pod honorowym patronatem generalnego konserwatora zabytków. Przedstawione zostały tematy z zakresu aspektów prawnych, konserwatorskich, współpracy ze służbami konserwatorskimi, digitalizacji, fotowoltaiki oraz bezpieczeństwa obiektów sakralnych.

NID jako partner zapewnił uczestnikom miejsca noclegowe, wyżywienie oraz materiały konferencyjne (roll-upy; plakaty informacyjne).

Efekt medialny: Na stronie nid.pl pojawił się jeden artykuł poświęcony relacji z konferencji. Konferencja “Ochrona i konserwacja zabytków sakralnych” wzmiankowana była 3 razy na portalach internetowych – łączny zasięg 2625.

Frekwencja: ok. 110 osób

Zrealizowane cele projektu: zorganizowano ogólnopolską konferencję naukową oraz popularyzowaną wiedzę na temat ochrony i konserwacji obiektów sakralnych

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: wymiana doświadczeń oraz usprawnienie współpracy pomiędzy służbami konserwatorskimi i instytucjami współpracującymi.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 95 362,96 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.1.11. Sfinansowanie działalności Centrum Kompetencji w zakresie digitalizacji zabytków, wzmocnienia poziomu cyberbezpieczeństwa NID oraz rozbudowy zasobów sprzętowych. Umowa nr 278/DF-VII/2023.

Miejsce: Warszawa oraz oddziały terenowe NID

Czas trwania: 13.07.2023 – 31.12.2023 r., w tym organizacja międzynarodowej konferencji Eternal Heritage / Wieczne Dziedzictwo w dniu 9.11.2023 w Warszawie

Grupa docelowa:

- konserwatorzy zabytków,
- architekci i projektanci,
- historycy sztuki,
- studenci architektury i dziedzin pokrewnych,
- wszyscy zainteresowani technologią cyfrową w ochronie dziedzictwa,
- filmowcy,
- projektanci form przemysłowych,
- specjaliści od programowania AI,
- osoby mające dostęp do danych z pomocą stron internetowych Instytutu,
- pracownicy Narodowego Instytutu Dziedzictwa,
- pracownicy Centrum Kompetencji ds. digitalizacji architektury.

Partnerzy/współorganizatorzy:

- Centrum Rozwoju Przemysłów Kreatywnych (dot. zadania 3),
- FilMOTEKA Narodowa (dot. zadania 3),
- Instytut Wzornictwa Przemysłowego (dot. zadania 3),
- Agencja Rozwoju Przemysłu (dot. zadania 3).

Opis:

W 2023 roku w ramach dotacji zmodernizowano cyfrowe repozytorium przechowujące całość zdigitalizowanych przez NID materiałów, a także wzbogacony został zasób sprzętowy i oprogramowania do weryfikacji i opracowania zdigitalizowanych danych oraz prac na rzecz modelu wytycznych digitalizacyjnych. Dotacja została również przeznaczona na podniesienie poziomu cyberbezpieczeństwa danych i rozbudowę

zasobów informatyczno-serwerowych Instytutu. Wykonanie w/w założeń wykonano poprzez realizację następujących zadań.

Zadanie 1. Wspieranie podmiotów gromadzących zasoby dziedzictwa w zakresie digitalizacji (szkolenia pracowników podnoszące ich kompetencje): Zadanie zakładało udział pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa, biorących udział w pracach Centrum Kompetencji, w szkoleniach podnoszących ich kwalifikacje digitalizacyjne. Zakładano wprowadzenie pracowników Działu Digitalizacji oraz Działu Danych Cyfrowych w zagadnienia będące realizacją nałożonych przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego obowiązków związanych z wdrażaniem metod digitalizacyjnych w polityce kulturalnej kraju.

Szkolenia odbyły się w czterech blokach:

- Szkolenia z modelowania trójwymiarowego w oprogramowaniu Z-Brush oraz Blender – 3 osoby;
- Szkolenia z pilotażu bezzałogowymi statkami powietrznymi wraz z egzaminem na licencję – 4 osoby;
- Szkolenia z oprogramowania Adobe Photoshop – poziom podstawowy i średniozaawansowany – 3 osoby;
- Szkolenia z oprogramowania Adobe Illustrator – poziom podstawowy i średniozaawansowany – 6 osób.

Zadanie 2. Aktualizacja standardów digitalizacji (opracowanie i upowszechnienie standardów dot. digitalizacji architektury zabytkowej – analizy i opracowania eksperckie): Zadanie polegało na stworzeniu opracowania aktualizującego lub wdrażającego standardy cyfrowej dokumentacji w dziedzinie architektury zabytkowej. Jednym z nowych trendów w tej dziedzinie jest zastosowanie metody Building information Modeling w odmianie Heritage BIM. Zadanie to zostało powierzone specjalście od wymienionych zagadnień, doktorantowi na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej, którego przedmiotem dysertacji jest wspomniana technologia. Zebrano i przygotowano w efekcie materiał naukowy na bazie którego w przyszłości powstaną opracowania naukowe wzbogacające katalog publikacji eksperckich centrum kompetencji NID.

Zadanie 3. Prowadzenie szkoleń, warsztatów, konferencji z zakresu digitalizacji (organizacja szkoleń, filmów instruktażowych oraz konferencji upowszechniającej działania Centrum Kompetencji na rzecz standaryzacji w dziedzinie digitalizacji): W ramach zadania, zorganizowano jedno duże wydarzenie w formie międzynarodowej konferencji przeprowadzonej stacjonarnie, oraz dwa webinary – szkolenia internetowe. Elementami towarzyszącymi w tym zadaniu była produkcja filmu – animacji promującej dobre praktyki digitalizacyjne.

Konferencja ETHER: Eternal Heritage / Wieczne Dziedzictwo zorganizowano w dniu 09.11.2023 w Warszawie. ETHER to międzynarodowa konferencja, która była pierwszą próbą integracji środowisk naukowych – archeologii, architektury, historii sztuki i

konserwacji, muzealników z szeroko rozumianymi sektorami kreatywnymi. Podczas jednodniowego spotkania zaprezentowane zostało 11 najciekawszych projektów naukowych wykorzystujących techniki dokumentacyjne modelowania trójwymiarowego w architekturze zabytkowej, badaniach archeologicznych oraz analizach zabytków muzealnictwa oraz te związane z przemysłami kreatywnymi: przemysłem filmowym, przemysłem gier, wzornictwem przemysłowym oraz technologiami wizualizacyjnymi. Konferencja odbyła się w siedzibie FINA – jednym z Centrów Kompetencji. Uczestnicy biorący udział w konferencji z Wielkiej Brytanii i Holandii przyczynili się do zbudowania pomostów naukowych pomiędzy jednostkami realizującymi działania digitalizacyjne na przeróżnych obszarach.

Ponadto, w ramach zadania Pracownicy Centrum Kompetencji przygotowali dwa webinaria: w dniu 28.12.2023, podczas którego dr Klara Kantorowicz w ramach cyklu szkoleń prowadzonych przez CK NID, przedstawiła referat – szkolenie dotyczące technik dokumentacji cyfrowej i rekonstrukcji na przykładzie zrujnowanej synagogi w Tarłowie, „Utracone dziedzictwo? Cyfrowa rekonstrukcja synagogi w Tarłowie”; oraz 29.12.2023 Karol Argasiński, w ramach cyklu szkoleń prowadzonych przez Centrum Kompetencji ds. Digitalizacji Zabytków NID, poprowadził webinarium „Heritage BIM – wprowadzenie do cyfrowej reprezentacji obiektów dziedzictwa kulturowego”.

Zadanie 4. Weryfikacja i archiwizacja kopii wzorcowych (rozwój zasobu sprzętowego i oprogramowania do weryfikacji i opracowania zdigitalizowanych danych oraz prac na rzecz modelu wytycznych digitalizacyjnych): Zadanie polegało na wyposażeniu Działu Digitalizacji i przystosowanie zespołów wchodzących w jego skład, do sprawnego i nowoczesnego działania w obszarze prac na rzecz wytycznych digitalizacyjnych, a także umożliwienia pracownikom działu weryfikacji i opracowania zdigitalizowanych danych. Realizacja zadania została przeprowadzona poprzez zakupy licencji oprogramowania oraz sprzętu na potrzeby prac związanych z digitalizacją trój- i dwuwymiarową. Zakupy obejmowały subskrypcje roczne pakietów Adobe do obróbki danych rastrowych oraz wektorowych, wsparcie do używanego oprogramowania do modelowania trójwymiarowego Context Capture oraz teksturowania modeli siatkowych Adobe Substance, oprogramowanie do edycji i rejestracji chmur punktów PointCab, oraz licencje roczne do wektorowych opracowań Auto CAD. W ramach zakupów rozwijających bazę sprzętową pracowni, zakupiono aparat fotograficzny Canon R6, statyw wraz z głowicą, skaner płaski Epson oraz wzorniki do kontroli barwnej skanów DT Next Gen Target.

Zadanie 5. Modernizacja i wymiana urządzeń zapór internetowych (wymiana przestarzałych, niefunkcjonalnych urządzeń typu firewall na nowoczesne, odnowienie licencji zapobiegających włamaniom na pozostałych posiadanych urządzeniach). W ramach zadania wykonano Upgrade subskrypcji na przełącznikach aktualnych i wymieniono urządzenia z wygasającym wsparciem na nowe rozwiązanie sieciowe.

Zadanie 6. Zakup i migracja pakietów biurowych oraz obsługi poczty elektronicznej (wymiana przestarzałych licencji Office 2010 i 2013 na aktualne wspierane rozwiązania

Microsoft Office 365 – zapewnienie cyberbezpieczeństwa poczty elektronicznej): w ramach zadania zakupiono 242 szt. subskrypcji z migracją na rozwiązanie 0365 pracowników Instytutu. Zakupione pakiety z aktualizacjami wydawanymi przez producenta służą do usprawnienia codziennej pracy pracowników NID.

Zadanie 7. Modernizacja oprogramowania do zarządzania zdigitalizowaną dokumentacją (usługa programistyczna – modernizacja i testy oprogramowania): Oprogramowanie ScanManager zostało wykonane ponad 10 lat temu, dodawanie kolejnych modułów czy funkcjonalności było problematyczne z uwagi na stare biblioteki programistyczne i ograniczone możliwości modyfikacji aplikacji. Zmiana zarówno wyglądu, jak i silnika aplikacji i funkcji działających w tle niewidocznych dla użytkownika pozwala po pierwsze na poprawę ogólnego odbioru graficzno-wizualnego, a po drugie poprawę szybkości działania i ułatwienie pracy z aplikacją. W ramach modernizacji oprogramowania nastąpiły zmiany w aplikacji ScanManager, służącej do dostępu do cyfrowego repozytorium NID. Zmiany te polegają na odświeżeniu wyglądu aplikacji i dostosowanie jej do wymogów współczesnych. W uwagi na fakt, że dostęp do aplikacji ma coraz więcej osób i instytucji, należało dostosować wygląd i funkcjonalności aplikacji w celu ułatwienia pracy z tym narzędziem. W ramach zadania zlecono prace programistyczne oraz wykonano testy penetracyjne stron dwóch internetowych: zabytek.pl i mapy.zabytek.gov.pl. Usługa polegała na przeprowadzeniu zewnętrznego audytu bezpieczeństwa teleinformatycznego. Miało to na celu identyfikację słabych punktów systemu zabezpieczeń i symulacji włamań, analizę systemową zabezpieczeń w celu oceny teoretycznej i praktycznej bezpieczeństwa systemów oraz analizę bezpieczeństwa informacji po uwierzytelnieniu z wykorzystaniem wskazanych ról użytkowników (np. administratorzy, edytorzy, czytelnicy itp.). Z przeprowadzonych czynności został wykonany raport końcowy. Wykonanie prac wskazanych w raporcie końcowym pozwoli NID na odpowiednie modyfikacje na stronach w celu podniesienia ich bezpieczeństwa ponieważ próby przejęcia i blokowania stron www stają się coraz poważniejszym zagrożeniem.

Zadanie 8. Rozbudowa systemu backupu i archiwizacji oraz modernizacji zasobów sprzętowych Centrum Kompetencji (rozwój zasobu sprzętowego CK, w tym. m.in. wymiana starszych urządzeń obsługujących taśmy LTO6 na nowsze, modernizacja serwerowni): Posiadane urządzenia w serwerowni wymagają corocznego odnawiania wsparcia technicznego aby zabezpieczyć dane Instytutu przed utraceniem ich w razie potencjalnej awarii, dlatego w ramach zadania zakupiono roczne wsparcie techniczne posiadanej biblioteki taśmowej Oracle SL150 oraz przełączniki sieciowe Aruba klasy 6100 wraz z akcesoriami, które uzupełniają wyposażenie serwerowni i umożliwiają połączenie nowo zakupionych serwerów i macierzy dyskowych w klastry i włączenie ich do systemu teleinformatycznego NID. Trzecim podzadaniem była reorganizacja serwerowni, polegająca na instalacji sprzętu zakupionego w innych postępowaniach, wraz z przeniesieniem części urządzeń (serwery i macierze) do zewnętrznej zapasowej serwerowni NID.

Efekt medialny:

Statystyki strony nid.pl/centrum-kompetencji-ds-digitalizacji-zabytkow/

Odwiedziny: 217

Odsłony: 340

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 1,57

Średni czas trwania odwiedzin: 53 s

78 (~36%) nowych i 139 (~64%) powracających

Portal odwiedzili użytkownicy z państw: Polska, Litwa, Wielka Brytania, Ukraina, Brazylia, Czechy, Izrael, Hiszpania.

Efekt medialny:

Statystyki strony zabytek.pl

Odwiedziny: 1 012 031

Odsłony: 7 093 723

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 3,52

Średni czas trwania odwiedzin: 2 min 44 s

932 031 (~92%) nowych i 80 000 (~8%) powracających

Portal był odwiedzany przez użytkowników z 47 krajów. Najwięcej użytkowników odwiedziło stronę z: Polski, Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Niderlandów, Francji, Czech i Szwecji.

Efekt medialny:

Statystyki strony archiwum.zabytek.pl

Odwiedziny: 2 087

Odsłony: 57 032

Średnia przejranych stron na odwiedzinie: 6,14

Średni czas trwania odwiedzin: 8 min 43 s

1 856 (~89%) nowych i 231 (~11%) powracających

Portal był odwiedzany przez użytkowników z 26 krajów. Najwięcej użytkowników odwiedziło stronę z: Polski, Chin, Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Ukrainy, Czech, Irlandii, Francji, Wielkiej Brytanii i Australii.

Efekt medialny:

Statystyki strony mapy.zabytek.gov.pl

Odsłony: 1 008 544

Efekt medialny:

Statystyki aplikacji ScanManager dokument.zabytek.gov.pl

Odsłony: 41 888

Liczba zarejestrowanych użytkowników: 739

Konferencji "Ether" poświęcone były trzy teksty opublikowane na stronie nid.pl. Na social mediach NID-u pojawiło się 5 postów o łącznym zasięgu 5342 osób, informacje były również publikowane na kanałach wszystkich mediów społecznościowych NID. Relację z konferencji opublikował Super Express 21.11.2023 r., zasięg publikacji to 164 035. Retransmisja z czterech paneli jest dostępna na kanale YouTube NID, łączna ilość wyświetleń filmów to 309. Powstał również dwuminutowy film relacjonujący konferencję opublikowany w poście na Facebooku, który osiągnął zasięg 4 211.

Webinaria zostały opublikowane na kanale YouTube NID: „Utracone dziedzictwo? – cyfrowa rekonstrukcja synagogi w Tarłowie” wyświetlono 68 razy, a „Heritage BIM – wprowadzenie do cyfrowej reprezentacji obiektów dziedzictwa kulturowego” 86 razy.

Frekwencja: w międzynarodowej konferencji uczestniczyło ok. 400 osób (stacjonarnie oraz online)

Zrealizowane cele projektu:

- Zrealizowano usługi szkoleniowe podnoszące kompetencje digitalizacyjne pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa, łączna liczba przeszkolonych osób – 16;
- Opracowano publikację dotyczącą standardu dokumentacji konserwatorskiej w dziedzinie digitalizacji architektury i wykorzystania systemów Heritage BIM. Powstała publikacja naukowa wzbogaci katalog wydawnictw Centrum Kompetencji NID;
- Zrealizowano międzynarodową konferencję ETHER, która miała na celu promocję działań digitalizacyjnych Centrum Kompetencji NID oraz zestawienie jakości naszych działań na tle projektów europejskich;
- Przygotowano dwa webinaria: 1) szkolenie dotyczące technik dokumentacji cyfrowej i rekonstrukcji na przykładzie zrujnowanej synagogi w Tarłowie, „Utracone dziedzictwo? Cyfrowa rekonstrukcja synagogi w Tarłowie”; 2) „Heritage BIM – wprowadzenie do cyfrowej reprezentacji obiektów dziedzictwa kulturowego”;
- Wyprodukowano film – animację promującą dobre praktyki digitalizacyjne;
- Rozwinięto zasób sprzętowy i oprogramowania. Wdrożenie pracowników w pracę na nowym oprogramowaniu oraz nowoczesnym sprzęcie pozwoli lepiej, precyzyjniej i wydajniej opracować dane zdigitalizowane, jednocześnie umożliwiając pracę zespołu nad modelem wytycznych digitalizacyjnych, nowelizowanych i publikowanych dorocznie;
- Podniesiono bezpieczeństwo systemów informatycznych NID do aktualnych standardów rynkowych;
- Zakupiono 242 szt. subskrypcji na okres 1 roku z możliwością przedłużenia;
- Zmieniono wygląd i funkcjonalności aplikacji ScanManager poprzez poprawę ogólnego odbioru graficzno-wizualnego oraz poprawę szybkości działania aplikacji;

- Poprawiono bezpieczeństwo informatyczne dwóch stron internetowych: zabytek.pl i mapy.zabytek.gov.pl;
- Zapewniono sprawne i bezawaryjne działanie systemu informatycznego NID służącego do gromadzenia danych cyfrowych pozyskanych w procesach digitalizacji. Ponadto sprawne działanie w/w systemu umożliwiło skuteczne udostępnianie danych cyfrowych o zabytkach do celów ich ochrony, do celów naukowych, badawczych, turystycznych, gospodarczych, inwestycyjnych oraz popularyzację zabytki wśród obywateli.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- Zakładane efekty zadania w postaci podniesienia poziomu kompetencji pracowników dwóch działów Instytutu, odpowiedzialnych za wdrażanie metod digitalizacji zostały osiągnięte. Pracownicy działów zajmujących się szeroko rozumianą digitalizacją – w tym pracą z danymi wektorowymi w repozytorium, z obróbką bitmap ze skaningu 2D, pozyskiwaniem danych dronami oraz modelowaniem siatek mesh rozwinęli swoje umiejętności które stosują w codziennej pracy instytutu (dot. zadania 1);
- Publikacja naukowa stanowi cenny materiał merytoryczny i szkoleniowy, który znajdzie zastosowanie w pracach Centrum Kompetencji. Poza planem wydawniczym, publikacja poszerzy spektrum zagadnień digitalizacyjnych, które staramy się standaryzować w ramach prac CK (dot. zadania 2);
- Impakt konferencji oraz zarejestrowane video materiały będą długo służyły jako materiał szkoleniowy i promocyjny dla instytutu, osób zainteresowanych. W konferencji wzięli udział najwięksi uznani specjaliści z branż filmowej, muzealnej, naukowej. Marka instytutu stała się rozpoznawalna w środowiskach realizujących projekty digitalizacyjne, niezwiązane z konserwacją i restauracją zabytków (dot. zadania 3);
- Wdrożenie pracowników w pracę na nowym oprogramowaniu oraz nowoczesnym sprzęcie pozwoli lepiej, precyzyjniej i wydajniej opracować dane zdigitalizowane, jednocześnie umożliwiając pracę zespołu nad modelem wytycznych digitalizacyjnych, nowelizowanych i publikowanych dorocznie (dot. zadania 4);
- Zakup subskrypcji na kolejny rok zapewni usprawnienie codziennej pracy pracowników NID w przyszłości (dot. zadania 5);
- Ujednolicenie systemu informatycznego NID do aktualnych bezpiecznych rozwiązań sieciowych z możliwym wsparciem sieciowym na następne lata zgodnie z polityką producenta (dot. zadania 6);
- Zmiana wyglądu i funkcjonalności aplikacji ScanManager umożliwi sprawniejsze posługiwanie się tą aplikacją przez wszystkich użytkowników. Powoli to również na dodawanie do aplikacji kolejnych funkcjonalności związanych z dodawaniem do cyfrowego repozytorium NID kolejnych materiałów wytworzonych w procesach digitalizacji (dot. zadania 7);
- Podniesienie cyberbezpieczeństwa stron internetowych NID (dot. zadania 7);

- Zapewnienie sprawnego i bezawaryjnego działania systemu informatycznego NID służącego do gromadzenia danych cyfrowych pozyskanych w procesach digitalizacji (dot. zadania 8).

Nakłady finansowe poniesione przez NID 938 061,46 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.1.12. Wykonanie porównania zgodności spisów i weryfikacji ewidencji archeologicznych znajdujących się w zasobach Krajowej Ewidencji Zabytków oraz pomorskiej wojewódzkiej ewidencji zabytków. Umowa nr 349/DF-VII/2023

Miejsce: Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku i Delegatura Pomorskiego WUOZ w Słupsku

Czas trwania: 13.07.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa:

- urzędy konserwatorskie,
- inwestorzy korzystający z dokumentacji,
- właściciele zabytków

Partnerzy/współorganizatorzy: Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

Opis:

Zadanie wykonania porównania dokumentacji wojewódzkiej i krajowej ewidencji zabytków archeologicznych odbyło się w oparciu o dokumentację znajdującą się w siedzibie Pomorskiego WKZ i w Delegaturze Słupsk z dokumentacją krajowej ewidencji znajdującej się w cyfrowym repozytorium dokumentacji NID. Pracownicy NID wykonali we wrześniu i październiku dwa kilkudniowe szkolenia z aplikacji ScanManager (służącej do dostępu do cyfrowego repozytorium) i umiejętności porównywania podobnych dokumentów i nadawania odpowiednich statusów w metadanych dokumentów dla firmy zewnętrznej Stowarzyszenia Ochrony Dziedzictwa Kulturowego. Zadanie zostało podzielone na trzy etapy: pierwszy do 23 października 2023 roku obejmujący weryfikację min. 5 tys. dokumentów; drugi do 25 listopada – weryfikacja kolejnych min. 10 tys. dokumentów i trzeci do 22 grudnia 2023 – następne 10 tys. dokumentów. Realizację umowy zakończono w połowie grudnia 2023 roku z ilością 25 111 zweryfikowanych dokumentów.

W ramach zadania także: zanonimizowano 388 dokumentów, wprowadzono 7 065 uwag do istniejących rekordów (metadane w ScanManager), wprowadzono 2 244 nowych plików (brakujących dokumentów w zasobie KEZ), wykonano 2 244 kopii dokumentów i

przekazano WKZ do potwierdzenia za zgodność z oryginałem, odnotowano jeden obiekt jako wyłączony z ewidencji, 40 dokumentów o niewyjaśnionym statusie przekazano do rozstrzygnięcia pracownikom WUOZ.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu:

- zweryfikowano 25 111 dokumentów czyli 100% zakładanych szacunkowo dokumentów;
- ewidencja AZP której brakowało w KEZ została zeskanowana, dodana do aplikacji ScanManager oraz wykonano jej kopie i przekazano do WKZ celem potwierdzenia za zgodność z oryginałem i przesłania do NID;
- dla zweryfikowanych dokumentów uzyskano potwierdzenie, które należą do WEZ, a które są dokumentacją archiwalną;
- dokumentacja znajdująca się w KEZ została zaktualizowana poprzez doskanowanie dokumentacji na której były dopisane przez WKZ dodatkowe informacje oraz zaktualizowano metadane.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

Efektom zadania jest przede wszystkim uszeregowana i zaktualizowana dokumentacja AZP dla zweryfikowanych obszarów, obejmująca 25 111 dokumentów. Wykonany pilotaż weryfikacji WEZ-KEZ zabytków archeologicznych w woj. pomorskim pozwoli na wyciągnięcie wniosków dla analogicznej weryfikacji tej dokumentacji dla pozostałych województw. W raporcie NID do MKiDN z dnia 19 grudnia 2023 roku zaprezentowano wszystkie wnioski. Jednym z nich jest trudność w doszacowaniu dokumentów do weryfikacji. Szacowanie na podstawie dokumentów w aplikacji ScanManager okazało się niedokładne ze względu na niedostanie ewidencji z WKZ oraz ewidencje powstałe w momencie pełnienia kompetencji konserwatorskich przez Muzeum Archeologii w Gdańsku (NID nie posiadał o nich wiedzy). Szacowanie dla weryfikacji w kolejnych województwach będzie również utrudnione przez brak spisów WEZ w WUOZ lub spisów niepełnych, nieaktualizowanych. W związku z powyższym należy dokończyć jeszcze porównanie WEZ -KEZ w woj. pomorskim. Dla pozostałych województw NID zobowiązał się podczas spotkania w MKiDN w dniu 20 grudnia 2023 r., do przygotowania symulacji wykonalności zadania dla całej Polski w ciągu 2 lat. Dodatkowo NID stoi na stanowisku, że do utrzymania zgodności dokumentacji WEZ – KEZ po zakończeniu projektu niezbędna będzie współpraca z WKZ (uzupełnianie przez wszystkie WUOZ aplikacji ScanManager na bieżąco), stworzenie aplikacji dla tworzenia ewidencji AZP automatycznie włączanej do cyfrowego systemu oraz zmiany legislacyjne (przykładowo włączenie do rozporządzenia MKiDN zapisu o konieczności przesyłania do NID wyłączeń z ewidencji).

Nakłady finansowe poniesione przez NID 119 000 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.1.13. Organizacja (wspólnie ze Stowarzyszeniem Zamku Krzyżtopór) międzynarodowej konferencji „European Conference on Archeology of Historic Gardens. Umowa nr 361/DF-VII/2023

Miejsce: Zamek Krzyżtopór w Ujeździe

Czas trwania: 2.08.2023 – 31.12.2023 r., w tym organizacja międzynarodowej Konferencji w dniach 6–8 września 2023 r.

Grupa docelowa:

- wojewódzcy konserwatorzy zabytków,
- opiekunowie i zarządzający zabytkami środowiska naukowe,
- specjaliści – badacze i projektanci ogrodów zabytkowych,
- archeolodzy,
- architekci,
- architekci krajobrazu.

Partnerzy/współorganizatorzy: Stowarzyszenie Zamku Krzyżtopór

Opis:

Międzynarodowa konferencja naukowa „European Conference on Archeology of Historic Gardens” (Międzynarodowa konferencja o archeologii ogrodowej), zrealizowana w dniach 6-8 września 2023 roku, w Zamku Krzyżtopór w Ujeździe. Celem wydarzenia było stworzenie platformy do wymiany poglądów i doświadczeń w zakresie archeologicznych metod badawczych wspomagających procesy konserwatorskie związane z zabytkowymi ogrodami.

W trakcie Konferencji wygłoszono 28 referatów, przygotowanych przez wybitnych praktyków w dziedzinie archeologii ogrodowej, których przedmiotem były ogrody z niemal całej Europy.

Dodatkową atrakcją dla uczestników konferencji była wystawa wybranych obiektów ze zbioru spuścizny po prof. Gerardzie Ciołku, znajdujących się obecnie w zbiorach w NID.

Efekt medialny: Zorganizowana konferencja była przedmiotem licznych informacji w serwisach internetowych, w tym organizatora – Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Na temat celów stawianych konferencji i znaczenia badań archeologicznych w procesach konserwatorskich wypowiedzieli się w mediach m.in. dyrektor NID dr hab. Katarzyna Zalasńska, poseł na sejm RP Krzysztof Lipiec, członkowie Rady Naukowej konferencji – Brian Dix, Andrzej Gołębniak, Geert Vynckier. Na stronie nid.pl opublikowano trzy artykuły promujące konferencję. W sumie konferencja wzmiankowana była w mediach (social media, portale, radio, tv) 15 razy, a łączny zasięg informacji medialnych to 81 628.

Frekwencja: liczba uczestników Konferencji – ok. 80 osób

Zrealizowane cele projektu: Konferencja zgromadziła międzynarodowe grono specjalistów, zajmujących się archeologią ogrodową, lub korzystających z niej w zarządzaniu procesami konserwatorskimi w ogrodach. Konferencja przyczyniła się do upowszechnienia zagadnień archeologii ogrodowej, zarówno inwazyjnej, jak i nieinwazyjnej jako metody badań ogrodów zabytkowych, niezbędnej zarówno przy bieżącym utrzymaniu, jak i w procesie przygotowania procesu rewaloryzacyjnego.

Uczestnikom zapewniono noclegi, wyżywienie i przejazd na miejsce konferencji oraz transfery z hotelu do miejsca obrad, a także tłumaczenie symultaniczne referatów. Zorganizowano prezentację archiwaliów ze spuścizny prof. G. Ciołka. Wykonano nagranie konferencji, montaż materiału i transkrypcję tekstów. Zebrano teksty do publikacji pokonferencyjnej.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nagranie z konferencji zostanie udostępnione szerokiemu gronu odbiorców na kanale NID (Youtube). Zebrano teksty do dwujęzycznej (polsko-angielskiej) publikacji pokonferencyjnej planowanej w 2024 r.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 236 571,82 zł w ramach dotacji MKiDN.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: Stowarzyszenie Zamek Krzyżtopór w Ujeździe udzieliło wsparcia rzeczowego, m.in. udostępniło salę konferencyjną na potrzeby realizacji wydarzenia wraz z wyposażeniem i obsługą, zapewniło sekretariat/recepcję konferencji.

11.1.14. Kompleksowe działania zabezpieczające i porządkujące archiwalny zasób Przedsiębiorstwa Państwowego Pracowni Konserwacji Zabytków – Etap I. Umowa nr 385/DF-VII/2023

Miejsce: Warszawa, Szczecin, Rzeszów

Czas trwania: 8.09.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: brak

Partnerzy/współorganizatorzy: brak

Opis: I etap poprawy warunków przechowywania, częściowa archiwizacja oraz częściowa fumigacja dokumentacji Przedsiębiorstwa Państwowego Pracowni Konserwacji Zabytków (PP PKZ). Jest to zadanie wieloetapowe zmierzające do zapewnienia jak najlepszych warunków przechowywania dokumentacji. NID, kontynuując działalność swoich poprzedników, od 1995 roku przechowuje i dysponuje dokumentację archiwalną wytworzoną przez PP PKZ. Łącznie w archiwach NID znajduje się ponad milion jednostek archiwalnych dokumentacji wytworzonych przez PP PKZ dokumentów. Materiały i dokumentacja wytworzona przez PP PKZ jest zasadniczym składnikiem zasobów własnych posiadanych obecnie przez nasz NID. Wszystko to razem tworzy

unikalny zasób stanowiący potencjał badawczy i podstawę opiniodawczą w dziedzinie szeroko pojętej ochrony i konserwacji zabytków.

Wspomnieć należy też o zasobach własnych Instytutu jak: dokumentacja rejestru zabytków, Krajowa Ewidencja Zabytków, spuścizny naukowe, fototeka, czy opinie konserwatorskie. Dzięki temu, że zbiory te zgromadzone są w jednym miejscu tworzą łącznie unikalny zasób stanowiący potencjał badawczy i podstawę opiniodawczą w dziedzinie szeroko pojętej ochrony i konserwacji zabytków.

Środki przyznane na działania zabezpieczające i porządkujące archiwalny zasób zostały przeznaczone na:

- Częściowa fumigacja materiałów – poddano fumigacji 170 m.b. dokumentacji przechowywanej w Oddziale Terenowym NID w Szczecinie oraz w Oddziale Terenowym NID w Rzeszowie
- Częściowe opracowanie zasobu w tym:
  - archiwizacja 60 m.b. dokumentacji
  - zakup teczek, pudeł archiwalnych wykonanych z tektury bezkwasowej
- Dostosowywanie magazynów, w tym:
  - zakup 36 regałów, szaf metalowych
  - zakup schodków i drabin
  - zakup 6 oczyszczaczy powietrza i 12 filtrów do nich
  - zakup 10 termohigrometrów
  - zakup 7 odkurzaczy do zbiorów
  - zakup płynu do dezynfekcji regałów

W kolejnych latach kontynuowane byłyby prace konserwatorskie i porządkowe umożliwiające przygotowanie posiadanej dokumentacji do dalszej obróbki digitalizacyjnej, która w znaczącej liczbie przypadków nie może być podjęta bez przeprowadzenia tychże działań zabezpieczających. Przeprowadzenie wyłącznie wszystkich etapów pozwoli na bezszkodowe dla zasobu wykorzystanie, a także w dalszej kolejności jego digitalizację i upowszechnianie.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu:

- częściowa fumigacja materiałów – Poddano fumigacji 170 m.b. dokumentacji,
- częściowe opracowanie zasobu,
- dostosowywanie magazynów.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- fumigacja i archiwizacja dokumentacji pozwala zachować ją przez długi okres czasu w dobrym stanie oraz lepiej udostępnić ją osobom zainteresowanym,
- zakupione te czki i pudła będziemy wykorzystywać do porządkowania dokumentacji w roku następnym,
- inne zakupione materiały będziemy wykorzystywać latami aby stan dokumentacji był na jak najwyższym poziomie.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 478 866,92 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

11.1.15. Utworzenie w NID i działalność zespołu ds. organów historycznych. Umowa nr 420/DF-VII/2023

Miejsce: Polska

Czas trwania: 8.11.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa:

- organmistrzowie,
- organiści,
- organolodzy,
- historycy,
- społeczność – słuchacze muzyki organowej.

Partnerzy/współorganizatorzy:

- Współorganizator konferencji organizowanej przez ZOH: Klasztor Karmelitów w Zamartem;
- Partnerzy konferencji organizowanej przez ZOH:
  - Stowarzyszenie PRO MUSICA ORGANA,
  - Komisja Muzyczna Diecezji Bydgoskiej,
  - Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury.

Opis:

Zespół ds. organów historycznych w NID powstał w odpowiedzi na ponad 30-letnie zaniechanie podejmowania specjalistycznej problematyki postępowania z organami historycznymi wspomagającego działania służb ochrony zabytków. Głównym celem powołania zespołu jest oszacowanie zasobu historycznych instrumentów organowych w Polsce, opracowywanie dokumentacji tego zasobu oraz podejmowanie działań wspomagających służby konserwatorskie w zakresie programowania i oceny prac organmistrzowsko-konserwatorskich prowadzonych przy organach historycznych.

Pod koniec 2023 roku został utworzony w NID zespół ds. organów historycznych, w tym czasie wstępnie zweryfikował 300 organowych kart ewidencyjnych, wstępnie rozpoznał

niejednorodny sposób wpisów do rejestru zabytków w zakresie tych obiektów, a także wyodrębnił spośród nich instrumenty szczególnie wartościowe, co dało początek ogólnopolskiej liście obiektów wymagających szczególnej ochrony.

Głównym zadaniem zrealizowanym przez zespół ds. organów historycznych było przygotowanie projektu Wytucznych GKZ dotyczących konserwacji i restauracji organów historycznych na podstawie wniosków z konferencji „Wokół zagadnień badań, konserwacji, restauracji i rekonstrukcji historycznych organów. Wokół wartości zamarckich organów”. Konferencja została zorganizowana przez NID oraz Klasztor Karmelitów w Zamartem w dniach 1–3 grudnia 2023 roku w Bydgoszczy i Zamartem. Konferencja zgromadziła 64 osoby ze środowiska organmistrzów, organistów organologów działających w dziedzinie badań i prac konserwatorskich przy historycznych instrumentach organowych. Komponentem konferencji były wizyty studyjne w Zamartem w celu zwiedzenia zamarckiego instrumentu i omówienia jego problematyki konserwatorskiej, co było połączone z prezentacjami koncertowymi i przedstawieniem tych zagadnień szerokiej publiczności.

Efekt medialny: informacja o powołaniu zespołu znalazła się na stornach NID oraz w mediach społecznościowych i spotkała się z licznym odzewem środowiska w formie pozytywnych komentarzy. Posty na Facebooku NID osiągnęły zasięg 3697. Informacja o konferencji pojawiła się również na antenie II programu Polskiego Radia.

Konferencja posiada swoją stronę www.organyzamarte.pl która służyła celom informacyjnym i organizacyjnym, zaś w najbliższym czasie będą na niej zaprezentowane również materiały konferencyjne dotyczące problematyki historycznych organów.

Frekwencja: Konferencja spotkała się z większym niż zakładano zainteresowaniem środowiska. Wzięty w niej udział 64 osoby, zaś w prezentacjach koncertowych w Zamartem (będących integralnym składnikiem wydarzenia) – około 200 osób.

Zrealizowane cele projektu:

- Po raz pierwszy w XXI wieku zorganizowane zostały instytucjonalne działania w zakresie problematyki ochrony historycznych organów w Polsce. Jest to duża grupa obiektów – w ewidencji znajduje się ponad 5000, szacuje się zaś, że liczba instrumentów spełniających kryteria sięga 10.000. Zespół zweryfikował 300 kart organowych;
- Cel projektu, jakim jest objęcie tego zasobu profesjonalnymi działaniami wspierającymi praktykę konserwatorską zostały z sukcesem rozpoczęte i będą kontynuowane. Samej pracy przy zweryfikowaniu i doprowadzeniu do końca ewidencji (rozpoznania zasobu) jest przynajmniej na 10 lat;
- Istotnym zrealizowanym celem projektu jest również zaznaczenie obecności Zespołu w środowisku związanym z organami poprzez zorganizowaną z sukcesem konferencję;

- Zdefiniowanie podstawowej problematyki związanej z konserwacją historycznych organów i ujęcie jej w projekt wytycznych GKZ jest również ważnym zrealizowanym celem zadania „Utworzenie w NID i działalność zespołu ds. historycznych organów.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- wstępne rozpoznanie zasobu (do kontynuacji),
- założenie listy instrumentów do szczególnej ochrony (do kontynuacji),
- kontakt ze środowiskiem organmistrzowskim i nawiązana dobra współpraca,
- doświadczenia i materiały z konferencji.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 62 174,73 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: w ramach współpracy (program „Muzyka” realizowany przez Narodowy Instytut Muzyki i Tańca) Klasztor Karmelitów w Zamartem zapewnił na konferencję 10 referentów oraz dwóch wykonawców koncertów-prezentacji organowych. Klasztor udostępnił również kościół i przestrzeń na spotkanie konferencyjne (przy wizytach studyjnych) w Zamartem, zapewnił lokalną reklamę, która spowodowała zainteresowanie tematyką organów zamarskich w regionie. Klasztor zapewnił również wydanie okolicznościowe materiałów konferencyjnych.

DOTACJE CELOWE – INWESTYCYJNE

11.1.16. Remont konserwatorski, przebudowa i adaptacja budynku willa „U Dziadka” w Otwocku na Centrum Architektury Drewnianej w ramach Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022. Umowa nr 45/DF-V/RK/2023.

Miejsce: Otwock

Czas trwania: 1.01.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa:

- opiekunowie architektury i budownictwa drewnianego,
- rzemieślnicy kultywujący i chcący wykorzystywać dawne metody pracy i tradycyjne rozwiązania,
- pracownicy NID.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Powołanie Centrum Architektury Drewnianej jest częścią programu rządowego – Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022, za którego realizację odpowiada Narodowy Instytut Dziedzictwa. Proces inwestycyjny

rozpoczął się w 2019 roku, kiedy to została pozyskana nieruchomość – willa „U Dziadka” w Otwocku. W roku 2021 wykonano dokumentację projektowo-kosztorysową dla remontu, przebudowy i zmiany sposobu użytkowania budynku willi „U Dziadka” wraz z uzyskaniem niezbędnych decyzji administracyjnych, w tym pozwolenia na budowę. W roku 2022 w związku z zakupem w grudniu 2021 działki ew. 13/13 obręb 5 w Otwocku, stanowiącej bezpośrednio sąsiedztwo nieruchomości, wykonana została dokumentacja projektowo-kosztorysowa z inwentaryzacją zieleni dla zagospodarowania terenu ze zmienioną lokalizacją zjazdu oraz miejsca na wiatę szkoleniową, a także projekty zamienne w związku z decyzją Mazowieckiej Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej. Uzyskano zamienne pozwolenie na budowę, a w ostatnim kwartale roku wykonano w willi prace zabezpieczające.

W roku 2023 rozpoczęto realizację prac konstrukcyjno-budowlanych poprzedzających roboty instalacyjne, tzw. III etap inwestycji. Przed rozpoczęciem prac budowlanych wykonano wycinkę drzew i krzewów kolidujących z inwestycją. Wycinka drzew i krzewów została przeprowadzona na podstawie wydanych decyzji administracyjnych przez prezydenta Otwocka (Decyzja nr 218/22 zmieniona Decyzją nr 42/23 oraz Decyzja 15/23). W wydanych decyzjach Inwestor został zobowiązany do wykonania nasadzeń zastępczych na terenie nieruchomości oraz w pasie ul. Kościuszki w Otwocku, nasadzenia zastępcze zostały wykonane pod koniec roku 2023.

Prace budowlane realizowane były przez Wykonawcę wyłonionego w postępowaniu przetargowym (postępowanie przetargowe ogłaszane było dwukrotnie ponieważ pierwszy przetarg został unieważniony z przyczyn technicznych) . Wykonawca w dniu 9.05.2023 został wprowadzony na teren budowy. Przeprowadzony został remont konserwatorski i przebudowa willi, remont zachowawczy piwnicy ziemnej i budowa nowego budynku zaplecza technicznego. Rozebrano istniejący budynek gospodarczy i nieczynną stację TRAF0. Podział inwestycji na etapy oraz braki projektowe ujawnione w trakcie realizacji poskutkowały robotami dodatkowymi (tj. wykonanie instalacji kanalizacji podposadzkowej w budynku zaplecza technicznego; wykonanie izolacji wiatroszczelnej ścian zewnętrznych willi; wykonanie dodatkowego deskowania wewnętrznego ścianek kolankowych attyki willi; wzmocnienie konstrukcji ścianek kolankowych willi; wykonanie instalacji odgromowej budynku zaplecza technicznego i willi wraz z pomiarami; wykonano zmianę technologii wykonania okien willi z częściowo naprawialnych na całkowicie nowej; wykonanie maskownicy podwaliny willi wraz obróbką cokołu). Roboty dodatkowe zostały wykonane przez wykonawcę na podstawie aneksu do umowy. Wykonawca zakończył prace w dniu 21.11.2023 roku.

Podczas prowadzenia robót budowlanych prowadzony był nadzór inwestorski (w tym konserwatorski) oraz nadzór autorski. Odbýwały się również cykliczne spotkania Komisji Konserwatorskiej z udziałem przedstawicieli MWKZ zakończone odbiorem etapu prac konserwatorskich.

Po wykonaniu III etapu inwestycji nastąpiła w procesie inwestycyjnym tzw. „przerwa technologiczna” – do czasu wyboru nowego wykonawcy robót budowlanych, który będzie realizował prace w 2024 roku. W okresie „przerwy technologicznej” Inwestor zabezpieczył teren inwestycji przed dewastacją i zniszczeniem poprzez zakup ogrodzenia technicznego. Inwestor zapewnił również na czas przerwy technologicznej obecności Kierownika Budowy, zgodnie z art. 42. Prawa budowlanego (Dz.U. 2023 poz. 682 ze zm.).

W trakcie realizacji zadania inwestycyjnego wystąpiły nieprzewidziane okoliczności, częste przy remontach obiektów zabytkowych, które wymagają sporządzenia dodatkowych opracowań projektowych. W ramach dodatkowych opracowań projektowych wykonano aktualizację kosztorysów inwestorskich i przedmiarów, celem oszacowania wartości zamówienia do przygotowania przetargu na roboty instalacyjno-budowlane. Kolejnym elementem dodatkowych opracowań jest przygotowanie zamiennego projektu zagospodarowania terenu obejmującego sieci uzbrojenia terenu oraz miejsca parkingowe. Opracowanie zamiennego projektu zagospodarowania terenu wynikało z konieczności dostosowania projektu do wydanych zezwoleń na wycinki drzew. Przy okazji wprowadzania w/w zmian pojawiła się możliwość optymalizacji procesu realizacji inwestycji oraz ograniczenie kosztów, optymalizacja polega na wyeliminowaniu kolizję słupa elektroenergetycznego. Zlecono firmie będącej autorem dokumentacji przygotowanie projektu zamiennego zagospodarowania terenu (PZT – etap I) łącznie z wystąpieniem do PGE o nowe techniczne warunki przyłączenia (TWP) do sieci elektroenergetycznej (wydane w roku 2021 utraciły swoją ważność ze względu na przystąpienie do robót budowlanych dopiero w roku 2023 i PGE odmówiło ich aktualizacji). Oba te zadania są wzajemnie powiązane, gdyż od technicznych warunków przyłączenia uzależnione są także rozwiązania dotyczące sieci (stąd podział wykonania PZT na 2 etapy – pierwszy etap wykonano w 2023 roku, a drugi – w kolejnym roku po uzyskaniu TWP).

Wykonanie opisanych wyżej robót, nie oznacza zakończenia realizacji inwestycji. Do zakończenia inwestycji pozostaną do wykonania roboty instalacyjne wewnętrzne i zewnętrzne, roboty budowlane wraz z aranżacją wnętrz, a także roboty związane z zagospodarowaniem terenu, które będą kontynuowane w 2024 roku.

Efekt medialny: Informacje na temat inwestycji były publikowane na stronie nid.pl, opublikowane zostały dwa artykuły relacjonujące przebieg prac. Informacje na ten temat były również publikowane w mediach społecznościowych NID.

Informacje o projekcie są także opublikowane na w Biuletynie Informacji Publicznych NID.

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: zrealizowano etap III inwestycji

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Po zakończeniu inwestycji willa „U Dziadka” wraz z terenem przynależnym służyć ma powołanemu w ramach Krajowego

Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 Centrum Architektury Drewnianej w ramach działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

W willi zostanie zorganizowany punkt kontaktowy wspierający opiekunów architektury i budownictwa drewnianego we właściwej opiece nad tym wymagającym szczególnej troski zasobem zabytkowym, w tym organizowane będą szkolenia dla właścicieli oraz kursy rzemiosła tradycyjnego podnoszące kompetencje rzemieślników w zakresie zapewniającym właściwą konserwację zabytków drewnianych, z uwzględnieniem regionalnej specyfiki technik rzemieślniczych oraz konstrukcji architektury drewnianej. Ważnym elementem działalności centrum będzie także opracowywanie i szerokie udostępnianie poradników i podręczników dobrych praktyk dla właścicieli i opiekunów zabytków architektury oraz budownictwa drewnianego.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 4 192 802,69 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.1.17. Zakupy inwestycyjne w ramach Centrum Kompetencji ds. digitalizacji. Umowa nr 128/DF-V/RK/2023

Miejsce: Warszawa, oddziały terenowe

Czas trwania: 25.05.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa:

- służby konserwatorskie,
- pracownicy administracji,
- osoby korzystające ze stron internetowych NID,
- pracownicy NID.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Celem inwestycji jest zapewnienie bezpiecznego i sprawnego wsparcia służb konserwatorskich, jak i pracowników wszystkich szczebli administracji, poprzez rozwijanie i utrzymanie dostępu dla zdigitalizowanych zasobów specjalistycznej dokumentacji, a także utrzymanie i szerokie udostępnienie informacji o zabytkach. Do osiągnięcia bezpiecznego oraz sprawnego działania Narodowego Instytutu Dziedzictwa potrzebna jest modernizacja infrastruktury wewnętrznej opartej o urządzenia peryferyjne oraz sieciowe i serwerowe. Aktualna sytuacja sprawia, że pilne stało się podjęcie działań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa informacji oraz danych, które zgromadziliśmy na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat, a z których korzystają służby konserwatorskie oraz pracownicy NID. Bezpiecznie gromadzenie i udostępnianie zbiorów NID oraz zapewnienie bezpiecznego środowiska pracy IT wymaga nowych inwestycji w postaci rozbudowy infrastruktury IT oraz przestrzeni w repozytorium. W bieżącym roku

w ramach dotacji zmodernizowano cyfrowe repozytorium przechowujące całość zdigitalizowanych przez NID materiałów, a także wzbogacony został zasób sprzętowy i oprogramowania do weryfikacji i opracowania zdigitalizowanych danych. Dotacja została również przeznaczona na podniesienie poziomu cyberbezpieczeństwa danych i rozbudowę zasobów informatyczno-serwerowych Instytutu. Wykonanie w/w założeń wykonano poprzez realizację następujących zadań.

Zadanie nr 1: Weryfikacja i archiwizacja kopii wzorcowych. Rozwój zasobu sprzętowego i oprogramowania do weryfikacji i opracowania zdigitalizowanych danych oraz prac na rzecz modelu wytycznych digitalizacyjnych. W wyniku realizacji prac digitalizacyjnych prowadzonych w NID stale przybywa danych cyfrowych. W ramach prac digitalizacyjnych pozyskujemy trzy typy danych cyfrowych – obiekty przestrzenne w bazie danych typu GIS, skany 2D dokumentacji analogowej dotyczącej zabytków oraz dane pochodzące ze skaningu laserowego 3D. Digitalizacja w NID jest jednym z zadań CK i do jej realizacji w tym, m.in. do zapewnienia możliwości gromadzenia, przechowywania i udostępniania danych cyfrowych należy zapewnić odpowiednią ilość miejsca na macierzach dyskowych, w tym celu zakupiono nowa macierz NetApp EF300 wraz z komponentami niezbędnymi do jej włączenia do zasobów sprzętowych w serwerowni NID, aby zapewnić wymaganą powierzchnię dyskową.

Doposażono również Dział Digitalizacji o niezbędne wyposażenie sprzętowe przez co przystosowano zespoły do sprawnego i nowoczesnego działania w obszarze prac na rzecz wytycznych digitalizacyjnych, a także umożliwienia pracownikom działu weryfikacji i opracowania zdigitalizowanych danych. Realizacja zadania została przeprowadzona poprzez zakup następującego wyposażenia sprzętowego na potrzeby prac związanych z digitalizacją trój- i dwuwymiarową, tj.:

- aparatu średnioformatowego FUJI GFX wraz z zestawem obiektywów GF 120 mm, GF 63 mm oraz GF 30 mm i akcesoriami. Dzięki dużej gęstości optycznej oraz prawie czterokrotnie większej rozdzielczości matrycy, wdrożenie tego sprzętu do prac terenowych pozwoliło na znaczne usprawnienie i polepszenie jakości pozyskiwanych danych. Większa rozdzielczość pozwala na uzyskanie znacznie większej precyzji odwzorowania 3D obiektów – zwłaszcza przy dokumentacji przedmiotów małych o płytkim reliefie i bogatym detalu rzeźbiarskim.
- Dron Mavic 3 Enterprise z zestawem akcesoriów. Nowy dron wymienił stare i wysłużone urządzenie Phantom 4 RTK, na którym zespół terenowy pracował od pięciu lat. To niewielkich gabarytów urządzenie z dobrą matrycą i jasnym obiektywem, znalazło zastosowanie wszędzie tam, gdzie trudności sprawia operowanie dużymi maszynami – pozwala wykonać pomiary w miejscach wąskich, we wnętrzach, przy dokumentowaniu elementów dekoracji architektonicznej znajdujących się pod sklepieniami.

Zadanie 2. Wymiana drukarki wraz z wdrożeniem systemu bezpiecznego wydruku. Zakup urządzenia wielofunkcyjnego typu drukarka/kserokopiarka spełniającej obecne standardy

transmisji danych (Canon imageRUNNER ADVANCE DX C3922i MPF – 1 szt.) wraz z oprogramowaniem kolejki wydruku i jego wdrożeniem. Zakup urządzenia wraz z oprogramowaniem był niezbędny do realizacji systemu bezpiecznego wydruku – I etap. W audycie bezpieczeństwa wskazano na brak możliwości zabezpieczenia poufności wydruków na dużych urządzeniach wielofunkcyjnych. Wdrożono I etap, czyli zapewniono bezpieczny system wydruku w siedzibie NID w Warszawie. Wdrożenie systemu zabezpieczy wydruki wychodzące na urządzeniach wspólnych

Zadanie 3. Wymiana infrastruktury w 18 lokalizacjach terenowych NID zostały zainstalowane nowe urządzenia (mikroserwerownie) do przechowywania danych, wspierające obecne standardy cyberbezpieczeństwa, które zastąpiły kilkunastoletnie systemy oparte na Windows Server 2008. Zakupiono i uruchomiono centralny serwer typu NAS w Warszawie pełniący rolę centralnego ośrodka komunikacji z mikroserwerowniami umożliwiającymi wykonanie kopii zapasowych danych pochodzących z oddziałów terenowych.

Zadanie 4. Rozbudowa systemu backupu i archiwizacji oraz modernizacja zasobów sprzętowych Centrum Kompetencji. Rozwój zasobu sprzętowego CK, w tym m.in. wymiana starszych urządzeń obsługujących taśmy LTO6 na nowsze, modernizacja serwerowni. W wyniku realizacji prac digitalizacyjnych prowadzonych w NID wszystkie pozyskane dane są umieszczane na zasobach dyskowych (ujętych w zadaniu 1). Wszystkie te dane muszą być jednocześnie poddane procesowi backupu i archiwizacji, co umożliwi przechowywanie bezpiecznych kopii wzorcowych gromadzonych danych. W ramach zadania zakupiono nową bibliotekę taśmową wraz z wdrożeniem (model: HPE StoreEver MSL3040 Tape Library). Nowo zakupiona biblioteka pozwala na obsługę taśm do backupu i archiwizacji typu LTO-8. Umożliwia to archiwizację znacznie większej ilości danych niż posiadana dotychczas biblioteka obsługująca starszy standard LTO 6.

Dodatkowo w ramach tego zadania zakupiono i wdrożono system monitoringu parametrów środowiskowych serwerowni NID, w tym m.in. czujniki temperatury, wilgotności, wykrywacze dymu. Zakup takiego systemu w znaczący sposób podnosi bezpieczeństwo danych gromadzonych w serwerowni Instytutu.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu:

- Rozbudowa zasobów sprzętowych Centrum Kompetencji ds. digitalizacji. Zakupiona macierz pozwoli zabezpieczyć wymaganą powierzchnię dyskową do gromadzenia, przechowywania i udostępniania danych o zabytkach dla ogółu społeczeństwa;
- Zakup sprzętu powiększył możliwości zespołu terenowego, co przełożyło się na jakość danych i lepszy efekt opracowania;

- Zakup drukarki spełniającej obecne standardy transmisji danych wraz z oprogramowaniem kolejki wydruku i jego wdrożeniem;
- Wdrożenie i uruchomienie 18 mikroserwerowni w OT oraz instalacja i uruchomienie centralnego Serwera NAS w Warszawie;
- • Rozbudowa Zintegrowanego Systemu backupu i Archiwizacji. Posiadanie systemu archiwizacji danych w znaczący sposób podnosi bezpieczeństwo zbiorów. W celu zachowania zbiorów dla przyszłych pokoleń zapisywane są dodatkowo kopie wszystkich danych, co umożliwi odtworzenie ich w razie różnych zagrożeń.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- Możliwość gromadzenia większej ilości danych cyfrowych o zabytkach do celów ich ochrony, do celów naukowych, badawczych, turystycznych, gospodarczych, inwestycyjnych oraz popularyzujących zabytki wśród obywateli;
- Rozwój bazy sprzętowej pozwoli wydajniej i lepiej pracować w terenie, co skutkować będzie jeszcze bardziej precyzyjną dokumentacją wykonywaną w ramach prac działu. Jednocześnie, znajomość nowych technologii pozwoli na opracowanie współczesnych modeli wytycznych digitalizacyjnych;
- Wdrożenie obsługi serwera kolejki wydruku umożliwi rozbudowę o kolejne urządzenia.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 715 055,38 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.1.18. Zakup sprzętu IT oraz samochodu na potrzeby działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Umowa nr 191/DF-V/RK/2023.

Miejsce: Warszawa, oddziały terenowe NID, pracownie

Czas trwania: 8.11.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa:

- służby konserwatorskie,
- pracownicy administracji,
- pracownicy NID.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Zakupy sprzętu IT realizowane są w celu zapewnienia ciągłości i bezpieczeństwa danych IT wytwarzanych przez Instytut, z których korzystają służby konserwatorskie, pracownicy wszystkich szczebli administracji oraz pracownicy Instytutu. Narodowy Instytut

Dziedzictwa, od wielu lat realizuje ważne zadania publiczne gromadząc zdigitalizowane zasoby o zabytkach w Polsce oraz przygotowując opinie czy też wyznaczając standardy ochrony. NID realizuje również zadania wynikające z dyrektyw unijnych (Inspire) – w imieniu ministra kultury i dziedzictwa narodowego. Konieczne więc było podjęcie działań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa informacji oraz danych, które zgromadzone zostały na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat, a z których korzystają służby konserwatorskie, pracownicy administracji a także oraz pracownicy NID. Utrzymanie bezpiecznej infrastruktury IT wymagało zakupów inwestycyjnych. Coroczny przyrost danych pochodzących z prac inwentaryzacyjnych, dokumentacyjnych jest znaczący i wymagał nowej przestrzeni dyskowej. W celu osiągnięcia bezpiecznego oraz sprawnego działania Narodowego Instytutu Dziedzictwa dokonano następujących zakupów inwestycyjnych:

1. **Zakup dwóch serwerów:** część z dotychczasowych serwerów nie wspiera najnowszych wersji oprogramowania co generuje powstawanie luk bezpieczeństwa. Zakupiono i zainstalowano 2 serwery w serwerowni głównej Instytutu, które są przystosowane do obecnie panujących warunków sieciowych i technologicznych oraz dysponują bieżącymi aktualizacjami producenta, co jest niezbędne dla bezpieczeństwa danych wytwarzanych i gromadzonych przez NID
2. **Zakup przełączników dostępowych do sieci oraz wi-fi w Instytucie:** Używane dotychczas przełączniki były niejednolite, stare i niewspierane. W audycie bezpieczeństwa IT wykonanym dla NID w 2022 roku wskazano na konieczność uruchomienia w Instytucie uwierzytelniania na poziomie dostępu do sieci, czego nie dało się zrealizować na dotychczasowym sprzęcie. Zakupiono przełączniki agregujące oraz przełączniki dostępowe wspierające centralne zarządzanie i ochronę przed nieautoryzowanym dostępem. Zainstalowano i skonfigurowano we własnym zakresie oraz wdrożono urządzenia do infrastruktury sieciowej NID Warszawa.
3. **Zakup macierzy dyskowej do serwerowni w data center replikującej dane z serwerowni głównej:** Zapewnienie bezpieczeństwa danych przechowywanych w NID wymagało zorganizowania serwerowni zapasowej, w tym celu zakupiono macierz dyskową wraz z akcesoriami do serwerowni w datacenter replikującej dane z serwerowni głównej. Poprzez zakup macierzy uzyskaliśmy możliwość uruchamiania awaryjnego kluczowych systemów w Instytucie.
4. **Zakup drukarek:** Zakup urządzeń wielofunkcyjnych typu drukarka/kserokopiarka z czytnikami PaperCUT. (Canon imageRUNNER ADVANCE DX C3922i – 8 szt.) Zakup drukarek był niezbędny do realizacji systemu bezpiecznego wydruku – II etap. W audycie bezpieczeństwa wskazano na brak możliwości zabezpieczenia poufności wydruków na dużych urządzeniach wielofunkcyjnych. Wdrożono I etap, czyli zapewniono bezpieczny system wydruku w siedzibie NID w Warszawie, a poprzez realizację II etapu wdrożono system w oddziałach terenowych NID oraz w Pracowniach. Dostarczono i zainstalowano w lokalizacjach terenowych nowe

- drukarki wspierające prace na aktualnej wersji tenanta pocztowego. Wyeliminowano problem skanowania do folderu wspólnego na dysku sieciowym.
5. **Zakup media serwera:** Nowy media serwer pozwoliłby na znaczące zwiększenie pojemności zasobu dla kopii zapasowych, niestety ze względu na ograniczenia czasowe w bieżącym roku nie udało się przeprowadzić postępowania przetargowego na zakup media serwera.
  6. **Zakup nowego oprogramowania do zarządzania bezpieczeństwem IT:** Wdrożenie systemu do zarządzania infrastrukturą – bezpieczeństwo IT jest niezbędne w celu realizacji nowo postawionych założeń bezpieczeństwa w Narodowym Instytucie Dziedzictwa. Nowo zakupione oprogramowanie do zarządzania infrastrukturą komputerową wspomogą różne procesy, np. procesy przydzielania uprawnień do przeglądanych stron czy plików, usprawni wdrożenie blokady urządzeń USB, pomoże również w przeprowadzeniu inwentaryzacji posiadanego oprogramowania, sprzętu i licencji. Nowe oprogramowanie ułatwi i rozszerzy możliwość monitorowania aktywności sprzętu sieciowego, jak i komputerów użytkowników końcowych. Dział IT będzie mógł sprawniej reagować na powstałe awarie, program pozwoli również na monitorowanie zużycia zasobów przez konkretny sprzęt, czy użytkownika, co pozwoli na eliminację niebezpiecznego ruchu. Zakupione oprogramowanie wdrożono na serwer, etap obecnych prac – testowanie i dystrybucja wtyczki monitorującej na stacjach roboczych.
  7. **Zakup samochodu osobowego na potrzeby działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa:** Dotychczas wykorzystywany samochód służbowy do wyjazdów służbowych został zakupiony w 2005 i jest już wyeksportowany i awaryjny. Zakup nowego samochodu był niezbędny do realizacji statutowych zadań Narodowego Instytutu Dziedzictwa, w szczególności do prowadzenia monitoringu miejsc światowego dziedzictwa UNESCO, obiektów uznanych za Pomniki Historii lub pretendujących do tego miana, odbiorów robót archeologicznych na terenie całej Polski oraz obsługi konferencji, szkoleń i innych wydarzeń organizowanych przez NID a także zapewnienia bezpieczeństwa podróżujących.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu:

- Wzrost możliwości gromadzenia, publikowania, udostępniania i upowszechniania treści cyfrowych o zabytkach w tym zdigitalizowanych materiałów dot. dóbr kultury;
- Zapewnienie ciągłości i bezpieczeństwa danych IT wytwarzanych przez Instytut poprzez dokonane zakupy inwestycyjne;
- Zorganizowano serwerownię zapasową poprzez zakup macierzy dyskowej do serwerowni w data center;
- Wdrożono systemu bezpiecznego wydruku – II etap;

- Wdrożono system do zarządzania infrastrukturą poprzez zakup nowego oprogramowania;
- Poprawiono bezpieczeństwo pracowników w czasie delegacji służbowych poprzez zakup nowego samochodu służbowego.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- Obsługa przechowywania danych w następnych latach pracy i gromadzenia danych;
- Bezpieczeństwo i ograniczenie zależności od jednego źródła przechowywania danych w przypadku awarii;
- Ciąg aktualizacji pozwoli przez kolejne lata pracować na aktualnych wersjach oprogramowania równoważąc aktualizacje po stronie Microsoft;
- Wdrożenie na wszystkich stanowiskach i udostępnienie panelu zgłoszeniowego wraz z pełną funkcjonalnością oraz możliwością rozbudowy o moduły dodatkowe.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 1 029 644,83 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

DOTACJE CELOWE – REMONTOWO – KONSERWATORSKIE

11.1.19. Kontynuacja działań w ramach rewaloryzacji Parku Mużakowskiego w Łęknicy. Umowa nr 329/DF-VII/2023

Miejsce: Park Mużakowski, Łęknica, pracownia terenowa NID

Czas trwania: 5.06.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa:

- użytkownicy parku – turyści z kraju i zagranicy,
- mieszkańcy gminy Łęknica,
- pracownicy w zakresie poprawy warunków bezpieczeństwa użytkowania parku.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Narodowy Instytut Dziedzictwa w ramach swoich działań statutowych administruje w imieniu ministra kultury i dziedzictwa narodowego polską częścią transgranicznego parku Mużakowskiego / Muskauer Park, uznanego za Pomnik Historii i wpisanego w 2004 roku na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Prowadzi w nim prace rewaloryzacyjne w celu odtworzenia walorów historycznej kompozycji i prace związane z realizacją zadań z zakresu bieżącej pielęgnacji parku. Ubiega się o decyzje administracyjne niezbędne do prowadzenia tych prac oraz realizuje zadania edukacyjno-promocyjne. Kontynuacja działań regularnie prowadzonych od 1992 roku jest niezbędna dla utrzymania trwałości

projektu i zachowania odpowiednich standardów utrzymania międzynarodowego obiektu, m.in. zgodnie z wymogami UNESCO. Sukcesywnie prowadzone są działania w zakresie bieżącego utrzymania alejek parkowych oraz pielęgnacji drzewostanu, które mają na celu zachowanie odpowiednich standardów utrzymania zabytkowego parku, założenia oraz zapewnienia bezpieczeństwa zwiedzających, z uwzględnieniem planu ochrony parku oraz niekorzystnych efektów zmian klimatycznych.

Umowa obejmowała realizację zadań w zakresie opracowania projektu pielęgnacji i konserwacji starodrzewia parkowego (w formie inwentaryzacji wybranych rejonów parku, badań statycznych i stanu zachowania, projektu pielęgnacji) oraz w zakresie konserwacji alejek parkowych – zakup materiałów do bieżącego ich utrzymania. Dokumentacja objęła następujące rejonu parku: obszar 1 – rejon Mostu Arkadowego; obszar 2 – rejon Wiaduktu; obszar 3 – rejon Mostu Królewskiego; obszar 4 – rejon Kamienia Pücklera oraz dodatkowo 7 drzew mogących stwarzać potencjalne bezpośrednie zagrożenie dla użytkowników terenu. Zakupiono również specjalistyczne kruszywa do pielęgnacji alei mineralnych.

Efekt medialny: Zgodnie z wymogami umowy o dofinansowaniu informacja o realizacji projektu została umieszczona na stronie NID oraz na terenie parku Mużakowskiego w strefie wejściowej, intensywnie uczęszczanej przez Zwiedzających, w celu szerokiego upowszechnienia informacji o realizacji projektu i jego efektach wśród grup docelowych.

Frekwencja: nie dotyczy.

Zrealizowane cele projektu: Wykonana dokumentacja stanowi niezbędny element prac rewaloryzacyjnych w celu odtworzenia walorów historycznej kompozycji oraz zabiegów związanych z bieżącą pielęgnacją parku. Zakup materiału – kruszywa pozwoli na prowadzenie bieżących prac rewaloryzacyjnych w obrębie alei parkowych. Realizacja zadania przyczyniła się do poprawy stanu zachowania zabytku oraz poziomu bezpieczeństwa na terenie parku.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Na podstawie sporządzonej dokumentacji pozyskane zostaną decyzje administracyjnych niezbędne do prowadzenia prac pielęgnacyjnych przy historycznym drzewostanie parkowym. Sukcesywnie prowadzone działania w zakresie bieżącego utrzymania alejek parkowych oraz pielęgnacji drzewostanu mają na celu zachowanie odpowiednich standardów utrzymania zabytkowego założenia oraz zapewnienia bezpieczeństwa Zwiedzających, z uwzględnieniem planu ochrony parku oraz niekorzystnych efektów zmian klimatycznych.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 148 769,83 zł w ramach dotacji MKiDN

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

DOTACJE CELOWE – PROGRAMY WŁASNE

11.1.20. Realizacja dofinansowań w programie „Wspólnie dla dziedzictwa” realizowanym jako program własny. Umowa nr 307/DF-VII/2023

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Czas trwania: 1.01.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: organizacje pozarządowe będące podmiotami prawa polskiego

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: Program Wspólnie dla dziedzictwa (WDD) w 2023 roku służy dofinansowaniu projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, których celem jest identyfikacja, dokumentacja i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego materialnego, a także sprzyjanie społecznemu zaangażowaniu w ochronę i opiekę nad dziedzictwem materialnym. W programie mogą być dofinansowane projekty mające na celu prace porządkowe przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnych ewidencjach zabytków; działania mające na celu wzmocnienie tradycji rękodzielniczych i tradycyjnych technik budowlanych; działania edukacyjne i popularyzujące wiedzę na temat wartości dziedzictwa materialnego oraz promocję dobrych praktyk w zakresie poszukiwania zabytków zgodnie z obowiązującymi procedurami i zasadami ochrony dziedzictwa archeologicznego.

Budżet na dofinansowania wynosił 1 220 000 zł

Nabór w edycji 2023 ogłoszono 14.04.2023 roku i prowadzony był w okresie 14.04.2023–16.05.2023 roku Wyniki naboru ogłoszono 6.07.2023 roku

Realizacja zadań zakończyła się 31.10.2023 roku (w kilku przypadkach beneficjent ustalił wcześniejszy termin zakończenia). Do 30.11.2023 roku beneficjenci mieli czas na przysłanie sprawozdań końcowych. Kilka sprawozdań wpłynęło po terminie – w związku z tym po rozliczeniu zadania naliczone zostaną kary umowne za opóźnienie. Dwie organizacje pozarządowe nie złożyły sprawozdań z realizacji zadania. Do 31.12.2023 roku w ramach programu rozliczono 7 projektów, 20 projektów jest w trakcie rozliczania.

Program w liczbach:

- Wnioski złożone do naboru programu: 152
- Wnioski błędne formalnie: 36
- Wnioski nierozpatrzone z powodu niezłożenia wymaganych dokumentów: nie dotyczy
- Wnioski rozpatrzone pozytywnie: 116
- Wnioski rozpatrzone negatywnie: nie dotyczy
- Wnioski złożone w trybie odwoławczym: nie dotyczy
- Wnioski, które w trybie odwoławczym uzyskały dotację: nie dotyczy

- Kwota, o którą ubiegali się wnioskodawcy we wnioskach poprawnych formalnie: 6 063 825,60 zł
- Kwota przyznanej dotacji: 1 220 000,00 zł
- Kwota dotacji wypłaconej w 2023 roku: 1 220 000,00 zł
- Kwota niewykorzystanej dotacji w 2023 roku: 4.310,71 zł
- Kwota zwrotów dotacji niewykorzystanej: 847,29 zł
- Kwota zwrotów dotacji po odzyskaniu podatku VAT: 0 (stan na 31.12.2023 r.)
- Kwota kar umownych naliczonych w 2023 roku w związku niedotrzymaniem zapisów umów: Trwa rozliczanie umów beneficjentów. Ostateczna kwota odsetek za nieterminowy zwrot dotacji i kar za opóźnienie w złożeniu raportów zostanie wygenerowana po zakończeniu rozliczania wszystkich umów.
- Kwota zwrotów RAZEM: 4.310,71 zł (zwroty niewykorzystanej dotacji od Beneficjentów w tym 847,29 zł przekazano do MKiDN). (stan na 31. 12.2023 r.)
- Podpisano 29 umów.
- Liczba podpisanych aneksów: 5.

Efekt medialny:

W ramach działań promocyjnych dotyczących programu Wspólnie dla dziedzictwa na bieżąco zamieszczano informacje na stronach internetowych NID (np. informacje o naborze, wynikach naboru nid.pl/bip-ogloszenia/) oraz posty na Facebooku NID (14 postów). Na bieżąco prowadzono dedykowaną grupę na Facebooku: „Wspólnie dla dziedzictwa”, która na koniec okresu sprawozdawczego posiada 705 członków, w tym czasie NID opublikował 55 postów. Wśród członków grupy są uczestnicy (organizacje pozarządowe i wolontariusze) różnych edycji programu Wspólnie dla dziedzictwa oraz inne osoby zainteresowane tematyką dziedzictwa i opieki nad zabytkami.

Ponadto w IV kwartale 2023 roku zamieszczono artykuły i reklamy na portalu kultura.onet.pl, noizz.pl i businessInsider.com.pl, w których przybliżono cele i efekty programu, rolę wolontariatu w opiece nad zabytkami oraz wybrane zrealizowane w obszarze opieki nad dziedzictwem kulturowym projekty uczestników programu, czyli organizacji pozarządowych z udziałem wolontariuszy.

Zasięg artykułu „Pieć zabytków uratowanych dzięki zaangażowaniu zwykłych Polek i Polaków” opublikowanego na portalu Noizz.pl to 15 613 unikalnych użytkowników. Artykuł „Społeczni opiekunowie zabytków, czyli jak wolontariat przyczynia się do ochrony dziedzictwa narodowego” na portalu onet.kultura zgromadził 14 191 unikalnych użytkowników. Dodatkowo promocja obydwu tekstów objęła publikacje postów na Facebooku i Instagramie Noizz, gdzie osiągnęła łączny zasięg 14 191 osób.

Podczas realizacji programu na bieżąco śledzono postępy realizacji Zadań poprzez kontakt telefoniczny, e-mailowy, a także przez monitorowanie działań na stronach internetowych i profilach w social mediach. Ponadto na bieżąco kontaktowano się z przedstawicielem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (z Centrum Informacyjnego) w zakresie akceptacji oznaczeń logotypu MKiDN na materiałach

informacyjnych i promocyjnych Beneficjentów – wynikających z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 maja 2021 roku w sprawie określenia działań informacyjnych.

Zrealizowany przez NID w 2022 roku w ramach środków finansowych z Krajowego Programu Ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022 film dokumentalny był promowany podczas spotkań i wydarzeń NID, a także w mediach społecznościowych i w audycjach radiowych (w sierpniu 2023 roku w Radiu dla Ciebie, w grudniu 2023 roku III Programie Polskiego Radia-Trójce. Ponadto został wpisany do bazy polskiej kinematografii FILMPOLSKI.PL, prowadzonej przez Państwową Wyższą Szkołę Filmową, Telewizyjną i Teatralną im. Leona Schillera w Łodzi: filmpolski.pl/fp/index.php?film=1262784.

Na stronach FB PKN ICOMOS zamieszczono posty promujące wydawnictwo NID Coś bierzemy coś dajemy – Reportaże o wolontariacie dla dziedzictwa i film Sztuka pamiętania. Ponadto w biuletynie informacyjnym PKN ICOMOS „CoMiesięcznik” zawarto wzmiankę o filmie wraz linkiem do strony YT NID, na której jest zamieszczony (1,4 tys. wyświetleń).

Ponadto wśród materiałów promocyjnych dot. programu WDD wyprodukowano ulotki, torby materiałowe i notesy książkowe.

Podczas trwającej w dniach 4–5.12.2023 roku w Arkadach Kubickiego na Zamku Królewskim w Warszawie konferencji Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS „Społeczna opieka nad zabytkami – doświadczenia, zadania, możliwości”, koordynatorka programu Wspólnie dla dziedzictwa z NID przedstawiła w sesji III „Wsparcie systemu ochrony zabytków dla społecznej opieki nad zabytkami” prezentację „Wolontariat dla dziedzictwa na przykładzie programu dotacyjnego Narodowego Instytutu Dziedzictwa Wspólnie dla dziedzictwa”.

Na bieżąco prowadzono także zakładkę na stronie NID nid.pl/dotacje/wspolnie-dla-dziedzictwa/ dotyczącą programu Wspólnie dla dziedzictwa, gdzie zgromadzone są dane dotyczące wszystkich edycji programu od 2016 roku oraz aktualnie trwającej edycji wraz z niezbędnymi dokumentami programowymi, wynikami naborów oraz informacjami promocyjnymi i fotogalerią z realizacji przykładowych dofinansowanych projektów. Statystyki tej strony podane są powyżej.

W sumie, program „Wspólnie dla dziedzictwa” wzmiankowany był w mediach 208 razy – łączny zasięg 477 148.

Frekwencja:

- 29 organizacji pozarządowych otrzymało dofinansowanie na realizację projektów na rzecz opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym,
- 552 wolontariuszy uczestniczyło w realizacji projektów,
- ponad 130 000 aktywnych i biernych odbiorców projektów.

Zrealizowane cele projektu: Działania zrealizowane w ciągu 2023 roku służyły realizacji głównego celu programu „Wspólnie dla dziedzictwa”, jakim jest tworzenie warunków do zrównoważonej ochrony dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego wartości dla rozwoju społecznego obecnych i przyszłych pokoleń Polaków.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Powstałe w ramach programu efekty i produkty (w formie umożliwiającej ich publikację w Internecie) – zamieszczane są przez beneficjentów na ich stronach internetowych dla szerokiej publiczności oraz popularyzowane przez NID we własnych portalach/kontaktach społecznościowych Są to m.in. powstałe opracowania dokumentujące dziedzictwo, w tym m.in. inwentaryzacje (55), bazy danych dot. dziedzictwa kulturowego (22), publikacje i foldery dot. dziedzictwa kulturowego (58), ścieżki edukacyjne (9), podcasty tematyczne, filmy edukacyjne i instruktażowe.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 1 220 000 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.1.21. Realizacja dofinansowań w programie „Niematerialne – przekaz dalej” realizowanym jako program własny. Umowa nr 308/DF-VII/2023

Miejsce: terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Czas trwania: 1.01.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: organizacje pozarządowe będące podmiotami prawa polskiego

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Program dotacyjny Narodowego Instytutu Dziedzictwa „Niematerialne – przekaz dalej” został po raz pierwszy ogłoszony w 2023 roku Program służy dofinansowaniu projektów ściśle związanych ze zjawiskami wpisanymi na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, realizowanych przez organizacje pozarządowe współpracujące z Depozytariuszami tych zjawisk. Dofinansowane projekty mają zwiększać wiedzę społeczeństwa na temat roli tego dziedzictwa w kulturze lokalnej i ogólnopolskiej, aktywizować społeczności lokalne i budować sieci współpracy w zakresie poznawania, ochrony i opieki nad dziedzictwem niematerialnym. W programie zostały określone trzy rodzaje kwalifikowanych działań:

- działania związane z dokumentowaniem elementów niematerialnego dziedzictwa prowadzące do ich głębszego utrwalenia, zachowania dla kolejnych pokoleń oraz popularyzujące lokalne niematerialne dziedzictwo;
- projekty wspierające międzypokoleniowy przekaz wiedzy i umiejętności, prowadzące do nabycia nowych kompetencji we wszystkich dziedzinach związanych z danym zjawiskiem;

- działania edukacyjne prowadzące do wzmocnienia świadomości społecznej, szczególnie wśród młodego pokolenia, na temat roli dziedzictwa niematerialnego w kulturze lokalnej i ogólnopolskiej.

Budżet na dofinansowania wynosił 300 000 zł

Nabór w edycji 2023 ogłoszono 14.04.2023 roku i prowadzony był w okresie 14.04.2023–16.05.2023 roku Wyniki naboru zostały ogłoszone 5.07.2023 roku.

Realizacja zadań zakończyła się 31.10.2023 roku Do końca listopada Beneficjenci zobowiązani byli złożyć raporty z wykonania zadań (dotrzymanie terminu określane na podstawie daty stempla pocztowego nadawczego). W określonym umowami terminie zostało złożonych 8 raportów, kolejne 2 złożone zostały w grudniu, a ostatni w styczniu 2024 roku

Do końca grudnia 2023 roku zostały przyjęte i rozliczone raporty z wykonania 4 zadań. Pozostałe są w trakcie uzupełniania i weryfikacji.

Program w liczbach:

- Wnioski złożone do naboru programu: 50
- Wnioski błędne formalnie: 7
- Wnioski nierozpatrzone z powodu niezłożenia wymaganych dokumentów: nie dotyczy
- Wnioski ocenione przez ekspertów pozytywnie: 43 (wnioski ocenione przez ekspertów)
- Wnioski ocenione przez ekspertów negatywnie: nie dotyczy
- Wnioski złożone w trybie odwoławczym: nie dotyczy
- Wnioski, które w trybie odwoławczym uzyskały dotację: nie dotyczy
- Kwota, o którą ubiegali się wnioskodawcy we wnioskach poprawnych formalnie: 1 537 099,80 zł
- Kwota przyznanej dotacji: 300 000 zł
- Kwota dotacji wypłaconej w 2023 roku: 300 000 zł
- Kwota niewykorzystanej dotacji w 2023 roku: będzie ostatecznie określona po przyjęciu raportów rozliczeniowych, które są procedowane
- Kwota zwrotów dotacji niewykorzystanej: 704,81 zł stan na 31.12.2023 r.
- Kwota zwrotów dotacji po odzyskaniu podatku VAT: nie odnotowano
- Kwota kar umownych naliczonych w 2023 roku w związku niedotrzymaniem zapisów umów: będą naliczone dla co najmniej 2 zadań, ich kwota będzie ostatecznie określona po przyjęciu wszystkich raportów, na dzień 31.12.2023 r. nie zostały jeszcze naliczone
- Kwota zwrotów RAZEM: 704,81 zł zwroty niewykorzystanej dotacji od Beneficjentów w tym 4,80 zł przekazano do MKiDN). (stan na 31. 12.2023 r.)
- Podpisano 11 umów.
- Liczba podpisanych aneksów: 4.

Efekt medialny: Podstawowe informacje o programie są publikowane na stronie NID, gdzie została stworzona zakładka o programie (nid.pl/dotacje/niematerialne-przekaz-dalej/). Na stronie oraz na mediach społecznościowych NID były także regularnie publikowane informacje o wydarzeniach związanych z niematerialnym dziedzictwem kulturowym oraz o programie „Niematerialne – przekaz dalej”, publikowane w związku obchodzonymi w 2023 roku 20. rocznicą powstania Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz 10. rocznicą Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego (organizacja rocznic była przedmiotem odrębnego zadania). Na Facebooku NID opublikowano 5 postów o łącznym zasięgu 7950.

Materiał na temat programu pojawił się w Polskim Radiu. W sumie, w mediach (social media, portale, radio, tv) program „Niematerialne – przekaz dalej” wzmiankowany był 63 razy – łączny zasięg 178 872.

Frekwencja: 11 zadań dofinansowanych w ramach programu

Zrealizowane cele projektu: działania zrealizowane w ciągu 2023 roku służyły realizacji głównego celu programu „Niematerialne – przekaz dalej”, jakim jest wspieranie przekazu pokoleniowego, ochrony i popularyzacji zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Podstawowym efektem pierwszej edycji programu jest jego zaistnienie w świadomości społecznej, przede wszystkim w świadomości Depozytariuszy niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Działania NID w zakresie upowszechniania programu będą kontynuowane od początku 2024 roku, w tym poprzez realizację kolejnej edycji programu.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 300 000 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2. WYKAZ ZADAŃ ZREALIZOWANYCH W RAMACH DOTACJI PODMIOTOWYCH/ZWIĘKSZENIA BUDŻETOWE

Dotacje podmiotowe – zwiększenia (sprawozdanie na 31.12.2023)			
1	Działalność Pracowni digitalizacji 2D i 3D	650 000 zł	Karol Czajkowski
2	Kontynuacja działalności Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie	1 730 000 zł	Marta Oręziak
3	Współpraca z Rządową Agencją Rezerw Strategicznych na podstawie decyzji Ministra KiDN z 19 grudnia 2022 r.	3 700 000 zł	Marta Oręziak
4	Podpisanie przez generalnego konserwatora zabytków zmiany Regulaminu międzynarodowego Konkursu Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS	20 000 zł	Beata Szczepanek-Zera

	im. prof. Jana Zachwatowicza na najlepsze prace dyplomowe studentów szkół wyższych podejmujące problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego		
5	Opracowanie specjalistycznych opinii w związku z powierzeniem NID przez MKiDN prowadzenia postępowań administracyjnych w przedmiocie pozwolenia na wywóz zabytków za granicę	68 000 zł	Monika Ośkiewicz
6	Działalność Centrum Architektury Drewnianej	100 000 zł	Natalia Skiepmo
7	Koordinacja Europejskich Dni Dziedzictwa	100 000 zł	Elżbieta Ofat
8	Przygotowanie specjalistycznych ekspertyz	100 000 zł	Elżbieta Jagielska
9	Dofinansowanie działalności bieżącej w zakresie realizowanych zadań statutowych w roku 2023 z tytułu wzrostu kosztów ponoszonych na czynsze, media, zabezpieczenie systemów informatycznych, inne koszty administracyjne, paliwo	1 700 000 zł	Monika Tobiasz
10	Wykonanie raportu w ramach III cyklu sprawozdawczości okresowej UNESCO dla Cerkwi drewnianych w polskim i ukraińskim regionie Karpat miejsca światowego dziedzictwa UNESCO oraz organizacji warsztatów szkoleniowych dla osób zaangażowanych z ramienia zarządców pozostałych miejsc światowego dziedzictwa w Polsce	50 000 zł	Anna Marconi-Betka
11	Koszty najmu powierzchni biurowej dla pracowników i zasobów archiwalnych Oddziału Terenowego NID we Wrocławiu	70 000 zł	Monika Tobiasz
12	Współorganizacja konferencji szkoleniowej pod roboczym tytułem „Praktyczne aspekty zwalczania zagrożeń przeciwko dziedzictwu kulturowemu na tle lokalnych uwarunkowań archeologiczno-sakralnych – małe ojczyzny”	60 000 zł	Monika Ośkiewicz
13	Druk publikacji „Drzwi i bramy w architekturze świeckiej miasta Jarosławia od końca wieku XVIII do roku 1939”	30 000 zł	Maria Wierzchoś
14	Opracowanie materiałów do wydania dwutomowego albumu o pomnikach historii w wersji polskiej i angielskiej	54 000 zł	Maria Wierzchoś
15	Utworzenie 1 dodatkowego etatu ds. procedury uznania obiektów za Pomnik Historii oraz monitoringu wszystkich miejsc uznanych za Pomnik Historii	34 000 zł	Anna Hanaka
16	Przejęcie archiwum zbiorów Polskiego Związku Esperantystów oraz utworzenia Centrum Niematerialnego Dziedzictwa kulturowego wraz z przestrzenią konferencyjną	200 000 zł	Monika Tobiasz

11.2.1. Działalność Pracowni digitalizacji 2D i 3D

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 2023 rok ze skutkami na lata kolejne.

Grupa docelowa: Pracownicy Narodowego Instytutu Dziedzictwa, architekci i projektanci, konserwatorzy zabytków, historycy sztuki, studenci architektury i dziedzin pokrewnych, wszyscy zainteresowani technologią cyfrową w ochronie dziedzictwa.

Partnerzy/współorganizatorzy: brak.

Opis:

Projekt zakładał budowę i rozwój w Narodowym Instytucie Dziedzictwa dwóch pracowni digitalizacji – tej związanej z cyfryzacją materiałów archiwalnych (2D) oraz z trójwymiarową digitalizacją architektury (3D), funkcjonujących razem pod szyldem Działu Digitalizacji. Środki z wniosku miały posłużyć na zatrudnienie 12 osób – w tym 8 skanerzystów, dwóch pracowników merytorycznych zajmujących się obróbką danych, 1 redaktora treści publikowanych na naszym flagowym portalu zabytek.pl oraz 1 specjalisty IT odpowiedzialnego za utrzymanie i rozwój infrastruktury informatycznej obsługującej systemy digitalizujące. Taki zasób pracowników pozwoliłby na obsługę wszystkich ośmiu urzędzeń skanujących będących w dyspozycji NID, oraz kontynuację w szerokim zakresie prac digitalizacyjnych trwających od ubiegłego roku w instytucie. Jednocześnie, pracownicy ci zapewniłoby wsparcie dla działań funkcjonującego w NID Centrum Kompetencji ds. digitalizacji architektury działając na rzecz popularyzacji i wypracowania standardu digitalizacyjnego dotyczącego obiektów architektury i zabytkowego wyposażenia.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: W ramach pozyskanej dotacji udało się zatrudnić 5 osób – specjalistów z zakresu digitalizacji i obsługi urzędzeń skanujących 2D oraz jedną specjalizującą się w modelowaniu 3D i obsłudze laserowego skanera trójwymiarowego. W wyniku prowadzonych działań digitalizacyjnych przeprowadzono skanowanie oraz opisanie metadanymi i zdeponowanie w cyfrowym repozytorium następujących zasobów archiwalnych:

- teki Ciołka „Ogrody rezydencjonalne” – kontynuacja prac z roku 2022,
- teki Ciołka „Plany” – kontynuacja prac z 2022 r.,
- teki Ciołka „Ogrody klasztorne”,
- teki Ciołka „Słownik ogrodników i twórców ogrodów”,
- teki Ciołka „Słownik sztuki ogrodowej”,
- fototeka lotnicza, negatywy kolorowe,
- fototeka naziemna ODZ,
- karty ewidencyjne zabytków nieruchomych i archeologicznych – stały wpływ od WKZ.

Statystyki przeprowadzonych prac wskazują że zeskanowano i wprowadzono 21 527 rekordów do Centralnej Bazy Danych. Na jeden rekord składa się jedna jednostka archiwalna, składająca się od 1 do nierzadko kilkudziesięciostronicowego dokumentu. Każdy dokument, w toku opracowania, zostaje opatrzony odpowiednim zestawem metadanych i deponowany w bazie. Z grupy kart ewidencji zabytków nieruchomych i archeologicznych zeskanowano i wprowadzono do Centralnej Bazy Danych o Zabytkach 9362 rekordów. Fototeka naziemna ODZ to zasób archiwalny którego digitalizację rozpoczęto jesienią 2023. Do końca roku udało się z zeskanować 3800 zdjęć, które stale na bieżąco są archiwizowane w Bazie.

Jednocześnie, pracownicy digitalizacyjnego zespołu terenowego, zajmującego się pomiarami obiektów architektury i wykonywaniem dokumentacji trójwymiarowej, odbyli wyjazdy dokumentacyjne do kościoła w Graboszewie, kościoła w Rogach, i ruin kościoła pojezuickiego w Chodlu. Wykonano wówczas pełne inwentaryzacje obiektów – w tym: wielopozycyjne skanowanie laserowe, komplet dokumentacji (fotogrametryczne modele 3D bryły zewnętrznej, panoramy 360 st., pomiary geodezyjne). Rozpoczęto szeroki projekt prac digitalizacyjnych w klasztorze w Czerwińsku, obejmujący cały korpus wieżowy w części zachodniej klasztoru. Zgromadzony materiał jest na bieżąco opracowywany a dane źródłowe umieszczane w repozytorium.

W sprawozdawanym okresie wykonano również pomiary w pięciu obiektach z listy Pomników Historii – klasztorze Norbertanek w Strzelnie, klasztorze w Sulejowie, kolegiacie w Opatowie, katedrze we Włocławku oraz katedrze w Płocku. Obiekty te stały się poligonem testowania nowych metod digitalizacji obiektów stanowiących wyposażenie zabytków – epitafiów, nagrobków, detalu kamieniarskiego, rzeźbiarskiego. W każdym z wymienionych obiektów przeprowadzono digitalizację najznamienitszych elementów wyposażenia, oraz, na potrzeby promocji Pomników Historii, wykonano pełną dokumentację fotograficzną (zdjęcia lotnicze, zdjęcia naziemne – zewnątrz, wewnątrz, detal). Prace te posłużyły jako podstawa opracowania dwóch publikacji opracowanych przez pracowników działu – „Nowoczesne technologie w dokumentacji zabytków. Spójny system zbierania, opracowania i prezentacji danych jako podstawa działań konserwatorskich” (Karol Czajkowski) oraz „Inwentaryzacja zabytków drewnianego budownictwa przemysłowego – przeszłość, teraźniejszość i postulaty na przyszłość” (dr Klara Kantorowicz).

Jednocześnie, pracownicy w okresie sprawozdawczym brali czynny udział w pracach przygotowawczych związanych z projektem inwentaryzacji dziedzictwa na Ukrainie w ramach działań Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie, koordynując część związaną z digitalizacją architektury oraz prowadząc webinary i szkolenia dla zagranicznych partnerów. W ramach czynności popularyzatorskich, pracownicy Działu Digitalizacji poprowadzili szkolenie „Warsztat fotografii dokumentacyjnej”, wykładali na konferencjach – „Kierunki ochrony i zrównoważonego zarządzania dziedzictwem architektury drewnianej. 20 lat wpisu drewnianych kościołów południowej Małopolski oraz 10 lat wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat na Listę światowego

dziedzictwa UNESCO”; w ramach spotkań Świętokrzyskiej Akademii Dziedzictwa, „Opisanie Zabytków. Techniki wspomagające procesy dokumentacji i badania dziedzictwa” oraz współtworzyli konferencję dotyczącą technik digitalizacyjnych p.t. ETHER: Eternal Heritage / Wieczne Dziedzictwo.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Doświadczenie związane z pracą przy digitalizacji archiwaliów i obiektów zabytkowych pozwala na budowę i rozwój zespołu wyspecjalizowanego, czerpiącego wiedzę z własnego doświadczenia. Podczas ubiegłego roku udało się taki zespół stworzyć – profesjonalny, chętny do współpracy i kontynuowania zleconych zadań. Wytworzone w ramach działań materiały, służą całemu środowisku konserwatorskiemu – jako precyzyjna inwentaryzacja i baza źródłowa w opracowaniach naukowych. Wszelkie dane publikowane w Internecie, szczególnie w czasie wojny, stanowią najlepsze z możliwych zabezpieczeń na wypadek utracenia materiału źródłowego.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 627 246,36 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.2. Kontynuacja działalności Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie.

Działalność Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie w 2023 roku skupiała się w następujących obszarach:

1. Polsko-ukraińskie projekty o charakterze eksperckim, specjalistycznym oraz badawczym;
2. Inwentaryzacji strat dziedzictwa kulturowego Ukrainy (Ukrainian Heritage Rescue Project (UHRP));
3. Wsparcia działań mających na celu przeciwdziałanie nielegalnemu wywozowi zabytków z terenu Ukrainy w wyniku rosyjskiej agresji;
4. Działalność Centrum na forum organizacji międzynarodowych;
5. Działania informacyjne w zakresie polskiego zaangażowania w pomoc sektorowi kultury Ukrainy;
6. Organizacja transportów humanitarnych dla ukraińskich instytucji kultury.

Miejsce:

- Zadanie 1: online wolny dostęp, Kraków;
- Zadanie 2: Ukraina (obwody czernihowski i chersoński, Kijów), Polska (Warszawa);
- Zadanie 3: Warszawa (online);
- Zadanie 4: Berlin, Lwów, Paryż, Bruksela, Larnaca, Wrocław, Gdynia, Kielce, Warszawa, Kraków;
- Zadanie 5: ponad 50 krajów na świecie, online – bez ograniczeń;
- Zadanie 6: Polska – Ukraina.

Czas trwania: 16.01.2023 – 31.12.2023 r.

Zadanie 1: 18/25-26 maja 2023 r., 27-29 listopada 2023 r.

Zadanie 2:

- podpisanie memorandum o współpracy w ramach projektu: 23.05.2023;
- prace dokumentacyjnych w terenie od 15.11.2023 (epizodycznie dokumentację 2 obiektów przeprowadzono w czerwcu);
- od października 2022 odbyły się 4 wstępne wyjazdy studyjne do obwodów czernihowskiego, kijowskiego i chersońskiego, które miały na celu ocenę skali strat kulturowych, wybór terenu działań oraz zaplanowanie wstępnego harmonogramu prac dokumentacyjnych.

Zadanie 3: 14 grudnia 2023 (4h)

Zadanie 4: od 1 lutego do 22 września 2023 r.

Zadanie 5: 1 stycznia 2023 – 31 grudnia 2023 r.

Zadanie 6: 1 stycznia 2023 – 31 grudnia 2023 r.

Grupa docelowa:

Zadanie 1: ukraińskie środowiska muzealne, inwentaryzatorzy muzealni, muzealnicy odpowiedzialni za bezpieczeństwo i ewakuację zbiorów w sytuacjach kryzysowych; pracownicy Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. B. Woźnickiego.

Zadanie 2: ukraiński sektor ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym (Ministerstwo Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy, MKIP); środowiska naukowe Ukrainy i Polski (archeologia, historia, ochrona dziedzictwa kulturowego, konserwacja zabytków); forum międzynarodowe (organizacje z sektora ochrony dóbr kultury)

Zadanie 3: uczestnicy rynku sztuki (kolekcjonerzy, marszandzi, antykwariusze, pracownicy domów akcyjnych), inspektorzy Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków, osoby zainteresowane tematyką ochrony dóbr kultury.

Zadanie 4: prawnicy oraz eksperci zainteresowani problematyką zbrodni wojennych na Ukrainie, pracownicy organów ukraińskiego wymiaru sprawiedliwości oraz środowiska ochrony zabytków, przedstawiciele organizacji międzynarodowych, przedstawiciele Państw Stron Konwencji 1970, prawnicy i badacze Międzynarodowego Prawa Humanitarnego przedstawiciele korpusu dyplomatycznego, wojska, policji, misji unijnych, a także eksperci z dziedziny dziedzictwa niematerialnego, członkowie grupy eksperckiej dot. zagadnień celnych zw. z dobrami kultury reprezentujący 27. Państw członkowskich UE, naukowcy, eksperci, studenci z Polski i Ukrainy.

Zadanie 5: interesariusze dziedzictwa kulturowego Ukrainy, media w Polsce i na świecie.

Zadanie 6: instytucje kultury w Ukrainie.

Partnerzy/współorganizatorzy:

Zadanie 1: Muzeum Narodowe w Krakowie, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, ICOM Ukraine

Zadanie 2: Partner projektu: Ministerstwo Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy. Instytucje współpracujące (w ramach umów o współpracy lub delegowania pracownika/-ów): Instytut Archeologii Ukraińskiej Narodowej Akademii Nauk w Kijowie, Kijowski Instytut Naukowo-Badawczy Ekspertyz Kryminalnych, organizacja Truth Hounds, Departament Kultury w Czernichowie, Regionalny Inspektorat Ochrony Stanowisk Historycznych i Kulturowych w Chersoniu, Narodowy Kijowsko-Peczerski Rezerwat Historyczno-Kulturowy, Ratownicza Służba Archeologiczna Ukraińskiej Narodowej Akademii Nauk we Lwowie.

Zadanie 4: Instytut Pileckiego, Centrum Liberale Moderne, Misja Doradcza Unii Europejskiej w Kijowie, UNESCO, Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, Instytut Bezpieczeństwa Dziedzictwa, miasto Gdynia, Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej, Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie, Narodowy Instytut Dziedzictwa; Partnerzy: Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, Kijowski Narodowy Uniwersytet Budownictwa i Architektury (KNUBA), Narodowy Uniwersytet „Politechnika Zaporoska”, Narodowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”, Narodowy Związek Architektów Ukrainy, Stowarzyszenie Architektów Polskich (SARP), UrbanJungle, Instytut Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Muzeum Dialogu Kultur w Kielcach, Ambasador Ukrainy Wasyla Zwarycz, Cypryjska Akademia Bezpieczeństwa i Obrony (CSDA), Europejskie Kolegium Bezpieczeństwa i Obrony na Cyprze, Ambasada RP na Cyprze.

Zadanie 5: Ambasada Ukrainy w Polsce, Ministerstwo Kultury i Polityki Informacyjnej Ukrainy, Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej, Fundacja OBMIN, Stałe Przedstawicielstwo RP przy Radzie Europy, Stałe przedstawicielstwo RP przy UNESCO, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Departament Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej, Instytuty Polskie i Ambasady RP, instytucje kultury podległe MKiDN.

Opis:

Zadanie 1: W dniach 18, 25 i 26 maja Narodowy Instytut Dziedzictwa zorganizował w formie online cykl wykładów, dedykowanych dla wyspecjalizowanych muzealników ukraińskich. Projekt został zrealizowany w ramach Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie w porozumieniu z Narodowym Instytutem Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów oraz w odpowiedzi na zgłaszane wcześniej zapotrzebowanie ze strony ukraińskich instytucji muzealnych. Do zadań należało zaproszenie do zaprezentowania wykładów przez prelegentów, zapewnienie pomieszczenia w budynku NID i obsługi techniczno-informatycznej wydarzenia, zapewnienie tłumaczenia pisemnego oraz konsekwentnego na język ukraiński, skierowanie zaproszeń do ukraińskiego ICOM i za jego pośrednictwem

do muzealników na terenie Ukrainy, Ministerstwa Kultury i Polityki Informacyjnej (wiceminister Kateryny Czujewy), Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. B. Woźnickiego, Narodowego Rezerwatu Ławra Kijowsko-Peczerska, bieżące monitorowanie spotkań i uczestniczenie w charakterze koordynatorów wydarzenia oraz komunikacji pomiędzy wykładowcami a uczestnikami (pomoc językowa, koordynacja czatu i dyskusji). Tłumaczenie na j. ukraiński części prezentacji zostało wykonane w ramach Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie, przygotowanie spotkania na platformie TEAMS oraz koordynacja techniczno-informatyczna została zapewniona przez NID.

Wykłady skierowane były do inwentaryzatorów muzealnych i osób odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i ewakuację zbiorów w sytuacjach kryzysowych.

W dniach 27–29 listopada 2023 roku NID zorganizował wizytę studyjną dla pracowników Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki. Temat wizyty studyjnej „Muzeum w zabytku” został wywołany przez ukraińskiego partnera w związku z tym, że w skład LNGS wchodzi 21 oddziałów, znajdujących się w rejestrowych zabytkach, w tym kamienicach, zespołach pałacowych, zamkach, kościołach itd., jak również pojawiły się problemy konserwatorskie zespołów zabytkowych przejętych niedawno przez Galerię (Rezerwat Historyczno-Architektoniczny w Żółkwi). Współpraca Narodowego Instytutu Dziedzictwa z Lwowską Narodową Galerią Sztuki odbywa się na podstawie Umowy o współpracy z dnia 07.09.2021 roku

Zadanie. 2: Ukrainian Heritage Rescue Project zakłada przeprowadzenie pilotażowej inwentaryzacji i dokumentacji strat dóbr kultury, jakie powstały na skutek działań wojennych lat 2022-2023 w dwóch obwodach Ukrainy (czernihowski i chersoński), szczególnie narażonych na szeroki wachlarz różnorodnych czynników destrukcyjnych. Prace te realizowane są przez zespół specjalistów ukraińskich, kierowany i wspierany przez NID. Koncepcja projektu wpisuje się ideę *preservation by record*, czyli doraźnego zabezpieczenia relikwów materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez jak najdokładniejsze ich zadokumentowanie, co w realiach obszarów post-konfliktowych pozostaje wciąż najskuteczniejszą (i nierzadko jedyną realną) formą działań konserwatorskich. W formułowaniu metodyki UHRP wykorzystane zostały wcześniejsze polskie doświadczenia w zakresie inwentaryzacji i zabezpieczania dóbr kultury na terenach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, pozyskane w latach 2003-2012 przez ekspertów resortu kultury, przydzielonych do Polskich Kontyngentów Wojskowych w Iraku i Afganistanie.

Projekt łączy w sobie założenia metodyczne archeologii nieinwazyjnej i ewaluacji architektoniczno-konserwatorskiej, które eliminują konieczność jakiegokolwiek naruszenia cennej tkanki historycznej. Zarazem ma charakter wysoce interdyscyplinarny – istotnym jego elementem jest szerokie zastosowanie zaawansowanych technologii prospekcji i monitoringu (teledetekcja satelitarna) oraz metod dokumentacji cyfrowej (fotogrametria, skanowanie laserowe 3D), które uzupełniają standardową, tradycyjną dokumentację opisową i fotograficzną. Również deponowanie i klasyfikacja pozyskanych danych

przewidziana została jako wychodząca naprzeciw nowoczesnym standardom, spełniać ma bowiem normy systemu informacji geoprzestrzennej (GIS).

Prace dokumentacyjne nie skupiają się wyłącznie na samym zapisie materialnych przejawów szkód w sferze zasobów kulturowych. W przyjętej koncepcji metodycznej ważnym aspektem pozostaje szerszy kontekst dokumentowanych zdarzeń. Analiza zobrazowań satelitarnych i innych odtajnionych źródeł, protokołów zniszczeń, a także rejestracja relacji naocznych świadków, pozwalają na zrekonstruowanie okoliczności poszczególnych incydentów naruszenia obiektów dziedzictwa kulturowego. W części analizowanych przypadków możliwe jest wskazanie konkretnych jednostek wojskowych lub dowódców ponoszących odpowiedzialność za tego rodzaju działania czy wręcz indywidualnych sprawców.

Wymiernym efektem projektu będzie opublikowanie finalnych raportów nt. stanu wojennych strat dziedzictwa kulturowego obu dokumentowanych obwodów, a także udostępnienie cyfrowej bazy geoprzestrzennej, zawierającej całość dokumentacji.

Zadanie 3: Tematem szkolenia były ukraińskie i polskie przepisy dotyczące wywozu zabytków za granicę, zasady przywozu zabytków na teren Unii Europejskiej, najbardziej charakterystyczne typy zabytków, które są zagrożone nielegalnym wywozem z Ukrainy – ikony oraz zabytki archeologiczne, działania Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie na rzecz zabezpieczenia zabytków i instytucji kultury. Szkolenie było poprowadzone przez specjalistów z Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Wydarzenie odbyło się online i było ogólnodostępne (po uprzedniej rejestracji). W ramach szkolenia przeprowadzono sesję pytań i odpowiedzi, które uczestnicy mogli kierować do prelegentów.

Zadanie 4: Na poziomie międzynarodowym, Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie prowadziło w 2023 roku działania o charakterze informacyjnym i podnoszącym świadomość na temat zniszczeń dziedzictwa kultury na Ukrainie, a pracownicy Centrum oraz Narodowego Instytutu Dziedzictwa prowadzili intensywną działalność na forum organizacji międzynarodowych, m.in. w UNESCO. Tworzenie możliwości do spotkań i do merytorycznej dyskusji, wymiany informacji z udziałem ekspertów z Ukrainy, było niezwykle ważnym elementem budowania regionalnej współpracy i solidarności, tak aby uniknąć sytuacji normalizacji i zobojętnienia na trwającą wojnę. W 2023 roku pracownicy wzięli udział w 12. wydarzeniach o charakterze międzynarodowym, współpracując z instytucjami międzynarodowymi i krajowymi, docierając do szerokiego grona odbiorców. Ekspertom, naukowcom, studentom, pracownikom organizacji międzynarodowych, dyplomatom, pracownikom służb wojskowych, a także osobom zainteresowanym zaprezentowano działalność pomocową dla Ukrainy, a także wiedzę ekspercką związaną z tematyką niszczenia dóbr kultury.

Zadanie 5: W ramach realizacji zadania prowadzono stały monitoring informacji na temat sytuacji na Ukrainie oraz w zakresie polskiego zaangażowania dla ratowania dziedzictwa kulturowego Ukrainy.

Działania promocyjne były oparte w dużym stopniu na kolportażu i promocji raportu z działalności Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie *Saving Ukraine's culture. Polish Support Center for Culture i Ukraine. Activity report February 2022 – December 2022* (pol. *Zachować dziedzictwo Ukrainy. Polskie Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainy. Raport z działalności od lutego 2022 do grudnia 2022*) oraz reportażu *Wymazać naród* (ang. *Erase the Nation*) w reż. Tomasza Grzywaczewskiego, który został wyprodukowany na zlecenie Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Kolejnym istotnym elementem było przygotowanie i wydanie raportu podsumowującego działania pomocowe „Ocalić dziedzictwo Ukrainy. Raport Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie 2023” z tłumaczeniem na język angielski i ukraiński.

Na bieżąco były przygotowywane oraz publikowane informacje o działalności Centrum, w tym o realizowanych polsko-ukraińskich projektach o charakterze eksperckim, jak również o zaangażowaniu przedstawicieli NID w wydarzeniach międzynarodowych.

Promocja reportażu *Wymazać naród* oraz raportu *Saving Ukraine's culture*:

Premiera filmu *Wymazać naród* miała miejsce 17 stycznia 2023 roku w warszawskim kinie Kultura. W wydarzeniu udział wzięli wicepremier, minister kultury i dziedzictwa narodowego, prof. Piotr Gliński oraz Ambasador Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej, Wasyl Zwarycz, Anastasiia Cherednychenko, wiceprzewodnicząca ICOM Ukraine oraz uczestnicy szkolenia „Fighting the illicit trafficking of Ukrainian cultural property: capacity-building training for law enforcement” (Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania) współorganizowanego przez Narodowy Instytut Dziedzictwa i UNESCO.

W marcu w Centrum Sztuki Współczesnej – Zamku Ujazdowskim odbyło się spotkanie dla korpusu dyplomatycznego, przygotowane we współpracy z MSZ oraz Ambasady Ukrainy w Polsce.

Dyplomaci reprezentujący 50 państw obejrżeli film *Erase the Nation* (*Wymazać naród*) w reż. Tomasza Grzywaczewskiego oraz zwiedzili wystawę „Ukraina. Pod innym niebem” prezentującą ponad dwieście prac ukraińskich artystów, będących reakcją na rosyjską agresję. Uczestnicy spotkania otrzymali również raport *Zachować dziedzictwo Ukrainy*, który powstał wraz z filmem jako podsumowanie działań prowadzonych przez Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie.

W wyniku współpracy nawiązanej z Departamentem Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej MSZ film *Wymazać naród* dotarł do szerokiego grona odbiorców na świecie. W jego promocję włączyło się 55 polskich placówek dyplomatycznych na całym świecie. Oprócz pokazów specjalnych prawa do emisji dokumentu przekazano mediom publicznym, dzięki czemu film można było obejrzeć w Austrii, Bułgarii, Cyprze, Finlandii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Indiach, Indonezji, Kanadzie, Litwie, Łotwie, Macedonii, Malezji, Maroko, Niemczech, Pakistanie, RPA, Rumunii, Serbii, Słowacji, Słowenii, Szwecji, Tunezji, Ukrainie, Węgrzech i we Włoszech. Seanse produkcji *Wymazać naród* odbywały się również na

uczelniach, w szkołach, muzeach, siedzibach stowarzyszeń i instytucji kulturalnych. W wielu krajach film udostępniono także na stronach internetowych, między innymi w Belgii, Brazylii, Egipcie, Etiopii, Japonii, Jordanii, Korei Południowej, Kuwejcie, Kolumbii, na Malcie, Mołdawii, Szwajcarii, Tajlandii, Wenezueli i Wietnamie. Pokazom towarzyszyła intensywna kampania informacyjna w mediach społecznościowych z wykorzystaniem raportu *Saving Ukraine's culture*. W wielu miejscach odbyły się spotkania z reżyserem filmu oraz ekspertami NID.

Stałe Przedstawicielstwo RP przy Radzie Europy w Strasburgu wspólnie ze Stałym Przedstawicielstwem Ukrainy zorganizowało 25 września 2023 roku pokaz filmu *Wymazać naród* dla około 60 osób. Wśród uczestników tego wydarzenia byli stali przedstawiciele większości krajów Unii Europejskiej. Po projekcji podjęto dyskusję na temat zbrodni wojennych dokonywanych przez Rosję na kulturze europejskiej. Podobne spotkania odbywały się również w przestrzeniach innych organizacji międzynarodowych, tj. w siedzibie Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie w Wiedniu, w siedzibie Delegatury Unii Europejskiej w Skopje i European Union House w Rydze.

Film w dalszym ciągu jest dostępny na YouTube Narodowego Instytutu Dziedzictwa – można go obejrzeć z napisami w 12 językach (polskim, angielskim, ukraińskim, francuskim, hiszpańskim, portugalskim, arabskim, perskim, rumuńskim, włoskim, słoweńskim i japońskim).

Raport oraz film był prezentowany na wielu wydarzeniach organizowanych i współorganizowanych przez Instytut.

Zadanie 6: Zadanie to było komplementarne dla zadania realizowanego we współpracy z RARS w ramach dotacji celowej. Wyodrębnienie w budżecie kwoty na materiały i sprzęty kupowane poza współpracą z RARS miało w założeniu zapewnić możliwość bieżącego reagowania na pilne potrzeby zgłaszane przez instytucje z Ukrainy lub w przypadku gdyby lista potrzeb była krótka ale specyficzna (np. materiały konserwatorskie). W takich sytuacjach dołączenie danych produktów do ogólnej listy zakupów realizowanych przez RARS spowolniłoby lub utrudniło zakupy i dystrybucje lub uniemożliwiłoby dostarczenie pomocy, która byłaby pilnie potrzebna. Zadanie polegało na zbieraniu zgłoszeń o zapotrzebowaniu na materiały i sprzęty do zabezpieczania zabytków i działalności instytucji kultury od instytucji z Ukrainy a następnie zakup i transport zgłoszonych produktów. Różnica polega na tym, że w tym przypadku zakupy były realizowane samodzielnie przez zespół CPKU, natomiast transporty były realizowane przy wsparciu RARS (na takich warunkach jak każda osoba lub organizacja, która chciała przekazać swoją pomoc do Ukrainy za pośrednictwem RARS) albo poprzez firmy kurierskie.

Efekt medialny:

Informacje na temat działalności CPKU zamieszczane są na stronie ukraina.nid.pl, która w 2023 roku miała 21 155 użytkowników i 28 584 odsłon. W aktualnościach opublikowano

20 wpisów na temat wydarzeń i publikacji związanych z działalnością CPKU. Informacje o działaniach podejmowanych przez Centrum udostępniano również na stronie nid.pl.

Informacje były również na bieżąco publikowane w mediach społecznościowych NID oraz na dedykowanym kanale facebook.com/PSCforCultureinUkraine. Profil Centrum Pomocy w Ukrainie ma 838 obserwujących.

Na stronie nid.pl i w social mediach NID promowano również wydarzenia powiązane z działalnością CPKU między innymi Międzynarodową Konferencję „Architektura wyzwań. Odbudowa Ukrainy” współorganizowaną przez Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej, Narodowy Instytut Dziedzictwa i Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie, szkolenie „Fighting the illicit trafficking of Ukrainian cultural property: capacity-building training for law enforcement” (Zwalczanie nielegalnego handlu ukraińskimi dobrami kultury: szkolenie w zakresie budowania potencjału dla organów ścigania) współorganizowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa i UNESCO. Na bieżąco publikowane były informacje o polsko-ukraińskich projektach o charakterze eksperckim oraz o zaangażowaniu w wydarzeniach międzynarodowych.

Zasięgi medialne pojedynczych informacji jak na przykład na temat konferencji, pojawiły się m.in. na portalach pw.edu.pl, onet.pl, biznes.rp.pl, warszawa.wyborcza.pl i w piśmie Architektura i Biznes. W sumie konferencja była wzmiankowana w mediach (social media, portale, prasa) 39 razy – łączny zasięg 2 083 238. Informacja o szkoleniu pojawiła się m.in. w Polskim Radiu, w TVP i na portalu rp.pl. W sumie wydarzenie wzmiankowane było 51 razy – łączny zasięg 1 055 941.

Informacje na temat działalności CPKU oraz polskiego zaangażowania w pomoc dla kultury Ukrainy były szeroko komentowane w ramach kolportażu i promocji „Raportu z działalności Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie *Saving Ukraine's culture. Polish Support Center for Culture i Ukraine. Activity report February 2022 – December 2022* (pol. *Zachować dziedzictwo Ukrainy. Polskie Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainy. Raport z działalności od lutego 2022 do grudnia 2022*) oraz reportażu *Wymazać naród*, który został wyprodukowany na zlecenie Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

17 stycznia, w kinie Kultura w Warszawie odbyła się premiera filmu dokumentalnego w reżyserii Tomasza Grzywaczewskiego *Wymazać naród*. Film zrealizowany na zlecenie Narodowego Instytutu Dziedzictwa, ukazuje rosyjskie zbrodnie na dziedzictwie kulturowym Ukrainy, jak również sposoby zabezpieczania i próby ochrony niszczonej obiektów. W wydarzeniu udział wzięli wicepremier, minister kultury i dziedzictwa narodowego oraz Ambasador Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej, Wasyl Zwarycz. Od 18 stycznia film dostępny jest na kanale YouTube NID, gdzie zgromadził 16 500 wyświetleń. Materiał na temat filmu pojawił się m.in. w Polskim Radiu, w TVP, Rzeczypospolitej i na portalu dzieje.pl. W sumie film wzmiankowany był w mediach (social media, portale, prasa, radio, tv) 162 razy – łączny zasięg 2 016 879.

Przygotowanych i rozesłanych zostało 6 informacji prasowych. Zorganizowano 4 spotkania dla prasy.

Podsumowanie roku działalności centrum było również tematem wywiadu z kierownikiem działu komunikacji, Anną Śmigielską, który pojawił się na 15 portalach – łączny zasięg 174 881 osób. W sumie Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie wzmiankowane było w mediach (social media, portale, prasa, radio, tv) 168 razy – łączny zasięg 2 121 218.

Zadanie 2: Prace dokumentacyjne zostały niedawno zainicjowane, a dla bezpieczeństwa działań terenowych na ich pierwszym etapie nie było wskazane szersze informowanie opinii publicznej o ich przebiegu. Na przestrzeni roku 2023 założenia projektu i pierwsze ustalenia prezentowane były w ramach kilku konferencji naukowych, a także w wydanym przez Centrum Pomocy Kulturze w Ukrainie raporcie rocznym. W maju 2023 w mediach pojawiły się wzmianki o podpisaniu memorandum o współpracy w ramach projektu.

Ponieważ jednym z założeń projektu jest promocja zaangażowania społecznego obywateli w ochronę i rejestrację strat spuścizny kulturowej Ukrainy, w roku 2024 przewidziane jest szersze udostępnianie informacji o postępach prac, co wymagać będzie zaangażowania pracowników NID, którzy podjęliby w tym zakresie współpracę z specjalistami ukraińskimi, wskazanymi przez Ministerstwo Kultury w Kijowie. Relacjonowanie działań ma odbywać się za pośrednictwem portali społecznościowych Polish Support Center, NID i MKIP, być może także poprzez odrębny profil FB i Instagram założony dla projekt, z zachowaniem podstawowych zasad bezpieczeństwa w ujawnianiu części informacji.

Wśród zaproponowanych przez stronę ukraińską pomysłów okołoprojektowych przedsięwzięć wizerunkowych, są np. „kapsuła czasu” (zdigitalizowane i udostępnione na platformie w Internecie ustne relacje świadków zbrodni kulturowej, jaka miała miejsce podczas rosyjskiej inwazji), a także włączenie – poprzez odpowiednią kampanię medialną – lokalnych miłośników historii i aktywistów w dokumentowanie (na bardzo podstawowym poziomie) zniszczonych obiektów zabytkowych oraz czynną pomoc zespołowi projektu.

Interesujące perspektywy stwarza zeskanowanie szkoły w Jahidnem (zrealizowane jako przedsięwzięcie okołoprojektowe), będącej w marcu 2022 miejscem zbrodni wojennej. Wizualizacja 3D obiektu daje możliwości dalszego jej wykorzystania w przestrzeni VR i szerokiego udostępniania online w formie „wirtualnego muzeum”.

Frekwencja:

Zadanie 1: W cyklu wykładów online uczestniczyło kilkadziesiąt przedstawicieli instytucji muzealnych, konserwatorskich i akademickich z całej Ukrainy, w szczególności 18.05. – 48 osób (z zarejestrowanych 59), 25.05. – 31 (z zarejestrowanych 47), 26.05. – 29 (z zarejestrowanych 34), z m.in.: Muzeum Sztuki im. Chanenków w Kijowie, Muzeum Historycznego Kijowa, Lwowskiego Muzeum Historycznego, Muzeum Etnografii i

Przemysłu Artystycznego we Lwowie, Narodowego Naukowo-Badawczego Centrum Restauratorskiego Ukrainy oraz jego filii we Lwowie i Odessie, Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu im. Tarasa Szewczenki, Państwowego Politechnicznego Instytutu im. B. Patona w Kijowie, Muzeum Historii Kijowa, muzeów regionu charkowskiego, kirowogradzkiego, Baturyna, Inicjatywy Ratowania Dziedzictwa HERI.

W wizycie studyjnej w Krakowie udział wzięła delegacja Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki w liczbie 10 osób, organizatorzy: NID – 2 osoby, OT Kraków – 4 osoby, kierownicy działów MNK – 10 osób.

Zadanie 2: W chwili obecnej w pracach dokumentacyjnych i analitycznych uczestniczy 12 specjalistów ukraińskich, a także jeden przedstawiciel NID. Współpracę w zakresie digitalizacji zapewnia 2 specjalistów z Centrum Kompetencji NID oraz dwóch specjalistów zatrudnionych przez NID w ramach umowy (skanowanie 3D). Projekt prezentowany był podczas kilku krajowych i międzynarodowych konferencji, frekwencję słuchaczy uczestniczących bezpośrednio lub w formie zdalnej ocenić należy na kilkaset osób.

Zadanie 3: w szkoleniu wzięły udział 52 osoby.

Zadanie 4: nie dotyczy

Zadanie 5: nie dotyczy

Zadanie 6: przekazano pomoc do 3 instytucji.

Zrealizowane cele projektu:

Zadanie 1: Cykl wykładów online, zrealizowany w maju 2023 roku miał na celu wsparcie eksperckie ze strony polskich specjalistów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz stanowił kontynuację działań pomocowych organizowanych przez Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie.

Wizyta studyjna delegacji Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki w Krakowie odbyła się w ramach współpracy pomiędzy NID a Lwowską Narodową Galerią Sztuki prowadzonej na podstawie umowy o współpracy z dnia 07.09.2021 roku. Zorganizowany program wizyty studyjnej został odebrany przez delegację jako intensywny i bogaty w interesujące i przydatne treści. Skład delegacji był zróżnicowany pod kątem posiadanych kwalifikacji, osoby zwracały uwagę na różnorodne zagadnienia, w tym pomysły i sposoby prezentowania muzealiów, scenariusze ekspozycji, warunki klimatyczne w muzeum, oświetlenie, konserwację i restaurację pomieszczeń i detali, przeprowadzone modernizacje, rozwiązania architektoniczne/konstrukcyjne, materiały promocyjne. W nawiązaniu do prezentacji działalności MNK pojawiło się ze strony gości dużo pytań, w szczególności od głównego architekta oraz restauratora zabytków. Dotyczyły one procesu przetargu, wyboru firm wykonujących zlecenia, możliwości kontroli wykonania przez te firmy usługi tudzież kontroli używanych materiałów, jak są wstępnie wyceniane prace w trakcie sporządzania kosztorysu i na podstawie jakich przepisów. Wizyta studyjna

przyczyniła się do zaprezentowania i promocji marki eksperckiej NID, zaprezentowania działalności oddziału terenowego, jego zadań i specyfiki spraw, roli OT w strukturze NID.

Zadanie 2: W związku z kilkumiesięcznym opóźnieniem podpisania memorandum oraz późniejszymi zmianami personalnymi w ukraińskim resorcie kultury, regularne prace zapoczątkowane zostały dopiero w listopadzie. Ich kontynuacja przewidziana została w roku 2024, co wymagać będzie przedłużenia memorandum. W chwili obecnej mówić można jedynie o wstępnych efektach projektu.

W toku wyjazdów studyjnych i wizji lokalnych udało się wstępnie zidentyfikować 87 obiektów w obwodzie czernihowskim oraz 117 (+ prawdopodobnie ok. 30 jeszcze niezweryfikowanych) obiektów na terenie obwodu chersońskiego. Są to liczby trzykrotnie większe niż ilość zniszczonych dóbr kultury wstępnie szacowana przez ukraiński resort kultury przed rokiem. Ok. 80 % tych lokalizacji zostało fizycznie odwiedzone przez członków projektu i wstępnie zarejestrowanych w terenie. W ramach prac przygotowawczych i kwerend członkowie obu zespołów („Czernihów” i „Chersoń”) zebrali całość dostępnej dokumentacji konserwatorskiej, protokoły zniszczeń sporządzone przez lokalną administrację, archiwalny materiał zdjęciowy wykonywany na krótko po uszkodzeniu obiektów przez pracowników administracji, personel placówek muzealnych lub mieszkańców. Materiały te, wraz ze wstępną dokumentacją fotograficzną z wizji lokalnych w ramach projektu, zostały zarchiwizowane tymczasowo na dyskach sieciowych, stanowiąc podstawę dla kompleksowej bazy danych.

Pierwszy etap regularnych prac dokumentacyjnych, będący kontynuacją wcześniejszych wizji lokalnych i wyjazdów studyjnych, był realizowany w okresie 15.11-18.12.2023 (choć pierwsze obiekty w Czernihowie dokumentowane były już w 1 poł. czerwca). Do końca grudnia wykonano szczegółową dokumentację fotograficzną ponad 30 obiektów w obydwu obwodach, jak również dokumentację opisową zniszczeń w oparciu o testowany system formularzy. W chwili obecnej prace te są kontynuowane. Prowadzone były z ukraińskimi specjalistami warsztaty (pierwszy etap) w zakresie standardu rejestracji i ten aspekt szkoleniowy wymagać będzie kontynuacji w najbliższym czasie, aby uzyskać zadowalający poziom dokumentacji.

Jednocześnie 3 zabytki architektury i 3 pomniki kommemoratywne zadokumentowane zostały pod kątem opracowania ich wizualizacji fotogrametrycznej. Ponadto, specjaliści zatrudnieni przez NID w ramach umowy zrealizowali skanowanie laserowe szkoły w Jahidnem (przedsięwzięcie nie związane bezpośrednio z projektem, jednak z niego wynikłe), co wymagało przygotowania logistycznego ich pobytu.

Nawiązana została współpraca z Instytutem Ekspertyz Kryminalnych w Kijowie i organizacją pozarządową Truth Hounds, których specjaliści od pocz. stycznia biorą udział w pracach dokumentacyjnych. Analityk zdjęć satelitarnych zakończył opracowanie pierwszej partii obrazów terenu uzyskanych od Ukraińskich Sił Zbrojnych.

Zadanie 3: celem projektu było zorganizowanie szkolenia.

Zadanie 4: nie dotyczy

Zadanie 5: nie dotyczy

Zadanie 6: W projekcie nie zakładano celów ilościowych dotyczących ilości zrealizowanych transportów. Podejmowano działania aby jak najefektywniej wykorzystać dostępne środki i w miarę możliwości dostarczyć pomoc do wszystkich zgłaszających się do centrum instytucji.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

Zadanie 1: Wizyta przedstawicieli galerii w Krakowie potwierdziła, że opieka nad zabytkami, którymi dysponuje galeria jest bardzo aktualna. O ile w strukturę galerii wchodzi 21 oddziałów, które znajdują się w rejestrowych zabytkach, w tym kamienicach, zespołach pałacowych, zamkach czy kościołach, z problemami i wyzwaniem konserwatorskimi mierzą się na co dzień. MNK wyraziło zainteresowanie i chęć wspólnej organizacji następnym wizyt studyjnych dla pracowników Galerii. Wizyta dała podstawę również dla budowania szerszych kontaktów z Galerią, w tym z młodszą generacją, co wydaje się być bardzo korzystne dla przyszłej współpracy.

Zadanie 2: Wypracowanie nowych, ulepszonych rozwiązań w zakresie standardów dokumentacyjnych, które mogłyby w przyszłości zostać wykorzystane dla usystematyzowania i ujednoczenia metodyki ewidencjonowania strat kultury na Ukrainie i innych obszarach dotkniętych współczesnymi konfliktami zbrojnymi.

Unikalna szansa zebrania niezwykle cennych doświadczeń w warunkach odmiennych od realiów konfliktów asymetrycznych toczonych na Bliskim Wschodzie czy w Azji Centralnej. Umożliwia ona przeanalizowanie skuteczności dotychczas stosowanych procedur i technik dokumentacji dóbr kultury, metod klasyfikacji i interpretacji czynników destrukcyjnych, a także poszukiwanie rozwiązań bardziej uniwersalnych, uwzględniających specyfikę europejskiego teatru działań zbrojnych.

Utworzenie zespołu afiliowanego przy ukraińskim Ministerstwie Kultury, który będzie przygotowany merytorycznie i organizacyjnie do samodzielnego kontynuowania prac inwentaryzacyjnych w kolejnych regionach kraju dotkniętych skutkami działań wojennych, tym razem już wyłącznie w oparciu o własne kadry specjalistów.

Wykorzystanie doświadczeń projektu w tworzeniu nowej koncepcji ochrony dziedzictwa narodowego RP na wypadek konfliktu zbrojnego, dostosowanej do realiów współczesnych konfliktów zbrojnych i do zmieniającej się mapy geopolitycznej Europy Środkowej.

Zadanie 3: Uczestnikom szkolenia udostępniono formularz kontaktowy za pośrednictwem którego możliwe jest wysyłanie pytań lub zagadnień, na podstawie których mogą zostać zorganizowane kolejne szkolenia skierowane do uczestników rynku sztuki.

Zadanie 4: nie dotyczy

Zadanie 5: nie dotyczy

Zadanie 6: Dzięki projektowi zbudowano sieć kontaktów z wieloma instytucjami kultury w Ukrainie. Uzyskane doświadczenie w zakresie wybierania, zakupów i dystrybucji materiałów i sprzętów do zabezpieczania zabytków oraz działalności instytucji kultury może być przydatne na wypadek sytuacji kryzysowych.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 1 485 440,42 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.3. Współpraca z Rządową Agencją Rezerw Strategicznych na podstawie decyzji Ministra KiDN z 19 grudnia 2022 r., znak: DOZ.0102.15.2022.MK, w sprawie powierzenia RARS

Miejsce: Polska i Ukraina

Czas trwania: 16.01.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: instytucje kultury w Ukrainie

Partnerzy/współorganizatorzy: Rządowa Agencja Rezerw Strategicznych

Opis:

Zadanie polegało na zakupie a następnie dystrybucji materiałów i sprzętów służących zabezpieczeniu zabytków, zbiorów muzealnych oraz działalności instytucji kultury w Ukrainie. W ramach zadania zbierano zgłoszenia o zapotrzebowaniu, a następnie na ich podstawie sporządzano listy zakupowe. Po przeprowadzeniu zakupu odpowiednich produktów przez Rządową Agencję Rezerw Strategicznych rozdystrybuowano je według aktualnych potrzeb do zgłoszonych instytucji w Ukrainie.

Do instytucji zostały wysłane następujące produkty: folia ochronna budowlana, osuszacze powietrza, odporna na wysokie temperatury tkanina z włókien krzemowych, pojemniki plastikowe EURO, pianka poliuretanowa, pianka polietylenowa, żel krzemionkowy, drabiny, wózki platformowe transportowe, trudnopalne worki ewakuacyjne, regały magazynowe, nagrzewnica elektryczna, płyty OSB, gaśnice CO2, gaśnice proszkowe, wypełniacz papierowy, materiał Tyvek, bibuła japońska, koce filcowe, skrzynie drewniane, pokrowce na kostiumy teatralne, przenośne stacje ładujące, folia ochronna do okien (zapobiegająca tłuczeniu się szyb).

Lista produktów do zakupu została ustalona na podstawie analizy zgłoszeń od instytucji z Ukrainy. Listy ze zgłoszonymi potrzebami były najpierw tłumaczone na język polski a następnie wprowadzane do bazy. Przesłane zapotrzebowania były bardzo zróżnicowane, dlatego aby zakupy a następnie dystrybucja były przeprowadzone efektywnie, niezbędne było ujednoczenie zgłoszonych potrzeb, co przeprowadzono w porozumieniu z instytucjami-odbiorcami pomocy. Jako przykład można podać agregaty prądotwórcze – niemal każda instytucja potrzebowała agregatu o innej mocy, jednak aby uprościć zakup a następnie dystrybucję wybrano dwa typy agregatów, które najlepiej odpowiadały potrzebom większości instytucji. W niektórych przypadkach potrzebne było wybranie zamienników dla zgłoszonych produktów albo zaproponowanie dodatkowych tak aby stworzyć komplementarne zestawy np. do pakowania i przechowywania zbiorów.

Z każdą z instytucji kontaktowano się bezpośrednio aby poinformować je, które zapotrzebowania będą zrealizowane, a które nie oraz aby zaproponować ewentualne zamienniki. Potwierdzano też, że każda ze zgłoszonych instytucji nadal jest zainteresowana otrzymaniem pomocy w proponowanym kształcie.

Ten etap był ważny z punktu widzenia realizacji dostaw. Instytucje, które zgłosiły się do CPKU z prośbą o pomoc materialną są często położone z daleka od dużych ośrodków miejskich. W przypadkach, gdy ze względu na zbyt małą objętość ładunku nie było możliwe wysłanie transportu bezpośrednio do danej miejscowości, niezbędne było skonsultowanie czy instytucja ma możliwość odebrania ładunku z innej lokalizacji. Z kolei, gdy instytucje zamawiały duże, ciężkie ładunki jak drewniane skrzynie, gaśnice lub płyty OSB, ustalano z nimi, czy mają odpowiednie zaplecze logistyczne aby zorganizować rozładunek (np. czy na terenie instytucji znajduje się rampa dla samochodów towarowych lub czy będzie na miejscu do dyspozycji wózek widłowy).

Aby skompletować listę kontaktowano się bezpośrednio z każdą ze zgłoszonych instytucji aby potwierdzić dane adresowe oraz dane kontaktowe osoby odpowiedzialnej za odbiór transportu.

Ostatecznie zrealizowano transporty do 18 miast – Charków, Chmielnicki, Czerkasy, Czernihów, Dniepr, Drohobycz, Jasina, Kamieńskie, Kijów, Lwów, Mikołajów, Niżyn, Odessa, Sumy, Użhorod, Zaporozże, Zbaraż, Żytomierz.

Dystrybucję realizowano na podstawie indywidualnie sporządzanych list oznaczanych odpowiednim numerem zgłoszenia. Ładunki były pakowane w taki sposób aby na jednej palecie lub w jednym pakunku nie były mieszane produkty przeznaczone dla różnych instytucji. Komplikowało to proces pakowania, ale znacząco ułatwiało rozładunek w miejscu docelowym, ponieważ każda z instytucji mogła odebrać przeznaczony dla niej, odpowiednio opisany ładunek.

Na tym etapie ostatecznej korekcie podlegały ilości produktów dla poszczególnych instytucji. Były one dopasowywane do tego w jakie opakowania zbiorcze zapakowane

były produkty (przykład: nie było możliwości dzielenia na mniejsze ilości materiału Tyvek, który jest sprzedawany na rolki).

Na podstawie wcześniej zgromadzonych danych adresowych i danych osób kontaktowych, zespół CPKU przygotowywał etykiety na ładunki. Etykiety zawierały informacje w języku polskim i ukraińskim.

Po zapakowaniu i oznaczeniu etykietami ładunku, składnica RARS przygotowywała dokumenty wydania zewnętrznego (zawierały one dane instytucji oraz listę produktów wraz z wartością w zł i masą ładunku) oraz listy przewozowe. Następnie ładunek ruszał w drogę do miejsca przeznaczenia. Z odpowiednim wyprzedzeniem byli o tym informowani beneficjenci, a przede wszystkim instytucja, która zgodziła się aby jej siedziba była miejscem rozładunku.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: Zrealizowano transporty do 64 instytucji w 18 miastach i miejscowościach. Waga przekazanej pomocy to w sumie 156 133 kg.

Zrealizowane cele projektu: W projekcie nie zakładano celów ilościowych dotyczących ilości zrealizowanych transportów. Podejmowano działania aby jak najefektywniej wykorzystać dostępne środki i w miarę możliwości dostarczyć pomoc do wszystkich zgłaszających się do centrum instytucji.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Dzięki projektowi zbudowano sieć kontaktów z wieloma instytucjami kultury w Ukrainie. Uzyskane doświadczenie w zakresie wybierania, zakupów i dystrybucji materiałów i sprzętów do zabezpieczania zabytków oraz działalności instytucji kultury może być przydatne na wypadek sytuacji kryzysowych.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 3 673 936,99 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.4. Podpisanie przez generalnego konserwatora zabytków zmiany Regulaminu międzynarodowego Konkursu Polskiego Komitetu Narodowego ICOMOS im. prof. Jana Zachwatowicza na najlepsze prace dyplomowe studentów szkół wyższych podejmujące problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego

Długoletnia tradycja i ugruntowana pozycja Konkursu poparta dorobkiem osoby Profesora Jana Zachwatowicza, a także prestiż nagród, jest niezwykle ceniony w kraju i za granicą

Kalendarium konkursu:

- nadsyłanie lub składanie prac – do dnia 25 października każdego roku,
- zakończenie prac Jury Konkursu – 20 listopada,

- uroczyste wręczenie nagród i wyróżnień za najlepsze prace dyplomowe – około połowy grudnia.

Grupa docelowa: konkurs organizowany jest dla absolwentów wyższych uczelni architektonicznych, artystycznych i konserwatorskich lub innych, które w procesie dydaktycznym przekazują wiedzę na temat ochrony dziedzictwa kulturowego. Prace na konkurs zgłasza dziekan szkoły wyższej, na której wykonano pracę magisterską.

Partnerzy/współorganizatorzy: Nagroda została ustanowiona w roku 2000 przez Polski Komitet Narodowy ICOMOS, generalnego konserwatora zabytków RP, oraz córki: Katarzynę Zachwatowicz-Jasieńską, Krystynę Zachwatowicz-Wajdę i Andrzeja Wajdę – w stulecie urodzin profesora Jana Zachwatowicza. Wyплаты nagród ufundowanych przez MKiDN są realizowane ze środków NID

Opis:

Międzynarodowy Konkurs im. prof. Zachwatowicza ma ponad 20-letnią tradycję i jest bardzo ceniony przez środowisko konserwatorskie i naukowe w Polsce. Został ustanowiony w 2000 roku przez Polski Komitet Narodowy ICOMOS, generalnego konserwatora zabytków RP, oraz córki Profesora: Katarzynę Zachwatowicz-Jasieńską, Krystynę Zachwatowicz-Wajdę oraz Andrzeja Wajdę. Celem Konkursu jest promocja problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego wśród studentów wyższych szkół konserwatorskich, architektonicznych i artystycznych.

Konkurs od lat ma na celu nagradzanie najlepszych prac projektowych, badawczych i studialnych w kategoriach: ochrona i konserwacja historycznych obiektów architektonicznych, ich elementów lub detali architektonicznych; rewaloryzacja i modernizacja obiektów, zespołów zabytkowych lub struktur urbanistycznych; ochrona zabytkowych parków i ogrodów oraz środowiska i krajobrazu kulturowego.

Efekt medialny:

Frekwencja: Ogłoszenie laureatów nagrody następuje na zgromadzeniu członków PKN ICOMOS. Nagrody wręczają Generalny Konserwator Zabytków RP oraz Prezes PKN ICOMOS.

Zrealizowane cele projektu: promocja problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego wśród studentów wyższych szkół konserwatorskich, architektonicznych i artystycznych.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: Konkurs od lat ma na celu nagradzanie najlepszych prac projektowych, badawczych i studialnych w kategoriach: ochrona i konserwacja historycznych obiektów architektonicznych, ich elementów lub detali architektonicznych; rewaloryzacja i modernizacja obiektów, zespołów zabytkowych lub

struktur urbanistycznych; ochrona zabytkowych parków i ogrodów oraz środowiska i krajobrazu kulturowego.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 20 000 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.5. Opracowanie specjalistycznych opinii w związku z powierzeniem NID przez MKiDN prowadzenia postępowań administracyjnych w przedmiocie pozwolenia na wywóz zabytków za granicę

Miejsce: nie dotyczy

Czas trwania: 3.04.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: nie dotyczy. Opinie były wykorzystywane jako materiał dowodowy w postępowaniach administracyjnych.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Z dniem 27 kwietnia 2022 roku minister kultury i dziedzictwa narodowego powierzył dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa spraw należących do właściwości ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określonych w ustawie z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w zakresie prowadzenia postępowań administracyjnych w przedmiocie pozwolenia na wywóz zabytków za granicę. Przesłanką, której występowanie badane jest w ramach prowadzonych postępowań jest „szczególna wartość dla dziedzictwa”. Jej występowania uzasadnia wydanie decyzji o odmowie udzielenia pozwolenia na wywóz zabytku za granicę na stałe. Postępowania wywozowe dotyczą wielu różnych rodzajów zabytków – od zabytkowych monet, przez obrazy, ryciny, instrumenty muzyczne po pojazdy zabytkowe. Część przypadków analizowana jest przez pracowników etatowych NID, natomiast w wielu przypadkach niezbędne jest uzyskanie opinii od specjalistów w danej dziedzinie.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: nie istniały z góry założone cele w ramach tego projektu. Można natomiast uznać, że w zakresie w jakim pozyskane środki pozwoliły uzyskać opinie od ekspertów w niektórych z niszowych specjalizacji, co pozwoliło na przeprowadzenie postępowania i wydanie decyzji, cele dla których środki zostały przyznane, zostały zrealizowane.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nie dotyczy

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 41 591,72 zł

Dotacja nie została wykorzystana w całości, ponieważ w ciągu roku odstąpiono od zlecenia opinii do spraw dotyczących pojazdów zabytkowych, jeśli m.in. wraz z wnioskiem strona składała już opinię od eksperta; strona mogła udokumentować proveniencje obiektu a z przedstawionych dokumentów wynikało, że pojazd został sprowadzony do Polski po 2000 roku; z krajowej ewidencji zabytków nie wynikało aby model danego pojazdu bardzo rzadko albo w ogóle występował w Polsce. Gdyby zlecano opinie do wszystkich spraw dotyczących samochodów, budżet zostałby wyczerpany, a dodatkowo można szacować, że na opinie zabrakłoby kwoty ok. 30 000 zł (i jest to kwota, która uwzględnia tylko wynagrodzenie za opinie bez pokrycia ewentualnych kosztów dojazdu eksperta na miejsce oględzin obiektu).

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.6. Działalność Centrum Architektury Drewnianej

PODZADANIA:

- I. Publikacje i wydawnictwa. Opracowanie i publikacja standardów dla remontów zabytków architektury drewnianej w formie praktycznych poradników i rekomendacji dla właścicieli obiektów drewnianych, pracowników służb konserwatorskich oraz wykonawców prac przy obiektach drewnianych
  1. Opracowanie i opublikowanie wydawnictwa *Remont i utrzymanie domu drewnianego*, seria „Najkrótsza Instrukcja Obsługi”

Miejsce: Katowice, Kraków, Lublin, Łódź, Porębka, Poznań, Szczecin, Warszawa, Zakopane

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: właściciele i opiekunowie domów drewnianych

Partnerzy/współorganizatorzy: brak

Opis:

Publikacja jest przeznaczona zarówno dla tych, którzy mają dom drewniany w dobrym stanie technicznym, jak i dla tych, którzy myślą o jego remoncie. Czytelnicy znajdą tu zbiór najbardziej podstawowych i przydatnych porad, czego należy bezwzględnie unikać i czego się wystrzegać oraz na co zwrócić szczególną uwagę podczas remontu, a także jak dbać o dom drewniany, aby jak najdłużej służył użytkownikom.

W ramach realizacji zadania przygotowano treści, materiały ilustracyjne oraz fotografie do broszury *Remont i utrzymanie domu drewnianego*, seria „Najkrótsza Instrukcja Obsługi”.

Wydawnictwo zostało przygotowane przez pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz przez specjalistę inż. Piotra Horodyskiego. Redakcja, skład oraz przygotowanie do druku zostały wykonane przez pracowników NID. Druk w nakładzie 1000 egzemplarzy zlecono firmie zewnętrznej.

Zrealizowane cele projektu:

- udokumentowanie fundamentalnych zasad remontu obiektów drewnianych i przekazanie ich w przystępny sposób,
- zwrócenie uwagi społecznej na wartość zabytkowych domów drewnianych, na ich autentyczność i estetykę,
- popularyzacja i edukacja społeczna.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- kontynuacja serii wydawniczej w zadanej formule,
- uzupełnienie luki w zasobie literatury przedmiotu da możliwość dalszego poszerzania tematyki,
- rozbudzone zainteresowanie społeczne przedmiotową tematyką ugruntuje wiedzę i świadomość właścicieli zabytkowych obiektów w kierunku przyszłych remontów,
- kierunkowe kształcenie wykonawców wzmacnia praktycznie kompetencje wykonawców robót budowlanych,
- nobilitacja architektury drewnianej jako budownictwa naturalnego i proekologicznego.

2. Opracowanie i opublikowanie wydawnictwa *Poradnik remontu i konserwacji historycznej stolarki okiennej*

Miejsce: Kraków, Toruń, Zakopane

Czas trwania: 2023

Grupa docelowa: właściciele i opiekunowie obiektów zabytkowych, konserwatorzy

Partnerzy/współorganizatorzy: Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu

Opis:

Stolarka okienna jeszcze do niedawna była bogatym i zróżnicowanym zasobem. Choć okno stanowi element technicznego wyposażenia budynku, to dzieje architektury pokazują, że było także przedmiotem indywidualnie opracowywanych projektów oraz często ścisłej współpracy stolarza, snycerza, szklarza, kowala czy ślusarza. Zważywszy na to, że współczesne okna produkuje się maszynowo, zgodnie z ujednoliconymi normami, musimy mieć świadomość, że dawna rzemieślnicza wiedza z zakresu wytwarzania okien

uległa w dużym stopniu zapomnieniu. Jedynym jej śladem są dawne podręczniki oraz, oczywiście, same okna.

Poradnik remontu i konserwacji historycznej stolarki okiennej ma ambicje, by to zmienić i zachęcić do podjęcia trudu remontu, który z pewnością będzie też źródłem satysfakcji z uratowania czegoś wyjątkowego. Książka została pomyślana w taki sposób, by mogły z niej korzystać zarówno osoby, które nie mają na co dzień do czynienia z zabiegami konserwatorskimi czy renowacyjnymi, jak i specjaliści prowadzący skomplikowane inwestycje.

W ramach realizacji zadania przygotowano treści, materiały ilustracyjne oraz fotografie do podręcznika *Poradnik remontu i konserwacji historycznej stolarki okiennej*.

Wydawnictwo zostało przygotowane przez pracowników Narodowego Instytutu Dziedzictwa, pracowników Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika (nieodpłatnie w ramach porozumienia) oraz przez specjalistę Kazimierza Czepiela. Redakcja, skład oraz przygotowanie do druku zostały wykonane przez pracowników NID. Druk w nakładzie 500 egzemplarzy zlecono firmie zewnętrznej.

Zrealizowane cele projektu:

- zahamowanie procesu nagminnej wymiany historycznych stolarek okiennych na okna współczesne,
- przekazanie fachowej wiedzy w przystępny sposób,
- udokumentowanej eksperckiej wiedzy konserwatorskiej,
- zwrócenie uwagi społecznej na wartość tych elementów, na ich autentyzm i estetykę,
- nawiązanie kontaktów z wyspecjalizowanymi pracowniami konserwatorskimi, świadczącymi prace na najwyższym poziomie,
- kształcenie młodzieży zgodnie z najwyższymi standardami sztuki konserwatorskiej,
- popularyzacja i edukacja społeczna.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- rozbudzone zainteresowanie społeczne przedmiotową tematyką ugruntuje wiedzę i świadomość właścicieli zabytkowych obiektów w kierunku przyszłych remontów,
- podniesienie kompetencji lokalnych rzemieślników oraz wykształconej kadry konserwatorskiej zostanie wykorzystane przy organizacji warsztatów ciesielskich i dalszym szerzeniu wiedzy i umiejętności,
- uzupełnienie luki w zasobie literatury przedmiotu da możliwość dalszego poszerzania tematyki,
- kierunkowe kształcenie młodzieży uzupełni w przyszłości zapotrzebowanie na profesjonalnych konserwatorów zabytkowej stolarki okiennej.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 13 000 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

- I. Edukacja i promocja. Promowanie inicjatyw społecznych oraz dobrych praktyk w zakresie działań edukacyjnych i działań oddolnych związanych z ochroną i popularyzacją architektury drewnianej
  1. Organizacja i przeprowadzenia wydarzenia Dzień Architektury Drewnianej

Miejsce: Zakopane

Czas trwania: 25–26.08.2023 r.

Grupa docelowa: społeczeństwo

Partnerzy/współorganizatorzy: Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem

Opis:

W Zakopanem odbył się po raz pierwszy Dzień Architektury Drewnianej zorganizowany przez Centrum Architektury Drewnianej Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Podczas pierwszej edycji otwartych zostało 20 obiektów. Były to:

5. Prywatne domy (zamieszkałe i takie, w których właściciele prowadzą galerie sztuki, i prywatne muzea):
  - willa Koszysta, ul. Piłsudskiego 69
  - willa Harenda, obecnie Muzeum Jana Kasprowicza, Harenda 12A
  - willa Elżbiecina, ul. Władysława Zamoyskiego 30
  - willa Jadwiniówka, dom córki dra Tytusa Chałubińskiego, ul. hr. Władysława Zamoyskiego 32
  - willa Maliniakówka – Galeria Kenara, ul. Sobczakówka 9
  - willa Cicha, ul. Kościeliska 42
  - Dom Doktora, ul. Witkiewicza 19
  - chałupa Sabały, ul. Stare Krzeptówki 17
  - willa Grabówka, ul. Henryka Sienkiewicza 31
  - Dom pod Jedłami, ul. Droga na Kozieniec 1
6. Kościół pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty na Harendzie
7. Restauracje:
  - restauracja regionalna Sopa i Lis, restauracja w dawnej „sopie”, ul. Kościeliska 52
  - willa Konstancyńówka, obecnie Restauracja Zakopiańska, ul. Jagiellońska 18
  - dawna leśniczówka, obecnie restauracja Leśniczówka Resto Bar, Kuźnice 15
8. Filie Muzeum Tatrzańskiego im. dra Tytusa Chałubińskiego:

- willa „Koliba”, Muzeum Stylu Zakopiańskiego, Kościeliska 18
- chałupa Gąsieniców-Sobczaków, ul. Droga do Rojów 6
- Galeria Sztuki w willi Oksza, ul. Hr. Władysława Zamoyskiego 25

Udział w wydarzeniu był bezpłatny, uczestniczyło w nim ponad 1500 osób. W piątek, 25. sierpnia, w Muzeum Tatrzańskim im. dra Tytusa Chałbińskiego – Muzeum Stylu Zakopiańskiego Willa Koliba, odbyła się inauguracja pierwszego Dnia Architektury Drewnianej, w której wzięli udział przedstawiciele urzędów oraz instytucji kultury oraz opiekunowie i właściciele udostępnionych obiektów. Tego dnia po południu w siedzibie CAD odbyło się spotkanie właścicieli zabytkowych budynków drewnianych, podczas którego wicedyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa dr hab. Monika Bogdanowska zaprezentowała „Raport dotyczący stanu architektury drewnianej w Polsce”. Zaproszony ekspert Piotr Horodyski opowiedział o dobrych praktykach, jakie warto stosować podczas remontu drewnianych zabytkowych domów oraz omówiono dostępne źródła finansowania prac konserwatorskich wg prezentacji przygotowanej przez Natalię Skiepmo i Monikę Sablajak. Dla najmłodszych zorganizowano warsztaty, których uczestnicy mieli okazję poznać tajniki architektury podhalańskiej. Warsztaty przygotowała i prowadziła Anna Dzwolak.

W celu realizacji zadania opłacono prelekcję eksperta Piotra Horodyskiego, zakupiono materiały plastyczne niezbędne do przeprowadzenia warsztatów dla dzieci, drewniane ramki, w których umieszczono podziękowania dla właścicieli i opiekunów obiektów biorących udział w wydarzeniu.

Zrealizowane cele projektu:

- promocja dobrych praktyk,
- promocja i docenienie dobrych, pożądaných postaw osób oraz instytucji sprawujących opiekę nad zabytkami,
- wzrost zainteresowania społeczeństwa tematyką architektury drewnianej,
- nobilitacja codziennej pracy związanej z bieżącą opieką nad zabytkiem drewnianym,
- przekazanie fachowej wiedzy w przystępny sposób,
- popularyzacja i dokumentowanie praktyk rzemieślniczych,
- popularyzacja i edukacja społeczna.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- rozbudzenie zainteresowania społecznego tematyką spowoduje stałe rozszerzenie wydarzenia w następnych latach o kolejne regiony Polski,
- wzrastające zainteresowania społeczeństwa architekturą drewnianą daje przestrzeń do realizacji i rozwijania inicjatyw tego typu.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: koszt zakupu materiałów edukacyjnych oraz delegacje pracowników – 4320 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

2. Zorganizowanie i przeprowadzenie wydarzenia „Międzynarodowe seminarium oraz warsztaty rzemieślnicze i demonstracyjne *Historyczne stolarki okienne*”

Miejsce: Kraków, Uniwersytet Jagielloński, Wydział Prawa i Administracji, Pałac Larischa; Kraków, dr Krystyn Kozieł Pracownia Konserwacji Dzieł Sztuki Sima Art

Czas trwania: 21–22.09.2023

Grupa docelowa: konserwatorzy, renowatorzy, właściciele obiektów zabytkowych, pracownicy służb konserwatorskich

Partnerzy/współorganizatorzy: Uniwersytet Jagielloński, Pracownia Konserwacji Dzieł Sztuki

Opis:

Pierwszego dnia, 21 września, w pałacu Larischa – Wydział Prawa i Administracji UJ, odbyło się międzynarodowe seminarium naukowe. Dokładny program seminarium patrz pkt 5.3.1.

W seminarium wzięło udział ok. 200 osób i wygłoszono 17 prelekcji (w tym 5 pracowników NID). W warsztatach wzięło udział 55 uczestników: konserwatorów, pracowników służb ochrony zabytków, właścicieli obiektów zabytkowych. W celu realizacji zadania opłacono prelekcję specjalistek z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, honoraria Gunnara Ottossona i Burkharda Münchowa za prowadzenie warsztatów, koordynację warsztatów podczas seminarium oraz sprawowania opieki nad prelegentami zagranicznymi przez p. Alberta Berne, zakupiono drewniane ramki na potwierdzenia uczestnictwa udziału w warsztatach.

Zrealizowane cele projektu:

- próba zahamowania procesu nagminnej wymiany historycznych stolarek okiennych na okna współczesne,
- przekazanie fachowej wiedzy w przystępny sposób,
- udokumentowanej eksperckiej wiedzy konserwatorskiej,
- zwrócenie uwagi społecznej na wartość tych elementów, na ich autentyczność i estetykę,
- nawiązanie kontaktów z wyspecjalizowanymi pracownikami konserwatorskimi, świadczącymi prace na najwyższym poziomie,

- nawiązanie kontaktu z zagranicznymi specjalistami,
- kształcenie zgodnie z najwyższymi standardami sztuki konserwatorskiej,
- popularyzacja i edukacja społeczna,
- stworzenie przestrzeni do wymiany poglądów oraz doświadczenia.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- rozbudzone zainteresowanie społeczne przedmiotową tematyką ugruntuje wiedzę i świadomość właścicieli zabytkowych obiektów podczas przyszłych remontów,
- podniesienie kompetencji lokalnych rzemieślników oraz wykształconej kadry konserwatorskiej zostanie wykorzystane przy organizacji warsztatów ciesielskich i dalszym szerzeniu wiedzy i umiejętności,
- możliwość spotkania specjalistów w jednym miejscu i nawiązanie kontaktów między nimi dała przestrzeń do wymiany doświadczeń, czego efektem będzie w przyszłości wspólne wypracowanie dobrych praktyk,
- skupienie ekspertów oraz zacieśnienie wzajemnych relacji i znajomości stwarza realną szansę na kontynuację wydarzenia w latach następnych.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 49 280 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: 0

II. Warsztaty rzemiosł tradycyjnych

Zorganizowanie i przeprowadzenie warsztatów rzemiosł tradycyjnych „Tłoka ciesielska”

Miejsce: Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu.

Czas trwania: 18–24.06.2023 oraz 25.06–1.07.2023 r.

Grupa docelowa: konserwatorzy, architekci, budowlańcy, cieśle, stolarze, studenci oraz pracownicy muzeów na wolnym powietrzu.

Partnerzy/współorganizatorzy: Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu

Opis: Szkoła letnia „Tłoka ciesielska” odbyła się po raz trzeci i miała charakter praktycznych warsztatów ciesielskich połączonych z wykładami prowadzonymi przez wybitnych specjalistów zawodowo związanych z budownictwem ludowym oraz architekturą drewnianą. Program warsztatów obejmował translokację wybranych obiektów wraz ze wszelkimi niezbędnymi pracami towarzyszącymi. Warsztatom towarzyszyły wykłady dotyczące m.in. dokumentowania budynku, procesu przenoszenia oraz zagadnień związanych z grzybami i szkodnikami drewna. Wydarzenie miało charakter odpłatny, opłatę pobierało muzeum na poczet zakwaterowania, wyżywienia, zakupu materiałów promocyjnych przekazanych uczestnikom warsztatów, prelegentom (60 pakietów promocyjnych o wartości 100–160 zł).

W ramach wydarzenia zorganizowano dwa turnusy:

- **I turnus: 18–24.06.2023 r.**

Temat wiodący: prace przedprojektowe, badania architektoniczne, rozpoznanie obiektu, inwentaryzacje, ocena stanu technicznego, ocena mykologiczna, przygotowanie do translokacji.

- **II turnus: 25.06–1.07.2023 r.**

Temat wiodący: podniesienie umiejętności ciesielskich, praca narzędziami ręcznymi w danych technikach przy użyciu dawnych technologii, naprawa oraz wymiana substancji w obrębie historycznych obiektów.

W seminarium wzięło udział ok. 200 osób i wygłoszono 17 prelekcji (w tym pięć pracowników NID). W warsztatach wzięło udział 55 uczestników: konserwatorów, pracowników służb ochrony zabytków,

W celu realizacji zadania opłacono honorarium cieśli za prowadzenie warsztatów, wynagrodzenia 13 prelegentów, wynagrodzenie osoby odpowiedzialnej za opracowanie programu merytorycznego i scenariusza warsztatów, sprawowanie opieki merytorycznej nad uczestnikami, bieżącą współpracę z prelegentami oraz sprawowanie nadzoru nad bezpieczeństwem uczestników warsztatów.

Zrealizowane cele projektu:

- przeprowadzenie ciesielskich warsztatów rzemieślniczych,
- nawiązanie współpracy z zagranicznymi i krajowymi ośrodkami kształcącymi cieśli w dawnych technikach, technologiach oraz przy użyciu historycznego sprzętu,
- praktyczna nauka zagadnień przedłożonych w opublikowanych podręcznikach,
- upowszechnianie wiedzy o technikach i technologiach zalecanych, dopuszczalnych i niedopuszczalnych w konserwacji budynków drewnianych,
- wzmacnianie warunków kształcenia specjalistów, podnoszenie poziomu wiedzy oraz kwalifikacji zawodowych w zakresie dawnych tradycyjnych technik ciesielskich, prowadzenia napraw i wymiany elementów budynków drewnianym,
- podnoszenie umiejętności ciesielskich,
- dokumentacja dawnych praktyk budowlanych,
- promocja dobrych praktyk,
- przekazanie fachowej wiedzy w przystępny sposób,
- upowszechnienie i promowanie metod tradycyjnego budownictwa,
- popularyzacja i dokumentowanie praktyk rzemieślniczych,
- popularyzacja i edukacja społeczna.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- rozbudzone zainteresowanie społeczne przedmiotową tematyką ugruntuje wiedzę i świadomość rzemieślników podczas realizacji przyszłych remontów drewnianych obiektów zabytkowych,
- podniesienie kompetencji lokalnych rzemieślników zostanie wykorzystane przy organizacji warsztatów ciesielskich i dalszym szerzeniu wiedzy i umiejętności,
- możliwość spotkania specjalistów w jednym miejscu i nawiązanie kontaktów między nimi dała przestrzeń do wymiany doświadczeń, czego efektem będzie w przyszłości wspólne wypracowanie dobrych praktyk.

Nakłady finansowe poniesione przez NID: 22 900 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak

11.2.7. Koordynacja Europejskich Dni Dziedzictwa

Miejsce: cała Polska

Czas trwania: 3.04. 2023 do 31.12. 2023 r.

Grupa docelowa: wszyscy – dzieci, młodzież, osoby dorosłe, seniorzy

Partnerzy/współorganizatorzy: koordynatorzy regionalni:

1. Ewa Krupa, Bogna Derkowska, Krystian Strauss – Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy (woj. kujawsko-pomorskie);
2. Agnieszka Szepetiuk-Barańska, Elżbieta Baluch, Magdalena Skrabek – Muzeum Etnograficzne Oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu (woj. dolnośląskie);
3. Barbara Oratowska, Justyna Woźniak, Nazar Dzedzinskyi – Muzeum Narodowe w Lublinie (woj. lubelskie);
4. Marta Małkus – Stowarzyszenie Czas A.R.T (woj. lubuskie);
5. Andrzej Białkowski – Łódzki Dom Kultury Dział Dziedzictwa Kulturowego o Folkloru Regionów (woj. łódzkie);
6. Joanna Banik – Oddział Terenowy NID w Opolu (woj. opolskie);
7. Jan Gancarski, Mateusz Pastuszek – Muzeum Podkarpackie w Krośnie;
8. Piotr Dębowski, Agata Puchalska, Artur Kosicki – Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego (woj. podlaskie);
9. Agnieszka Wargowska- Dudek, Anna Słowik – Fundacja Sztuki, Przygody i Przyjemności ARTS (woj. małopolskie);
10. Anna Borkowska- Kniotek – Narodowy Instytut Dziedzictwa (woj. mazowieckie);
11. Monika Rogalewska, Agnieszka Kowalska, dr hab. Janusz Trupinda – Muzeum Zamkowe w Malborku;
12. Agata Mucha – Oddział Terenowy NID w Katowicach (woj. śląskie);
13. Katarzyna Jedynek, Magdalena Szafrąńska-Łudzik – Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego (woj. świętokrzyskie);
14. Patryk Kozłowski, Katarzyna Matusiewicz – Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego (woj. warmińsko-mazurskie);

15. Beata Marzęta- Oddział Terenowy NID w Poznaniu (woj. wielkopolskie);
16. Anna Bartczak, Maria Witek – Biuro Dokumentacji Zabytków (woj. zachodniopomorskie);

Opis:

Europejskie Dni Dziedzictwa to cykliczny projekt kulturalny, społeczny i edukacyjny o wyjątkowej skali i zasięgu: co roku we wrześniu mieszkańcy Starego Kontynentu mogą bezpłatnie zwiedzić najciekawsze zabytki w swojej okolicy oraz skorzystać z szerokiego wachlarza wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych. Podczas EDD nawet niedostępne na co dzień zabytki wpuszczają w swoje mury gości, a uczestnicy licznych spotkań, prelekcji i warsztatów poznają historię i kulturę zarówno narodową, jak i tę regionalną oraz lokalną.

Europejskie Dni Dziedzictwa to wspólna inicjatywa Rady Europy i Unii Europejskiej. Idea EDD narodziła się 3 października 1985 roku w Granadzie podczas II Konferencji Rady Europy. Francuski minister kultury zaproponował wtedy rozszerzenie na cały kontynent zainicjowanych we Francji rok wcześniej Dni Otwartych Zabytków, podczas których po raz pierwszy wszyscy mogli bezpłatnie odwiedzić obiekty zwykle zamknięte dla zwiedzających. Przez kolejne lata inicjatywa ta cieszyła się dużym zainteresowaniem i poparciem społecznym. Dlatego w 1991 roku Rada Europy zdecydowała się ustanowić Europejskie Dni Dziedzictwa. Obecnie w EDD biorą udział wszystkie państwa członkowskie Rady Europy. Polska włączyła się do akcji w 1993 roku.

Ogólnopolskim koordynatorem obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa jest Narodowy Instytut Dziedzictwa, który odpowiada także za promocję projektu w skali całego kraju i przez cały rok. W ciągu kilku lat – przy wsparciu władz samorządowych, dziesiątek organizacji pozarządowych, setek organizatorów poszczególnych wydarzeń oraz mediów tradycyjnych i społecznościowych – powstała wyjątkowa formuła tego projektu. Europejskie Dni Dziedzictwa w Polsce to przede wszystkim program edukacyjny, wystawy, wycieczki, prelekcje, gry i konkursy przybliżające lokalnym społecznościom historię i kulturę ich regionu.

W ramach przyznanej dotacji na koordynację Europejskich Dni Dziedzictwa zrealizowano:

1. Aktualizację strony internetowej – 59 040 zł:

- aktualizacja komponentów CMS, tak aby działały w środowisku PHP 8.1 i wyższym,
- aktualizacja CMS i zaimplementowanych wtyczek,
- naprawy błędów systemu zgłoszonych przez zamawiającego,
- analiz zgłaszanych problemów i proponowanie sposobów ich rozwiązania oraz ich wdrażanie,
- pomoc i doradztwo w sprawach konfiguracji systemu.

2. Zorganizowano spotkanie koordynatorów regionalnych projektu EDD w Bydgoszczy – 36 540 zł:

- najem Salon Hoffman/antresolę Salonu Hoffman położonego przy Pl. Kościeleckich 6 w Bydgoszczy,
- catering oraz nocleg dla koordynatorów regionalnych projektu Europejskich Dni Dziedzictwa,
- przeprowadzenie grupowych warsztatów z koordynatorami regionalnymi EDD „BUDOWA WIZERUNKU I MARKI EUROPEJSKICH DNI DZIEDZICTWA” dla grupy ok. 25 koordynatorów przez Mentor Marki Dorotę Annę Wróblewską-Rajczakowską.

3. Materiały promocyjne – zakupiono 130 szt. pianek z logo #EDD, w celach reklamy i promocji. – 4 420 zł.

Efekt medialny:

Efekt medialny strony internetowej opierał się przede wszystkim na zwiększeniu zasięgów, przyciągnięciu większej ilości odwiedzających w przedziale wiekowym 18-25, ale także dostarczeniu informacji oraz treści związanych z realizacją projektu. Zamieszczane artykuły stały się miejscem interakcji z użytkownikami, co przyczyniło się do zwiększenia zaangażowania ze strony odbiorców.

Efekt medialny na platformie Facebook oraz Instagram przyczynił się do interakcji użytkowników z treściami oraz wzmocnienia samej marki EDD. Wszystko odbyło się poprzez udostępnianie postów przez innych odbiorców, komunikację w komentarzach oraz wykorzystanie narzędzi reklamowych. Zrealizowano posty, które prezentowały edycję Europejskich Dni Dziedzictwa. W ramach podziękowań dla organizatorów oraz wszystkich zaangażowanych w projekt, udostępniono na mediach społecznościowych m.in. filmiki z podziękowaniami, ale także posty tematyczne. W celu promocji i zwiększenia zasięgów założono konto na serwisie internetowym TikTok, na którym zamieszczane są materiały z realizacji projektu.

Statystyki strony edd.nid.pl: 1704 użytkowników, 2744 odsłon (dane od grudnia 2023)

Facebook Europejskie Dni Dziedzictwa: 7 tys. obserwujących

Tegoroczne obchody rozpoczęło 9 konferencji prasowych – w Kołobrzegu, Kielcach, Krakowie, Kaliszu, Dobrzenu, Pszczynie, Bydgoszczy, Warszawie i Malborku. Spotkania te gromadziły zarówno dziennikarzy, jak i ekspertów, którzy omawiali różnorodne aspekty ochrony dziedzictwa, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa niematerialnego. Przedstawiono program obchodów w poszczególnych województwach oraz przybliżono założenia tegorocznego hasła.

Informacje o EDD pojawiły się w Polskim Radiu, TVP, „Dzienniku Zachodnim”, rmf24.pl, rp.pl oraz w setkach lokalnych portali. Na temat wydarzenia w mediach wypowiedała się dyrektor NID, dr hab. Katarzyna Zalańska i kierownik działu komunikacji Anna Śmigulska. W sumie, Europejskie Dni Dziedzictwa wzmiankowane były w mediach (social media, portale, prasa, radio, tv) 700 razy – łączny zasięg 3 196 183.

Frekwencja:

Jak co roku we wrześniu, dzięki zaangażowaniu setek organizatorów – zarówno dużych muzeów, lokalnych ośrodków kultury, organizacji pozarządowych, jak i małych gminnych bibliotek czy osób prywatnych, zostały otwarte bramy kulturowego dziedzictwa Polski. W całej Polsce pod szyldem Europejskich Dni Dziedzictwa odbyło się niemal 1500 wydarzeń, w których uczestniczyło około 300 tys. osób.

Zrealizowane cele projektu:

W ramach realizacji projektu Europejskich Dni Dziedzictwa podjęto współpracę z firmą IT, która wykonała zamówienie polegające na asyście technicznej systemu strony edd.nid.pl. Opisem, przedmiotu zamówienia była przede wszystkim aktualizacja komponentów CMS, tak aby działały w środowisku PHP 8.1. i wyższym, aktualizacja CMS i zaimplementowanych wtyczek, naprawa błędów Systemu zgłoszonych przez Zamawiającego, analiza zgłaszanych problemów i proponowanie sposobów ich rozwiązania oraz ich wdrażanie, pomoc i doradztwo w sprawach konfiguracji Systemu.

Kolejnym zadaniem było zorganizowanie spotkania koordynatorów regionalnych, które odbyło się w grudniu, w Kujawsko-Pomorskim Centrum Kultury w Bydgoszczy. Pierwszego dnia spotkania Elżbieta Ofat, zastępca dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa wraz z koordynatorami regionalnymi podsumowała edycję EDD 2023. Następnie odbyły się warsztaty pod kierunkiem Doroty Anny Wróblewskiej – Mentora Marki. Poruszone zostały zagadnienia dotyczące obecnej i docelowej marki EDD oraz jej wpływu na promocję i komunikację wydarzeń. Drugiego dnia koordynatorzy omówili wstępną koncepcję Europejskich Dni Dziedzictwa 2024, pod hasłem Szlaki. Sieci. Połączenia. W ramach spotkania odbyła się również wizyta w instytucjach kultury, które brały udział w EDD w latach 2022–2023. Przedstawiciele poszczególnych województw mogli zobaczyć m.in. Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy czy zbiory dawnego Muzeum Farmacji Apteki „Pod Łabędziem”, które stały się częścią kolekcji Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

Regularna aktualizacja strony edd.nid.pl to kluczowy element dla utrzymania jej atrakcyjności, funkcjonalności i skuteczności na kolejne lata. Organizowanie spotkań oraz warsztatów dla koordynatorów regionalnych/ organizatorów, przyczynia się do polepszenia komunikacji oraz udoskonalenia całego procesu projektu EDD. Zakup materiałów promocyjnych pozwala na zwiększenie świadomości marki, rozwijanie zaufania, kreowanie wizerunku projektu, co skutkuje pozyskiwaniem nowych odbiorców.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 100 000 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.8. Przygotowanie specjalistycznych ekspertyz

Opracowanie ośmiu ekspertyz zleconych ekspertom zewnętrznym:

1. Opinia dotycząca projektu prac budowlano-konstrukcyjnych przy elewacjach oraz otoczeniu kościoła farnego pw. Wniebowzięcia NMP w Chełmnie.
2. Badania georadarowe wnętrza i otoczenia kościoła pw. Matki Bożej Łaskawej w Kańczudze.
3. Ekspertyza dotycząca oceny stanu zdrowotnego drzew w ogrodzie klasztornym ss. Wizytek w Krakowie.
4. Ekspertyza dendrologiczna obejmująca specjalistyczne badania stanu zdrowotnego 7 drzew z zastosowaniem diagnostyki instrumentalnej (tomograf soniczny, test obciążeniowy) w zespole pałacowo-parkowym w Lubostroniu wraz z określeniem rodzaju niezbędnych prac i zabiegów do przeprowadzenia przy drzewostanie.
5. Analiza elementów historycznych budynku zlokalizowanego w Płocku przy ul. 1 Maja 2 pod kątem stanu technicznego, jako uzupełnienie opracowanej przez NID dla delegatury w Płocku WUOZ w Warszawie opinii konserwatorskiej.
6. Opracowanie ekspertyzy dendrochronologicznej ścian kościoła pw. św. Bartłomieja w Rogach.
7. Opinia o charakterze konstrukcyjnym, polegająca na analizie połączenia monumentu – Pomnika Walk Rewolucyjnych w Rzeszowie z gruntem w celu rozstrzygnięcia czy jest on rzeczą ruchomą czy nieruchomą.
8. Opracowanie ekspertyzy dotyczącej przyczyn zawilgocenia kolegiaty w Tumie pod Łęczycą z ewentualnymi zaleceniami dotyczącymi dalszego użytkowania świątyni w sposób poprawiający mikroklimat wnętrza i obniżający stopień zawilgocenia.

Miejsce: Chełmno, ul. Franciszkańska 8; Kańczuga, woj. podkarpackie; Kraków, ul. Krowoderska 16, Lubostron, zespół pałacowo-parkowy, woj. kujawsko-pomorskie; Płock, u. 1 Maja 2; Rogi, woj. podkarpackie; Rzeszów, al. Łukasza Cieplińskiego, róg al. Józefa Piłsudskiego; Tum pod Łęczycą, woj. łódzkie.

Czas trwania: 3.04.2023 do 31.12.2023.

Grupa docelowa: wnioskodawcy – wojewódzcy konserwatorzy zabytków oraz użytkownicy i zarządcy obiektów zabytkowych.

Partnerzy/współorganizatorzy: wojewódzcy konserwatorzy zabytków, którzy udostępnili materiały dokumentacyjne i archiwalne.

Opis:

- opinia wykonana na wniosek WKZ w Toruniu i zlecona przez NID uznanemu autorytetowi w danej dziedzinie, wymagająca specjalistycznej wiedzy z zakresu techniki i technologii prowadzenia prac konserwatorskich przy elewacjach ceglanych oraz osuszania historycznych murów. Dotyczy ważnego obiektu

gotyckiej architektury sakralnej, zlokalizowanego na obszarze Pomnika Historii: Chełmno – zespół urbanistyczno-architektoniczny;

- badania wykonane na wniosek podkarpackiego wojewódzkiego konserwatora zabytków w kościele filialnym pw. Matko Bożej Łaskawej pochodzącym z XVI wieku (dawna cerkiew murowana) mające na celu potwierdzenie hipotezy o ewentualnym wcześniejszym datowaniu świątyni;
- specjalistyczne badania oraz ekspertyza wykonane na wniosek małopolskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków, w związku z opracowywaniem przez NID dokumentacji historyczno-konserwatorskiej całego założenia klasztornego ss. Wizytek w Krakowie oraz opracowaniem wytycznych konserwatorskich do projektu rewaloryzacji nierozpoznanego do tej pory ogrodu klasztornego. Ekspertyza obejmuje stratygrafię gatunkową drzew, stan fitosanitarny, inwentaryzację drzewostanu, program gospodarki drzewostanem, badania dendrologiczne 22 wybranych drzew specjalistycznym sprzętem oraz zalecenia i wytyczne do ich pielęgnacji;
- specjalistyczne badania oraz ekspertyza wykonane na wniosek Zarządcy Pałacu Lubostron oraz kierownika delegatury w Bydgoszczy w związku z prowadzonymi pracami rewaloryzacyjnymi w parku po zniszczeniach w wyniku huraganu. NID w ramach porozumienia z Pałacem Lubostron – Instytucją Kultury prowadzi nadzór merytoryczny nad pracami rewaloryzacyjnymi w parku. Zespół pałacowo-parkowy w Lubostroniu uznany został za pomnik historii;
- specjalistyczne badania oraz ekspertyza o charakterze konstrukcyjnym oceniająca budynek przy ul. 1 Maja 2 w Płocku pod kątem możliwości przeprowadzenia remontu konserwatorskiego. Analiza elementów historycznych budynku pod względem stanu technicznego była niezbędna do oceny wartości zabytkowej budynku;
- badania wykonane na wniosek kierownika delegatury w Krośnie WUOZ w Przemyślu mające na celu potwierdzenie hipotezy o wcześniejszym datowaniu drewnianego kościoła pw. św. Bartłomieja w Rogach, zwłaszcza w jego części prezbiterialnej;
- opinia wymagająca specjalistycznej wiedzy o charakterze konstrukcyjnym, na wysokim poziomie specjalizacji, wykonana na wniosek delegatury w Rzeszowie WUOZ w Przemyślu i zlecona przez NID ekspertowi zewnętrznemu, w związku z ewentualnym wpisaniem monumentu (pomnika Walk Rewolucyjnych) do rejestru zabytków, po uchynieniu decyzji w tej sprawie przez MKiDN oraz konieczności wyboru rejestru A lub B. Prace nad opinią wymagały przeanalizowania archiwalnego Dziennika budowy prowadzonego przez 4 lata budowy pomnika.
- specjalistyczne badania oraz ekspertyza wykonane na zlecenie NID przy akceptacji WKZ w Łodzi w wyniku przeprowadzonego monitoringu kolegiaty pw. NMP i św. Aleksego w Tumie pod Łęczycą – pomnika historii oraz stwierdzenia zawilgoceń ścian oraz gotyckich polichromii.

Efekt medialny: duże zainteresowanie obiektami

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu:

- ocena projektu prac konserwatorskich pod względem poprawności merytorycznej oraz sformułowanie zaleceń do zmian w tym projekcie; rozpoznanie historyczne i dendrologiczne trudno dostępnego obiektu a posiadającego wysokie wartości zabytkowe;
- badania wykluczyły istnienie krypty pod posadzką kościoła, nie dostarczyły też istotnych informacji w wyniku badań georadarowych otoczenia kościoła;
- materiał wyjściowy do opracowania wytycznych konserwatorskich do ochrony i zachowania wnętrz ogrodowych;
- określenie niezbędnych prac i zabiegów pielęgnacyjnych przy wybranym drzewostanie, jako materiał wyjściowy do prac rewaloryzacyjnych;
- niezależna ocena stanu technicznego budynku oraz sformułowanie zaleceń do ochrony budynku;
- badania dendrochronologiczne belek zrębu prezbiterium wykazały, że kościół zbudowano ok. 1600 roku z wtórnie użytymi belkami pochodzącymi z lat 1400–1402;
- określenie monumentu (pomnika) jako zabytku nieruchomego;
- wstępne rozpoznanie ewentualnych przyczyn zawilgoceń, wskazówki do dalszych badań nad przyczynami tego stanu wg programu opracowanego przez specjalistów, zalecenia użytkowania świątyni w sposób poprawiający mikroklimat wnętrza.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: wskazówki do prawidłowego wykonywania projektu prac konserwatorskich oraz metody likwidacji zawilgocenia murów świątyni, poszerzenie wiedzy o obiektach, wskazówki do oceny stanu technicznego historycznych elementów budynku, praktyczne wskazówki dla użytkownika i zarządcy zabytku mające na celu obniżenie stopnia zawilgocenia ścian kościoła.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 98 613 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.9. Dofinansowanie działalności bieżącej w zakresie realizowanych zadań statutowych w roku 2023 z tytułu wzrostu kosztów ponoszonych na czynsze, media, zabezpieczenie systemów informatycznych, inne koszty administracyjne, paliwo

Miejsce: Warszawa oraz oddziały terenowe w całej Polsce

Czas trwania: 19.04.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: nie dotyczy

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: kwota została podzielona na opłaty za czynsze w oddziałach terenowych i Warszawie, na zakup defibrylatorów, usługę transportową, na potrzeby przeprowadzki archiwum z Grodziska Mazowieckiego do Warszawy, usługi pocztowe, media oraz zakup sprzętu w celu zabezpieczenia systemów informatycznych.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: nie dotyczy

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nie dotyczy

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 1 700 000 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.10. Wykonanie raportu w ramach III cyklu sprawozdawczości okresowej UNESCO dla Cerkwi drewnianych w polskim i ukraińskim regionie Karpat miejsca światowego dziedzictwa UNESCO oraz organizacji warsztatów szkoleniowych dla osób zaangażowanych z ramienia zarządców pozostałych miejsc światowego dziedzictwa w Polsce

Miejsce: Polska, Francja

Czas trwania: od 9.05.2023 r. (data decyzji o zwiększeniu dotacji) do końca 2023 r.

Grupa docelowa: zarządcy miejsc światowego dziedzictwa, służby konserwatorskie, władze lokalne.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

W ramach realizacji zadania zrealizowano szeroki zakres działań związanych z III cyklem raportu okresowego, dotyczącego stanu realizacji wdrażania Konwencji światowego dziedzictwa UNESCO.

Raport w ramach III cyklu sprawozdawczości okresowej UNESCO dla cerkwi drewnianych w polskim i ukraińskim regionie Karpat miejsca światowego dziedzictwa UNESCO wypracowano w toku bieżącej współpracy z partnerami z Ukrainy prowadzonej w trybie kontaktów mailowych oraz spotkania roboczego. Ostateczną wersję opracowano w oparciu o informacje zebrane dla dwóch grup komponentów: 8 z Polski i 8 z Ukrainy, które następnie zestawiono w celu ustalenia odpowiedzi najlepiej odzwierciedlającej faktyczną sytuację dobra. Część odpowiedzi uzupełniono komentarzami wyjaśniającymi ich treść. Na

podstawie tak wypracowanych materiałów, przedstawiciel NID jako koordynator całego zadania przygotował ich tłumaczenie na język angielski, w którym składany był raport, a następnie po uzyskaniu akceptacji treści odpowiedzi przez stronę ukraińską, złożył formalnie raport w formie wypełnionego kwestionariusza online.

Wyniki zadania oraz jego podsumowanie i wnioski omówiono na corocznym posiedzeniu Międzynarodowej Rady Konserwatorskiej Miejsca Światowego Dziedzictwa UNESCO Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat. W posiedzeniu, które odbyło się w dniu 11 października 2023 r., wzięli udział członkowie rady z Polski i Ukrainy. W trakcie obrad przedstawiono obecną sytuację miejsca światowego dziedzictwa, w tym omówiono stan zachowania poszczególnych cerkwi.

W ramach III cyklu sprawozdawczości okresowej UNESCO dla miejsc światowego dziedzictwa UNESCO w Polsce udzielono także szerokiego wsparcia zarządom w sporządzeniu raportów dla pozostałych miejsc:

- zorganizowano i przeprowadzono w trybie online 4 spotkania szkoleniowe dla przedstawicieli miejsc odpowiedzialnych za przygotowanie raportu, dotyczące merytorycznych i technicznych zasad pracy nad kwestionariuszem oraz udzielono szeregu konsultacji indywidualnych;
- opracowano projekt opisu atrybutów (nośników wartości) dla wszystkich miejsc kulturowych i przekazano je jako wsparcie dla zarządców;
- zebrano niezbędne informacje dot. polskiej części parku Mużakowskiego, a następnie we współpracy ze stroną niemiecką wypracowano ostateczną wersję raportu;
- na wniosek Centrum Światowego Dziedzictwa, w ramach realizacji projektu Retrospective Inventory, opracowano aktualizację map z granicami oraz dane geo-przestrzenne dla 7 miejsc światowego dziedzictwa i ich stref buforowych;
- ramach przenoszenia na grunt krajowy wiedzy i doświadczenia organizacji doradczych Komitetu Światowego Dziedzictwa opracowano polską wersję językową publikacji z serii „Podręczników Światowego Dziedzictwa”: Wytyczne i zestaw narzędzi do ocen oddziaływania w kontekście światowego dziedzictwa. Podręcznik ten opracowano w odpowiedzi na zidentyfikowane w trakcie poprzedniego cyklu raportowania oraz w czasie pomiędzy raportami, coraz większe zagrożenia wynikające z prowadzonych inwestycji w miejscach światowego dziedzictwa lub ich sąsiedztwie. Komitet Światowego Dziedzictwa w swoich decyzjach zaleca stosowanie ocen oddziaływania na dziedzictwo wyprzedzająco, przed podjęciem wiążących decyzji, a niniejszy Podręcznik wyjaśnia praktyczną realizację tych zobowiązań.

Wyniki zadania oraz jego podsumowanie i wnioski omówiono na kolejnym z cyklu spotkań Opiekunów miejsc światowego dziedzictwa w Polsce, które odbyło się w dniu 11 października 2023 roku w Krakowie. Spotkania te pełniły od lat funkcję forum wymiany informacji, doświadczeń oraz promocji dobrych praktyk pomiędzy uczestniczącymi w nich

zarządcami miejsc, przedstawicielami służb konserwatorskich i władz lokalnych. Na spotkaniu tym zaprezentowano także polską wersję językową publikacji z serii Podręczników światowego dziedzictwa: Wytyczne i zestaw narzędzi do ocen oddziaływania w kontekście światowego dziedzictwa, zalecając jej praktyczne stosowanie.

Przedstawicielka NID wzięła udział w zorganizowanych w dniach 19–21 grudnia 2023 roku w Paryżu przez Centrum Światowego Dziedzictwa warsztatach dotyczących opracowania Planu Działania dla Regionu Europy i Ameryki, dokumentu, który po przyjęciu decyzją Komitetu Światowego Dziedzictwa w 2024 roku, będzie wskazywał cele strategiczne, oczekiwane rezultaty, działania oraz wskaźniki ich realizacji. Plan ten opracowany zostanie w oparciu o rezultaty III cyklu raportu okresowego, i zdobyte w toku jego prowadzenia doświadczenia i wnioski. Określi on działania, które powinny być zrealizowane w regionie do czasu kolejnego cyklu raportu.

Efekt medialny: Nie dotyczy

Frekwencja:

W poszczególnych fazach realizacji zadania uczestniczyli w różnych konfiguracjach zarządcy 17 miejsc światowego dziedzictwa w Polsce, służby konserwatorskie, przedstawiciele władz lokalnych oraz partnerzy z Ukrainy i Niemiec.

Zrealizowane cele projektu:

- wypełniony kwestionariusz raportu dla cerkwi drewnianych w polskim i ukraińskim regionie Karpat seryjnego transgranicznego miejsca światowego dziedzictwa UNESCO;
- opracowanie wersji raportu dla polskiej części parku Mużakowskiego oraz współpraca z partnerami z Niemiec przy opracowaniu końcowego kwestionariusza raportu dla transgranicznego dobra;
- wsparcie zarządców w wypełnianiu kwestionariusza dla pozostałych miejsc światowego dziedzictwa;
- realizacja zadań towarzyszących III cyklowi raportu w tym opracowanie projektu atrybutów dla poszczególnych miejsc, opracowanie aktualizacji map granic 7 miejsc oraz promowanie dobrych praktyk w formie udostępnienia i prezentacji poradnika z serii Podręczników światowego dziedzictwa: Wytyczne i zestaw narzędzi do ocen oddziaływania w kontekście światowego dziedzictwa.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

- raport okresowy jako zadanie realizowane w trybie samooceny sytuacji dot. zarówno stanu ochrony jak i zagrożeń przez zarządców miejsc światowego dziedzictwa tworzy płaszczyznę do lepszego zrozumienia przez nich zobowiązań i zasad wynikających ze statusu wpisu na Listę światowego dziedzictwa widzianych przez pryzmat ochrony wyjątkowej uniwersalnej wartości dóbr;

- zebrane w raporcie informacje pomagają rozpoznać najważniejsze problemy i potrzeby, w których rozwiązywaniu wsparciem dla zarządców może służyć Narodowy Instytut Dziedzictwa;
- wykorzystanie informacji i doświadczeń uzyskanych w trakcie realizacji zadania w formie wniesienia wniosków i uwag do *Planu działania dla regionu Europy i Ameryki*, dokumentu, który po przyjęciu decyzją Komitetu Światowego Dziedzictwa, będzie wskazywał cele strategiczne, oczekiwane rezultaty, działania oraz wskaźniki ich realizacji przyczyni się do lepszego dostosowania treści tego dokumentu do zidentyfikowanych na gruncie krajowym problemów i potrzeb.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 50 000 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.11. Koszty najmu powierzchni biurowej dla pracowników i zasobów archiwalnych oddziału terenowego NID we Wrocławiu

Miejsce: Wrocław

Czas trwania: 15.05.2023 do 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: Oddział Terenowy we Wrocławiu

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis: wynajem powierzchni biurowej na potrzeby funkcjonowania Oddziału Terenowego we Wrocławiu.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: Zawarto umowę najmu powierzchni biurowej dla pracowników i zasobów archiwalnych Oddziału Terenowego we Wrocławiu, na okres od 01.06.2023 do 31.05.2024 roku.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nie dotyczy

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 70 000 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.12. Współorganizacja konferencji szkoleniowej pod roboczym tytułem „Praktyczne aspekty zwalczania zagrożeń przeciwko dziedzictwu kulturowemu na tle lokalnych uwarunkowań archeologiczno-sakralnych – małe ojczyzny”

Miejsce: Słupca (woj. wielkopolskie)

Czas trwania: 28.06.2023 do 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: policjanci garnizonu wielkopolskiego, prokuratorzy, muzealnicy i samorządowcy woj. wielkopolskiego

Partnerzy/współorganizatorzy: Komenda Powiatowa Policji w Słupcy

Opis: przedsięwzięcie o charakterze szkoleniowym składające się z 17 wykładów rozłożonych na dwa dni. Prelekcje dotyczyły zwalczania i zapobiegania przestępczości przeciwko dziedzictwu w aspekcie teoretycznym oraz wymiarze praktycznym na przykładzie doświadczeń regionalnych.

Efekt medialny: informacja o konferencji na stronie internetowej KPP Słupca slupca.policja.gov.pl/w23/aktualnosci/246437,O-ochronie-zabytkow-na-konferencji-w-Ladzie.html

W sumie konferencja wzmiankowana była w mediach 7 razy – łączny zasięg 1 651.

Frekwencja: 100 osób

Zrealizowane cele projektu: podniesienie świadomości lokalnych organów ścigania i przedstawicieli samorządu.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: podniesienie poziomu bezpieczeństwa zabytków

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 59 032,92 zł.

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: brak wkładu finansowego – wniesiono wkład rzeczowy i obsługę logistyczną wydarzenia.

11.2.13. Druk publikacji *Drzwi i bramy w architekturze świeckiej miasta Jarosławia od końca wieku XVIII do roku 1939*

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 28.06.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: konserwatorzy zabytków, zarządcy i właściciele zabytków, architekci, społeczni opiekunowie zabytków, historycy sztuki i architektury, historycy, pracownicy administracji publicznej, miłośnicy sztuki i regionu podkarpackiego, archiwiści, lokalni aktywiści, społecznicy, rzemieślnicy, renowatorzy.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Przedmiotowa publikacja ukazała się wcześniej w wersji elektronicznej w serii wydawniczej NID „Monument”, w której publikowane są monografie recenzowane. Autorką jest pracownik instytutu z Oddziału Terenowego w Rzeszowie, Jadwiga Stęchły, a opracowanie jest efektem jej pracy nad rozprawą doktorską. Publikacja nie tylko stanowi bezcenną dla przyszłych pokoleń dokumentację elementów stolarskich Jarosławia, lecz także – poprzez swoją strukturę oraz zakres rozważań – jest doskonałym źródłem wiedzy o historycznej stolarce drewnianej w ogóle oraz podstawą do dyskusji o jej roli i zakresie jej ochrony.

Efekt medialny: Publikacja wzmiankowana była w social mediach 6 razy, o łącznym zasięgu 2 501 osób.

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: dzięki przyznanym środkom wydrukowano 200 egzemplarzy publikacji. Wersja drukowana książki przyczyni się do zwiększenia dostępności opracowania *Drzwi i bramy w architekturze świeckiej miasta Jarosławia od końca wieku XVIII do roku 1939*.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

Choć publikacja poświęcona jest obiektom pochodzącym z Jarosławia, to zakres i skala opracowania, a także reprezentatywność zbioru, czynią publikację uniwersalną i – co za tym idzie – potrzebną w literaturze przedmiotu. Publikacja stanowi wzorcowy przykład skatalogowania, opracowania i charakterystyki historycznej stolarki drzwiowej – zanikającego, cennego zasobu, stanowiącego wyróżnik podkarpackiej miejscowości. Stanowi też bazę do odtworzenia rzemieślniczych tradycji stolarskich, zachętę do dbania o te cenne elementy oraz do przywracania im świetności.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 11 972,10 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.14. Opracowanie materiałów do wydania dwutomowego albumu o pomnikach historii w wersji polskiej i angielskiej

Miejsce: województwa dolnośląskie, małopolskie, lubelskie, kujawsko-pomorskie, opolskie, podlaskie, śląskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie.

Czas trwania: 13.07.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: społeczeństwo

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

W związku z przypadającą na rok 2024 trzydziestą rocznicą powstania listy pomników historii, NID planuje wydanie jubileuszowego albumu prezentującego wszystkie obiekty z listy. Przyznane środki zdecydowano przeznaczyć na wykonanie zdjęć 22 obiektom z listy, które nie tylko posłużą do zilustrowania przygotowywanego albumu, ale pozwolą także na szeroką promocję tych obiektów i samej listy.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: wykonano po minimum 10 zdjęć (w tym z lotu ptaka) 22 obiektom z listy pomników historii.

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość:

Zdjęcia pomników historii z bazy NID – koordynatora procesu nadawania statusu pomnika historii – wykorzystywane są do szerokiej promocji tych obiektów w kraju i za granicą, przez kanały własne NID (nid.pl, zabytek.pl, Facebook, Instagram itd.) i zewnętrzne, m.in. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Naukowego oraz Kancelarię Prezydenta RP czy zarządców obiektów. Wykonane fotografie służyć będą promocji samej listy, znajdujących się na niej obiektów oraz – szerzej – dziedzictwa kulturowego Polski.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 53 578,80 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.15. „Utworzenie jednego dodatkowego etatu ds. procedury uznania obiektów za pomnik historii oraz monitoringu wszystkich miejsc uznanych za pomnik historii”

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: Zawiadomienie o przyznaniu dotacji podmiotowej na ww. zadanie na kwotę 34 000 zł, wpłynęło do NID 8 września 2023 r. Wyłoniony w procesie rekrutacyjnym kandydat rozpocznie pracę w NID w dniu 1 kwietnia 2024 r., po wywiązaniu się z warunków umowy zawartej z poprzednim pracodawcą.

Grupa docelowa: NID.

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy.

Opis: Dział Pomników Historii NID prowadzi rozbudowaną działalność: koordynuje procedurę uznawania zabytku za pomnik historii, monitoruje stan zachowania pomników historii (obecnie jest ich 126), interweniuje u WKZ i w DOZ w sprawach wzbudzających obawy o stan zachowania zabytku, publikuje informacje o pomnikach historii zarówno na administrowanych przez siebie portalach internetowych, jak i w wydawnictwach podejmujących tematykę ochrony zabytków (materiały informacyjne przekazuje również

do Biura Kultury i Dziedzictwa Narodowego Kancelarii Prezydenta oraz MKiDN). W NID prowadzona jest ponadto baza danych dotyczących wszystkich pomników historii oraz gromadzona fototeka.

Powyższe prace od lat wykonuje dwóch pracowników korzystających doraźnie z pomocy kolegów z innych działów NID, stąd wniosek o utworzenie nowego etatu w Dziale Pomników Historii.

Po uzyskaniu informacji o przyznanej dotacji na działalność bieżącą, NID zamieścił ogłoszenie o rekrutacji na pracownika Działu Pomników Historii na portalu www.nid.pl i www.pracujwkulturze.nck.pl, a także w mediach społecznościowych. Wpłynęło 9 ofert. Rozmowy kwalifikacyjne przeprowadzono w dniu 20 listopada 2023 roku. Potwierdzenie o akceptacji warunków NID przez wyłonionego kandydata otrzymaliśmy w grudniu.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: projekt zrealizowany w 2023 roku w zakresie: zamieszczenia ogłoszenia o rekrutacji, przeprowadzenia rozmów rekrutacyjnych z kandydatami, wyłonienia kandydata oraz negocjowania z nim warunków zatrudnienia. W związku z koniecznością wywiązania się kandydata z warunków umowy zawartej z poprzednim jego pracodawcą o trzymiesięcznym okresie wypowiedzenia, kandydat ma rozpocząć pracę w NID w dniu 1 kwietnia 2024 roku

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: pracownik ma być zatrudniony na pełny etat od 1 kwietnia 2024 roku i wzmocnić potencjał Działu Pomników Historii.

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: nie dotyczy

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

11.2.16. Przejęcie archiwum zbiorów Polskiego Związku Esperantystów oraz utworzenia Centrum Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego wraz z przestrzenią konferencyjną

Miejsce: Warszawa

Czas trwania: 11.10.2023 – 31.12.2023 r.

Grupa docelowa: nie dotyczy

Partnerzy/współorganizatorzy: nie dotyczy

Opis:

Polski Związek Esperantystów – podpisano Porozumienie o współpracy ze Związkiem Esperantystów, NID/P/33/2/23.

Zakupiono teczki i pudła do archiwizacji.

Centrum Dziedzictwa Niematerialnego – w dniu 11 grudnia 2023 roku PKP S.A. przestało do NID projekt umowy najmu lokalu przy Al. Jerozolimskich/róg z ul. Żelazną z jednoczesnym zastrzeżeniem, że w 2024 roku, w nieokreślonym terminie, w lokalu planowany jest przez PKP S.A. remont trwający około miesiąca, w czasie którego najemca będzie zobowiązany do opróżnienia i udostępnienia lokalu. Informacja ta była przekazana NID również w trakcie rozmów wstępnych o warunkach najmu, jednak w ramach negocjacji udało się uzyskać deklarację PKP S.A., że remont ten zostanie przeprowadzony na początku 2024 roku, zanim NID przejmie lokal celem jego adaptacji. Z informacji przekazanej przez PKP S.A. w dniu 11 grudnia 2023 roku jednoznacznie wynika, że PKP S.A. wycofało się ze złożonej deklaracji.

W dniu 12 grudnia 2023 roku zorganizowano spotkanie z udziałem dyrekcji NID oraz zaangażowanych w sprawę pracowników NID. Na skutek wspólnej analizy proponowanych warunków najmu zarekomendowano dyrekcji rezygnację z prowadzenia dalszych rozmów z PKP S.A. z uwagi na nieakceptowalne warunki zawarcia umowy, które uniemożliwiłyby racjonalne wykorzystanie lokalu w planowanym okresie najmu. W dniu 19 grudnia 2023 roku drogą mailową poinformowano PKP S.A. o konieczności rezygnacji z zawarcia umowy. Wobec braku odpowiedzi na przesłany mail, w dniu 28 grudnia 2023 roku skierowano do PKP S.A. oficjalną korespondencję listem poleconym.

W okresie od lipca NID dokonywał bieżącej analizy dostępnych na rynku lokali na potrzeby działalności Archiwum Esperanto i Centrum Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. Przeglądano oferty ZGN, wizytowano liczne lokale ale żaden z nich nie spełniał wymogów. Zadanie to równolegle zlecono agencji nieruchomości ale propozycje lokali przedłożone przez agencję również nie były możliwe do akceptacji i wynajmu.

Wobec trudności z pozyskaniem lokalu użytkowego spełniającego kryteria NID, powstała inicjatywa organizacji Centrum Dziedzictwa Niematerialnego w siedzibie NID przy ul. Kopernika 36/40 w Warszawie, w pomieszczeniach na parterze, przeznaczonych dotychczas na archiwum. W dniu 12 grudnia 2023 roku w dokonano oględzin pomieszczeń. Wstępnie uznano inicjatywę za realną z zastrzeżeniem, że organizacja Centrum Dziedzictwa Niematerialnego w siedzibie NID wymagałaby wynajęcia dodatkowej powierzchni w budynku, aby zmieścić zarówno Centrum, jak i archiwum.

W dniu 21 grudnia 2023 roku odbyło się spotkanie z prezesem Fundacji Wsparcie (zarządcą nieruchomości przy ul. Kopernika 36/40 w Warszawie), na którym prezes zobowiązał się do sprawdzenia możliwości magazynowych po stronie Fundacji Wsparcie oraz dostępnej powierzchni przeznaczonej do wynajęcia. Prawdopodobnie będzie możliwość wynajęcia powierzchni magazynowych na poziomie -1/ obecnie klub sportowy lub powierzchni bliźniaczej do pomieszczeń aktualnego archiwum NID, tylko po lewej stronie. Niestety 15 stycznia otrzymaliśmy odmowną odpowiedź, dlatego też tego samego dnia odbyła się wizja lokalna pomieszczeń na III piętrze w obecnej siedzibie NID. Wstępnie spełniają one wymagania i co najważniejsze mieszczą się w budżecie jakim dysponujemy

na to zadanie w 2024 roku. Umowa najmu zostanie podpisana od 1 lutego 2024 roku, co pozwoli na uporządkowanie i przejęcie archiwów Esperanto, a także na prowadzenie działalności Centrum Niematerialnego dziedzictwa Kulturowego, co jest kluczowe w świetle 17 października, kiedy to będziemy po raz pierwszy obchodzić Międzynarodowy dzień Dziedzictwa Niematerialnego ustanowiony przez UNECSO z Inicjatywy NID.

Efekt medialny: nie dotyczy

Frekwencja: nie dotyczy

Zrealizowane cele projektu: nie dotyczy

Efekty projektu do wykorzystania na przyszłość: nie dotyczy

Nakłady finansowe poniesione przez NID/NIKZ: 6796,43 zł

Wkład finansowy pozyskany od partnerów: nie dotyczy

12. WYKAZY OPINII, DECYZJI I DZIAŁAŃ

12.1. WYKAZ OPINII

Opinie NID dla generalnego konserwatora zabytków (do prowadzonych postępowań odwoławczych oraz w sprawach skreśleń zabytków z rejestru):

1. Głogów, woj. dolnośląskie, skreślenie z rejestru części strefy ochrony krajobrazowej,
2. Mioszów, woj. dolnośląskie, ul. Kościelna 6, szkoła ewangelicka, skreślenie z rejestru,
3. Różanka, woj. dolnośląskie, dwór, skreślenie z rejestru,
4. Wrocław, ul. Pęgowska dróżniczówka, skreślenie z rejestru,
5. Jelenia Góra – park w Maciejowej, opinia w sprawie odwołania od nakazu przeprowadzenia prac,
6. Świeradów-Zdrój ul. Górską dz. nr 22/7 – ocena projektu budowlanego konserwatorskiego,
7. Świeradów-Zdrój ul. Zakopiańska dz. nr 17/5 – ocena projektu budowlanego,
8. Świeradów-Zdrój ul. Zakopiańska dz. nr 115 – ocena projektu budowlanego,
9. Świeradów-Zdrój ul. Źródłana dz. nr 9/3 – ocena projektu budowlanego,
10. Wrocław ul. Słowiańska – odwołanie od decyzji odmowy uzgodnienia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przez DWKZ,
11. Dąbrówka (gm. Wielowieś), woj. śląskie, oficyna dworska, ul. Główna 34, skreślenie z rejestru,
12. Poręba (gm. Pszczyna), woj. śląskie, budynek mieszkalny, ul. Szkolna 21, skreślenie z rejestru,
13. Katowice, teren zespołu Huty Metali Nieżelaznych „Szopienice”, skreślenie z rejestru

14. Boruszowice (gm. Tworóg), woj. śląskie, budynek gospodarczy na działce nr 105/79, skreślenie z rejestru,
15. Chorzów, hala wystawowa „Kapelusz”, Promenada Generała Jerzego Ziętka 4, skreślenie z rejestru,
16. Chorzów, układ urbanistyczny miasta Chorzów – Modrzejów, skreślenie z rejestru obszaru,
17. Brzozowo Chrzczony, woj. podlaskie, wiatrak typu kozłak, skreślenia z rejestru zabytków,
18. Goniądz, woj. podlaskie, opinia dotycząca skreślenia z rejestru zabytków strefy konserwatorskiej „K” – ochrony krajobrazu układu przestrzennego miasta. (opinia poprzedzona opracowaniem Studium Ochrony Wartości Kulturowych w 2020 r.).
19. Mętna, woj. podlaskie, chałupa nr 5a, skreślenie z rejestru zabytków,
20. Siemiatycze, woj. podlaskie, budynek nr 1 z piecami kasselskimi oraz budynek nr 2 wyrobowni gliny wraz ze strefą ochrony konserwatorskiej w d. zakładzie Kafłarskim nr 1, skreślenie z rejestru zabytków,
21. Białystok, budynek magazynu tranzytowego i hali fabrycznej w d. Zakładach Remontowych Zaplecza Kolei Żelaznych przy ul. Warsztatowej 1, skreślenie z rejestru zabytków,
22. Brzozowo Chrzczony, woj. podlaskie, wiatrak kozłowy, skreśleni z rejestru zabytków,
23. Kleszczele, woj. podlaskie, budynek dworca kolejowego, skreślenie z rejestru zabytków,
24. Białystok, budynek gospodarczy nr 18 w zespole koszar d. 10. Pułku Ułanów Litewskich przy ul. Kawaleryjskiej, skreślenie z rejestru zabytków.,
25. Moskiewce, woj. podlaskie, budynek mieszkalny nr 5, skreślenie z rejestru zabytków,
26. Białystok, opinia w sprawie wartości zabytkowych posadzki w kościele archikatedralnym pw. Wniebowzięcia NMP w kontekście skreślenia z rejestru zabytków ruchomych,
27. Lubsko, woj. lubuskie, historyczny układ urbanistyczny – skreślenie z rejestru zabytków części obszaru,
28. Grodków, ul. Reymonta 1, woj. opolskie, skreślenia z rejestru zabytków budynku,
29. Grodków, woj. opolskie, stajnia położona na dz. nr 147/1 przy ul. Wrocławskiej 16, 16/1 (d. 18), skreślenie z rejestru zabytków,
30. Rogożany, gm., Kietrz, woj. opolskie, zagroda nr 37, skreślenie z rejestru zabytków,
31. Długomiłowice, woj. opolskie, park, działki nr: 929, 931, 933/1 i 933/2, skreślenie z rejestru zabytków,
32. Łódź, ul. Smugowa 19, skreślenia z rejestru zabytków reliktu d. przędzalni i tkalni, stanowiącego część zespołu budynków dawnej fabryki Roberta Biedermanna,
33. Rokszyce, gm. Wola Krzysztoporska, woj. łódzkie, skreślenie z rejestru zabytków części parku.

34. Łęczyca, woj. łódzkie, postępowanie w sprawie odmowy ustalenia lokalizacji budowy masztu telefonii komórkowej na terenie miasta Łęczyca,
35. Jarluty Małe, woj. mazowieckie, dwór, skreślenie z rejestru,
36. Gliniojeck, woj. mazowieckie, dwór oraz park na działce ewid. nr 875/1, skreślenie z rejestru,
37. Sierpc, ul. Farna 24, woj. mazowieckie, dom, skreślenie z rejestru,
38. Podkowa Leśna, ul. Jodłowa 5, woj. mazowieckie, skreślenie z rejestru zabytków budynku,
39. Warszawa, budynek dawnego magazynu zakładów Ursus, ul. Dyrekcyjna 20, ocena wartości zabytkowych,
40. Warszawa, budynek gospodarczy (dawna stajnia), ul. Organistów 7, skreślenie z rejestru zabytków,
41. Nowy Dwór Mazowiecki, ul. Sukienna 48 element zespołu urbanistycznego miasta, skreślenie z rejestru zabytków,
42. Nowy Dwór Mazowiecki, nieruchomość stanowiąca część zespołu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru zabytków, skreślenie z rejestru zabytków,
43. Milanówek, woj. mazowieckie, budynek jako element zespołu urbanistycznego miasta, ul. Królewska 83, skreślenie z rejestru zabytków,
44. Falenty, ul. Hrabaska 7, woj. mazowieckie, ocena wartości zabytkowych budynku,
45. Warszawa, ul. Tunelowa, dawna nastawnia kolejowa, skreślenie z rejestru zabytków,
46. Bogdany Wielkie, gm. Chorzele, woj. mazowiecki, skreślenie z rejestru zabytków części parku podworskiego,
47. Blichowo, gm. Bulkowo, woj. mazowiecki, park podworski, skreślenie z rejestru zabytków części parku,
48. Ostrołęka, woj. mazowieckie, droga rokadowa i Fortyfikacje Fortu Bema, dz. nr 10414/2, 10414/3, skreślenie z rejestru www. działek,
49. Gutarzewo, gm. Sochocin, woj. mazowieckie, park, skreślenie z rejestru części parku,
50. Giebnia, gmina Pakość, założenie dworsko-parkowe, skreślenie z rejestru zabytków,
51. Biskupie Doły, pow. opatowski, woj. świętokrzyskie, przemysłowe założenie przestrzenne, dz. 560/6 i 560/3, skreślenie z rejestru zabytków,
52. Jeżowiec, pow. Włoszczowski, woj. świętokrzyskie, park wraz z aleją dojazdową w Dobromierzu, skreślenie z rejestru zabytków,
53. Kamienna, pow. kazimierski, woj. świętokrzyskie, park, skreślenie z rejestru zabytków,
54. Zięblice, pow. kazimierski, woj. świętokrzyskie, park dworski, skreślenie z rejestru zabytków,
55. Szydłów, pow. staszowski, woj. świętokrzyskie, drewniana zagroda przy ul. Krakowskiej 11, skreślenie z rejestru zabytków,

56. Kamienna, pow. kazimierski, woj. świętokrzyskie, park, skreślenie z rejestru zabytków,
57. Chęciny, pow. kielecki, woj. świętokrzyskie, chałupa przy ul. Małogoskiej 58, skreślenie z rejestru zabytków,
58. Stare Kramsko, woj. lubuskie, stanowisko archeologiczne nr 1, skreślenie z rejestru zabytków,
59. Ochla, woj. lubuskie, stanowisko archeologiczne, skreślenie z rejestru zabytków,
60. Zabór, woj. lubuskie, stanowisko archeologiczne nr 8, skreślenie z rejestru zabytków,
61. Zabór, woj. lubuskie, stanowisko archeologiczne nr 10, skreślenie z rejestru zabytków,
62. Warszawa, ul. Bohaterów Września i ul. Na Bateryjce, stanowisko archeologiczne, nowa inwestycja,
63. Racibórz, woj. śląskie, stanowisko nr 54, skreślenie z rejestru zabytków,
64. Kamnica, woj. pomorskie, pałac, skreślenie z rejestru zabytków,
65. Subkowy, ul. Cicha 8 i 13, woj. pomorskie, zespół dworsko-parkowy, skreślenie z rejestru zabytków,
66. Chociwel, woj. zachodniopomorskie, Stare Miasto, skreślenie z rejestru zabytków układu urbanistycznego,
67. Dębogóra, gm. Widuchowa, woj. zachodniopomorskie, dwór i park, skreślenie z rejestru zabytków,
68. Kołobrzeg, woj. zachodniopomorskie, stanowisko archeologiczne – warzelnia soli, skreślenie z rejestru zabytków,
69. Mysłowice, zachodniopomorskie, kościół św. Józefa, skreślenie z rejestru zabytków,
70. Ryszewko, gm. Pyrzyce, woj. zachodniopomorskie, park dworski, skreślenie z rejestru zabytków,
71. Szczecin, ul. Husarów 1, zespół budynków folwarcznych, 4 budynków gospodarczych, skreślenie z rejestru zabytków,
72. Warnice, gm. Dębno, woj. zachodniopomorskie, park dworski, skreślenie z rejestru zabytków działki nr 229/77,
73. Miałka, woj. zachodnio-pomorskie, zespół dworsko-parkowy, skreślenie z rejestru zabytków,
74. Kalisz, woj. wielkopolskie, Nowy Rynek, oceny wpływu ustaleń zawartych w decyzji o warunkach zabudowy dla nowej inwestycji i wpływu na układ urbanistyczny wpisany do rejestru zabytków,
75. Trzebiny, gm. Święciechowa, woj. wielkopolskie, obora w zespole folwarcznym, skreślenie z rejestru zabytków,
76. Stara Przysieka Druga, gm. Śmigiel, woj. wielkopolskie, dawny dom ogrodnika w zespole folwarcznym, skreślenie z rejestru zabytków,
77. Ołobok, ul. Brylińskiego 1, gm. Sieroszewice, woj. wielkopolskie, dawny młyn wodny, skreślenie z rejestru zabytków,

78. Baranowo, pow. poznański, woj. wielkopolskie, działki w parku, skreślenie rejestru zabytków,
79. Sulmierzyce, pow. krotoszyński, woj. wielkopolskie, skreślenie z rejestru zabytków części układu urbanistycznego,
80. Bytyń, gm. Kaźmierz, woj. wielkopolskie, zespół gorzelni w zespole folwarcznym, skreślenie z rejestru zabytków,
81. Kotlin, pow. jarociński, woj. wielkopolskie, dwór, skreślenie z rejestru zabytków,
82. Piła, ul. Okrzei 8, woj. wielkopolskie, dawna Miejska Kasa Chorych, skreślenie z rejestru zabytków,
83. Przemęt, pow. wolsztyński, woj. wielkopolskie, obszar ekspozycji widokowych będących częścią układu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków, skreślenie z rejestru zabytków,
84. Boruja Kościelna, gm. Nowy Tomyśl, woj. wielkopolskie, kościół poewangelicki wraz z cmentarzem, skreślenie z rejestru zabytków,
85. Tupadły, pow. Inowrocław, woj. kujawsko-pomorskie, park dworski, skreślenie z rejestru zabytków,
86. Poledno nr 4, woj. kujawsko-pomorskie, skreślenie z rejestru zabytków budynku mieszkalnego,
87. Sobianowice, woj. lubelskie, zespół dworsko-parkowy, skreślenie z rejestru zabytków części obszaru,
88. Bachórzec, woj. podkarpackie, stajnia w zespole dworskim, skreślenie z rejestru zabytków,
89. Bieździadka, gm. Kołaczyce, woj. podkarpackie, działka stanowiąca część zespołu dworskiego, skreślenie z rejestru zabytków,
90. Dzikowiec, woj. podkarpackie, budynek folwarczny z dawnym browarem w zespole dworsko-parkowym i folwarcznym, skreślenie z rejestru zabytków,
91. Krosno, ul. Sienkiewicza 2 / Rynek 9, woj. podkarpackie, skreślenie z rejestru zabytków kamienicy,
92. Jasło (Niegłowice), ul. Gajowa, woj. podkarpackie, działka w zespole dworskim, skreślenie z rejestru zabytków,
93. Niwiska, woj. podkarpackie, spichlerz w zespole dworskim, skreślenie z rejestru zabytków,
94. Przeworsk, rejon ul. Grunwaldzkiej, woj. podkarpackie, ocena wpływu ustaleń projektu mpzp na walory zabytkowe obiektów i obszarów zabytkowych znajdujących się na obszarze objętych planem, ocena prawidłowości warunków uzgodnienia sformułowanych w zaskarżonym postanowieniu i ich wpływu na chronione wartości zabytkowe na terenie objętym planowaniem,
95. Przeworsk, ul. Wojska Polskiego 20, woj. podkarpackie, budynek (dawny zajazd), skreślenie z rejestru zabytków,
96. Tarnobrzeg, pl. Bartosza Głowackiego 53, woj. podkarpackie, kamienica, skreślenie z rejestru zabytków,
97. Tarnobrzeg, ul. Warszawska 310, woj. podkarpackie, spichlerz, skreślenie z rejestru zabytków,

98. Rusy, gmina Braniewo, woj. warmińsko-mazurskie, stanowisko archeologiczne Młoteczno III, skreślenie z rejestru zabytków,
99. Jelonki, gm. Rychliki, woj. warmińsko-mazurskie, chata podcieniowa nr 85, skreślenie z rejestru zabytków,
100. Ełk, woj. warmińsko-mazurskie, most w ciągu ulicy Zamkowej 85 skreślenie z rejestru zabytków,
101. Cichy, gm. Świętajno, woj. warmińsko-mazurskie, gorzelnia w zespole dworsko-parkowym, skreślenie z rejestru zabytków,
102. Waszulki, gm. Nidzica, woj. warmińsko-mazurskie, cegielnia, skreślenie z rejestru zabytków,
103. Kipary, gm. Wielbark, woj. warmińsko-mazurskie, chałupa nr 10, skreślenie z rejestru zabytków,
104. Gdynia, willa „Śreniawa” ul. Juliana Ejsmonta 2, ocena wartości zabytkowych w zw. z odwołaniem od wpisu do rejestru zabytków,
105. Chochotów, woj. małopolskie, szopa nr 22, skreślenie z rejestru zabytków,
106. Kraków, ul. Limanowskiego 47-49, skreślenie z rejestru zabytków budynku mieszkalnego,
107. Gnojnik, woj. małopolskie, plebania, ocena nowej inwestycji,
108. Rudawa, woj. małopolskie, budynek nr 89 z otoczeniem, skreślenie z rejestru zabytków,
109. Piekary, woj. małopolskie, część zabudowań browaru, skreślenie z rejestru,
110. Tęgorozże, część ogrodu pałacowego, skreślenie z rejestru zabytków,
111. Polna, woj. małopolskie, park dworski, działka nr 406/6, skreślenie z rejestru zabytków,
112. Polna, park dworski, działka nr 405/7, skreślenie z rejestru zabytków,
113. Polna, park dworski, działka nr 405/4, skreślenie z rejestru zabytków.

Opinie NID wydane na wniosek Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków.

1. Bukowiec, woj. dolnośląskie, pałac i budynek gospodarczy – możliwość instalacji fotowoltaiki,
2. Bukowiec, woj. dolnośląskie, owczarnia na folwarku – możliwość instalacji fotowoltaiki,
3. Chocianów – huta żeliwa, woj. dolnośląskie, określenie zakresu ochrony budynków zespołu,
4. Jawor, kościół św. Marcina – określenie historycznego pokrycia dachu, kwerenda archiwalna,
5. Jaworzyna Śląska, budynki gospodarcze osiedla domów pracowników kolei, ocena wartości zabytkowych,
6. Jelenia Góra – Cieplice-Zdrój Park Norweski, możliwość instalacji fotowoltaiki,
7. Łomnica, woj. dolnośląskie, budynki folwarku, możliwość instalacji fotowoltaiki,

8. Nowa Wieś Legnicka, kościół pw. św. Bartłomieja, analiza historycznego pokrycia dachu,
9. Pławna Dolna, woj. dolnośląskie, dom nr 104, określenie wartości zabytkowych, zalecany wpis do rejestru zabytków,
10. Siedliska, gm. Miłkowice, kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, kwerenda archiwalna w zakresie rodzaju pokrycia dachu,
11. Świdnica, woj. dolnośląskie, pl. Pokoju 3-4 opinia o wartości zabytkowej stropów polichromowanych,
12. Wojanów, woj. dolnośląskie, pałac i budynki gospodarcze, możliwość instalacji fotowoltaiki,
13. Wrocław, Hala Stulecia opinia o możliwości wymiany stacji bazowej telefonii komórkowej,
14. Wrocław, Hala Stulecia opinia o lokalizacji urządzenia do robienia selfie,
15. Wrocław Park Szczytnicki opinia o lokalizacji figury krasnala obok rzeźby Diana Łowczyni,
16. Wrocław, kąpielisko Oporów – określenie wartości zabytkowych,
17. Wrocław, zakłady przemysłowe „Hutmen”, określenie wartości zabytkowych,
18. Koźuchów, woj. lubuskie, możliwość przebudowy i nadbudowy wieży ratusza, nowy hełm,
19. Koźuchów, woj. lubuskie, możliwość przebudowy i nakrycia nowym dachem baszty murów miejskich,
20. Chorzów, budynek dawnej restauracji „Parkowej”, Park Śląski działka ewid. Nr 247/18, ocena wartości zabytkowych,
21. Częstochowa, ul. ks. Jerzego Popiełuszki 2, budynek dawnego hotelu „Patria”, ocena wartości zabytkowych
22. Zawiercie, osiedle robotnicze TAZ, nowa inwestycja,
23. Bielsko-Biała, zespół dworsko-parkowy, ul. Żywiecka 193, określenie granic ochrony konserwatorskiej,
24. Pszczyna, „Kopiec Kościuszki”, ocena wartości zabytkowych,
25. Gliwice, zespół Radiostacji, ul. Tarnogórska 127, 129, 131, nowa inwestycja,
26. Gliwice, zespół dawnej Fabryki Drutu, ocena wartości zabytkowych,
27. Katowice, kolonia robotnicza kopalni „Wujek”, ul. Przędowników i Przekopowa, ocena wartości zabytkowych,
28. Ciełuszki, gmina Zabłudów, woj. podlaskie, opinia w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa podlaskiego cmentarza z zespołem krzyży położonego na wschodnim krańcu wsi.
29. Białystok, ocena wartości zabytkowych murowanego domu przy Alei Tysiąclecia Państwa Polskiego 1 w kontekście włączenia do wojewódzkiej ewidencji zabytków,
30. Sejny, woj. podlaskie, ocena wartości zabytkowych drewnianego domu przy ul. 1 Maja 16 w kontekście włączenia do wojewódzkiej ewidencji zabytków,
31. Łomża, woj. podlaskie, opinia w sprawie wydania pozwolenia na prowadzenie robót budowlanych przy zabytku (historyczny układ urbanistyczny)

- polegających na budowie bulwarów w kontekście wpływu planowanej inwestycji na zabytek,
32. Białystok, ocena wartości zabytkowych magazynu tranzytowego i hali fabrycznej w d. Zakładach Remontowych Zaplecza Kolei Żelaznych przy ul. Warsztatowej 1 w kontekście wpisania do rejestru zabytków,
  33. Bohoniki, woj. podlaskie, ocena wartości zabytkowych nieczynnego cmentarza muzułmańskiego w kontekście wpisania do rejestru zabytków,
  34. Łomża, woj. podlaskie, ocena wartości zabytkowych budynku mieszkalnego przy Alei Legionów 54 w kontekście wpisania do rejestru zabytków.
  35. Suwałki, woj. podlaskie, ocena wartości zabytkowych budynku mieszkalnego przy ul. Waryńskiego 1 w kontekście wpisania do rejestru zabytków.
  36. Pław, woj. lubuskie, pl. Kasztanowy 10, ocena wartości zabytkowych budynku mieszkalnego,
  37. Słubice, woj. lubuskie, dawny Stadion Wschodniomarchijski, aleja dębowo-platanowa, ocena wartości zabytkowych,
  38. Żagań, woj. lubuskie, ul. Żelazna 2, dawny spichlerz, ocena wartości zabytkowych,
  39. Bobrzany, woj. lubuskie, aleja lipowa, ocena wartości zabytkowych,
  40. Przyborów, woj. lubuskie, ul. Strażacka, kompozycja zieleni – dęby, ocena wartości zabytkowych,
  41. Zielona Góra, ul. Jedności 80A, dawna wozownia i skład wina, ocena wartości zabytkowych,
  42. Muszkowo 45a, woj. lubuskie, młyn wodny, ocena wartości zabytkowych ,
  43. Małomice, woj. lubuskie, park dworski, ocena wartości zabytkowych,
  44. Żagań, ul. Szprotawska i Żelazna, ogrodzenie murowane, ocena wartości zabytkowych,
  45. Zielona Góra, ul. Chrobrego 36 kamienica, ocena wartości zabytkowych,
  46. Zielona Góra, ul. Sienkiewicza 1, kamienica, ocena wartości zabytkowych,
  47. Nowa Sól, ul. Wrocławska 12, budynek mieszkalny, ocena wartości zabytkowych,
  48. Opole, most kolejowy nad Odrą w ciągu linii kolejowej, ocena wartości zabytkowych,
  49. Kędzierzyn-Koźle, słupek betonowy oznaczeniem CF znaleziony na terenie Kędzierzyna-Koźła, ocena wartości zabytkowych,
  50. Szczedrzyk, ul. Szkolna 7, woj. opolskie, określenie wartości zabytkowych budynku mieszkalnego,
  51. Ochodze, woj. opolskie, składy amunicji przy ul. Opolskiej 84, ocena wartości zabytkowych zespołu dziewięciu budowli,
  52. Prudnik, ul. Prężyńskiej 2 woj. opolskie, gospoda, ocena wartości zabytkowych,
  53. Kędzierzyn-Koźle, woj. opolskie, słupek kamienny odnaleziony przed posesją, ocena wartości zabytkowych,
  54. Łódź, ul. Jaracza/Wierzbowa, budowa wieżowca z garażami podziemnymi, w bezpośrednim sąsiedztwie parku wpisanego do rejestru zabytków,

55. Łódź, ul. Mickiewicza 15a, budowa wysokościowca w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru Pomnika Historii,
56. Łódź, ul. Gdańska 127 i ul. Żeromskiego 94, budowa zespołu mieszkalnego na obszarze dawnej fabryki,
57. Łęczyca, woj. łódzkie, inwestycja drogowa w granicach miasta Łęczyca – droga w kierunku Tumu,
58. Łódź, ul. Piotrkowska 92, zalecenia do projektu zagospodarowania działki w granicach Pomnika Historii,
59. Łódź, ul. Ogrodowa 41, prowadzenie robót budowlanych w budynku położonym na terenie Starego Cmentarza,
60. Łódź, ul. Piotrkowska 173, zalecenia do projektu przekształcenia budynku biurowego,
61. Kraków, ul. Wielopole 2, Poczta Główna, zalecenia do projektu przebudowy i adaptacji na hotel,
62. Łódź, ul. Tymienieckiego 5/7, zalecenia do projektu przebudowy budynku tzw. starego bielnika i warsztatu mechanicznego,
63. Łódź, ul. Tymienieckiego 5/7 wytyczne dot. dopuszczalnych zmian przy przebudowie i zmianie sposobu użytkowania budynku magazynu tkanin gotowych,
64. Łódź, ul. Bracka 40, prośba o ocenę dopuszczalnych zmian i uwagi do projektu Rewaloryzacji Pomnika Historii – Cmentarz Żydowski w Łodzi.
65. Warta, pow. sieradzki, woj. łódzkie, wyznaczenie granic nieistniejącego cmentarza żydowskiego w Warcie,
66. Warszawa, ul. Łądowa, ocena nowej inwestycji,
67. Karwacz, woj. mazowieckie, zespół dworski, ocena nowej inwestycji,
68. Wola Folwark, woj. mazowieckie, budynek nr 11, ocena wartości zabytkowych,
69. Boboszewo, woj. mazowieckie, ul. Odrodzenia 2, plebania, ocena wartości zabytkowych,
70. Mława, ul. Długa 2, spichlerz, ocena wartości zabytkowych,
71. Sierpc, woj. mazowieckie ul. Jaśka Pilika 2, ocena wartości zabytkowych,
72. Warszawa, ul. Hoża 61 i 61A, ocena wartości zabytkowych budynku,
73. Warszawa, zespół Cukrowni „Ciechanów”, ocena wartości zabytkowych,
74. Tłuszcz, ul. Raławicka 11, woj. mazowieckie, kaflarnia, ocena wartości zabytkowych,
75. Warszawa, ul. Wylot 6, ocena nowej inwestycji,
76. Naruszewo, woj. mazowieckie, kościół pw. św. Trójcy, ocena nowej inwestycji,
77. Warszawa, budynek dawnej lakierni oraz ruin budynków powojennych zakładów Ursus, ocena wartości zabytkowych,
78. Kadłutowo, woj. mazowieckie, drewniany wiatrak, ocena wartości zabytkowych,
79. Płock, ul. Tumska 9, oficyna, ocena wartości zabytkowych,
80. Siedlce, ul. Kolejowa 10, Wytwórnia Wódek „Polmos”, ocena wartości zabytkowych,
81. Warszawa, ul. Pługa 1/3/, ocena nowej inwestycji,

82. Warszawa, al. Jerozolimskie 99, ocena wartości zabytkowych,
83. Warszawa, ul. Pankiewicza 3, ocena wartości zabytkowych,
84. Warszawa, ul. Grębałowska 11, budynek, ocena wartości zabytkowych,
85. Milanówek, ul. Sosnowa, woj. mazowieckie, willa, ocena wartości zabytkowych,
86. Grodzisk Mazowiecki, ul. Okólna 1, ocena nowej inwestycji,
87. Warszawa, ul. Kaniowska 45, ocena nowej inwestycji,
88. Warszawa, ul. Raszyńska 58, ocena nowej inwestycji,
89. Warszawa, ul. Rakowiecka, Budynek Państwowej Szkoły Muzycznej, ocena nowej inwestycji,
90. Warszawa, tor kolarski „Orzeł”, ocena wartości zabytkowych,
91. Falenty ul. Hrabka 7, woj. mazowieckie, oficyna, ocena wartości zabytkowych,
92. Warszawa, Osiedle Muranów Południowy, ocena wartości zabytkowych założenia urbanistycznego,
93. Warszawa, Pałac Królikarnia, nowa inwestycja – instalacja windy,
94. Płock, ul. 1-go Maja 2, kamienica, ocena wartości zabytkowych,
95. Gostynin, ul. Kościuszki 5, woj. mazowieckie, budynek, ocena wartości zabytkowych,
96. Warszawa, ul. Corazziego 2, budynek kawiarni, nowe zagospodarowanie,
97. Warszawa, ul. Chmielna 33, Kino Atlantic, ocena wartości zabytkowych,
98. Piaseczno, ul. Kilińskiego 6, woj. mazowieckie, budynek, ocena wartości zabytkowych,
99. Piaseczno, ul. Puławska 20, woj. mazowieckie, budynek, ocena wartości zabytkowych,
100. Wiskitki, ul. Ogrodowa 4, budynek mieszkalny, ocena wartości zabytkowych,
101. Ciechocinek, Park Zdrojowy, działki nr 176/11, 176/10, część 176/12 oraz terenu przyległego położony na działkach nr 134 i 135 przy ul. Warzelnianej, wytyczne i zalecenia do rewitalizacji,
102. Mroków, gm. Lesznówola, woj. mazowiecki, ul. Marii Świątkiewicz, zespół dworsko-parkowy z folwarkiem, ocena wartości zabytkowych,
103. Sieradz, ul. Sadowa, woj. łódzkie, schron stanowiący element poligonu niemieckiego z lat 40-tych XX wieku, ocena wartości zabytkowych,
104. Przasnysz, ul. Reda, woj. mazowieckie, park zabytkowy, nowa inwestycja,
105. Karniewo, gm. Regimin, woj. mazowieckie, zespół dworsko-parkowy, podział zespołu dworsko-parkowego i ocena wartości,
106. Warszawa, park zabytkowy Gucin-Gaj (część nie wpisana do rejestru), ul. Fosa 1, ocena wartości zabytkowych parku,
107. Bronowice, gm. Trzebiel, działka nr 46/38 zlokalizowanej w sąsiedztwie Parku Mużakowskiego, wytyczne konserwatorskie do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, ocena oddziaływania na OUW,
108. Bronowice, gm. Trzebiel, działka nr 46/38 zlokalizowanej w sąsiedztwie Parku Mużakowskiego, uzgodnienie projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla ww. działki, w kwestii oceny oddziaływania na OUW,

109. Łęknica, pow. żarski, projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego – ocena pod względem ustaleń konserwatorskich,
110. Warszawa, ul. Zakroczyńska 12, Fort Legionów, ocena nowej inwestycji,
111. Gładczyn, gm. Zatory, park zabytkowy, ocena nowej inwestycji,
112. Wojewodzin, gm. Grajewo, aleja zabytkowa – droga powiatowej nr 1808B na odcinku Wojewodzin – Wierzbowo, ocena przebudowy,
113. Zamienie, gm. Lesznówola, układ ruralistyczny, ocena wartości zabytkowych,
114. Lublin, Al. Warszawska 47 (ob. 47a), ogród wraz z willą, korekta granic ochrony konserwatorskiej,
115. Jędrzejów, woj. świętokrzyskie, układ urbanistyczny i zespół klasztorny cystersów, ocena wartości zabytkowych,
116. Sandomierz, woj. świętokrzyskie, wąwóz Piszczele, ocena nowej inwestycji,
117. Bulkowo, Dobre, Kubice Nowe, pow. płocki, woj. mazowieckie, stanowiska archeologiczne, wpływ nowej inwestycji na stanowiska,
118. Kamion Poduchowny, woj. mazowieckie, stanowisko archeologiczne, ocena wartości zabytkowych,
119. Letnica, woj. lubuskie, stanowisko archeologiczne, ocena wartości zabytkowych,
120. Hornowo. woj. podlaskie, cmentarzysko szkieletowe, ocena wartości zabytkowych,
121. Toruń, Bulwary Filadelfijskie, ocena programu badań archeologicznych,
122. Toruń, Plac Dominikański, ocena programu badań archeologicznych,
123. Chełmno, woj. kujawsko-pomorskie, ul. Rycerska, ocena programu badań archeologicznych,
124. Toruń, ul. Podmurna, ocena nowej inwestycji,
125. Toruń, ul. Prosta 32, ocena nowej inwestycji,
126. Gostyń, woj. wielkopolskie, relikty dawnej zabudowy, ocena nowej inwestycji na relikty archeologiczne,
127. Dąbrowa, woj. mazowieckie, pole bitwy, ocena wartości zabytkowych,
128. Nowe Łupki, stanowisko archeologiczne cmentarza przykościelnego, ocena wartości zabytkowych,
129. Toruń, ul. Rabiańska 10, ocena programu badań archeologicznych,
130. Dąbrowa Górnicza-Ujejsce, stanowisko archeologiczne, ocena wartości zabytkowych,
131. Toruń, ul. Prosta 32, ocena programu badań archeologicznych,
132. Opole, katedra, ocena programu prac konserwatorskich i archeologicznych odkrytych artefaktów,
133. Grójec, woj. mazowieckie, nadleśnictwo Grójec, ocena badań poszukiwawczych,
134. Pronoszczewice Nowe, woj. mazowieckie, osada przyrodowa, ocena wartości zabytkowych,
135. Biała, pow. piski, woj. wielkopolskie, część stanowiska archeologicznego, nowa inwestycja polegająca na przywróceniu budynku strzelnicy sportowej,

136. Gdańsk, Święty Wojciech, uwarunkowania konserwatorskie nt. zakresu i sposobu ochrony oraz rewaloryzacji zespołu ruralistyczno-krajobrazowego przedmieścia Święty Wojciech w Gdańsku
137. Gdańsk, Św. Wojciech, ocena zakresu ochrony zespołu ruralistyczno-krajobrazowego przedmieścia Święty Wojciech w Gdańsku, pod kątem możliwości sytuowania paneli fotowoltaicznych;
138. Gdańsk, ul. Jałmużnicza, ocena planowanej inwestycji budowlanej polegającej na realizacji budynku mieszkalno-usługowego – akademika
139. Gdańsk, ul. Jaskółcza 28, ocena planowanej inwestycji budowlanej polegającej na realizacji budynku mieszkalno-usługowego,
140. Gdańsk, ul. Szuwary 2, ocena planowanej inwestycji budowlanej polegającej na realizacji budynku przedszkola,
141. Gdańsk, ul. Szczygła 2, ocena planowanej inwestycji budowlanej polegającej na realizacji budynku mieszkalnego,
142. Gdańsk, ul. Jaskółcza 16, ocena planowanej inwestycji budowlanej polegającej na realizacji apart-hotelu,
143. Stare Pole, woj. pomorskie, kwerenda archiwalna zespołu Cukrowni Stare Pole (36 obiektów), wpisanego do rejestru zabytków,
144. Połczyn Zdrój, woj. zachodniopomorskie, park zdrojowy – baseny i pawilon, ocena wartości zabytkowych,
145. Żelechowo nr 8, gm. Widuchowa, woj. zachodniopomorskie, ocena wartości zabytkowych budynku,
146. Kępno, ul. Poznańska 3, woj. wielkopolskie, oceny wartości zabytkowych budynku,
147. Czarnków, pl. Powstańców Wlkp., pow. czarnkowsko-trzcianecki, woj. wielkopolskie, ocena koncepcji budowy wielorodzinnego budynku i wpływu tej inwestycji na układ urbanistyczny wpisany do rejestru zabytków,
148. Złotów, pow. złotowski, woj. wielkopolskie, ocena inwestycji na terenie parku wpisanego do rej. zabytków,
149. Przemęt, pow. wolsztyński, woj. wielkopolskie, zalecenia konserwatorskie i możliwości zabudowy stref ochrony ekspozycji widokowych (układ urbanistyczny wpisany do rej. zabytków),
150. Plewiska, ul. Ogrodowa 1, pow. poznański, woj. wielkopolskie, ocena wartości zabytkowej domu mieszkalnego,
151. Zbrudzewo, gm. Śrem, woj. wielkopolskie, rozbudowa dworu na dom opieki społecznej,
152. Szamotuły, ul. Wroniecka 29, woj. wielkopolskie, ocena wartości zabytkowych domu mieszkalnego,
153. Gniezno, ul. Kłękoska, woj. wielkopolskie, ocena wartości zabytkowej zespołu Stada Ogierów (do wpisu do rej. zabytków),
154. Orzechowo, gm. Miłosław, pow. wrzesiński, woj. wielkopolskie, ocena wartości zabytkowych dawnej kaplicy w zakładach przemysłowych,

155. Żelazków, pow. kaliski, woj. wielkopolskie, ocena wartości zabytkowych spichlerza w zespole folwarcznym (wyłączenie z GEZ)
156. Puszczykowo, ul. Poznańska 4, pow. poznański, woj. wielkopolskie, ocena wartości dawnego Letniska „Silva”,
157. Poznań, ul. Górna Wilda 106 , ocena wartości zabytkowych budynku (wyłączenie z GEZ)
158. Chraplewo, gm. Kuślin, pow. nowotomyski, woj. wielkopolskie, ocena wartości zabytkowych części zespołu folwarcznego – ogrodzenia przy bramie południowej,
159. Chełmno, woj. kujawsko-pomorskie, zespół klasztorny ss. Miłosierdzia Bożego, brama klasztorna, ocena wartości zabytkowych w zw. z nową inwestycją,
160. Chełmno, ul. Dominikańska 40, woj. kujawsko-pomorskie, zespół klasztorny ss. Miłosierdzia Bożego, instalacja fotowoltaiki,
161. Chełmno, ul. Dominikańska 40, woj. kujawsko-pomorskie, zespół klasztorny ss. Miłosierdzia Bożego, ocena nowe inwestycji,
162. Chełmno, ul. Św. Ducha, woj. kujawsko-pomorskie, ocena nowej inwestycji,
163. Słupsk, zabytki ruchome 2 pojazdy – quady , ocena wartości zabytkowych,
164. Krzeszna, gm. Stężycza, woj. kujawsko-pomorskie, wiadukt kolejowy , ocena wartości zabytkowych,
165. Żukowo, woj. kujawsko-pomorskie, most kolejowy, ocena wartości zabytkowych,
166. Białystok, woj. podlaskie, kościół św. Rocha, dot. pozwolenia na prowadzenie robót budowlanych polegających na budowie windy osobowej z ciągiem pieszym (częściowo zadaszonym).
167. Warszawa, ul. Twarda/Mariańska, wydania pozwolenia na roboty budowlane, polegające na budowie budynku hotelowego wraz z infrastrukturą w dzielnicy Śródmieście,
168. Warszawa, ul. Bolesć 2, zalecenia konserwatorskich w sprawie dostępności osób niepełnosprawnych do budynku wpisanego do rejestru zabytków na obszarze Historycznego Centrum Warszawy – miejsca światowego dziedzictwa UNESCO,
169. Warszawa, ul. Jezuickiej 4, zalecenia konserwatorskie w sprawie dostępności osób niepełnosprawnych do budynku placówce oświatowej położonej na obszarze Historycznego Centrum Warszawy – miejsca światowego dziedzictwa UNESCO,
170. Warszawa, Plac Teatralny 3, ws. wydania pozwolenia na montaż instalacji fotowoltaicznej na części dachu budynku, położonego na obszarze Pomnika Historii oraz strefy buforowej Historycznego Centrum Warszawy – miejsca światowego dziedzictwa UNESCO,
171. Warszawa, ul. Daniłowiczowska, budowa budynku biurowego z garażem podziemnym i niezbędną infrastrukturą techniczną przy na terenie działki nr 51/8 w Warszawie, położonej na obszarze strefy buforowej Historycznego Centrum Warszawy – miejsca światowego dziedzictwa UNESCO,

172. Warszawa, ul. Wierzbowa 3, montaż instalacji fotowoltaicznej na części dachu budynku technicznego Teatru Narodowego położonego – na obszarze Pomnika Historii oraz strefy buforowej Historycznego Centrum Warszawy – miejsca światowego dziedzictwa UNESCO,
173. Warszawa, Plac Grzybowski 12/16 ocena projektu nowego zespołu budynków biurowo-usługowo- handlowych z funkcją teatru wraz z garażami, wjazdem i towarzyszącą infrastrukturą na działkach ew. nr 16 oraz 18/1 i części 18/2,
174. Zamość, Placu Wolności 1, ocena koncepcji projektowej montażu paneli instalacji fotowoltaicznej na dachu budynku Powiatowego Urzędu Pracy, położonego na obszarze Starego Miasta w Zamościu – miejsca światowego dziedzictwa UNESCO,
175. Zamość, ul. Sienkiewicza 22 i 22d, ocena rozmieszczenia paneli fotowoltaicznych na dachu dawnej elektrowni oraz dachu budynku mieszkalnego na obszarze strefy buforowej Starego Miasta w Zamościu – miejsca światowego dziedzictwa UNESCO,
176. Toruń, ul. Podmurna 74, ocena projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla placu Teatralnego w Toruniu. opinia ws. koncepcji rozbudowy i zagospodarowania baszty „Koci Łeb”,
177. Toruń, opinia w sprawie przyjętych rozwiązań w projekcie uchwały ustalającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane dla miasta Torunia,
178. Toruń, Bulwary Filadelfijskie, dot. uzgodnienia dokumentacji projektowej „Zagospodarowanie Bulwaru Filadelfijskiego w Toruniu – projekt wykonawczy zieleni”,
179. Toruń, opinia dot. dotyczące wykonania nowych nasadzeń zieleni na nieruchomościach oznaczonych następującymi numerami ewidencji gruntów: 63 i 66 (obręb 14), 216, 17/1, 215/1, 214/1 i 214/3 (obręb 15), 68/2 (obręb 16), 218 (obręb 17), 102 (obręb 18) w Toruniu,
180. Wrocław, Park Szczytnicki, opinia nt. uzgodnienia dokumentacji projektowej „Zagospodarowanie części terenu Parku Szczytnickiego we Wrocławiu – sektor II” – pozytywna z zastrzeżeniem, aby uwzględnić w ostatecznej realizacji wskazane w opinii uwagi i sugestie,
181. Wrocław, Hala Stulecia, lokalizacja urządzenia na terenie pergoli w zespole Hali Stulecia we Wrocławiu,
182. Lublin, ul. Towarowa 9a, garbarnia Silbersteina, określenia wartości budynków poprodukcyjnych dawnej garbarni oraz określenia relacji przestrzennych,
183. Podhorce, gm. Werbkowice, woj. lubelskie, budynek gospodarczy, ocena wartości zabytkowych,
184. Zamość, ul. Akademicka 4, woj. lubelskie, d. seminarium duchowne, określenie zaleceń konserwatorskich dla prac projektowych, budowlanych i dokumentacji projektowej,

185. Wola Osowińska, gm. Borki, woj. lubelskie, wyposażenie gorzelni, ocena wartości zabytkowych
186. Zwierzyniec, gm. Zwierzyniec, ul. Wachniewskiej 17, woj. lubelskie, dom Aleksandry Wachniewskiej, oceny wartości historycznych, artystycznych i naukowych pod kątem wpisu do rejestru zabytków.
187. Siemnice, gm. Rachanie, woj. lubelskie, dawny spichlerz dworski, ocena wartości zabytkowych,
188. Tarnogród, gm. Tarnogród, ul. 1-Maja 6 a i 6b, woj. lubelskie, kamienice, ocena wartości zabytkowych,
189. Zwierzyniec, gm. Zwierzyniec, woj. lubelskie, rozpoznanie aktualnych wartości historyczno-zabytkowych zabudowy miejskiej wraz z określeniem zaleceń konserwatorskich do kształtowania przestrzeni w obrębie zabytkowego układu urbanistycznego,
190. Dukla, woj. podkarpackie, ratusz, urządzenie na wieży ratusza w Dukli platformy widokowej, ocena wpływu na wartości zabytkowe oraz analiza aspektów widokowych i funkcjonalnych tej inwestycji,
191. Głogów Małopolski, ul. Fabrycznej 10, woj. podkarpackie, oficyna wschodnia w zespole pałacowym, ocena wartości zabytkowych w kontekście wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków,
192. Iwonicz-Zdrój, woj. podkarpackie, nowa zabudowa, analiza wpływu nowej inwestycji na zabytkowy układ urbanistyczny uzdrowiska oraz wyznaczoną wokół niego strefę ochrony krajobrazu kulturowego,
193. Jodłowa, woj. podkarpackie, układ przestrzenny, ocena wartości zabytkowych w kontekście wyłączenia z wojewódzkiej ewidencji zabytków,
194. Leżajsk, woj. podkarpackie, bazylika zespołu oo. Bernardynów, analiza możliwości wprowadzenia wiatrołapu i ocena czy proponowany montaż współczesnych drzwi wpłynie na wartości zabytkowe,
195. Niwiska, woj. podkarpackie, układ przestrzenny, ocena wartości zabytkowych w kontekście wyłączenia z ewidencji zabytków,
196. Płonna, woj. podkarpackie, pozostałości zespołu dworskiego, ocena wartości zabytkowych w kontekście objęcia ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków,
197. Radymno, woj. podkarpackie, Rynek, kiosk „Ruchu”, ocena wartości zabytkowych w kontekście wpisu do rejestru zabytków,
198. Rudnik, woj. podkarpackie, nowa inwestycja na obszarze strefy ochrony konserwatorskiej zespołu pałacowo-parkowego wpisanego do rejestru zabytków, ocena wpływu ww. planowanych działań na wartości zabytkowe zespołu,
199. Rzeszów, ul. Króla Augusta, ocena wartości zabytkowych ulicy wraz zabudową w kontekście ujęcia „układu przestrzennego” fragmentu tej ulicy w gminnej ewidencji zabytków,
200. Witryłów, woj. podkarpackie, pozostałości zespołu dworsko-folwarcznego, ocena wartości zabytkowych w kontekście wyłączenia z gminnej ewidencji zabytków,

201. Dziubiele, gm. Orzysz, woj. warmińsko-mazurskie, stanowisko archeologiczne Dziubiele XV, opinia w sprawie wpisu do rejestru zabytków,
202. Aleja przydrożna przy drodze Gietrzwałd -Łąjsy – stacja kolejowa Unieszewo, woj. warmińsko-mazurskie, opinia w sprawie wpisu do rejestru zabytków,
203. Stoczek Klasztorny, gm. Kiwity, woj. warmińsko-mazurskie, sanktuarium pielgrzymkowe, Pomnik Historii opinia w sprawie planowanej inwestycji w zakresie modernizacji dla potrzeb pielgrzymów,
204. Frombork, gm. Frombork, woj. warmińsko-mazurskie, zespół katedralny, Pomnik Historii, opinia w sprawie aranżacji prezbiterium katedry,
205. Frombork, gm. Frombork, woj. warmińsko-mazurskie, zespół katedralny, Pomnik Historii, opinia w sprawie aranżacji wnętrza katedry,
206. Frombork, gm. Frombork, woj. warmińsko-mazurskie, zespół katedralny, Pomnik Historii, opinia w sprawie budowy nowego obiektu na dziedzińcu katedralnym,
207. Lidzbark Warmiński, woj. warmińsko-mazurskie, zamek biskupów warmińskich, Pomnik Historii, opinia w sprawie wykonania makiet i oznakowania informacyjnego w formie tablic i pylonów na terenie międzymurza zamku,
208. Ełk, woj. warmińsko-mazurskie, most w ciągu ulicy Zamkowej, ocena dotycząca wartości zabytkowych i stanu zachowania,
209. Okowizna, gm. Pozezdrze, woj. warmińsko-mazurskie, zespół pałacowo-parkowy, opinia w sprawie rewitalizacji
210. Głądy, gm. Górowo Iławeckie, woj. warmińsko-mazurskie, dz. Nr 261, obr. Głądy, opinia dotycząca możliwości usunięcia i przeniesienia elementów pojazdu pancernego Jagdpanzer będącego częścią przepustu mostowego,
211. Kraków, ul. Gołębia 14-16-18, ocena projektu adaptacji i rozbudowy poddasza,
212. Kraków, ul. Powiśle 10, ocena projektu nowej inwestycji,
213. Mierzeń, woj. małopolskie, założenie dworsko-parkowe, ocena wartości zabytkowych,
214. Tarnów, woj. małopolskie, kościół pw. Krzyża Świętego i Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, ocena wartości zabytkowych,
215. Ciche, woj. małopolskie, chałupa góralska nr 349, ocena wartości zabytkowych,
216. Zakopane, ul. Bulwary Słowackiego 7, willa „Skaut”, ocena wartości zabytkowych,
217. Gorlice, ul. Kościuszki 13, woj. małopolskie, ocena wartości zabytkowych,
218. Kraków, bruk na dziedzińcu kościoła św. Anny, ocena wartości zabytkowych,
219. Kraków, Hotel „Polonia” ocena planowanego remontu i wymiany stolarki okiennej,
220. Wilogłowy – Nowy Sącz, woj. małopolskie, translokacja drewnianego budynku do Muzeum w Nowym Sączu,

Opinie NID wykonane na wniosek konserwatorskich organów samorządowych, policji, sądów, prokuratury, innych uprawnionych podmiotów

1. Świdnica kościół Pokoju, ocena wartości zabytkowej wystroju Łoży Płócienników,
2. Bielsko-Biała, woj. śląskie, ul. Piotra Skargi 11, budynek mieszkalny, wyłączenie z gminnej ewidencji zabytków,
3. Białystok, opinia w sprawie przebudowy budynku dawnej willei miejskiej przy ul. Akademickiej 2 ze wskazaniem, które elementy architektoniczne powinny podlegać ochronie konserwatorskiej,
4. Opole, wnioski do projektu mpzp Wiejska I w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
5. Opole, wnioski do projektu mpzp Przedmieście Odrzańskie 1a w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
6. Opole, wnioski do projektu mpzp Zaodrże I w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
7. Opole, wnioski do projektu mpzp Gosławice Va w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
8. Opole, wnioski do projektu mpzp Winów I w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
9. Opole, wnioski do projektu mpzp Czarnowąsy III w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
10. Opole, wnioski do projektu mpzp Czarnowąsy V w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
11. Opole, wnioski do projektu mpzp Szczepanowice II w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
12. Opole, wnioski do projektu mpzp Śródmieście IIIb w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
13. Opole, wnioski do projektu mpzp rejon ulicy Tarnopolskiej i Krzemienieckiej w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
14. Opole, uwagi do projektu mpzp Gosławice Va w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
15. Opole, uwagi do projektu mpzp Czarnowąsy IV w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
16. Opole, uwagi do projektu mpzp Wrzoski V w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
17. Opole, uwagi do projektu mpzp Wiejska I w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
18. Opole, uwagi do projektu mpzp rejon ul. Lipowej w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
19. Opole, uwagi do projektu mpzp Przedmieście Odrzańskie 1a w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
20. Prószków, uwagi do projektu mpzp Chrzowice w gm. Prószków – opinia na prośbę Samorządu;
21. Prószków, uwagi do projektu mpzp Prószkowa w gm. Prószków – opinia na prośbę Samorządu;

22. Opole, opinia do projektu mpzp „Czarnowąsy III” w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
23. Opole, opinia do projektu mpzp „ulica Partyzancka III” w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
24. Opole, opinia do projektu mpzp „Szczepanowice II” w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola;
25. Opole, opinia do projektu mpzp „Śródmieście IIIb” w Opolu – opinia na prośbę Prezydenta Opola,
26. Żyrardów, ul. Sienkiewicza 17, budynek mieszkalny, ocena wartości zabytkowych,
27. Warszawa, ul. Waszyngtona, Kamionkowskie Błonia Elekcyjne, ocena nowej inwestycji,
28. Tczew, woj. pomorskie, ul. Nowowiejska 7, dobudowa balkonu i wstawienia okna balkonowego w budynku objętego ochroną konserwatorską w planie miejscowym i GEZ,
29. Tczew, woj. pomorskie, pl. Gen. J. Hallera, lokalizacja w obrębie tczewskiego rynku pomnika gen. Józefa Hallera,
30. Kościerzyna, woj. pomorskie, ul. Sikorskiego, budowa łącznika między budynkami Powiatowego Zespołu Szkół nr 1 w Kościerzynie,
31. Poznań, ul. Bolkowicka 7, ocena wartości zabytkowych kamienicy (wyłączenie z GEZ),
32. Poznań, ul. Krańcowa 51, ocena wartości zabytkowych domu mieszkalnego w zachodniej części osiedla Warszawskiego,
33. Toruń, ul. Fosa Staromiejska 1 A, woj. kujawsko-pomorskie, nowa inwestycja w budynku Collegium Minus UMK (winda),
34. Toruń, ul. Rynek Staromiejski 1, woj. kujawsko-pomorskie, nowa inwestycja w budynku Ratusza Staromiejskiego,
35. Niedzica, Nowy Targ, Krościenko, Rabka, Zakopane, woj. małopolskie, określenie granic cmentarzy żydowskich,
36. Proszowice, woj. małopolskie, cmentarz żydowski, określenie granic o ocena wartości zabytkowych,
37. Świdnica, woj. dolnośląskie, polichromie na belkach w budynkach 3 i 4 zespołu Kościoła Pokoju, ocena wartości zabytkowych,
38. Radruż, woj. podkarpackie, koncepcja zagospodarowania przestrzennego wokół cerkwi,
39. Toruń, projekt ogrodów wertykalnych na dziedzińcu ratusza staromiejskiego,
40. Białystok, ul. Akademicka 2, ocena wartości zabytkowych budynku,
41. Toruń, ul. Franciszkańskiej 4 i 6 w Toruniu, opinia dot. podniesienia wysokości kamienicy oraz zmiany sposobu użytkowania części budynku na funkcję mieszkalną wielorodzinną przy, położonej na obszarze Miasta Średniowiecznego w Toruniu – miejsca światowego dziedzictwa UNESCO,

42. Toruń, ul. Poodmurna 74, opinia dot. koncepcji architektonicznej rozbudowy i zagospodarowania baszty „Koci Łeb”, położonej na obszarze Miasta Średniowiecznego w Toruniu – miejsca światowego dziedzictwa UNESCO,
43. Toruń, opinia dot. planowanego zagospodarowania terenu południowej fosy zamku krzyżackiego w Toruniu, na obszarze działek nr ewid.: 148 i 163 (obręb 16) oraz 36 i 41 (obręb 17),

Opinie NID (oceny) obiektów zgłoszonych do konkursu generalnego konserwatora zabytków – Zabytek Zadbany

1. Baranów Sandomierski, woj. podkarpackie, zespół zamkowo-parkowy,
2. Białowieża, woj. podlaskie, dworek gubernatora,
3. Brwinów, woj. mazowieckie, pałac Wierusz-Kowalskich,
4. Chęciny, woj. świętokrzyskie, Zamek Królewski w Chęcinach,
5. Chrosno, woj. kujawsko-pomorskie, wiatrak typu koźlak,
6. Częstochowa, woj. śląskie, Archikatedra Świętej Rodziny w Częstochowie,
7. Frombork, woj. warmińsko-mazurskie, Katedra Wniebowzięcia NMP i Świętego Andrzeja Apostoła we Fromborku,
8. Gdynia, woj. pomorskie, budynek dawnego Banku Polskiego,
9. Gdynia, woj. pomorskie, kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa,
10. Grudziądz, woj. kujawsko-pomorskie, Spichlerze nr 33 i 35 – Muzeum Handlu Wiślanego,
11. Jasto, woj. podkarpackie, kaplica grobowa rodziny Lisowieckich.
12. Józefów, woj. mazowieckie, willa „Frankówka” przy ul. Kardynała S. Wyszyńskiego 2,
13. Koszyce Małe, woj. małopolskie, cmentarz wojenny z okresu I wojny Światowej nr 196 Rzuchowa – Koszyce Małe,
14. Kraków, woj. małopolskie, Fort 52 „Borek,
15. Kraków, woj. małopolskie, Ostróg forteczny bramy głównej „Bielany” rdzenia Twierdzy Kraków,
16. Leszno, woj. wielkopolskie, Budynek mieszkalny wielorodzinny „Stara Szwalnia”,
17. Nasielsk, woj. mazowieckie, Wiejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Nasielsku,
18. Olsztyn, woj. warmińsko-mazurskie, d. Dom Polski w Olsztynie, ob. siedziba Instytutu Północnego,
19. Olsztyn, woj. warmińsko-mazurskie, budynek Delegatury Najwyższej Izby Kontroli,
20. Podlas, woj. łódzkie, kapliczka drewniana przydrożna,
21. Pniewy, woj. wielkopolskie, pałac, obecnie Liceum Ogólnokształcącego im. Emilii Szczanieckiej,
22. Poznań, woj. wielkopolskie, zespół klasztorny Franciszkanów w Poznaniu – kościół pw. św. Antoniego Padewskiego i klasztor,

23. Przeworsk, woj. podkarpackie, pałac Lubomirskich,
24. Rzeszów, woj. podkarpackie, kamienica przy ul. 3 Maja 32,
25. Sonina, woj. podkarpackie, kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela,
26. Stare Miasto, woj. wielkopolskie, kościół romański z XIII w.
27. Stawiguda, woj. warmińsko-mazurskie, „Kuznia Kultury”, dawna kaplica ewangelicka,
28. Szczecin, woj. zachodniopomorskie, Czerwony (nowy) Ratusz / ob. Urząd Morski,
29. Szebnie, woj. podkarpackie, dawna plebania rzymskokatolicka,
30. Świdnica, woj. dolnośląskie, Belweder z altaną i fontanną w Parku Młodzieżowym przy ul. Armii Krajowej,
31. Warszawa, woj. mazowieckie, budynek mieszkalny przy ul. Górczewskiej 15 w zespole domów kolonii im. Wawelbergów,
32. Warszawa, woj. mazowieckie, budynek d. szpitala Świętego Ducha, obecnie siedziba Mazowieckiego Instytutu Kultury,
33. Warszawa, woj. mazowieckie, Stajnie Kubickiego, na terenie Muzeum Łazienki Królewskie,
34. Węglińiec, woj. dolnośląskie, dworzec (stary i nowy budynek),
35. Wierzbinek, woj. wielkopolskie, Zespół dworski, ob. siedziba domu kultury i szkoły muzycznej,
36. Wierzchosławice, woj. małopolskie, kościół pw. Matki Bożej Pocieszenia,
37. Września, woj. wielkopolskie, d. Katolicka Szkoła Elementarna, ob. siedziba Muzeum Regionalnego im. Dzieci Wrzesińskich i Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy we Wrześni,
38. Zabrze, woj. śląskie, budynek Muzeum Górnictwa Węglowego przy ul. 3 Maja 19,
39. Zakopane, woj. małopolskie, willa Jadwiniówka,
40. Ząbkowice Śląskie, woj. dolnośląskie, Ratusz Miejski w Ząbkowicach Śląskich,
41. Złoty Stok, woj. dolnośląskie, dawny kościół ewangelicki,
42. Żyrardów, woj. mazowieckie, Kantor-dawna siedziba Dyrekcji i Administracji Zakładów Lniarskich.

Opinie dla Rady Ochrony Zabytków dotyczące obiektów wnioskowanych do uznania za pomniki historii

1. „Zamek królewski w Chęcinach”
2. „Kościół pw. św. Jerzego w Ziębicach”
3. „Kościół pw. Świętej Trójcy wraz z dziełem budownictwa obronnego zlokalizowanego w miejscowości Żórawina”
4. „Częstochowska Fabryka Zapalek”
5. „Wczesnośredniowieczne grodzisko w Santoku”
6. „Sanktuarium pw. Matki Bożej Rokitniańskiej w Rokitnie”

7. „Sanatorium składające się z zespołu budynków sanatoryjnych wraz z wystrojem ich wewnątrz projektu Henry’ego van de Velde oraz parkiem sanatoryjnym od. Dom Pomocy Społecznej w Trzebiechowie”
8. „Zespół zamkowo-muzealny w Międzyrzeczu”
9. „Zespół pałacowo-parkowy w Pawłowicach”
10. „Zespół zamkowo-parkowy w Baranowie Sandomierskim”
11. „Biecz – zabytkowy układ urbanistyczny / miasto na szlaku węgierskim”
12. „Kościół ewangelicko-augsburski św. Trójcy w Warszawie wraz z terenem nieruchomości”
13. „Kościół farny św. Trójcy w Gubinie”
14. „Zespół poklasztorny poddominikański w Sejnach”
15. „Zespół poklasztorny pokamedulski w Wigrach”
16. „Katolicka Szkoła Elementarna Dzieci Wrzesińskich” (Katolicka Szkoła Ludowa)”
17. „Architektoniczno-krajobrazowe założenie rezydencjonalne Książy w Wałbrzychu i Świebodzicach”

Ekspertyzy zlecone przez NID

1. Ekspertyza dotycząca projektu prac budowlano-konstrukcyjnych przy elewacjach oraz otoczeniu kościoła farnego pw. Wniebowzięcia NMP w Chełmnie,
2. Badania georadarowe wnętrza i otoczenia kościoła pw. Matki Bożej Łaskawej w Kańczudze.
3. Ekspertyza dotycząca oceny stanu zdrowotnego drzew w ogrodzie klasztornym ss. Wizytek w Krakowie.
4. Ekspertyza dendrologiczna obejmująca specjalistyczne badania stanu zdrowotnego 7 drzew z zastosowaniem diagnostyki instrumentalnej (tomograf soniczny, test obciążeniowy) w zespole pałacowo-parkowym w Lubostroniu wraz z określeniem rodzaju niezbędnych prac i zabiegów do przeprowadzenia przy drzewostanie.
5. Analiza elementów historycznych budynku zlokalizowanego w Płocku przy ul. 1 Maja 2 pod kątem stanu technicznego, jako uzupełnienie opracowanej przez NID dla delegatury w Płocku WUOZ w Warszawie opinii konserwatorskiej.
6. Opracowanie ekspertyzy dendrochronologicznej ścian kościoła pw. św. Bartłomieja w Rogach.
7. Opinia o charakterze konstrukcyjnym, polegająca na analizie połączenia monumentu – Pomnika Walk Rewolucyjnych w Rzeszowie z gruntem w celu rozstrzygnięcia czy jest on rzeczą ruchomą czy nieruchomą.
8. Ekspertyza dotycząca przyczyn zawilgocenia kolegiaty w Tumie pod Łęczycą z ewentualnymi zaleceniami dotyczącymi dalszego użytkowania świątyni w sposób poprawiający mikroklimat wnętrza i obniżający stopień zawilgocenia.
9. Ekspertyza techniczna w zakresie: oceny stanu technicznego obiektu budowlanego po pożarze, planu zabezpieczeń tymczasowych, planu remontów

koniecznych, zaleceń i wytycznych wykonawczych w budynku przy ul. Witkiewicza 19 w Zakopanem, tzw. „Domu Doktora”

10. Badania przy pomocy LIDAR-u wybranych cmentarzy żydowskich na terenach należących do Lasów Państwowych.

12.2. WYKAZ OPINII NA RZECZ GDDKIA

Wykaz opinii wykonanych w 2023 roku na rzecz Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad w ramach porozumienia z dnia 22.08.2018 roku zawartego pomiędzy NID a GDDKiA

1	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S52, na stanowisku archeologicznym Węgrzce 7 (AZP 101-57/113), gm. Zielonki, pow. krakowski, woj. małopolskie.
2	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S7, na stanowisku Pielgrzymowice 3 (AZP 100-57/89), gm. Michałowice, woj. małopolskie.
3	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S7, na stanowisku Pielgrzymowice 9 (AZP 100-57/98), gm. Michałowice, woj. małopolskie.
4	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S52 (północnej obwodnicy Krakowa) na stan. Zielonki 16 (AZP 101-56/115), pow. krakowski, woj. małopolskie.
5	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S52, na stan. archeologicznym Kraków–Tonie 5 i 8 (AZP 101-56/58, 60), pow. krakowski, woj. małopolskie.
6	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S52, na stan. archeologicznym Kraków–Tonie 9 (AZP 101-56/61), pow. krakowski, woj. małopolskie.
7	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S52, na stanowisku archeologicznym Kraków-Witkowice 15 (AZP 101-56/80), pow. krakowski, woj. małopolskie.
8	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S7, na stanowisku Kraków Nowa Huta – Zesławice 63 (AZP 102-57/27), woj. małopolskie.
9	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S7, na stanowisku Sadowie 3 (AZP 100-57/73), gm. Kocmyrzów-Luborzycza, woj. małopolskie.

10	Opinia dot. opracowania wyników archeologicznych badań wykopaliskowych przeprowadzonych na stanowisku Kroczyce Stare 2 (AZP 92-53/22), gm. Kroczyce, pow. zawierciański, woj. śląskie.
11	Opinia dot. dwóch opracowań wyników archeologicznych badań wykopaliskowych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi ekspresowej S1 (obwodnica Oświęcimia), na stan. archeologicznych Jedlina 3 (AZP 102-48/11) i Jedlina 4 (AZP 103-49/17), gm. Bojszowy, woj. śląskie.
12	Opinia dot. opracowań wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S52 (północna obwodnica Krakowa), na stanowiskach Batowice 5 (AZP 101-57/67) i Zielonki 15 (AZP 101-56/105), położonych w pow. krakowskim, w woj. małopolskim.
13	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S52 (północna obwodnica Krakowa), na stanowisku archeologicznym Batowice 3 (AZP 101-57/14), położonym w pow. krakowskim, w woj. małopolskim
14	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S7, na stanowisku Sadowie 2 (AZP 100-57/72), gm. Kocmyrzów-Luborzyca, woj. małopolskie.
15	Opinia dot. opracowania wyników archeologicznych badań wykopaliskowych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi ekspresowej S1 (obwodnica Oświęcimia), na stan. Oświęcim-Brzezinka 20 (AZP 103-49/19), gm. Oświęcim, woj. małopolskie.
16	Opinia dot. sondażowych badań archeologicznych przeprowadzonych na stan. Szczekociny 41 (AZP 90-55/38), pow. zawierciański, woj. śląskie, zlokalizowanym na trasie budowy obwodnicy Szczekocin i Goleniowych DK 78.
17	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi krajowej DK 75, na stanowisku Brzesko 18 (AZP 104-62/120), gm. loco, pow. brzeski, woj. małopolskie.
18	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S7, na stanowisku Łuczyce 2 (AZP 100-57/82), gm. Kocmyrzów-Luborzyca, woj. małopolskie.
19	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi krajowej DK 75, na stan. Jasień 25 (AZP 104-62/102), gm. Brzesko, pow. brzeski, woj. małopolskie.
20	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S52 (północna obwodnica Krakowa), na stan. Kraków-Prądnik Czerwony 4 (AZP 101-56/113), pow. krakowski, woj. małopolskie.
21	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S7, na stan. Sadowie Kielnik 1 (AZP 100-57/70), gm. Kocmyrzów-Luborzyca, woj. małopolskie.

22	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, wykonanych w pasie planowanej drogi S7, na stan. Kraków Nowa Huta – Krzesławice 1 (AZP 102-57/43), woj. małopolskie.
23	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi S7, na stan. Kraków – Nowa Huta – Krzesławice 39 (AZP 102-57/15), gm. Kraków, woj. małopolskie.
24	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi ekspresowej S52 (północna obwodnica Krakowa), na stan. Batowice 2 (AZP 101-57/13), pow. krakowski, woj. małopolskie.
25	Opinia dot. opracowania wyników archeologicznych badań wykopaliskowych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi ekspresowej S1 (obwodnica Oświęcimia), na stan. Oświęcim-Brzezinka 19 (AZP 103-49/18), gm. Oświęcim, woj. małopolskie.
26	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi ekspresowej S52 (północna obwodnica Krakowa), na st. Węgrzce 5 (AZP 101-57/60), pow. krakowski, woj. małopolskie.
27	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, wykonanych w pasie planowanej drogi S7 (odc. Miechów-Szczepanowice), na st. Parkoszowice 17 (AZP 97-57/179), gm. Miechów, woj. małopolskie.
28	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, wykonanych w pasie planowanej drogi S7 (odc. Miechów-Szczepanowice), na st. Poradów 1 (AZP 96-57/120), gm. Miechów, woj. małopolskie.
29	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, wykonanych w pasie planowanej drogi S7, na st. Kraków – Nowa Huta – Zesławice 88 (AZP 101-57/7), woj. małopolskie.
30	Opinia dot. opracowania wyników badań archeologicznych, przeprowadzonych w pasie planowanej drogi krajowej DK 75, na stan. Jasień 35 (AZP 104-62/119), gm. Brzesko, pow. brzeski, woj. małopolskie.
31	Opinia dot. opracowania wyników archeologicznych badań sondażowych, wykonanych w pasie planowanej DK S11, w woj. opolskim i wielkopolskim.
32	Opinia dla GDDKiA dot. opracowania wyników badań na stan. Pęza 2, trasa S-61
33	Opinia dla GDDKiA badania sondażowe obwodnica Strzelec Krajeńskich, woj. lubuskie
34	Opinia dla GDDKiA dot. opracowania, stanowisko Szymony 5, trasa A2
35	Opinia dla GDDKiA opracowanie stan. Sinołęka 4, trasa A2
36	Opinia dla GDDKiA dot. opracowania wyników badań archeologicznych: Gniazdowo stan. 4, woj. mazowieckie, trasa S 61

37	Opracowanie wyników badań – Nowa Huta Zesławice_ stan_ 2 i 3 _ prośba o opinię
38	Opinia dot. opracowania badań sondażowych wykonanych na trasie S19 na odcinku węzeł Boćki – Malewice oraz S19 na odcinku Malewice – Chlebczyn
39	Prośba o opinię opracowania badań sondażowych prowadzonych na trasie budowy S19 na odc. Kuźnica – Sokółka
40	Opinia dla GDDKiA – oprac. badania sondażowe S-12
41	Opinia dla GDDKiA opracowanie badań sondażowych S7 Płońsk-Czosnów.
42	Opinia dla GDDKiA poprawione opracowanie badań sondażowych S7 Płońsk-Czosnów
43	Opinia dla GDDKiA dot. opracowania wyników badań na stan Gójszcz 5, trasa A2
44	Opinia dla GDDKiA opracowanie wyników badań sondażowych na trasie S7 Płońsk-Czosnów
45	Opinia dla GDDKiA opracowanie wyników badań Czosnów VI i VII trasa S-7
46	Opinia dla GDDKiA opracowanie wyników badań Kazuń Nowy II trasa S-7
47	Dotyczy opracowania wyników ratowniczych wykopaliskowych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Stobiecko Szlacheckie stan. 13, woj. łódzkie, zlokalizowanych w ciągu inwestycji związanej z budową autostrady A 1.
48	Dotyczy poprawionego opracowania wyników ratowniczych wykopaliskowych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Stobiecko Szlacheckie stan. 13, woj. łódzkie, zlokalizowanych w ciągu inwestycji związanej z budową autostrady A 1
49	Dotyczy opracowania wyników ratowniczych wykopaliskowych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Kosewo stan. 19, woj. podlaskie, zlokalizowanym w ciągu inwestycji związanej z budową drogi szybkiego ruchu S 61
50	Dotyczy: opracowania wyników ratowniczych wykopaliskowych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowiskach: Stare Lubiejewo stan. 2 oraz Stare Lubiejewo stan. 4, woj. podlaskie, zlokalizowanych w ciągu inwestycji związanej z budową drogi szybkiego ruchu S 61.
51	Dotyczy: opracowań wyników ratowniczych wykopaliskowych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowiskach: Huta Aniołów stan. 1, Huta Aniołów stan. 2, Huta Aniołów stan. 3, Słowik 4-5, Sokołów stan. 4, Sokołów stan. 5, Zgierz stan. 8, Zgierz stan. 13, Zgierz Bazylia stan. 16, woj. łódzkie, zlokalizowanych w ciągu inwestycji związanej z budową drogi szybkiego ruchu S 14.
52	Dotyczy: opracowania wyników wykopaliskowych sondażowych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Gałki stan. 8, woj. mazowieckie, zlokalizowanym w ciągu inwestycji związanej z budową autostrady A 2.

53	Dotyczy: opracowania wyników archeologicznych badań sondażowych, przeprowadzonych w pasie planowanej inwestycji związanej z budową drogi ekspresowej S-19, na odcinkach Boćki-Malewice i Malewice-Chlebczyn, woj. podlaskie.
54	Dotyczy: opracowania wyników ratowniczych wykopaliskowych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Cigacice stan. 4, woj. lubuskie, zlokalizowanym w ciągu inwestycji związanej z budową trasy S3.
55	Dotyczy: opracowania wyników ratowniczych wykopaliskowych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku Cigacice stan. 5, woj. lubuskie, zlokalizowanym w ciągu inwestycji związanej z budową trasy S3.
56	Dotyczy: opracowania wyników badań powierzchniowych, przeprowadzonych na trasie planowanej budowy obwodnicy Starogardu Gdańskiego w ciągu drogi krajowej nr 22 na terenie gminy Starogard Gdański, woj. pomorskie
57	Dotyczy: poprawionego i uzupełnionego opracowania wyników badań powierzchniowych, przeprowadzonych na trasie planowanej budowy obwodnicy Starogardu Gdańskiego w ciągu drogi krajowej nr 22 na terenie gminy Starogard Gdański, woj. pomorskie.
58	Dotyczy: opracowania wyników wykopaliskowych sondażowych badań archeologicznych przeprowadzonych w związku z budową obwodnicy Krosna Odrzańskiego, woj. lubuskie, zlokalizowanym w ciągu inwestycji drogi krajowej nr 29
59	Dotyczy: zakresu i metodyki planowanych badań rozpoznawczych w związku z planowaną budową drogi ekspresowej S11, odcinek Ostrów Wlkp. – Kępno, wariant 3 (od km 0+000 do km 30+166).
60	Dotyczy: opracowań wyników sondażowych wykopaliskowych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowiskach: Kleszewo stan. 3, Płocochowo stan. 3 oraz w miejscu dawnych krzyży i kapliczek przydrożnych w Kacicach (K3) i Strzyżach (K4), woj. mazowieckie, zlokalizowanych w ciągu inwestycji związanej z budową obwodnicy Pułtuska (DK 61).
61	Dotyczy: opracowań wyników sondażowych wykopaliskowych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowiskach: Kleszewo stan. 3, Płocochowo stan. 3 oraz w miejscu dawnych krzyży i kapliczek przydrożnych w Kacicach (K3) i Strzyżach (K4), woj. mazowieckie, zlokalizowanych w ciągu inwestycji związanej z budową obwodnicy Pułtuska (DK 61) oraz lokalizacji badań wykopaliskowych w okolicach miejscowości Moszyn.
62	Dotyczy: Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S11 Koszalin-Bobolice na odcinku realizacyjnym węzeł Koszalin Zachód (bez węzła) – węzeł Zegrze Pomorskie (z węzłem)”.

63	Dotyczy: Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S3 Troszyn-Świnoujście na odcinku realizacyjnym Dargobądz-Troszyn”.
64	Dotyczy: Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S3 Troszyn-Świnoujście na odcinku realizacyjnym Dargobądz-Troszyn”. Dargobądz 24
65	Dotyczy: opracowania wyników archeologicznych ratowniczych badań wykopaliskowych wykonanych na stanowisku 1 w miejscowości Niechobrz (AZP 104-75/22), gm. Boguchwała, woj. podkarpackie, zlokalizowanym na trasie budowy drogi ekspresowej S19 na odcinku Rzeszów Południe (bez węzła) do węzła Babica (z węzłem).
66	Dotyczy: Opracowania wyników badań sondażowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa obwodnicy Kołbaskowa w ciągu DK13”.
67	Dotyczy: Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S11 Koszalin-Bobolice na odcinku realizacyjnym węzeł Koszalin Zachód (bez węzła) – węzeł Zegrze Pomorskie (z węzłem)”. Giezkowo 9
68	Dotyczy: Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S11 Koszalin-Bobolice na odcinku realizacyjnym węzeł Koszalin Zachód (bez węzła) – węzeł Zegrze Pomorskie (z węzłem)”. Dunowo 26
69	Dotyczy: Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S3 Troszyn-Świnoujście na odcinku realizacyjnym Dargobądz-Troszyn”. Sułomino 12
70	Dotyczy: Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S3 Troszyn-Świnoujście na odcinku realizacyjnym Dargobądz-Troszyn”. Sułomino 13
71	Dotyczy: Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S3 Troszyn-Świnoujście na odcinku realizacyjnym Dargobądz-Troszyn”. Reclaw 46.
72	Dotyczy: Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S3 Troszyn-Świnoujście na odcinku realizacyjnym Dargobądz-Troszyn”. Dargobądz 25, Dargobądz 26
73	Dotyczy: opracowania wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 40 (AZP 11-41/67) w Żukowie, gm. Żukowo, pow. kartuski, woj. pomorskie.

74	Na temat opracowania wyników archeologicznych badań powierzchniowych przeprowadzonych w ramach inwestycji: budowa obwodnicy Głogowa w ciągu drogi krajowej nr 12, wariant PN4
75	Dotyczy: opracowania wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych podczas nadzoru archeologicznego sprawowanego nad pracami ziemnymi związanymi z budową odcinka 1 (Bożepole Wielkie – Luzino) drogi ekspresowej S6.
76	Dotyczy: opracowania wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 34 (AZP 10-42/79) w Chwaszczynie, gm. Żukowo, pow. kartuski, woj. pomorskie.
77	Dotyczy: Opracowania wyników badań powierzchniowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa Zachodniego obejścia m. Szczecina w ciągu S6”.
78	Dotyczy opracowania archeologicznych badań sondażowych wykonanych na terenie sąsiadującej z zabytkowym cmentarzem ewangelickim działki nr 148/1, obręb Gąski, gm. Olecko
79	Dotyczy: zakresu i metodyki planowanych badań rozpoznawczych w związku z planowaną budową drogi ekspresowej S11 odcinek Szczecinek-Piła
80	Dotyczy: opracowania wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 42 (AZP 34-40/35) w Niewieście, gm. Pruszcz, pow. świecki, woj. kujawsko-pomorskie, w związku z budową drogi ekspresowej S5 na odcinku Nowe Marzy – Bydgoszcz – granica województwa kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego.
81	Dotyczy: opracowania wyników archeologicznych ratowniczych badań wykopaliskowych wykonanych na stanowisku 10 w miejscowości Mogielnica (AZP 104-75/49), gm. Boguchwała, woj. podkarpackie, zlokalizowanym na trasie budowy drogi ekspresowej S19 na odcinku Rzeszów Południe (bez węzła) do węzła Babica (z węzłem).
82	Opinia na temat opracowania wyników badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 11 w Babicy wykonanych w związku z budową drogi ekspresowej S19 na odcinku Rzeszów Południe – Babica, woj. podkarpackie
83	Dotyczy: opracowania wyników archeologicznych ratowniczych badań wykopaliskowych wykonanych na stanowisku 8 w miejscowości Cicibór Duży (AZP 60-86/17), gm. Biała Podlaska, woj. lubelskie, zlokalizowanym na trasie budowy autostrady A-2 Siedlce – granica państwa, na odcinku Siedlce w km ok. 561+500 – Biała Podlaska (w. Cicibór) w km ok. 625+000.
84	Dotyczy: opracowania wyników archeologicznych ratowniczych badań wykopaliskowych wykonanych na stanowisku 10 w miejscowości Lutoryż (AZP 104-75/52), gm. Boguchwała, woj. podkarpackie, zlokalizowanym na trasie budowy drogi

	ekspresowej S19 na odcinku Rzeszów Południe (bez węzła) do węzła Babica (z węzłem).
85	Dotyczy: opracowania wyników archeologicznych ratowniczych badań wykopaliskowych wykonanych na stanowisku 9 w miejscowości Lutoryż (AZP 104-75/51), gm. Boguchwała, woj. podkarpackie, zlokalizowanym na trasie budowy drogi ekspresowej S19 na odcinku Rzeszów Południe (bez węzła) do węzła Babica (z węzłem).
86	Dotyczy: Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S3 Troszyn-Świnoujście na odcinku realizacyjnym Dargobądz-Troszyn”. Piaski Wielkie 1
87	Dotyczy: opracowania wyników archeologicznych rozpoznawczych badań sondażowych na trasie planowanej do budowy drogi S12 Piaski-Dorohusk, na odcinku: Piaski (koniec obwodnicy) – obiekt WD-08 (wraz z obiektem) – dł. ok. 9,810 km oraz na odcinku: obiekt WD-15 (wraz z obiektem) – w. Chełm Zachód (bez węzła) dł. ok. 22,486 km.
88	Dotyczy: opracowania wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 42 (AZP 12-41/70) w Żukowie, gm. Żukowo, pow. kartuski, woj. pomorskie.
89	Dotyczy: opracowania wyników archeologicznych ratowniczych badań wykopaliskowych wykonanych na stanowisku 3 w miejscowości Konstantów (AZP 89-81/63), gm. Dzwola, pow. janowski, woj. lubelskie, zlokalizowanym na trasie obwodnicy Dzwoli w ciągu rozbudowy drogi krajowej nr 74 na odcinku Janów Lubelski – Frampol od 213+106 do 225+149 km.
90	Dotyczy: opracowania wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 6 (AZP 12-41/36) w Otominie, gm. Żukowo, pow. kartuski, woj. pomorskie.
91	Dotyczy opracowania ratowniczych badań wykopaliskowych na st. 5 w m. Karwice, AZP 12-25/61, gm. Malechowo, pow. sławieński, woj. zachodniopomorskie.
92	Dotyczy opracowania ratowniczych badań wykopaliskowych na st. 28 w m. Warszkowo, AZP 11-26/55, gm. Sławno, pow. sławieński, woj. zachodniopomorskie.
93	Dotyczy: opracowania wyników archeologicznych ratowniczych badań wykopaliskowych wykonanych na stanowisku 5 w miejscowości Równe (AZP 112-74/23), gm. Dukla, woj. podkarpackie, zlokalizowanym na trasie budowy drogi ekspresowej S19 na odcinku Miejsce Piastowe – Dukla.

94	Dotyczy: Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S3 Troszyn-Świnoujście na odcinku realizacyjnym Dargobądz-Troszyn”. Reclaw 44
95	Dotyczy opracowania: „Opracowanie wyników badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 15 w Dzwoli AZP 89-81/61. Rozbudowa drogi krajowej nr 74 na odcinku Janów Lubelski – Frampol od 213+106 do 225+149 km”, Gniezno 2023, autorstwa Justyny Żychlińskiej i Moniki Maciszewskiej. Uwagi do opracowania.
96	Dotyczy: opracowania wyników archeologicznych ratowniczych badań wykopaliskowych wykonanych na stanowisku 15 w miejscowości Dzwola (AZP 89-81/61), gm. Dzwola, pow. janowski, woj. lubelskie, zlokalizowanym na trasie obwodnicy Dzwoli w ciągu rozbudowy drogi krajowej nr 74 na odcinku Janów Lubelski – Frampol od 213+106 do 225+149 km.
97	Dotyczy: opracowania wyników ratowniczych badań archeologicznych przeprowadzonych na stanowisku nr 25 (AZP 07-37/89) w Łęczycach, gm. Łęczycy, pow. wejherowski, woj. pomorskie
98	Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S3 Troszyn-Świnoujście na odcinku realizacyjnym Dargobądz-Troszyn”. Opracowanie archeologicznych badań wykopaliskowych na st. 5 w m. Dargobądz, AZP 21-05/11, gm. Wolin, pow. kamieński, woj. zachodniopomorskie
99	Dotyczy: opracowania wyników archeologicznych badań powierzchniowych na trasie planowanej budowy obwodnicy Krosna Odrzańskiego, w ciągu DK nr 29
100	Dotyczy: Opracowania wyników badań wykopaliskowych zrealizowanych dla inwestycji : „Budowa drogi ekspresowej S3 Troszyn-Świnoujście na odcinku realizacyjnym Dargobądz-Troszyn”

12.3. WYKAZ PROJEKTÓW DECYZJI/DZIAŁAŃ W RAMACH POWIERZEŃ

Powierzenie z 27 kwietnia 2023 roku dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa prowadzenia spraw należących do właściwości ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego z zakresu wydawania jednorazowych pozwoleń na wywóz zabytków za granicę na stałe. Wykaz działań:

Prowadzenie spraw dotyczących współpracy międzynarodowej w celu wypełniania zobowiązań prawa europejskiego i międzynarodowego w zakresie:

- realizacji konwencji UNESCO z 1970 roku dotyczącej środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury (Dz.U. z 1974 r. poz. 106):

W dniach 30–31 maja 2023 r. przedstawiciele NID wzięli udział w 7. Spotkaniu Zgromadzenia Państw Stron Konwencji 1970 roku, a w dniach 1–2 czerwca 2023 r. w 11. Sesji Komitetu Pomocniczego Zgromadzenia Państw-Stron Konwencji. W czasie 7. Spotkania Zgromadzenia Państw Stron oraz 11. Sesji Komitetu Pomocniczego Zgromadzenia Państw Stron Konwencji UNESCO dotyczącej środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu w własności dóbr kultury, zostały m.in. przedstawione działania UNESCO oraz państw stron związane ze zwalczaniem przemytu i nielegalnego obrotu dobrami kultury. Wśród tych działań zaprezentowano warsztaty zorganizowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z UNESCO – „Fighting the illicit trafficking of Ukrainian cultural property: capacity-building training for law enforcement”, które miały miejsce w dniach 18–20 stycznia w Warszawie. W związku z wygaśnięciem kadencji członkostwa niektórych państw w Komitecie Pomocniczym, odbyły się wybory. Dotyczyły one jedynie 3. grupy elektoralskiej, w której nie osiągnięto porozumienia co do obsadzenia wakującego miejsca. Na wakujące miejsca spośród kandydatów – Azerbejdżanu, Federacji Rosyjskiej i Litwy – wybrano dwóch nowych członków – Azerbejdżan i Litwę. Było to ważne zarówno symbolicznie jak i praktycznie, biorąc pod uwagę starania, aby Komitet w możliwie spójny sposób odnosił się do obecnej sytuacji w Ukrainie. W czasie spotkania przedstawicielka Holandii przeczytała w imieniu 39 państw stron, w tym Polski, oświadczenie dotyczące wojny w Ukrainie. W oświadczeniu potępiono działania Rosji, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych oraz kolekcji, a w konsekwencji narażają dobra kultury na grabież. W sposób szczególny zwrócono w nim uwagę na znaczenie takich inicjatyw jak wspomniany już wcześniej warsztat dla funkcjonariuszy organów ścigania zorganizowany w Warszawie przez UNESCO i NID. Warsztat został szerzej opisany w punkcie 13.2. dot. szkoleń dla Policji i innych służb.

Narodowy Instytut Dziedzictwa działał również na rzecz promowania aktywności w obszarze konwencji m.in. poprzez współpracę z Stowarzyszenie Antykwariuszy i Marszandów Polskich. W dniu 14 grudnia 2023 roku zostało zorganizowane szkolenie online „Wojna w Ukrainie a obrót zabytkami. Przepisy, ryzyka, wpływ na dziedzictwo kulturowe”. Było skierowane do uczestników rynku sztuki i przedstawicieli służb konserwatorskich. W czasie szkolenia zostały omówione ukraińskie i polskie przepisy regulujące wywóz zabytków za granicę, zasady przywozu zabytków na teren UE, najbardziej charakterystyczne typy zabytków, które są zagrożone nielegalnym wywozem z Ukrainy – ikony oraz zabytki archeologiczne, działania Centrum Pomocy dla Kultury na Ukrainie na rzecz zabezpieczenia zabytków i instytucji kultury.

Realizacji rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 2019/880 z dnia 17 kwietnia 2019 w sprawie wprowadzania i przywozu dóbr kultury; rozporządzenia Rady (WE) nr 116/2009 z dnia 18 grudnia 2008 roku w sprawie wywozu dóbr kultury oraz rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 1081/2012 z dnia 9 listopada 2012 roku do celów rozporządzenia Rady (WE) nr 116/2009 w sprawie wywozu dóbr kultury (Dz. Urz. UE L 151 z 07.06.2019 r.; uczestnictwa w pracach Dyrekcji Generalnej ds. podatków i

Unii Celnej przy Komisji Europejskiej (TAXUD) oraz Komitetu do spraw wywozu oraz przywozu dóbr kultury działającego przy Komisji Europejskiej

W ramach zadań związanych z realizacją rozporządzeń nr 2019/880 oraz nr 116/2009 (z czym wiąże się udział w pracach grup eksperckich działających w ramach Dyrekcji Generalnej ds. podatków i Unii Celnej przy Komisji Europejskiej [TAXU]), przedstawiciele NID monitorują prace nad wprowadzeniem systemu ICG (Import of Cultural Goods), służącego do wydawania pozwoleń na wwóz zabytków na teren UE oraz prace nad zmianą rozporządzenia 116/2009, czego owocem będzie w przyszłości zbudowanie analogicznego systemu dla wydawania pozwoleń na wywóz (ECG – Export of Cultural Goods).

W związku z prowadzonymi pracami, przedstawicielki NID wzięły udział w 12. spotkaniu grupy eksperckiej do spraw celnych związanymi z dobrami kultury. W czasie spotkania przedstawiono aktualny stan prac nad rozporządzeniem przywozowym, a uczestnicy mogli zapoznać się z działaniem systemu ICG.

Współpracy z organami ścigania: Policją, Krajową Administracją Skarbową oraz Strażą Graniczną w celu zapewnienia właściwego nadzoru i kontroli w sprawach dotyczących wywozu zabytków za granicę oraz zapobiegania i zwalczania przestępczości skierowanej przeciwko zabytkom, w tym opracowywanie projektów opinii na potrzeby ww. organów.

Realizacja powierzenia w tym zakresie została opisana w punkcie 8.1.

Ponadto wykaz projektów decyzji w postępowaniach dotyczących wydawania jednorazowych pozwoleń na wywóz zabytków za granicę na stałe:

Lp.	Sygnatura sprawy	Opis zabytku	Kategoria zabytku wg u.o.z.
1.	ZDA.5110.8.2022	samochód Franklin, model 163 Airman, 1932 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
2.	ZDA.5110.9.2022	Mercedes-Benz W21, typ 200, 1934 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
3.	ZBD.45.8.2022	obraz Michała Gorstkina Wywiórskiego Strumień w zimowym lesie, 1910–1926 r.	art. 51 ust. 1 pkt 3
4.	ZBD.45.9.2022	obraz Teofila Ociepki Raj, 1970 r.	art. 51 ust. 1 pkt 3
5.	ZBD.45.3.2022	samochód Saab 96 Sport, 1962 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
6.	ZBD.45.17.2022	samochód Volvo PV 544, 1961 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
7.	ZBD.45.18.2022	obraz Wojciecha Kossaka Szwoleżer – trębacz, ok. 1910–1920	art. 51 ust. 1 pkt 3
8.	ZBD.45.19.2022	obraz Juliana Fałata (1853–1929) Dziewczyna z koszem	art. 51 ust. 1 pkt 4

9.	ZBD.45.20. 2022	obraz Zygmunta Ajdukiewicza (1861–1917) <i>Polowanie par force</i>	art. 51 ust. 1 pkt 3
10.	ZBD.45.21. 2022	obraz Wojciecha Kossaka <i>Huzar – trębacz</i> , 1915 r.	art. 51 ust. 1 pkt 3
11.	ZBD.45.24. 2022	samochód Volkswagen 1500 Cabriolet, 1970 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
12.	ZBD.45.25. 2022	obraz Kazimierza Stabrowskiego <i>Łódzie rybackie</i> , 1924 r.	art. 51 ust. 1 pkt 4
13.	ZBD.45.26. 2022	skrzypce, początek XIX w.	art. 51 ust. 1 pkt 15
14.	ZBD.45.27. 2022	grafika Franciszeka Smuglewicza <i>Mars i Wenus zaskoczeni przez bogów</i> , 1776 r.	art. 51 ust. 1 pkt 6
15.	ZBD.45.28. 2022	tkanina Ewy Jaroszyńskiej-Pachuckiej <i>Spodnie</i> , 1969 r.	art. 51 ust. 1 pkt 15
16.	ZBD.45.29. 2022	motocykl Harley-Davidson, 1938 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
17.	ZBD.45.31. 2022	obraz Eugeniusza Zaka <i>Głowa mniszki</i> , lata 20. XX w.	art. 51 ust. 1 pkt 4
18.	ZBD.45.34. 2022	fortepian C. Bechstein, model V, nr seryjny: 18964, 1902 r.	art. 51 ust. 1 pkt 15
19.	ZBD.45.36. 2022	samochód Mercedes-Benz 300 (W186), 1953 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
20.	ZBD.45.38. 2022	obraz Teofila Ociepki <i>Smok</i> , 1954 r.	art. 51 ust. 1 pkt 3
21.	ZBD.45.39. 2022	akwaforta gwasz Franciszka Smuglewicza <i>Hipolit wyruszający na polowanie</i> , 1776 r.	art. 51 ust. 1 pkt 6
22.	ZBD.45.40. 2022	obraz Kazimierza Alchimowicza <i>Przydrożny krzyż</i>	art. 51 ust. 1 pkt 3
23.	ZBD.45.41. 2022	samochód osobowy Porsche 911 L, 1968 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
24.	ZBD.45.43. 2022	obraz Kazimierza Stabrowskiego <i>Coloseum w świetle księżycy</i> , 1928 r.	art. 51 ust. 1 pkt 4
25.	ZBD.45.44. 2022	obraz Kazimierza Stabrowskiego <i>Mgły nad Morskim Okiem</i> , ok. 1925 r.	art. 51 ust. 1 pkt 4
26.	ZBD.45.47. 2022	dukat gdański Jana III Sobieskiego, 1683 r.	art. 51 ust. 1 pkt 15
27.	ZBD.45.48. 2022	obraz Wojciecha Fangora <i>M8</i> , 1969 r.	art. 51 ust. 1 pkt 3
28.	ZBD.45.50. 2022	samochód Mercedes-Benz 190 SL, 1960 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
29.	ZBD.45.51. 2022	obraz Maurycego Trębacza <i>Koncert Jankiela</i>	art. 51 ust. 1 pkt 3
30.	ZBD.45.52. 2022	obraz Edwarda Dwurnika <i>Sierpc</i>	art. 51 ust. 1 pkt 3

31.	ZBD.45.53. 2022	obraz Stanisława Czajkowskiego Sądny dzień / Święto Jom Kipur	art. 51 ust. 1 pkt 3
32.	ZBD.45.54. 2022	samochód osobowy Plymouth, model Road Runner, 1971 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
33.	ZBD.45.55. 2022	obraz Juliana Fałata Pejzaż z Semmering, 1914 r.	art. 51 ust. 1 pkt 4
34.	ZBD.45.56. 2022	obraz Juliana Fałata Krajobraz zimowy z saniami na Polesiu, 1910–1920 r.	art. 51 ust. 1 pkt 3
35.	ZBD.45.57. 2022	obraz Juliana Fałata Drzewo nad jeziorem, 1888 r.	art. 51 ust. 1 pkt 4
36.	ZBD.43.1.2 023	obraz René'go Rimberta Niebieski rondel i torebka z kawą, 1920 r.	art. 51 ust. 1 pkt 3
37.	ZBD.43.2.2 023	samochód osobowy Ferrari 365GTB/4, 1970 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
38.	ZBD.43.5.2 023	obraz Friedricha von Amerlinga Głowa kobiety widziana z profilu, 1879 r.	art. 51 ust. 1 pkt 3
39.	ZBD.43.6.2 023	srebrny talar Fryderyka Augusta, 1780 r.	art. 51 ust. 1 pkt 15
40.	ZBD.43.7.2 023	samochód osobowy Ford Mustang Mach-1, 1969 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
41.	ZBD.43.8.2 023	samochód osobowy Nash, model 691, 1924 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
42.	ZBD.43.10. 2023	samochód osobowy Bentley MK VI, 1952 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
43.	ZBD.43.9.2 023	samochód osobowy Cadillac Eldorado Convertible, 1955 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
44.	ZBD.43.11. 2023	samochód osobowy Jaguar S-Type, 1964 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
45.	ZBD.43.13. 2023	obraz Teofila Ociepki Lwiątko, 1968 r.	art. 51 ust. 1 pkt 3
46.	ZBD.43.14. 2023	samochód osobowy Porsche 911 E, 1969 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
47.	ZBD.43.15. 2023	samochód osobowy Mercedes-Benz 170 V, 1936 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
48.	ZBD.43.17. 2023	samochód osobowy Ford Mustang 2-Door Hardtop, 1967 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
49.	ZBD.43.19. 2023	fortepian Steinway&Sons, nr fabryczny 190130, 1918 r.	art. 51 ust. 1 pkt 15
50.	ZBD.43.23. 2023	transporter opancerzony SKOT R-3M, 1964 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
51.	ZBD.43.24. 2023	samochód osobowy marki Ford Mustang Convertible, 1965 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
52.	ZBD.43.25. 2023	samochód osobowy Volvo P 1800S, 1967 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14

53.	ZBD.43.27. 2023	płatkorzeźba drewniana	nd.
54.	ZBD.43.28. 2023	samochód osobowy Ford Capri Coupe 2D, 1970 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
55.	ZBD.43.30. 2023	obraz Juliana Stańczaka <i>Interlocked</i> , 1967 r.	art. 51 ust. 1 pkt 3
56.	ZBD.43.31. 2023	samochód osobowy Ford Mustang Fastback, 1968 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
57.	ZBD.43.32. 2023	samochód osobowy Mercedes-Benz 280SL, 1969 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
58.	ZBD.43.33. 2023	litografia Marca Chagalla „Czerwony kogut” z 1952 r.	art. 51 ust. 1 pkt 6
59.	ZBD.43.34. 2023	litografia Marca Chagalla <i>Brązowy koń</i> , 1952 r.	art. 51 ust. 1 pkt 6
60.	ZBD.43.37. 2023	samochód osobowy Warszawa M20, 1958 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
61.	ZBD.43.39. 2023	komoda klasycystyczna z herbami Ogończyk i Ślepowron, ok. XVIII w.	art. 51 ust. 1 pkt 15
62.	ZBD.43.41. 2023	obraz Kazimierza Stabrowskiego <i>Widok na Pico de Teide</i> , 1909–1913 r.	art. 51 ust. 1 pkt 4
63.	ZBD.43.42. 2023	samochód osobowy Porsche 356 C kabriolet, 1965 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
64.	ZBD.43.43. 2023	samochód osobowy Ford Mustang Convertible, 1966 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
65.	ZBZ.43.1.2 023	fortepian Steinway&Sons, model M, nr seryjny 242735, 1923 r.	art. 51 ust. 1 pkt 15
66.	ZBZ.43.2.2 023	fortepian Bluthner style 6, nr seryjny 92544, 1913 r.	art. 51 ust. 1 pkt 15
67.	ZBZ.43.3.2 023	fortepian Bechstein, model A, nr seryjny 64392, 1902 r.	art. 51 ust. 1 pkt 15
68.	ZBZ.43.4.2 023	fortepian Bechstein, model A, nr seryjny 95213, 1910 r.	art. 51 ust. 1 pkt 15
69.	ZBZ.43.7.2 023	samochód osobowy Mercedes-Benz 280SE (W11), 1968 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
70.	ZBZ.43.9.2 023	samochód osobowy Ford Capri, 1972 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
71.	ZBZ.43.10. 2023	grosz Stefana Batorego, 1580 r.	art. 51 ust. 1 pkt 15
72.	ZBZ.43.11. 2023	samochód osobowy Volkswagen Transporter T1, 1966 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
73.	ZBZ.43.12. 2023	samochód osobowy Mercedes 230SL, 1965 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
74.	ZBZ.43.14. 2023	obraz Guglielma Ciardiego <i>Wenecka laguna</i> , 1891 r.	art. 51 ust. 1 pkt 3

75.	ZBZ.43.16. 2023	samochód osobowo-terenowy Willys Jeep CJ-2, 1946 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
76.	ZBZ.43.18. 2023	samochód osobowy Bentley R Saloon, 1954 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
77.	ZBZ.43.19. 2023	samochód osobowy Lanchester typ 14, 1953 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
78.	ZBZ.43.20. 2023	gobelin Magdaleny Abakanowicz Red Hair, 1970–1972 r.	art. 51 ust. 1 pkt 15
79.	DBZ.43.3.2 023	fortepian Steinway&Sons, model M, nr seryjny 105023, 1903 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
80.	DBZ.43.4.2 023	gwiazd Lawrence'a Alma-Tadema Czytając Homera, 1880 r.	nd.
81.	DBZ.43.5.2 023	motocykl Jawa 250 PERAK TYP 11, 1952 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
82.	DBZ.43.6.2 023	samochód Ford Mustang V8, 1972 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
83.	DBZ.43.7.2 023	pastel Kazimierza Stabrowskiego, Fale Oceanu Atlantyckiego u Wybrzeży Wielkiej Kanarii, 1913 r.	art. 51 ust. 1 pkt 4
84.	DBZ.43.8.2 023	obraz Teofila Ociepki Ptak na księżycu, 1960 r.	art. 51 ust. 1 pkt 3
85.	DBZ.43.9.2 023	samochód Mercedes-Benz 280 CE, 1983 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
86.	DBZ.43.10. 2023	motocykl Henderson KJ, 1930 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
87.	DBZ.43.11. 2023	motocykl Excelsior Super X Super Sport, 1930 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
88.	DBZ.43.12. 2023	motocykl Standard 500 Rex Sport, 1939 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
89.	DBZ.43.13. 2023	motocykl Zundapp KS750 z wózkiem bocznym, 1943 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
90.	DBZ.43.14. 2023	motocykl Harley Davidson DL, 1930 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
91.	DBZ.43.17. 2023	motocykl D-Rad R0/4, nr ramy 19399, 1926 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
92.	DBZ.43.18. 2023	motocykl Excelsior Super X, nr silnika 5729, 1929 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
93.	DBZ.43.19. 2023	motocykl Triumph B-200, nr ramy 117909, 1938 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
94.	DBZ.43.20. 2023	motocykl Harley Davidson J, nr ramy F12682, 1923 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
95.	DBZ.43.16. 2023	motocykl BMW R75, nr ramy 756078, 1942 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
96.	DBZ.43.21. 2023	motocykl Indian 101 Scout, nr silnika EG185, 1930 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14

97.	DBZ.43.23. 2023	samochód Opel Olympia, nr rej. POZ E6, 1936 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
98.	DBZ.43.29. 2023	rzeźba z brązu Dominique'a Albinskiego Człowiek z fajką, 2000 r.	nd.
99.	DBZ.43.32. 2023	samochód osobowy Ford Mustang I, 1967 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
100.	DBZ.43.35. 2023	motocykl Zundapp KS600, 1940 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14
101.	DBZ.43.37. 2023	samochód Alfa Romeo Spider Duetto, typ 105.03, 1967 r.	art. 51 ust. 1 pkt 14